

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Χαράλαμπος Συμεωνίδης Γιώργος Ξενής Ασημάκης Φλιάτουρας

ΤΕΚΟΝΤΑΔ
ΕΣ ΠΡΑΧΣΙΝ
ΝΑΛΟΓΑΙ ΑΜ

Λεξικό

αρχαίας ελληνικής γλώσσας

Α΄, Β΄, Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Λεξικό

αρχαίας ελληνικής γλώσσας

Α', Β', Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Χαράλαμπος Συμεωνίδης , Ομότιμος Καθηγητής του Αριστοτελείου Παν/μίου Θεσσαλονίκης Γιώργος Ξενής , Επίκουρος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Κύπρου Ασημάκης Φλιάτουρας , Φιλόλογος
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Ιωάννης Πετρόπουλος , Αναπληρωτής Καθηγητής του Π.Τ.Δ.Ε του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης Σταυρούλα Ψαλιδάκου , Σχολική Σύμβουλος Δήμητρα Δελλή , Λέκτορας του Πανεπιστημίου Κρήτης
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Μόσχου Ιωάννα , Φιλόλογος
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Σωτήριος Γκλαβάς , Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Γεώργιος Στασινάκης , Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Τριαντάφυλλος Πατρασκίδης , Ζωγράφος
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ΑΦΟΙ Ν. ΠΑΠΠΑ & ΣΙΑ Α.Ε.Β.Ε. , Ανώνυμος Εκδοτική & Εκτυπωτική Εταιρεία

Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:
«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Δημήτριος Γ. Βλάχος

Ομότιμος Καθηγητής του ΑΠΘ

Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο:

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Γυμνάσιο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου

Αντώνιος Σ. Μπομπέτσης

Σύμβουλος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτές Επιστημονικοί Υπεύθυνοι Έργου

Γεώργιος Κ. Παληός

Σύμβουλος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Ιγνάτιος Ε. Χατζηευστρατίου

Μόνιμος Πάρεδρος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Χαράλαμπος Συμεωνίδης, Γιώργος Ξενής, Ασημάκης Φλιάτουρας

Λεξικό

αρχαίας ελληνικής γλώσσας

Α', Β', Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Το παρόν λεξικό παρουσιάζει την ιδιοτυπία ότι απευθύνεται σε μαθητές Γυμνασίου και ότι περιορίζεται υποχρεωτικά σε τριακόσιες περίπου σελίδες. Συνεπώς, οι ακόλουθες παράμετροι έπρεπε να αντιμετωπιστούν:

1) Το **περιεχόμενο του γλωσσικού υλικού**. Ήταν από την αρχή σαφές ότι η προσπάθεια έπρεπε να βασιστεί στο εγκυρότερο λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής, το λεξικό των Henry Liddell, Robert Scott και Henry Jones (= LSJ, αρ. 1 στη βιβλιογραφία) και στο αναθεωρημένο συμπλήρωμά του, που δημοσιεύτηκε το 1996. Ωστόσο, χρειαζόταν να γίνει δραστική περικοπή και στο μέγεθος του λημματολογίου και στον αριθμό των σημασιών του κάθε λήμματος. Αποφασίστηκε λοιπόν να χρησιμοποιηθούν τα εξής δύο κριτήρια για τη συγκρότηση του λημματολογίου: (α) Να ενταχθούν στο λεξικό οι λέξεις εκείνες που απαντούν με κάποια σχετική συχνότητα στα πεζά κείμενα του 5ου και 4ου αι. π.Χ. της αττικής διαλέκτου και από τις σημασίες της κάθε λέξης να καταχωριστούν μόνον εκείνες που είναι κοινότερες στην εν λόγω γραμματεία. Η δυσκολία στην υλοποίηση της απόφασης αυτής έγκειται κυρίως στο ότι δεν υπάρχει καμία στατιστική του λεξιλογίου της κλασικής αττικής πεζογραφίας που να δείχνει το συχνότερο λεξιλόγιό της, πράγμα που θα αποτελούσε έναν ασφαλή οδηγό για την κατάρτιση του βασικού λημματολογίου του λεξικού μας, κατά το πρότυπο λ.χ. της σύνταξης των εγχειριδίων που προορίζονται για τη διδασκαλία των ευρωπαϊκών γλωσσών. Έτσι είναι αναπόφευκτο να έχει παρεισφρήσει ένα στοιχείο υποκειμενικότητας στον τομέα αυτόν. Ποιητικές πάντως λέξεις δεν περιλαμβάνονται σχεδόν ποτέ στο λεξικό, εκτός και αν πρόκειται για ποιητικές λέξεις που διαφωτίζουν την ετυμολογία των αντίστοιχων λέξεων του πεζού λόγου [λ.χ. *ἀοιδή* > *ὠδή*], και για το λόγο αυτόν εμφανίζονται, εάν συντρέχει ο ειδικός αυτός λόγος, μόνον στο ετυμολογικό μέρος ορισμένων λημμάτων. (β) Να μην περιληφθούν λέξεις της αρχαίας ελληνικής που είτε επιβιώνουν με φυσική γλωσσική εξέλιξη είτε επανήλθαν με λόγια επέμβαση στη νέα ελληνική και είναι απόλυτα κατανοητές σήμερα (λ.χ. *ἄγαμος*, *ἀγκάλη*, *θρηνέω*, *ἰκέτης* κτλ.).

2) Η **εγκυσιτικότητα προς το μαθητή**. Οι χρηστικές πληροφορίες εισάγονται με χρώματα ή ειδικά σύμβολα, με τα οποία εύκολα εξοικειώνεται ο μαθητής και βρίσκει γρήγορα και άμεσα τη σημασιολογική, ετυμολογική ή άλλη πληροφορία που αναζητεί.

Το παρόν λεξικό συντάχθηκε με βάση τις παρακάτω προγραμματικές αρχές:

A. Λημματικοί τύποι και υπολημματικοί τύποι

Ως «λημματικοί τύποι» ή απλά «λήμματα» χαρακτηρίζονται οι «βασικές μονάδες του λημματολογίου» ή απλά «λέξεις», οι οποίες βρίσκονται στην αρχή κάθε «λεξικογραφικού άρθρου» και είναι τυπωμένες με κόκκινα έντονα στοιχεία, ώστε ο εντοπισμός τους από το χρήστη του λεξικού να γίνεται εύκολα και γρήγορα. Στις βασικές αυτές μονάδες, όπως είναι φυσικό, έχουν περιληφθεί λέξεις που ανήκουν σε όλα τα μέρη του λόγου (ουσιαστικά, ρήματα, αντωνυμίες, προθέσεις κτλ.). Για

καθεμιά από αυτές έχουν εφαρμοστεί συγκεκριμένες συμβάσεις λημματογράφησης, οι οποίες είναι οι εξής:

(α) Για τα ουσιαστικά: Ο κανονικός τύπος του λήμματος είναι η ονομαστική ενικού, η οποία είναι τυπωμένη με κόκκινα έντονα στοιχεία [ἄγορά, -ᾶς, ἡ]. Για όσες περιπτώσεις το ουσιαστικό απαντά σε δύο μορφές, δίνεται και δεύτερος λημματικός τύπος, πάλι με έντονα κόκκινα στοιχεία, ο οποίος χωρίζεται από τον πρώτο με το σύμβολο & (με μαύρα στοιχεία). Ακολουθεί η κατάληξη της γενικής και το άρθρο του ουσιαστικού.

(β) Για τα επίθετα, τις αντωνυμίες, τις μετοχές: Ο κανονικός τύπος του λήμματος είναι η ονομαστική ενικού του αρσενικού γένους. Κατόπιν, έπειτα από κόμμα, καταγράφονται οι αντίστοιχες καταλήξεις του θηλυκού και του ουδέτερου γένους [ἄγαθός, -ή, -ὸν ή βαρύς, -εῖα, -ύ]. Εάν στην κατηγορία των δικατάληκτων τριγενών επιθέτων της γ' κλίσης υπάρχει μετακίνηση του τόνου στο ουδέτερο γένος, τότε καταγράφεται για λόγους ευκρίνειας η κατάληξη του αρσενικού/θηλυκού και η ονομαστική του ουδέτερου [ἄνάντης, -ης, ἄναντες].

(γ) Για τα ρήματα: Ο κανονικός τύπος του λήμματος είναι το α' ενικό πρόσωπο του ενεστώτα της οριστικής [ἄγω], εκτός από τις περιπτώσεις των ρημάτων που απαντούν μόνο στο γ' πρόσωπο της οριστικής ενεστώτα [δει]. Σε περίπτωση πολυτυπίας ισχύει ό,τι και για τα ονομαστικά στοιχεία του λημματολογίου, δηλαδή καταγράφονται όλοι οι τύποι [ἀπόλλυμι & ἀπολλύω].

(δ) Για τα άκλιτα μέρη του λόγου (προθέσεις, συνδέσμους, επιρρήματα, επιφωνήματα): Σε περίπτωση πολυτυπίας καταχωρίζονται όλοι οι τύποι [ἄχρι & ἄχρισ].

Οι υπολημματικοί τύποι απαρτίζονται από λέξεις που υπάγονται στο βασικό λήμμα, γιατί έχουν άμεση μορφολογική και σημασιολογική σχέση με αυτό. Οι υπολημματικοί τύποι, για τους οποίους παρέχεται ξεχωριστή ερμηνεία (κάποτε και με παραδείγματα ή παραθέματα), μπορούν να ανήκουν σε όλα τα μέρη του λόγου, συνήθως όμως είναι ρηματικοί τύποι της μέσης ή της παθητικής φωνής [βλ. λήμμα ἐπιτίθημι, σημ. 4], απρόσωπα ρήματα ή μετοχές [βλ. λήμμα εἰκός, σημ. 1], καθώς και τύποι επιρρημάτων [βλ. λήμμα εὐπετής, σημ. 2]. Οι υπολημματικοί τύποι είναι τυπωμένοι με κανονικά μαύρα στοιχεία και δε συγχέονται με τους βασικούς λημματικούς τύπους (που είναι τυπωμένοι σε έντονο κόκκινο χρώμα), στους οποίους και υπάγονται.

B. Διάρθρωση του λεξικογραφικού άρθρου

Μετά το λημματικό τύπο ή το βασικό λήμμα παρατίθενται:

(α) Απαραίτητα η γραμματική κατηγορία του λημματικού τύπου (π.χ. ρήμα, ουσιαστικό κτλ.) με κεφαλαία στοιχεία μικρότερου μεγέθους σε χρώμα μπλε.

(β) Ενδεχομένως σύντομα σχόλια για τις γραμματικές ιδιότητες του βασικού λήμματος (για ουσιαστικά λ.χ. «μεταπλαστό», για ρήματα «αποθετικό, μεταβατικό κτλ.»). Όλες αυτές οι πληροφορίες αυτής της κατηγορίας, που προσφέρουν ευρύτερη ενημέρωση στο χρήστη του λεξικού, καταγράφονται σε ξεχωριστή σειρά, κάτω από το λημματικό τύπο και πριν από τη σημασιολογική επεξεργασία του λήμματος, με μικρότερα στοιχεία.

(γ) Πίνακες για ορισμένα λήμματα, που έχουν αρχικούς χρόνους ρημάτων, παθητικά επιθέτων και κλίση ανώμαλων ουσιαστικών, επιθέτων και αντωνυμιών, που διευκολύνουν το μαθητή να έχει καλύτερη εποπτεία του προσφερόμενου

γλωσσικού υλικού. Στην περίπτωση ενός πίνακα ρήματος όπου εμφανίζονται ορισμένοι μόνον χρόνοι της ενεργητικής ή μεσοπαθητικής φωνής, το εξαγόμενο συμπέρασμα είναι ότι οι μη αναφερόμενοι χρόνοι του ρήματος δεν είναι εύχρηστοι ή ότι σπάνια χρησιμοποιούνται. Για τους αρχικούς χρόνους ορισμένων σύνθετων ρημάτων ο χρήστης παραπέμπεται στους αρχικούς χρόνους του απλού ρήματος για λόγους οικονομίας χώρου, παρά το γεγονός ότι το σύνθετο ρήμα δεν εμφανίζεται αναγκαστικά σε όλους τους χρόνους του απλού ρήματος. Το γεγονός αυτό δεν το αγνοεί ασφαλώς ούτε το LSJ, που δεν καταχωρίζει τους χρόνους πολλών σύνθετων ρημάτων με σχολαστική ακρίβεια, όπως κάνει για τα απλά, παρά μόνον ορισμένων πολύ εύχρηστων. Τη μορφολογική και φωνολογική εικόνα της σύνθεσης [λ.χ. *συλλέγω, συν-έλεγον*] στις περιπτώσεις αυτές τη συμπληρώνει ο καθηγητής.

(δ) Η **σημασία** του λήμματος, που είναι τυπωμένη με καφέ κανονικά στοιχεία [**ἄ-βαξ, -ακος, ὁ** πλάκα, σανίδα]. Εάν το λήμμα έχει περισσότερες από μία σημασίες, τότε γίνεται κατάταξη των σημασιών. Οι κύριες σημασίες σημειώνονται με έντονα τυπωμένους αραβικούς αριθμούς σε μπλε χρώμα [**1., 2., 3. ...**], ενώ οι ιδιαίτερες σημασιολογικές αποχρώσεις δηλώνονται με ελληνικά πεζά στοιχεία, έντονα τυπωμένα, σε μπλε χρώμα επίσης [**α., β., γ. ...**]. Σε περιπτώσεις παγιωμένων συνδυασμών λέξεων (ή φρασεολογισμών), ιδιωτισμών ή παροιμιών, που συνοδεύονται από ερμηνευτικές πληροφορίες, χρησιμοποιείται μπλε βούλα [•], λ.χ. στο λ. **Ἀβδηρίτης, -ου, ὁ:**

- ως *Ἀβδηρίτας* οι αρχαίοι Έλληνες ονόμαζαν παροιμιωδώς τους ηλιθίους. Η ίδια βούλα χρησιμοποιείται για να εισαγάγει μια εξειδικευμένη σημασία του βασικού λήμματος ή του υπολήμματος.

(ε) Το **παράδειγμα** χρήσης, που παρατίθεται αμέσως μετά τις σημασιολογικές πληροφορίες, από τις οποίες χωρίζεται με διπλή τελεία. Τα παραδείγματα, που προέρχονται στην πλειονότητά τους από αττικά πεζά κείμενα, αλλά ορισμένα έχουν απλοποιηθεί για να είναι ευκολότερα κατανοητά από το μαθητικό κοινό, είναι τυπωμένα με πλάγια στοιχεία. Ακολουθούνται από το σύμβολο ίσον [=] και από τη μετάφρασή τους στην κοινή νεοελληνική [**δόκησις, -εως, ἡ** ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ **1.** γνώμη, εντύπωση: *ἡ δόκησις τῆς ἀληθείας μόλις βεβαιούται* = η εντύπωση ότι ο ομιλητής λέει την αλήθεια με δυσκολία εμπεδώνεται].

(στ) Η **οικογένεια λέξεων**, που εισάγεται με το ειδικό σύμβολο **†** σε μπλε χρώμα και αφορά τη συμμετοχή του ληματικού τύπου σε παράγωγες και σύνθετες λεξικές μονάδες, που σημειώνονται ως **παράγ(ωγα)** και **σύνθ(ετα)** σε έντονο πράσινο χρώμα.

(ζ) Τα **συνώνυμα** και **αντώνυμα**, που εισάγονται με τα σύμβολα = και ≠ αντίστοιχα σε έντονο μπλε χρώμα.

(η) Οι **αντίστοιχοι τύποι της κοινής νεοελληνικής**, όπου επισημαίνεται η μορφολογική και σημασιολογική εξέλιξη της ίδιας λέξης στη ΝΕ. Η εισαγωγή στην κατηγορία αυτή γίνεται με την ένδειξη **NE** σε έντονο μπλε χρώμα. Πρέπει να σημειωθεί ότι δεν προσδιορίζονται όλες οι σημασίες που έχει η λέξη στη ΝΕ, αλλά επιλέγονται μόνον εκείνες που συμπίπτουν με τις αρχαιοελληνικές σημασίες της λέξης που παρατίθενται. Επίσης, όταν σημειώνεται ότι η λέξη στη ΝΕ χρησιμοποιείται με άλλες σημασίες, δε σημαίνει ότι αυτές οι άλλες σημασίες κατ' ανάγκην δεν ανάγονται στην αρχαία εποχή, αλλά ότι πάντως δεν ανήκουν στις αρχαιοελληνικές σημασίες που επιλέχθηκαν να παρατεθούν.

(θ) Η **ετυμολογία** μέσα σε όρθιες αγκύλες [] με κανονικά μαύρα στοιχεία. Για λόγους οικονομίας η ετυμολογία δίνεται με κάθε δυνατή συντομία και δεν είναι πάντοτε εύκολο να γίνει κατανοητή από το μαθητή, γιατί προϋποθέτει τη γνώση στοιχειωδών κανόνων της αρχαίας ελληνικής ιστορικής γραμματικής, που δυστυχώς δε διδάσκεται στη Μέση Εκπαίδευση. Συνεπώς, η ετυμολογία απευθύνεται περισσότερο στον καθηγητή, που μπορεί να τη διδάξει στο μαθητή ιδίως αν συμβουλευτεί ορισμένα βασικά βοηθήματα που περιλαμβάνει η βιβλιογραφία. Συχνά γίνεται αναφορά σε συγγενικούς και παράλληλους τύπους των άλλων ινδοευρωπαϊκών γλωσσών, για να κατανοήσει ο μαθητής ότι η ελληνική είναι μέλος της μεγάλης αυτής οικογένειας γλωσσών που καλύπτει ολόκληρη την Ευρώπη και φτάνει ως τις Ινδίες. Βασικό στοιχείο της ετυμολογικής ανάλυσης είναι αν η ετυμολογούμενη λέξη είναι παράγωγη ή σύνθετη. Οι ινδοευρωπαϊκές γλώσσες σημειώνονται με έντονο πράσινο χρώμα [**λιθ.** = λιθουανικός], όπως και οι ενδείξεις για την αβέβαιη ή άγνωστη ετυμολογία [**αβέβ. ετυμ.** = αβέβαιας ετυμολογίας ή **άγν. ετυμ.** = άγνωστης ετυμολογίας]. Γλωσσικοί τύποι που σημειώνονται με αστερίσκο [**βαλανο- < *g^wol-eno*] δε μαρτυρούνται στις αντίστοιχες γλώσσες.

Ελπίζουμε ότι το λεξικό αυτό, που αποτελεί την πρώτη προσπάθεια στη χώρα μας για τη σύνταξη λεξικού της αρχαίας ελληνικής για σχολική χρήση, θα αποτελέσει την αφορμή για τη σύνταξη και άλλων ανάλογων λεξικών στο μέλλον, που θα στηρίζονται στις παρατηρήσεις και την παιδαγωγική εμπειρία των συναδέλφων που διδάσκουν στη Μέση Εκπαίδευση, ώστε να φτάσουμε κάποτε σε μορφή λεξικών των κλασικών γλωσσών που θα είναι εύληπτα στο μαθητή και χρήσιμα στον εκπαιδευτικό.

Η Συντακτική Ομάδα

Χαράλαμπος Συμεωνίδης, *Ομότιμος Καθηγητής Α.Π.Θ.*

Γεώργιος Ξενής, *Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Κύπρου*

Ασημάκης Φλιάτουρας, *δρ Φιλολογίας*

ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΣΥΜΒΟΛΩΝ

με καφέ χρώμα	σημειώνεται η σημασία της λέξης
σε πλαγιαστά γράμματα	γράφεται κυρίως το αρχαίο παράδειγμα ή παράθεμα, αλλά δευτερευόντως γράφονται και ορισμένοι υπολημματικοί τύποι
= (σε μαύρο χρώμα)	εισάγει τη μετάφραση του αρχαίου παραδείγματος ή παραθέματος στη νέα ελληνική
= (σε έντονο μπλε χρώμα)	συνώνυμα (αρχαίες λέξεις με παρόμοια σημασία)
≠ (σε έντονο μπλε χρώμα)	αντώνυμα (αρχαίες λέξεις με αντίθετη σημασία)
« »	μέσα σε εισαγωγικά περικλείεται η σημασία κάποιων χρόνων, συνωνύμων και αντωνύμων, νεοελληνικών λέξεων και λέξεων στο πλαίσιο συνήθως του ετυμολογικού τμήματος του λήμματος
†† (σε μπλε χρώμα)	οικογένεια της λέξης (λέξεις που έχουν την ίδια ρίζα / βάση με το ληματικό τύπο, τα παράγωγα και τα σύνθετά της)
NE (σε έντονο μπλε χρώμα)	λέξεις της νέας ελληνικής που προήλθαν από τις αντίστοιχες λέξεις της αρχαίας γλώσσας
☞ (σε έντονο μπλε χρώμα)	βλέπε
[]	μέσα σε αγκύλες περιλαμβάνεται το ετυμολογικό τμήμα του λήμματος
> (στο ετυμ. τμήμα)	εξελίσσει/εξελίχθηκε σε, π.χ. <i>αἴθ-ω + -ρα</i> > <i>αἴθρα</i> , ή
< (στο ετυμ. τμήμα)	προέρχεται/προήλθε από, π.χ. <i>αἴθρα</i> , ή < <i>αἴθ-ω + -ρα</i>
* (στο ετυμ. τμήμα)	δε μαρτυρείται ο τύπος, δεν απαντά πουθενά μέσα στα κείμενα και είναι εντελώς υποθετικός (π.χ. * <i>ἀγάλλομαι</i> > <i>ἀγάλλομαι</i> , * <i>wek-</i> : <i>ἄκων</i>)

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

αβέβ(αιος)	βαλτ(ικός)	ετυμ(ολογία)
αγγλ(ικός)	βαλτο-σλαβ(ικός)	ηχομιμ(ητικός)
αγγλοσαξον(ικός)	βεβαιωτ(ικός)	θεσσαλ(ικός)
άγν(ωστος)	βλ(έπε)	θρακ(ικός)
ΑΕ = αρχαίος ελληνικός	γαλατ(ικός)	ιλλυρ(ικός)
αθροιστ(ικός)	γεν(ική)	ινδ(ικός)
αιγυπτ(ιακός)	γερμ(ανικός)	ΙΕ = ινδοευρωπαϊκός
αιολ(ικός)	γοθ(ικός)	ιρλ(ανδικός)
αιτ(ιατ)(ική)	δάν(ειος)	ισλ(ανδικός)
ακκαδ(ικός)	δεικτ(ικός)	ιταλ(ικός)
αλβ(ανικός)	δηλ(αδή)	ιων(ικός)
αμετάβ(ατος)	δημοτ(ικός)	κ.ά. = και άλλα
αναδιπλ(ασιασμός)	διαλ(εκτικός)	καρ(ικός)
αναφορ(ικός)	δοτ(ική)	καυκασ(ιανός)
αντίθ(ετος)	δωρ(ικός)	κλητ(ική)
αντικ(είμενο)	εβρ(αϊκός)	κρητ(ικός)
αντων(υμία)	εγκλιτ(ικός)	κτλ. = και τα λοιπά
αόρ(ιστος)	έκφρ(αση)	κυπρ(ιακός)
απαρέμφ(ατο)	ελλ(ηνικός)	λατ(ινικός)
απλολ(ογία)	ενεργ(ητικός)	λ(έξη)
απρόσ(ωπος)	ενεστ(ώτας)	λ(ήμμα)
αργολ(ικός)	ένθ(ημα)	λιθ(ουανικός)
αρκ(αδικός)	εν(ικός)	λόγ(ιος)
αρμ(ενικός)	ενν(οείται)	λοκρ(ικός)
αρνητ(ικός)	επέκτ(αση)	λυδ(ικός)
αρσεν(ικός)	επιγρ(αφή)	λ.χ. = λόγου χάριν
αρχ(αίος)	επίθ(ημα)	μακεδ(ονικός)
ασυναίρ(ετος)	επίρρ(ημα)	μέλλ(οντας)
αττ(ικός)	επιφ(ώνημα)	μεσογ(ειακός)

μεταβ(ατικός)	πβ. = παράβαλε	σλαβ(ικός)
μεταγεν(έστερος)	περιληπτ(ικός)	σλοβακ(ικός)
μεταπτ(ωτικός)	περσ(ικός)	σλοβεν(ικός)
μεταφορ(ικός)	πιθ(ανός)	σουμερ(ικός)
μικρασ(ιατικός)	πληθ(υντικός)	στερ(ητικός)
μόρ(ιο)	ποιητ(ικός)	συγγεν(ικός)
μτχ. = μετοχή	προεκτετ(αμένος)	συγκρ(ιτικός)
μυκην(αϊκός)	προελλ(ηνικός)	συνεσταλμ(ένος)
NE = νεοελληνικός, ή, -ό	πρόθ(εση)	συνηρημ(ένος)
ομόρρ(ιζος)	προθεμ(ατικός)	συνθ(ετ)(ικός)
ονομαστ(ική)	προθετ(ικός)	σύνθ(ετος)
οσετ(ικός)	προστ(ακτική)	σύνθ. λ. = σύνθετη
ουδ(έτερος)	πρόσ(ωπο)	λέξη
ουμβρ(ικός)	προσ(ωπ)(ικός)	συντ(ελεσμένος)
ουσιαστικοπ(οίηση)	πρωσ(ικός)	τοχαρ(ικός)
παθ(ητικός)	π.χ. = παραδείγματος	υπερθετ(ικός)
παρ(αγωγικός)	χάριν	υπερσ(υντέλικος)
παράγ(ωγος)	ρ(ήμα)	υποκοριστ(ικός)
παράγ. λ. = παράγωγη	ρηματ(ικός)	φοινικ(ικός)
λέξη	ρωσ(ικός)	φρ(άση)
παρακ(είμενος)	σημ(ασία)	φρυγ(ικός)
παράλλ(ηλος)	σημιτ(ικός)	χετιτ(ικός)
παρατ(ατικός)	σκυθ(ικός)	

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

(1) *A Greek-English Lexicon*, compiled by Henry George Liddell and Robert Scott, revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones, with the assistance of Roderick McKenzie and with the cooperation of many scholars, ένατη έκδοση (πρώτη το 1843), Oxford 1940. With a revised supplement, edited by P.G.W. Glare, with the assistance of A.A. Thomson, Oxford 1996.

(2) Ελληνική μετάφραση της όγδοης έκδοσης (1897) του προηγούμενου λεξικού αποτελεί το *Μέγα Λεξικόν της Ελληνικής Γλώσσης*, μεταφρασθέν εκ της Αγγλικής εις την Ελληνικήν υπό Ξενοφώντος Π. Μόσχου, δ.φ., καθηγητού, διά πολλών δε βυζαντινών ιδίως λέξεων και φράσεων πλουτισθέν και εκδοθέν επιστασία Μιχαήλ Κωνσταντινίδου, τόμοι 4, Αθήνα (χωρίς χρονολογία).

(3) Σταματάκος Ιωάννης, *Λεξικόν της αρχαίας ελληνικής γλώσσης*, Αθήναι 1949.

(4) *An Intermediate Greek-English Lexicon* founded upon the seventh edition (1883) of Liddell and Scott's *Greek-English Lexicon*, Oxford 1889 (επανεκτύπωση 2001).

(5) *A Lexicon abridged from Liddell and Scott's Greek-English Lexicon*, Oxford 2001 (επανεκτύπωση της πρώτης έκδοσης, 1891).

(6) Allen W.S., *Vox graeca. A guide to the pronunciation of Classical Greek*, Cambridge 1974. Ελληνική μετάφραση Μ. Καραλή και Γ. Παράσογλου, *Η προφορά της Ελληνικής στην κλασική εποχή*, Θεσσαλονίκη (Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Α.Π.Θ.), 2000.

(7) Buck, Carl Darling, *Introduction to the Greek Dialects*, Chicago 1928.

(8) Chantraine Pierre, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots*, τόμ. 1-2, Paris 1968-1980.

(9) Frisk Hjalmar, *Griechisches Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg 1960-1973.

(10) Σταματάκος Ιωάννης, *Ιστορική γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής κατά τα πορίσματα της συγκριτικής γλωσσολογίας*, τόμ. 1-2, Αθήνα 1968.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ

- Αίσχίνης: Κατὰ Κτησιφώντος
Περὶ τῆς παραπρεσβείας
Κατὰ Τιμάρχου
- Ἄνδοκίδης: Περὶ τῆς ἑαυτοῦ καθόδου
Περὶ τῆς πρὸς
Λακεδαιμονίους εἰρήνης
Περὶ τῶν μυστηρίων
- Ἄντιφῶν: Περὶ τοῦ Ἡρώδου φόνου
Περὶ τοῦ χορευτοῦ
Τετραλογία Α΄, Β΄, Γ΄
Φαρμακείας κατὰ τῆς
μητριᾶς
- Ἄριστοτέλης: Ἠθικὰ Νικομάχεια
Περὶ τὰ ζῶα ἱστορίαι
Πολιτικά
Ῥητορικὴ
- Δείναρχος: Κατ’ Ἄριστογείτονος
Κατὰ Δημοσθένους
Κατὰ Φιλοκλέους
- Δημοσθένης: Κατὰ Λεπτίνου
Κατὰ Μειδίου
Κατὰ Φιλίππου Α΄
Ὀλυνθιακὸς Α΄, Β΄, Γ΄
Περὶ Ἄλοννήσου
Περὶ συμμοριῶν
Περὶ τῆς ἀτελείας πρὸς
Λεπτίνην
Περὶ τῆς
παραπρεσβείας
Περὶ τῆς τῶν Ῥοδίων
ἐλευθερίας
Περὶ τοῦ στεφάνου
Πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τὴν
Φιλίππου
Φιλιππικὸς Α΄, Β΄, Γ΄
Πρὸς Βοιωτὸν περὶ τοῦ
ὀνόματος
- Ἰσοκράτης: Ἄρροπαγιτικὸς
Ἑλένης ἐγκώμιον
Εὐαγόρας
Νικοκλῆς
Πανηγυρικὸς
Παναθηναϊκὸς
Περὶ τῆς ἀντιδόσεως
Περὶ τῆς εἰρήνης
Πρὸς Νικοκλέα
Φίλιππος
- Λυκοῦργος: Κατὰ Λεωκράτους
- Λυσίας: Κατὰ Ἄγοράτου
Κατὰ Ἐρατοσθένους
Ἐπὲρ τοῦ Ἐρατοσθένους
φόνου ἀπολογία
- Ξενοφῶν: Ἀπομνημονεύματα
Ἑλληνικὰ
Κύρου Ἀνάβασις
Κύρου παιδεία
Οἰκονομικὸς
Συμπόσιον
- Πλάτων: Ἀπολογία Σωκράτους
Γοργίας
Εὐθύδημος
Εὐθύφρων
Ἰππίας μείζων
Κρατύλος
Κρίτων
Λάχης
Μένων
Νόμοι
Πολιτεία
Πρωταγόρας
Συμπόσιον
Φαίδων
Φαῖδρος
Χαρμίδης
- Θουκυδίδης: Ἱστορίαι

A

A, α, ἄλφα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το πρώτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

- ως αριθμητικό σύμβολο α' =1, αλλά α = 1.000.
 - στη σύνθεση εμφανίζεται ως:
 - ἄ-/ἄν- στερητικό (IE προέλευσης): εκφράζει ἔλλειψη, στέρηση ή απουσία, π.χ. σοφός - ἄσοφος (= αυτός που χαρακτηρίζεται από ἔλλειψη σοφίας) πριν από φωνήεν, το στερητικό ἄ- εμφανίζεται ως ἄν-, π.χ. ἀνέστιος (= αυτός που δεν έχει εστία).
 - ἄ-/ἄμ- αθροιστικό (IE προέλευσης). Πιο ορθά ἄ- (με δασεία), π.χ. ἀπλοῦς, ἄθροος. Συχνά όμως ἄ- (με ψιλή), λόγω ανομοίωσης προς δασέα σύμφωνα που ακολουθούν, π.χ. ἄλοχος (= σύζυγος).
 - ἄ- προθετικό (IE προέλευσης): εμφανίζεται στην αρχή της λέξης (όπου σε ομόρριζους τύπους άλλων IE γλωσσών μπορεί να μην υπάρχει: ἀνήρ - αρχ. ιταλ. per-, ἄστηρ - λατ. stella).
- [αρχ. φοινικικό alef «βόδι» > ἄλφα το στερητικό ἄ- ή ἄν- προέρχεται από το IE στερητικό μόριο *no-, πβ. λατ. amicus «φίλος» αλλά in-amicus «εχθρός»].

ἄβαξ, -ακος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πλάκα, σανίδα (τη χρησιμοποιούσαν για την καταμέτρηση των ψήφων): τὰς ψήφους διαριθμῶ ἐπὶ τοῦ ἄβακος = καταμετρώ τις ψήφους πάνω στην υπολογιστική πλάκα.

παράγ. ἄβάκιον.

NE ἄβακας.

[αβέβ. ετυμ., πιθ. δάν.].

Ἀβδηρίτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

άνδρας κατάγομενος από τα Ἀβδηρα, που ήταν πόλη της Θράκης.

- ως Ἀβδηρίτας οι αρχαίοι Έλληνες ονόμαζαν παροικιωδώς τους ηλίθιους.

[παράγ. λ. Ἀβδηρα + παρ. επίθ. -ίτης].

ἄβεβαιο, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄβεβαιοότερος
Υπερθετικός	ἄβεβαιοότατος

αναξιόπιστος, ασταθής, άστατος: ἄβεβαιοός ἐστιν ὁ πλοῦτος = ο πλούτος είναι αναξιόπιστο πράγμα. = ἄπιστος, ἐπισφαλής. ≠ ἀξιόπιστος, πιστός.

NE ἀβεβαιο «όχι ασφαλής» (μέλλον ἀβεβαιο).

[σύνθ. λ. στερ. ἄ- + βέβαιος].

ἄβέλτερος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄβελτερότερος
Υπερθετικός	ἄβελτερώτατος

ηλίθιος: ἄβέλτερος φαίνεται = φαίνεται ηλίθιος. = εὐήθης, ἄνους. ≠ δεινός «ἐξυπνος».

παράγ. ἄβελτερία, -ας, ἡ «ηλιθιότητα». [σύνθ. λ. στερ. ἄ- + βέλτ-ερος (πβ. βελτ-ίων)].

ἄβιωτος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός τον οποίο δεν μπορεί κανείς να ζήσει, ανυπόφορος: ἄβιωτον πεποιήκέν μοι τὸν βίον = μου έχει κάνει τη ζωή ανυπόφορη. ≠ βιωτός.

NE ἀβιώτος.

[σύνθ. λ. στερ. ἄ- + βιωτός (< βιώω + παρ. επίθ. -τός)].

ἄβουλος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄβουλότερος
Υπερθετικός	ἄβουλότατος

απερίσκεπτος: ἀνὴρ ἄβουλος = ἀπερίσκεπτος ἄντρας = ἀπερίσκεπτος. ≠ εὐβουλος, φρόνιμος.

παράγ. ἄβουλία, -ας, ἡ «απερισκεψία».

NE ἄβουλος (που του λείπει η θέληση).

[σύνθ. λ. στερ. ἄ- + βούλ-ομαι].

ἄβρύνω ΡΗΜΑ

1. κάνω κάποιον λεπτό στους τρόπους ή μεταχειρίζομαι κάποιον με λεπτότητα.

2. μέση φωνή ἄβρύνομαι καυχίμαι: ἵπποις ἤβρύνετο = καυχίόταν για τα ἄλογά του. = ἀγάλλομαι, μέγα φρονῶ ἐπί τι.

παράγ. ἄβρυντικός, σύνθ. ἐναβρύνομαι.

[παράγ. λ. ἄβρός + παρ. επίθ. -ύνω].

ἄγαθός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄμεινων, ἄρειων / βελτίων / κρείττων / λῶων
Υπερθετικός	ἄριστος / βέλτιστος / κράτιστος / λῶστος

A. για πρόσωπα

1. ο υψηλής καταγωγής: δεσπότης ἄγαθος καὶ ἐξ ἄγαθῶν = ἄρχοντας υψηλής καταγωγής και προερχόμενος από άτομα υψηλής καταγωγής. = γενναῖος, εὐγενής. ≠ ἀγεννής, φαῦλος.

2. μέλος της πολιτικής μερίδας των αριστοκρατών (ιδιαίτερα στη φρ. καλοὶ ἀγαθοί). ☞

βέλτιστος, κράτιστος.

3. γενναῖος (καθώς η ανδρεία αποδιδόταν σε άτομα υψηλής καταγωγής). = ἀνδρεῖος. ≠ δειλός.

4. ικανός: ἄγαθος πύκτης = ικανός πυγμάχος. ≠ φαῦλος «ἀνίκανος, κακός».

5. με ηθική σημ. καλός, ενάρετος: τὸν κακὸν ἄνδρα ἄγαθὸν ποιῶ = κάνω τον κακό άνθρωπο καλό.

6. ὦ ἴγαθὲ καλέ μου φίλε (χρησιμοποιείται ως μορφή ήπιας συμβουλής ή ήπιας επίπληξης): μήπω, ὦ ἴγαθέ, ἐκεῖσε ἴωμεν = ας μην πάμε ακόμη προς τα εκεί, καλέ μου φίλε.

B. για πράγματα

1. χρήσιμος: οἶδά τι πυρετοῦ ἄγαθόν = γνωρίζω κάτι χρήσιμο για τον πυρετό.

2. ηθικά καλός: ἔργα ἄγαθά = καλά ἔργα. = σπουδαῖος «ηθικά καλός». ≠ πονηρός.

3. ως ουσιαστικό για πρόσωπα ή πράγματα τὸ ἀγαθὸν καλὸ πρᾶγμα, ευλογία, ευεργεσία, αγαθό: ὦ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις, Κύρε = εσύ, μεγάλη ευλογία για τους φίλους, Κύρε.

- ἐπ' ἀγαθῶ τινος για το καλὸ κάποιου: ἐπ' ἀγαθῶ τῆς Πελοποννήσου ποιῶ τι = κάνω κάτι για το καλὸ της Πελοποννήσου.
- στον πληθ. τὰ ἀγαθὰ αγαθὰ, τα καλά της τύχης, θησαυροί, πλούτη.

††† **παράγ.** ἀγαθωσύνη, ἀγαθότης, Ἀγάθων, **σύνθ.** ἀγαθοεργός, ἀγαθοποιός.

NE αγαθός (με τη σημ. Α5, λ.χ. *αγαθὴ ψυχὴ*).

[**αβέβ. ετυμ.**].

ἀγάλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἡγάλλον
Μέλλ.	ἀγαλῶ
Αόρ.	ἡγήλα
Παθ. ενεστ.	ἀγάλλομαι
Παθ. παρατ.	ἡγαλλόμην

1. ἐξυμνῶ, τιμῶ: τοὺς θεοὺς ἀγάλλω = ἐξυμνῶ τους θεούς. = τιμάω.

2. μέση φωνὴ ἀγάλλομαι χαίρομαι, καυχιέμαι: *εὐτυχίαις ἡγάλλεσθε* = καυχόσασταν για την ευτυχισμένη ζωή σας. = μέγα φρονῶ ἐπὶ τινι.

††† **παράγ.** ἄγαλμα, **σύνθ.** ἐπαγάλλω.

NE ἀγάλλομαι (σε ποιητικὸ λόγος) «χαίρομαι» (με τη σημ. 2).

[**αβέβ. ετυμ.**, *ἀγάλ-ζομαι, πβ. ἄγαλ-μα].

ἄγαμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἡγάμην
Μέλλ.	ἀγάσομαι & με μέση σημ. ἀγασθήσομαι
Αόρ.	ἡγασάμην & με μέση σημ. ἡγασθην

1. θαυμάζω: *ἄγαμαί τινα τῆς ἀνδρείας* = θαυμάζω κάποιον για τη γενναιότητά του. = ζηλώω.

2. εκπλήσσομαι: *ἡγασθην αὐτοῦ εἰπόντος ταῦτα* = ἔμεινα ἐκπληκτος που εἶπε αυτά τα πράγματα. = θαυμάζω.

3. ευχαριστιέμαι: *ἄγαμαι τοῖς ἔργοις τινός* = ευχαριστιέμαι με τα ἔργα κάποιου. = ἥδομαι, χαίρω.

††† **παράγ.** ἀγαστός, ἄγασμα, **σύνθ.** ὑπεράγαμαι.

NE λόγ. επίθετο ἀγαστός «θαυμαστός».

[**αβέβ. ετυμ.**, πβ. ἄγαν].

ἄγαν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

πάρα πολύ: *ἄγαν κοῦφος* = πάρα πολύ ελαφρός. *ἢ ἄγαν ἐλευθερία* = η υπερβολικὴ ἐλευθερία. = λίαν, σφόδρα. ≠ ἐλάχιστα, ἥκιστα.

- ἔκφραση μηδὲν ἄγαν τίποτε (να μην κάνεις) σε υπερβολικὸ βαθμὸ (παροικιῶδης φράση, την οποία ο Αριστοτέλης αποδίδει

στο Χίλωνα τον Λακεδαιμόνιο, ἕναν ἀπὸ τους ἐπτά σοφοὺς της αρχαίας Ελλάδας).

[αρχικά αιτιατ. *ἄγαν* του ουσ. *ἄγα = ἄγη, ἢ «σεβασμός, θαυμασμός», πβ. *δωρεάν*].

ἀγανακτέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. δυσαρεστούμαι: *ἀγανακτεῖ τοῖς σκώμμασι* = δυσαρεστεῖται με τα αστεία. = δυσχεραίνω ἐπὶ τινι. ≠ ἥδομαι, ἀγάλλομαι, τέρπομαι, εὐφραίνομαι.

2. αγανακτώ: *ταῦτ' ἀγανακτοῦσιν, ὅτι ἐγὼ τῷ πατρὶ φόνου ἐπεξέρομαι* = γι' αὐτόν το λόγο αγανακτοῦν, διότι ἐγὼ ασκῶ δίωξη κατὰ του πατέρα μου για φόνο. = ἄχθομαι τινι.

††† **παράγ.** ἀγανάκτησις.

NE αγανακτώ (σημ. 2).

[**αβέβ. ετυμ.**, ἴσως **σύνθ. λ.** *ἀγανέκτης «που ἔχει τραβήξει πολλά» (< ἄγαν + ἔχω) > *ἀγανέκτης (αφομοίωση α-έ > α-ά)].

ἀγαπάω -ῶ ΡΗΜΑ

1. αγαπῶ: *οἱ πατέρες τοὺς αὐτῶν παῖδας ἀγαπῶσιν* = οι πατέρες αγαποῦν τα παιδιά τους. = φιλέω «αγαπῶ». ≠ μισέω.

2. εἶμαι ικανοποιημένος: *ἀγαπήσω, εἰ τὸ σῶμα σώσω* = θα εἶμαι ικανοποιημένος, αν σώσω τον εαυτό μου. *οὐκ ἀγαπῶ τοῖς ὑπάρχουσιν ἀγαθοῖς* = δεν εἶμαι ικανοποιημένος με τα πλούτη που ἔχω. = ἀρκεῖ μοι...

††† **παράγ.** ἀγαπητός, ἀγαπητικός, ἀγάπησις, **σύνθ.** ὑπεραγαπάω.

NE αγαπῶ (σημ. 1).

[**αβέβ. ετυμ.**, εφόσον η συνήθης σύνδεση με το ἄγαν δεν ικανοποιεῖ και δε δικαιολογεῖ το -π].

ἄγγαρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

Πέρσης ἐφιππος ταχυδρόμος (που μετέφερε παρραγγέλματα ἢ μηνύματα του βασιλιά).

NE το ομόρριζο η αγγαρεία.

[δάν. ἀπὸ την **αρχ. περσικὴ**].

ἀγγέλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἡγγελλον
Μέλλ.	ἀγγελῶ
Αόρ.	ἡγγεῖλα
Παρακ.	ἡγγελκα
Μέσ. αόρ.	ἡγγεῖλάμην
Παθ. μέλλ.	ἀγγελθήσομαι
Παθ. παρακ.	ἡγγελμαι
Παθ. υπερσ.	ἡγγέλιμην

αγγέλλω, αναγγέλλω. = καταγγέλλω «αγγέλλω».

††† **παράγ.** ἄγγελμα, **σύνθ.** ἐξαγγέλλω, καταγγέλλω, προαγγέλλω, ἐπαγγέλλομαι τι.

NE αγγέλλω.

[**παράγ. λ.** ἄγγελ-ος + παρ. ἐπίθ. -jω (*ἀγγέλ-jω > ἀγγέλλω)].

ἄγγελος, -ου, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αγγελιοφόρος, ἀπεσταλμένος.

παράγ. ἀγγελία, ἀγγελικός, ἀγγέλλω, σύνθ. εὐάγγελος, εὐαγγελίζομαι.

NE ἄγγελος (με ἄλλη σημ., πτερωτό ον κτλ.).

[αβέβ. ετυμ., πιθανό δάν. από γλώσσα της Ανατολής].

ἄγε, ἄγετε PHMA

προστακτικές του ἄγω που χρησιμοποιούνται ως επιρρηματα εμπρός!, ἔλα!: «Ἄγε τοίνυν», ἔφη ὁ Κύρος, «σκοποῦμεν νῦν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα» = «εμπρός λοιπόν» εἶπε ο Κύρος «ας ἐξετάσουμε τώρα όλα τα κατορθώματά μου». = φέρε «εμπρός».

ἀγείρω PHMA

Παρατ.	ἡγειρον
Μέλλ.	ἄγερω
Αόρ. α'	ἡγειρα
Μέσ. αόρ. α'	ἡγειράμην
Παθ. αόρ. α'	ἡγέρθην
Παθ. παρακ.	ἀγήγεμαι

συγκεντρώνω: τὸν στόλον ἀγείρω = συγκεντρώνω το στόλο. = συνάγω. ≠ διασκορδάννυμι «διασκορπίζω».

παράγ. ἀγορά, σύνθ. συναγείρω, πανήγυρις. [πιθ. σύνθ. λ. αθρ. ἄ- + *γερ- (πβ. ἄγρα, ἀγρέω) > *ἀγέρ-γ-ω > ἀγείρω].

ἀγενής, -ής, -ές EΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀγενέστερος
Υπερθετικός	ἀγενέστατος

1. αγέννητος, αδημιούργητος (δηλ. ἀναρχος): γέγονεν ἢ ἀγενές ἐστιν; = (το σύμπαν) ἔχει δημιουργηθεῖ ἢ εἶναι αδημιούργητος;

2. ἀτεκνος. 3. ποταπός, χαμερπής.

NE αγενής «που του λείπουν οι καλοί τρόποι».

[παράγ. λ. στερ. ἄ- + γέν-ος < γίγνομαι].

ἀγενής, -ής, -ές EΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀγενέστερος
Υπερθετικός	ἀγενέστατος

1. αυτός που ἔχει ταπεινή, ἀσημη καταγωγή: οἱ ἀγενεῖς πλείους τὸν ἀριθμὸν εἰσι τῶν γενναίων = οι ταπεινής καταγωγής ἄνθρωποι εἶναι περισσότεροι στον ἀριθμὸ ἀπό τους υψηλῆς καταγωγῆς. ≠ γενναῖος «ο υψηλῆς καταγωγῆς», ἀγαθός.

2. για πράγματα ἀθλιος, ἀχρεῖος: βωμολοχεύματ' ἀγεννή = ἀθλιες βωμολοχίες.

παράγ. ἀγέννεια, ἀγεννησία, ἀγέννητος.

[σύνθ. λ. στερητ. ἄ- + γέννα, ἢ «ευγενής καταγωγῆς», ρ. γεννάω].

ἄγημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τιμήμα στρατεύματος.

NE ἄγημα.

[δωρ. ἄγημα = ἡγημα < ἡγέομαι].

ἀγήρατος, -ος, -ον EΠΙΘΕΤΟ

αγέραςτος: ἡ ταῖς ψυχαῖς ῥώμη τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀγήρατος ἐστι = η ψυχική δύναμη των ενάρετων ἀνδρῶν εἶναι αγέραστη.

NE αγέραςτος.

[παράγ. λ. στερ. ἄ- + *γηρα-τός (< γηράσκω + παρ. επίθ. -τος)].

ἄγιος, -ία, -ιον EΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀγιώτερος
Υπερθετικός	ἀγιώτατος

1. για πράγματα αφιερωμένος στους θεούς, ιερός, ἄγιος: ἐν μέσῳ ἱερὸν ἄγιον ἦν = στο μέσο υπήρχε ἄγιο ἱερό.

2. για πρόσωπα ἄγιος, αγνός: ὑμᾶς πάντες πρότερον ἄγιους ἐνόμιζον = προηγουμένως ὅλοι σας θεωροῦσαν αγνοῦς.

παράγ. ἀγιότης, ἀγιαζώ, ἀγιοσύνη, σύνθ. ἀγιοφόρος, ἀγιογράφος.

NE ἄγιος (και με τις δύο σημ.).

[*γαγ- (πβ. ἄγ-ος, ἀγ-νός), πβ. αρχ. ινδ. γάjati «τιμώ με προσευχές ἢ θυσίες»- η ψιλῆ στο ἄγος ἀντί *ἄγος επικράτησε για να μη συμπέσει με τις ιερές λέξεις ἄγιος, ἀγνός].

ἀγνοέω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἡγνούουν
Μέλλ.	ἀγνοήσω
Αόρ.	ἡγνόησα
Παρακ.	ἡγνόηκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἀγνοήσομαι «θα αγνοηθῶ»
Παθ. μέλλ.	ἀγνοηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἡγνόηθην
Μέσ. παρακ.	ἡγνόημαι

αγνώω: ἀγνοεῖ πάντα και οὐδὲν οἶδεν = αγνοεῖ τα πάντα και δε γνωρίζει τίποτε. = οὐ γινώσκω, οὐκ οἶδα. ≠ οἶδα, γινώσκω, ἐπίσταμαι.

παράγ. ἄγνοια.

NE αγνώω.

[παράγ. λ. στερ. ἄ- + γνο- (*γνω- του γι-γνώσκω) + παρ. επίθ. -έ-ω].

ἄγνυμι PHMA

ρήμα του ποιητικού λόγου. Στον πεζό λόγο χρησιμοποιεῖται το σύνθετο κατάγνυμι.

Μέλλ.	ἄξω
Αόρ.	ἔαξα
Παρακ. με παθ. σημ.	ἔαγα «ἔχω θραυσθεῖ»
Παθ. αόρ.	ἔαγην

σπάζω, συντρίβω.

[*Fαγ-, συγγεν. με τοχαρι. wāk- «σκάζω»].

ἀγορά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η συνέλευση του λαοῦ ἢ ο τόπος της συνέλευσης αυτής.

2. ο τόπος αγοραπωλησιῶν, ἀγορά, ἢ τα ἴδια τα προϊόντα που πουλιούνται στην ἀγορά:

οὐ δέχομαι τινα ἀγορᾶ οὐδ' ἄσκει = δεν επιτρέπω την είσοδο σε κάποιον, ούτε στην αγορά ούτε στην πόλη.

3. ως ένδειξη χρόνου ἀγορὰ πλήθουσα το χρονικό διάστημα από τις δέκα το πρωί έως τις δώδεκα το μεσημέρι, όταν η ἀγορά (σημ. 2) ήταν γεμάτη με κόσμο: *πρῶ τε γὰρ εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὰ γυμνάσια ἦει καὶ πληθούσης ἀγορᾶς ἐκεῖ φανερός ἦν* = και διότι το πρωί πήγαινε στους χώρους των περιπάτων και στα γυμναστήρια και κατά το μεσημέρι παρουσιαζόταν εκεί.

- έκφραση ἀγορᾶς διάλυσις το χρονικό διάστημα μετά την αποχώρηση του κόσμου από την ἀγοράν (σημ. 2), το απόγευμα.

‡ **παράγ.** ἀγοραῖος, ἀγοράζω, **σύνθ.** ἀγορανόμος, ἀγορανομία.

NE αγορά (σημ. 2).

[*ἀγορ- (< *ἀγερ-, πβ. ἀγείρω «συγκεντρώνω» < *ἀγέρ-ja) + παρ. επίθ. -ά. Πβ. **αιολ.** ἄγυρις «συγκέντρωση», απ' όπου **σύνθ.** ὄμ-ήγυρις, παν-ήγυρις].

ἀγοράζω PHMA

Παρατ.	ἡγόραζον
Μέλλ.	ἀγοράσω
Αόρ.	ἡγόρασα
Παρακ.	ἡγόρακα
Μέσ. αόρ.	ἡγορασάμην
Παθ. αόρ.	ἡγοράσθην
Παθ. παρακ.	ἡγόρασμαι

1. συχνάζω στην ἀγοράν (σημ. 2).

2. συγκεντρώνομαι στην ἀγοράν (σημ. 2): *ἐσελθόντες ἐς τὴν πόλιν ἡγόραζον* = αφού εισήλθαν στην πόλη, συγκεντρώθηκαν στην αγορά.

3. αγοράζω: *ἐκ τῆς πόλεως ἡγόραζον τὰ ἐπιτήδεια* = αγοράζαν τις προμήθειες από την πόλη. = ὠνόμοι «αγοράζω». ≠ πωλέω.

- μέση φωνή ἀγοράζομαι: ἀγοράζω για τον εαυτό μου: *εἶπε τὰ ἐπιτήδεια ἀγοράζεσθαι καὶ συσκευάζεσθαι* = εἶπε να αγοράσουν για τον εαυτό τους τις προμήθειες και να τις συσκευάσουν.

‡ **παράγ.** ἀγοραστής, ἀγοραστικός, **σύνθ.** ἀγορανόμος, ἀγορανομέω.

NE αγοράζω (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** ἀγορά + παρ. επίθ. -άζω < *-άδja].

ἀγοραῖος, -αῖος, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. εκείνος που συχνάζει στην ἀγοράν (σημ. 2): *ὁ ἀγοραῖος ὄχλος* = ο κόσμος που συχνάζει στην αγορά.

- οἱ ἀγοραῖοι οἱ κοινοὶ θνητοί, ο ὄχλος: *τὰ συμπόσια τῶν ἀγοραίων*.

2. για πράγματα συνηθισμένος, κοινός, χυδαῖος: *σκώμματα ἀγοραῖα*.

NE αγοραῖος «χυδαῖος».

[**παράγ. λ.** ἀγορά + παρ. επίθ. -αῖος].

ἀγορεύω PHMA

Παρατ.	ἡγόρευον
Μέλλ.	(σύνθ.) -αγορεύσω & -ερωῶ
Αόρ.	(σύνθ.) -ηγόρευσα & -εἶπον
Παρακ.	(σύνθ.) -εἶρηκα
Υπερσ.	(σύνθ.) -ειρήκειν
Μέσ. μέλλ.	(σύνθ.) -αγορεύσομαι
Παθ. μέλλ.	(σύνθ.) -ρηθήσομαι
Παθ. αόρ.	(σύνθ.) -ηγορεύθην & -ερρήθην
Παθ. παρακ.	(σύνθ.) -εἶρημαι
Παθ. υπερσ.	(σύνθ.) -ειρήμην

μιλώ στην ἀγοράν (σημ. 1): *τίς ἀγορεύειν βούλεται;* = ποιος θέλει να απευθυνθεί στη συνέλευση; (ερώτηση την οποία υπέβαλλε ο κήρυκας στα μέλη της εκκλησίας του δήμου των Αθηναίων). = δημηγορέω, ῥητορεύω.

‡ **παράγ.** ἀγόρευσις, **σύνθ.** ἀναγορεύω, ἀπαγορεύω.

NE ἀγορεύω (κυρίως στη βουλή και το δικαστήριο).

[**παράγ. λ.** ἀγορά + παρ. επίθ. -εύω].

ἄγρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κυνήγι, καταδίωξη: *ἐς ἄγρας ἔρχομαι* = πηγαίνω στα κυνήγια. *ἄγρα ἀνθρώπων* = καταδίωξη ἀνθρώπων. = κυνηγέσιον, θήρα.

‡ **παράγ.** ἀγραῖος.

NE ἄγρα (λ.χ. ἄγρα ψήφων).

[*ἀγ- (ἄγω), πβ. ἀγρέω «συλλαμβάνω»].

ἀγρεύω PHMA

Παρατ.	ἡγρευον
Μέλλ.	ἀγρεύσω
Αόρ.	ἡγρευσα
Παθ. αόρ.	ἡγρεύθην

πιάνω στο κυνήγι ή στο ψάρεμα, αρπάζω: *ἀγρεύω τῷ ἀμφιβλήστρῳ ἰχθύς* = πιάνω ψάρια με το δίχτυ.

[**παράγ. λ.** ἄγρα + παρ. επίθ. -εύω].

ἄγριος, -ία & -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀγριώτερος
Υπερθετικός	ἀγριώτατος

1. αυτός που ζει στους αγρούς. ≠ ἡμέρος (για ζώα).

2. με ηθική σημ. ἀγριος, άξεστος. = ἀπαίδευτος.

‡ **παράγ.** ἀγριότης, ἀγριόω, ἀγρίω, ἀγριόων, ἀγριαίνω, **σύνθ.** ἀγριέλαιος, ἀγριόφωνος.

NE ἀγριος (με όλες τις σημ.).

[*ἀγ- (ἄγω) + παρ. επίθ. -ριος].

ἄγρικός, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που κατοικεί στους αγρούς, στην πεδιάδα: *ἄγροικα ζῶα* = ζῶα των αγρών. ≠ ὄρεια ζῶα = ζῶα του βουνού.

2. ο άνθρωπος της υπαίθρου, ο χωρικός.

3. ο χωριάτης, ο άξεστος: *ἄγροικός ἐστίν* = εἶναι χωριάτης. ≠ ἄστειος «άνθρωπος του άστεως, της πόλης».

†† **παράγ.** ἀγροικίζομαι, ἀγροικία «χωριατοσύνη».

NE αγροικός (με μετάθεση του τόνου και σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** ἀγρός + οἰκέω].

ἀγρός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ως επί το πλείστον στον πληθυντικό *ἀγροί* χωράφια. = κτήματα.

2. η υπαίθρος (σε αντιδιαστολή προς τα *ἄστυ, πόλις, κόμη*): *κατ' ἀγρούς τῆς χώρας γίγνεται* τι = συμβαίνει κάτι στην υπαίθρο της χώρας.

†† **παράγ.** ἀγρότης, ἀγροτικός, **σύνθ.** ἀγροκόμος, ἀγρονόμος.

NE αγρός (σημ. 1).

[*ἀγ- (ἄγω) + παρ. επίθ. -ρός].

ἄγχι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

λέξη αυστηρά ποιητική, που όμως απαντά σε σύνθετες λέξεις του πεζού λόγου ως πρώτο συνθετικό, λ.χ. *ἀγγέμαχος* «αυτός που μάχεται από κοντά» κτλ.

Συγκριτικός	ἄσσον & ἄσσον
Υπερθετικός	ἄγγιστα

κοντά. = ἐγγύς, πλησίον, πέλας. ≠ μακράν, πόρρω.

†† **παράγ.** ἀγγιστεία, **σύνθ.** ἀγγέμαχος, ἀγγίνονος, ἀγγίνοια.

[*ἀνχ- (ἄγχω), ☞ ἄγχω].

ἀγγιστεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. στενή συγγένεια: *ὑπάρχει μοι ἀγγιστεία πρὸς τινα* = ἔχω στενή συγγένεια με κάποιον. = συγγένεια.

2. κληρονομικά δικαιώματα.

NE αγγιστεία (με την αντίθετη σημ.: «μη ἐξ αίματος συγγένεια, επιγαμία»).

[**παράγ. λ.** ἀγγιστής «στενός συγγενής» + παρ. επίθ. -εία].

ἄγχω ΡΗΜΑ

στραγγαλίζω, απαγγονίζω: *τὸν Κέρβερον ἄγχω*. = πνίγω, ἀπάγχω.

†† **παράγ.** ἀγχόνη, **σύνθ.** ἀπάγχω.

NE πβ. ἀγχος, αγχόνη.

[*ἀνχ- (ἄγχι), πβ. **λατ.** agō].

ἄγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤγον
Μέλλ.	ἄξω
Αόρ. α'	ἤξα
Αόρ. β'	ἤγαγον
Παρακ.	ἀγήοχα & ἤχα

Υπερσ.	ἀγηόχειν
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἄξομαι
Παθ. μέλλ.	ἀχθήσομαι
Μέσ. αόρ. β'	ἤγαγόμην
Παθ. αόρ. α'	ἤχθην
Παθ. παρακ.	ἤγμαι

1. οδηγώ, μεταφέρω: *ἄγω στρατιάν* = οδηγώ το στράτευμα. = φέρω.

2. αμετάβ. προελαύνω, πηγαίνω: *θάσσον ὁ Νικίας ἤγε* = ο Νικίας προήλανε γρηγορότερα. *ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις* = ας πάμε στις κοντινές κωμοπόλεις.

3. διευθύνω: *ἄγω τὴν πολιτείαν* = διευθύνω τα δημόσια πράγματα. = διοικέω, διατίθηναι.

4. ανατρέφω, εκπαιδεύω: *οἱ κακῶς ἀχθέντες* = οι κακῶς εκπαιδευμένοι.

5. γιορτάζω: *Ἀπατούρια ἄγουσιν* = γιορτάζουν τα Απατούρια.

6. θεωρώ: *τιμωτέρον τινα ἄγω* = θεωρώ κάποιον πιο αξιότιμο.

7. σε εκφράσεις **α.** *εἰρήνην ἄγω πρὸς τινα ἔχω* ειρηνικές σχέσεις με κάποιον. **β.** *ἡσυχίαν / σχολὴν ἄγω* ησυχάζω, ἔχω ελεύθερο χρόνο.

†† **παράγ.** ἀγωγή, ἀγωγός, ἄγμα, ἀγώγιμος, ἀγέλη, ἀκτίς, **σύνθ.** ἀνάγω, κατάγομαι, παράγω, ἐξάγω.

NE ἄγω στη λόγ. φρ. *ἀγομαι και φέρομαι* «κατευθύνομαι από άλλους».

[*ἀγ-, ομόρρο. με **αρχ. ινδ.** ajati, **λατ.** agō].

ἀγωγή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μεταφορά: *πρὸς τὰς ἀγωγὰς χροῶμαι ὑποζυγίαις* = για τις μεταφορές χρησιμοποίησὺ ποζύγια.

2. καθοδήγηση: *ἡ ἀγωγή τοῦ νόμου* = η καθοδήγηση από το νόμο.

3. εκπαίδευση, αγωγή: *ἐκ νέων ἀγωγῆς ὀρθῆς τυγχάνω* = λαμβάνω ορθή αγωγή από τη νεανική μου ηλικία.

†† **σύνθ.** συναγωγή, διαγωγή, καταγωγή, ἀπαγωγή. **NE** αγωγή (με σημ. 3).

[**παράγ. λ.** *ἀγ-αγ- (πβ. ἤγαγ-ον, ἀγαγ-εἶν < ἄγω), *ἀγ-ωγ- + παρ. επίθ. -ῆ, για τον αναδιπλασιασμό ☞ **ἔδωδη**].

ἀγών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συγκέντρωση (κυρίως η συγκέντρωση των Ελλήνων κατά τους πανελλήνιους αγώνες): *ποιῶ τὸν Ὀλυμπικὸν ἀγῶνα, ἵνα τοὺς Ἕλληνας ἀπαντας ξυναγείρω* = κάνω τη συγκέντρωση στην Ολυμπία, για να μαζέψω όλους τους Έλληνες.

2. διαγωνισμός (για τη λήψη βραβείου στους ἀγῶνας, σημ. 1): *ἀγὼν γυμνικός, μουσικός* = αθλητικός, μουσικός διαγωνισμός. *ἀγὼν στεφανηφόρος / στεφανίτης* = διαγωνισμός στον

οποίο το βραβείο ήταν στεφάνι. *ἀγῶνα καθίστημι* = καθιερώω διαγωνισμό. = ἀμιλλα.

3. μάχη, αγώνας: *ὁ Φίλιππος, πρὸς ὃν ἦν ἡμῖν ὁ ἀγών* = ο Φίλιππος, εναντίον του οποίου ήταν ο αγώνας μας.

4. δίκη, δικαστικός αγώνας: *εἰς ἀγῶνα καθίστημι ἀνθρώπους* = οδηγώ ανθρώπους σε δίκη.

5. ψυχική ταλαιπωρία: *πολὺν τὸν ἀγῶνα ἔχω* = ἔχω μεγάλη ψυχική ταλαιπωρία.

¶ *παράγ.* ἀγωνία, ἀγωνίζομαι, ἀγωνιστής, ἀγώνισμα, **σύνθ.** ἀγωνοθέτης, ἀγωνοδίκης.

NE αγώνας (με τις σημ. 2, 3).

[*παράγ. λ.* ἄγω + παρ. επίθ. -ών].

ἀγωνία, -ας, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. διαγωνισμός: *δημοτικὴ ἀγωνία* = διαγωνισμός του δήμου. = ἀγών.

2. γυμναστική άσκηση: *μουσικὴν καὶ ἀγωνίαν παιδεύω τινά* = εκπαιδεύω κάποιον στη μουσική και στις γυμναστικές ασκήσεις.

3. αγωνία: *ἐν φόβῳ καὶ πολλῇ ἀγωνίᾳ εἰμί* = βρίσκομαι σε φόβο και μεγάλη αγωνία.

¶ *παράγ.* ἀγωνιάω.

NE αγωνία (σημ. 3 ως επακόλουθο του ανταγωνισμού στους αθλητικούς αγώνες).

[*παράγ. λ.* ἀγών + παρ. επίθ. -ία].

ἀγωνιάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἡγωνίων
Μέλλ.	ἀγωνιάσω
Αόρ.	ἡγωνιάσα
Παρακ.	ἡγωνίακα

1. συναγωνίζομαι: *πρὸς ἀλλήλους ἀγωνιῶσιν* = συναγωνίζονται μεταξύ τους. = ἀγωνίζομαι, ἀμιλλάομαι.

2. αγωνιώ: *ἐδόκει μοι ὁ Πρωταγόρας ἀγωνιᾶν* = μου φαινόταν ότι ο Πρωταγόρας αγωνιούσε. = ἀνιώμαι. ≠ ἡσυχάζω.

[*παράγ. λ.* ἀγών + παρ. επίθ. -άω].

ἀγωνίζομαι ΡΗΜΑ

Μέλλ. με παθ. σημ. με τη σημ. 4	ἀγωνιοῦμαι «θα κριθῶ»
Παθ. μέλλ.	ἀγωνισθήσομαι
Αόρ.	ἡγωνισάμην
Παθ. αόρ.	ἡγωνίσθην
Παρακ.	ἡγώνισμαι

1. διαγωνίζομαι (για τη λήψη βραβείου): *Ὀλυμπίασιν ἀγωνίζομαι* = διαγωνίζομαι στην Ολυμπία. = ἀμιλλάομαι.

2. μάχομαι, πολεμώ: *περὶ τῶν ἀπάντων ἀγωνίζομαι* = μάχομαι για τα πάντα. = μάχομαί τινα.

3. ως όρος δικανικός αντιδικώ, εμπλέκομαι σε δίκη: *πάνν ἔμπειρος τοῦ ἀγωνίζεσθαι* = πολύ έμπειρος στο να συμμετέχει σε δίκες.

4. στην παθ. φωνή ἀγωνίζομαι κρίνομαι.

¶ *παράγ.* ἀγώνισμα, ἀγωνίσις, ἀγωνιστής, **σύνθ.** ἀνταγωνίζομαι, συναγωνίζομαι, διαγωνίζομαι.

NE αγωνίζομαι (με τις σημ. 1, 2).

[*παράγ. λ.* ἀγών + παρ. επίθ. -ίζομαι].

ἀγώνισμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κατόρθωμα: *Ἄγιδος τὸ ἀγώνισμα τοῦτο ἐγένετο* = το κατόρθωμα αυτό υπήρξε του Ἄγιδος.

2. εκείνο με το οποίο κάποιος συμμετέχει σε διαγωνισμό, δημηγορία: *κτῆμα ἐς αἰεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγκειται* = (το έργο) έχει συντεθεί πιο πολύ ως παντοτινό μελέτημα, παρά σαν πρόσκαιρη δημηγορία για να την ακούουν κάποιιοι.

NE αγώνισμα (είδος αθλήματος).

[*παράγ. λ.* *ἀγωνισ- (< ἀγωνίζομαι) + παρ. επίθ. -μα].

ἄδαής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που δε γνωρίζει: *ἄδαής γίγνομαι τινος* = δε γνωρίζω κάτι. = ἀνεπιστήμων.

NE αδαής.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἄ- + *δασ- (πβ. δαῖναι < διδάσκω, δαήμων «γνώστης») + παρ. επίθ. -ής].

ἄδεής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄδεέστερος
Υπερθετικός	ἄδεέστατος

1. αυτός που δε νιώθει φόβο, ο άφοβος: *θανάτου ἄδεής* = αυτός που δε φοβάται το θάνατο. = θαρραλέος. ≠ περιδεής «φοβισμένος».

• ως ουσιαστικό τὸ ἄδεές η έλλειψη φόβου, η ασφάλεια.

2. αυτός που δεν προκαλεί φόβο, ο μη φοβερός: *ἄδεές ἐστὶ τι πρὸς τοὺς ἐχθροὺς* = κάτι δεν προκαλεί φόβο στους εχθρούς. ≠ δεινός «φοβερός».

3. επίρρημα ἄδεώς **α.** χωρίς φόβο ή δισταγμό: *ἄδεώς τινα ὠφελοῦμεν* = ωφελούμε κάποιον χωρίς φόβο. **β.** χωρίς φόβο ότι θα μου επιβληθεῖ ποινή (☛ **ἄδεια** σημ. 3): *μηνύω τὸ ἀσεβῆμα ἄδεώς* = καταγγέλλω την ασεβή πράξη χωρίς φόβο ότι θα μου επιβληθεῖ ποινή.

¶ *παράγ.* ἄδεια.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἄ- + δέ-ος + παρ. επίθ. -ής].

ἄδεια, -είας, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αφοβία, αίσθημα ασφάλειας: *πύλαι διὰ τὴν ἄδειαν ἀνεωγμένα* = πύλες ανοικτές, λόγω του αισθήματος ασφάλειας. = ἀφοβία. ≠ δέος «φόβος», φόβος.

2. αμνηστία: *τοῖς ἄλλοις Μυτιληναίοις ἄδειαν ἐδώκατε οἰκεῖν τὴν σφετέραν αὐτῶν* = στους άλλους Μυτιληναίους παραχωρήσατε αμνηστία, με την οποία τους επιτρέπατε να κατοικούν στη δική τους πόλη.

3. άδεια που ζητούσε ένας πολίτης από το δήμο, προκειμένου να υποβάλει πρόταση που συγκρούεται με ισχύοντα νόμο ή για να ασκήσει δίωξη εναντίον κάποιου: *ἄδειαν αἰτοῦμαι ἐπὶ μνηύσει τινός* = ζητώ άδεια να καταγγείλω κάποιον.

NE άδεια (συγκατάθεση σε αίτημα).

[**παράγ. λ.** *ἄδε-ής + παρ. επίθ. -ια*].

ἀδέκαστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αδωροδόκητος, αμερόληπτος: *ἀδέκαστος κρινω τι* = κρίνω κάτι αμερόληπτα.

NE αδέκαστος.

[**σύνθ. λ.** στερητ. *ἀ-* + *δεκαστός «που μπορεί να δεκαστεί, να δωροδοκηθεί» < δεκ-άζω (πβ. *δέχ-ομαι*) «προσφέρω δώρο»].

ἀδελφιδούς, -οῦ ὁ / ἀδελφιδῆ, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ανιψιός, ανιψιά.

[ασυναίρετο *ἀδελφ-ιδέος* > συνηρημένο αττ. *ἀδελφ-ιδούς*].

ἄδηλος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αόρατος, ≠ δηλός «φανερός».

2. άγνωστος: *ἄδηλος ὁ κτείννας ἐστίν* = ο φοινιάς είναι άγνωστος.

• *ἄδηλόν ἐστι, εἰ...* = είναι αβέβαιο εάν...

≠ **παράγ.** άδηλότης, άδηλία, άδήλως, **σύνθ.** κατάδηλος.

[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *δηλός*].

Ἄδης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ο Άδης (για τους αρχαίους Έλληνες, ο Άδης ήταν ο θεός των νεκρών. Ήταν παιδί του Κρόνου και της Ρέας και αδελφός του Δία, του Ποσειδώνα, της Ήρας, της Δήμητρας και της Εστίας. Όταν έγινε η διανομή της εξουσίας του σύμπαντος, ο Άδης έλαβε τον κάτω κόσμο, ο Ποσειδώνας τη θάλασσα και ο Δίας πήρε τον έλεγχο του ουρανού και της γης).

• *ἐν Ἄδου* (ενν. *οἴκῳ*) μέσα στο σπίτι του Άδη. *εἰς Ἄδου* (ενν. *οἴκον*) προς το σπίτι του Άδη.

2. τόπος όπου πηγαίνουν οι ψυχές μετά το θάνατο του σώματος.

[**αβέβ. ετυμ.,** ίσως **σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *F(ε)ιδ- (*εἶδον*) με τη σημ. του τόπου που δεν είναι ορατός].

ἀδιάλλακτος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

ασυμφιλίωτος: *τὰ πρὸς ὑμᾶς ἀδιάλλακτα ὑπάρχει* = οι σχέσεις μου με εσάς δεν επιδέχονται συμφιλίωση.

≠ **παράγ.** άδιαλλάκτως.

NE αδιάλλακτος.

[**παράγ. λ.** στερ. *ἀ-* + *διαλλακτός (πβ. *διαλλακτής*) < *διαλλάσσομαι* + παρ. επίθ. -τός].

ἀδικέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παράτ.	ἡδίκηον
Μέλλ.	ἠδικήσω

Αόρ.	ἡδίκησα
Παρακ.	ἡδίκηκα
Παθ. ενεστ.	ἠδικουμαι
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἠδικήσομαι «θα αδικηθῶ»
Παθ. μέλλ.	ἠδικηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἠδικήθην
Παθ. παρακ.	ἠδίκημαι

1. διαπράττω αδικήμα, παραβιάζω το νόμο: *Σωκράτης ἠδικεῖ ζητῶν τὰ ἐπουράνια* = ο Σωκράτης διαπράττει αδικήμα που διερευνά τα επουράνια.

2. έχω άδικο, κάνω λάθος: *εἰ μὴ ἠδικῶ γε* = αν βέβαια δεν έχω άδικο. = άπατῶμαι περι τι.

3. αδικώ κάποιον: *ἠδικῶ τοὺς δεσπότας* = αδικώ τους ηγεμόνες. *ἠδικῶ τινά τι* = αδικώ κάποιον σε κάτι.

4. βλάπτω: *ἠδικῶ γῆν τὴν Πλαταιίδα* = βλάπτω την πλαταιική γη. = κακῶς ποιῶ τι. ≠ ὠφελέω.

≠ **παράγ.** άδίκημα, άδικία, **σύνθ.** ανταδικέω.

NE αδικώ (με σημ. 3).

[**παράγ. λ.** *ἄδικος* + παρ. επίθ. -έω].

ἠδόκητος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

απροσδόκητος: *ξυμφορὰ ἠδόκητος* = απροσδόκητη συμφορά. = άπροσδόκητος, ≠ πβ. πρὸς προσδοκίαν «σύμφωνα με ὅ,τι αναμενόταν».

≠ **παράγ.** άδοκήτως, **σύνθ.** άπροσδόκητος.

NE άδόκητος (στη φρ. κυρίως *αδόκητος θάνατος*).

[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *δοκέω* + παρ. επίθ. -τος].

ἠδολεσχης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φλύαρος: *ἠδολεσχῆς σοφιστής* = φλύαρος σοφιστής.

≠ **παράγ.** άδολεσχία, άδολεσχέω «φλυαρώ».

[αυτός του οποίου ο διαρκής λόγος ενοχλεί, **σύνθ. λ.** στερητ. *ἀ-* + *Fαδο- (= ἤδομαι, πβ. *ἠαδεῖν ὀχλεῖν*) + *λέσχη* «συζήτηση, λόγος» > **ἠαδολεσχῆς* > *ἠδολεσχῆς*].

ἠδοξος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

που δεν έχει φήμη, άσημος, άσήμαντος.

≠ **παράγ.** άδοξέω «δεν έχω καλή φήμη», άδοξία «έλλειψη καλής φήμης».

NE άδοξος.

[**σύνθ. λ.** στερητ. *ἀ-* + *δόξα*].

ἠδρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἠδρότερος
Υπερθετικός	ἠδρότατος

1. πυκνός, παχύς, αδρός: *χιῶν ἠδρόα* = πυκνό χιόνι. = παχύς. ≠ *ισχνός*.

2. εύσωμος: *ἠδροὶ παῖδες* = εύσωμα παιδιά.

≠ **παράγ.** άδροσύνη, άδρόομαι, άδρύνω, **σύνθ.** άδρομερής.

NE αδρός (και με τις δύο σημ.).

[παράγ. λ. ἄδ- (ἄδην «ἀφθονα») + παρ. επίθ. -ρός].

ἄδυτος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός στον οποίο δεν επιτρέπεται να μπει κανείς. = ἄβατος. ≠ βέβηλος «αυτός στον οποίο επιτρέπεται η είσοδος, μη ιερός».

- ως ουσιαστικό τὸ ἄδυτον το εσωτερικό τμήμα ενός ιερού, το ἄδυτο: ἡ Πυθία εἰς τὸ ἄδυτον κατήλθεν.

NE το ἄδυτο (με τις δύο σημ.).

[**σύνθ. λ.** στερ. ἄ- + δύω + παρ. επίθ. -τος].

ἄδω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤδον
Μέλλ. με σημ. ενεργ.	ἄσομαι «θα τραγουδήσω»
Αόρ.	ἤσα
Παθ. αόρ.	ἤσθην
Παθ. παρακ.	ἤσμαι

τραγουδώ: οἱ τῶν γερόντων ἐν Λακεδαίμονι χοροὶ ἄδουσιν «ἀμὲς ποτ' ἡμεῖς ἄλκιμοι νεανίαί» = οι χοροὶ των γερόντων στη Σπάρτη τραγουδούν «κάποτε εμεῖς ἡμασταν γενναῖοι νέοι».

παράγ. ἄσμα, ἀηδών, ὦδή, ἰοιδὸς «τραγουδιστής».

[ασυναίρετο ἀεῖδω > συνηρημένο ἄδω].

ἄει ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. πάντοτε: ἀεὶ θεοὶς ἐχθρὸς ἐστίν = πάντοτε εἶναι μισητός στους θεούς. ≠ οὔποτε «ποτέ δεν», μήποτε «ποτέ να μη».

- με το ἄρθρο οἱ ἀεὶ ὄντες οι ἀθάνατοι (οι θεοί).
- αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων πάντοτε να εἶσαι ἀριστος και να ξεπερνᾶς τους ἄλλους (Ομ. Ιλ. Ζ 208). Πρόκειται για στίχο που ἔχει ἀποκτήσει ευρεία διάδοση ως ευχή ἀναγραφόμενη σε βραβεία, τιμητικές πλακέτες κτλ.).

2. ὁ ἀεὶ ο ἐκάστοτε: οἱ ἀεὶ δικάζοντες = οι ἐκάστοτε δικαστές.

σύνθ. ἀεὶμνηστος, ἀειθαλής, ἀειφυγία «παντοτινὴ ἐξορία».

[μαρτυρεῖται ως αἰφεῖ, πβ. **λατ.** aevum, αἰών].

ἀεὶμνηστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που τον θυμούνται για πάντα: ἀεὶμνηστος ἢ ἀμαρτία = το σφάλμα θα το θυμούνται για πάντα. **NE** ἀεὶμνηστος.

[**σύνθ. λ.** ἀεὶ + μνηστός < μιμνήσκομαι].

ἀειφυγία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παντοτινὴ ἐξορία: φευγέτω ἀειφυγίαν = ἀς ἐξοριστεῖ για πάντα.

[**σύνθ. λ.** ἀεὶ + *φυγ- (ἐφυγον) + παρ. επίθ. -ία].

ἀέναος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αὐτός που πάντοτε κυλά: ποταμὸς ἀέναος = ποταμὸς που πάντοτε κυλά.

2. αἰώνιος, παντοτινός: ἀέναον τὴν τροφήν παρέχω = παρέχω αἰώνια τροφή.

παράγ. ἀενάως.

NE ἀέναος (με σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** ἀεὶ + νάω «ρέω»].

ἄζημιος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. ἀποζημιωμένος: ἀζήμιον παρέχω τινά = ἀποζημιώνω κάποιον.

2. ἀτιμώρητος: ὁ συλλήπτωρ ἀζήμιος ἀπέφυγεν = ο συνεργὸς ξέφυγε ἀτιμώρητος. = ἀθῶος, ἀτιμώρητος.

3. αὐτός που δεν προξενεῖ ζημιὰ, ο μη βλαβερός: ἀζήμιος ἀχθηδόνες = ἐνοχλήσεις που δεν προξενούν ζημιὰ. ≠ βλαβερός.

παράγ. ἀζημίως.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἄ- + ζημία + παρ. επίθ. -ος].

ἀηδών, -όνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αηδόνι.

NE αηδόνι.

[*ἄφηδών (πβ. ἀφείδω > ἀεῖδω «τραγουδώ») κατὰ το χελιδὼν κτλ.].

ἀήθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἐλλειψη πείρας, ἀπειρία: ἀήθεια τοῦ κακοπραγεῖν = ἀπειρία στις ἀποτυχίες. = ἀπειρία, ἀνεπιστημοσύνη. ≠ ἐμπειρία.

[**παράγ. λ.** ἀήθης + παρ. επίθ. -εια].

ἀήθης, -ης, ἄηθες ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀηθέστερος
Υπερθετικός	ἀηθέστατος

1. ἀσυνήθιστος, παράξενος.

2. ἀσυνήθιστος σε κάτι: ἀήθεις τοιαύτης μάχης = ἀσυνήθιστοι σε τέτοια μάχη.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἄ- + ἦθος + παρ. επίθ. -ης].

ἀήρ, ἀέρος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἀέρας.

παράγ. ἀέριος, **σύνθ.** ἀερώδης, ἀεροειδής. **NE** ἀέρας.

[ἀήρ «κρέμασμα ἀτμοσφαιρικό» < *ἄFήρ- (πβ. ἄημι, αὔρα) < ἀφείρω = ἀττ. αἴρω «υψώνω»].

Ἀθήναι, -ῶν, αἱ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἡ πόλη της Ἀθήνας (Ο πληθυντικός ἀριθμὸς σε ονόματα πόλεων, λ.χ. αἱ Θῆβαι, αἱ Μυκῆναι κτλ., οφείλεται στο γεγονός ὅτι οι πόλεις αυτές προήλθαν ἀπὸ συνένωση πολλῶν γειτονικῶν δήμων).

- ἐπιρρήματα **α.** Ἀθήναζε πρὸς τὴν Ἀθήνα. **β.** Ἀθήνηθεν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. **γ.** Ἀθήνησιν σὴν Ἀθήνα.

2. ἡ Ἀττικὴ (στο σύνολό της).

παράγ. Ἀθηναῖος, **σύνθ.** Παναθήναια.

NE Ἀθήνα (ἀπὸ τὴν ἐκφραση εἰς πόλιν Ἀθήνας (=τὰς Ἀθήνας, ἀττ. πληθ.), που ἐκλήφθηκε ὡς γεν. ἐνικού, τῆς Ἀθήνας).

[Ἀθηνᾶ (ἡ θεά) > Ἀθῆναι με μετακίνηση τόνου και τροπή σε πληθ., επειδή πολλοί συνοικισμοί αποτελούσαν την πόλη].

ἄθλιος, -ία & -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄθλιώτερος
Υπερθετικός	ἄθλιώτατος

με ηθική σημ. αξιολύπητος, ἄθλιος.

= οἰκτρός, ἐλεεινός.

παράγ. ἄθλιότης, ἄθλιως, **σύνθ.** πανάθλιος.

NE ἄθλιος.

[**παράγ. λ.** (ἄεθλον >) ἄθλον + παρ. επίθ. -ιος].

ἄθλον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἐπαθλο (ενός διαγωνισμού): ἄθλα ὁ ἄρχων προτίθησιν = ο κυβερνήτης ορίζει ἐπαθλα. τὰ πρῶτα τῶν ἄθλων ἠνεγκάμην = κέρδισα τα καλύτερα ἐπαθλα.

= τὰ πρωτεῖα «το πρώτο βραβεῖο».

παράγ. ἄθλιος, **σύνθ.** πένταθλον, ἄθλοθετέω, ἄθλοθεσία, ἄθλοθέτης.

[μαρτυρεῖται ως ἄφε-θλον, **αβέβ. ετυμ.**· ωστόσο πβ. **αρχ. ινδ.** nāyati «κάμνω, εἶμαι κουρασμένος»].

ἄθροίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤθροιζον
Αόρ.	ἤθροισα
Παρακ.	ἤθροισα
Παθ. αόρ.	ἤθροίσθην
Παθ. παρακ.	ἤθροισμαι
Παθ. υπερσ.	ἤθροίσμην

ἡ οικογένεια των λέξεων του ἄθροίζω στην αττική διάλεκτο εμφανίζεται με δασεία, στις λοιπές διαλέκτους με ψιλή.

1. συγκεντρῶνω: ἄθροίζει τό τε βαρβαρικὸν καὶ τὸ ἑλληνικόν = συγκεντρώνει και το βαρβαρικό και το ελληνικό στράτευμα. = ἀγείρω. ≠ διασκεδάννυμι «διασκορπίζω».

2. στην παθ. φωνή για το νου ἄθροίζομαι εἰς ἑμαυτὸν συγκεντρώνομαι, συμμαζεύω το νου μου. = συντείνω ἑμαυτόν, συναγείρω ἑμαυτόν.

παράγ. ἄθροισμα, ἄθροισις.

[**παράγ. λ.** ἄθρο-ος + παρ. επίθ. -ίζω > ἄθροίζω, **ἄθροός**].

ἄθροός, -α & -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. κατά πλήθη, στοίβες ἢ μάζες συγκεντρωμένες μαζί.

- για στρατιώτες συντεταγμένοι: *λείπουσιν τὸν λόφον οὐ μὴν ἔτι ἄθροοι ἀλλ' ἄλλοι ἄλλοθεν* = εγκαταλείπουν το λόφο, ὅχι πια συντεταγμένοι, ἀλλὰ ἄλλοι ἀπὸ ἐδῶ και ἄλλοι ἀπὸ ἐκεῖ.

2. ὅλος συνολικά, ὅλος μαζί: ἡ πόλις ἄθροσα σφάλλεται = ὅλη συνολικά ἡ πόλη σημειώνει αποτυχίες. ἄθροσον ἦν τὸ στράτευμα = το

στράτευμα ἦταν ὅλο μαζί (δηλαδή συγκεντρωμένο).

παράγ. ἄθροως.

NE πβ. αθρόα προσέλευση.

[με τη σημασία αὐτοῦ που εμφανίζεται ως συνολική εικόνα πιβ. αθροιστικό ἄ- (< **IE** *sm_o) + -θροος, πβ. ἄθρέω «προσαρμῶζω το βλέμμα, παρρητρώ»].

ἄθυμέω -ῶ ΡΗΜΑ

αποκαρδιώνομαι, χάνω το θάρρος μου: οὐ μὴν ἐπὶ τούτοις ἀθυμῆσας εἰλόμην ῥαθυμειν = ἀσφαλῶς δεν ἐπέλεξα να ἀδρανώ, επειδή ἔχασα το θάρρος μου ἀπὸ αὐτά.

παράγ. ἀθυμία.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἄ- + θυμός + παρ. επίθ. -έω].

ἄθυρμα, -ματος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παιχνίδι.

NE πβ. ἀθυρμα της μοίρας ο ἀνθρώπος.

[**παράγ. λ.** ἀθύρω «παίζω» + παρ. επίθ. -μα].

ἄθῳος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄθῳότερος
Υπερθετικός	ἄθῳότατος

ἀτρωτος, ἀπρόσβλητος, ἀτιμῳρητος, ἀζημῳωτος: ἄθῳος ἄπασι = ἀτρωτος ἀπὸ κάθε ἀποψη. ἄθῳοι τῶν ἀδικημάτων τούτων = ἀτιμῳρητοι για αὐτά τα ἀδικήματα. οὐκ ἄθῳος ἄπεισιν = δε θα ξεφύγει ἀτιμῳρητος (με το ἀζημῳωτο).

παράγ. ἀθῳώω.

NE ἀθῳός (ἀπαλλαγμένος ἀπὸ ἐνοχή, τιμωρία κτλ.).

[**παράγ. λ.** στερ. ἄ- + θω-ἠ «τιμωρία» (< *θη- < τί-θη-μι) + παρ. επίθ. -ιος].

αἰγιαλός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παραλία, ἀκροθαλασσία.

NE γιαλός.

[**σύνθ. λ.** *αἰγι- (πβ. «αἶγες τὰ κύματα Δωριεῖς» και «τὰ μεγάλα κύματα αἶγας λέγομεν») + -αλός (< ἄλδς «της θάλασσας» ἢ -αλός < ἄλλομαι «πηδῶ»), πβ. **NE** τα προβατάκια της θάλασσας = τα κύματα].

αἰγίς, -ίδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το δέριμα της κασίκας (που φορούσαν ως ἐνδυμα).

2. ἡ δερμάτινη ἀσπίδα του Δία.

NE αἰγίδα (στη φρ. *υπὸ την αἰγίδα κάποιου* = ὑπο την προστασία).

[**παράγ. λ.** αἶξ, αἰγ-ός + παρ. επίθ. -ίς].

αἰδέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠδούμην
Μέλλ.	αἰδέσομαι
Μέσ. αόρ.	ἠδεσάμην
Παθ. αόρ.	ἠδέσθην
με μέση σημ.	
Παρακ.	ἠδεσμαι

1. ντρέπομαι. = αισχύνομαι.

2. αισθάνομαι δέος (δηλ. φόβο ανάμεικτο με σεβασμό): φοβοῦμαι γε τοὺς μοχθηροὺς (οὐ γὰρ δήποτε εἶποι' ἂν ὧς γε αἰδοῦμαι) = φοβούμαι βέβαια τους μοχθηρούς (γιατί ποτέ δε θα έλεγα ότι νιώθω δέος γι' αυτούς).

3. ως δικανικός όρος συγχωρώ: αἰδοῦμαι τινα καὶ ἀφήμι = συγχωρώ κάποιον και τον αθωώνω.

††† παράγ. αἰδοῖος, αἰδώς, αἰδήμων.

[*αισ-δ- (> αιδός) & αιδώς].

αἰδήμων, -ων, αἰδήμων ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	αἰδημονέστερος
Υπερθετικός	αἰδημονέστατος

ντροπαλός. = αἰσχυντηλός. ≠ ἀναίσχυντος.

††† παράγ. αἰδημόνως.

[παράγ. λ. αἰδέ-ομαι + παρ. επίθ. -μων].

αἰδῖος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αιώνιος: ἔχθραν τινὶ αἰδῖον ἔχω = ἔχω αιώνιο μίσος προς κάποιον. = αιώνιος.

††† παράγ. αἰδιότητα.

[σύνθ. λ. αἰεί + παρ. επίθ. -ιος με επένθεση ενός δ].

αἰδώς, -οῦς, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ντροπή: αἰδώς τίς μ' ἔχει ποιοῦντα τοῦτο = με διακατέχει κάποια ντροπή που το κάνω αυτό. = αἰσχύνη. ≠ ἀναισχυντία, ἀναΐδεια.

2. σεβασμός, συμπάθεια: αἰδοῦς οὐδεμιᾶς ἔτυχον = δεν ἔτυχα καμιάς συμπάθειας.

3. συγχώρηση: ἄξιόν ἐστι αἰδοῦς αὐτὸν τυγχάνειν παρ' ἡμῶν = εἶναι ορθό να πάρει συγχώρηση από εσάς.

NE αἰδώς (στη νομική φρ. προσβολή της δημοσίας αἰδοῦς).

[αβέβ. εντυμ., ὁμος για τη σημ. «φοβούμαι, ευλαβούμαι» πβ. γοτθ. aislan «φοβούμαι, σέβομαι» και αρχ. ινδ. Idé «τιμώ»].

αἰθήρ, -έρος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αιθέρας, ουρανός (το πέμπτο από τα βασικά στατικά του υλικού κόσμου. Λέγεται και πέμπτη ουσία, απ' όπου προήλθε το ουσιαστικό πεμπτοουσία. Τα υπόλοιπα τέσσερα είναι γῆ, ἀήρ, ὕδωρ και πῦρ, δηλαδή χῶμα, αέρας, νερό και φωτιά).

††† παράγ. αἰθέριος, αἰθεριώδης, αἰθερώδης.

NE αἰθέρως.

[*αἰθ- (αἰθω, ἰθαρός) + παρ. επίθ. -ήρ].

αἰθριός, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

για τον καιρό καθαρός, ασυννεφιαστος. = ἀνέφελος. ≠ ἐπινέφελος.

††† αἰθρία «καθαρός ουρανός».

NE αἰθριος.

[παράγ. λ. αἰθρη (αἰθήρ) + παρ. επίθ. -ιος].

αἰνίττομαι ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι αἰνίσσομαι.

Παρατ.	ἠνιττόμην
--------	-----------

Μέλλ.	αἰνίξομαι
Αόρ.	ἠνιξάμην
Παθ. αόρ.	ἠνίχθην
Παθ. παρακ.	ἠνιγμαι

υπαινίσσομαι: τί αἰνίττεται ὁ θεός; = τι υπαινίσσεται ο θεός;

††† παράγ. αἰνιγμα, αἰνιγμός.

[αἴνος, ὁ «λόγος με ιδιαίτερη σημασία» + παρ. επίθ. -ίττομαι/-ίσσομαι < *-ίκ-/γομαι (πβ. αἰνίξομαι, αἰνιγμα)].

αἰξ, αἰγός, ὁ, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κατσίκα (κυρίως θηλυκή): αἰξ ἄγριος = ἄγριο κατσίκι (πβ. αἰγαγρος).

- παροιμία αἰξ Σκυρία κατσίκι από τη Σκύρο. (Οι αρχαίοι ἔλεγαν ὅτι η κατσίκα αυτή, μόλις την αρμέξουν, αναποδογυρίζει το σκεῦος με το γάλα. Η παροιμία χρησιμοποιείται για τους ἀχάριστους ανθρώπους).

NE αἶγα, συχνότερα κατσίκα.

[λ. που δανείστηκαν οι IE, πβ. αρχ. περσ. izaēna «καμωμένος από δέρμα κατσίκας»].

Αἰολεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο κάτοικος της Αιολίδας ἢ αὐτός που ἀνήκει στην αιολική φυλή.

[παράγ. λ. αἰδῖλος + παρ. επίθ. -εὺς με τη σημ. «ποικίλος» ἢ «γρήγορος», πβ. αἰδῖλιος ὁ ποικίλος καὶ αἰολίδας ποικίλους, ταχεῖς].

αἰπόλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βοσκός κατσικιών, κασικοβοσκός. Βλ. και βουκόλος.

††† παράγ. αἰπολέω «βόσκω κατσίκες», αἰπόλια, τὰ «κοπάδια κατσικιών».

[σύνθ. λ. αἰξ (πβ. αρχ. ινδ. aja) + *k^wol-os (πβ. πέλομαι «περιφέρομαι»)].

αἰρέσις, -εως, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κατάληψη (κυρίως μιας πόλης). = ἄλωσις.

2. επιλογή: ποιοῦμαι τὴν αἴρεσιν = κάνω την επιλογή μου.

3. εκλογή (αξιωματούχων): ἐκ δημοκρατίας αἰρέσεως γιγνομένης ῥᾶόν τις τὰ ἀποβαίνοντα φέρει = στη δημοκρατία, επειδή γίνεται εκλογή των αρχόντων (και ὄχι λ.χ. διορισμός τους), ευκολότερα ἀνέχεται κάποιος το αποτέλεσμα.

4. σύστημα φιλοσοφικών αρχών, ἢ το σύνολο των διανοουμένων που πρεσβεύουν τέτοιες αρχές.

5. θρησκευτική αἴρεση.

††† σύνθ. αἰρεσιάρχης, καθαίρεσις, προαίρεσις, συναίρεσις.

NE αἴρεση (με τη σημ. 5).

[παράγ. λ. αἰρέω + παρ. επίθ. -σις].

αἰρετικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αὐτός που επιλέγει: αἰρετικὸς ὧν χρη = ἄτομο που επιλέγει αὐτὰ που πρέπει.

2. με τη θρησκευτική σημ. αιρετικός.

παράγ. αιρετικώς.

NE αιρετικός (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. αίρετ-ός + παρ. επίθ. -ικός].

αίρετός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που μπορεί να καταληφθεί: *δὸλω αίρετοί* = που μπορούν να καταληφθούν με δόλο. = *άλωτός*. ≠ *ἀπόρθητος*.

2. αυτός που μπορεί να επιλεγεί, επιλέξιμος: *ἀρ' οὖν αίρετός ἡμῖν βίος ὁ τοιοῦτος*; = συνεπώς, είναι επιλέξιμη για μας μια τέτοια ζωή; = *ἐκλεκτός*, *ἐπίλεκτος*.

3. για αξιωματούχο εκλεγμένος (σε αντιδιαστολή προς το *κληρωτός* = αυτός που έχει αναλάβει ένα αξίωμα με κληροση).

παράγ. αιρετιστής, αίρετικός, αίρετίζω.

NE αίρετός (με σημ. 3).

[παράγ. λ. αίρέ-ω + παρ. επίθ. -τός].

αίρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤρουν
Μέλλ.	αἰρήσω
Αόρ. β'	εἶλον
Παρακ.	ἤρηκα
Μέσ. μέλλ.	αἰρήσομαι
Παθ. μέλλ.	αἰρεθήσομαι
Μέσ. αόρ. β'	εἰλόμην
Παθ. αόρ.	ἤρεθην
Μέσ. & παθ. παρακ.	ἤρημαι
Μέσ. & παθ. υπερασ.	ἤρήμην

ως παθητική φωνή της σημ. 4 χρησιμοποιείται το

☞ **άλίσκομαι**.

1. παίρνω με το χέρι, αρπάζω, δρόττομαι: *χειρὸς αίρῶ τινα* = παίρνω κάποιον από το χέρι.

2. για συναίσθημα, επιθυμίες, ασθένεια καταλαμβάνω: *αὐτὸν αίρει τὸ νόσημα* = τον καταλαμβάνει το νόσημα.

3. για άψυχα πράγματα παίρνω, αποκτώ: *αἰρῶ τι* = αποκτώ κάτι.

4. για έμψυχα όντα συλλαμβάνω, αιχμαλωτίζω: *αἰρῶ τινα τῶν πολεμίων* = αιχμαλωτίζω έναν από τους εχθρούς. Με τη σημ. «αιχμαλωτίζομαι» χρησιμοποιείται το ☞ **άλίσκομαι**.

5. ως δικανικός όρος καταδικάζω: *αἰρῶ τινα ἀκουσίου φόνου* = καταδικάζω κάποιον για ακούσιο φόνο.

• *αἰρῶ δίκην/γραφὴν λαμβάνω* έγκριση για καταδίκη: *μεγάλας γραφὰς διώξας οὐδεμίαν εἶλεν* = αν και πολλές καταγγελίες του είχε προσάψει, δεν εξασφάλισε καμία έγκριση για καταδίκη του.

6. μέση φωνή αίροῦμαι παίρνω για τον εαυτό μου, επιλέγω, προτιμώ: *τὴν ἐλευθερίαν ἐλόμην ἂν ἀντὶ ὧν ἔχω* = θα προτιμούσα την ελευθερία μου αντί γι' αυτά που έχω.

7. μέση φωνή αίροῦμαι εκλέγω: *αἰροῦνται γοῦν αὐτὸν ἐπὶ τὰς μεγίστας ἀρχάς* = τον εκλέγουν λοιπόν στα πιο υψηλά αξιώματα.

8. παθ. φωνή αίροῦμαι εκλέγομαι: *ἤρημαι στρατηγεῖν* = έχω εκλεγεί να είμαι στρατηγός.

παράγ. αίρεσις, αίρετός, αίρετέον, **σύνθ.** *ἀφαιρέω, διαιρέω, ἐξαιρέω, καθαιρέω.*

[**αβέβ. ετυμ.**, για τον αόρ. *ἐλείν* πβ. **γοτθ.** *saljan* «προσφέρω στους θεούς, θυσιάζω»].

αἶρω ΡΗΜΑ

ο ασυναίρετος τύπος είναι *ἀείρω* (ποιητ.).

Παρατ.	ἤρων
Μέλλ.	ἀρῶ
Αόρ.	ἤρα
Παρακ.	ἤρακα
Υπερασ.	ἤρκειν
Μέσ. & παθ. ενεστ.	αἶρομαι
Μέσ. & παθ. παρατ.	ἠρόμην
Μέσ. μέλλ.	ἀροῦμαι
Παθ. μέλλ.	ἀρθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἠράμην
Παθ. αόρ.	ἠρθην
Μέσ. παρακ.	ἠρμαι

1. σηκώνω, υψώνω: *ἀπὸ γῆς αἶρω τι*.

2. αμετάβ. ξεκινώ, αναχωρώ: *ἄρας τῷ στρατῷ προῦχώρει ἐς τὴν γῆν αὐτῶν* = αφού ξεκίνησε με το στρατό προχωρούσε προς τη χώρα τους.

παράγ. ἄρσις, ἄρδην, ἄρτηρία, ἄορτή, αἰώρα.

NE αἶρω (στη φρ. *αἶρω τὴν ἐμπιστοσύνη μου*).

[*αFερ- + παρ. επίθ. -jω > *ἀείρω* (ποιητ.) > *αἶρω*].

αἰσθάνομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠσθανόμην
Μέλλ.	αἰσθήσομαι
Αόρ. β'	ἠσθόμην
Παρακ.	ἠσθημαι

1. αντιλαμβάνομαι με τις αισθήσεις: *ἐξ ὧν ἐγὼ ἀκοῆ αἰσθάνομαι* = από όσα εγώ ακούω (αντιλαμβάνομαι μέσω της ακοής). *ὁπότε τις αἰσθοῖτο κάμων* = κάθε φορά που κάποιος αντιλαμβάνόταν ότι κουραζόταν.

2. καταλαβαίνω (για διανοητική αντίληψη): *ἠσθόμην τὸ πραχθέν* = κατάλαβα αυτό που έγινε. = *μανθάνω* «καταλαβαίνω».

3. πληροφοροῦμαι, μαθαίνω: *ἦσθετο ὅτι τὸ στράτευμα ἤδη ἐν Κιλικία ἦν* = έμαθε ότι ήδη το στράτευμα βρισκόταν στην Κιλικία.

= *πυνθάνομαι*, *ἀκούω*, *μανθάνω*.

παράγ. αἰσθημα, αἰσθησις, αἰσθητήριον, αἰσθητός.

NE αἰσθάνομαι.

[*αFισ-θ- (αίω), πβ. λατ. audio].

αἴσθησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αισθητηριακή αντίληψη.
2. αισθητήριο όργανο: *πᾶσαι αἰ αἰσθήσεις ἐν τῇ κεφαλῇ εἰσιν* = όλα τα αισθητήρια όργανα βρίσκονται στο κεφάλι.
3. γνώση, κατανόηση, αντίληψη (για διανοητική διεργασία): *ἐν αἰσθήσει τῶν ἀποριῶν ἐγένετο, αἷς συνείχοντο οἱ στρατιῶται* = έλαβε γνώση των ελλείψεων που καταπίεζαν τους στρατιώτες του.

- για πράγματα *αἴσθησιν ἔχω/παρέχω* γίνομαι αντιληπτός, αισθητός: *διέχοντες ἦσαν ὅπως τὰ ὄπλα μὴ κρουόμενα πρὸς ἄλληλα αἴσθησιν παρέχοι* = βιάδιζαν απέχοντας ο ένας από τον άλλο, για να μη γίνονται αισθητά τα όπλα, όταν συγκρούονταν μεταξύ τους.

παράγ. αἰσθησιακός.

NE αἴσθησις (με σημ. 1 και 3).

[**παράγ. λ.** *αἴσθη- (πβ. αἰσθη-τός, αἴσθη-ομαι) + παρ. επίθ. -σις].

αἰσχρός, -ᾶ & -ός, -ὄν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὄ, ἡ αἰσχίων, τὸ αἴσχιον
Υπερθετικός	αἴσχιστος, -η, -ον

1. για εξωτερική εμφάνιση άσχημος: *αἰσχρὰ παρθένος* = άσχημη νεαρή. ≠ καλὸς «όμορφος».
 2. με ηθική σημ. κακοήθης, άτιμος, που προκαλεί ντροπή, επαίσχυντος: *ἔργον αἰσχρόν* = άτιμη πράξη. ≠ αγαθὸς «καλός».
- ως ουσιαστικό τὸ αἰσχρόν η ατιμία, η κακία: *τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν* = η αρετή και η κακία.

παράγ. αἰσχροτής, **σύνθ.** αἰσχροουργός, αἰσχροπρεπής, αἰσχροπραγέω.

NE αἰσχρός (με τις τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** αἴσχ-ος + παρ. επίθ. -ρός].

αἰσχύνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ντροπή: *ἐς αἰσχύνην μεγάλην φέρει τι* = κάτι προκαλεί μεγάλη ντροπή.
2. αἴσθημα ντροπής: *ἐπὶ τοῖς αἰσχροῖς αἰσχύνη* = αἴσθημα ντροπής απέναντι στα άτιμα έργα. ≠ άναισχυντία.

NE αἰσχύνη (με τις σημ. 1, 2).

[**παράγ.** αἴσχ-ος + παρ. επίθ. -ύνη].

αἰσχύνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤσχυνον
Μέλλ.	αἰσχυνῶ
Αόρ.	ἤσχυνα
Παρακ.	ἤσχυγκα
Παθ. μέλλ.	αἰσχυνοῦμαι «θα ντραπῶ»
Παθ. αόρ.	ἤσχύνην «ντραπήκα»

Παθ. παρακ. ἤσχυμαι

1. ασχημιζώ κάποιον ή κάτι: *αἰσχύνω τὸν ἴππον* = ασχημιζώ το άλογο.

2. με ηθική σημ. ντροπιάζω, ατιμάζω: *τοὺς ἡμετέρους πατέρας αἰσχύνομεν* = ντροπιάζουμε τους πατέρες μας.

3. παθ. φωνή αἰσχύνομαι ντρέπομαι: *αἰσχυνόμενος τῇ συμφορᾷ ἠνειχόμενος* = επειδή ντρέπομαι για τη συμφορά, τα δεχόμενος. *ἤσχυνοντο ὅτι ἦσαν οἱ βάρβαροι αὐτῶν ἐν τῇ χώρᾳ* = ένωθαν ντροπή που ήταν οι βάρβαροι στη χώρα τους.

- με μετοχή αἰσχύνομαι ποιῶν τι ντρέπομαι που κάνω κάτι (το οποίο όμως κάνω): *οὐκ αἰσχύνῃ εἰς τοιαῦτα ἄγων, ᾧ Σώκρατες, τοὺς λόγους;* = δεν ντρέπεσαι, Σωκράτη, που οδηγείς τη συζήτηση σε τέτοια θέματα;
- με απαρέμφο αἰσχύνομαι ποιεῖν τι ντρέπομαι να κάνω κάτι (και επομένως δεν το κάνω): *ἤσχύνον τὸ ψεῦδος λέγειν* = ντρέπομαι να πεις το ψέμα.

παράγ. αἰσχυνηλός.

[**παράγ. λ.** αἴσχος + παρ. επίθ. -ύνω].

αἰτέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤτουν
Μέλλ.	αἰτήσω
Αόρ.	ἤτησα
Παρακ.	ἤτηκα
Παθ. παρακ.	ἤτημαι

1. ζητώ: *αἰτῶ τινά τι* = ζητώ κάτι από κάποιον. *αἰτῶ τινα ποιῆσαί τι* = ζητώ από κάποιον να κάνει κάτι. (Δεν είναι συνώνυμο προς το *αἰτῶ* το ρήμα *ζητῶ*, επειδή το τελευταίο στα αρχαία ελλ. σημαίνει «ψάχνω», όχι «ζητώ»: *αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν ζητεῖτε, καὶ εὐρήσετε* = να ζητεῖτε και θα σας δίνεται, να ψάχνετε και θα βρίσκετε).

2. μέση φωνή αἰτοῦμαι ζητώ: *Λύσανδρον ἄρχοντα ἠτήσατο* = ζήτησε το Λύσανδρο ως άρχοντα.

3. παθ. φωνή αἰτοῦμαι μου ζητεῖται: *ἠτήθησαν (οὗτοι) χρήματα* = τους ζητήθηκαν χρήματα.

παράγ. αἴτησις, αἴτημα, αἰτητής.

NE λόγ. αιτούμαι (με τη σημ. 2).

[*αἴτος «αιτία» (☞ **αἰτία**) + παρ. επίθ. -έω].

αἰτία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ενοχή, ευθύνη.

2. κατηγορία.

- αἰτίαν ἔχω / φέρομαι κατηγορούμαι: *ἔχω αἰτίαν τοῦ φόνου* = κατηγοροῦμαι για το φόνο. *ἔξετε καὶ αἰτίαν ὡς Σωκράτη ἀπεκτόνατε* = θα κατηγορηθεῖτε ότι έχετε σκοτώσει το Σωκράτη. = μομφή, ψόγος.

3. αιτία.

παράγ. αἰτιάομαι, αἴτιος, **σύνθ.** αἰτιολογέω.

NE αιτία.

[*αἴτος «αιτία» (πβ. ἔξ-αιτος, αἴσα «μερίδιο», αἴνυμαι «λαμβάνω»)].

αἰτιάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠτιώμην
Μέλλ.	αἰτιάσομαι
Αόρ.	ἠτιάσάμην
Παρακ. με μέση ή παθ. σημ.	ἠτιάμαι «έχω κατηγορήσει» ή «έχω κατηγορηθεί»
Παθ. αόρ.	ἠτιάθην «κατηγορήθηκα»

1. κατηγορώ: *αἰτιώμαι τινά τινας* = κατηγορώ κάποιον για κάτι.

= μέφομαι, ψέγω, ἐγκαλῶ. ≠ ἐπαινέω.

2. ισχυρίζομαι: *τὸν λόγον ἠτιάτο δυσχερῆ εἶναι* = ισχυριζόταν ότι η άποψη αυτή τον έφερνε σε δύσκολη θέση.

παράγ. αιτιατός, αιτίασις «κατηγορία».

NE λόγ. αιτιώμαι (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** αἰτία + παρ. επίθ. -άομαι].

αἴτιος, -ία & -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	αἰτιώτερος
Υπερθετικός	αἰτιώτατος

1. ένοχος.

2. αίτιος, υπεύθυνος (για κάτι): *ἐν τούτῳ ὑμᾶς αἰτιωτέρους ἠγήσονται* = γι' αυτό το κακό εσάς θα θεωρήσουν πιο υπεύθυνους (παρά εμάς).

παράγ. αιτιώδης.

NE αίτιος (και με τις δύο σημ.).

[*αἴτος «αιτία» (☞ **αιτία**) + παρ. επίθ. -ιος].

αἰών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η ζωή, η χρονική διάρκεια της ζωής.

2. εποχή, γενεά: *προγόνων ἢ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος εἶχεν λόγον* = λογάριζε τους προγόνους ή τις μελλοντικές γενιές.

3. μεγάλο χρονικό διάστημα: *σύνοικον αὐτῇ εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα κατεστήσατο* = τον έκανε σύνοικό της για πάντα.

• στον πληθ. οἱ αἰῶνες η αιωνιότητα: *εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων* = αιώνια, παντοτινά.

παράγ. αιωνίως, αιώνιος, αιωνιότης,

σύνθ. αιωνόβιος, μακραίων.

NE αιώνας (με τη σημ. 3).

[*αιFi- (> αἰεί), πβ. **λατ.** aevum «αιώνας»].

Ἀκαδήμεια & Ἀκαδημία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η Ακαδημία: ήταν *γυμνάσιον*, δηλαδή γυμναστήριο, στα δυτικά προάστια της Αθήνας, το οποίο πήρε το όνομά του από τον ήρωα Ακάδημο.

2. η φιλοσοφική σχολή του Πλάτωνα, η Ακαδημία (ονομάστηκε έτσι, επειδή ο Πλάτωνας την ίδρυσε στο χώρο της Ακαδημίας).

NE Ακαδημία (λ.χ. Παιδαγωγική, Επιστημών κτλ.).

ἀκαιρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κακοκαιρία: *ἐνιαυτῶν πολλῶν ἀκαιρία* = κακοκαιρία πολλών χρόνων.

2. έλλειψη ευκαιρίας: *τὴν ἀκαιρίαν τὴν ἐκεῖνου καιρὸν ἡμέτερον νομίζω* = θεωρώ δική μας ευκαιρία τη δική του έλλειψη ευκαιρίας. ≠ καιρός «ευκαιρία».

[**παράγ. λ.** ἄκαιρ-ος + παρ. επίθ. -ία].

ἀκαρῆς, -ῆς, -ἔς ΕΠΙΘΕΤΟ

για χρονικά διαστήματα ελάχιστος: *ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ* = σε μια στιγμή, στο πι και φι.

παράγ. ἀκαριαῖος, ἀκαριαίως.

NE επίθετο *ακαριαῖος* «που συμβαίνει στο πι και φι».

[**σύνθ.** στερ. ἀ- + *καρ- (πβ. ἐ-κάρ-ην, αόρ. β' του *κείρω* «κουρεύω» η πρώτη σημ. του ἀκαρῆς ήταν σχετική με τα μαλλιά, «τόσο κοντός που δεν μπορεί να κοπεί περισσότερο») + παρ. επίθ. -ῆς].

ἀκέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀκοῦμαι
Αόρ.	ἠκεσάμην

1. θεραπεύω. = ἰάομαι.

2. μεταφορικά επανορθώνω: *ἀδίκημά τι ἀκοῦμαι* = επανορθώνω κάποια άδικη πράξη.

παράγ. ἄκεσις, ἀκεσία, ἀκέσιμος, ἀκέσιος, ἄκεσμα, **σύνθ.** συνακέομαι, ἀνήκεστος.

[*jak- (ἄκος, τὸ «θεραπεία») + παρ. επίθ. -έομαι].

ἀκκίζομαι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀκκιοῦμαι
--------------	-----------

εύχρηστο ιδίως στον ενεστώτα.

προσποιοῦμαι ότι αγνοώ, προσποιοῦμαι: *οἷσθα, ἀλλ' ἀκκίζει* = τα γνωρίζεις, αλλά προσποιείσαι ότι τα αγνοείς.

παράγ. ἀκκισμός.

NE λόγ. ακκίζομαι.

[**παράγ. λ.** ἀκκῶ, ἡ «φόβητρο των παιδιῶν» + παρ. επίθ. -ίζομαι].

ἄκλητος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

απρόσκλητος.

[**σύνθ. λ.** στερητ. ἀ- + κλητός < καλῶ].

ἀκμάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤκμαζον
Μέλλ.	ἀκμάσω
Αόρ.	ἤκμασα
Παρακ.	ἤκμακα

1. θάλλω. = θάλλω, άνθέω.

2. για πρόσωπα **α.** είμαι ακμαίος: *ἀκμάζω τῷ σώματι* = είμαι ακμαίος στο σώμα. ≠ παρακμάζω. **β.** έχω κάτι σε αφθονία: *χρήμασιν ἀκμάζει* = έχει αφθονία χρημάτων.

γ. είμαι αρκετά δυνατός: *ἀκμάζω ἐρύκειν ἀπ' ἐμαντοῦ τὰ κακά* = είμαι αρκετά δυνατός, για να απομακρύνω τους κινδύνους από τον εαυτό μου.

†† **παράγ.** ἀκμαῖος, ἀκμαστικός, **σύνθ.** συνακμάζω.

NE ακμάζω (με τις σημ. 2α, 2β).

[**παράγ. λ.** ἀκμή + παρ. επίθ. -άζω].

ἀκολουθέω -ῶ **PHMA**

1. με δοτική ακολουθώ: *ἠκολούθουν οὗτοι τῷ ἠγουμένῳ* = αυτοί ακολουθούσαν αυτόν που προηγείτο. = ἔπομαι «ακολουθώ» ≠ ἠγέομαι, πρόεμι «προπορεύομαι».

2. με δοτική υπακούω: *ἀκολουθῶ τοῖς ἄρχουσι καὶ τοῖς νόμοις* = υπακούω στους αξιωματούχους και στους νόμους.

†† **παράγ.** ἀκολουθία, ἀκολουθήσις, ἀκολουθητέον, ἀκολουθητικός, **σύνθ.** παρακολουθέω, συνακολουθέω, ἐπακολουθέω.

NE ακολουθώ (με τις σημ. 1, 2).

[**παράγ. λ.** ἀκόλουθ-ος + παρ. επίθ. -έω].

ἀκόντως **ΕΠΙΡΡΗΜΑ**

αθέλητα, ακουσίως: *ὠμολόγησεν καὶ μάλ' ἀκόντως* = το παραδέχτηκε, και μάλιστα πολύ απρόθυμα. = ἀκουσίως. ≠ ἔκουσίως.

[**παράγ. λ.** ἄκων, -οντος + παρ. επίθ. -ως].

ἀκόσμητος, -ος, -ον **ΕΠΙΘΕΤΟ**

1. ατακτοποιήτος: *καὶ ψυχὴ κόσμον ἔχουσα ἀμείνων τῆς ἀκοσμήτου;* = και η ψυχή που έχει τάξη είναι καλύτερη από την ατακτοποιητή;

2. ο μη διακοσμημένος: *πόλις ἀκόσμητος.* = ἀκαλλώπιστος. ≠ εὐπρεπής, κόσμιος.

†† **παράγ.** ἀκοσμία, ἀκόσμιος.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἀ- + κοσμία + παρ. επίθ. -τος].

ἀκούσιος, -ος, -ον **ΕΠΙΘΕΤΟ**

ο ασυναίρετος τύπος είναι ἀ-εκούσιος.

μη θεληματικός: *ἀκούσιος φόνος.* = ἄκων. ≠ ἔκούσιος, ἐκών.

†† **παράγ.** ἀκουσίως.

NE ακούσιος.

[**παράγ.** ἀέκων > ἄκων, ἄκοντος + παρ. επίθ.

-ιος > *ἀκόντιος > *ἀκόνσιος > ἀκούσιος].

ἀκούω **PHMA**

Παρατ.	ἤκουον
Μέλλ.	ἀκούσομαι
Αόρ.	ἤκουσα
Παρακ.	ἀκήκοα
Υπερσ.	ἤκηκόειν
Παθ. μέλλ.	ἀκουσθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἤκούσθην
Παθ. παρακ.	ἤκουσμαι

1. ακούω: *βούλομαι δ' ὑμᾶς ἀκοῦσαι τοῦ ὄρκου* = θέλω εσεῖς να ακούσετε τον ὄρκο. ἀ-

κούω τι ἀπό τινος / ἔκ τινος / παρά τινος = ακούω κάτι από κάποιον. *ἀκούω σου λέγοντος ταῦτα* = σε ακούω να λες αυτά.

2. δίνω προσοχή, υπακούω: *Φωκυλίδου οὐκ ἀκούεις;* = δε δίνεις προσοχή στο Φωκυλίδη; ≠ ἀνηκουστέω «απειθαρχώ».

3. είμαι μαθητής: *Παρμενίδης Ἀναξιμάνδρου ἤκουσεν* = ο Παρμενίδης ήταν μαθητής του Αναξιμάνδρου.

- *εὐ ἀκούω ὑπό τινος* επαινούνται από κάποιον.

- *κακῶς ἀκούω ὑπό τινος* κακολογούμαι από κάποιον.

†† **παράγ.** ἄκουσμα, ἀκοή, ἀκουστέον, ἀκουστός, **σύνθ.** ἀνήκοος, ἐπήκοος, ὑπήκοος, ἀνήκουστος, κατακούω, ἐπακούω, εἰσακούω, ὑπακούω.

NE ακούω (με τις σημ. 1, 2).

[**σύνθ. λ.** προθετ. ἀ- + κοέω «ακούω, καταλαβαίνω», πβ. **γοτθ.** hausjan «ακούω»].

ἄκρα, -ας, ἡ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

1. ακρωτήριο.

2. κορυφή (ὄρους), ὑψωμα.

- *κατ' ἄκρας* ολοκληρωτικά: *κατ' ἄκρας τὴν πόλιν αἰρῶ* = κυριεύω ολοκληρωτικά την πόλη.

3. οχυρό, φρούριο (οικοδομημένο σε απόκρημνο βράχο): *ὁ Ἐτεόνικος εἰς τὴν ἄκραν ἀποφεύγει* = ο Ετεόνικος δραπετεύει στο φρούριο. = ἀκρόπολις.

4. η ἀκρη (ενός πράγματος).

[*ακ- (ἀκμή) + παρ. επίθ. -ρα].

ἀκράδαντος, -ος, -ον **ΕΠΙΘΕΤΟ**

ἀσειστος.

†† **παράγ.** ἀκραδάντως.

NE επίρρ. ακράδαντα.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἀ- + κραδαίνω «σεῖω, κινώ» (*κραδαντός) + παρ. επίθ. -τος].

ἀκράτεια, -είας, ἡ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

ἔλλειψη αυτοκυριαρχίας: *ἀκράτεια ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν* = ἔλλειψη αυτοκυριαρχίας στις ἡδονές και στις ἐπιθυμίες. = ἀκρασία. ≠ ἐγκράτεια, σωφροσύνη.

NE λόγ. ακράτεια (λ.χ. οὐρών).

[**σύνθ. λ.** στερ. ἀ- + κρατέ-ω + παρ. επίθ. -ια].

ἀκρατής, -ής, -ες **ΕΠΙΘΕΤΟ**

αυτός που δεν έχει αυτοκυριαρχία: *ἀκρατῆς ὄργης, ἀφροδισίων* = αυτός που δεν έχει αυτοκυριαρχία στην οργή, στις σωματικές ἡδονές. ≠ ἐγκρατής, σώφρων.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἀ- + κρατέω + παρ. επίθ. -ής].

ἀκρατίζομαι **PHMA**

Μέλλ.	ἀκρατιοῦμαι
--------------	-------------

1. πίνω το κρασί ἀνόθευτο (χωρίς δηλαδή να το αναμειγνύω με νερό).

2. προγευματίζω: ἀκρατίζομαι κοκκύνηλα = προγευματίζω με δαμάσκηνα. (Η σημασία προγευματίζω προέκυψε επειδή το πρόγευμα ήταν ψωμί βουτηγμένο σε ανόθευτο κρασί).

‡ παράγ. ἀκράτισμα, ἀκράτισις, σύνθ. συνακρατίζω.

[παράγ. λ. ἄκρατος (οἶνος) + παρ. επίθ. -ίζομαι].

ἀκράτισμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πρόγευμα: ἕως ἀκρατίσματος ὥρας = μέχρι την ώρα του προγεύματος.

[παράγ. λ. ἀκρατίζομαι + παρ. επίθ. -μα].

ἄκρατος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. ανόθευτος (για υγρά και ιδιαίτερα για το κρασί, όταν δεν το αναμείγνυαν με νερό): οἶνος πάνυ ἄκρατος = πάρα πολύ δυνατό κρασί.

2. για καταστάσεις αμιγής, απόλυτης: ὀλιγαρχία ἄκρατος = απόλυτη ὀλιγαρχία. = ἀμιγής. ≠ μεικτός, συμμιγής.

‡ παράγ. ἀκράτως, σύνθ. ἀκρατοποτέω.

NE λόγ. ἀκρατος (λ.χ. οἶνος).

[σύνθ. λ. στερ. ἄ- + *κρατ- (κεράννυμι) + παρ. επίθ. -τος].

ἀκριβεία, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ακριβεία. 2. αυστηρότητα: τὰ πλήθη καὶ αἱ ἀκριβείαι τῶν νόμων = η πληθώρα και η αυστηρότητα των νόμων.

NE ακριβεία (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. ἀκριβής + παρ. επίθ. -εία].

ἀκριβής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

1. ακριβής.

2. αυστηρός: δικασταὶ ἀκριθεῖς = αυστηροὶ δικαστές.

‡ παράγ. ἀκριβῶς, ἀκριβῶω, ἀκριβεία, σύνθ. ἀκριβοδίκαιος, ἀκριβολόγος.

NE ακριβής (με τη σημ. 1).

[αβέβ. ετυμ., ἀ συνθ. ἄκρος].

ἀκριβῶω -ῶ ΡΗΜΑ

1. κάνω κάτι με ακριβεία: ἡ ἀνάγκη ἡμᾶς ταῦτα ἀκριβοῦν ἐδίδαξεν = η ἀνάγκη μας δίδαξε να τα κάνουμε αυτά με ακριβεία.

2. παθ. φωνή ἀκριβοῦμαι εἰμαι ἀκριβής, τελειοποιούμαι: ἡκριθῶμαι πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν = ἔχω τελειοποιηθεῖ για κάθε ἀρετή.

3. ερευνώ με ακριβεία, κατανοῶ πλήρως: ὁ γι' ἐμὸς λόγος σοὶ ἀκριβοὶ πάντα τὰ παρὰ σοῦ = ο δικός μου βέβαια λόγος κατανοεῖ πλήρως ὅλες τις ἐντολές σου.

‡ παράγ. ἀκριβωτέον, ἀκριβῶσις, ἀκριβῶμα, σύνθ. διακριβῶω, ἐξακριβῶω.

NE σύνθ. ἐξακριβῶνω (διαπιστώνω, καταλήγω σε συμπέρασμα).

[παράγ. λ. ἀκριβ-ής + παρ. επίθ. -όω].

ἀκροαματικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που προορίζεται μόνο να ακουστεί.

- ἀκροαματικαὶ διδασκαλῖαι διδασκαλίες που οι φιλόσοφοι παρέδιδαν μόνο προφορικά και αποκλειστικά στο στενό κύκλο των μαθητῶν τους, ὄχι στο ευρὺ κοινό.

NE στη φρ. ἀκροαματικὴ διαδικασία και στο ουσ. ἀκροαματικότητα.

[παράγ. λ. ἀκρόαμα, -ατ-ος + παρ. επίθ. -ικός].

ἀκροόομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἡκροώομαι
Μέλλ.	ἀκροόσομαι
Αόρ.	ἡκροοσάομαι
Παθ. αόρ.	ἡκροόσθην
Παρακ.	ἡκροόομαι

1. ακούω προσεκτικά: τῶν ἀγωνιζομένων ἀκροῶμαι = ακούω προσεκτικά ὅσους διεξάγουν δίκη. ἀκροῶμαί τινός τι = ακούω προσεκτικά ἀπὸ κάποιον κάτι.

- ὁ ἀκροῶμενος ὁ ἀναγνώστης, ὁ μελετητής: ἀνὴρ Ἀριστοτέλους ἡκροαμένος = ἀντρας, μελετητής του Ἀριστοτέλη.

2. υπακούω: οὐκ ἡκροῶντο τῶν ἀρχόντων = δεν υπάκουαν τους ἀξιωματοῦχους.

‡ παράγ. ἀκρόασις, ἀκρόαμα, ἀκροατήριον, ἀκροαματικός.

[τεντώνω το αυτί: ἄκρον οὖς + παρ. επίθ. -άομαι].

ἀκρόασις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. προσεκτικὴ ἀκρόαση.

2. υπακοή: τῶν ἐν ἀρχῇ ὄντων ἀκρόασις καὶ τῶν νόμων = υπακοή στους ἀξιωματοῦχους και στους νόμους.

3. μάθημα: ἀκροάσεις ποιῶμαι = παραδίδω μαθήματα. φυσικὴ ἀκρόασις = μάθημα για τη φύση (πρόκειται για τον τίτλο ἔργου του Ἀριστοτέλη).

NE ἀκρόαση (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. ἀκροά-ομαι + παρ. επίθ. -σις].

ἀκροβολίζομαι ΡΗΜΑ

κάνω βολή ἐναντίον κάποιου ἀπὸ μακριά (με ἀκόντια, βέλη κτλ.), ἀψιμαχῶ: πρὸς ἀλλήλους ἡκροβόλισαντο = (οι ἀντίπαλοι) ἀντάλλαξαν ἀπὸ μακριά βολές.

‡ παράγ. ἀκροβόλισμα, ἀκροβολιστής, ἀκροβολισμός, ἀκροβόλισις.

[σύνθ. λ. ἄκρος + *βολ- (βολή, βάλλω) + παρ. επίθ. -ίζομαι].

ἀκρογωνιαίος, -αία, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που βρίσκεται στην ἐσχάτη γωνία: ἀκρογωνιαίος λίθος.

NE στη φρ. ἀκρογωνιαίος λίθος. [σύνθ. λ. ἄκρος + γωνιαίος (< γωνία + παρ. επίθ. -αῖος)].

ἄκρον, -ου, τό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κορυφή (βουνού): τὰ ἄκρα τῆς Εὐβοίας = οἱ κορυφές των βουνῶν της Εὐβοίας. = ἄκρα,

ή. **2.** ακρωτήριο. **3.** εσχατιά: ἐπὶ τὰ ἄκρα τῆς θαλάττης ἀφικνοῦμαι = φθάνω στις εσχατιές της θάλασσας. **4.** μεταφορικά ο ύψιστος βαθμός: σοφίας ἄκρον = ο ύψιστος βαθμός σοφίας.

NE ἄκρο (με τις σημ. 3, 4).

[ουσιαστικοπ. του ἄκρος, -ον (ὑψος, ὄριον)].

ἀκρόπολις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η άνω πόλη ή το υψηλότερο μέρος της πόλης, κατά συνέπεια η ακρόπολη, το οχυρό: ἄμαχος ἀκρόπολις = ακαταμάχητη, ἀπόρθητη ακρόπολη.

2. η Ακρόπολη (δηλαδή ειδικά η ακρόπολη της Αθήνας).

- εἰς ἀκρόπολιν ἀνενέχθην = καταγράφηκα ως οφειλέτης του κράτους (καθώς η Ακρόπολη της Αθήνας λειτουργούσε και ως θησαυροφυλάκιο).

[**σύνθ. λ.** ἄκρα + πόλις].

ἄκρος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄκρότερος
Υπερθετικός	ἄκρότατος

1. ανώτατος, ύψιστος: ἐν ἄκρῳ Ὀλύμπῳ = στο πιο ψηλό σημείο του Ολύμπου.

2. ο πιο μακρινός, απώτατος, ακρινός: ἄκρα χεῖρ = το ακρινό σημείο του χεριού. ≠ ἐγγύτατος, πλησιέστατος.

3. ἔξοχος: ἄκροι εἰς φιλοσοφίαν = άνθρωποι ἔξοχοι στη φιλοσοφία.

παράγ. ἄκρως, ἀκρότης, **σύνθ.** ἔπακρος, ἀκροσφαλής.

[*ακ- (ἀκ-τή, ἀκ-μή) + παρ. επίθ. -ρος].

ἀκρωτήριο, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ακρωτήριο.

2. η άκρη (ενός πράγματος): ἀκρωτήριο νεώς = η άκρη του πλοίου, επομένως η πλώρη.

- στον πληθυντικό τὰ ἀκρωτήρια τα άκρα του σώματος (χέρια και πόδια, δάκτυλα χεριών και ποδιών): τὰ ἀκρωτήρια τινὸς περικόπτω = κατακόβω τα άκρα κάποιου.

3. σε ναούς αγάλματα ή κομποτεχνήματα τοποθετημένα στις γωνιές αετώματος.

παράγ. ἀκρωτηριώδης.

NE ακρωτήριο, ακρωτήρι (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *ἄκρω- (μακρό θέμα του ἄκρο-ς) + παρ. επίθ. -τήριο].

ἀκτή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ακρωτήριο: ἡ Ἴασονία ἀκτὴ = το ακρωτήριο του Ιάσονα.

παράγ. Ἄττική < *Ἀκτ-ική (που περιβάλλεται από ακτή).

NE ακτή (ακρογιαλιά).

[*ακ- (ἀκ-μή, ἄκ-ρος) + παρ. επίθ. -τ-ή].

ἀκτίς, -ῖνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ακτίνα.

σύνθ. ἀκτινοβολία, ἀκτινογραφία, ἀκτινοειδής, ἀκτινωτός.

NE ακτίνα.

[*ἄκτ-, πβ. **αρχ. ινδ.** aktú- «ακτίνωση»].

ἄκυρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄκυρότερος
Υπερθετικός	ἄκυρότατος

1. για νόμους αυτός που δεν έχει κύρος, άκυρος: ἄκυρον ψήφισμα.

2. για πρόσωπα αυτός που δεν έχει δικαίωμα: ἡμᾶς ἄκυρους τίθεται ποιεῖν τοῦτο = μας θεωρεῖ άτομα που δεν έχουν το δικαίωμα να κάνουν αυτό. ≠ κύριος «που έχει το δικαίωμα».

3. για πράγματα ο μη έγκυρος: ἄκυρος κρίσις = μη έγκυρη γνώμη.

παράγ. ἄκυρῶ, ἄκυρῶσις, ἄκυρῶς, **σύνθ.** ἄκυρολογέω, ἄκυρολογία.

NE άκυρος (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** στερ. ἄ- + κύρος].

ἄκων, ἄκουσα, ἄκων ΕΠΙΘΕΤΟ

ο ασυναίρετος τύπος είναι ἀέκων.

αθέλητος, απρόθυμος: τίς οὔν ὁ λύσων ἐστὶν ἄκοντος Διός; = ποιος λοιπόν θα σε λυτρώσει χωρίς τη θέληση του Δία; ≠ ἔκων.

[στερητ. ἄ- + **Φεκών** (= ἔκων) > ἄκων, **IE** *wek-, πβ. **χετιτ.** wek-mi «θέλω». Τη ρηματική σημ. ανέλαβαν τα βούλομαι και ἐθέλω].

ἀλαζονεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ανυπόστατη καύχηση: τοῦτο ἐξετάσωμεν μὴ τῇ τούτου προσέχοντες ἀλαζονεία τὸν νοῦν, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα οἷον γέγονεν τῇ ἀληθείᾳ σκοποῦντες = ας το εξετάσουμε τούτο, χωρίς να δίνουμε προσοχή στις ανυπόστατες καυχήσεις του, αλλά μελετώντας πώς έγινε το πράγμα στ' αλήθεια.

NE λόγ. ἀλαζονεία.

[**παράγ. λ.** ἀλαζονε-ύομαι + παρ. επίθ. -ία].

ἀλαζονεύομαι ΡΗΜΑ

υπερηφανεύομαι, μεγαλοπιάνομαι: τοῦ ἀλαζονεύεσθαι ἀποτρέπω τοὺς συνόντας = αποτρέπω τους μαθητές μου από το να μεγαλοπιάνονται. = μεγαλαυχέω, ἐπαίρομαι, ὑπεροράω, κομπάζω.

παράγ. ἀλαζονεία, ἀλαζονικός.

[**παράγ. λ.** ἀλαζών, -όνος + παρ. επίθ. -εύομαι].

ἀλγέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. αισθάνομαι σωματικό πόνο: τὸν δάκτυλον ἀλγῶ = με πονάει το δάκτυλο.

2. αισθάνομαι ψυχικό πόνο, θλίβομαι: περὶ τὰ οἰκεῖα ἀλγῶ = πονῶ για τα δεινά μου. = ἀνιῶμαι. ≠ ἥδομαι, εὐφραίνομαι, χαίρω.

παράγ. ἀλγηδών, **σύνθ.** ἀνάλγητος.

[**παράγ. λ.** ἄλγ-ος + παρ. επίθ. -έω].

ἄλγος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σωματικός πόνος. 2. ψυχικός πόνος, θλίψη.
παράγ. αλγεινός.
NE σύνθ. οδοντ-αλγία, κεφαλ-αλγία.
 [παράγ. του ἀλέγω «προσέχω, φροντίζω»].

ἀλείφω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤλειφον
Μέλλ.	ἀλείψω
Αόρ.	ἤλειψα
Παρακ.	ἀλήλιφα
Μέσ. μέλλ.	ἀλείψομαι
Παθ. μέλλ.	ἀλειφθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἤλειψάμην
Παθ. αόρ. α΄	ἤλειφθην
Παθ. αόρ. β΄	ἤλίφην
Μέσ. παρακ.	ἀλήλιμμαι

1. αλείφω το δέρμα κάποιου με λάδι (όπως γινόταν μετά το μπάνιο ή πριν από τις ασκήσεις γυμναστικής).

- μέση φωνή ἀλείφομαι αλείφω το δικό μου δέρμα με λάδι: *λίπα ἤλείψαντο* = αλείφτηκαν με πολύ λάδι.

2. μεταφορικά προετοιμάζω: *Θεμιστοκλῆς ἐ-αυτὸν ὑπὲρ τῆς ὅλης Ἑλλάδος ἤλειφε* = ο Θεμιστοκλής προετοιμαζόταν για το καλό ολόκληρης της Ελλάδας.

παράγ. ἄλειμμα, ἄλειψις, ἀλοιφή, **σύνθ.** ἐξαλείφω, ἀπαλείφω.

NE αλείφω (με γενίκευση της σημ. 1).
 [συγγεν. με *λίπος*, αθροιστ. *ἀ- + λείφ-*, **IE** *leibh-].

ἀλεκτρών, -όνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
 πετεινός, κόκορας. = ἀλέκτωρ.

[ομόρρ. με **ἀλέκτωρ**].

ἀλέκτωρ, -ορος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
 πετεινός, κόκορας. = ἀλεκτρών.

[παράγ. λ. *ἀλέξω* + παρ. επίθ. -τωρ].

Ἀλέξανδρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
 κύριο όνομα που σημαίνει αυτόν που απομακρύνει τους άντρες του εχθρού (**ἀλέξω**).

ἀλέξω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀλεξήσω & ἀλέξω
Αόρ.	ἠλέξισα & ἠλέξα
Μέσ. ενεστ.	ἀλέξομαι
Μέσ. μέλλ.	ἀλεξήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἠλεξάμην

1. αποτρέπω.

2. βοηθώ, υπερασπίζω: *προθύμως ἀλέξω τινί* = βοηθώ κάποιον πρόθυμα.

3. στη μέση φωνή ἀλέξομαι ανταμείβω κάποιον: *τοὺς εὖ ποιοῦντας ἀλέξομαι* = ανταμείβω όσους με ευεργέτησαν.

παράγ. ἀλεξητήριος, ἀλέξιμα, ἀλεξητήρ, **σύνθ.** ἀλεξίκακος, ἀλέξανδρος (και Ἀλέξανδρος), ἀλεξιφάρμακος.

NE στα σύνθ. λόγ. *αλεξικέραννο, αλεξίσφαιρο, αλεξίπτωτο*.

[*αλεκ- (ἀλκή), ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** raks- «προστατεύω»].

ἀλέω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤλεον
Αόρ. α΄	ἤλεσα
Παρακ.	ἀλήλεκα
Παθ. αόρ.	ἠλέσθην
Παθ. παρακ.	ἀλήλε(σ)μαι

αλέθω.

παράγ. ἄλεσις, ἄλεσμα, ἀλέτης.

[*αλεFω > ἀλέω (από όπου ἄλευ-ρον, **αρμεν.** alewt «αλεύρι»].

ἀλήθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αλήθεια: *ἡ ἀλήθεια περὶ τῆς ἀποστάσεως* = η αλήθεια για την αποστασία. ≠ ψεῦδος.

- ως επίρρημα τῆ ἀληθείᾳ πραγματικά, ἀληθινά: *τῆ ἀληθείᾳ φίλους πιστοτάτους ἠγοῦμαι αὐτούς* = τους θεωρῶ πραγματικά φίλους αξιόπιστους.

παράγ. ἀληθότης.

NE αλήθεια.

[παράγ. λ. ἀληθής + παρ. επίθ. -εια].

ἀληθής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀληθέστερος
Υπερθετικός	ἀληθέστατος

1. αληθινός, πραγματικός. ≠ ψευδής, ἀναληθής.

2. για πρόσωπα φιλαλήθης, ειλικρινής. = ἀληθευτικός «φιλαλήθης».

- παροιμία *οἶνος ἀληθῆς* το κρασί είναι φιλάληθες (δηλαδή από το μεθυσιμένο μαθαίνεις την αλήθεια).

• επίρρημα (ὡς) ἀληθῶς ἀληθινά, πραγματικά.
παράγ. ἀληθεύω, ἀληθινός, ἀλήθεια, ἀληθότης, ἀληθοσύνη, ἀληθῶς, **σύνθ.** φιλαλήθης, ἀναληθής.

NE αληθής (με τη σημ. 1). [σύνθ. λ. στερ. *ἀ- + *λαθ-* (λανθάνω) + παρ. επίθ. -ής].

ἀλιεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ψαράς. **## παράγ.** ἀλιεύω, ἀλιευσίς, ἀλιευτής.

[παράγ. λ. *ἀλι-* (ίσως παλιό ουδ. όνομα παράλληλο προς το *ἄλις, ἄλος*) + παρ. επίθ. -εύς].

ἄλις ΕΠΙΡΡΗΜΑ

επαρκώς, αρκετά: *περὶ τούτων ἄλις* = γι' αυτό το θέμα αρκετά. = *ικανῶς «αρκετά»*.

[*Fελ-, *Fal- (ἀλής «αθρόος»)].

ἀλίσκομαι ΡΗΜΑ

χρησιμοποιείται ως παθητική φωνή του **αἰρέω**.

Παρατ.	ἠλίσκομην
Μέλλ. με παθ. σημ.	ἀλώσομαι
Αορ. β΄ με παθ. σημ.	ἦλων & ἐάλων

Παρακ. με παθ. σημ.	ήλωκα & έάλωκα
Υπερσ. με παθ. σημ.	ήλώκειν

1. για τοποθεσίες κυριεύομαι: ή πόλις έάλω = η πόλη κυριεύτηκε.

2. για πρόσωπα και πράγματα συλλαμβάνομαι, αρπάζομαι: *άλίσκομαι πράττων τι* = συλλαμβάνομαι (επ' αυτοφώρω) να κάνω κάτι. = ζω-γρέομαι «συλλαμβάνομαι».

3. ως νομικός όρος καταδικάζομαι: *λιποταξίου γραφήν ήλωκεν* = έχει καταδικαστεί για λιποταξία. *έάλωσαν άστρατείας* (δηλ. γραφήν) = καταδικάστηκαν για μη εκπλήρωση της στρατιωτικής τους θητείας.

††† **παράγ.** άλλωσις, άλλωτός, **σύνθ.** ευάλωτος, αιχμάλωτος.

[*Fαλ-, *Fελ- (είλωτες), πβ. **γοτθ.** wilwan «αρπάζω»].

άλκιμος, -ιμος & -ίμη, -ιμον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	άλκιμότερος
Υπερθετικός	άλκιμώτατος

εύρωστος, γενναίος.

- παροιμία πάλαι ποτ' ήσαν άλλκιμοι Μιλήσιοι κάποτε στο παρελθόν ήταν γενναίοι οι Μιλήσιοι. (Χρησιμοποιούσαν την παροιμία αυτή, για να δηλώσουν ότι οι καιροί άλλαξαν πια).

††† **παράγ.** άλλκιμότης, **σύνθ.** άλλκιφρων.

[**παράγ. λ.** άλλκή + παρ. επίθ. -ιμος].

άλκυνονίς, -ίδος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

- ως επίθετο με ή χωρίς το ουσιαστικό ήμέραι αί άλλκυνόνιδες ήμέρες του χειμώνα, κατά τη διάρκεια των οποίων η θάλασσα είναι ήρεμη και έτσι η *άλκυνών* μπορεί να κτίσει τη φωλιά της: *άλλκυνόνιδας άγω ήμέρας άεί* = πάντοτε έχω αδιατάρακτη γαλήνη.

[**παράγ. λ.** άλλκυνών + παρ. επίθ. -ίς, **άλκυνών**].

άλκυνών, -όνος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μυθικό πουλί που ταυτίζονται με το ψαροπούλι.

††† **παράγ.** άλλκυνονίς, άλλκυνόνιδες.

[πιθ. δάνεια, μεσογειακή λ., από *άλλς* + *κύω* «κυφορώ» σύμφωνα με την αρχ. παράδοση].

άλλα ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

αντιθετικός.

1. με τη σημερινή σημ. αλλά.

2. στην απόδοση υποθετικών λόγων όμως, τουλάχιστον: *εί δέ μη όρω, άλλ' άκούω γε* = αν δε βλέπω, τουλάχιστον ακούω.

3. παρά μόνον: *ήδέα δ' ούκ έστιν, άλλα τούτοις* = ευχάριστα δεν είναι παρά μόνον σε αυτούς.

4. ού μὴν άλλα / ού μέντοι άλλα παρ' όλα αυτά, εντούτοις: *ό ήπος πίπτει και μικροῦ αὐτόν έξετραχήλισεν ού μὴν άλλα επέμεινεν* ό Κύρος = το άλογο πέφτει και λίγο έλειψε να τον ρίξει κάτω παρ' όλα αυτά ο Κύρος κρατήθηκε στη θέση του.

5. άλλ' οὖν πάντως, εν πάση περιπτώσει: *τούς πρώτους χρόνους άλλ' οὖν προσεποιούνθ' ύμιν είναι φίλους* = πάντως τον πρώτο καιρό προσποιούνταν ότι ήταν φίλοι σας.

NE αλλά (με τη σημ. 1).

[ουδ. πληθ. της αντων. άλλλος με μετατόπιση του τόνου: *άλλα > άλλα*].

άλλαγή, -ής, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αλλαγή.

2. ανταλλαγή, δοσοληψία.

NE αλλαγή (με τη σημ. 1). [**παράγ. λ.** *άλλαγ- (< άλλάττω) + παρ. επίθ. -ή].

άλλας, -άντος, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αλλαντικό (λουκάνικα κτλ.): *άλλαντας πωλώ* = πουλώ αλλαντικά.

NE αλλαντικό.

[**αβέβ. ετυμ.**, όπως και πολλοί άλλοι όροι της μαγειρικής].

άλλάττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *άλλάσσω*

Παρατ.	ήλλαττον
Μέλλ.	άλλάξω
Αόρ. α'	ήλλαξα
Παρακ.	ήλλαχα
Μέσ. μέλλ.	άλλάξομαι
Παθ. μέλλ.	άλλαχθήσομαι & άλλαγήσομαι
Μέσ. αόρ.	ήλλαξάμην
Παθ. αόρ.	ήλλάχθην & ήλλάγην
Μέσ. & παθ. παρακ.	ήλλαγμα
Παθ. υπερσ.	ήλλάγμην

1. αλλάζω.

2. στην ενεργ. και τη μέση φωνή ανταλλάσσω: *ήλλάξαντο πολλής ευδαιμονίας πολλήν κακοδαιμονία* = αντάλλαξαν πολλή ευτυχία με πολλή δυστυχία (δηλαδή έδωσαν αυτοί ευτυχία και έλαβαν από άλλους δυστυχία).

3. μέση φωνή άλλάττομαι αγοράζω: *άντ' άργυρίου άλλάττομαί τι* = αγοράζω κάτι έναντι χρημάτων.

††† **παράγ.** άλλακτέον, άλλαγή, άλλλαγμα, **σύνθ.** διαλλάττω, συνδιαλλάττω, άπαλλάττω, παραλλάττω.

NE αλλάζω (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** άλλλος + παρ. επίθ. -άττω < *-αγ-ω)].

άλλαξη ΕΠΙΡΡΗΜΑ

αλλού, σε άλλον τόπο: *ἄλλοτε ἀλλαχῆ* = ἄλλοτε σε έναν τόπο και ἄλλοτε σε άλλον. = ἀλαχόθι «αλλού».

[**παράγ. λ.** *ἄλλ-ος* + ἐνθημα *-αχ* + ἐπίθ. *-ῆ*].

ἀλλαχόθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ἀπό αλλού, ἀπό άλλον τόπο.

[**παράγ. λ.** *ἀλλαχοῦ* + παρ. ἐπίθ. *-θεν*].

ἀλλαχόσε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

προς άλλον τόπο.

[**παράγ. λ.** *ἀλλαχοῦ* + παρ. ἐπίθ. *-σε*].

ἀλλαχοῦ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

αλλού, σε άλλον τόπο.

[**παράγ. λ.** *ἄλλος* + ἐνθ. *-αχ* + παρ. ἐπίθ. *-οῦ*].

ἄλλη ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. με γενική τοπική σε άλλον τόπο: *ἄλλοι ἄλλη τῆς πόλεως ἀπώλλυντο* = σκοτώνονταν ἄλλοι σε έναν τόπο της πόλης και ἄλλοι σε άλλον.

2. κατά άλλον τρόπο, αλλιώς: *ἄλλη ἐν νῶ ἔχω λέγειν* = ἔχω κατά νου να μιλήσω αλλιώς.

[**παράγ. λ.** *ἄλλος* + παρ. ἐπίθ. *-ῆ*].

ἄλλ' ἢ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

ἐπειτα ἀπό λέξεις που δηλώνουν ἄρνηση παρὰ μόνον: *τούτου ἔμελλε οὐδεὶς ἄρξιν ἄλλ' ἢ ἐκεῖνη* = αὐτόν δε θα τον ἐξουσίαζε κανένας άλλος παρὰ μόνον ἐκεῖνη.

[*ἀλλὰ ἢ*].

ἄλλοδαπός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

που ἀνήκει σε άλλο λαό ἢ σε ἄλλη χώρα, ξένος.

[**ἄλλοδ-* (πβ. **λατ.** *aliud* = ἄλλο) + παρ. ἐπίθ. *-απός* < **ΙΕ** **n_ok^wos*].

ἄλλοσε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

προς άλλον τόπο.

[**παράγ. λ.** **ἄλλοδ-* (πβ. *ἄλλοδ-απός*) + παρ. ἐπίθ. *-σε*].

ἄλλότριος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

αὐτός που ἀνήκει σε άλλον, ξένος. = ξένος, ἀνοίκειος. ≠ ἴδιος, οἰκειός, γηγενής.

παράγ. ἄλλοτρίως, ἄλλοτριότης, **σύνθ.** ἄλλοτριοπράγμων.

ΝΕ αλλότριος.

[*ἄλλος* + συγκριτ. ἐπίθ. *-τερος* + *-ιος*].

ἄλλοτριόω -ῶ ΡΗΜΑ

1. ἀποστερώ, ἀποξενώνω: *τῶν σωμάτων τὴν πόλιν ἄλλοτριῶ* = ἀποστερώ τὴν πόλη ἀπὸ τους πολίτες της.

2. κάνω κάτι ἐχθρικό προς κάποιον άλλο: *ταῦτα τοῖς συμμάχοις ἄλλοτριῶσει τὴν χώραν* = αὐτά θα κάνουν τὴ χώρα τους ἐχθρική προς τους συμμάχους της. = ἀποξενόω. ≠ συνδιαλλάττω.

παράγ. ἄλλοτριῶσις, **σύνθ.** ἀπαλλοτριῶω.

ΝΕ λόγ. αλλοτριῶνω, ἀπαλλοτριῶνω.

[**παράγ. λ.** *ἄλλοτρ-ιος* + παρ. ἐπίθ. *-ῶω*].

ἄλλοτριῶσις, -εως, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἀποξένωση: *κακοῦ παντὸς ἄλλοτριῶσις* = ἀποξένωση ἀπὸ κάθε κακό.

ΝΕ λόγ. αλλοτριῶσις.

[**παράγ. λ.** *ἄλλοτρι-ῶω* + παρ. ἐπίθ. *-σις*].

ἄλλως ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. διαφορετικά, με άλλον τρόπο (συνήθως με ἄλλα ἐπιρρήματα) ἄλλως πως: *ἄλλως οὐ δύναμαι τὴν πόλιν ἐλεῖν* = δεν μπορῶ να κυριεύσω τὴν πόλη με άλλον τρόπο.

2. καὶ ἄλλως και ἐκτός αὐτοῦ, ἐπιπλέον: *ἄριστος καὶ ἄλλος φρονιμώτατος καὶ δικαιοτάτος*.

3. ἄλλως τε καὶ ἰδίως, πρὸ πάντων: *βασιλικόν τι κάλλος ἄλλως τε καὶ ἂν μετ' αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κεκτῆται τις αὐτό* = ἡ ομορφιά εἶναι κάτι το βασιλικό, ἰδίως αν κάποιος τὴ συνδυάζει με αἰδῶ και ἐγκράτεια.

ΝΕ ἄλλως (με τὴ σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *ἄλλος* + παρ. ἐπίθ. *-ως*].

ἄλογος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀλογώτερος
Υπερθετικός	ἀλογώτατος

1. ο στερούμενος λόγου (φωνῆς), ο ἀφωνος: *ἄλογος σιγή* = ἀφωνη σιωπή.

2. αὐτός που δεν υπακούει στο λογιστικό μέρος της ψυχῆς, στη λογική: *τὴν τοῦ σώματος ἔξιν τῇ ἀλόγῳ ἡδονῇ ἐπιτρέπω* = ἐμπιστεύομαι τὴν κατάσταση του σώματός μου στην ἀλογη ἡδονή. *ἄλογος δόξα* = υποκειμενική ἀποψη που δε σχηματίστηκε σύμφωνα με τις ἐπιταγές του λογιστικού μέρους της ψυχῆς. ≠ ἢ μετὰ λόγου δόξα.

3. τὰ ἄλογα τα ζῶα.

4. παρἄλογος, ἀνόητος: *ἀνδρὶ τυράννω οὐδὲν ἄλογον ὅ,τι συμφέρον* = στον τύραννο τίποτε που εἶναι συμφέρον δεν εἶναι παρἄλογο.

παράγ. ἀλόγως.

ΝΕ ἄλογο (με τὴ σημ. 3), ἀλογος (με σημ. 4).

[**σύνθ. λ.** στερ. *ἄ-* + *λόγος*].

ἄλς, ἄλός, ὁ (Α) ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στον πληθ. οἱ ἄλεις, τῶν ἄλῶν ἀλάτι.

• παροιμία *τοὺς ἄλας συναναλίσκω* (τινὶ) τρώω μαζί με κάποιον ἀλάτι (δηλαδή συνδέομαι μαζί του με στενή φιλία).

[**σαλ-* (*ἄλμη*), πβ. **λατ.** *sal*].

ἄλς, ἄλός, ἡ (Β) ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λέξη που ἀπαντᾷ ἀποκλειστικά στην ποίηση και ἰδιαίτερα στα ομηρικά ἔπη.

θάλασσα: *παρὰ θῖν' ἄλός* = στην ακτὴ της θάλασσας, δίπλα στο γαλά.

παράγ. ἄλιος, ἄλμη.

ΝΕ στη φρ. *παρὰ θῖν' ἄλός*.

[☞ το προηγούμενο λ.].

ἄλφιτον, -ίτου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στον πληθ. ἄλφιτα αλεύρι ἀπὸ κριθᾶρι, κριθᾶλευρο.

άλωπεκή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δέρμα αλεπούς.

παράγ. άλωπεκία.

NE λόγ. η αλωπεκία.

[**παράγ. λ.** επίθ. *άλωπεκή* > συνηρημ. *άλωπεκή* < *άλωπηξ*].

άλωπηξ, -εκος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αλεπού.

- παροιμία ἢ κέρκος τῆ ἀλώπεκι μαρτυρεῖ = η ουρά αποτελεί μαρτυρία για την αλεπού (δηλαδή ένα μικρό μέρος επαρκεί, για να δώσει σαφή εικόνα για το όλο, πβ. *ἔξ ὄνυχος τὸν λέοντα*).

[συγγεν. με **αρμεν.** *ašues*, **λατ.** *volpes*].

ἄλως, ἄλω, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αλώνι.

παράγ. ἄλώνιον, ἄλωνίζω. **NE** αλώνι.

[**άλω-*, *άλω-* (*άλωή*, ἢ «ανοικτός χώρος, κήπος», πβ. **κυπρ.** *άλω* = *ἄλω*, γεν.)].

ἄμα ΕΠΙΡΡΗΜΑ/ ΠΡΟΘΕΣΗ/ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

A. ΕΠΙΡΡΗΜΑ 1. συγχρόνως: *τοῦ εὐτυχεῖν καὶ τοῦ καλῶς βουλεύεσθαι οὐχ ἄμ' ἢ κτήσις παραίγνεται τοῖς ἀνθρώποις* = δε συμβαίνει στους ανθρώπους συγχρόνως η απόκτηση της ευτυχίας και της ορθής σκέψης.

ἄμα εἰπὼν ἀνέστη = μίλησε και συγχρόνως σηκώθηκε (δηλ. μίλησε και αμέσως μετά σηκώθηκε, μόλις τέλειωσε να μιλά, σηκώθηκε).

2. ἄμα μὲν... ἄμα δέ... ..και συγχρόνως...: *παρὰμυθοῦμαι ἄμα μὲν ὑμᾶς, ἄμα δ' ἑμαυτόν* = παρηγορῶ εσάς και συγχρόνως τον εαυτό μου.

3. ἄμα δέ... καί... / ἄμα τε... καί... / ἄμα... καί... μόλις... και αμέσως μετά: *ἄμα διαλλάττομαι πρὸς τινα καὶ τῆς ἐχθρας τῆς γεγεννημένης ἐπιλανθάνομαι* = μόλις συμφιλιωθῶ με κάποιον, ξεχνῶ την ἐχθρα (συμφιλιώνομαι με κάποιον και αμέσως μετά ξεχνῶ την ἐχθρα).

4. παροιμία ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον ἀπό τα λόγια στην πράξη, πες το κι έγινε.

B. ΠΡΟΘΕΣΗ που συντάσσεται με δοτική την ίδια ὥρα με, μαζί με: *ἄμα ἔω* = με την ανγή. *οἱ ἄμα Γυλίπῳ ὄντες* = ὅσοι εἶναι μαζί με το Γύλιππο.

Γ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ μόλις: *ἄμα δ' ἂν ἠβήσῃ τις τῶν ὀρφανῶν* = μόλις ἕνας ὀρφανός φτάσει στην εφηβική ηλικία.

NE ἄμα (με σημ. Γ).

[**σεμ-* (*εἶς, μία, ὄμοῦ*)].

Ἀμάλθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κατσικά, η οποία θήλασε το Δία στην Κρήτη (ἀπό το κέρατό της ἔρρεε ὅτι αγαθὸ επιθυμοῦσε ὁ κάτοχός της).

- παροιμία κέρας Ἀμαλθείας το κέρατο της Ἀμαλθείας (δηλ. πηγὴ κάθε εἶδους αγαθῶν):

ἀγρὸν λέγουσιν Ἀμαλθείας κέρας εἶναι = λένε ὅτι το χωράφι αὐτό εἶναι κέρας της Ἀμαλθείας (πολύ εὐφορο).

[θηλ. ἐνός κύριου ονόματος **Ἀμαλθεὺς* «γενναϊόδωρος», συγγεν. του *μαλθ-ακός*].

ἄμαρτάνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἡμάρτανον
Μέλλ.	ἄμαρτήσομαι & μεταγεν. ἄμαρτήσω
Αόρ. β'	ἡμαρτον
Αόρ. α' μεταγεν.	ἡμάρτησα
Παρακ.	ἡμάρτηκα
Παθ. αόρ.	ἡμαρτήθην
Παθ. παρακ.	ἡμάρτημαι
Παθ. υπερσ.	ἡμαρτήμην

1. αστοχώ: *τοῦ σκοποῦ ἄμαρτάνω* = αστοχῶ στο στόχο μου. *γνώμης ἄμαρτάνει καὶ οὐκ αἰσθάνεται* = αστοχεῖ στην κρίση του και δεν το αντιλαμβάνεται.

2. κάνω λάθος: *ἄκοντες ἄμαρτάνομεν* = κάνουμε λάθος χωρὶς τη θέλησή μας. *ἡμαρτήκασι περὶ τῆς ὄντως οὐσίας θεῶν* = ἔκαναν λάθος σχετικά με την πραγματικὴ οὐσία των θεῶν.

παράγ. ἁμάρτημα, ἁμαρτία, ἁμαρτωλός, **σύνθ.** ἀναμάρτητος.

NE ἀμαρτάνω «κάνω ἁμαρτία, ηθικὴ παράβαση».

[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + **μερ-* (*μείρομαι, μέρος*) + *παρ.* επίθ. *-άνω*, δηλ. **ἀμορτάνω* > *ἀμαρτάνω*, πβ. *νη-μερ-τῆς* «ἀναμάρτητος»].

ἁμάρτημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λάθος: *γνώμης ἁμάρτημα* = λάθος στην κρίση.

NE ἁμάρτημα.

[**παράγ. λ.** *ἀμαρτάνω* + *παρ.* επίθ. *-μα*].

ἁμαρτία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. λάθος: *ἁμαρτία δόξης* = λάθος στην κρίση.

2. με τη θρησκευτικὴ σημ. ἁμαρτία.

NE ἁμαρτία (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *ἀμαρτάνω* + *παρ.* επίθ. *-ία*].

ἄμεινον (ὄ, ἡ), ἄμεινον (τό), γεν. ἄμεινονος ΕΠΙΘΕΤΟ

συγκριτικός βαθμὸς του *ἀγαθός* (*ἀγαθός*).

καλύτερος: *ἄμεινόν ἐστι καταβαίνειν τοὺς στρατιώτας ἐκ τοῦ χωρίου* = εἶναι καλύτερο να κατεβούν οι στρατιῶτες ἀπὸ τον τόπο αὐτόν.

[επίθετο θετικὸς βαθμὸς **ἀμείν-*, που θεωρήθηκε συγκριτικὸς, δηλ. δεν ἔχουμε **ἀμείν-ων* > *ἀμείνων*].

ἄμειπτος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

ἀψογος: *δεῖπνον ἄμειπτον παρέθηκας* = παρέθεσες ἀψογο δεῖπνο.

παράγ. ἄμειπτως.

NE ἄμειπτος.

[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *μεμπτός* (< *μέμφομαι* + *παρ. επίθ. -τός*)].

ἄμιλλα, -ίλλης, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συναγωνισμός (για το ποιος θα υπερισχύσει): *ἄμιλλα ἀγαθῶν ἀνδρῶν* = συναγωνισμός γενναίων ἀνδρῶν.

ΝΕ ἄμιλλα.

[**παράγ. λ.** *ἄμα* «συγχρότως» + *παρ. επίθ. -ίλλα* < **-ίλ-ja* με τη σημ. δύο ατόμων που συναγωνίζονται].

ἄμιλλᾶμαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἄμιλλήσομαι
Παθ. αόρ. με μέση σημ.	ἤμιλλήθην
Αόρ. μεταγεν.	ἤμιλλησάμην
Παρακ.	ἤμιλλημαί

1. συναγωνίζομαι (κάποιον): *ἄμιλλᾶμαί τινα τόξοις* = συναγωνίζομαι κάποιον στην τοξοβολία. **2.** προσπαθῶ (να πετύχω κάτι).

[**παράγ. λ.** *ἄμιλλα* + *παρ. επίθ. -ομαι*].

ἄμουσος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄμουσότερος
Υπερθετικός	ἄμουσότατος

1. απαίδευτος, ἄξεστος.

• παροιμία *τῶν Λειβηθριῶν ἄμουσότερος* = πιο ἄξεστος ἀπὸ τους Λειβηθρίους (δηλώνει τον κατώτατο βαθμὸ πνευματικῆς καλλιέργειας).

2. αὐτὸς που δε γνωρίζει μουσική.

3. για ἡχους κακόηχος: *ἄμουσος ᾠδή*.

παράγ. ἄμουσία, **σύνθ.** φιλόμουσος.

[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *μοῦσα* + *παρ. επίθ. -ος*].

ἄμπελος, -έλου, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το κλήμα (το συγκεκριμένο φυτό, που λέγεται και ἀμπέλι). **2.** ἑκταση γῆς φυτεμένης με κλήματα, ἀμπέλι.

παράγ. ἄμπελών, ὁ «ἀμπέλι, ἀμπελώνας», **σύνθ.** ἄμπελουργός, ἄμπελόφυτος.

ΝΕ ἀμπέλι.

[προελλ., μεσογ. λ.].

ἀμπέχω & ἀμπίσχω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀμφέξω
Αόρ. β'	ἤμπεσchon
Μέσ. ενεστ.	ἀμπέχομαι & ἀμπίσχομαι
Μέσ. παρατ.	ἤμπειχόμην
Μέσ. μέλλ.	ἀμφέξομαι
Μέσ. αόρ. β'	ἤμπεσχόμην

1. ντύνω: *δούλους ἀμπίσχω* = ντύνω τους δούλους. = ἐνδύω. ≠ ἐκδύω.

2. μέση φωνή ἀμπέχομαι ντύνομαι, φορῶ: *τὸ τῆς γυναικὸς ἀμπέχει χιτῶνιον*; = φορεῖς το χιτῶνα τῆς γυναίκα σου;

3. περιβάλλω: *ἀμπίσχω τινὰ σμικρότητι* = περιβάλλω κάποιον με μικρότητα, δηλαδή δεν τον εκτιμῶ.

παράγ. ἀμπεχόνη, ἀμπέχονον.

[**σύνθ. λ.** *ἀμφί* + *έχω* > *ἀμφέχω* > *ἀμπέχω*, με ανομοίωση δασέων].

ἄμπωτις, -εως & -ίδος, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το τράβηγμα των θαλάσσιων νερῶν πρὸς τα μέσα. ≠ παλίρροια.

ΝΕ ἀμπωτη.

[**σύνθ. λ.** *ἀνά* + **πωτ-* (< *πίνω*, πβ. *ποτ-όν, ποτ-ίζω*), **παράγ.** ουσ. του *ἀναπίνω*].

ἄμύνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤμυνον
Μέλλ.	ἄμυνῶ
Αόρ.	ἤμυνα
Μέσ. μέλλ.	ἄμυνοῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἤμυνάμην

1. αποκρούω: *ἄμύνω τὸν βάρβαρον* = αποκρούω τους βαρβάρους.

2. μέση φωνή ἄμύνομαι αποκρούω, υπερασπίζω: *οἱ περὶ τῶν οἰκειῶν ἄμυνόμενοι* = ὅσοι υπερασπίζονται τα σπίτια τους.

3. μέση φωνή ἄμύνομαι ἀμύνομαι.

παράγ. ἄμυνα, ἀμυντήριος, ἀμυντικός.

ΝΕ ἀμύνομαι (σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** αθροιστ. *ἀ-* + *μύνη* «πρόφραση»].

ἀμφί ΠΡΟΘΕΣΗ

1. γύρω ἀπὸ (χρησιμοποιεῖται κυρίως για ομάδα ατόμων τα οποία περιστοιχίζουν ἄλλο άτομο): *οἱ ἀμφὶ Πρωταγόραν* = οἱ οπαδοὶ του Πρωταγόρα.

2. για χρόνο κατά τη διάρκεια: *τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμῶνα χρόνον διήγεν ἐν Βαβυλῶνι ἑπτὰ μῆνας* = και κατά τη διάρκεια του χειμῶνα περνούσε ἑπτὰ μῆνες στη Βαβυλώνα.

3. για αριθμούς περίπου: *ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας* = περίπου 120.000.

4. ως *ἀ* συνθετικὸ δηλώνει **α.** και στις δύο πλευρές: *ἀμφίστομος* = αὐτὸς που ἔχει στόμα και ἀπὸ τη μια και ἀπὸ την ἄλλη πλευρά. **β.** σε ὅλες τις πλευρές, ολόγυρα: *ἀμφιβάλλω* = βάζω κάτι ἀπὸ ὅλες τις πλευρές.

γ. για χάρη κάποιου, για κάτι: *ἀμφιμάχονται τείχους* = μάχονται για το τείχος.

ΝΕ σε σύνθ. λέξεις, λ.χ. ἀμφίβιος.

[**σύνθ. λ.** **αμ-* (< *ἀνά*) + *παρ. επίθ. -φι*, πβ. *λατ. ambi*].

ἀμφιέννυμι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤμφιέννυν
Μέλλ.	ἀμφιώ (-εις, -εἶ)
Αόρ.	ἤμφιεσα
Μέσ. μέλλ.	ἀμφιέσομαι
Μέσ. αόρ.	ἤμφιεσάμην

Παθ. αόρ.	ἠμφιέσθη
Παρακ.	ἠμφίεσμαι

1. περιβάλλω, ντύνω: ἠμφιέννυμι ἱμάτιόν τινα = περιβάλλω κάποιον με μανδύα. = ἐνδύω. ≠ ἐκδύω.

2. μέση φωνή ἠμφιέννυμαι ντύνομαι: ἀρετὴν ἀντὶ ἱματίων ἠμφιέσονται = θα ντυθούν με αρετή αντί με μανδύες.

παράγ. ἠμφίεσις, ἠμφίεσμα, ἠμφιεσμός. [σύνθ. λ. ἠμφί + ἔννυμι < *ἔσ-νυ-μι].

ἠμφιθέατρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που έχει θέσεις για θεατές ολόγυρα.

• ως ουσιαστικό τὸ ἠμφιθέατρον ἀμφιθέατρο.

ΝΕ ἀμφιθέατρο.

[σύνθ. λ. ἠμφί + θέατρον].

ἠμφισβητέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠμφεσβήτου
Μέλλ.	ἠμφισβητήσω
Αόρ.	ἠμφεσβήτησα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἠμφισβητήσομαι «θα ἀμφισβητηθῶ»
Παθ. αόρ.	ἠμφεσβητήθη

1. διαφωνώ: ὁ ἕτερος τῶν λόγων τῷ πρότερον λεχθέντι ἀμφισβητεῖ = ἡ ἄλλη ἐκδοχὴ διαφωνεῖ με τὴν ἐκδοχὴ που λέχθηκε προηγουμένως. περὶ δὲ τούτων ἠμφεσβήτου = σχετικὰ με αὐτὰ διαφωνούσα.

• οἱ ἀμφισβητοῦντες οἱ διάδικοι.

2. ἀμφισβητώ: ὅτι μὲν οὖν τό γε εἶδος ὅμοιος εἶ τούτοις, ὃ Σώκρατες, οὐτ' αὐτὸς ἄν που ἀμφισβητήσαις = οὔτε ο ἴδιος, Σωκράτη, θα μπορούσες να ἀμφισβητήσεις ὅτι τουλάχιστον στην ἐμφάνιση εἶσαι ὅμοιος με αὐτούς.

παράγ. ἠμφισβητήσιμος, ἠμφισβήτησις, **σύνθ.** ἀναμφισβήτητος.

ΝΕ ἀμφισβητώ (με τὴν σημ. 2).

[σύνθ. λ. πρόθ. ἠμφίς (σπάνια μορφή τῆς ἠμφί ἀπὸ το ἐπίρρ. ἠμφίς) + *βατ-, *βητ- (βαίνω, βατός) + παρ. ἐπίθ. -έω].

ἠμφισβήτησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἀμφισβήτησις: ἀμφισβήτησις ἔσται τίνας ἄρχειν δεῖ = θα υπάρξει ἀμφισβήτησις για το ποιοι πρέπει να κυβερνοῦν.

2. διεκδίκηση (συνήθως κληρονομιάς): τὴν ἀμφισβήτησιν ποιῶμαι πρὸς τίνα = διεκδικῶ τὴν κληρονομιά ἀπὸ κάποιον.

ΝΕ ἀμφισβήτησις (με τὴν σημ. 1).

[παράγ. λ. ἠμφισβητέω + παρ. ἐπίθ. -σις].

ἀμφότερος, -τέρω, -τερον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

σπάνια στον ἐνικό, κυρίως στον πληθυντικό. ἀμφότεροι, -αι, -α και ο ἕνας και ο ἄλλος, και οἱ δύο: ἀμφότεροι ἤκουσαν Ἀναξαγόρου = και οἱ δύο ἦταν μαθητές του Ἀναξαγόρα.

παράγ. ἀμφοτέρωθεν «και ἀπὸ τις δύο πλευρές».

[παράγ. λ. δυνικός ἄμφω (< ἠμφί) + παρ. ἐπίθ. -τερος].

ἄν ΜΟΡΙΟ

1. χρησιμοποιεῖται με οριστικὴ παρελθοντικὸν χρόνον, για να σχηματίζει τὴ λεγόμενη δυνητικὴ οριστικὴ, που δηλώνει το μη πραγματικό: ἤλθες ἄν = θα ἐρχόσουν (ενν.: ἀλλὰ δεν ἦλθες). εἰ μὴ ἐπλούτου, οὐκ ἄν ἤρχον = αν δεν ἦμουν πλούσιος, δε θα κυβερνούσα (ὅμως κυβερνώ). ἠγνόεις ἄν, εἰ οὐκ εὖ ἐπαιδεύου = θα αγνοούσες, αν δε λάμβανες καλὴ παιδεία (ὅμως δεν αγνοεῖς).

2. χρησιμοποιεῖται με ευκτική, για να σχηματιστεῖ ἡ λεγόμενη δυνητικὴ ευκτική, που δηλώνει αὐτὸ που εἶναι πιθανὸ να συμβεῖ στο μέλλον: πολλὴ ἄν ἀλογία εἶη, εἰ οὔτοι φοβοῖντο τὰ μειράκια = θα εἶναι μεγάλη ἀφροσύνη, αν αὐτοὶ φοβούνται τα παιδιά.

3. με δυνητικὴ σημασία γενικά ἠδέως δ' ἄν ἐροῖμην Λεπτίνην = με ευχαρίστηση θα ρωτούσα το Λεπτίνη.

4. ως ἡπια προσταγή, προτροπὴ ἢ παρακλήση λέγους ἄν = λέγε, σε παρακαλῶ.

5. με ἀπαρέμφατο ἢ μετοχὴ οἶσθε τὸν πατέρα οὐκ ἄν φυλάττειν; = νομίζετε ὅτι ο πατέρας δε θα διαφύλαττε αὐτά; πόλλ' ἄν ἔχων ἕτερο' εἰπεῖν παραλείπω = αν και πολλὰ θα μπορούσα να πω, τα παραλείπω.

6. ὅταν βρῖσκεται μετὰ το εἰ, συγχωνεύονται τα δύο μόρια (εἰ + ἄν) και ἔτσι προκύπτουν τα ἄν, ἐ-άν, ἦν. Αὐτὰ συντάσσονται με υποτακτικὴ: ἦν ἐγγυς ἔλθῃ θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνήσκειν = αν πλησιάσει ο θάνατος, κανεὶς δε θέλει να πεθάνει.

7. σε χρονικὴς προτάσεις με υποθετικὴ σημασία, το ἄν συγχωνεύεται με τα ὅτε, ὁπότε, ἐπεὶ, ἐπειδὴ και ἔτσι προκύπτουν ἀντίστοιχα τα ὅταν, ὁπότεν, ἐπὴν / ἐπὴν, ἐπειδὴν που συντάσσονται με υποτακτικὴ.

8. σε τελικὴς προτάσεις που εἰσάγονται με τα ἀναφορικὰ ἐπιρρήματα ὡς, ὅπως, ἔως το ἄν ἐμφανίζεται κάποτε: ὅπως ἄν φαίνεται κάλλιστος = για να φαίνεται πάρα πολύ ωραῖος.

9. χρησιμοποιεῖται με οριστικὴ παρατατικὸν ἢ οριστικὴ ἀορίστου, για να δηλώσει πράξη που ἐπιναλαμβάνεται στο παρελθόν: διηρώτων ἄν αὐτοὺς τί λέγοιεν = κάθε φορὰ τοὺς ρωτούσα τι ἔλεγαν. [συγγεν. με λατ. an, γοτθ. an].

ἀνὰ ΠΡΟΘΕΣΗ

1. τοπικά κατὰ μήκος, σε ὅλη τὴν ἐκταση: ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα = σε ολόκληρη τὴν Ἑλλάδα.

2. χρονικά στη διάρκεια: ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν = σε ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἡμέρας.

3. με αριθμητικά εκφράζει καταμερισμό σε τμήματα ανά, κατά: *ἔσθησαν ἀνὰ ἑκατόν* = στάθηκαν ανά εκατό.

4. ως α' συνθετικό δηλώνει **α.** πάνω σε, προς τα πάνω, πάνω, π.χ. *ἀναβαίνω*. **β.** αύξηση ή ενίσχυση, π.χ. *ἀνακρίνω*. **γ.** επανάληψη, βελτίωση, π.χ. *ἀναβιδώ*. **δ.** προς τα πίσω, π.χ. *ἀναλαμβάνω* «παίρνω πίσω, ανακτώ» ☞ **ἀναλαμβάνω** (σημ. 3).

NE λόγ. ανά.

[IE προέλευσης, πβ. **αρχ. περσ.** *ana*, **γοθθ.** *ana*].

ἀναβαίνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **βαίνω**

1. ανεβαίνω: *ἀναβαίνει εἰς τὸ τεῖχος* = ανεβαίνει στο τεῖχος. = **ἀνέρχομαι**. ≠ **καταβαίνω**.

2. μεταβαίνω από τα παράλια στο εσωτερικό μιας χώρας (συνήθως της Μικράς Ασίας): *ἀναβαίνει οὖν ὁ Κύρος λαβὼν Τισσαφέρην ὡς φίλον* = μεταβαίνει προς την Κεντρική Ασία λοιπόν ο Κύρος, παίρνοντας μαζί του και τον Τισσαφέρην, με την ιδέα ότι είναι φίλος του. ≠ **καταβαίνω** «μεταβαίνω από τα μεσόγεια προς τα παράλια».

3. ως αττικός νομικός όρος *ἀναβαίνω* (ἐπὶ τὸ βῆμα) **ἀνέρχομαι** στο βῆμα, σηκώνομαι να μιλήσω. ≠ **καταβαίνω** «κατεβαίνω από το βῆμα, σταματώ να αγορεύω».

☞ **παράγ.** *ἀναβάτης, ἀναβαθμός, ἀνάβασις*.

NE ανεβαίνω (με τις σημ. 1, 2).

[**σύνθ. λ.** *ἀνά + βαίνω*].

ἀναβάλλω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **βάλλω**

1. ρίχνω προς τα πάνω: *ἐκ τοῦ ὀρύγματος ἀνεβάλλον τὸν χοῦν* = από το χαντάκι έριχναν το χώμα προς τα πάνω (προς τα χεῖλη του).

2. ανεβάζω: *οὐδεὶς ἄλλος βασιλέα ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνεβάλλεν* = κανένας άλλος δεν ανεβάζε το βασιλιά στο άλογο.

3. μέση φωνή *ἀναβάλλομαι* **ἀναβάλλω**: *εἰς τὴν ὑστεραίαν ἀναβάλλομαι τὴν δίαιταν* = **ἀναβάλλω** για την επόμενη μέρα τη διαίτησή.

4. μέση φωνή *ἀναβάλλομαι* ρίχνω πάνω στους ώμους μου το πανωφόρι (έτσι ώστε να κρέμεται δημιουργώντας πτυχές): *τὴν χλαῖναν ἀναβαλοῦ* = ρίξε επάνω σου τη χλαίνη.

☞ **παράγ.** *ἀναβολή, ἀναβολεύς*.

NE **ἀναβάλλω** (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** *ἀνά + βάλλω*].

ἀνάβασις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. **ἀνάβαση**. ≠ **κατάβασις, κάθοδος**. 2. εκστρατεία που εκκινεί από τα παράλια και κατευθύνεται προς το εσωτερικό της χώρας (ιδιαίτερα προς το εσωτερικό της Μικράς Ασίας, όπως ήταν η εκστρατεία του Κύρου του νεότερου,

την οποία εξιστορεί ο Ξενοφώντας στο έργο του *Κύρου ἀνάβασις*).

☞ **παράγ.** *ἀναβάσιμος, ἀναβασμός*.

NE **ἀνάβαση** (με τη σημ. 1).

[*ἀνά-* + *βάσις* < *βαίνω* ως **παράγ. λ.** του *ἀναβαίνω*].

ἀναβιβάζω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **βιβάζω**

1. ανεβάζω: *ἀναβιβάζω τινὰ ἐπὶ τὸν τροχόν* = ανεβάζω κάποιον στον τροχό (για να τον βασανίσω). ≠ **καταβιβάζω**.

2. στην ενεργ. και τη μέση φωνή *ἀναβιβάζω* & *ἀναβιβάζομαι* παρουσιάζω (προσάγω) κάποιον στο δικαστήριο ως μάρτυρα: *βούλομαι τοῦτους ὑμῖν μάρτυρας ἀναβιβάσαι* = θέλω να παρουσιάσω αυτούς ως μάρτυρες σ' εσάς.

☞ **παράγ.** *ἀναβιβασιμός, ἀναβιβασίς, ἀναβιβαστέον, σύνθ.* *συναναβιβάζω*.

NE ανεβάζω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *ἀνά + βιβάζω*].

ἀναβιδώ -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ☞ **βιδώ**

επανερχομαι στη ζωή, ζω ξανά μια κατάσταση: *καὶ ἐπειδὴ ἀνεβίω, ἀποδρᾶσα ἐκ τῆς οἰκίας ὄχρετο* = και όταν ανέκτησε τις αισθήσεις της, δραπέτευσε αμέσως από το σπίτι της.

☞ **παράγ.** *ἀναβιδωσις, ἀναβιδωσιμος, σύνθ.* *ἐπαναβιδώ*.

NE **ἀναβιδώνω**.

[**σύνθ. λ.** *ἀνά + βιδώ*].

ἀναβολεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υπηρετής (ή όργανο) που βοηθά κάποιον να ιππεύσει το άλογο: *ἵππου χωρὶς ἀναβολέως ἐπέβαινε* = ίππευε το άλογο χωρὶς τη βοήθεια του αναβολέα.

NE **ἀναβολέας**.

[**παράγ.** του ☞ **ἀναβάλλω** «ωθώ προς τα πάνω»: *ἀνά + βολ-* + *-εύς*].

ἀναγιγνώσκω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **γιγνώσκω**

διαβάζω: *τὰ ὀνόματα ὑμῖν ἀναγνώσομαι τῶν ἀνδρῶν* = θα σας διαβάσω τα ονόματα των ανδρών.

• τὰ βιβλία τὰ ἀνεγνωσμένα τα βιβλία τα οποία έχουν διαβαστεί (μεγαλοφώνως, μπροστά σε ακροατήριο, και άρα έχουν δημοσιευτεί).

☞ **παράγ.** *ἀνάγνωσις, ἀναγνώστης, ἀναγνωστέον, ἀναγνωστικός, σύνθ.* *συναναγιγνώσκω*.

[**σύνθ. λ.** *ἀνά + γιγνώσκω*].

ἀναγκαῖος, -αία & -αῖος, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. **ἀναγκαστικός**. = **ἄκων, ἀκούσιος**. ≠ **ἐκόν, ἐκούσιος, αὐτόβουλος**.

2. **πειστικός**: *ἀναγκαῖαι ἀποδείξεις* = **πειστικές αποδείξεις**.

3. αναγκασμένος, με το ζόρι: *πολεμισταὶ ἀναγκαῖοι* = στρατιώτες με το ζόρι.

4. απαραίτητος.

- τὰ ἀναγκαῖα τα ἀναγκαῖα αγαθὰ για την ανθρώπινη διαβίωση. οἱ ἀναγκαῖοι οἱ συγγενεῖς.

παράγ. ἀναγκαῖως, ἀναγκαιότης.

NE ἀναγκαῖος (με τη σημ. 4).

[**παράγ. λ.** ἀνάγκη + παρ. επίθ. -αῖος].

ἀνάγκη, -ης, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἐξαναγκασμός, ἀνάγκη, ἀναγκαιότητα. = βία.

- ως ἐπίρρημα ἀνάγκη ἀναγκαστικά.

2. στον πληθ. αἱ ἀνάγκαι βία, τιμωρία (ιδιαίτερα για βασανιστήρια): *προσάγω τινὶ τὰς ἀνάγκας* = χρησιμοποιοῦ βία ἐναντίον κάποιου.

παράγ. ἀναγκάζω, ἀναγκαῖος, **σύνθ.** πειθανάγκη.

[ἴσως ἀν- (< ἀνά) + *-άγκη (πβ. ἀγκών) με τη σημ. «σύλληψη μέσα στα μπράτσα»].

ἀναγράφω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **γράφω**

1. για συνθήκες και νόμους εγχαράσσω και στήνω δημόσια: *τὰς ξυνθήκας τὰς περὶ τῆς ξυμμαχίας ἀνέγραψαν ἐν στήλῃ λιθίνῃ* = εγχάρων ξαν τις συμφωνίες για τη συμμαχία σε πέτρινη στήλη.

2. για συγγραφέα περιγράφω: *οὐδὲ ταῦτα ἐς τὸ ἀληθὲς ἀνέγραψαν* = οὔτε αυτά τα περιέγραψαν με τρόπο ἀληθινό.

NE ἀναγράφω (με σημ. παραπλήσια προς τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** ἀνά + γράφω].

ἀνάγω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **ἄγω**

1. οδηγώ προς τα πάνω, ανεβάζω: *ἀνάγω πελταστὰς πρὸς τὸ ὄρος* = ανεβάζω πελταστές στο βουνό.

2. οδηγώ από τα παράλια (ιδιαίτερα της Μικρᾶς Ἀσίας) στο εσωτερικό της χώρας ἢ από τον Πειραιά προς την Αθήνα: *Φαρνάβαζος κατεῖχε τοὺς πρέσβεις, φάσκων ἀνάξιν αὐτοὺς παρὰ βασιλέα* = ο Φαρνάβαζος κρατοῦσε τους ἀπεσταλμένους, λέγοντας ὅτι θα τους οδηγήσει στο βασιλιά.

3. μέση φωνὴ ἀνάγομαι ἀποπλέω, σηκώνω ἀγκυρα: *ἐπλήρουν τὰς ναῦς ὡς ἀναξόμενοι* = ἐμπαιναν στα καράβια, γιατί ἐπρόκειτο να σηκώσουν ἀγκυρα. = ἀποπλέω, ἀπαίρω «ἀποπλέω». ≠ κατάγομαι «φτάνω στην ξηρά».

παράγ. ἀναγωγή «ἀπόπλους», **σύνθ.** συνάγω.

NE ἀνάγομαι (για χρόνο, πηγαίνω πίσω).

[**σύνθ. λ.** ἀνά + ἄγω].

ἀνάθεσις, -εως, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τοποθέτηση κάποιου πράγματος σε δημόσιο χώρο, προσφορά ἀναθημάτων σε ναοὺς: *τρίποδος ἀνάθεσις* = προσφορά τρίποδα.

NE ἀνάθεση (λ.χ. ἐργασίας, καθηκόντων κτλ.).

[**σύνθ. λ.** ἀνά + θέσις < τίθημι].

ἀναθεωρέω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ☞ **θεωρέω**

ἐξετάζω προσεκτικά.

παράγ. ἀναθεώρησις «προσεκτικὴ ἐξέταση».

NE ἀναθεωρώ (λ.χ. μια ἀποψη κτλ.).

[**παράγ. λ.** ἀνά + θεωρέω].

ἀνάθημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αφιέρωμα που προσφέρεται σε ναό ἢ στήνεται σε δημόσιο χώρο. = ἀφιέρωμα.

[**παράγ. λ.** ἀνά + *θη- (ἀνα-τί-θη-μι) + παρ. επίθ. -μα].

ἀναθηματικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτὸς που συνίσταται σε ἀναθήματα.

[**παράγ. λ.** ἀνάθημα, -ατος + παρ. επίθ. -ικός].

ἀναθρέω -ῶ

παρατηρῶ με προσοχή: *μόνον τῶν θηρίων ὀρθῶς ὁ ἄνθρωπος ἄνθρωπος ὠνομάσθη ἀναθρῶν ἃ ὅπωπεν* = ἀπό όλα τα ζῶα μόνον ὁ ἄνθρωπος ὀρθῶς ὠνομάστηκε «ἄνθρωπος», ἐπειδὴ παρατηρεῖ προσεκτικά (= ἀναθρῶν) αὐτὰ που ἔχει δει (= ὅπωπεν).

παράγ. ἀνάθρησις.

[**παράγ. λ.** ἀνά + ἄθρέω].

ἀναΐδεια & ἀναιδεία, -ας, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἀναΐδεια, ἀδιαντροπία: *εἰς τοῦθ' ἦκεν ἀναιδείας, ὥστ' ἐτόλμα λέγειν...* = ἔφτασε σε αὐτὸ το σημείο ἀναιδείας, ὥστε τολμοῦσε να λέει...

- λίθος ἀναιδείας πέτρα στον Ἄρειο Πάγο, ἐπάνω στην οποία στεκόταν ὁ κατήγορος, ὅταν ἀπαιτοῦσε ἀπὸ το δικαστήριο να ἐπιβάλλει τη μέγιστη δυνατὴ ποινὴ που προέβλεπε ὁ νόμος στο άτομο που κατηγοροῦσε για ἀνθρωποκτονία.

NE ἀναΐδεια.

[**παράγ. λ.** ἀναιδής (στερ. ἀ + αἰδώς) + παρ. επίθ. -εια].

ἀναΐρεις, -εως, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. περισυλλογή (ιδίως πτωμάτων για ἐνταφιασμό): *νεκρῶν ἀναΐρεις* = περισυλλογή των νεκρῶν.

2. καταστροφὴ: *τῶν τειχῶν ἀναΐρεις* = καταστροφὴ των τειχῶν.

3. θανάτωση.

NE ἀναΐρεσις «ἀκύρωση» (λ.χ. νόμου, ἐπιχειρήματος με σημ. παρόμοια με τη 2).

[**σύνθ. λ.** ἀνά + αἶρεις].

ἀναίρέω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ☞ **αἶρέω -ῶ**

1. σηκώνω από το έδαφος: τῶν τεθνεώτων τὰ ὀστά ἀνείλον = σήκωσαν από τη γη τα κόκαλα των πεθαμένων.

2. για ανθρώπους καταστρέφω, σκοτώνω: τοὺς τούτων μνηστὰς ἀναιροῦσι = σκοτώνουν όσους αποκαλύπτουν αυτά τα πράγματα.

3. καταργώ: τοὺς μὲν ἀναιροῦσιν τῶν νόμων, τοὺς δὲ καταλείπουσιν = μερικούς νόμους τους καταργούν και άλλους τους αφήνουν σε ισχύ.

4. για επιχείρημα αναιρώ.

5. για χρησμούς ορίζω, δίνω εντολή: χρωμένῳ δὲ τῷ Κύλῳνι ἀνείλεν ὁ θεὸς καταλαβεῖν τὴν Ἀθηναίων ἀκρόπολιν = στον Κύλωνα, που ζητούσε χρησμό, ο Απόλλωνας όρισε να καταλάβει την Ακρόπολη των Αθηναίων.

6. μέση φωνή αναιροῦμαι περισυλλέγω για ενταφιασμό: τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς ἀνείλοντο = περισυνέλεξαν τους νεκρούς τους για ενταφιασμό.

7. μέση φωνή αναιροῦμαι αναλαμβάνω: ἀναιροῦμαι δημόσιον ἔργον = αναλαμβάνω δημόσιο έργο.

8. μέση φωνή αναιροῦμαι ακυρώνω: τὴν συγγραφὴν ἀνείλετο = ακύρωσε τη συμφωνία.

¶ παρὰγ. ἀναίρεσις, ἀναιρετικός, ἀναιρέτης, σύνθ. συναναιρέω.

NE αναιρώ (με τις σημ. 3 και 4).

[σύνθ. λ. ἀνά + αἰρέω].

ἀναίσθητος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που στερείται αίσθησης: ἀναίσθητος τῶν περὶ αὐτόν = δεν έχει αίσθηση για το τι συμβαίνει γύρω του.

2. αμβλύνοῦς, ανόητος: οἱ κατάπτυστοι Θεεταλοὶ καὶ ἀναίσθητοι Θηβαῖοι = εκείνοι οι αχρεῖοι Θεσσαλοί και εκείνοι οι ανόητοι Θηβαῖοι. = εὐήθης «ηλίθιος».

3. ανεπαίσθητος: ἀναίσθητος θάνατος = θάνατος που δε γίνεται αντιληπτός.

¶ παρὰγ. ἀναισθησία, ἀναισθήτως.

NE αναίσθητος.

[σύνθ. λ. στερ. ἀν- + αἰσθητός (< αἰσθάνομαι + παρ. επίθ. -τός)].

ἀναίσχυντος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀναισχυντότερος
Υπερθετικός	ἀναισχυντότατος

1. για πρόσωπα αδιάντροπος: οὕτω δ' ἀναίσχυντός ἐστιν, ὥστε... = είναι τόσο αδιάντροπος, ὥστε...

2. για πράγματα ατιμωτικός.

¶ παρὰγ. ἀναισχύντως «χωρίς ντροπή», ἀναισχυντέω «είμαι αναίδης, αδιάντροπος».

NE λόγ. αναίσχυντος (με τις σημ. 1, 2).

[σύνθ. λ. στερητ. ἀν- + αἰσχύν-ομαι + παρ. επίθ. -τος].

ἀνακαλέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ¶ καλέω -ῶ

1. επικαλούμαι: εὔχομαι τῷ Ἀπόλλωνι τὰς ἐπωνυμίας τοῦ θεοῦ ἀνακαλῶν = προσεύχομαι στον Απόλλωνα επικαλούμενος τους λατρευτικούς τίτλους του θεού.

2. καλώ πίσω, ανακαλώ: διὰ ταῦτα ἀνεκάλεσαν αὐτόν = για τους λόγους αυτούς τον κάλεσαν πίσω.

¶ παρὰγ. ἀνάκλησις, ἀνακλητικός, σύνθ. ἐπανακαλέω.

NE ανακαλώ (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. ἀνά + καλέω].

ἀνάκειμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ¶ κείμαι

1. είμαι τοποθετημένος ως προσφορά ή αφιέρωμα στο ναό κάποιου θεού: τῆς ἀρετῆς τὰ μνημεῖα πρὸς τοὺς ὑμετέροισι ἱεροῖς ἀνάκειται = τα μνημεῖα της αρετής του είναι τοποθετημένα ως αφιερώματα στα δικά σας ιερά.

2. εξαρτώμαι: ἐπὶ σοὶ τάδε πάντα ἀνάκειται = από σένα εξαρτώνται όλα αυτά.

3. είμαι πλαγιασμένος, ανακλιμένος (¶ ἀναπίπτω).

[σύνθ. λ. ἀνά + κείμαι].

ἀνακλίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ¶ κλίνω

είμαι γερμένος προς τα πίσω στηριζόμενος στον αγκώνα μου (σε στάση ανάπαυσης ή φαγητού, ¶ ἀναπίπτω). = ἀνάκειμαι.

¶ παρὰγ. ἀνάκλισις, ἀνάκλιντρον, σύνθ. συνανακλίνομαι.

[σύνθ. λ. ἀνά + κλίνω].

ἀνακομιδή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ανάκτηση: τῶν πλοίων ἀνακομιδή = ανάκτηση των πλοίων.

NE ανακομιδή (των λειψάνων ενός αγίου).

[σύνθ. λ. ἀνά + κομιδή].

ἀνακράζω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀνακράξομαι
-------	-------------

Για τους άλλους χρόνους ¶ κράζω

φωνάζω δυνατά, κραυγάζω: ἀνέκραγον ὡς εὐ' ἔργοι = φώναξαν δυνατά ότι ομιλεῖ ορθά.

[σύνθ. λ. ἀνά + κράζω].

ἀναλαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ¶ λαμβάνω

εύχρηστο στον ενεστώτα και τον αόριστο β'.

1. παίρνω στα χέρια μου ή μαζί μου: καὶ ἀναλαβόντες αὐτοὺς οἱ Συρακόσιοι ἐπὶ τὰς ναῦς παρέπλεον ἐπ' οἶκον = οι Συρακούσιοι, αφού τους πήραν στα πλοία, έπλευσαν προς την πόλη τους. = αἰρέω (σημ. 1), λαμβάνω.

2. αναλαμβάνω: τὴν προξενίαν ἀναλαμβάνω.

3. παίρνω πίσω, επανακτώ: τὴν ἀρχὴν ἦν πρότερον ἐκεκτήμεθα ἀναλαβεῖν βουλόμεθα

= θέλουμε να επανακτήσουμε την ηγεμονία που είχαμε προηγουμένως.

παράγ. ανάληψις, ανάλημμα, **σύνθ.** συναλαμβάνω.

ΝΕ αναλαμβάνω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** ανά + λαμβάνω].

ἀναλίσκω & ἀναλώω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀνήλισκον & ἀνήλουν
Μέλλ.	ἀναλώσω
Αόρ.	ἀνήλωσα
Παρακ.	ἀνήλωκα
Παθ. μέλλ.	ἀναλωθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἀνηλώθην & ἀναλώθην
Παθ. παρακ.	ἀνήλωμαι & ἀνάλωμαι

1. ξοδεύω: *τρεις μνάς ἀνήλωσα* = ξόδεψα τρεις μνες. = δαπανάω.

2. για πρόσωπα σκοτώνω: *καὶ ἄλλους τινὰς ἀνεπιτηδείους τῷ αὐτῷ τρόπῳ κρύφα ἀνήλωσαν* = κατά τον ίδιον τρόπο σκότωσαν κρυφά και μερικούς άλλους ανεπιθύμητους.

παράγ. ἀνάλωμα, ἀνάλωσις, ἀναλωτέος, ἀναλωτής, ἀναλωτικός, **σύνθ.** συναναλίσκω, ἐπαναλίσκω.

ΝΕ αναλώνω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** ανά + ἀλίσκω].

ἀναμένω

Για τους χρόνους ☞ **μένω**

περιμένο.

ΝΕ αναμένω.

[**σύνθ. λ.** ανά + μένω].

ἀναμνησκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **μνησκω**

1. υπενθυμίζω: *οἱ Ἐγεσταῖοι ξιμμαχίαν ἀνέμνησαν τοῖς Ἀθηναίοις* = οι Εγεσταῖοι υπενθύμισαν στους Αθηναίους τη συμμαχία τους. *ἀναμνησκω ὑμᾶς τῶν κακῶν* = σας υπενθυμίζω τα κακά.

2. υπενθυμίζω, αναφέρω: *πάντα ὅσα ἐναντία Θεβαίοις ἐπράξατε ἀναμνησκουσιν* = αναφέρουν όλα ὅσα εχθρικά προς τους Θεβαίους πρᾶξατε.

3. παθ. φωνή ἀναμνησκομαι θυμάμαι: *ἐν δὲ τῷ κακῷ ἀνεμνήσθησαν καὶ τοῦδε τοῦ ἔπους* = κατά τη διάρκεια της συμφορᾶς θυμῆθησαν και τον ἀκόλουθο στίχο. *ἀνεμνήσθησαν τὰ νῦν γεγενημένα* = θυμῆθηκα ὅσα ἔχουν γίνει πρόσφατα.

παράγ. ἀνάμνησις, ἀναμνηστικός.

[**σύνθ. λ.** ανά + μνησκω (χωρίς υπογεγραμμένη)].

ἀναμίξις ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ανάμεικτα: *Πελοποννήσιοι καὶ Ἀμβρακιῶται ἀναμίξις τεταγμένοι ἦσαν* = οι Πελοποννήσιοι

και οι Αμβρακιῶτες ἦταν παρατεταγμένοι ἀνάμεικτα.

[**σύνθ. λ.** ανά + επίρρ. μίξις].

ἄνανδρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. ως ουσιαστικό ἢ ἄνανδρος γυναίκα χωρίς σύζυγο, δηλαδή ἀνύπαντρη ἢ χήρα.

2. δειλός. ≠ ἀνδρεῖος.

παράγ. ἀνανδρία, ἀνάνδρως.

ΝΕ ἀνανδρος (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** στερ. ἀν- + ἀνδρ- (< ἀνήρ) + -ος].

ἀνανεύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **νεύω**

κλίνω το κεφάλι προς τα πίσω σε ἐνδειξη ἀρνησης: *ἐδεόμην σώσαι μοι τὸν Ζώσιμον ὁ θεὸς ἀνένευσεν* = παρακαλοῦσα να μου σώσει το Ζώσιμο· ο θεός το ἀρνήθηκε. ≠ κατανεύω.

[**σύνθ. λ.** ανά + νεύω].

ἀνανήφω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **νήφω**

1. γίνομαι πάλι νηφάλιος (ἐπειτα από μέθη): *ἐκ μακρᾶς ἀνανήφω μέθης* = αποκτώ τη νηφαλιότητά μου ἐπειτα από μεγάλη μέθη.

2. επανέρχομαι στα λογικά μου: *ἀνανήφω ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος* = επανέρχομαι στα λογικά μου ξεφεύγοντας από την παγίδα του διαβόλου.

παράγ. ἀνανήψις.

[**σύνθ. λ.** ανά + νήφω].

ἀνάντης, -ης, ἄναντες ΕΠΙΘΕΤΟ

ανηφορικός, ἀπότομος: *ἀνάντης ἀνάβασις* = ανηφορική ἀνάβαση.

≠ κατάντης «κατηφορικός».

[**σύνθ. λ.** ανά + ἀντ- (πβ. ἄντα «ἐναντι») + -ης].

ἄναξις, ἄνακτος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μόνον στον ποιητικό λόγο.

κύριος, ἀφέντης (χρησιμοποιεῖται κυρίως ως προσδιορισμός θεῶν και βασιλέων).

παράγ. ἀνάσσω, ἄνασσα, ἀνάκτορον.

[προελλ. δάν. *Φάναξις*].

ἀνάπαλιν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. πίσω πάλι.

2. πάλι, ξανά: *ὧδε δὴ ἀνάπαλιν ἄκουε* = ἀκουσέ το πάλι κατ' αὐτὸν τον τρόπο.

3. ἀντίθετα, ἀντίστροφα: *ὅταν ἀνάπαλιν ἡ γένεσις τοῦτων πορεύηται, τότε ταῦτα διαφθείρεται* = ὅταν η δημιουργία αὐτῶν κινεῖται ἀντίστροφα, τότε αὐτὰ καταστρέφονται.

[**σύνθ. λ.** ανά + πάλιν].

ἀνάπαυλα, -παύλης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ξεκούραση: *καὶ μὴν καὶ τῶν πόνων πλείστας ἀναπαύλας τῇ γνώμῃ ἐπορισάμεθα* = και εξασφαλίσαμε για το πνεῦμα μας πάρα πολλούς τρόπους ξεκούρασης από τους κόπους.

2. τόπος ξεκούρασης: *καὶ ἀνάπαυλαι κατὰ τὴν ὁδὸν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς δένδροσι εἰσι σκιαραὶ* = και στο δρόμο υπάρχουν δροσερά αναπαυτήρια, κάτω από τα ψηλά δέντρα.

NE ἀνάπαυλα (με τη σημ. 1).

[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως παράγ. **λ.** ἀναπαύ-ομαι + -λα].

ἀναπείθω PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **πείθω**

1. πείθω: *ἀναπείθω τοὺς νέους ὡς σοφώτατος εἰμι* = πείθω τους νέους ότι είμαι σοφώτατος.

2. παρασύρω: *κάνεπειθον τῶν Λακῶνων τοὺς μεγίστους χρήμασιν* = και αποπλανούσαν τους πιο ισχυρούς από τους Σπαρτιάτες με χρήματα.

[**σύνθ. λ.** ἀνά + πείθω].

ἀναπέμπω PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **πέμπω**

στέλνω από τόπο χαμηλότερο σε τόπο ψηλότερο ή από τα παράλια στο εσωτερικό μιας χώρας (και ιδίως της Μικράς Ασίας): *φρουρούς εἰς τὰ ἄκρα ἀπέπεμπε* = έστελνε φρουρούς στις κορυφές. *αὐτοὺς ἐμελλεν ὡς βασιλέα ἀναπέμψειν* = αυτούς σκόπευε να τους στείλει στο βασιλιά.

⚡ **παράγ.** ἀναπομπή, **σύνθ.** προαναπέμπω.

NE αναπέμπω (στέλνω κάτι για επανεξέταση κτλ.).

[**σύνθ. λ.** ἀνά + πέμπω].

ἀναπετάννυμι & ἀναπεταννύω PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **πετάννυμι**

ξεδιπλώνω: *τὰς πύλας ἀναπεταννύω* = ξεδιπλώνω (ανοίγω) τις πύλες.

• μετοχή παθ. παρακ. ἀναπεπταμένος ανοικτός: *τὰ ὄμματα ἔχω ἀναπεπταμένα* = έχω τα μάτια ανοικτά.

⚡ **παράγ.** ἀναπεπταμένος.

NE λόγ. μτχ. αναπεπταμένος.

[**σύνθ. λ.** ἀνά + πετάννυμι].

ἀναπίμπλημι PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **πίμπλημι**

γεμίζω: *αἰσχύνης ὄλην ἀναπίμπλησι τὴν πόλιν* = γεμίζει ολόκληρη την πόλη από ντροπή. = πληρώω. ≠ κενόω.

⚡ **παράγ.** ἀνάπλεως «γεμάτος».

[**σύνθ. λ.** ἀνά + πίμπλημι].

ἀναπίπτω PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **πίπτω**

1. πέφτω προς τα πίσω.

2. αποκαρδιώνομαι: *δέδοικα μὴ νῦν ἀναπεπτικότες ἦτε* = φοβούμαι μήπως έχετε τώρα αποκαρδιωθεί.

3. ανακλίνομαι (δηλ. κάθομαι γέροντας την πλάτη μου προς τα πίσω και στηριζόμαι στον αγκώνα μου. Αυτή τη στάση έπαιρναν οι αρχαίοι

για να γευματίσουν): *μετὰ ταῦτ' ἀναπεσεῖν ἐκέλευον αὐτὴν παρ' ἐμέ* = έπειτα από αυτά, της είπα να κάτσει δίπλα μου.

[**σύνθ. λ.** ἀνά + πίπτω].

ἀνάπλεως, ἀναπλέα, ἀνάπλεων EPIΘETO

γεμάτος: *σκοτόους ἀνάπλεως ἔχω τοὺς ὀφθαλμοὺς* = έχω τα μάτια γεμάτα από σκοτάδι. = πλήρης.

[**σύνθ. λ.** ἀνά + πλέως/πλέος, πβ. πλη-θος, πλή-ρης, πλέ-ον].

ἀναπληρώω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **πληρώω**

1. γεμίζω: *ἀναπληροῖς τὸ κεχηνὸς τοῦ ῥυθμοῦ* = γεμίζεις το χάσμα του ρυθμού. = πίμπλημι «γεμίζω», πληρώω «γεμίζω». ≠ κενόω.

2. συμπληρώνω: *ἀλλ' εἴ τι ἐξέλιπον, σὸν ἔργον, ὃ Ἀριστοφάνης, ἀναπληρῶσαι* = αλλά αν άφησα κάτι πίσω, Αριστοφάνη, είναι δικό σου καθήκον να το συμπληρώσεις.

⚡ **παράγ.** ἀναπληρώσεις, ἀναπληρωματικός.

NE αναπληρώνω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** ἀνά + πληρώω].

ἀναπτύσσω PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **πτύσσω**

ξετυλίγω (κυρίως τους παπυρικούς κυλίνδρους πάνω στους οποίους έγραφαν τα κείμενά τους οι αρχαίοι Έλληνες), ανοίγω για διάβασμα: *ἀναπτύσσω τὸ βιβλίον* = ανοίγω το βιβλίο. = έξελλίττω.

⚡ **παράγ.** ἀνάπτυξις «ξεδίπλωμα».

NE αναπτύσσω (λ.χ. ένα θέμα, «περιγράφο με κάθε λεπτομέρεια»).

[**σύνθ. λ.** ἀνά + πτύσσω].

ἀνάπτω PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **ἄπτω**

1. δένω.

2. μέση φωνή ἀνάπτομαι δένω (πάνω μου): *ἐπιστολὴν ἐκ τῶν δακτύλων ἀναψάμενος περιεπορεύετο* = αφού έδεσε στα δάκτυλα την επιστολή, βάδιζε γύρω γύρω.

3. ανάβω: *ἀνήψεν τὴν πυρᾶν* = άναψε την πυρά.

⚡ **σύνθ.** προσανάπτω. **NE** ανάβω (σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** ἀνά + ἄπτω].

ἀναρτάω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **αρτάω**

1. κρεμάω: *ἑαυτὴν ἀνήρτησεν* = κρεμάστηκε. = κρεμάννυμι.

2. αποδίδω: *εἰς θεοὺς ἀναρτῶ τι* = αποδίδω κάτι στους θεούς.

3. παθ. φωνή ἀναρτῶμαι κρέμομαι.

4. παθ. φωνή ἀναρτῶμαι εξαρτῶμαι: *πάσι δὲ τούτοις ἐξ ἐκείνης τῆς λίθου ἡ δύναμις ἀνήρτηται* = η δύναμη λοιπόν για όλα αυτά εξαρτάται από εκείνη την πέτρα.

παράγ. ανάρτησις, σύνθ. συναναρτάομαι.
NE αναρτώ (με τις σημ. 1 και 3, λ.χ. αναρτώνται τα αποτελέσματα των εξετάσεων).

[σύνθ. λ. ανά + ἀρτάω].

ἀναρχία, -ας, ἡ

1. έλλειψη αρχηγού: ἀναρχίας οὔσης ταῦτα ἐγένετο = επειδή δεν υπήρχε αρχηγός, έγιναν αυτά.

2. ανομία, αναρχία: ἐν πάσῃ ἀναρχία καὶ ἀνομία ἔζων = ζούσαν σε πλήρη αναρχία και ανομία.

3. στην Αθήνα έλλειψη άρχοντα, χρονιά κατά τη διάρκεια της οποίας δεν υπήρχε άρχοντας: διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἀναρχίαν ἐποίησαν = για τον ίδιο λόγο δεν ανέδειξαν άρχοντα.

NE αναρχία (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. ἀναρχος + παρ. επίθ. -ία].

ἀνατείνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ τείνω

τεντώνω προς τα πάνω, υψώνω: ἀνατείνω τὴν χεῖρα = υψώνω το χέρι.

παράγ. ἀνάτασις, ἀνατεταμένως.

NE ανάταση.

[σύνθ. λ. ανά + τείνω].

ἀνατίθημι PHMA

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

1. αποδίδω: ἂν ἐκεῖνος ἀμάρτη, σοὶ τὰς αἰτίας ἀναθήσουσιν = εάν εκείνος αποτύχει, θα αποδώσουν σε σένα τις ευθύνες.

2. αφιερώνω: εἰς Δελφοὺς ἀνατίθημί τι = αφιερώνω κάτι στους Δελφούς. = αφιερώω.

παράγ. ἀνάθεσις, ἀνάθημα, ἀναθηματικός.

NE αναθέτω (λ.χ. εργασία, καθήκον κτλ.).

[σύνθ. λ. ανά + τίθημι].

ἀναφέρω PHMA

Για τους χρόνους ☞ φέρω

1. φέρνω πάνω: ἀναφέρω τινὰ εἰς Ὀλυμπον = φέρνω κάποιον πάνω στον Όλυμπο.

2. επαναφέρω (σε μια προηγούμενη καλή κατάσταση): ἐκ πονηρῶν τῶν πραγμάτων γενομένων τοῦτο πρῶτον ἀνήνεγκε τὴν πόλιν = από την κακή κατάσταση πραγμάτων αυτό το μέτρο πρώτα επανέφερε την πόλη σε καλή κατάσταση.

3. πληρώνω, επιστρέφω χρήματα: ἀνηνέγκασμεν χίλια τάλαντα = πληρώσαμε χίλια τάλαντα.

παράγ. ἀναφορά, ἀναφορικός, σύνθ. ἐπαναφέρω.

NE αναφέρω «καταθέτω, διηγούμαι».

[σύνθ. λ. ανά + φέρω].

ἀναχαιτίζω PHMA

1. ρίχνω τον αναβάτη.

2. μεταφορικά ανατρέπω.

παράγ. ἀναχαίτισις.

NE αναχαιτίζω (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. ἀνά + χαιτή (του αλόγου) + παρ. επίθ. -ίζω].

ἀναψύχω PHMA

Για τους χρόνους ☞ ψύχω

δροσίζω: παρὰ κρήνην ἀναψύχω τι = δροσίζω κάτι κοντά στην πηγή.

παράγ. ἀναψυκτήρ, ἀνάψυξις, ἀναψυχή, ἀναψυκτικός.

NE αναψυχή, αναψυκτήριο (λόγιο).

[σύνθ. λ. ἀνά + ψύχω].

ἀνδραγάθημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γενναία πράξη.

NE ανδραγάθημα.

[παράγ. λ. ἀνδραγαθέω (< σύνθ. ἀνήρ + ἀγαθός + -έω) + παρ. επίθ. -μα].

ἀνδραγαθία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γενναιότητα: ἐστὶ δίκαιον τὴν ἐς τοὺς πολέμους ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνδραγαθίαν προτιθεσθαι = είναι δίκαιο να προβάλλουμε τη γενναιότητα υπέρ της πατρίδος στους πολέμους.

[παράγ. λ. ἀνδραγαθέω (< σύνθ. λ. ἀνήρ + ἀγαθός + -έω) + παρ. επίθ. -ία].

ἀνδραποδίζω PHMA

Παρατ.	ἡνδραποδίζον
Μέλλ.	ἀνδραποδιῶ
Αόρ.	ἡνδραποδίσαι
Παθ. μέλλ.	ἀνδραποδισθῆσομαι
Παθ. αόρ.	ἡνδραποδίσθην
Παθ. παρακ.	ἡνδραποδίσμαι

υποδουλώνω: ἡνδραποδίσαν Σκύρον = υποδούλωσαν τη Σκύρο. = δουλόω. ≠ ελευθερώω.

παράγ. ἀνδραπόδισις, ἀνδραποδισμός, ἀνδραποδιστής.

NE λόγ. σύνθ. εξανδραποδίζω (με την ίδια σημ.).

[παράγ. λ. ☞ ἀνδράποδον + παρ. επίθ. -ίζω].

ἀνδραποδισμός, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υποδούλωση.

NE λόγ. σύνθ. εξανδραποδισμός.

[παράγ. λ. ἀνδραποδίζω + παρ. επίθ. -μός].

ἀνδράποδον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αιχμάλωτος, αυτός που αιχμαλωτίζεται στον πόλεμο και πωλείται σαν δούλος (ανεξάρτητα από το αν πριν αιχμαλωτιστεί ήταν δούλος ή ελεύθερος. Αρχικά διακρινόταν από το δοῦλος, που σήμαινε αυτόν που γεννήθηκε δούλος): Τισσαφέρνει παρέδοσαν τὰ ἀνδράποδα πάντα καὶ δοῦλα καὶ ἐλεύθερα = παρέδωσαν στον Τισσαφέρνη όλους τους αιχμαλώτους, και τους ελευθέρους και τους δούλους.

παράγ. ἀνδραποδίζω, ἀνδραποδιστής.

[σύνθ. λ. ἀνήρ, ἀνδρ-ός + -ά-ποδον (< πούς, ποδός) κατά το τετρ-ά-ποδον].

ἀνδρείκελον, -έλου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ομοίωμα άνδρα.

NE ανδρείκελο (με την ίδια σημ.). [**σύνθ. λ.** άνήρ + εϊκελος «που μοιάζει εξωτερικά με...»].

άνδριάς, -άντος, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ομοίωμα άνδρός, άγαλμα.

σύνθ. άνδριαντοποιός.

NE άνδριάντας.

[**παράγ. λ.** άνήρ, άνδρός + παρ. επίθ. -ιάς].

άνδρών, -ώνος, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αίθουσα σπιτιού που χρησιμοποιούσαν μόνο άνδρες, αίθουσα συμποσίων: ό άνδρών κεκοσμημένος έστί = η αίθουσα συμποσίου είναι τακτοποιημένη. = ή άνδρωνίτις. ≠ ή γυναικωνίτις.

[**παράγ. λ.** άνήρ, άνδρ-ός + παρ. επίθ. -ών].

άνδρωνίτις, -ιδος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αίθουσα των σπιτιών που χρησιμοποιούσαν μόνο άνδρες (☞ **άνδρών**). = ό άνδρών. ≠ ή γυναικωνίτις.

[**παράγ. λ.** άνδρών (άνήρ) + παρ. επίθ. -ίτις].

άνεγείρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ έγείρω

1. σηκώνω από τον ύπνο.

2. μεταφορικά ξεσηκώνω.

3. ανεγείρω (οικοδόμημα).

παράγ. άνέγερσις.

NE ανεγείρω (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** άνά + έγείρω].

άνειμένος ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ελεύθερα, άνετα: ήμεις άνειμένως διαιτώμεθα = εμείς ζούμε άνετα.

[μτχ. παθ. παρακ. του ☞ **άνίμι** + παρ. επίθ. -ως].

άνελεύθερος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. δουλικός, δουλοπρεπής.

2. τσιγκούνης, φιλάργυρος. ≠ έλευθέριος «γενναϊόδωρος».

παράγ. άνελευθερία, άνελευθέρως.

NE ανελεύθερος (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** στερ. άν- + έλεύθερος].

άνελίττω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ έλίττω

ο κοινός τύπος είναι άνελίσσω

ξετυλίγω. = αναπτύσσω «ξεδιπλώνω».

παράγ. άνέλιξις, άνελικτικός.

NE λόγ. ανελίσσομαι.

[**σύνθ. λ.** άνά + έλίττω].

άνεπιτήδευτος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. λιτός: άνεπιτήδευτος σύνθεσις όνομάτων = λιτός συνδυασμός λέξεων.

2. αδοκίμαστος: Άλκιβιάδη ούδεν ήν άμίμητον ούδ' άνεπιτήδευτον = για τον Άλκιβιάδη τίποτε δεν έμεινε που να μη μιμηθεί και να μη δοκιμάσει.

παράγ. άνεπιτηδεύτως.

NE ανεπιτήδευτος (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** στερητ. άν- + έπιτηδευτός (**παράγ. λ.** έπιτηδεύομαι + παρ. επίθ. -τός)].

άνευ ΠΡΟΘΕΣΗ

συντάσσεται πάντοτε με γενική

1. χωρίς: μόνος άνευ τινός = μόνος χωρίς κανέναν.

2. εκτός από...: πάντα άνευ χρυσού = τα πάντα εκτός από το χρυσάφι.

NE άνευ (λόγ., με τη σημ. 1 στη φρ. άνευ λόγου και αιτίας).

[**IE** αρχής, συγγεν. με **λατ.** sine, που διαφέρει ως προς τη δασεία].

άνήρ, άνδρός, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. άντρας.

2. άνθρωπος: πατήρ άνδρών τε θεών τε = ο πατέρας και των ανθρώπων και των θεών (ο Δίας).

3. παλικάρι: άνδρας ήγούνται μόνους τούς πλείστα δυναμένους φαγείν = θεωρούν ως παλικάρια μόνο αυτούς που μπορούν να φάνε άρα πολύ.

4. ο σύζυγος. ≠ γυνή «η σύζυγος».

5. κυρίως σε προσφωνήσεις στον πληθυντικό άνδρες δικασταί.

παράγ. άνδρεϊος, άνδρεία, **σύνθ.** άνδροφόνος.

NE άνδρας / άντρας (με τις σημ. 1, 3, 4).

[*(ά)νερ-, πβ. **αρχ. ιταλ.** ner- «άνδρικός»].

Άνθεστήρια, -ίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η Γιορτή των Ανθέων, η τριήμερη γιορτή προς τιμήν του θεού Διόνυσου στις 11, 12 και 13 του μηνός ☞ **Άνθεστηριώνος**.

[επίθ. *άνθεστηριος, -α (ενν. έορτάσματα)].

Άνθεστηριών, -ώνος, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο όγδοος μήνας του αττικού ημερολογίου, που αντιστοιχεί στο διάστημα από 15 Ιανουαρίου έως 15 Φεβρουαρίου. Τότε τελούνταν τα ☞ **Άνθεστήρια**.

[Άνθεστήρια + παρ. επίθ. -(ι)ών].

άνθιστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ίστημι

1. στήνω (ενάντια ή απέναντι σε κάτι).

2. μέση φωνή μαζί με τους χρόνους με αμετάβ. σημ. (☞ **ίστημι**) αντιστέκομαι: άντέστησαν Άλεξάνδρω = αντιστάθηκαν στον Άλέξανδρο. ≠ ένδίδωμι «υποχωρώ».

παράγ. άντίστασις, άντιστάτης.

NE ανθίσταμαι (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** άντί + ίστημι].

άνθος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. λουλούδι.

2. ακμή κάθε πράγματος, καλού ή κακού: έρωτος άνθος = η ακμή του έρωτα.

παράγ. άνθέω, άνθεμον, άνθηρός, σύνθ. άνθοφορία, άνθοφόρος.

NE άνθος (και με τις δύο σημ.).

[*άνθεσ-, πβ. αρχ. ινδ. ándhas- «φυτό»].

άνιάω -ῶ PHMA

Παρατ.	ήνίων
Μέλλ.	άνιάσω
Αόρ.	ήνιάσα
Παρακ.	ήνιάκα
Παθ. παρατ.	ήνιώμην
Παθ. μέλλ.	άνιάσομαι
Παθ. αόρ.	ήνιάθην
Παρακ.	ήνιάμαι

1. στενοχωρώ κάποιον. = θλίβω, λυπέω.

2. παθ. φωνή άνιῶμαι στενοχωριέμαι: άνιῶμαι ταῦτα = στενοχωριέμαι γι' αυτά.

παράγ. άνιαρός.

[σύνθ. λ. άνία «στενοχώρια» + παρ. επίθ. -άω].

άνίημι PHMA

Για τους χρόνους ϕ ἴημι

1. στέλνω (προς τα πάνω ή προς τα εμπρός).
2. για το τόξο ή για έγχορδα μουσικά όργανα χαλαρώνω. ≠ επιτείνω, έντεινω «τεντώνω».
3. παραμελώ, χαλαρώνω: την φυλακήν άνίημι = χαλαρώνω την περιφρούρηση.

[σύνθ. λ. άνά + ἴημι].

άνίστημι PHMA

Για τους χρόνους ϕ ἴστημι

1. στήνω κάποιον, τον σηκώνω: έκ της κλίνης άνίστημί τινα = σηκώνω κάποιον από το κρεβάτι.

2. ανασταίνω: δούς αὐτῆ χειρα άνέστησεν αὐτήν = αφού της έδωσε το χέρι του, την άνεστησε.

3. στη μέση φωνή και στους χρόνους με αμετάβ. σημ. άνίσταμαι α. σηκώνομαι: άναστὰς εἶπε = αφού σηκώθηκε, είπε. ἔκαμνον και οὐδ' άνιστάμην έκ της κλίνης = ήμουν άρρωστος και ούτε σηκωνόμουν από το κρεβάτι. β. ανασταίνωμαι: Χριστὸς άνέστη έκ νεκρῶν = ο Χριστός αναστήθηκε από τους νεκρούς.

παράγ. άνάστασις, άνάστατος.

NE ανασταίνω (με τη σημ. 2, και ανασταίνωμαι με τη σημ. 3β).

[σύνθ. λ. άνά + ἴστημι].

άνοίγω & άνοίγνυμι PHMA

Παρατ.	άνέωγον
Μέλλ.	άνοίξω
Αόρ.	άνέωξα
Παρακ.	άνέωχα
Παθ. ενεστ.	άνοίγομαι
Παθ. παρατ.	άνεωγόμεν
Παθ. αόρ.	άνεώχθην
Παθ. παρακ.	άνεωγμαι

Παθ. υπερω.

άνεώγμην

ανοίγω.

παράγ. άνοιγμια, άνοιξις, άνοικτός.

NE ανοίγω.

[σύνθ. λ. άνά + οίγω & οίγνυμι < *Φοιγ- IE αρχής].

άντέχω PHMA

Για τους χρόνους ϕ ἔχω

1. υπομένω: άντειχε παρὰ δόξαν τῆ ταλαιπωρία = υπέμενε τις ταλαιπωρίες ξεπερνώντας κάθε προσδοκία.

2. επαρκώ: άντέχει ὁ σίτος = τα τρόφιμα επαρκούν.

3. μέση φωνή άντέχομαι είμαι προσκολλημένος σε κάποιον ή κάτι: άντέχομαι τῆς άληθείας = είμαι προσκολλημένος στην αλήθεια.

NE αντέχω (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. άντί + ἔχω].

άντι ΠΡΟΘΕΣΗ

A. πάντοτε με γενική

1. για τόπο απέναντι από / σε κάτι ή από / σε κάποιον: άντι τῶν πιτύων ἔστηκα = στέκομαι απέναντι στα πεύκα.

2. αντί, στη θέση κάποιου προσώπου ή πράγματος: οὐκ ὄκνουν πόλεμον άντ' εἰρήνης μεταλαμβάνειν = δε δίσταζαν να υιοθετούν πόλεμο αντί για ειρήνη.

3. ως αντάλλαγμα: οὐδέ τις χάρις ἐστὶ άντ' άγαθῶν παρὰ σοι = ούτε υπάρχει κάποια ευγνωμοσύνη σε σένα ως αντάλλαγμα για τα αγαθά (που σου πρόσφερα).

4. για χάρη: άντι παιδῶν ἱκετεύομέν σε = σε ικετεύουμε για χάρη των παιδιών.

5. σε σύγκριση: ἔν άνθ' ἑνός = το ένα σε σύγκριση με το άλλο.

B. ως α' συνθετικό δηλώνει

α. απέναντι, π.χ. άντιβλέπω. β. σε αντίθεση με

κάποιον, εναντίον κάποιου, π.χ. άντιλέγω.

γ. ανταπόδοση, π.χ. άντιβοηθέω. δ. αντικατά-

σταση, π.χ. άντιβασιλεύς. ε. ισότητα, ομοιό-

τητα, π.χ. άντίθεος «σόθεις».

NE αντί (με τις σημ. 2, 3).

[συγγεν. του ἄντα «έναντι, απέναντι», πβ. αρχ. ινδ. ánti, λατ. ante].

άντίδοσις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ανταπόδοση.

2. διαδικασία ανταλλαγής περιουσιών. (Σύμφωνα με αυτήν, ο πολίτης στον οποίο το κράτος ανέθετε κάποια κοινωφελή εισφορά ή δραστηριότητα, τις λεγόμενες λειτουργίες, μπορούσε να προκαλέσει οποιονδήποτε άλλο συμπολίτη του, τον οποίο θεωρούσε πλουσιότερο από τον ίδιο, να ανταλλάξουν τις περιουσίες τους. Αν ο τελευταίος αρνιόταν, αυτό ήταν ένδειξη ότι όντως ήταν πιο εύπορος, και επομένως θα έπρεπε να αναλάβει εκείνος τη λειτουργία.)

[**σύνθ. λ.** ἀντί + δόσις].

ἀντιλαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **λαμβάνω**

1. δέχομαι κάτι ως αντάλλαγμα για κάτι άλλο: οὔτε κακούς εὖ δρῶν εὖ πάλιν ἀντιλάβοις ἄν = ούτε αν ευεργετείς κακούς ανθρώπους θα δεχθείς ως αντάλλαγμα κάτι καλό.

2. μέση φωνή ἀντιλαμβάνομαι αρπάζω: ὁ Καλλίας τῇ ἀριστερᾷ ἀντελάβετο τοῦ τρίβωνος = ο Καλλίας με το αριστερό του χέρι άρπαξε το παλτό του άλλου.

3. μέση φωνή ἀντιλαμβάνομαι βοηθώ: δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων = πρέπει να βοηθάτε τους αδύνατους. ἀντιλαβοῦ, σώσον, ἐλέησον καὶ διαφύλαξον ἡμᾶς, ὁ Θεός, τῇ σῆ χάριτι = βοήθησέ μας..., Θεέ μου, με τη χάρη σου.

4. μέση φωνή ἀντιλαμβάνομαι επιχειρώ: ἀπάντων οὖν τούτων ἀναμνησθέντες ἐρρωμενέστερον ἀντιλαβόμεθα τοῦ πολέμου = ας θυμηθούμε όλα αυτά λοιπόν και ας επιχειρήσουμε τον πόλεμο με μεγαλύτερο θάρρος.

NE ἀντιλαμβάνομαι «υποπίπτει στην αντίληψή μου, καταλαβαίνω».

[**σύνθ. λ.** ἀντί + λαμβάνω].

ἀντιλέγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **λέγω**

μιλώ ενάντια, αντίθετα σε κάποιον ή κάτι, αντιτίθεμαι με το λόγο.

NE ἀντιλέγω.

[**σύνθ. λ.** ἀντί + λέγω].

ἄντρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σπηλιά.

NE ἄντρον.

[**αβέβ. ετυμ.**].

ἀνύτω & ἀνύτω & ἀνύω ΡΗΜΑ

οι πρώτοι δύο τύποι είναι αττικοί και αντιστοιχούν στο ἀνύω των άλλων διαλέκτων.

Παρατ.	ἦνυτον & ἦνυτον & ἦνυον
Μέλλ.	ἀνύσω
Αόρ.	ἦνυσα
Παρακ.	ἦνυκα
Μέσ. μέλλ.	ἀνύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἦνυσάμην
Παθ. μέλλ.	ἀνυσθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἦνύσθην
Παθ. παρακ.	ἦνυσμαι

1. πετυχαίνο: εἶξασί τινες... τὸ νουθητητικὸν εἶδος τῆς παιδείας σμικρὸν ἀνύτειν = φαίνεται μερικοί να υποστηρίζουν... ότι ο συμβουλευτικός τρόπος της παιδείας πετυχαίνει ασήμαντα αποτελέσματα.

2. Συχνά απαντά η μετοχή αορίστου ἀνύσας μαζί με ρήμα βιάζομαι να κάνω κάτι: ἀνάβαιν' ἀνύσας κατὰ τὴν ἐτέραν = βιάσου να ανεβείς από την άλλη.

[το αττ. ἀνύ-τω (με τους παράλληλους μη αττ. τύπους ἀνύω, ἄνυ-μι) αντιστοιχεί στο **αρχ. ινδ.** sapóti «κερδίζω», **IE** *sep-].

ἄνω ΕΠΙΡΡΗΜΑ/ΠΡΟΘΕΣΗ

Συγκριτικός	ἄνωτέρω
Υπερθετικός	ἄνωτάτω

A. ως επίρρημα

1. με ρήματα που δηλώνουν κίνηση προς τα πάνω.

2. για γεωγραφικές σχέσεις προς το πάνω μέρος, προς το Βορρά: οἱ κατὰ τὴν Θράκην τε καὶ σχεδόν τι κατὰ τὸν ἄνω τόπον = αυτοί που κατοικούν στην περιοχή της Θράκης και χονδρικά στις βόρειες περιοχές.

3. μακριά από την ακτή, στα μεσόγεια, στο εσωτερικό: ἐς τὴν ἄνω πόλιν ἀφίκετο = έφθασε στην πόλη των μεσογείων (την Αθήνα).

4. στο παρελθόν: οἱ ἄνω χρόνοι = οι παρελθοντικοί χρόνοι.

B. ως πρόθεση συντάσσεται με γενική πάνω από κάτι: ἄνω τοῦ γόνατος = πάνω από το γόνατο.

☛ **παράγ.** ἄνωθεν.

NE σύνθ. ἐπάνω, πάνω, σύνθ. ἀνωφερής κτλ. [ἀνά + -ω κατά τα επιρρ. κάτ-ω, οὔτ-ω κ.ά.].

ἄνωθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. από πάνω, από ψηλά: οἱ Συρακόσιοι ἔβαλλον ἄνωθεν τοὺς Ἀθηναίους = οι Συρακούσιοι έριχναν από ψηλά στους Αθηναίους.

2. από την αρχαία εποχή: οἶμαι γὰρ τοιόνδε τι λέγειν αὐτοὺς, ἀρχομένους ποθὲν ἄνωθεν = νομίζω, αλήθεια, πως αυτοί λένε κάτι τέτοιο αρχίζοντας από κάπου από την αρχαία εποχή.

[**σύνθ. λ.** ἄνω + παρ. επίθ. -θεν].

ἀνωφελής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀνωφελέστερος
Υπερθετικός	ἀνωφελέστατος

που δεν ωφελεί, ανώφελος, άχρηστος.

NE ἀνωφελής.

[**σύνθ. λ.** στερητ. ἀν- + *ωφελ- (ὠφελῶ) + παρ. επίθ. -ής].

ἄξιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄξιώτερος
Υπερθετικός	ἄξιώτατος

1. αυτός που έχει κάποιο βάρος ή αξία: πολλοῦ ἄξιος = αυτός που έχει μεγάλη αξία.

2. αξιόλογος: ἄξια δῶρα = αξιόλογα δώρα. ≠ ἀνάξιος.

3. απρόσωπη έκφραση ἄξιόν ἐστι αἰσχύει: τῆ πόλει ἄξιόν ἐστι συλλαβεῖν τὸν ἄνδρα = αἰσχύει στην πόλη να συλλάβει τον άντρα.

παράγ. ἄξιω, ἄξιως, **σύνθ.** ἄξιοτίμητος, ἄξιοσέβαστος, ἄξιοποινος.

NE ἄξιος (με τη σημ. 2).

[πιθ. ἄγω, *ἄκ-τι-ος > *ἄκσιος με ουρανωτική τροπή τ ⇒ σ].

ἄξιόω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἡξιούν
Μέλλ.	ἄξιώσω
Παρακ.	ἡξιώκα
Παθ. μέλλ.	ἄξιωθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἡξιώθην
Παθ. παρακ.	ἡξιώμαι

1. θεωρώ κάποιον ἄξιο: τῶν καλλίστων ἐμαυτὸν ἄξιῶ = θεωρώ τον εαυτό μου ἄξιο για τα πιο όμορφα πράγματα.

2. απαιτώ, αξιώνω: ἄξιούμεν τάληθῆ αὐτοὺς λέγειν = απαιτούμε να πουν την αλήθεια.

παράγ. ἄξιωσις, ἄξιωμα, ἄξιωματικός, **σύνθ.** καταξιόω, ἀπαξιόω.

NE αξιώνω (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. ἄξιος + παρ. επίθ. -όω].

ἄξιωμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τιμή, υπόληψη: τὸ τῶν ἐλευθέρων γυναικῶν ἄξιωμα = η υπόληψη των ελεύθερων γυναικών.

2. κοινωνική θέση: οὐκ ἄξιωματος ἀφανεία κεκάλυνται = δεν έχουν εμποδιστεί εξαιτίας της ασημότητας της κοινωνικής τους θέσης.

παράγ. ἄξιωματίον.

NE αξίωμα «τιμητική κοινωνική θέση».

[παράγ. λ. ἄξιόω + παρ. επίθ. -μα].

ἀπαγγέλλω PHMA

Για τους χρόνους ἄγγέλλω

1. αναγγέλλω: ταῦτα ἀπαγγέλλουσιν πρὸς τὸν Ξενοφῶντα = αναγγέλλουν αυτά στον Ξενοφώντα. = ἀναγγέλλω.

2. διηγούμαι: τούτων ἔνια οὐδ' ἂν ἀπαγγεῖλαι δύναίτο τις = κάποια από αυτά ούτε να τα διηγηθεί κανείς μπορεί. = ἀφηγέομαι, διηγέομαι.

παράγ. ἀπαγγελία, ἀπαγγελτικός, **σύνθ.** προαπαγγέλλω.

NE αναγγέλλω (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. ἀπό + ἀγγέλλω].

ἀπαγορεύω PHMA

Παρατ.	ἀπηγόρευον
Μέλλ.	ἀπερῶ
Αόρ.	ἀπείπον & ἀπηγόρευσα
Παρακ.	ἀπείρηκα & μεταγεν. ἀπηγόρευκα
Παθ. μέλλ.	ἀπορρηθήσομαι

Παθ. αόρ.	ἀπερρήθην
Παθ. παρακ.	ἀπείρημαι

1. απαγορεύω: καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἱατροὶ πάντες ἀπαγορεύουσιν τοῖς ἀσθενοῦσιν χρῆσθαι ἐλαίῳ = και γι' αυτό όλοι οι γιατροί απαγορεύουν στους αρρώστους να χρησιμοποιούν λάδι.

2. ως αμετάβατο εξαντλούμαι: ἐπειδὴ ἐώρα Λακεδαιμονίους τῷ κατὰ θάλατταν πολέμῳ ἀπαγορεύοντας = επειδή έβλεπε ότι οι Λακεδαιμόνιοι εξαντλούνταν στον πόλεμο που γινόταν στη θάλασσα.

παράγ. ἀπαγορευτικός, ἀπαγόρευσις, ἀπαγόρευμα, **σύνθ.** συναπαγορεύω, προαπαγορεύω.

NE απαγορεύω (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. ἀπό + ἀγορεύω].

ἀπαγχορίζω PHMA

πνίγω.

NE απαγχορίζω.

[σύνθ. λ. ἀπό + ἀγχορίζω].

ἀπάγω PHMA

Για τους χρόνους ἄγω

1. μεταφέρω.

2. αποσύρω στρατεύματα: τὰς ναῦς ἀπὸ Ἐπιδάμνου ἀπάγω = αποσύρω τα καράβια από την Επίδαμνο.

3. ως νομικός όρος οδηγώ ενώπιον αξιωματούχου κάποιον που έχω συλλάβει, για να τον κατηγορήσω: κατὰ τοὺς νόμους ἀπήχθη = συνελήφθη, οδηγήθηκε ενώπιον του αξιωματούχου και κατηγορήθηκε σύμφωνα με τους νόμους.

παράγ. ἀπαγωγή, ἀπαγωγός, **σύνθ.** συνεπάγω.

NE ἀπάγω «οδηγώ παράνομα».

[σύνθ. λ. ἀπό + ἄγω].

ἀπαίρω PHMA

Παρατ.	ἀπῆρον
Μέλλ.	ἀπαρῶ
Αόρ. α'	ἀπῆρα
Παρακ.	ἀπῆρακα

αποπλέω, αναχωρώ: πληρώσαντες τὰς ναῦς ἀπῆραν = αφού επιβίβαστηκαν στα καράβια, απέπλευσαν. = ἀνάγομαι.

[σύνθ. λ. ἀπό + αἴρω].

ἄπαις, -αιδος, ὅ, ἡ ΕΠΙΘΕΤΟ

άτεκνος.

[σύνθ. λ. στερ. ἀ- + παῖς].

ἀπαλλάττω PHMA

ο κοινός τύπος είναι ἀπαλλάσσω.

Για τους χρόνους ἄλλάττω

1. απαλλάσσω: τὴν πόλιν ἐκ κακῶν ἀπήλλαξε = ἀπάλλαξε την πόλη από τα κακά.

2. μέση και παθ. φωνή ἀπαλλάττομαι διαφεύγω: ἀζήμιος ἀπαλλάττομαι = διαφεύγω χωρίς πρόστιμο.

3. μέση και παθητική φωνή ἀπαλλάττομαι αναχωρώ: πρὸς ἄλλην ἀπαλλάττομαι χώραν = αναχωρώ για ἄλλον τόπο.

παράγ. ἀπαλλαγῆ.

NE ἀπαλλάσσω (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. ἀπό + ἀλλάττω].

ἀπαλός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀπαλώτερος
Υπερθετικός	ἀπαλώτατος

1. μαλακός. 2. ἥσυχος, γλυκός (χαρακτήρας).

3. μαλθακός.

παράγ. ἀπαλότης, ἀπαλύνω.

NE ἀπαλός (με τη σημ. 1).

[αβέβ. εντυμ., για το -αλός πβ. ὀμ-αλός].

ἀπαντάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀπήντων
Μέλλ.	ἀπαντήσω & ἀπαντήσομαι
Αόρ.	ἀπήντησα
Παρακ.	ἀπήντηκα
Μέσ. παρακ.	ἀπήντημαι

1. συναντώ: τούτω ἰόντι ἐξ ἄγροῦ ἀπήντησα = τον συνάντησα, όταν ερχόταν από την ύπαιθρο.

2. αντιμετωπίζω (στη μάχη): ἀπήντησαν τοῖς βαρβάροις Μαραθῶνι = αντιμετώπισαν τους βαρβάρους στο Μαραθώνα.

3. στο δικαστήριο παρουσιάζομαι: πρὸς τὴν δίκην ἀπαντῶ = παρουσιάζομαι στη δίκη.

παράγ. ἀπάντησις.

NE ἀπαντώ (με τη σημ. 1, λ.χ. η λέξη αυτή ἀπαντά στον Όμηρο. Το σημερινό ἀπαντῶ «δίνω ἀπάντηση» οι αρχαίοι το ἔλεγαν ἀποκρίνομαι).

[σύνθ. λ. ἀπό + ἀντάω (< παράγ. ἄντα «ἀπέναντι» + παρ. επίθ. -άω)].

ἄπαξι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

μία φορά: μὴ ἄπαξι, ἀλλὰ καὶ πολλάκις = ὄχι μόνο μία φορά ἀλλὰ πολλές.

NE ἄπαξι, στη φρ. ἄπαξι διὰ παντός.

[σύνθ. λ. *σα-, *σεμ- (εἶς, μία, ἅμα) + *παγ- (< πῆγγνμι)].

ἀπαξιόω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἀξιόω

απορρίπτω κάποιον ή κάτι ως ἀνάξιο: ἀπαξιῶ τί τινος = θεωρώ κάτι ἀνάξιο για κάποιον.

παράγ. ἀπαξιῶσις.

NE ἀπαξιώνω.

[σύνθ. λ. ἀπό + ἀξιόω, ☞ ἀξιόω].

ἀπαρχή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στον πληθ. αἱ ἀπαρχαὶ οι πρώτοι καρποί που προσφέρονται ως θυσία στους θεούς.

NE ἀπαρχή «πρώτη αρχή».

[σύνθ. λ. ἀπό + ἀρχή ως παράγ. του ἀπάρχομαι «ἄνω αρχή»].

ἄπας, ἄπασα, ἄπαν ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. ὅλος, ολόκληρος: ἄργυροῦς ἐστὶν ἄπας = εἶναι ολόκληρος ἀσημένιος. τὸ Ἄργος προεῖχε ἄπασι = το Ἄργος υπερεῖχε σε ὅλα.

2. ο καθένας: ταύτην ἄπας φεύγει = ο καθένας την ἀποφεύγει αυτήν.

[σύνθ. λ. *(σ)α-, *σεμ- (εἶς) + αντων. πᾶς].

Ἀπατούρια, -ίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γιορτή που γιόρταζαν ετησίως στην Αθήνα και στις ἰωνικές πόλεις οι φρατρίες (αδελφότητες, δηλ. ομάδες συγγενικών προσώπων) που υπήρχαν στην κάθε πόλη. (Η κάθε φρατρία τελούσε τη γιορτή μόνη της, στο δικό της λατρευτικό κέντρο. Στα Απατούρια οι πατέρες που πρόσφατα είχαν ἀποκτήσει παιδί το παρουσίαζαν, και με τον τρόπο αυτόν το ἐνέτασσαν στη φρατρία τους.)

[αθροιστ. ἀ- + πατήρ, δηλ. *ἀπάτουρος < *ἀπατορFός = ὀμοπάτωρ].

ἀπειθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἀνυπακοή: τὸ θάρσος ἀμέλειαν καὶ ἀπειθειαν ἐμβάλλει = η ἀυτοπεποίθηση γεννά την ἀμέλεια και την ἀνυπακοή.

NE ἀπειθία.

[παράγ. λ. ἀπειθέ-ω + παρ. επίθ. -ια].

ἀπειθέω -ῶ ΡΗΜΑ

εἶμαι ἀνυπάκουος. = ἀπειθαρχέω. ≠ ὑπακούω, πειθαρχέω.

[παράγ. ἀπειθ-ῆς + παρ. επίθ. -έω].

ἀπειθής, -ῆς, -ἔς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀπειθέστερος
Υπερθετικός	ἀπειθέστατος

ἀνυπάκουος: ἀπειθῆς τοῖς νόμοις = ἀνυπάκουος στους νόμους.

[σύνθ. λ. στερ. ἀ- + πείθομαι].

ἄπειμι (Α) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἶμι

ἀπουσιάζω. ≠ πάρεμι «εἶμαι παρών».

[σύνθ. λ. ἀπό + εἶμι].

ἄπειμι (Β) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἶμι

χρησιμοποιεῖται ως μέλλοντας του ἀπέρχομαι.

φεύγω: ἀπῆσαν ἐπὶ οἶκον = ἐφευγαν για τις πατρίδες τους.

[σύνθ. λ. ἀπό + εἶμι].

ἀπείρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ εἶρω

ἐμποδίζω: οὐκ ἐστὶν ὅτε ξηνηλασίαις ἀπειρομέντινα ἢ μαθήματος ἢ θεάματος = ποτέ με ἀπελάσεις ξένων δεν ἐμποδίζουμε κάποιον να μάθει ή να δει κάτι.

[**σύνθ. λ.** από + εἶργω].

ἀπειρόκαλος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

ακαλαίσθητος. ≠ ἀπειρόκακος «που δεν έχει πείρα του κακού, ο μη καχύποπτος».

παράγ. ἀπειροκαλία, ἡ «έλλειψη καλαίσθησίας».

[**σύνθ. λ.** ἀπειρος + καλός].

ἀπελαύνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἐλαύνω**

εκδιώκω: ἀπελαύνω Χαλδαίους ἀπό τούτων τῶν ἄκρων = εκδιώκω τους Χαλδαίους ἀπό αυτές τις βουνοκορφές.

παράγ. ἀπέλασις.

NE λόγ. ἀπελαύνω.

[**σύνθ. λ.** από + ἐλαύνω].

ἀπελεύθερος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χειραφετημένος δούλος: Ἀντισθένης ἀπελευθέρω ἐμίσθωσα τὸν ἀγρόν = νοίκιασα το χωράφι στο χειραφετημένο δούλο του Αντισθένη.

[**σύνθ. λ.** από + ἐλεύθερος ως **παράγ.** του ἀπελευθερώω].

ἀπεργάζομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἐργάζομαι**

1. αποτελειώνω, τελειοποιώ: ἀπεργάζεται τοῦτο τὸ ἔργον = αποτελειώνει αυτό το ἔργο.

2. προξενώ, επιφέρω: νίκην καὶ σωτηρίαν ἡμῖν ἀπεργάζεται = μας εξασφαλίζει τη νίκη και τη σωτηρία.

3. μεταβάλλω, καθιστώ: ἀγαθὸν τινα ἀπεργάζομαι = καθιστώ κάποιον καλό.

παράγ. ἀπεργασία.

NE στη φρ. ἀπεργάζομαι την καταστροφή κάποιου, δηλαδή την προετοιμάζω με τέλειο τρόπο (σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** από + ἐργάζομαι].

ἀπέρχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἔρχομαι**

1. φεύγω: ἀπὸ τοῦ βουλευτηρίου ἀπέρχομαι = φεύγω ἀπὸ το βουλευτήριο.

• με την πρόθεση εἰς υποδηλώνεται αναχώρηση ἀπὸ ἕναν τόπο και μετάβαση σε ἄλλον: εἰς Θουρίους οἰκήσοντες ἀπέρχονται = αναχωροῦν, για να εγκατασταθoύν στους Θουρίους.

= ἄπειμι «φεύγω». ≠ ἦκω «έχω φτάσει».

[**σύνθ. λ.** ἀπὸ + ἔρχομαι].

ἀπεχθάνομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀπηχθανόμην
Μέλλ.	ἀπεχθήσομαι
Αόρ. β'	ἀπηχθόμην
Παρακ.	ἀπήχθημαι

κυρίως με δοτική προσώπου εἶμαι μισητός σε κάποιον, επισύρω το μίσος του: οὐδενὶ ἀπεχθάνεται = δεν εἶναι μισητός σε κανέναν.

παράγ. ἀπεχθῆς «μισητός».

NE ἀπεχθάνομαι κάτι (μεταβατικό).

[**παράγ. λ.** ἀπεχθῆς (< **σύνθ.** ἀπὸ + ἔχθος) + παρ. επίθ. -αν-ομαι].

ἀπεχθῆς, -ῆς, -ἔς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀπεχθέστερος
Υπερθετικός	ἀπεχθέστατος

1. μισητός. = μισητός. ≠ ἀγαπητός.

2. εχθρικός. 3. επίρρημα ἀπεχθῶς: ἀπεχθῶς ἔχω τινί = εἶμαι εχθρικός ἀπέναντι σε κάποιον.

παράγ. ἀπεχθάνομαι, ἀπέχθεια «μίσος».

NE ἀπεχθῆς (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** ἀπὸ + ἔχθος + παρ. επίθ. -ῆς].

ἀπέχω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἔχω**

1. εἶμαι μακριά ἀπὸ κάποιον ἢ κάτι: τῆς πόλεως οὐ πολλὴν ὁδὸν ἀπέχει = δεν εἶναι πολύ μακριά ἀπὸ την πόλη.

2. με ἀπαρέμφατο ἐμποδίζω: οὐδὲν ἀπέχει αὐτὸν ποιεῖν τοῦτο = τίποτα δεν τον ἐμποδίζει να κάνει αυτό.

3. μέση φωνή ἀπέχομαι κρατιέμαι μακριά ἀπὸ κάποιον ἢ κάτι: ἀπέχομαι τοῦ πολέμου = κρατιέμαι μακριά ἀπὸ τον πόλεμο.

παράγ. ἀποχή.

NE ἀπέχω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** ἀπὸ + ἔχω].

ἀπηνλιώτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δυτικός ἄνεμος (που φυσά ἀπὸ τον ὀρίζοντα ὅπου δῦει ο ἥλιος).

[**σύνθ. λ.** ἀπὸ + ἡλιώτης με ιωνική ψίλωση].

ἀπῆνεμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

ἀπάνεμος: ἀπῆνεμος λιμῆν = ἀπάνεμο λιμάνι.

NE ἀπάνεμος.

[**σύνθ. λ.** ἀπὸ + ἄνεμος].

ἀπιστέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠπίστουν
Μέλλ.	ἀπιστήσω
Αόρ.	ἠπίστησα
Παρακ.	ἠπίστηκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἀπιστήσομαι
Παθ. μέλλ.	ἀπιστηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἠπιστήθην

με δοτική δεν ἐμπιστεύομαι: τῷ Τισσαφέρνει ἀπιστῶ = δεν ἐμπιστεύομαι τον Τισσαφέρνη. ἀπιστῶ λόγω τινί = δεν ἐμπιστεύομαι κάποιο ἐπιχείρημα.

[**παράγ. λ.** ἄπιστος + παρ. επίθ. -έω].

ἄπιστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀπιστότερος
Υπερθετικός	ἀπιστότατος

1. ἀναξιόπιστος: ἄπιστόν τινα ποιῶ = καθιστῶ κάποιον ἀναξιόπιστο.

2. ἀπίστευτος: ἄπιστος ὁ τοιοῦτος λόγος = εἶναι ἀπίστευτα αυτά τα λόγια.

3. δύσπιστος: ἄπιστος ἦν πρὸς Φίλιππον = ἦταν δύσπιστος ἀπέναντι στο Φίλιππο.

παράγ. ἀπιστέω, ἀπιστία, ἀπίστως.

NE ἀπιστος (με τη σημ. 3 στη φρ. ἀπιστος Θωμάς).

[σύνθ. λ. στερ. ἄ- + πιστός].

ἄπλετος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

απεριόριστος: ἐπιπίπτει χιῶν ἄπλετος = πέφτει ἀπεριόριστο χιόνι.

NE κυρίως στη φράση ρίχνω ἄπλετο φως.

[σύνθ. λ. στερ. ἄ- + *πλε- (πλέ-θρον «μέτρο μήκους και επιφάνειας») + -τος].

ἄπλοῦς, -ῆ, -οῦν ΕΠΙΘΕΤΟ

ο ασυναίρετος τύπος εἶναι ἀπλόος

Συγκριτικός	ἀπλούστερος
Υπερθετικός	ἀπλούστατος

1. ένας (μία, ένα) μόνον: περιτειχίζουσι Μυτιλήνην ἀπλῶ τείχει = περιτειχίζουν τη Μυτιλήνη με ένα μόνον τείχος.

2. απλός: οὐδὲν ἔχω ἀπλούστερον εἰπεῖν = δεν ἔχω τίποτε πιο απλό να πω.

παράγ. ἀπλότης, ἀπλόω, ἄπλωμα.

NE απλός (και με τις δύο σημ.).

[σύνθ. λ. *(σ)α, *σεμ- (εἶς, ἅμα) + -πλος (πβ. λατ. sim-pl-ex), που παρετυμολογήθηκε σε πλός < πλέω].

ἄπλῶς ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	ἀπλούστερον
Υπερθετικός	ἀπλούστατα

1. με απλό τρόπο: ὡς δ' ἀπλῶς εἰπεῖν... = και για να μιλήσουμε με απλό τρόπο...

2. απολύτως: ἀπλῶς τε ἀδύνατόν ἐστι = και εἶναι απολύτως αδύνατον. 3. γενικά.

NE απλώς (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. ἀπλοῦς + παρ. επίθ. -ῶς].

ἀπὸ ΠΡΟΘΕΣΗ

A. με γενική

1. για απόσταση μακριά από κάπου: αἱ παλαιαὶ (πόλεις) ἀπὸ θαλάσσης ὠκίσθησαν = οι παλαιές (πόλεις) χτίστηκαν μακριά από τη θάλασσα.

2. για χρόνο μετά: ἀπὸ τῶν σίτων οἱ μὲν διαπονούμενοι εὐχροὶ τε καὶ εὔσαρκοὶ εἰσιν = μετά το φαγητό, οι ασκούμενοι και χρώμα ἔχουν καλό και σώματα ωραία. Ἀργεῖοι ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου ἐποίησαντο νόμον = οι Αργεῖοι ἔπειτα από αυτήν την εποχή ἔκαναν νόμο.

3. για άτομο από το οποίο πρόερχεται κάποια πράξη ἐπράχθη τε ἀπ' αὐτῶν οὐδὲν ἔργον ἀξιόλογον = από αυτούς δεν πραγματοποιήθηκε καμιά αξιόλογη πολεμική επιχείρηση.

B. ως α' συνθετικό δηλώνει α. χωρισμό, π.χ. ἀποκόπτω. β. ολοκλήρωση, π.χ. ἀπεργάζομαι. γ. λήξη, π.χ. ἀπολοφύρομαι (= τελειώνω τον

ολοφυρμό μου, το θρήνο μου). δ. επιστροφή, π.χ. ἀποδίδωμι (= δίνω πίσω).

[IE αρχής, πβ. αρχ. ινδ. ἄρα, λατ. ab].

ἀποβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βαίνω

βγαίνω (από ένα χώρο): ἐκ τῶν νεῶν ἀποβαίνουσιν οἱ ὀπλίται = οι οπλίτες βγαίνουν από τα πλοία. = ἐξέρχομαι. ≠ εἰσέρχομαι.

παράγ. ἀποβάθρα, ἀπόβασις.

NE αποβαίνω «καταλήγω, καταντώ».

[σύνθ. λ. ἀπό + βαίνω].

ἀποβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βάλλω

κυρίως στη μέση φωνή ἀποβάλλομαι διώχνω από πάνω μου κάτι, αποβάλλω: τὴν μὲν βασιλέως δύναμιν ἀπεβαλόμεθα = αποβάλαμε από πάνω μας την εξουσία του βασιλιά.

παράγ. ἀποβλητέον, ἀπόβλητος, ἀποβολή, ἀποβλητικός, ἀπόβλημα.

NE αποβάλλω.

[σύνθ. λ. ἀπό + βάλλω].

ἀποβλέπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βλέπω

στρέφω το βλέμμα μου: καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀποβλέψας εἶπεν = και στρέφοντας το βλέμμα του προς εμάς εἶπε.

NE αποβλέπω «αποσκοπώ, στοχεύω».

[σύνθ. λ. ἀπό + βλέπω].

ἀπογιγνώσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γινώσκω

1. εγκαταλείπω ένα σχέδιο: ἔδοξε καὶ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπεγνωκέναι τοῦ μάχεσθαι = φάνηκε καλό στον Κύρο και στους άλλους να εγκαταλείψουν το σχέδιο για μάχη.

2. χάνω κάθε ελπίδα: ἀπογιγνώσκω τῆς ἐλευθερίας = χάνω κάθε ελπίδα για ελευθερία.

3. ως δικανικός όρος απορρίπτω μια καταγγελία εναντίον κάποιου, ἄρα κηρύσσω κάποιον αθώο: ἀπογιγνώσκω τινὸς ἀδικεῖν = απαλλάσσω κάποιον από την κατηγορία ότι αδικεῖ. ≠ καταγιγνώσκω «καταδικάζω».

4. παθ. φωνή ἀπογιγνώσκομαι εἶμαι ἀπεγνωσμένος.

παράγ. ἀπόγνωσις, ἀπόγνωια.

[σύνθ. λ. ἀπό + γινώσκω].

ἀποδείκνυμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δείκνυμι

1. επιδεικνύω: ἀρετὴν ἀπέδειξαν = ἐπέδειξαν θάρρος. 2. παρέχω, παρουσιάζω. 3. αποδεικνύω. 4. διορίζω, ορίζω. 5. καθιστώ.

παράγ. ἀπόδειξις, ἀποδεικτικός.

NE αποδεικνύω (με τη σημ. 3).

[σύνθ. λ. ἀπό + δείκνυμι].

ἀποδειλιάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ. ἀπεδειλίω

Μέλλ.	ἀποδειλιάσω
Αόρ.	ἀπεδειλίασα
Παρακ.	ἀποδεδειλίακα

1. είμαι δειλός, δειλιάζω: *ἀναγκάζονται ἀποδειλιάν δια τήν πονηρίαν τών σωμάτων ἐν τοῖς κινδύνοις* = αναγκάζονται να δειλιάζουν στους πολεμικούς κινδύνους λόγω της κακής κατάστασης (της αδυναμίας) του σώματός τους.

2. αποφεύγω κάτι από δειλία: *ἀποδειλιῶ τοῦ ποιεῖν τι* = αποφεύγω να κάνω κάτι.

[**σύνθ. λ.** ἀπό + δειλιάω].

ἀποδεκατώ -ῶ PHMA

Μέλλ.	ἀποδεκατώσω
--------------	-------------

δίνω τη δεκάτη, δίνω το ένα δέκατο κάποιου εισοδήματος: *πάντα ἀποδεκατῶ* = δίνω το ένα δέκατο απ' όλα όσα παίρνω.

NE αποδεκατίζω «καταστρέφω και αφήνω το ένα δέκατο του συνόλου».

[**σύνθ. λ.** ἀπό + δεκατώω].

ἀποδέχομαι PHMA

Για τους χρόνους ⚡ δέχομαι
--

1. παραδέχομαι: *ἀπόδεξαί μου ὃ λέγω* = παραδέξου αυτό που λέγω.

2. δέχομαι: *πάντ' ἄνδρα εἰκότως ἀποδέχονται περὶ ταύτης τῆς ἀρετῆς σύμβουλον* = δικαιολογημένα δέχονται κάθε άνθρωπο ως σύμβουλο γι' αυτή την αρετή.

3. εγκρίνω: *ἀποδέχομαι τὰς κατηγορίας* = εγκρίνω τις κατηγορίες.

4. καταλαβαίνω: *τοιαῦτα δυσχερῶς πῶς ἀποδέχομαι* = κάπως δύσκολα καταλαβαίνω τέτοιου είδους πράγματα.

παράγ. ἀποδοχή, ἀποδεκτός, ἀποδέκτης, ἀποδεκτέον.

NE αποδέχομαι (με τις σημ. 1, 2, 3).

[**σύνθ. λ.** ἀπό + δέχομαι].

ἀποδημέω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἀπεδήμουν
Μέλλ.	ἀποδημήσω
Αόρ.	ἀπεδήμησα

είμαι μακριά από το σπίτι μου, είμαι στο εξωτερικό ή ταξιδεύω, απουσιάζω: *ἀποδημῶν τυγχάνει* = τυχαίνει να είναι στο εξωτερικό. ≠ ἐνδημέω.

παράγ. ἀποδημητής, ἀποδημία, ἀποδημητικός.

NE αποδημῶ.

[**παράγ. λ.** ἀπόδημος + παρ. επίθ. -έω].

ἀποδιδράσκω PHMA

Παρατ.	ἀπεδίδρασκον
Μέλλ.	ἀποδιδράσομαι
Αόρ. β'	ἀπέδρανα
Παρακ.	ἀποδέδρακα
Υπερσ.	ἀπεδεδράκειν

1. δραπετεύω: *ἀποδράσα ὄχετο* = δραπέτευσε και έφυγε. 2. αποφεύγω: *οὐκ ἀπέδρα τήν στρατείαν* = δεν απέφυγε την εκστρατεία.

παράγ. ἀπόδρασις.

NE αποδρώ (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** ἀπό + διδράσκω].

ἀποδίδωμι PHMA

Για τους χρόνους ⚡ δίδωμι

1. δίνω πίσω, επιστρέφω κάτι, πληρώνω (λ.χ. χρέη): *ἀπόδος τὸν ναῦλον* = πλήρωσέ μου το ναύλο. 2. παραπέμπω: *ἀποδίδωμι εἰς τήν βουλήν περὶ τινος* = παραπέμπω στη βουλή σχετικά με ένα ζήτημα. 3. επιτρέπω: *ταῖς πόλεσιν ἀπέδοσαν αὐτονομείσθαι* = επέτρεψαν στις πόλεις να είναι αυτόνομες.

παράγ. ἀπόδοσις, ἀποδοτέον.

NE αποδίδω (λ.χ. λογαριασμό, την αιτία σε κάποιον πρόσωπο κτλ.).

[**σύνθ. λ.** ἀπό + δίδωμι].

ἀποδύω PHMA

Παρατ.	ἀπέδυνον
Μέλλ.	ἀποδύσω
Αόρ. α'	ἀπέδυσα
Αόρ. β' με μέση σημ.	ἀπέδυν «απογυμνώθηκα»
Παρακ. με μέση σημ.	ἀποδέδυκα «έχω απογυμνωθεί»
Μέσ. μέλλ.	ἀποδύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἀπεδυσάμην

απογυμνώνω: *τήν ψυχὴν τινος ἀπεδύσαμεν καὶ ἐθεασάμεθα* = απογυμνώσαμε την ψυχή κάποιου και την παρατηρήσαμε.

= ἐκδύω «ξεντύνω».

παράγ. ἀποδυτήριον, ἀποδυτέον.

NE αποδύομαι «καταπιάνομαι, αφιερώνομαι σε κάτι».

[**σύνθ. λ.** ἀπό + δύω].

ἀποθνήσκω PHMA

Για τους χρόνους ⚡ θνήσκω

1. πεθαίνω.

2. ως παθ. του *ἀποκτείνω* θανατώνομαι, σκοτώνομαι: *ἀπέθανεν ὑπὸ τῆς πόλεως* = φονεύτηκε από την πόλη.

NE πεθαίνω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** ἀπό + θνήσκω].

ἀποικέω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ⚡ οικέω -ῶ

φεύγω από το σπίτι, κυρίως ως άποικος, εγκαθίσταμαι σε ξένη χώρα, μεταναστεύω: *ἐκ πόλεως ἀπώκησαν* = μετανάστευσαν από την πόλη.

παράγ. ἀποίκησις.

[**σύνθ. λ.** ἀπό + οικέω].

ἀποικία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

οικισμός ανθρώπων μακριά από την πατρίδα τους. ≠ μητροπόλις.

ΝΕ αποικία.

[**παράγ. λ.** ἀποικέω (< **σύνθ.** ἀπό + οἰκέω) + παρ. επίθ. -ία].

ἀποικίζω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀποικιῶ
--------------	---------

1. στέλνω μακριά από την πατρίδα.

2. ιδρύω αποικία σε κάποιο μέρος, στέλνω σ' αυτό αποικία: ταύτην ἀπόκισαν = σ' αυτήν ίδρυσαν αποικία.

παράγ. ἀποίκισις, ἀποικισμός, ἀποικιστής.

ΝΕ αποικίζω (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** ἀποικία (< **σύνθ. λ.** ἀποικέω + παρ. επίθ. -ία) + παρ. επίθ. -ίζω].

ἀποκαθίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἵστημι	
---	--

αποκαθιστώ.

παράγ. ἀποκατάστασις.

ΝΕ αποκαθιστώ.

[**σύνθ. λ.** ἀπό + καθίστημι].

ἀποκάμνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κάμνω	
--	--

κουραζόμαι: οὐ χρη ἀποκάμνειν = δεν πρέπει να κουραζόμαστε. = ἀπαγορεύω «εξαντλούμαι».

ΝΕ αποκάμνω.

[**σύνθ. λ.** ἀπό + κάμνω].

ἀπόκειμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κειμαι	
---	--

εἶμαι αποθηκευμένος: σῖτος ἀποκειμένος = το αποθηκευμένο σιτάρι.

[**σύνθ. λ.** ἀπό + κειμαι].

ἀποκληρώω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κληρώω -ῶ	
--	--

διαλέγω με κλήρο: καὶ διεβίβαζον εἰς τὴν νῆσον τοὺς ὀπλίτας ἀποκληρώσαντες ἀπὸ πάντων τῶν λόχων = και έστελναν στο νησί τους οπλίτες, αφού τους διάλεξαν με κλήρο απ' όλους τους λόχους.

παράγ. ἀποκληρώσις.

ΝΕ αποκληρώνω «στερώ το κληρονομικό δικαίωμα».

[**παράγ. λ.** ἀπόκληρος (< **σύνθ. λ.** ἀπό + κληρος) + παρ. επίθ. -όω].

ἀποκλίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κλίνω	
--	--

1. στρέφω.

2. αμετάβατο ξεπέφτω (ηθικά): ἐπὶ τὸ ῥαθυμείν ἀπέκλινε = ξέπεσε προς την οκνηρία.

παράγ. ἀπόκλισις.

ΝΕ αποκλίνω «στρέφομαι σε μια κατεύθυνση».

[**σύνθ. λ.** ἀπό + κλίνω].

ἀποκρίνω ΡΗΜΑ

Παθ. μέλλ. με μέση σημ.	ἀποκριθήσομαι «θα απαντήσω»
-----------------------------------	--------------------------------

Παθ. αόρ. με μέση σημ.	ἀπεκρίθην «απάντησα»
----------------------------------	-------------------------

Παθ. παρακ. με μέση σημ.	ἀποκέρκμαι «έχω απαντήσει»
------------------------------------	-------------------------------

Για τους άλλους χρόνους ☞ κρίνω	
---	--

1. απορρίπτω ύστερα από έρευνα. ≠ έγκρίνω.

2. μέση φωνή ἀποκρίνομαι απαντώ.

3. μέση φωνή ἀποκρίνομαι υπερασπίζομαι τον εαυτό μου σε κατηγορίες, απολογούμαι.

παράγ. ἀπόκρισις, ἀποκριτέον, ἀπόκριτος, **σύνθ.** ἀνταποκρίνομαι.

ΝΕ αποκρίνομαι (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** ἀπό + κρίνω].

ἀποκτείνω ΡΗΜΑ

Παρακ.	ἀπέκτονα
---------------	----------

Για τους άλλους χρόνους ☞ κτείνω	
--	--

1. σκοτώνω: τοὺς πολεμίους ἀποκτείνει = σκοτώνει τους εχθρούς.

2. για δικαστές καταδικάζω σε θάνατο.

[**σύνθ. λ.** ἀπό + κτείνω].

ἀπολαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λαμβάνω	
--	--

1. παίρνω πίσω, ανακτώ: οὔτε Σόλλιον ἀέλαβον παρ' Αθηναίων οὔτε Ἀνακτόριον = ούτε το Σόλλιο πήραν πίσω από τους Αθηναίους ούτε το Ανακτόριο.

2. εμποδίζω, αποκλείω: ἀπολαμβάνω τείχει = αποκλείω με τείχος. Παθ. ἀπολαμβάνομαι = περιορίζομαι.

παράγ. ἀποληπτέον, ἀπόληψις, ἀπολαβή.

ΝΕ απολαμβάνω κάτι. Το σημερινό απολαμβάνω οι αρχαίοι το έλεγαν ☞ **ἀπολαύω**.

[**σύνθ. λ.** ἀπό + λαμβάνω].

ἀπολαύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀπέλαυον
---------------	----------

Μέλλ.	ἀπολαύσομαι & ἀπολαύσω
--------------	---------------------------

Αόρ.	ἀπέλαυσα
-------------	----------

Παθ. αόρ.	ἀπελαύσθην
------------------	------------

Παρακ.	ἀπολέλυκα
---------------	-----------

απολαμβάνω κάτι, επωφελοúμαι από κάτι: ἐλάχιστα ἀπολαύω τῶν ὑπαρχόντων = απολαμβάνω ελάχιστα από όσα έχω.

παράγ. ἀπόλαυσις.

ΝΕ απολαύω «απολαμβάνω».

[**σύνθ. λ.** ἀπό + *λαύω (< *λαF- (λεία, δωρ. λαFιά)].

ἀπολείπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λείπω	
--	--

1. αφήνω κάτι πίσω, υπερβαίνω: *τοσοῦτον δ' ἀπολέλοιπεν ἡ πόλις ἡμῶν περὶ τὸ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους...* = τόσο πολύ έχει υπερβεί η πόλη μας τους άλλους ανθρώπους ως προς τη σκέψη και τη ρητορεία...

2. εγκαταλείπω: *τὴν πρὶν ξυμμαχίαν ἀπολείπω* = εγκαταλείπω τον προηγούμενο σύμμαχό μου. = αφήμι «αφήνω».

3. εἶμαι ελλιπής σε κάτι: *οὐδὲν ἀπολείπω προθυμίας* = καθόλου δε μου λείπει η προθυμία.

παράγ. ἀπολειπτεόν, ἀπόλειψις.

[**σύνθ. λ.** ἀπό + λείπω].

ἀπόλεμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που δε διαθέτει πολεμική εμπειρία.

2. αυτός που δεν αγαπά τον πόλεμο.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἀ- + πολεμέω -ῶ].

ἄπολις, -ις, -ι ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που δεν έχει πόλη ή πατρίδα, ο εξόριστος.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἀ- + πόλις].

ἀπόλλυμι & ἀπολλύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἀπόλλυν & ἀπόλλυον
Μέλλ.	ἀπολώ
Αόρ.	ἀπόλεσα
Παρακ.	ἀπολώλεκα
Μέσ. ενεστ.	ἀπόλλυμαι
Μέσ. μέλλ.	ἀπολοῦμαι
Μέσ. αόρ. β΄	ἀπωλόμην
Μέσ. παρακ.	ἀπόλωλα «έχω καταστραφεί, έχω χαθεί»
Μέσ. υπερσ.	ἀπωλώλειν «είχα καταστραφεί, είχα χαθεί»

1. καταστρέφω.

2. χάνω: *ἵππους ἑβδομήκοντα ἀπόλεσαν* = έχασαν εβδομήντα άλογα.

3. μέση φωνή ἀπόλλυμαι καταστρέφομαι, πεθαίνω: *ἡ πατρις στασιαζόντων ἡμῶν ἀπόλλυται* = η πατρίδα καταστρέφεται όταν εμεῖς φιλονικούμε.

NE τύποι του παθ. αορίστου *απολέσθη σκύλος «χάθηκε»* κτλ.

[**σύνθ. λ.** ἀπό + ὄλλυμι, *ὄλ-νυ-μι < *ολ- (πβ. ὄλο-ὸς «καταστροφάας») + παρ. ἐνθ. νυ- + παρ. ἐπίθ. -μι].

Ἀπόλλων, -ωνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο θεός Απόλλωνας (παιδί του Δία και της Λητώ, αδελφός της Άρτεμις).

παράγ. ἀπολλώνειος.

[προελλ. αρχής].

ἀπολογέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἀπολογήσομαι
Αόρ.	ἀπελογησάμην & ἀπελογήθην
Παρακ.	ἀπολελόγημαι

δικαιολογώ, υπερασπίζω τον εαυτό μου απέναντι σε κατηγορίες: *ἀπολογοῦμαι περὶ τι* = υπερασπίζω τον εαυτό μου απέναντι σε κάτι.

παράγ. ἀπολογία.

NE απολογούμαι.

[**παράγ. λ.** ἀπόλογος + -έομαι].

ἀπολογία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λόγος για την υπεράσπιση του ατόμου απέναντι σε κατηγορία.

NE απολογία.

[**παράγ. λ.** ἀπολογ-έομαι + παρ. ἐπίθ. -ία].

ἀπολύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **λύω**

1. απαλλάσσω: *ἐγὼ ἀπολύω καὶ ὑμᾶς τῆς αἰτίας* = εγώ απαλλάσσω και εσάς από την κατηγορία.

2. για στρατεύμα διαλύω: *τοὺς Σπαρτιάτας ἀπέλυσεν οἴκαδε* = διέλυσε τους Σπαρτιάτες και τους έστειλε στην πατρίδα τους.

παράγ. ἀπόλυτος, ἀπόλυσις.

NE απολύω (λ.χ. από το στρατό, έμμισθη εργασία κτλ.).

[**σύνθ. λ.** ἀπό + λύω].

ἀπονέμω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **νέμω**

μοιράζω, κάνω διανομή.

NE απονέμω (λ.χ. βραβείο, τιμητική διάκριση κτλ.).

[**σύνθ. λ.** ἀπό + νέμω].

ἀπόπειρα, -πείρας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

προσπάθεια.

NE απόπειρα.

[**παράγ. λ.** του ἀπό + πειρῶμαι, ☞ **πείρα**].

ἀπορώ -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠπόρουν
Μέλλ.	ἀπορήσω
Αόρ.	ἠπόρησα
Παρακ.	ἠπόρηκα
Παθ. μέλλ.	ἀπορηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἠπορήθην
Παθ. παρακ.	ἠπόρημαι

1. βρίσκομαι σε αμηχανία: *ἀπορεῖ Κροῖσος ὅπως διαβήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατός* = βρίσκεται σε αμηχανία ο Κροῖσος πώς θα περάσει τον ποταμό ο στρατός.

2. έχω έλλειψη: *συμμάχων ἀποροῦσιν* = έχουν έλλειψη από συμμάχους. ≠ εὔπορες.

ἄπορος, ἀπορία.

NE απορώ (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** ἄπορος + παρ. ἐπίθ. -έω].

ἀπορία, -ας ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. δυσκολία: *ἀπορία τῆς προσορμίσεως* = δυσκολία στην προσόρμιση (πλοίων).

2. έλλειψη κάποιου πράγματος, φτώχεια. ≠ εὔπορία.

NE απορία (λ.χ. σε ένα πρόβλημα).

[**παράγ. λ.** ἄπορος + παρ. επίθ. -ία].

ἄπορος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀπορώτερος
Υπερθετικός	ἀπορώτατος

1. απροσπέλαστος, απλησίαστος: ἄπορον ὄρος = απροσπέλαστο βουνό. ≠ βατός.

2. πάρα πολύ δύσκολος: ἄπορον χρῆμα = πάρα πολύ δύσκολο πράγμα.

3. ως ουσιαστικό τὸ ἄπορον / τὰ ἄπορα πάρα πολύ μεγάλη δυσκολία: ἐν ἀπόρῳ ἦσαν = ἦταν σε πάρα πολύ μεγάλη δυσκολία.

4. για ανθρώπους φτωχός: οἱ ἀπορώτατοι = οἱ πάρα πολύ φτωχοί. ≠ εὐπορος.

παράγ. ἀπορία, ἀπορέω.

ΝΕ ἀπορος (με τη σημ. 4).

[**σύνθ. λ.** στερ. ἀ- + πόρος].

ἀποτελέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τελέω -ῶ**

αποτελειώνω: ἀπέτελεσε τὸ τεῖχος ἀρξάμενος ἀπὸ ἡρινοῦ χρόνου = ἀπέλειωσε το τεῖχος ξεκινώντας ἀπὸ την ἀνοιξη. = περαίνω «τελειώνω».

παράγ. ἀποτελεσματικός, ἀποτελεσμα, ἀποτελεστέον, ἀποτελέσεις.

ΝΕ ἀποτελώ «εἶμαι» (λ.χ. μέλος μιας ομάδας).

[**σύνθ. λ.** ἀπό + τελέω].

ἀπότομος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αποκομμένος ανώμαλα.

ΝΕ ἀπότομος «ξαφνικός, μη αναμενόμενος» κτλ.

[**παράγ. λ.** ἀπότομ- (< ἀποτέμνω) + παρ. επίθ. -ος].

ἀποτρέπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τρέπω**

τρέπω μακριά ἀπὸ κάποιον.

παράγ. ἀποτροπή, ἀποτρόπαιος.

ΝΕ ἀποτρέπω.

[**σύνθ. λ.** ἀπό + τρέπω].

ἀποφαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **φαίνω**

1. παρουσιάζω: ἀποφαίνω καλὰ ἔργα = παρουσιάζω ωραία ἔργα.

2. αποδεικνύω: ἀποφαίνω τινὰ ἔνοχον ὄντα = αποδεικνύω ὅτι κάποιος εἶναι ἔνοχος.

3. μέση φωνή ἀποφαίνομαι διατυπώνω μια κρίση, απαντώ: ἀποφαίνομαι γνώμην = διατυπώνω την ἀπόψή μου.

παράγ. ἀπόφανσις.

ΝΕ ἀποφαίνομαι (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** ἀπό + φαίνω].

ἄπταιστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. με ενεργ. σημ. αυτός που δε σκοντάφτει: ἄπταιστότερον παρέχει τὸν ἵππον = κάνει ένα ἄλογο να ἔχει λιγότερο την τάση να σκοντάφτει.

2. με παθ. σημ. αυτός που δεν ἔχει κανένα σφάλμα.

3. επίρρημα ἀπταιστώσ χωρίς σφάλμα ἢ εμπόδιο, χωρίς καμιά δυσκολία.

ΝΕ ἀπταιστος (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** στερ. ἀ- + πταίω + παρ. επίθ. -τος].

ἄπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤπτον
Μέλλ.	ἄψω
Αόρ.	ἤψα
Παθ. μέλλ.	ἀφθήσομαι
Μέσ. μέλλ.	ἄψομαι
Μέσ. αόρ.	ἤψάμην
Παθ. αόρ.	ἤμμαι

με μέση και παθ. σημ.

1. μέση φωνή ἄπτομαι **α.** εμπλέκομαι σε κάτι, το αναλαμβάνω: χρῆ τοῦ πολέμου ἄπτεσθαι = πρέπει να εμπλακούμε στον πόλεμο. **β.** αγγίζω: ἄπτει μου τοῖς λόγοις τῆς ψυχῆς = αγγίζεις την ψυχή μου με τα λόγια σου.

2. ἀνάβω, βάζω φωτιά: ἤψε τοῦ τεῖχους = ἔβαλε φωτιά στο τεῖχος.

[**αβέβ. ετυμ.**, καθώς δεν εἶναι ἀσφαλῆς ἡ παραγωγή ἀπὸ *ἄπFω, ὅπου πF > πτ].

ἄπωθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. ἀπὸ μακριά.

2. μακριά ἀπὸ κάποιον / κάτι: ἄπωθεν τῶν Μυκητῶν = μακριά ἀπὸ τις Μυκήνες.

[**παράγ. λ.** ἄπω + παρ. επίθ. -θεν].

ἀπώλεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. καταστροφή. 2. χάσιμο.

ΝΕ ἀπώλεια (και με τις δύο σημ.).

[**παράγ. λ.** ἀπώλ- (ἀπόλ-λυμι) + παρ. επίθ. -εια].

ἄρα ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. συμπερασματικός ἄρα, επομένως: ἄριστον ἄρα ἢ εὐδαιμονία = ἄρα ἡ εὐδαιμονία εἶναι ἀριστο πράγμα.

2. εἰ ἄρα εἴαν ἴσως.

[συγγεν. των ἀρ-αρ-ίσκω, ἄρ-τι].

ἄρα ΜΟΡΙΟ

1. χρησιμοποιεῖται σε ερωτήσεις και υποδηλώνει ἀγωνία ἢ ἀνυπομονησία ἄραγε.

2. ἄρα μή...; / ἄρα οὐ...; χρησιμοποιούνται για την εἰσαγωγή ερωτήσεων, που προδικάζουν ἀπαντήσεις ἀρνητικές ἢ θετικές ἀντιστοίχως: ἄρα μή ἄλλο τι ἢ ὁ θάνατος; = ἄραγε, μήπως ο θάνατος εἶναι τίποτε ἄλλο; (ἀσφαλῶς ὄχι.) ἄρ' οὐχ οὕτως; = ἄραγε, δεν εἶναι ἔτσι; (ἀσφαλῶς ἔτσι εἶναι.)

[ετυμολογικά ταυτόσημο με το ἄρα].

ἀργός, -ος & -ή, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀργότερος
Υπερθετικός	ἀργότατος

1. οκνηρός: θεός τοῖς ἀργοῖς οὐ παρίσταται = ο θεός δε συμπαραστέκεται στους οκνηρούς ανθρώπους.

2. για τη γη αυτός που παραμένει ακαλλιέργητος.

παράγ. ἀργῶς.

NE αργός (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. στερ. ἀ- + *Fεργός (ἔργον)].

ἀργύριον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χρήματα: τοῦτο δρῶσιν τοῦ ἀργυρίου χάριν = το κάνουν αυτό για χάρη των χρημάτων.

NE πβ. τα τριάντα αργύρια του Ιούδα.

[παράγ. λ. ἄργυρος + παρ. επίθ. -ιον].

ἄργυρος, -ύρου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ασήμι.

παράγ. ἀργύριον, σύνθ. ἀργυρότοξος.

NE ἀργυρος.

[παράγ. λ. ἀργός «λαμπερός» + παρ. επίθ. -υρός > ἀργυρός > ἄργυρος με ανέβασμα του τόνου].

ἄρδην ΕΠΙΡΡΗΜΑ

παντελώς: πᾶσαν πόλιν ἄρδην ἀπόλλυμι = καταστρέφω κάθε πόλη παντελώς.

NE ἄρδην.

[με τη σημ. «στον αέρα, σηκωτά» *ἄρ- (από όπου *ἄρ-ju > αἶρω «σηκώνω») + παρ. επίθ. -ην, πβ. βιά-δην].

ἄρέσκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤρεσκον
Μέλλ.	ἄρέσω
Αόρ.	ἤρεσα
Μέσ. μέλλ.	ἄρέσομαι
Μέσ. αόρ.	ἤρεσάμην
Παθ. αόρ.	ἤρέσθην

1. συμμορφώνομαι: ἄρέσκω τρόποις τινός = συμμορφώνομαι με τους τρόπους κάποιου.

2. για πράγματα ευχαριστώ: τοῖς πρέσβεσιν ἤρεσκεν τοῦτο = ευχαριστούσε τους πρέσβεις τούτο.

3. παθ. φωνή ἄρέσκομαι εἶμαι ευχαριστημένος: τοῖς λόγοις τοῖς ἀπὸ σοῦ ἄρέσκομαι = εἶμαι ευχαριστημένος με τα λόγια σου.

4. μετοχή ενεστώτα ἄρέσκων, -ουσα, -ον αρεστός, ευπρόσδεκτος: μηδέν μὴ ἄρέσκον λέγω = δε λέω τίποτε που δεν είναι αρεστό.

παράγ. ἀρεστός, σύνθ. εὐάρεστος, δυσάρεστος. NE ἀρέσω (με τη σημ. 2).

[*ἄρ-, ἄρε- (ίσως συγγεν. με μτχ. ἄρ-μενος «ευχάριστος» του ρ. ἀραρίσκω) + παρ. επίθ. -σκω].

ἀρετή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ικανότητα κάθε είδους, το ιδανικό σε σχέση με κάποιον ή κάτι, επιδεξιότητα, τελειότητα, τελείωση: ῥήτορος ἀρετὴ τάληθῆ λέγειν = το ιδανικό για το ρήτορα είναι να λέει την αλήθεια.

2. με ηθική σημ. αρετή, ηθική αξία. ≠ κακία.

NE αρετή (με τη σημ. 2).

[*αρ-, πβ. ἀρ-εῖων, ἄρ-ιστος (συγκρ. και υ-περθετ. του ἀγαθός)].

ἀριθμέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠρίθμουν
Μέλλ.	ἀριθμήσω
Αόρ.	ἠρίθμησα
Μέσ. & παθ. παρ.	ἠριθμούμην
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἀριθμήσομαι «θα αριθμηθῶ»
Παθ. μέλλ.	ἀριθμηθήσομαι
Παθ. παρακ.	ἠρίθμημαι

1. απαριθμῶ κάτι, το μετρώ.

2. πληρώνω: οὐ τοὺς πλείστον ἀριθμοῦντας χρυσίον θαυμάζει = δε θαυμάζει όσους τον πληρώνουν με μεγάλα χρηματικά ποσά.

NE αριθμῶ (με σημ. 1).

[παράγ. λ. ἀριθμ-ός + παρ. επίθ. -έω].

ἀριστάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠρίστων
Μέλλ.	ἀριστήσω
Αόρ.	ἠρίστησα
Παρακ.	ἠρίστηκα
Παθ. παρακ.	ἠρίστημαι

παίρνω το μεσημεριανό γεύμα: μήτ' ἀριστᾶν ἐπιθυμεῖς = μήτε να πάρεις το μεσημεριανό φαγητό σου επιθυμείς.

[παράγ. λ. ☞ ἄριστ-ον + παρ. επίθ. -άω].

ἀριστοκρατία, -ίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το πολίτευμα που δίνει την εξουσία στα υψηλής καταγωγής άτομα, στους ευγενείς.

NE αριστοκρατία.

[σύνθ. λ. ἄριστοι + κρατέω + παρ. επίθ. -ία, πβ. μεταγεν. ἀριστοκρατής].

ἄριστον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αρχικά το πρόγευμα (☞ ἀριστοποιέω) και κατόπιν το μεσημεριανό φαγητό: εἰργάζοντο μέχρις ἀρίστου = δούλευαν ως την ώρα του μεσημεριανού φαγητού.

[*αἶρι-δ-τον, όπου *αἶρι = ἦρι επίρρ. «πρωί» (πβ. ποιητ. ἠέριος «πρωινός», δ- < ἐδ- (ἔδ-ομαι «θα φάγω», μέλλ. του ἐσθίω) + παρ. επίθ. -τον].

ἀριστοποιέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. παρασκευάζω το πρόγευμα.

2. μέση φωνή ἀριστοποιοῦμαι προγευματίζω.

[σύνθ. λ. ἄριστον + ποιέομαι].

ἀρκέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤρκουν
Μέλλ.	ἀρκέσω
Αόρ.	ἤρκεσα
Παθ. ενεστ.	ἀρκοῦμαι
Παθ. μέλλ.	ἀρκεσθήσομαι

Παθ. αόρ.	ἤρκεσθην
Παθ. παρακ.	ἤρκεσμαι

αρκώ, επαρκώ, είμαι αρκετός.

παράγ. ἀρκετός, **σύνθ.** αὐτάρκης, ὀλιγαρκής.

NE αρκώ.

[*αρκ-, IE αρχής].

ἀρμόττω PHMA

ο κοινός τύπος είναι ἀρμόζω

Παρατ.	ἤρμοττον
Μέλλ.	ἀρμόσω
Αόρ.	ἤρμοσα
Παρακ.	ἤρμοκα
Μέσ. μέλλ.	ἀρμόσομαι
Μέσ. αόρ.	ἤρμοσάμην
Παθ. αόρ.	ἤρμόσθην
Παθ. παρακ.	ἤρμοσμαι

1. συνενώνω. 2. τακτοποιώ.

3. ως πρόσωπο ἀρμόττει αρμόζει.

4. μετοχή ἀρμόττων, -ουσα, -ον κατάλληλος.

παράγ. ἀρμοστής, ἀρμόδιος, **σύνθ.** προσαρμόζω, συναρμόζω.

NE αρμόζω (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** ἀρμός + παρ. επίθ. -ζω].

ἀρόω -ῶ PHMA

Μέλλ.	ἀρόσω
Αόρ.	ἤροσα
Παθ. ενεστ.	ἀροῦμαι
Παθ. αόρ.	ἤρόσθην
Παθ. παρακ.	ἀρήρομαι

οργώνω.

παράγ. ἄροσις, ἀρόσιμος, ἄροτος, ἄροτρον «αλέτρι».

NE αλέτρι (< *ἀρότριον < ἄροτρον).

[*αρ-, λατ. ar-are «οργώνω»].

ἀρπάζω PHMA

Παρατ.	ἤρπαζον
Μέλλ.	ἀρπάσω & ἀρπάσομαι
Αόρ.	ἤρπασα
Παρακ.	ἤρπακα
Μέσ. αόρ.	ἤρπασάμην
Παθ. μέλλ.	ἀρπαγήσομαι
Παθ. αόρ.	ἤρπάσθην & ἤρπάχθην
Παθ. παρακ.	ἤρπασμαι

1. αρπάζω. 2. ληλατώ: ἀρπάζω πόλεις.

παράγ. ἀρπαγή, ἄρπαξ, **σύνθ.** ἀναρπάζω, διαρπάζω, ἐφαρπάζω, συναρπάζω.

NE αρπάζω (με τις σημ. 1, 2).

[*σαρπ- (ἀρπ-αγή, ἄρπ-αξ, ἄρπ-νια) + -άζω].

ἄρραγής, -ής, -ές EΠΙΘΕΤΟ

ἀθραυστος. = ἄρρηκτος. ≠ θραυστός.

NE λ.χ. ἀρραγές μέτωπο.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἀ- + *ραγ- (ἐρ-ράγ-ην < ῥήγνυμι) + παρ. επίθ. -ής].

ἄρρηγ, -ην, -εν EΠΙΘΕΤΟ

αρσενικός.

[*ἄρσεν-, ομόρρ. με **αρχ. περσ.** aršan- «αρσενικός»].

ἄρτάω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἤρτων
Μέλλ.	ἄρτήσω
Αόρ.	ἤρτησα
Παρακ.	ἤρτηκα
Παθ. αόρ.	ἤρτήθην
Παθ. παρακ.	ἤρτημαι

1. κρεμώ. = κρεμάννυμι. 2. παθ. φωνή ἀρτώμαι (ἐκ τινος) εξαρτώμαι (ἀπό κάποιον/κάτι).

παράγ. ἄρτησις, **σύνθ.** ἀναρτάω, ἐξαρτάω, προσαρτάω.

NE σύνθ. εξαρτώμαι (με τη σημ. 2).

[πιθ. *αρ- (ἀρ-αρ-ίσκω «ενώνω, προσαρμόζω») + παρ. επίθ. -τ-άω].

ἄρτι EΠΙΡΡΗΜΑ

1. μόλις πριν από λίγο, τώρα δα: *τέθνηκεν ἄρτι* = πέθανε τώρα δα. 2. αμέσως.

[*αρτ-, συγγεν. με **αρχμ.** arđ «πρόσφατος» + -ι, πβ *πέρυσ-ι*].

ἀρχή, -ής, ἡ OΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αρχή: *ἀρχὴν τινος ποιοῦμαι* = κάνω αρχή κάποιου πράγματος.

2. εξουσία: *ἀρχὴ ἀνδρα δείξει* = η εξουσία θα δείξει το χαρακτήρα του ανθρώπου. *μετέχω κρίσεως καὶ ἀρχῆς* = συμμετέχω στη δικαστική και εκτελεστική εξουσία.

3. κράτος, βασιλείο: *Κύρου ἀρχή* = το βασίλειο του Κύρου.

4. αἱ ἀρχαὶ οἱ αξιωματούχοι.

παράγ. ἀρχαῖος, ἀρχεῖον, ἀρχαϊκός, ἀρχήθεν, **σύνθ.** ἀρχηγέτης, ἀρχηγός.

NE αρχή (με τις σημ. 1, 2).

[**αββ. ετυμ.**, *ἀρχ-].

ἄρχω PHMA

Παρατ.	ἤρχων
Μέλλ.	ἄρξω
Αόρ.	ἤρξα
Παρακ.	ἤρχα
Μέσ. μέλλ.	ἄρξομαι
Μέσ. αόρ.	ἤρξάμην
Παθ. αόρ.	ἤρχθην
Παρακ.	ἤρχμαι

1. **α.** στην ενεργ. ἡ μέση φωνή ἄρχω ἢ ἄρχομαι ξεκινώ: *ἄρχομαι τοῦ πολέμου* = ξεκινώ τον πόλεμο. ≠ λήγω, παύω. **β.** ἄρχω με γεν. πράγματος και δοτ. προσώπου, όταν το υποκείμενο είναι πράγμα γίνομαι ἡ ἀπαρχή, σηματοδοτώ την αρχή κάποιου πράγματος για κάποιον: *νομί-*

ζοντες ἐκεῖνην τὴν ἡμέραν ἄρχειν ἐλευθερίας τῇ Ἑλλάδι = νομίζοντας ὅτι ἐκεῖνη ἡ ἡμέρα ἦταν ἡ ἀπαρχή τῆς ἐλευθερίας γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

2. κυβερνώ (κάποιον): οἱ ἀρχόμενοι = οἱ υπήκοοι.

παράγ. ἀρκτέον, ἄρχων, **σύνθ.** ἐξάρχω.

[**αβέβ. ετυμ.,** ☞ **ἀρχή**].

ἄρχων, -οντος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κυβερνήτης, διοικητής, ἀρχηγός.

2. σὴν Ἀθήνα οἱ ἑννέα ἄρχοντες. Ἐτοὶ χαρᾶ κτηρίζονταν ὁ Ἄρχων (= ὁ ἐπώνυμος Ἀρχων), ὁ Βασιλεύς, ὁ Πολέμαρχος καὶ οἱ ἕξι Θεσμοθέται.

[μετοχή τοῦ ☞ **ἄρχω**].

ἀρωγός, -ός, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

χρήσιμος γιὰ κάτι, ωφέλιμος.

NE ἀρωγός «πὺ συμπαρίσταται, πὺ βοηθεῖ».

[***αρχη-** (πβ. **ἀρήγω** «βοηθῶ», ***αρωγ-** **IE** ἀρχής)].

ἀσθενής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀσθενέστερος
Υπερθετικός	ἀσθενέστατος

1. ἀδύναμος, ἀσθενικός: ὁ παντάπασιν ἀσθενῆς τῷ σώματι = ὁ ἐντελῶς ἀσθενικός στο σώμα.

2. φτωχός: ὁ τ' ἀσθενῆς ὁ πλούσιός τε = καὶ ὁ φτωχός καὶ ὁ πλούσιος.

3. ἀσήμαντος: οὐκ ἀσθενέστατος σοφιστῆς Ἑλλήνων ἐστί = δὲν εἶναι ὁ πῖο ἀσήμαντος Ἑλληνας σοφιστής.

παράγ. ἀσθέθεια, ἀσθενέω, ἀσθενόω, ἀσθενῶς, **σύνθ.** ἐξασθενέω.

NE ἀσθενής (με τῖς σημ. 1 καὶ 2, καὶ «ἀρρωστος», πὺ στα ἀρχαῖα δηλωνόταν λ.χ. με το νοσῶν).

[**σύνθ. λ.** στερ. ἀ- + *σθεν- (σθένω) + παρ. ἐπίθ. -ής].

ἀσπάζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠσπαζόμην
Μέλλ.	ἀσπάσομαι
Αόρ.	ἠσπασάμην

1. χαιρετώ: πόρρωθεν ἠσπάζοντό με = με χαιρετούσαν ἀπὸ μακριά.

• σὶς κατακλείδες ἐπιστολῶν ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν Κυρίῳ = σας στέλνω τοὺς χαιρετισμούς μου ἐγὼ, ὁ Τέρτιος, πὺ ἐγράψα τὴν ἐπιστολή.

παράγ. ἀσπασμός, ἄσπασμα, ἀσπασίως, **σύνθ.** ἀντασπάζομαι.

NE ἀσπάζομαι «φιλό, συμφωνῶ».

[**αβέβ. ετυμ.,** ἴσως προθ. ἀ- + σπάω].

ἀστήρ, -έρος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αστέρι.

NE αστέρι.

[προθετ. ἀ- + *στερ-, *στηρ-, πβ. **λατ.** stella].

ἄστν, -εως, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πόλη. = πόλις. **2.** κάτω πόλη (σε ἀντιδιαστολή πρὸς τὴν ἀκρόπολιν).

3. ἡ πόλη τῶν Ἀθηνῶν (σε ἀντιδιαστολή πρὸς τὸν ἀγρόν, δηλαδὴ τὴν ὑπαιθρο τῆς Ἀττικῆς): ἐξ ἄστεως νῦν εἰς ἀγρόν χωρῶμεν = ἀς πᾶμε τῶρα ἀπὸ τὴν πόλη (τῶν Ἀθηνῶν) σὴν ὑπαιθρο.

παράγ. ἀστικός, **σύνθ.** ἀστυνόμος.

NE ἄστν (λόγιο, ἀντί πόλη, λ.χ. «το κλεινόν ἄστν», δηλαδὴ ἡ Ἀθήνα).

[***Φεστ-** (ἐστία), ***Φαστν, αρχ. ινδ.** vástu].

ἀσφαλής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀσφαλέστερος
Υπερθετικός	ἀσφαλέστατος

1. αὐτός πὺ δὲν πέφτει κάτω, ἀσάλευτος: ἀσφαλῆ θεῶν νόμιμα = οἱ νόμοι τῶν θεῶν εἶναι ἀσάλευτοι.

2. πιστός (λ.χ. φίλος).

3. προφυλαγμένος ἀπὸ κινδύνου, ἀσφαλής: ἀσφαλῆς ὁδός = ἀσφαλῆς δρόμος.

παράγ. ἀσφαλίζω, ἀσφάλεια, ἀσφαλῶς, ἀσφάλις, **σύνθ.** ἀνασφαλής, ἐπισφαλής.

NE ἀσφαλής (με τῖς σημ. 2, 3).

[**σύνθ. λ.** στερ. ἀ- + σφάλω «ρίχνω κάποιον κάτω»].

ἄτε

αιτιολογική λέξη πὺ συνοδεύει πάντοτε μετοχή. ἐπειδή: ἄτε τῶν ὁδῶν φυλαττομένων = ἐπειδὴ οἱ δρόμοι φρουροῦνταν.

[ουδ. πληθ. τῆς ἀνω. ὄστις, ἦτις, ὁ τι/ὄ,τι].

ἄτοπος, -ος, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀτοπώτερος
Υπερθετικός	ἀτοπώτατος

1. παράδοξος, ἀσυνήθιστος: δοῦλοι τῶν ἀεὶ ἀτόπων = δέσμοι σε παραδοξότητες.

2. ἀπρόσωπο ἄτοπὸν ἐστί εἶναι παράλογο.

NE ἀτοπος.

[**σύνθ. λ.** στερητ. ἀ- + τόπος].

ἄτροπος, -όπου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μία ἀπὸ τῖς τρεῖς Μοῖρες, πὺ ἦταν ἀριμῶδια στο να διατηρεῖ ἄτροπον, δηλ. ἀμετάτρεπτο, ἀναλλοίωτο, το χαρακτήρα τῆς μοῖρας τοῦ κάθε ἀνθρώπου (☞ **Λάχεις & Κλωθῶ**).

αὐ̅ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. ξανά, πᾶλι, ἀκόμη μια φορᾶ.

2. συχνά συνοδεύει το δὲ ἀφετέρου, ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά: ὁ μὲν ἡμαρτεν... ὁ δ' αὐ̅ κατειργάσατο = ὁ ἕνας ἀστόχησε... ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁμῶς ὁ ἄλλος το σκότωσε (το λιοντάρι).

[***αν-**, πβ. **λατ.** aut, autem «πᾶλιν»].

αὐ̅θις ΕΠΙΡΡΗΜΑ

πᾶλι, ξανά: αὐ̅θις πρὸς τοὺς Μεγαρέας ἐπολέμησαν = πολέμησαν πᾶλι ἐναντίον τῶν Μεγαρέων.

[παράγ. λ. αὐ̂ + παρ. επίθ. -θις].

αὐλέω -ῶ ΡΗΜΑ

παίζω τον αυλό.

παράγ. αὐλήσις, αὐλητρίς, αὐλητής, **σύνθ.** ἐπαυλέω, συναυλέω.

[παράγ. λ. αὐλός + παρ. επίθ. -έω].

αὐλητρίς, -ίδος, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυλήτρια.

NE αυλήτρια, αυλητρίδα.

[παράγ. λ. αὐλέω + παρ. επίθ. -τρίς < *-τηρίς].

αὔξω & **αὔξάνω** ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠὔξον & ἠὔξανον
Μέλλ.	αὔξήσω
Αόρ.	ἠὔξησα
Παρακ.	ἠὔξηκα
Μέσ. & παθ. ενεστ.	αὔξομαι & αὔξανομαι
Μέσ. & παθ. παρατ.	ἠὔξομην & ἠὔξανόμην
Μέσ. μέλλ.	αὔξήσομαι
Παθ. μέλλ.	αὔξηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἠὔξηθην
Μέσ. & παθ. παρακ.	ἠὔξημαι
Μέσ. & παθ. υπερσ.	ἠὔξημην

αυξάνω, μεγαλώνω.

NE αυξάνω, αυξανομαι.

[*αFεκσ-, **λατ.** augeo «αυξάνω»].

αὔριον ΕΠΙΡΡΗΜΑ

αὔριο: αὔριον τηγικάδε = αὔριο τέτοια ώρα.

παράγ. αὐρίζω, αὐρινός.

NE αὔριο.

[παράγ. λ. *αυρο- (συγγεν. με ἕως «αυγή» = αι-ολ. αὔως, δωρ. ἀώς, ἀFώς) + παρ. επίθ. -ιον, πβ. **λιθ.** aušrà «αυγή»].

αὐτίκα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. αμέσως: ταῦτα εἶπε καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἔπεπε = τα εἶπε αυτά και αμέσως ἔστειλε αγγελιαφόρο.

2. με ελαφρά χροιά μέλλοντος ὅπου να ἔναι, σε λίγο: αὐτίκα ἐπισκεψόμεθα εἰ... = θα εξετάσουμε σε λίγο εάν...

3. για παράδειγμα: εἰ γάρ τις αὐτίκα εἶποι... = αν για παράδειγμα ἔλεγε κάποιος...

[αὐτ-ός + -ίκα, ὅπως την-ίκα, ἦν-ίκα].

αὐτόματος, -ματος & -μάτη, -ματον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. για γεγονότα αὐτὸς που γίνεται ὁ μόνος του, χωρίς εξωτερική επενέργεια: ἀπό τινος αἰτίας αὐτομάτης = ἀπὸ κάποια αἰτία που ενεργεῖ ἀπὸ μόνη της (και δεν επιβάλλεται ἀπὸ ἕξω).

2. α. τὸ αὐτόματον τυχαῖο περιστατικό, τύχη: τοὺς θεοὺς χρῆ ἢ τὸ αὐτόματον αἰτιασθαι; = πρέπει τοὺς θεοὺς ἢ την τύχη να κατηγοροῦ-

με; β. ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ἢ ἀπὸ ταῦτομάτου τυχαῖα, κατὰ τύχη.

παράγ. αὐτομάτως, αὐτοματίζω.

NE αὐτόματος (με τη σημ. 1).

[**σύνθ.** λ. αὐτός + *μα- (< μέ-μον-α < μιμνήσκω) + -τος].

αὐτός, -ή, -ὸ ANTΩΝΥΜΙΑ

οριστική και επαναληπτική αντωνυμία

1. ως οριστική αντωνυμία ο ἴδιος: αὐτὸς ἐγώ = ἐγώ ο ἴδιος. ὁ βασιλεὺς αὐτὸς ἦλθε = ἦλθε ο ἴδιος ο βασιλιάς.

2. μόνος: εἰάν τις ἄνευ τοῦ σίτου τὸ ὄψον αὐτὸ ἐσθίη... = αν κάποιος τρώει το κρέας μόνου του χωρίς ψωμί...

3. σε πτώση δοτική με ουσιαστικό μαζί με κάποιον ἢ κάτι: ναὺς τέτταρας αὐτοῖς ἀνδράσιν εἶλον = ἔπιασαν τέσσερα καράβια μαζί με τοὺς ἄντρες τοὺς (μαζί με το πλήρωμά τοὺς).

4. ως επαναληπτική αντωνυμία χρησιμοποιεῖται μόνον στις πλάγιες πτώσεις ως αντωνυμία του γ' προσώπου, για να επαναλάβει ἕνα ουσιαστικό που ἔχει αναφερθεῖ προηγουμένως στην πρόταση. Γ' αὐτὸ λέγεται επαναληπτική αντωνυμία αὐτός: ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ (δηλ. τοῦ βασιλέως) = ο βασιλιάς και ὅσοι εἶναι μαζί του.

5. με τὸ ἄρθρο ὁ αὐτός, ἢ αὐτή, τὸ αὐτὸ & με κράση αὐτός, αὐτή, ταὐτὸ(ν) ο ἴδιος, η ἴδια, το ἴδιο: ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγει = λέει πάντοτε τα ἴδια πράγματα.

NE αὐτός (με τη σημ. 4).

[**αβέβ. ετυμ.**, πιθ. αὐ, αὔτε + -τός].

αὐτουργός, -ός, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αὐτός που καλλιεργεῖ τη γη μόνος του, χωρίς τη βοήθεια σκλάβων.

NE αὐτουργός στη φρ. **ἠθικός αὐτουργός**.

[**σύνθ.** λ. *αὐτοFεργός < αὐτός + *Fεργ- (ἐργάζομαι, ἔργον) + παρ. επίθ. -ός].

ἀφαιρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέσ. παρακ. με μέση σημ.	ἀφήρημαι «ἔχω αφαιρέσει»
------------------------------------	-----------------------------

Για τοὺς ἄλλους χρόνους ☞ **αἰρέω** -ῶ

1. αφαιρώ, παίρνω.

2. μέση φωνή ἀφαιρέομαι -οῦμαι αφαιρῶ (παίρνω) κάτι για τον εαυτό μου: ἀφαιροῦμαι τοὺς τούτου παῖδας τὴν δωρεάν = αφαιρῶ ἀπὸ τα παιδιά αὐτοῦ τη δωρεά (για να τη χρησιμοποιήσω πρὸς ὄφελός μου).

[**σύνθ.** λ. ἀπό + αἰρέω].

ἀφανής, -ής, -ὲς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀφανέστερος
Υπερθετικός	ἀφανέστατος

1. κρυμμένος και ἄρα αθέατος. = ἄορατος.

2. ἄγνωστος: σὺν ἀφανεί λόγω = με ἄγνωστη κατηγορία. 3. για πρόσωπα ἄσημος. = ἄσημος.

παράγ. ἀφάνεια, ἀφανῶς.

NE αφανής (με τις σημ. 1, 3).

[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + *φαν- (έ-φάν-ην < φαίνομαι) + παρ. επίθ. -ής].

ἀφανίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠφάνιζον
Μέλλ.	ἀφανιῶ
Παρακ.	ἠφάνικα

1. αποκρύπτω: *ἀφανίζω τὸ συμφορώτατον* = αποκρύπτω τα πιο μεγάλα συμφέροντα.

2. καταστρέφω εντελώς: *ὄλως ἀφανίζω τὰ ἱερά* = καταστρέφω εντελώς τα ιερά. = δηλώ «ληλατώ».

3. παθ. φωνή ἀφανίζομαι εξαφανίζομαι: *ὑποβρύχιος ἠφανίσθη* = εξαφανίστηκε κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας.

παράγ. ἀφανισμός, ἀφάνις, **σύνθ.** συναφανίζω.

NE αφανίζω (με τις σημ. 2, 3).

[**σύνθ. λ.** ἀφανής (☞ **ἀφανής**) + παρ. επίθ. -ίζω].

ἄφατος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

ανέκφραστος, απεριγγραπτος: *ἄφατα χρήματα* = απεριγράπτα χρηματικά ποσά. = ἄρρητος.

παράγ. ἀφάτως.

NE ἀφατος «με κλειστό στόμα».

[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + φατός (< φημί + παρ. επίθ. -τός)].

ἄφθονος, -ος, -ον (Α) ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄφθονώτερος & ἄφθονέστερος
Υπερθετικός	ἄφθονώτατος & ἄφθονέστατος

αυτός που δε νιώθει φθόνο.

• επίρρημα ἀφθόνως χωρίς φθόνο: *τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἀφθόνως ἠλευθέρωσεν* = ελευθέρωσε όλους τους άλλους χωρίς κανένα φθόνο.

[στερητ. *ἀ-* + *φθον- (< φθονέω) + παρ. επίθ. -ος].

ἄφθονος, -ος, -ον (Β) ΕΠΙΘΕΤΟ

1. παθητικό αυτός που προσφέρεται σε αφθονία, ἀφθονος.

2. ενεργητικό αυτός που προσφέρει ἀφθονα.

παράγ. ἀφθονία, ἀφθόνως.

NE ἀφθονος (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** αθροιστ. *ἀ-* + φθον- (συγγεν. του ἀφνειός «πλούσιος» και εὐθ-ηνός «φτηνός, διότι προσφέρεται σε αφθονία», εὐθ-ενέω «προσφέρω» σε αφθονία, αφθονώ», **IE** *g^{wh} > φ/θ, *g^{wh}en- < ελλ. (ἀ)φνε(ιός) - (εὐ)θηγ(ός), πβ. **αρχ. ινδ.** ghaná- «πυκνός, παχύς», **λιθ.** ganà «αρκετός»].

ἀφήμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἴημι

1. ρίχνω με δύναμη.

2. ελευθερώνω. = ἀπολύω.

3. αθωώνω: *ἀφήμι τινα φόνου* = αθωώνω κάποιον από την κατηγορία του φόνου. = ἀπολύω «αθωώνω».

4. διαλύω το γάμο μου, ἄρα χωρίζω. = διαζεύγνυμι.

5. παραμελώ: *ἀφήμι τὰ θεῖα* = παραμελώ τις θρησκευτικές υποθέσεις.

6. επιτρέπω σε κάποιον να κάνει κάτι: *ἀφήμι τινα ἀποπλεῖν* = επιτρέπω σε κάποιον να αποπλεύσει.

παράγ. ἄφεις, ἀφέτης, ἀφετηρία, **σύνθ.** συναφήμι.

NE αφήνω «εγκαταλείπω, επιτρέπω κτλ.».

[**σύνθ. λ.** ἀπό + ἴημι].

ἀφικνέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἰκνέομαι

φθάνω: *ἀφίκοντο οἱ πρέσβεις οἴκαδε* = ἐφθασαν οι πρέσβεις στην πατρίδα τους.

= ἦκω «έχω φτάσει».

παράγ. ἀφιξίς.

[**σύνθ. λ.** ἀπό + ἰκνέομαι].

ἀφίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἴστημι

1. απομακρύνω κάποιον.

2. στην παθ. φωνή και στους αμετάβ. χρόνους της ενεργ. (*ἀπέστην, ἀφέστηκα ☞ ἴστημι*) ἀφίσταμαι

α. απέχω από κάποιον/κάτι: *ἀφίσταμαι κινδύνου* = απέχω από τον κίνδυνο.

β. αποστατώ από κάποιον: *ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ Δαρείου* = αποστάτησαν από το Δαρείο.

γ. αποφεύγω να κάνω κάτι: *ἀπέστην τοῦτ' ἐρωτῆσαι σαφῶς* = απέφυγα να ρωτήσω αυτό επακριβώς.

[**σύνθ. λ.** ἀπό + ἴστημι].

ἄφρων, -ων, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἄφρονέστερος
Υπερθετικός	ἄφρονέστατος

ἀνόητος, ηλίθιος.

παράγ. ἀφροσύνη, ἀφρόνως.

NE πβ. η παραβολή του ἀφρονος πλουσίου.

[**σύνθ. λ.** στερ. *ἀ-* + φρήν].

Ἀχέρων, -οντος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ποταμός στον Κάτω Κόσμο.

NE Αχέροντας.

[ουδ. *ἄχερος «βάλτος, λίμνη», ομόρρ. με **αρχ. σλαβ.** jezero «λίμνη», **λιθ.** ežeras].

ἄχθομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠχθόμην
Μέσ. μέλλ.	ἄχθεσομαι
Παθ. μέλλ. με μέση σημ.	ἄχθεσθήσομαι «θα στενοχωρηθώ»
Παθ. αόρ. με μέση σημ.	ἠχθέσθη «στενοχωρήθηκα»
Παθ. παρακ. με μέση σημ.	ἠχθημαι «έχω στενοχωρηθεί»

στενοχωριέμαι, ενοχλούμαι: *Ἀρίσταρχον στρατηγούντ' ἄχθομαι* = στενοχωριέμαι να είναι ο Ἀρίσταρχος στρατηγός.

παράγ. ἀχθηδών «ενόκληση», **σύνθ.** ἐπάχθομαι, συνάχθομαι.

[**αβέβ. ετυμ.,** ίσως **συγγεν.** του ἄγω, πβ. ἄχθ-ος].

ἀχρεῖος, -εῖος & -εῖα, εἶον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀχρειότερος
Υπερθετικός	ἀχρειότατος

ἀχρηστος, ασύμφορος: *οὐκ ἀπράγμονα ἀλλ' ἀχρεῖον νομίζομεν* = δεν τον θεωρούμε φιλήσυχο αλλά ἀχρηστο.

NE ἀχρεῖος «ἀχρηστος, ελεεινός» κτλ.

[**σύνθ. λ.** στερ. ἀ- + *χρει- (< χρειώ «εἶμαι χρήσιμος») + παρ. επίθ. -ος].

ἀχρειόω -ῶ ΡΗΜΑ

ἀχρηστεύω κάτι.

NE σύνθ. ἐξαχρειώνω «ταπεινώνω ηθικά, κούρελιάζω».

[**παράγ. λ.** ἀχρεῖος + παρ. επίθ. -έω].

ἄχρι & ἄχρις ΠΡΟΘΕΣΗ/ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

A. Ως πρόθεση συντάσσεται με γενική και δηλώσει:

1. χρόνο **μέχρι:** *ἄχρι τῆς σήμερον ἡμέρας* = μέχρι σήμερα.

2. τόπο **μέχρι:** *ἄχρι τοῦ Πειραιῶς* = μέχρι τον Πειραιά.

B. Ως σύνδεσμος συντάσσεται με αναφορική πρόταση, για να δηλώσει χρόνο: **μέχρι:** *ἄχρι οὗ ὄδε ὁ λόγος ἐγράφετο* = μέχρι που γράφτηκε αυτό το κείμενο.

[αντιστοιχεί στο **μέχρι**, πβ. για την ισοδυναμία *ἄ-χρι* = *μέ-χρι* αρχ. *ἄ-λευρον* = μυκην. *meureo* = *μέ-λευρον*].

ἄψυχος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἀψυχότερος
Υπερθετικός	ἀψυχότατος

1. αυτός που δεν έχει ψυχή.

2. δειλός: *ἀψυχότεραι αἰ θήλειαι* = τα θηλυκά είναι πιο δειλά. ≠ ἀνδρείος.

παράγ. ἀψυχία, ἀψυχέω, ἀψυχεί, ἀψύχως.

NE ἀψυχος (με τη σημ. 1 και άλλες σημ.).

[**σύνθ. λ.** στερ. ἀ- + ψυχή + παρ. επίθ. -ος].

B

B, β, βῆτα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δεύτερο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-4ος αι. π.Χ.) είχε τη φωνητική αξία ηχηρού κλειστού φθόγγου και οι αρχαίοι Έλληνες το πρόφεραν ως [b].

- ως αριθμητικό σύμβολο: β' = 2, αλλά β = 2.000.

βαβαῖ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑ

ως έκφραση έκπληξης ή θαυμασμού (☞ και **πα-παῖ**): *βαβαῖ τοῦ λόγου* = μπα, μπα, τι λόγος! [ηχοιμμ.]

βάδην ΕΠΙΡΡΗΜΑ

με βήμα πορείας, βαδίζοντας: *βάδην ταχύ* = με γρήγορο βηματισμό. ≠ δρόμω «τρέχοντας».

NE βάδην.

[*βα-δ- < *βα- (< βαίνω) + παρ. επίθ. -ην, πβ. *τροχάδ-ην*].

βαδίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβάδιζον
Μελλ.	βαδιοῦμαι
Αόρ.	ἐβάδισα
Παρακ.	βεβάδικα

1. προχωρώ με βήμα πεζού, βαδίζω. ≠ τρέχω.

2. πηγαίνω κάπου: *οὐδεὶς ἤθελε βαδίζειν* = κανένας δεν ήταν πρόθυμος να πάει. *ἐπ' οἰκίας βαδίζω* = πηγαίνω στο σπίτι μου.

3. μεταφορικά *αἱ τιμαὶ ἐπ' ἔλαττον ἐβάδιζον* = οι τιμές έπεφταν.

παράγ. βάδισις, βάδισμα, **σύνθ.** συμβαδίζω.

NE βαδίζω.

[**παράγ. λ.** *βα-δ- (< *βα- < βαίνω) + παρ. επίθ. -ίζω].

βαθμός, -ός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σκαλί, σκαλοπάτι, κατώφλι.

2. μεταφορικά μέγεθος, βαθμός.

παράγ. βαθμίς, βαθμηδόν.

NE βαθμός (με τη σημ. 2). Προς τη σημ. 1 συγγενής σημασιολογικά λέξη είναι η *βαθμίδα* στη φρ. *οι βαθμίδες της ιεραρχίας*.

[**παράγ. λ.** *βα- (< βαίνω) + σ (πβ. *βασ-μός*) + παρ. επίθ. -μός].

βάθος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. βάθος ή ύψος, ανάλογα με την κατεύθυνση προς τα πάνω ή προς τα κάτω: *αἰθέρος βάθος* = το ύψος της ατμόσφαιρας. *Ταρτάρου βάθη* = τα βάθη του Κάτω Κόσμου.

2. το βάθος μιας στρατιωτικής παράταξης, σε αντίθεση προς το μέτωπο: *τοὺς πρώτους οὐ πλέον ἢ ἐπὶ δώδεκα ἐποίησαν, τὸ βάθος δ' ἐπὶ πολλῶν* = έφτιαξαν το μέτωπο της στρατιωτικής παράταξης όχι με περισσότερους από δώδεκα στρατιώτες, ενώ το βάθος με πολλούς.

NE βάθος (με τις σημ. 1, 2).

[παράγ. λ. βαθύς + παρ. επίθ. -ος > βάθος, που υποκατέστησε τη λ. βένθος, -ους, τό = ο βυθός της θάλασσας].

βάθρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. βάση: ἐπειρῶντο τὰ ἀγάλματα ἐκ τῶν βάθρων ἐξανασπᾶν = προσπαθούσαν να αφαιρέσουν τα αγάλματα από τα βάθρα τους.

2. θρανίο σε σχολείο, ή κάθισμα σε βουλευτήριο: οἱ διδάσκαλοι παρατιθέασιν αὐτοῖς ἐπὶ τῶν βάθρων ποιήματα = οι δάσκαλοι τους παρουσιάζουν πάνω στα θρανία ποιήματα. οἱ τριάκοντα ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν βάθρων = οι Τριάκοντα (τύραννοι) κάθονταν στις έδρες τους.

NE βάθρο.

[παράγ. λ. *βα- (< βαίνω) + παρ. επίθ. -θρον].

βαθύς, -εἶα, -ῦ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	βαθύτερος
Υπερθετικός	βαθύτατος

1. βαθύς ή ψηλός, ανάλογα με τη θέση του παρατηρητή.

2. ως προσδιορισμός χρόνου βαθὺν γῆρας = βαθιά γεράματα. ὄρθρος βαθύς = βαθιά ξημερώματα, μόλις αρχίζει να χαράζει.

παράγ. βαθύνω, σύνθ. βαθύπλουτος.

NE βαθύς (με τις σημ. 1, 2).

[αβέβ. ετυμ.].

βαίνω PHMA

Παρατ.	ἔβαινον
Μέλλ.	βήσομαι
Αόρ.	ἔβην
Παρακ.	βέβηκα
Υπερσ.	ἔβεβήκειν
Παθ. μέλλ.	(σε σύνθ.) -βαθήσομαι
Παθ. αόρ.	(σε σύνθ.) -εβάθην
Παθ. παρακ.	(σε σύνθ.) -βέβαμαι & -βέβασμαι

περπατώ, βαδίζω.

παράγ. βάσις, βῆμα, βαθμός, βάθρον, βωμός, βάδην, σύνθ. ἀναβαίνω, ἐπιβαίνω, ἀναβάτης, ἐπιβάτης.

[*βᾶν-ζω, θέματα: βη-, βᾶ-, βᾶ-].

βακτηρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ραβδί, μπαστούνη. = ῥάβδος.

2. μεταφορικά ράβδος, ως σύμβολο εξουσίας: λαβὼν τὴν βακτηρίαν βαδίζει εἰς τὸ δικαστήριον.

[παράγ. λ. *βακ- (αβέβ.) + παρ. επίθ. -τηρ + παρ. επίθ. -ία].

Βάκχος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα ο θεός Διόνυσος.

παράγ. βακχάω -ῶ, βάκχειος/βακχεῖος, Βάκχη.

[ξένη λ., πιθ. αρχ. θρακική].

βαλανεῖον, -εἶου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μπάνιο (το οίκημα): ὑπὸ φειδωλίας οὐδ' εἰς βαλανεῖον ἦλθε λουσόμενος = από την τσιγκουνιά του δεν ήρθε ούτε στα λουτρά για να πλυθεί.

NE μπάνιο < ιταλ. bagno < λατ. balnĕum, balnĕum < βαλανεῖον.

[παράγ. λ. *βαλανε- (πβ. βαλανεύω = θερμαίνω το λουτρό με βαλανίδια) + παρ. επίθ. -ιον].

βάλανος, -άνου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βαλανίδι.

σύνθ. βαλανηφόρος.

NE βαλανίδι, βελανίδι.

[*βαλανο- < IE *g^wol-eno].

βαλλάντιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σακουλάκι όπου έβαζαν τα χρήματα, πουγκί.

NE βαλλάντιο «πορτοφόλι».

[αβέβ. ετυμ., πιθανότατα δάν.].

βάλλω PHMA

Παρατ.	ἔβαλλον
Μέλλ.	βαλῶ
Αόρ. β'	ἔβαλον
Παρακ.	βέβληκα
Υπερσ.	ἔβεβλήκειν
Μέσ. μέλλ.	βαλοῦμαι
Παθ. μέλλ.	βληθήσομαι
Μέσ. αόρ. β'	ἔβαλόμην
Παθ. αόρ.	ἔβλήθην
Παθ. παρακ.	βέβλημαι
Παθ. υπερσ.	ἔβεβλήμην

1. ρίχνω κάτι εναντίον κάποιου, για να τον χτυπήσω, τον χτυπώ: βάλλω τινὰ δόρατι / κεραινῶ = χτυπώ κάποιον με το δόρυ / με κεραινό. = παίω, τύπτω, πλήττω, πατάσσω.

2. γενικά ρίχνω: βάλλω τινὰ ἐν δαπέδῳ = ρίχνω κάποιον κάτω. βάλλω σπόρον = ρίχνω το σπόρο. = ῥίπτω.

παράγ. βλή-μα, βέλ-ος, βελ-όνη, διά-βολος, σύνθ. ἀντι-παρα-βάλ-λω, δια-βάλ-λω, ἐπι-βάλ-λω, ἀν-υπέρ-βλη-τος.

NE βάζω (ενεστ. από αόρ. έβανα < έβαλα) με σημ. «τοποθετώ». Το σημερινό βάζω οι αρχαίοι το έλεγαν τίθημι.

[*βαλ-ζω, θέματα βαλ-, βλη-].

βάνανσος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αντός που ασκεί κάποια τέχνη, ο τεχνίτης (σε αντίθεση λ.χ. με το γεωργό): ὁ βάνανσος καὶ ὁ γεωργικὸς δῆμος = οι τεχνίτες και οι γεωργοί. οἱ βάνανσοι ως ουσ. = οι τεχνίτες.

παράγ. βαναυσία, βαναυσικός.

NE βάνανσος «βίαιος, σκληρός».

[ίσως (με ανομοιοτυπική έκπτωση του πρώτου από τα δύο υ) *βανν-αυσος < βαῦν-ος «φούρνος» + αῦω «καίω», πβ. τον ορισμό για τη λ. βαναυσία: πᾶσα τέχνη διὰ πυρός κυρίως δὲ ἢ περὶ τὰς καμίνους = βαναυσία ονομάζεται κάθε επάγγελμα που χρησιμοποιεί φωτιά και ιδιαίτερα του σιδηρουργού].

βαπτίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβάπτιζον
Μέλλ.	βαπτιώ
Αόρ.	ἐβάπτισα
Παθ. αόρ.	ἐβαπτίσθην
Παθ. παρακ.	βεβάπτισμαι

1. βυθίζω σε νερό ή σε άλλο υγρό, εμβαπτίζω: *βάπτισον σεαυτόν* = μπες μέσα στο νερό.

2. βαπτίζω (βουτώντας αυτόν που βαπτίζεται μέσα στο νερό).

3. παθητική φωνή βαπτίζομαι βυθίζομαι.

- μεταφορικά *ὄφλημισι βεβαπτισμένος* = βυθισμένος στα χρέη.

παράγ. βάπτισμα, βάπτισις.

NE βαπτίζω, βαφτίζω (με σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *βάπτω* + παρ. επιθ. -ίζω].

βάπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔβαπτον
Μέλλ.	βάψω
Αόρ.	ἔβαψα
Μέσ. μέλλ.	βάψομαι
Μέσ. αόρ.	ἐβαψάμην
Παθ. αόρ. β´	ἐβάψην
Παθ. παρακ.	βεβαμμαι

1. βυθίζω κάτι σε υγρό: *βάπτω εἰς ὕδωρ*.

2. βυθίζω σε βαφή, βάφω: *ἔρια βεβαμμένα* = μαλλιά (ζώων) βαμμένα.

παράγ. βαφή, βαφεύς, βάμμα (< *βάφ-μα), βαπτός.

NE βάφω (με τη σημ. 2).

[*βάφ-τ-ω, IE αρχής].

βάρβαρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που είναι ξένος, ξενικός (σε αντίθεση με το *ελληνικός*): *βάρβαρος φωνή* = ξένη, βαρβαρική, γλώσσα. = ξένος.

2. αγενής, απάνθρωπος ή αμόρφωτος: *σκαιός ἐστι καὶ βάρβαρος* = είναι απαίσιος και απάνθρωπος.

παράγ. βαρβαρικός, βαρβαρισμός, βαρβαροόμοι -οῦμαι, **σύνθ.** βαρβαρόφωνος.

NE βάρβαρος (με τις σημ. 1, 2).

[ηχοποίηση λέξης].

βαρῦς, -εῖα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που έχει μεγάλο βάρος, βαρῦς. ≠ ελαφρός.

2. αυτός που δύσκολα μπορεί κανείς να τον αντέξει, οδυνηρός ή ενοχλητικός: *βαρεῖα ξυμφορά*.

3. έντονος, σφοδρός: *βαρεῖα ἐπιθυμία*.

4. βαριά οπλισμένος στρατιώτης.

5. για πρόσωπα αυστηρός, σοβαρός.

6. στη μουσική *βαρῦς ἦχος*. ≠ ὀξύς.

παράγ. βαρέως, βάρος, βαρύνω, βαρύτες, **σύνθ.** βαρύθυμος.

NE βαρῦς (με τις σημ. 1, 5, 6).

[*βαρύ- + -ς, πβ. **αρχ. ινδ.** gurú-, **γοτθ.** kaurus].

βασανίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβασάνιζον
Μέλλ.	βασανιώ
Αόρ.	ἐβασάνισα
Παθ. αόρ. α´	ἐβασανίσθην
Παθ. παρακ.	βεβασάνισμαι

1. δοκιμάζω τη γνησιότητα του χρυσού.

2. ελέγχω κάτι ή κάποιον πολύ προσεκτικά: *βεβασανισμένος εἰς δικαιοσύνην* = που έχει δοκιμαστεί η πίστη του στη δικαιοσύνη.

3. ανακρίνω κυρίως δούλο χρησιμοποιώντας βασανιστήρια.

παράγ. βασανιστής.

NE βασανίζω (με αλλαγή σημ. «ταλαιπωρώ», που είναι επέκταση της σημ. 3).

[**παράγ. λ.** *βάσαν-ος* + παρ. επιθ. -ίζω].

βάσανος, -άνου, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η πέτρα (λυδία λίθος) με την οποία δοκίμαζαν τη γνησιότητα του χρυσού, και κατ' επέκταση ο έλεγχος πράγματος ή προσώπου: *πλούτος βάσανος ἀνθρώπου τρόπων* = ο πλούτος δείχνει το χαρακτήρα του ανθρώπου.

2. βασανιστήριο για να ομολογήσει ένας δούλος: *εἰς βάσανον παραδίδωμι τὸν δούλον* = παραδίδω το δούλο για να βασανιστεί.

NE βάσανο.

[δάν. από ανατολ. γλώσσα].

βασιλεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. βασιλιάς.

2. στην Αθήνα ένας από τους *έννέα ἄρχοντας* (☞ *ἄρχων*).

βασιλῆς, -ίδος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βασιλίσσα.

[**παράγ. λ.** *βασιλ(εύς)* + παρ. επιθ. -ίς].

βάσκανος, -κάνου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ως ουσιαστικό **α.** μάγος. **β.** συκοφάντης.

2. ως επιθ. *βάσκανος, -ος, -ον* συκοφαντικός, μοχθηρός.

παράγ. βασκανία.

NE βάσκανος στη φρ. *βάσκανος οφθαλμός* «μάτι που ματιάζει».

[πβ. Ησύχιο «*βάσκειν λέγειν, κακολογεῖν*», πβ. *βά-ζω* «λέγω, ομιλώ»].

βδελύττομαι ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι βδελύσσομαι

Παρατ.	ἔβδελυττόμην
Μέλλ.	βδελύξομαι
Αόρ.	ἔβδελύχθην

αισθάνομαι αηδία για το φαγητό, και κατ' επέκταση αποστρέφομαι κάτι.

παράγ. βδελυγμία.

NE βδελύσσομαι (με την ίδια σημ.).

[ηχοποίηση λέξη, πβ. το ηχοποίητο βδέω = πέρδομαι].

βέβαιος, -αιος & -αία, -αιον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. στερεός: βέβαιον ὄχημα.

2. σταθερός, ασφαλής, βέβαιος: ἀρετῆς βέβαιαι αἱ κτήσεις = ασφαλής είναι μόνο όσα αποκτά κανείς με την αρετή.

3. για πρόσωπα αυτός που είναι σταθερός στις ιδέες και στις αποφάσεις του, αξιόπιστος: βέβαιος φίλος.

παράγ. βεβαίως, βεβαιότης, βεβαιόω, βεβαιωτικός.

NE βέβαιος.

[βε-βαι- < βαίνω με εμφατικό διπλασιασμό συλλαβής].

βέβηλος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός τον οποίο επιτρέπεται να πλησιάσει και να χρησιμοποιήσει ο άνθρωπος, σε αντίθεση με αυτόν που είναι ἱερός: βέβηλον ἄλλος = προσιτό δάσος (όχι ἱερόν ἄλλος). ≠ ἄδυτος.

2. για πρόσωπα αυτός που είναι αμύητος στα θρησκευτικά μυστήρια: ἐκὰς οἱ βέβηλοι = να απομακρυνθούν οι αμύητοι (από τις τελετές των Ελευσινίων μυστηρίων).

παράγ. βεβηλόω.

NE βέβηλος «που προσβάλλει τα θεία».

[*βέ-βη-λος (< βαίνω) = αυτός όπου μπορεί να μπει άνθρωπος, βέ-βη-(κα) (παρακ. του βαίνω) + παρ. επίθ. -λος].

βέλτιστος, -ίστη, -ιστον ΕΠΙΘΕΤΟ

υπερθετικός βαθμός του επιθέτου ☞ ἀγαθός

1. πάρα πολύ καλός, άριστος: βέλτιστος ἀνήρ. τὰ βέλτιστα τῶν πραγμάτων ἐπιθυμοῦσιν = επιθυμοῦν ό,τι καλύτερο.

- γνωμικό δυοῖν κακοῖν προκειμένοι, τὸ μὴ χειρόν βέλτιστον = ανάμεσα σε δύο κακά, θεωρείται καλό το λιγότερο κακό.
- ως φιλική προσφώνηση ὦ βέλτιστε = φίλε μου.

2. οἱ βέλτιστοι η αριστοκρατία ως πολιτική παράταξη (☞ ἀγαθός, κράτιστος).

[*βελτ-].

βελτίων, -ίων, βέλτιον ΕΠΙΘΕΤΟ

συγκριτικός βαθμός του επιθέτου ☞ ἀγαθός

καλύτερος: τὰ βελτίονα προσδοκῶ = ελπίζω στο καλύτερο.

- γνωμικό βέλτιον (ἔστί) ὑφ' ἑτέρου ἢ ὑφ' ἑαυτοῦ ἐπαινεῖσθαι = είναι καλύτερα να σε επαινούν οι άλλοι παρά να επαινείς εσύ τον εαυτό σου.

παράγ. βελτίωσις.

NE βελτίωση.

[*βελτ-, IE αρχής].

βῆμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η κίνηση των ποδιών στο βάδισμα, το βήμα: σπουδῆ βημάτων πορεύεται = προχωρεῖ με γρήγορα βήματα.

2. υπερυψωμένη θέση για τον ομιλητή μιας δημόσιας συνέλευσης: προσελθὼν Περικλῆς ἐπὶ βῆμα ὑψηλὸν πεποιημένον, ὅπως ἀκούοιτο ὡς ἐπὶ πλείστον τοῦ ὀμίλου, ἔλεγε τοιαύτε = και αφού ανέβηκε ο Περικλής σε ένα ψηλό βήμα, για να ακούγεται σε όσο γίνεται περισσότερο πλήθος, ἔλεγε τα εξής.

παράγ. βηματίζω.

NE βῆμα (και με τις δύο σημ.).

[*βη- (πβ. βέ-βη-κα < βαίνω) + παρ. επίθ. -μα].

βία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

εξαναγκασμός: βία = διά της βίας.

παράγ. βιάζω, βίαιος, βιαιότης.

NE βία στη φρ. διά της βίας.

[αντιστοιχεί ακριβώς στο αρχ. ινδ. jiyd- «κυριαρχία», *g^wiyē-].

βιάζω ΡΗΜΑ

Παθ. μέλλ.	βιασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐβιασάμην
Παθ. αόρ.	ἐβιάσθην
Παθ. & μέσ. πα-ρακ.	βεβιάσμαι

1. μεταχειρίζομαι βία.

2. παθητική φωνή βιάζομαι αναγκάζομαι να κάνω κάτι: βιαζόμενοι ὑπὸ τῆς προσβολῆς ἰπέων, ἠπείγοντο πρὸς τὸν ποταμὸν = επειδή πιέζονταν από την επίθεση του ιππικού, έσπευδαν προς το ποτάμι. = ἀναγκάζομαι.

3. μέση φωνή βιάζομαι πετυχαίνω κάτι με βία ή με δυναμικό τρόπο: βιάζομαι τὸν ἔκπλον = κατορθώνω να αποπλεύσω διά της βίας.

παράγ. βιασμός, βιαστικός.

NE παθ. βιάζομαι «υφίσταμαι βία» και μέσο βιάζομαι «με κατέχει βιασύνη».

[παράγ. λ. βία + παρ. επίθ. -άζω].

βιβάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβίβαζον
Μέλλ.	βιβῶ (-ᾶς, ᾶ κτλ.)
Αόρ.	ἐβίβασα
Μέσ. μέλλ.	βιβῶμαι (-ᾶ, -ᾶται κτλ.)
Παθ. μέλλ.	βιβασθήσομαι

Μέσ. αόρ.	ἐβιβάσασθην
Παθ. αόρ.	ἐβιβάσθη
Παθ. παρακ.	βεβίβασμαι

μεταβατικό του *βαίνω*, που χρησιμοποιείται κυρίως ως β' συνθετικό, λ.χ. *ἀναβιβάζω* διαβιβάζω, μεταβιβάζω, στέλνω.

[*βι-βάδ-*j*ω > βιβάζω, < *βαδ- (πβ. βάδ-ην, βαδ-ίζω < *g^wn_od)].

βίβλος & βύβλος, -ου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ο πάπυρος (το φυτό). **2.** ο παπυρικός κύλινδρος που ήταν η συνηθισμένη μορφή του βιβλίου στην αρχαιότητα, βιβλίο. **3.** υποδιαίρεση ενός βιβλίου, κεφάλαιο (λχ. η ιστορία του Ηροδότου περιλάμβανε 9 βίβλους).

παράγ. βιβλινός.

NE Βίβλος «η Αγία Γραφή».

[*Βύβλος*, ἡ (αρχαία φοινικική πόλη)].

βίος, -ίου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η ζωή, ο τρόπος ζωής του ανθρώπου: ὁ καθ' ἡμέραν βίος = η καθημερινή ζωή. ἐν εἰρήνῃ διάγω τὸν βίον = ζω μια ζωή ειρηνική. βίος οὐ βιωτός = ζωή ανυπόφορη.

- γνωμικό βίος ἀνεόρταστος, μακρὰ ὁδὸς ἀπανδόκευτος = ζωή χωρίς γιορτή μοιάζει με μεγάλη οδοιπορία χωρίς πανδοχείο στη διαδρομή.

2. τα υλικά μέσα τα απαραίτητα για τη ζωή, και ειδικότερα η περιουσία, το βιος: τὸ πλεῖστον τοῦ βίου ἐντεῦθεν ἐποιοῦντο = από εδώ (από την πειρατεία) απεκόμιζαν τα περισσότερα εισοδήματά τους.

παράγ. βιώω -ῶ, **σύνθ.** βιοδότης.

NE ο βίος (με σημ. 1), το βιος (με σημ. 2).

[*βιFος, πβ. **λατ.** vivus, **IE** *g^wey- από όπου και ὑγίης, πβ. **αρχ. ινδ.** gāya- «ζωή»].

βιώω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἐβίουν
Μέλλ.	βιώσομαι & μεταγεν. βιώσω
Αόρ. α' & β'	ἐβίωσα & ἐβίων
Παρακ.	βεβίωκα
Παθ. παρακ.	βεβίωμαι

ζω, περνῶ τη ζωή μου: βιώ κοσμίως / παρανόμως. τὰ σοὶ κάμοι βεβιωμένα = οι πράξεις της δικής σου και της δικής μου ζωής. = ζήω - ζῶ. ≠ ἀποθνήσκω.

- γνωμικό βιοῦν ἀλύπως θνητὸν ὄντα οὐ ῥάδιον = δεν είναι εύκολο να ζήσεις χωρίς λύπες, αφού είσαι θνητός.

παράγ. βιοτή, βιώσμος, βιωτός, ἀβίωτος, **σύνθ.** ἀναβιώω -ῶ.

NE βιώνω (με αντικ., λ.χ. μια κατάσταση).

[**παράγ. λ.** βίος + παρ. επίθ. -όω].

βιωτός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που μπορεί, που αξίζει να τον ζήσει κανείς: βίος οὐ βιωτός = ανυπόφορη ζωή. ≠ ἀβίωτος.

παράγ. ἀβίωτος.

[**παράγ. λ.** βιώω -ῶ + παρ. επίθ. -τός].

βλάξ, βλακός, ὁ, ἡ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	βλακίστερος, -α, -ον
Υπερθετικός	βλακίστατος, -η, -ον

ἀνόητος, ηλίθιος: βλάξ ἄνθρωπος. βλάξ ἵππος.

παράγ. βλακικός, βλακώδης.

NE βλάκας.

[*βλά- < *μλά-, πβ. μαλ-ακός].

βλαστώνω PHMA

Παρατ.	ἐβλάστανον
Μέλλ.	βλαστήσω
Αόρ. α' & β'	ἐβλάστησα & ἔβλαστον
Παρακ.	βεβλάστηκα
Υπερσ.	ἐβεβλάστηκειν

για φυτά φυτρώνω, αυξάνω, αναπτύσσομαι.

[**αβέβ. ετυμ.**]

βλασφημέω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἐβλασφήμουν
Μέλλ.	βλασφημήσω
Αόρ.	ἐβλασφήμησα
Παρακ.	βεβλασφήμηκα

1. μιλάω με ασέβεια για τα ιερά και τα θεία: βλασφημῶ εἰς θεούς (≠ **εὐφημῶ**).

2. κακολογῶ κάποιον ή συκοφαντῶ: βλασφημῶ κατὰ τινος = κατηγορῶ κάποιον.

παράγ. βλασφημία, βλάσφημος.

NE βλασφημῶ (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *βλάσ- + φημι-έω (**παράγ.** φήμη + παρ. επίθ. -έω) το σ- του *βλασ- μένει ανερομήνευτο].

βλέπω PHMA

Παρατ.	ἔβλεπον
Μέλλ.	βλέψομαι & μεταγεν. βλέψω
Αόρ.	ἔβλεψα
Παρακ.	βέβλεφα
Παθ. αόρ.	ἐβλέφθην
Παθ. παρακ.	βέβλεμμαι

κοιτάζω, στρέφω το βλέμμα μου σε κάτι.

παράγ. βλέμμα, βλέψις, **σύνθ.** διαβλέπω, παραβλέπω.

NE το σημερινό βλέπω αντιστοιχεί όχι στο αρχαίο βλέπω αλλά στο ὁράω -ῶ.

[*γλεπ-, *βλεπ-, συγγεν. με **αρχ. σλαβ.** glipati «βλέπω»].

βλοσυρός, -ᾶ & -ός, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

ανδροπρεπής, θαρραλέος, γενναίος: ἔχει βλοσυρὰν ψυχὴν.

NE βλοσυρός «πολύ σοβαρός, άγριος».

[αβέβ. ετυμ.].

βλώσχω ΡΗΜΑ

ρήμα αυστηρά ποιητικό

Παρατ.	ἔβλωσκον
Μέλλ.	μολοῦμαι
Αόρ. β'	ἔμολον
Παρακ.	μέμβλωκα

εύχρηστο στον αόρ. β' ἔμολον = ἦλθα: μολῶν λαβέ = ἔλα να τα πάρεις!

†† **σύνθ.** αὐτόμολος «που εγκατέλειψε το στρατό», ἢ αὐτομολία «εγκατάλειψη της στρατιωτικής τάξης».

[*μολ-, *βλω-, συγγεν. με **σλαβ.** iz-moliti «προκαλώ την εμφάνιση, αναγγέλλω»].

βοάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβόων
Μέλλ.	βοήσομαι & μεταγεν. βοήσω
Αόρ.	ἐβόησα
Παρακ.	βεβόηκα

φωνάζω δυνατά, κραυγάζω.

†† **παράγ.** βοητής.

[**παράγ. λ.** βοά / βοή (ίσως ηχοποιήτη) + παρ. επίθ. -άω].

Βοηδρομιών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο τρίτος μήνας του αττικού έτους, που αντιστοιχεί στο διάστημα από 15 Αυγούστου μέχρι 15 Σεπτεμβρίου. Το μήνα αυτόν τελούσαν τα Ελευσίνια Μυστήρια.

[**παράγ. λ.** βοηδρομί-ος «που τρέχει σε ανταπόκριση μιας βοής (κραυγής), για να παράσχει βοήθεια» + παρ. επίθ. -ών].

βορά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἡ τροφή των σαρκοφάγων κυρίως ζώων: ὁ λέων χαίρει ὅτι βορᾶν ἔξει = το λιοντάρι χαίρεται, γιατί θα έχει τροφή.

[*βορ-, βι-βρώ-σχω «τρῶω»].

Βορέας, -ου, ὁ & στην αττ. διάλ. **Βορράς, -ᾶ, ὁ** ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα βόρειος άνεμος, ο Βορράς, το βόρειο σημείο του ορίζοντα: πρὸς βορρᾶν τινος = προς το Βορρά ενός τόπου. = ἡ ἄρκτος «ο Βορράς». ≠ νότος.

†† **παράγ.** βόρειος.

NE Βορράς.

[*βορη-, πβ. **σλαβ.** goga = βουνό (για τον άνεμο που φυσά από τα βουνά), πβ. **αρχ. ινδ.** giri = **αρχ. περσ.** gairi «βουνό»].

βουκόλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βουκόλος βοδιών (☞ **αἰπόλος**).

†† **παράγ.** βουκολέω «βόσκω βόδια», μεταφορ. «κοιμίζω κάποιον, τον εξαπατώ», βουκολικός (λ.χ. βουκολική ποίησης).

[**σύνθ. λ.** ☞ βοῦς + *k^wol-os (☞ **αἰπόλος**)].

βούλευμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

απόφαση έπειτα από σκέψη ἢ σύσκεψη.

[**παράγ.** βουλεύ-ω + παρ. επίθ. -μα].

βουλευτήριο, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αἴθουσα συνεδριάσεων.

NE βουλευτήριο.

[**παράγ. λ.** βουλεύ-ω + παρ. επίθ. -τήριο, πβ. βουλευ-τήρ = βουλευ-τής].

βουλευτής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στην Αθήνα μέλος της Βουλής των πεντακοσίων.

NE βουλευτής.

[**παράγ. λ.** βουλεύ-ω + παρ. επίθ. -τής].

βουλεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβούλευον
Μέλλ.	βουλεύσω
Αόρ.	ἐβούλευσα
Παρακ.	βεβούλευκα
Μέσ. μέλλ.	βουλεύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐβουλεύσάμην
Παθ. αόρ.	ἐβουλεύθην
Παθ. παρακ.	βεβούλευμαι

1. αποφασίζω έπειτα από σκέψη ἢ σύσκεψη: ἐξήν Ἀθηναίους βουλεύσαι περὶ Μυτιληναίων = οι Αθηναίοι είχαν δικαίωμα να αποφασίσουν για την τύχη των Μυτιληναίων.

2. εἶμαι μέλος της Βουλής: πέρουσιν ἔλαχον βουλεύειν = πέρσι κληρώθηκα βουλευτής.

3. μέση φωνή βουλεύομαι κρίνω, αποφασίζω (όπως στη σημ. 1): ἄριστα περὶ τῶν οἰκειῶν βουλεύονται = αποφασίζουν για τις υποθέσεις τους με τον καλύτερο τρόπο.

†† **παράγ.** βουλευτήριος, βουλευτικός, βουλευτής, βούλευμα, βούλευσις, **σύνθ.** ἐπιβουλεύω, συμβουλεύω.

[**παράγ. λ.** βουλ-ή + παρ. επίθ. -εύω].

βουλή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. θέληση: Διὸς βουλή. ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει = άλλα αποφασίζουν οι άνθρωποι και άλλα διατάζει ο Θεός.

2. γνώμη, συμβουλή: οὐ κοινή βουλή ἡμῖν = δεν έχουμε την ίδια γνώμη.

3. σύσκεψη.

4. συμβούλιο.

5. στην Αθήνα ἡ βουλή ἡ Βουλή των πεντακοσίων.

†† **σύνθ.** βουληφόρος.

[δωρ. βωλά, αιολ. βολλά < *βολνά, πβ. βούλομαι].

βούλησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θέληση: κατὰ τὴν βούλησιν αὐτοῦ = σύμφωνα με τη θέλησή του.

NE βούληση.

[**παράγ. λ.** *βουλη- (πβ. βουλη-τός < βούλομαι) + παρ. επίθ. -σις].

βούλομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐβουλόμην & ἤβουλόμην
Μέλλ.	βουλήσομαι
Αόρ.	ἐβουλήθην & ἤβουλήθην
Παρακ.	βεβούλημαι

θέλω: οὐ τοῦτο βούλονται. εἰ βούλει = αν θέλεις. = ἐπιθυμέω -ῶ τινος, **☞ ἐθέλω.**

παράγ. βούλησις, βουλητός, **σύνθ.** βουληφόρος.

[**παράγ. λ.** *βουλ- (βουλή) + παρ. επίθ. -ομαι].

βοῦς, βοός, ὄ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ταύρος ἢ αγελάδα.

παράγ. βόειος, **σύνθ.** βουκόλος «που βόσκει αγελάδες», βούκεντρον, βουστροφηδόν.

NE βόδι και βόιδι (< βοΐδιον).

[βοῦ-ς < *βωῦ-ς < *g^wdu-s, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** gāuh, **λατ.** bōs, bōvis].

βουστροφηδόν & βουστρηδόν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

τρόπος γραφής που ξεκινούσε από αριστερά προς τα δεξιά και συνέχιζε αντίστροφα από τα δεξιά προς τα αριστερά, όπως κινούνται τα βόδια όταν οργώνουν.

[**παράγ. λ.** *βουστροφ- (βοῦς + στροφ- < στρέφω) + παρ. επίθ. -ηδόν, πβ. πρην-ηδόν].

βραβευτής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κριτής, διαιτητής σε ένα διαγωνισμό. = βραβεύς.

παράγ. ἡ βραβεΐα, τὸ βραβεΐον, βραβεύω «κρίνω κάτι».

NE βραβευτής «αυτός που βραβεύει».

[**αβέβ. ετυμ.**, πβ. **περσ.** *brava- «αυτός που κρίνει το δίκαιο» < **αρχ. περσ.** brav(i) «μιλώ» = **αρχ. ινδ.** bravīti].

βραδύς, -εΐα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτ.	βραδύτερος & βραδίων
Υπερθ.	βραδύτατος & βραδίστος & βραδίστατος

1. αργός: βραδεῖς ἴπποι. ≠ ταχύς.

2. αργός στη σκέψη, βραδύνουσι: ἐπιλήσιμων καὶ βραδύς = ξεχασιάρης και αργόστροφος. ≠ ἀγχίνους.

3. αυτός που αργεί, καθυστερεί: σκόπει, ὅπως μὴ βραδεῖς γένωνται = πρόσεχε να μην καθυστερήσουν (στην εκτέλεση της αποστολής τους).

παράγ. βραδύτης, **σύνθ.** βραδύπους.

NE βραδύς (με τις σημ. 1, 2).

[**αβέβ. ετυμ.**].

βραχύς, -εΐα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	βραχύτερος
Υπερθετικός	βραχύτατος

μικρός, λίγος: ἐν βραχεὶ χρόνῳ = σε μικρό χρονικό διάστημα.

• σε εκφράσεις διὰ βραχέων = με λίγες λέξεις, παρὰ βραχύ = παρὰ λίγο.

παράγ. βραχύνω, βραχύτης, **σύνθ.** βραχύβιος, βραχυχρόνιος.

NE στη φρ. διὰ βραχέων «με λίγα λόγια, σύντομα».

[*βραχύ-ς, πβ. **αρχ. περσ.** merezu «βραχύς»].

βροτός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λέξη ποιητική, κυρίως στον ενικό.

ο θνητός άνθρωπος, σε αντίθεση με τον αθάνατο θεό. = θνητός, ἄνθρωπος. ≠ ἀθάνατος, θεός.

• γνομικό βροτοῖς πέφυκε τὸν πεσόντα λακτίσαι = εἶναι στη φύση των ανθρώπων να δίνουν μια κλοτσιά σε όποιον ατυχήσει.

[βροτός, αιολ. τύπος αντί *βρατός η βασιική **IE** ρίζα είναι *mer- (**λατ.** morior «πεθαίνω», πβ. μόρ-σμος «που έχει σχέση με το θάνατο»)].

βρώμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τροφή, φαγητό, κρέας: σίτος ἀλληλεσμένος καὶ τυρὸς καὶ εἴ τι ἄλλο βρώμα = αλεσμένο σιτάρι και τυρί και όποια άλλη τροφή.

[*βρω- (βι-βρώ-σκω «τρώω») + παρ. επίθ. -μα].

βρώσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το φαγητό: ἡ βρώσις καὶ ἡ πόσις = το φαγητό και το ποτό.

2. η σκουριά (που τρώει το σίδηρο): μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρώσις ἀφανίζει = μη μαζεύετε θησαυρούς πάνω στη γη που τους αφανίζει ο σκόρος και η σκουριά (εἶπε ο Χριστός).

παράγ. βρώσιμος.

[*βρω- (βι-βρώ-σκω) + παρ. επίθ. -σις].

βύρρα, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τομάρι, δορά, πετσά.

παράγ. βυρσίνη, **σύνθ.** βυρσοδέψης, βυρσοπώλης.

[**άγν. ετυμ.**, δάν., μη αττικό, καθώς στα αττικά δε γίνεται *βύρρα].

βωμολόχος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που περιμένει κοντά στους βωμούς για να του δώσουν ἢ για να κλέψει ένα κομμάτι κρέας μετά τη θυσία.

2. χυδαίος άνθρωπος, και ειδικότερα αυτός που λέει χυδαία αστεία.

παράγ. βωμολοχέω.

NE βωμολόχος (με τη σημ. 2).

[**σύνθ.** *βωμο- (βωμός) + *λοχ- < *λοχάω -ῶ «ενεδρεύω»].

Γ

Γ, γ, γάμμα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το τρίτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-4ος αι. π.Χ.) είχε τη φωνητική αξία ηχηρού κλειστού φθόγγου και οι αρχαίοι Έλληνες το πρόφεραν ως [g].

- ως αριθμητικό σύμβολο: γ' = 3, αλλά -γ = 3.000.

γαῖα, γαίης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ποιητικός τύπος της λέξης γῆ.

χώρα: *γαῖαν ἔχοις ἐλαφράν* = ας είναι ελαφρό το χώμα σου (ευχή την ώρα που ενταφιάζε-ται ο νεκρός).

- έκφραση *γαῖα πυρὶ μειχθήτω* = ας ανακατωθεί το χώμα με τη φωτιά (δηλαδή ας γίνει ό,τι θέλει).

[*γαFja, γῆ, **αβέβ. ετυμ.**].

Γαῖα, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα η μητέρα και σύζυγος του Ουρανού, μητέρα των Τιτάνων.

[*γαFja, γῆ, **αβέβ. ετυμ.**].

γαλή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γάτα.

[*γαλέjā > γαλή, ίσως συγγεν. με **αρχ. ινδ.** girikā «ποντίκι», αρχικά όνομα της νυφίτσας που ως οικόσιτο ζώο χρησίμευε για το κυνήγι των ποντικιών].

γαμέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐγάμουν
Μέλλ.	γαμῶ (-εῖς, -εῖ κτλ.)
Αόρ.	ἔγημα
Παρακ.	γεγάμηκα
Υπερσ.	ἐγεγαμήκειν
Μέσ. μέλλ.	γαμοῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἐγημάμην
Παθ. αόρ.	ἐγαμήθην
Παθ. παρακ.	γεγάμημαι

1. για τον άντρα παίρνω γυναίκα, νυμφεύομαι: *οὗτος γήμας Λυσιδίκην ἐποίησεν παῖδας ἐξ αὐτῆς δύο* = αυτός, αφού παντρεύτηκε τη Λυσιδίκη, έκανε από αυτήν δύο παιδιά. = ἄγομαι γυναῖκα.

2. για τη γυναίκα παθ. φωνή γαμοῦμαι παντρεύομαι: *γαμοῦμαι, ἢ τάλαινα, βία* = παντρεύομαι, η δυστυχησμένη, παρά τη θέλησή μου.

παράγ. γαμήλιος, γαμβρός, **σύνθ.** νεόγαμος.

[**παράγ. λ.** *γάμ- (πβ. γάμ-ος) + παρ. επίθ. -έω].

Γαμηλιών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο έβδομος μήνας του αττικού έτους (15 Δεκεμβρίου-15 Ιανουαρίου), εποχή κατά την οποία τελούνταν συνήθως οι γάμοι.

[**παράγ. λ.** *γαμήλ(ι)- (πβ. γαμήλ-ιος, γαμήλ-ευμα «γάμος») + παρ. επίθ. -ών].

γάρ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. αιτιολογικός διότι, επειδή, γιατί: *μηδενὶ συμφορὰν ὄνειδίσσης, κοινὴ γὰρ ἡ τύχη καὶ τὸ μέλλον ἀόρατον* = μην κατηγορήσεις κανένα για τις συμφορές του, γιατί η τύχη είναι ίδια για όλους μας και το μέλλον άγνωστο.

2. επεξηγηματικός δηλαδή: *ὁμως δὲ λεπτὰ ἂ γινώσκω, ἔχει γὰρ ἡ χώρα πεδία κάλλιστα* = αλλά όμως πρέπει να πω όσα γνωρίζω, έχει δηλαδή η χώρα πολύ ωραίες πεδιάδες.

[**σύνθ.** γε + ἄρα].

γαστήρ, γαστρος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η κοιλιά και ειδικότερα το στομάχι: *γαστρὶ δουλεύων* = κοιλιόδουλος, λαίμαργος.

παράγ. γάστρων «κοιλαράς», **σύνθ.** γαστρί-μαργος.

ΝΕ γαστέρα «κοιλιά».

[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως από το *γρα-στήρ < γράω «χωνεύω»].

γε ΕΓΚΑΙΤΙΚΟ ΜΟΡΙΟ

1. συχνά με αντωνυμίες τουλάχιστον, πάντως, εν πάση περιπτώσει: *ἔγωγε* = εγώ τουλάχιστον.

2. με βεβαιωτική σημασία πάντως: *ὅτι ἤκουσα γε ταῦτα, εὖ οἶδα* = ότι πάντως τα άκουσα αυτά, είμαι βέβαιος.

[**αβέβ. ετυμ.**, **ΙΕ** αρχής].

γέγηθα ΡΗΜΑ

παρακ. του ρήματος γηθέω με σημασία ενεστώτα.

χαίρομαι: *φαιδρὸς καὶ γεγηθῶς* = εύθυμος και χαρούμενος. = χαίρω. ≠ λυπέομαι, ἄχθομαι.

παράγ. γηθοσύνη «χαρά», γηθόσυνος «χαρούμενος».

[*γᾶθ-, πβ. **λατ.** gaudeo].

γελάω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐγέλων
Μέλλ.	γελάσομαι & μεταγεν. γελάσω
Παθ. μέλλ.	γελασθήσομαι
Αόρ.	ἐγέλασα
Παθ. αόρ.	ἐγελάσθην
Παθ. παρακ.	γεγέλασμαι

γελώ: *γελῶ ἐπί τινι* = κοροϊδεύω κάποιον.

ΝΕ γελώ.

[*γελ-, συγγεν. με *γαλ-ήνη* (διαφορετικό φωνήεν, α-ε)].

γέλως, -ωτος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. γέλιο: *κινῶ τὸν γέλωτα* = προκαλώ το γέλιο. *γέλωτα ὀφλισκάνω* = προκαλώ σε βάρος μου τα γέλια.

- έκφραση *σαρδάνιον γέλωτα γελῶ* = γελώ πικρά ή ειρωνικά.

2. η αιτία που προκαλεί γέλιο, ο περιγέλος: *γέλωσ γίγνομαι τινι* = γίνομαι περιγέλος σε κάποιον.

σύνθ. γελωτοποιός, κλαυσίγελως «κλάμα και γέλιο μαζί».

NE γέλιο (με τη σημ. 1).

[*γελω- (πβ. *γελᾶω -ῶ*) + -ς].

γένειον, -είου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το γένι: παροιμία *οὐδὲν ἄλλο πλὴν γένειόν τε καὶ κέρατα* = μόνο γένια και κέρατα, δηλαδή πετοί και κόκαλο (για αδύνατο ζώο).

παράγ. γενειάς.

NE γένι.

[*γενεF- (< *γένυς, -υος, ἢ «σαγόνη»*) + παρ. επίθ. -ιον].

γένεσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αρχή, προέλευση: *ἡ γένεσις τοῦ Οὐρανοῦ*.

2. δημιουργία, κατασκευή: *γένεσις πύου. γένεσις ἱματίων*.

NE γένεση (με τη σημ. 1).

[*γενε- (< *γίγνομαι*) + παρ. επίθ. -σις].

γενναῖος, -αία, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	γενναιότερος
Υπερθετικός	γενναιότατος

1. αυτός που έχει υψηλή, αριστοκρατική, καταγωγή.

2. για πράγματα καλός στο είδος του: *γενναῖα σῦκα*.

παράγ. γενναίως, γενναιότης, **σύνθ.** γενναιοπρεπής.

NE *γενναῖος* (που αντιστοιχεί σημασιολογικά όχι στο αρχαίο *γενναῖος* αλλά στο *ἀνδρεῖος*).

[**παράγ. λ.** *γέννα* «γέννηση» (< *γίγνομαι*) + παρ. επίθ. -αῖος].

γένος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συγγένεια εξ αίματος: *γένει υἱός* = γιος εξ αίματος (και όχι από υιοθεσία).

2. απόγονος ή απόγονοι: *ἐκεῖνοι καὶ τὸ γένος τὸ ἀπ' ἐκείνων* = εκείνοι και οι απόγονοί τους.

3. φυλή, φύλο: *τὸ δωρικὸν γένος*.

4. σύνολο ανθρώπων με την ίδια περίπου ηλικία, γενιά: *τὸ χρυσοῦν γένος* = η (μυθική) γενιά των εκλεκτῶν ανθρώπων.

παράγ. γενικός.

NE γένος (με τις σημ. 2, 3).

[*γενε-σ (< *γίγνομαι*) και με τροπή του ε σε ο > *γένος*-ς].

γεραῖός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	γεραῖτερος
Υπερθετικός	γεραῖτατος

1. μόνο στην ποίηση χρησιμοποιείται με τη σημ. γέρος, σεβάσιμος. 2. στον πεζό λόγο χρησιμοποι-

είται στον πληθ. με πολιτική σημασία *οἱ γεραῖοί* η γερουσία, οι προύχοντες.

[*γερα- (πβ. *γῆρα-ς, γέρ-ων*) + παρ. επίθ. -ιος].

γεραῖρω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	γεραρῶ
--------------	--------

τιμῶ κάποιον με δῶρα και γενικότερα τιμῶ: *γεραῖρω δῶροις καὶ πάσαις τιμαῖς* = τιμῶ με δῶρα και με όλες τις τιμές.

παράγ. γεραρός.

[**παράγ. λ.** *γεραρ- (πβ. *γεραρός*) + παρ. επίθ. -ιω > *γεράρ-ιω > *γεραῖρω*].

γέρας, γέρωσ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

προνόμιο, τιμητικό δικαίωμα.

παράγ. γεράσιμος, **σύνθ.** γερασφόρος.

[*γέρα-ς, γῆρα-ς*, πβ. **αρχ. ινδ.** *jarás-* «ηλικία»].

γερουσία, -ας ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η βουλή των γερόντων.

NE γερουσία.

[**παράγ. λ.** *γεροντ- (πβ. *γέρων, -οντος*) + παρ. επίθ. -ία > *γερονσία > *γερουσία*].

γέρων, -οντος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. γέροντας: *οὕτως ἀνόητος ἐγεγενήμην καὶ γέρων*; = τόσο ανόητος έγινα και τόσο γέρασα; ≠ νέος, ἔφηβος.

2. οἱ γέροντες οι προύχοντες.

παράγ. γερόντειος, γερουσία.

NE γέρος (με τη σημ. 1).

[αρχικά τύπος μετοχής *γεροντ-, πβ. **αρχ. ινδ.** *járant-* = γέρος].

γεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔγευον
Μέλλ.	γεύσω
Αόρ.	ἔγευσα
Μέσ. μέλλ.	γεύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔγευσάμην
Παθ. παρακ.	γέγευσμαι
με μέση σημ.	

1. κάνω κάποιον να γευτεί κάτι.

2. μέση φωνή γεύομαι δοκιμάζω κάποια τροφή, γεύομαι: *γεύομαι μέλιτος*.

• γενικότερα δοκιμάζω: *γεύομαι πόνων* = αποκτώ την εμπειρία του μόχθου.

παράγ. γεῦσις, γεῦμα, **σύνθ.** ἄγευστος.

NE γεύομαι (με τη σημ. 2).

[*γεύσ-, **λατ.** *gust-are*].

γεωργέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. ασχολούμαι με τη γεωργία, είμαι γεωργός: *ἐγεώργουν ἐν τῇ Νάξῳ*.

2. καλλιεργῶ: *γεωργῶ γῆν/ἀγρόν*.

[**παράγ. λ.** *γεωργ-ός* + παρ. επίθ. -έω].

γῆ, γῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αττικός τύπος του *γαῖα*

1. η γη, σε αντιδιαστολή προς τον ουρανό ή τη θάλασσα, η στεριά: *κατὰ γῆν* = από την ξηρά. *κατὰ γῆς* = κάτω από τη γη. *ποῦ γῆς*; =

σε ποιο μέρος της γης; *τῆς γῆς ἐκράτουν οἱ Μυτιληναῖοι* = τη στεριά είχαν υπό την κατοχή τους οι Μυτιληναῖοι (σε αντίθεση με τη χρήση της θάλασσας).

2. χώρα: *ἐκ τῆς ἑμαντοῦ γῆς* = από τη χώρα μου. 3. χώρα.

- έκφραση *γῆν καὶ ὕδωρ δίδωμι* = δίνω χώρα και νερό ως σημείο πλήρους υποταγής.

παράγ. γήινος, **σύνθ.** γηγενής, γήπεδον. NE γη (με τις σημ. 1, 2).

[*γᾱFja και γᾱῖα].

γηραιός, -ὰ & -ός, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

γέρος.

[*γερα- (πβ. *γῆρα-ς, γέρ-ων*) + παρ. επίθ. -ιος].

γῆρας, γήρως, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η γεροντική ηλικία, τα γεράματα: *γῆρας πολιόν* = τα λευκά γεράματα. ≠ νεότης.

παράγ. γηραιός.

NE γηρατιά.

[αρχικά *γέρας* = η γεροντική ηλικία (που εξελίχθηκε σημασιολογικά σε βραβείο των γηρατιών, πβ. *γέρων*) και έπειτα *γῆρας* με τροπή του ε σε η κατά τα αντίθετα ἦβη, ἡβάω].

γηράσκω & γηράω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐγήρασκον
Μέλλ.	γηράσομαι & γηράσω
Αόρ. β'	ἐγήρασα
Παρακ.	γεγήρακα

γερνώ, αρχίζω να γίνομαι γέρος. ≠ νεάζω, ἡβάσκω.

- γνωμικό *γηράσκω ἀεὶ πολλὰ διδασκόμενος* = γερνώ μαθαίνοντας ασταμάτητα πολλά πράγματα.

σύνθ. ὑπεργηράσκω.

NE γερνώ.

[*γῆρα-ς* + παρ. επίθ. -σκω].

γίγνομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐγίγνομην
Μέλλ.	γενήσομαι
Αόρ. β'	ἐγενόμην
Παρακ.	γέγονα & γεγένημαι
Υπερσ.	ἐγεγόνειν & ἐγεγενήμην

αποθετικό ρήμα

1. για πρόσωπα γεννιέμαι: *Δαρείου καὶ Παρουσάτιδος γίνονται παῖδες δύο* = από το Δαρεῖο και την Παρουσάτιδα γεννιούνται δύο παιδιά.

- κατάγομαι: *οὕτως καλῶς καὶ γνησίως γεγόναμεν* = από τόσο καλή και ευγενή γενιά καταγόμαστε.

2. φτάνω: *ἐγένετο εἰς Ἀθήνας*.

3. γίνομαι, αποδεικνύομαι: *ἀνὴρ ἀγαθὸς γενοῦ* = να φανείς ενάρετος άνθρωπος.

4. για πράγματα παράγομαι: *ὁ ἐκ τῆς χώρας γινόμενος σίτος* = το σιτάρι που παράγεται στη χώρα μας.

5. συμβαίνω: *ἐγένετο μάχη* = έγινε μάχη. *τὸ γενόμενον* = το γεγονός.

- στην ευκτική εκφράζει ευχή *γένοιτο* = μακάρι. *εὖ σοι γένοιτο* = να είσαι καλά.

6. με γενική της αξίας αξίζω: *ὀβολοῦ γίγνεται* = έχει την αξία ενός οβολου.

7. το ρήμα *γίγνομαι* χρησιμοποιείται, όπως και στα νέα ελληνικά, σε πολλές εκφράσεις: *γίγνομαι διὰ λόγων* = λέγω. *δι' ὀργῆς γίγνομαι* = οργίζομαι.

παράγ. γενεά, γένος, γένεσις **σύνθ.** συγγίγνομαι, παραγίγνομαι, περιγίγνομαι.

NE γίνομαι (με τις σημ. 4, 5).

[*γι-γ(ε)ν-ομαι, ομόρρ. με **λατ.** gignō, πβ. **αρχ. ινδ.** jājana = γέγονα].

γιγνώσκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐγίγνωνσκον
Μέλλ.	γνώσομαι «θα γνωρίσω»
Αόρ. β'	ἔγνων
Παρακ.	ἔγνωκα
Υπερσ.	ἔγνώκειν
Παθ. μέλλ.	γνωσθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔγνώσθην
Παθ. παρακ.	ἔγνωσμαι
Παθ. υπερσ.	ἔγνώσμην

1. για αισθητηριακή αντίληψη γνωρίζω, αντιλαμβάνομαι: *ἐγὼ δὲ οἶδα ὅτι γινώσκετε αὐτὸν ἄπαντες* = εγώ ξέρω ότι τον γνωρίζετε όλοι. *γνώθι σαυτόν* = γνώρισε τον εαυτό σου (επίγραμμα στο ναό του Απόλλωνα στους Δελφούς). *γνόντες οὐδεμίαν σφίσι τιμωρίαν οὐσαν* = όταν αντιλήφθηκαν ότι δεν έχουν καμία βοήθεια.

2. νομίζω, έχω μια γνώμη: *τάναντία τούτοις γινώσκω* = έχω την αντίθετη προς αυτά άποψη.

3. στο διάλογο κυρίως *ἔγνων* = κατάλαβα!

παράγ. γνώμη, γνώσις, γνωστός, ἄγνοια, **σύνθ.** ἀναγινώσκω, καταγινώσκω.

[*γι-γνώ-σκω, *γνω-, θέματα *γνω-, γνο-, ομόρρ.* με **λατ.** pōscō].

γλαυξ & γλαυξ, γλαυκός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η κουκουβάγια (πουλί με σπινθηροβόλα αστραφτερά μάτια, που ήταν και το σύμβολο της Αθηνάς, της θεάς της σοφίας).

- παροιμία *ἄγω γλαυκ' Ἀθήνας* / *εἰς Ἀθήνας* = λέω πολύ γνωστά και επομένως περιττά πράγματα.

σύνθ. γλαυκώδης.

[**αβέβ. ετυμ.**, αν και οι αρχ. γραμματικοί το συνδέουν με το επίθετο *γλαυκός*].

γλαφυρός, -ά, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

για πρόσωπα ακριβολόγος, λεπτολόγος: γλαφυρός νομοθέτης. γλαφυρά διάνοια = κριτικό μυαλό.

παράγ. γλαφυρός.

NE γλαφυρός «σαφής, ολοκάθαρος».

[γλαφυ-ρός < *γλυφυ-ρός < γλύφω με ανομοίωση υ - υ > α - υ].

γλίσχρος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που κολλάει σε κάτι και μεταφορικά αυτός που επιμένει ενοχλητικά ζητώντας κάτι: γίνεται γλίσχρος προσαιτών λιπαρών τε = σου κολλάει ζητώντας και παρακαλώντας.

2. φειδωλός, σφιχτοχερής. ≠ άφειδής.

3. για πράγματα μικρός σε μέγεθος, ποσότητα ή ποιότητα: γλίσχρον οικόδομημα/δείπνον. ≠ πλούσιος.

παράγ. γλίσχρων, γλίσχρος.

NE γλίσχρος (με τις σημ. 2, 3).

[*γλι-, πβ. γλίνη «οποιαδήποτε κολλητική ουσία», πβ. ρωσ. глина «άργιλος»].

γλίχομαι ΡΗΜΑ

χρησιμοποιείται στον ενεστώτα, τον παρατατικό και τον αόριστο έγλιξάμην επιδιώκω κάτι, επιθυμώ πολύ: γλίχομαι περί ελευθερίας = προσπαθώ να κερδίσω την ελευθερία. γλίχομαι τοῦ ζῆν = επιθυμώ να ζήσω.

= βούλωμαι, έπιθυμῶ, έφίεμαι.

[*γλι- (< γλίνη) και *γλιχ- (πβ. γλιχός «φειδωλός») + -ομαι].

γλυκός, -εία, -ὸ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	γλυκίων & γλυκύτερος
Υπερθετικός	γλύκιστος & γλυκύτατος

1. γλυκός στη γεύση: γλυκὸ ὕδωρ = το πόσιμο νερό. = ήδύς. ≠ πικρός.

2. ευχάριστος: γλυκὸς ὕπνος.

3. για πρόσωπα αγαπητός: ὦ γλυκύτατε!

παράγ. γλυκέως, γλυκύτης.

NE γλυκός και γλυκός (με όλες τις σημ.).

[πιθ. από *δλυκ-ός, πβ. λατ. dulc-is].

γλύφω ΡΗΜΑ

Παρατ.	έγλυφον
Μέλλ.	γλύψω
Αόρ.	έγλυψα
Μέσ. αόρ.	έγλυψάμην
Παθ. παρακ.	γέγλυμαι & (σε σύνθ.) έξ-έγλυμαι

σκαλίζω με ειδικό όργανο ξύλο, μάριμαρο ή μέταλλο: παιδάριον ὄν ναῦς έγλυφεν = όταν ήταν παιδάκι σκάλιζε (στο ξύλο) πλοία.

παράγ. γλύπτης, γλυπτός, γλυφίς, γλύφανος / γλύφανον και γλυφεῖον, γλαφυρός, **σύνθ.** τοκογλύφος.

NE γλύφω.

[*γλευφ-, πβ. αρχ. γερμ. klioban «γλύφω», *gleubh-].

γλώττα, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο κοινός τύπος είναι γλώσσα

1. η γλώσσα ως ανατομικό όργανο ανθρώπου ή ζώου.

2. η γλώσσα που μιλιέται σε έναν τόπο: βάρβαρον γλώτταν ἰᾶσιν = μιλούν βαρβαρική γλώσσα. δωρίδα γλώτταν ἰᾶσιν = μιλούν δωρική διάλεκτο.

NE γλώσσα (και με τις δύο σημ.).

[*γλώχ-ια, γλωχίς «τύτη, αιχμή»].

γνώμη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σκέψη, κρίση: γνώμην ἱκανός = δυνατός στη σκέψη, μυαλωμένος.

2. θέληση, διάθεση, ζήλος: τῆ ἀφ' ἑαυτοῦ γνώμη = με τη θέλησή του. παρεσκευάζοντο πάση τῆ γνώμη = προετοιμάζονταν με πολύ ζήλο.

3. γνώμη, άποψη: Περικλῆς τὴν αὐτὴν γνώμην εἶχεν ὥσπερ καὶ πρότερον = ο Περικλής είχε την ίδια γνώμη όπως και πριν.

4. γνώμαι γνωμικά, αποφθέγματα.

5. σκοπός: ἀπὸ τοιαῦδε γνώμης = με τέτοιο σκοπό.

παράγ. γνωμικός **σύνθ.** γνωμολογῶ «διατυπώνω γνωμικό».

NE γνώμη (με τη σημ. 3).

[*γνω- (γι-γνώ-σκω) + παρ. επίθ. -μη].

γνωρίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	έγνωρίζον
Μέλλ.	γνωριῶ
Παρακ.	έγνωρικά

1. κάνω κάτι γνωστό, το γνωστοποιώ: γνώρισόν μοι, Κύριε, ὁδὸν ἐν ἣ πορεύσομαι = δείξε μου, Κύριε, το δρόμο που πρέπει να βαδίσω.

• παθ. φωνή γνωρίζομαι γίνομαι γνωστός.

2. ανακαλύπτω κάτι, το γνωρίζω.

3. γίνομαι γνώριμος με κάποιον, τον γνωρίζω: οὐκ έγνωρίζον τοὺς ἀνθρώπους τούτους.

παράγ. γνώρισις «γνωστοποίηση», γνώρισμα «αναγνωριστικό σημάδι», γνωρισμός.

NE γνωρίζω (με τη σημ. 2).

[*γνω- (γι-γνώ-σκω) + παρ. επίθ. -ρ-ίζω ή ουσ. *γνώρον (πβ. λατ. ignorō) + παρ. επίθ. -ίζω].

γνώσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. διερεύνηση, ιδιαίτερα η δικαστική: αἱ τῶν δικαστηρίων γνώσεις = οι έρευνες των δικαστηρίων.

2. γνώση. ≠ άγνοια.

σύνθ. διάγνωσις, άγνωσία, άνάγνωσις.

NE γνώση (με τη σημ. 2).

[*γνω- (< γι-γνώ-σκω) + παρ. επίθ. -σις].

γόης, -ητος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μάγος (που έφαλλε τις μαγικές επωδές με γοερές φωνές).

2. απατεώνας: *πονηρός γόης*.

παράγ. γοητικός.

NE γόης (με επέκτ. της σημ. 1 «αυτός που μαγεύει με την ομορφιά του»).

[*γό- (γοάω «βγάζω κραυγή πόνου, κόπτομαι») + παρ. επίθ. -ης, πβ. *πέν-ης, κέλ-ης*].

γοητεία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μαγεία και με επέκταση απάτη.

NE γοητεία (πβ. το **NE** γόης στο προηγούμενο λήμμα).

[**παράγ. λ.** *γοητε-ύω* + παρ. επίθ. -ία].

γόνυ, γόνατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γόνατο: *πρὸς τὰ γόνάτα τινος πίπτω* = πέφτω στα γόνατα κάποιου. *γόνυ κάμπτω* = κλίνω τα γόνατα, γονατίζω.

σύνθ. γονυπετής.

NE γόνατο.

[*γονF-, ομόρρ. με **λατ.** *genū, αρχ. ινδ.* *jānu*].

γοῦν ΜΟΡΙΟ

1. με περιοριστική και συμπερασματική χροιά τουλάχιστον λοιπόν: *ἔοικα γοῦν τούτου γε σοφώτερος εἶναι* = τουλάχιστον λοιπόν φαίνεται ότι είμαι πιο σοφός από αυτόν.

2. εισάγει παράδειγμα με το οποίο τεκμηριώνεται μια θέση που εκφράστηκε στα αμέσως προηγούμενα. *τὸν γοῦν ἄλλον χρόνον...* = κατά το παρελθόν πράγματι...

[**σύνθ.** γέ + οῦν].

γράμμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ζωγραφιά.

2. στοιχείο του αλφαβήτου, γράμμα: *γράμματα μανθάνω* = μαθαίνω να διαβάζω.

3. στον πληθυντικό **γράμματα**

α. τα έγγραφα: *τὰ γράμματα τῆς δίκης*. **β.** το σύγγραμμα, το βιβλίο: *τὰ τοῦ Ζήνωνος γράμματα*. **γ.** νόμοι, κανονισμοί: *ἡ κατὰ γράμματα πολιτεία* = το πολίτευμα που στηρίζεται σε νόμους. **δ.** μόρφωση: *ἄπειρος γραμμάτων* = αμόρφωτος.

παράγ. γραμματεὺς, γραμματεύω «είμαι γραμματέας», γραμματεῖον «πινακίδα πάνω στην οποία έγραφαν», γραμματική, γραμματικός «φιλόλογος», **σύνθ.** γραμματοδιδάσκαλος, γραμματοφύλαξ.

NE γράμμα (με τη σημ. 2, και γράμματα με τη σημ. 3δ).

[**παράγ. λ.** *γράφ-ω* + παρ. επίθ. -μα].

γραμματικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που ξέρει πολλά γράμματα, λόγιος, μελετημένος. ≠ ἀγράμματος.

2. ως ουσιαστικό, από την ελληνιστική περίοδο και μετά γραμματικός φιλόλογος, μελετητής της γλώσσας και της γραμματείας.

3. ως ουσιαστικό γραμματική (ενν. τέχνη) ο επιστημονικός κλάδος που ασχολείται με τη

μελέτη μιας γλώσσας και ειδικά με τη γραμματική της.

NE γραμματική (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** *γράμμα, -ατος* (< *γράφ-ω*) + παρ. επίθ. -ικός].

γραμματιστής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δάσκαλος που μαθαίνει στο παιδί τα πρώτα γράμματα.

[**παράγ. λ.** *γραμματίζω* + παρ. επίθ. -τής].

γραῦς, γραός, ή & γραῖα, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γριά γυναίκα.

παράγ. γραώδης. ≠ νεῶνις.

NE γραία, γριά.

[*γρᾶF-, πβ. διαλ. *γραιFία* = *γραῖα* αρχικά τα *γραῦς* και *γραῖα* σήμαιναν «τίπα του γάλακτος», κατόπιν «ρυτίδα του δέρματος»].

γραφή, -ῆς, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ζωγραφική.

2. ζωγραφιά.

3. η χρήση γραμμάτων, και κατ' επέκταση η συγγραφή.

4. ως δικανικός όρος καταγγελία, δίωξη ή δίκη που αφορά αδίκημα που στρέφεται κατά της πόλεως: *ἀστρατείας γραφή* = δίωξη για ανυποταξία. *Κηφισοφώντα γραφήν ιερῶν χρημάτων ἐδίωκες* = δίωκες τον Κηφισοφώντα για ιεροσυλία. ≠ δίκη «καταγγελία ή δίκη για αδίκημα στρεφόμενο ενάντια σε ιδιώτη».

NE γραφή (με τη σημ.3).

[**παράγ. λ.** *γράφ-ω* + παρ. επίθ. -ή].

γράφω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔγραφον
Μέλλ.	γράψω
Αόρ.	ἔγραψα
Παρακ.	γέγραφα
Μέσ. μέλλ.	γράψομαι
Παθ. μέλλ.	γραφῆσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔγραψάμην
Παθ. αόρ.	ἐγράφην
Παθ. παρακ.	γέγραμμαι
Παθ. υπερσ.	ἔγεγράμην

1. χαράζω γράμματα, και κατ' επέκταση διατυπώνω γραπτώς, γράφω: *γράφω ἐπιστολήν*.

• *γράφω νόμον / ψήφισμα* = προτείνω νόμο / ψήφισμα.

2. ζωγραφίζω: *ἀνδριάντα γράφω* = ζωγραφίζω ένα άγαλμα. *εἰκῶν γεγραμμένη*. = ζωγραφέω -ῶ.

3. μέση φωνή γράφομαι καταγγέλλω: *οἱ γραψάμενοι* = αυτοί που έχουν καταγγείλει, οι μισητές. *τοὺς ἀρχαίους θεοὺς οὐ νομίζοντα ἐγράφατό με* = με κατάγγειλε, επειδή δήθεν δεν πιστεύω στους παλιούς θεούς.

παράγ. γραφή, γραφεύς, γραφικός, γραφίς, γράμμα, γραπτός, **σύνθ.** αναγράφω, επιγράφω, καταγράφω, συγγράφω.

NE γράφω (με τη σημ. 1).

[*γραφ-, **IE** αρχής].

γυμνασίαρχος, -άρχου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

Αθηναίος πολίτης που ήταν υπεύθυνος για τη γυμναστική εκπαίδευση ή διηύθυνε ένα γυμνάσιον, δηλαδή γυμναστήριο.

NE γυμνασίαρχης «διευθυντής σχολικής μονάδας».

[**σύνθ. λ.** γυμνάσιον + ἄρχω].

γυμνάσιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. στον πληθυντικό τὰ γυμνάσια οι γυμναστικές ασκήσεις.

2. γυμναστήριο, χώρος αθλητικής εκπαίδευσης.

σύνθ. γυμνασίαρχος.

NE γυμνάσια «ασκήσεις», γυμνάσιο (με επέκτ. της σημ. 2 «χώρος για κάθε είδος εκπαίδευσης, όχι μόνο αθλητικής»).

[**παράγ. λ.** γυμνασ- (< γύμνασ-ις < γυμνάζω) + παρ. επίθ. -ιον].

γυμνικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που έχει σχέση με τη γυμναστική, αθλητικός: γυμνικός ἀγών = διαγωνισμός στη γυμναστική, αθλητικός διαγωνισμός.

[**παράγ. λ.** γυμνός (*μυγ-νός < *νυγνός, πβ. λατ. nudus) + παρ. επίθ. -ικός].

γυμνώω -ῶ ΡΗΜΑ

γυμνώνω, αφαιρώ τα ρούχα ή το κάλυμμα. ≠ ἐνδύω.

παράγ. γυμνικός, γυμνήτες «ελαφρά οπλισμένοι στρατιώτες του πεζικού», **σύνθ.** γυμνοπαιδία, γυμνοσοφισταί.

NE γυμνώνω.

[**παράγ. λ.** γυμνός + -όω].

γυνή, γυναικός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. γυναίκα. ≠ ἀνήρ.

• γνωμικό γυνή δὲ χρηστή πηδάλιον ἐστ' οἰκίας η καλή σύζυγος είναι το τιμόνι του σπιτιού.

2. γυναίκα παντρεμένη, σύζυγος. ≠ παρθένος.

3. θνητή γυναίκα. ≠ θεά.

παράγ. γυναικείος, γύναιος, γυναικῶν ἡ, γυναικωνίτις, **σύνθ.** γυναικοκρατοῦμαι.

NE γυναίκα (με τις σημ. 1,2).

[*γυνᾶ, αρχ. ινδ. gnā- «γυναίκα, θεά»].

γύψ, γυπός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το αρπακτικό πουλί γύπας.

σύνθ. γυπώδης.

NE γύπας.

[*γυ- (γύαλον «κοιλότητα») + παρ. επίθ. -π-ς > γύψ].

Δ

Δ, δ, δέλτα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το τέταρτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-4ος αι. π.Χ.) είχε τη φωνητική αξία ηχηρού κλειστού φθόγγου και οι αρχαίοι Έλληνες το πρόφεραν ως [d].

• ως αριθμητικό σύμβολο δ´ = 4, αλλά .δ = 4.000.

δαδοῦχος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που κρατούσε δάδα, συνήθως ως αξιωματούχος, όταν τελούνταν τα Ελευσίνα μυστήρια προς τιμήν της θεάς Δήμητρας: Καλλίτας ὁ δαδοῦχος. = δαδοφόρος.

παράγ. δαδουχέω -ῶ, δαδουχία, **σύνθ.** δαδοφόρος.

[**σύνθ. λ.** δάξ, δαδός-ς + ἔχω].

δαιμόνιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η θεία δύναμη: πάντη ἄψευδὲς τὸ δαιμόνιον καὶ τὸ θεῖον = η θεία δύναμη και ο θεός είναι εντελώς ξένα προς το ψέμα.

2. κατώτερος θεός, κάτι ανάμεσα στους θεούς και στους θνητούς: καινὰ δαιμόνια = καινούριες θεότητες (στις οποίες κατηγορούσαν το Σωκράτη ότι πίστευε).

• το θεϊκό πνεύμα που εμποδίζει το Σωκράτη να κάνει κάτι κακό: τὸ δαιμόνιον κωλύει = με εμποδίζει το δαιμόνιο.

3. στην Καινή Διαθήκη το πονηρό πνεύμα: ἐκβάλλω δαιμόνια = διώχνω τα κακά πνεύματα.

NE δαιμόνιο (με τη σημ. 3, αλλά και με τη σημ. «τζίνι των παραμυθιών»).

[ουσιαστικοπ. ουδ. του δαιμόνιος, -ία, -ιον].

δαιμόνιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που έχει σχέση με το δαίμονα (δηλ. το θεό), που προέρχεται από αυτόν, και επομένως ο θαυμαστός: εἰ μὴ τι δαιμόνιον εἶη = αν δεν είναι κάποια θεϊκή παρέμβαση.

2. για πρόσωπα θαυμάσιος, θεϊκός: δαιμόνιος τὴν σοφίαν = έχει θαυμαστή σοφία.

• συχνά στην κλητική και ειρωνικά ὦ δαιμόνιε Γλαύκων = ευλογημένε μου, Γλαύκωνα!

NE δαιμόνιος (με τη σημ. 2)

[**παράγ. λ.** δαίμων, -ονος + παρ. επίθ. -ιος].

δαίμων, -ονος, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η ακαθόριστη ανώτερη δύναμη που καθορίζει την πορεία του ανθρώπου.

2. η τύχη ενός ανθρώπου, καλή ή κακή, οι περιστάσεις και συνθήκες της ζωής του.

παράγ. δαιμόνιον, δαιμονίως, δαιμονιώδης, **σύνθ.** κακοδαιμονέω -ῶ, δεισιδαίμων.

NE δαίμονας (με τη σημ. 3).

[*δαί- (δαί-ω «τεμαχίζω, μερίζω» < *δαF-jw) + παρ. επίθ. -μων].

δάκνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔδακνον
Μέλλ.	δήξομαι
Αόρ. β΄	ἔδακον
Παρακ.	δέδηχα
Παθ. μέλλ.	δηγήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐδήχθην
Παθ. παρακ.	δέδηγμαι

1. δαγκώνω. 2. μεταφορικά, συχνά στην παθ. φωνή ερεθίζω, πληγώνω την ψυχή κάποιου: *δηχθεῖσα κέντροις ἠράσθη...* = αφού πληγώθηκε από το κεντρί (του έρωτα), ερωτεύτηκε τον...

παράγ. δῆγμα «δάγκωμα».

NE δαγκώνω (από τον αόρ. ἔδακον).

[*δακ- (από *δενκ- «δαγκώνω») + επίθ. -ν-ω].

δανείζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδάνειζον
Μέλλ.	δανείσω
Αόρ.	ἐδάνεισα
Παρακ.	δεδάνεικα
Παθ. αόρ.	ἐδανείσθην
Μέσ. & παθ. παρακ.	δεδάνεισμαι «έχω δανείσει» (μέσο) & «έ- χω δανειστεί» (παθητικό)

1. δανείζω σε κάποιον χρήματα: *ἐδάνεισεν αὐτῷ δισχιλίας δραχμίας* = του δάνεισε δύο χιλιάδες δραχμές.

2. μέση φωνή δανείζομαι παίρνω χρήματα με δάνειο: *ἀποδώσουσιν οἱ δανεισάμενοι τοῖς δανείσασιν τὸ ἀργύριον* = θα επιστρέψουν τα χρήματα στους δανειστές αυτοί που τα δανείστηκαν.

παράγ. δανεισμός, δανειστής.

NE δανείζω και δανείζομαι.

[δάνος, -ους «δώρο, οφειλή» (*δα- < δί-δομι), *δανεισ-ίζω > δανείζω].

δαπανῶ -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδαπάνων
Μέλλ.	δαπανήσω
Αόρ.	ἐδαπάνησα
Παθ. μέλλ.	δαπανηθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐδαπανησάμην
Παθ. αόρ.	ἐδαπανήθην
Παθ. παρακ.	δεδαπάνημαι
Παθ. υπερσ.	ἐδεδαπάνημην

1. ξοδεύω, δαπανώ: *πάντα ἐκ τῶν ἰδίων ἐδαπανῶμεν* = εμείς πληρώναμε όλα τα έξοδα με δικά μας χρήματα.

2. μέση φωνή δαπανῶμαι ξοδεύω από τα δικά μου χρήματα.

NE δαπανώ (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** δαπάνη (*δα-π- «ξοδεύω, τρώγω», πβ. δα-τέομαι «τεμαχίζω κρέας κτλ.») + παρ.

επίθ. -άω, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** *dāpayati* «μοιράζω»].

δάς, δαδός, ἦ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δαυλός από ξύλο πεύκου. = πυρσός.

παράγ. δάδινος, δαδίον, **σύνθ.** δαδοῦχος, δαδουχέω.

NE δάδα.

[*δαι-*Fis* < *δα*F-jw* > δαίω «καίω»].

δασύς, -εῖα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δασύτερος
Υπερθετικός	δασύτατος

1. τριχωτός, δασύτριχος: *δέρμα αἰγὸς δασύ* = δασύτριχο δέρμα κατσίκας.

2. αυτός που έχει πυκνό φύλλωμα ή που είναι καλυμμένος με πυκνόφυλλα φυτά: *διὰ τῶν δασέων* = μέσα από πυκνά δάση.

3. για φθόγγους αυτός που προφέρεται με μια άχνα, με μια εκβολή αέρος. Στην αρχαία δασέα σύμφωνα ήταν τα θ, φ, χ, που προφερόνταν αντίστοιχα ως τ με άχνα, π με άχνα και κ με άχνα. ≠ ψιλός «που προφέρεται λιτά και απερίττα, δηλαδή χωρίς άχνα», λ.χ. τα σύμφωνα τ, π, κ).

παράγ. δασύνω, δασύτης, **σύνθ.** δασύτριξ (γεν. δασύτριχος), δασύμαλλος, δασυπύγων «με δασύ γένη».

NE λόγ. δασύς (και δασύτριχος «με πολλές τρίχες»).

[*δασύς, ομόρρ. με **λατ.** *densus*].

δαψιλής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δαψιλέστερος
Υπερθετικός	δαψιλέστατος

1. άφθονος: *δαψιλείς ἔπαινοι*. = άφθονος.

2. για πρόσωπα γενναιοδωρος ή σπάταλος: *δαψιλής χορηγός*.

παράγ. δαψίλεια, ή «αφθονία», δαψιλῶς, δαψιλεύομαι.

[*δαψ- (ἔ-δαψ-α, αόρ. του δάψ-τω «καταβροχθίζω») + παρ. επίθ. -ιλής].

δὲ ΑΝΤΙΘΕΤΙΚΟ/ΣΥΝΔΕΤΙΚΟ ΜΟΡΙΟ

1. συχνά προηγείται το μέν εξάλλου, από το άλλο μέρος: *πρῶτος μέν... δεύτερος δέ*.

2. όταν δεν προηγείται το μέν, το δὲ λειτουργεί

α. ως αντιθετικό αλλά: *...ἐπ' ἐλευθερώσει δὲ τῶν Ἑλλήνων παρελήλυθα* = ...αλλά ήρθα για να απελευθερώσω τους Έλληνες.

β. ως συνδετικό σε επεξηγηματικές προτάσεις δηλαδή: *τὴν νῦν Βοιωτίαν, πρότερον δὲ Καδμηίδα γῆν καλουμένην* = τη σημερινή Βοιωτία, αυτή δηλαδή που την ονόμαζαν παλαιότερα Καδμεία γη.

3. όταν, έπειτα από διακοπή, συνεχίζει κάποιος την ομιλία του λέω λοιπόν, που λέτε: *χρόνου δὲ ἐπιγενομένου καὶ κατεστραμμένων πάν-*

των... = αφού πέρασε ο καιρός, που λέτε, και υποδουλώθηκαν όλοι...

NE δε (λόγιο).

[μεταπτωτ. τύπος του δῆ (*δῆ-, δῆ)].

-δε ΕΓΚΛΙΤΙΚΟ ΜΟΡΙΟ

1. με ονόματα τόπων δηλώνει κίνηση προς έναν τόπο: οἴκαδε = προς την πατρίδα. Ἀθήναζε (< Ἀθήνασδε) = προς την Αθήνα.

2. με δεικτικές αντωνυμίες επιτείνει τη σημασία τους ὄδε = αυτός εδώ.

δέδοικα & δέδια ΡΗΜΑ

Μέλλ.	δείσομαι
Αόρ.	ἔδεισα
Παρακ. με σημ. ενεστ.	δέδοικα & δέδια «φοβάμαι»
Υπερσ. με σημ. παρατ.	ἔδεδοίκειν «φοβόμουν»

παρακείμενος του ρήματος δείδω με ενεστωτική σημασία.

1. φοβάμαι: δέδοικα μή... = φοβάμαι μήπως... δεδιότες μη καταλυθεί ὁ δῆμος = φοβούμενοι μήπως καταλυθεί η δημοκρατία. ἐδείσατε ὑπερ ὑμῶν αὐτῶν = φοβηθήκατε για τον εαυτό σας. ≠ θαρρέω.

2. με αιτιατική φοβάμαι κάποιον: μήτε αἰσχύνεσθαι δεῖ αὐτὸν μήτε δεδιέναι τοὺς γονεῖς = δεν πρέπει ούτε να ντρέπεται ούτε να φοβάται τους γονεῖς του.

¶ παράγ. δειλός, σύνθ. δεισιδαίμων.

[*δFει-, δειλός, με αναδιπλ. δέ-δοι-κα].

δέησις, -εως, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ικεσία. **2.** ανάγκη, ἔλλειψη: κατὰ τὰς δεήσεις = ανάλογα με τις ανάγκες τους.

NE δέηση (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. δε-η- (πβ. δεητικός, δέω, δέομαι «στερούμαι» < *δενσ-) + παρ. επίθ. -σις].

δεῖ ΡΗΜΑ

απρόσωπο ρ. του προσωπικού δέω

Παρατ.	ἔδει
Μέλλ.	δείσει
Αόρ.	ἔδέησε
Παρακ.	δεδέηκε
Υπερσ.	ἔδεδεήκει

1. με απαρέμφατο ως υποκείμενο πρέπει: δεῖ με ἐλθεῖν = πρέπει να έρθω. δεῖ ἡμᾶς ἀνδρείους εἶναι = πρέπει να είμαστε γενναίοι. οἶμαι δεῖν... = νομίζω ότι πρέπει... = χρή, προσήκει.

2. με γενική πράγματος υπάρχει ανάγκη για κάτι: εὐβουλίας δεῖ = χρειάζεται σύνεση. δεῖ δὴ χρημάτων καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων = χρειάζονται χρήματα και χωρίς αυτά δεν μπορεί να γίνει τίποτε από τα αναγκαία.

• εκφράσεις **α.** πολλοῦ δεῖ (οὕτως ἔχειν) = πολύ απέχει από την πραγματικότητα. **β.**

ὀλίγου δεῖ = παρά λίγο, σχεδόν. ἐλαχίστου ἐδέησε διαφθεῖραι τὸ πῦρ τοὺς Πλαταιεῖς = η πυρκαγιά λίγο ἔλειψε να κάψει τους Πλαταιεῖς.

3. με δοτική προσώπου δεῖ μοί τινος = χρειάζομαι κάποιον ή κάτι.

¶ παράγ. το δέον, τα δέοντα, δεόντως.

[*δενσ- «υπολείπομαι, έχω ανάγκη», πβ. δέησις, δεύ-τερος «που στερείται τη θέση του πρώτου», πβ. αρχ. ινδ. dosa «έχω ἔλλειψη από κάτι»].

δείκνυμι & δεικνύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔδεικνυν & ἐδείκνουν
Μέλλ.	δείξω
Αόρ.	ἔδειξα
Παρακ.	δέδειχα
Παθ. μέλλ.	δειχθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐδείχθην
Παθ. παρακ.	δέδειγμα
Παθ. υπερσ.	ἔδεδείγμην

1. δείχνω κάποιον ή κάτι: δείκνυμι εἰς τινα = δείχνω προς το μέρος κάποιου. = δηλώω -ῶ.

2. αποδεικνύω: ἐδειξαν ἔτοιμοι ὄντες = απέδειξαν πως ήταν έτοιμοι.

¶ παράγ. δείγμα, δεικτέος, δεικτικός, δείξις, σύνθ. ἀναδείκνυμι, ἀποδείκνυμι, ἔνδειξις, παρὰδειγμα.

NE δείχνω (και με τις δύο σημ.).

[*δεικ- + παρ. επίθ. -νυ + -μι, πβ. λατ. dicō, αρχ. ινδ. disāti «δείχνω»].

δείλη, -ης, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

οι πρώτες ὥρες του απογεύματος μετά το μεσημέρι: ἡνίκα δὲ δείλη ἐγένετο = κατά το απόγευμα.

¶ παράγ. δειλινός, -ή, -όν.

NE δειλί (ποιητ.), δειλινό.

[ουσιαστικοπ. θηλ. του επιθέτου δειέλος ὁπὲρ δύων «που δύει αργά», χωρίς σαφή ετυμολογία].

δεῖνα, -ος, ὁ, ἢ, τὸ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

αόριστη αντωνυμία.

πάντα με άρθρο κάποιος: ἐμὸς ἢ τοῦ δεῖνος; = δικός μου ή κάποιου άλλου;

• μειωτικά τί δὲ ἔδρασε ὁ δεῖνα; = γιατί τα έκανε αυτά ο λεγόμενος;

NE ο δεῖνα.

[αβέβ. ετυμ., κατά τους αρχ. γραμματικούς από *ταδεῖνα < *τάδε ἔνα, πβ. για το -εν- ἐκεῖν-ος < *ἐ-κεν-ιος].

δεινός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δεινότερος
Υπερθετικός	δεινότατος

1. αυτός που προκαλεί φόβο, φοβερός: δεινὸς ἰδεῖν = φοβερός στο να τον βλέπεις. εἰ δεινὰ ἔδρασας, δεινὰ καὶ παθεῖν σε δεῖ = αν έκανες

φοβερά πράγματα, φοβερά πρέπει και να πάθει.

- με απαρέμφατο *δεινόν ἐστι* = είναι επικίνδυνο να...

2. θαυμαστός, παράξενος: *πολλὰ τὰ δεινὰ κούδεν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει* = πολλά είναι τα θαυμαστά, αλλά από τον άνθρωπο δεν υπάρχει τίποτε πιο θαυμαστό.

3. έξυπνος, ικανός: *Πρωταγόρας ἦν σοφὸς καὶ δεινὸς ἀνὴρ* = ο Πρωταγόρας ήταν σοφός και ικανός άντρας.

- με απαρέμφατο *δεινὸς λέγειν* = πολύ ικανός ρήτορας.

παράγ. δεινότης, δεινώω, δεινώσις, δεινώω, **σύνθ.** δεινοπαθέω.

NE λόγ. δεινός «ικανός» (σημ. 3).

[*δFεινός, *δFει- < δείδω «φοβάμαι», πβ. δειλός].

δειπνέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδειπνουν
Μέλλ.	δειπνήσω & δειπνήσομαι
Αόρ.	ἐδειπνήσα
Παρακ.	δεδείπνηκα
Υπερσ.	ἐδεδειπνήκειν

τρῶω, (και ειδικότερα στους αττικούς) τρῶω το κύριο φαγητό της ημέρας: *δειπνῶ παρὰ τι* = δειπνῶ στο σπίτι κάποιου.

[**παράγ. λ.** *δείπνον* + παρ. επίθ. -έω].

δείπνον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το φαγητό και η ώρα του φαγητού, (και ειδικότερα στους αττικούς) το κύριο γεύμα της ημέρας: *καλῶ ἐπὶ δειπνον* = προσκαλῶ σε δείπνο. *πρὸ δειπνου* = πριν από το φαγητό. *ἀπὸ δειπνου* = μετά το φαγητό.

παράγ. δειπνῶ -ῶ, δειπνίζω, **σύνθ.** δειπνοσοφιστής.

NE δειπνο.

[**αβέβ. ενυμ.,** ίσως μεσογειακή λ.].

δεισιδαίμων, -ων, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δεισιδαίμονεστερος
Υπερθετικός	δεισιδαίμονεστατος

1. με θετική σημ. αυτός που φοβάται τους θεούς και συνεπώς ο ευσεβής, ο θρήσκος: *οἱ δεισιδαίμονες ἤττον τοὺς ἀνθρώπους φοβοῦνται* = όσοι φοβούνται (σέβονται) τους θεούς, δε φοβούνται τους ανθρώπους.

2. με αρνητ. σημ. αυτός που διακατέχεται από δεισιδαίμονιες.

παράγ. δεισιδαμονία.

NE δεισιδαίμων και δεισιδαίμονας (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *δFεισιδαίμων < *δFεισι- (< δείδω «φοβάμαι») + δαίμων].

δεκάτη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το ένα δέκατο των εισοδημάτων, που δίνεται ως φόρος ή ως προσφορά στους θεούς.

[ουσιαστικοπ. θηλ. του επιθέτου *δέκατος, -η, -ον*].

δελεάζω ΡΗΜΑ

1. πιάνω με δόλωμα.

2. εξαπατώ με δόλιο τρόπο, με τέχνασμα.

παράγ. δελεασμός, δελέασμα.

NE λόγ. δελεάζω (με τη σημ. 2).

[*δέλε-αρ* + *-άζω*, **δέλεαρ**].

δέλεαρ, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μεταπλαστικό ουσιαστικό

1. το δόλωμα.

2. μέσο εξαπάτησης: *ἡδονὴ κακοῦ δέλεαρ* = η ηδονή παρακινεί στο κακό. = δόλος.

παράγ. δελεάζω, δελεασμός.

NE λόγ. δέλεαρ (με τη σημ. 2).

[*δέλεFαρ, πβ. **αιολ.** *βλήρ* < *βελ(η)- «καταπίνω», ομόρρ. με *βερη- «βορά»].

Δελφοί, -ῶν, οἱ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το μαντείο του Απόλλωνα στους πρόποδες του Παρνασσού (οι Δελφοί θεωρούνταν το κέντρο, ο ομφαλός της γης).

[*ΔελFοί < *δελφ- «μήτρα» + παρ. επίθ. -οί, σε πληθ. κατά τους περισσότερους συνοικισμούς].

δεξιά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δεξί χέρι: *δεξιὰν δόντες και λαβόντες συνωμολόγησαν* = έδωσαν τα χέρια και έκλεισαν μια συμφωνία.

[ουσιαστικοπ. θηλ. *δεξιὰ (χείρ)* του επιθέτου *δεξιός, -ιά, -ιόν*].

δεξιόμοι -οῦμαι ΡΗΜΑ

χαιρετώ δίνοντας το δεξί μου χέρι.

NE δεξιόνομαι κάποιον «υποδέχομαι τιμητικά κτλ.».

[**παράγ. λ.** *δεξιός* + παρ. επίθ. -όμοι].

δεξιός, -ά, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που βρίσκεται από την πλευρά του δεξιού χεριού. ≠ άριστερός, εύωνυμος.

2. αυτός που προμηγνύει κάτι καλό, ο αίσιος: *δεξιὸς ὄρνις* = αίσιος οϊωνός.

3. επιδέξιος, έξυπνος: *πολλοὶ κακοῦργοι ὄντες δεξιοὶ κέκληνται* = πολλοί, ενώ είναι παλιάνθρωποι, θεωρούνται έξυπνοι.

παράγ. δεξιά, δεξιόμοι -οῦμαι, δεξιότης, **σύνθ.** επιδέξιος, άδέξιος.

NE δεξιός (με τις σημ. 1, 2).

[*δεξιFός, *δεκ-, *δέχομαι*, πβ. *δεξι-τερός*].

δέομαι

αποθετικό ρήμα

Παρατ.	ἐδεόμην
Μέλλ.	δεήσομαι
Αόρ.	ἐδεήθην
Παρακ.	δεδέημαι

1. χρειάζομαι κάποιον ή κάτι: οὐδὲν δέομαι Σωκράτους = δε χρειάζομαι τίποτε από το Σωκράτη. τοῦτο ἔτι δέομαι μαθεῖν = αυτό χρειάζομαι ακόμα να καταλάβω.

2. παρακαλώ για κάτι, ζητώ κάτι: τοῦτο δέομαι ὑμῶν = αυτό ζητώ από σας (για τούτο σας παρακαλώ).

παράγ. δέησις.

NE δέομαι (με επέκταση της σημ. 2 «προσεύχομαι»).

[*δευσ- < δέω «χρειάζομαι», πβ. δεύ-τερος «που υπολείπεται του πρώτου», ☞ επίσης **δει** & **δέω** (A)].

δέον, -οντος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μετοχή του απροσώπου δει

αυτό που είναι αναγκαίο ή σωστό, το ορθό: πράττω τὸ δέον = κάνω το σωστό. μᾶλλον τοῦ δέοντος = περισσότερο από όσο χρειάζεται.

NE το δέον.

[*δευσ- < δέω «χρειάζομαι», πβ. δεύ-τερος].

δέος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φόβος: τρέμω τῷ δέει τί πείσομαι = τρέμω από το φόβο τι θα πάθω. τὸ ἀντίπαλον δέος = ο φόβος που προξενεί ο αντίπαλος.

2. σεβασμός.

NE λόγ. δέος (και με τις δύο σημ.).

[*δFείος > δέος, δειδῶ «φοβάμαι»].

δέρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔδερων
Μέλλ.	δερωῶ
Αόρ.	ἔδειρα
Παθ. μέλλ.	δαρήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐδάριην
Παθ. παρακ.	δέδαρμαι

1. γδέρνω (ζώω). 2. δέρνω κάποιον.

• παροιμία ὁ μὴ δαρεῖς ἄνθρωπος οὐ παιδεύεται = ὅποιος δε φάει ξύλο δε γίνεται ἄνθρωπος.

παράγ. δέρας, δέρμα, δορά.

NE γδέρνω (< ἐκ-δέρω, με τη σημ. 1) και δέρνω (με τη σημ. 2).

[*δέρ-ω «γδέρνω», πβ. **λιθ.** derù «γδέρνω»].

δεσμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πληθ. οἱ δεσμοὶ και τὰ δεσμὰ

1. κάτι που χρησιμοποιείται για σύνδεση ή για στερέωση.

2. πληθυντικός οἱ δεσμοί = οι αλυσίδες των φυλακισμένων.

NE δεσμός (και με τις δύο σημ.).

[**παράγ. λ.** *δε- (< δέω «δένω» < *δεῖω) + παρ. επίθ. -σμός].

δεσμοκτήριον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φυλακή: πολλοὶ ἐν τῷ δεσμοκτηρίῳ ἦσαν = πολλοὶ ἦταν οι φυλακισμένοι.

NE λόγ. δεσμοκτήριον.

[**παράγ. λ.** *δεσμοκτήρ (πβ. δεσμοῦτης < δεσμοῦ + παρ. επίθ. -της) + παρ. επίθ. -ιον].

δεσπότης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

Κλητ. ενικού δέσποτα

1. ο αφέντης (σε αντιδιαστολή προς τον δούλον).

2. απόλυτος άρχοντας.

παράγ. δέσποινα, δεσπόζω «είμαι κυρίαρχος», δεσποτικός.

NE λόγ. δεσπότης (με την αρχ. σημ.) και δημοτ. δεσπότης «επίσκοπος της Εκκλησίας».

[*δεμο- (δέμω «κτίζω») + *πότις > πόσις «ο κύριος του σπιτιού», πβ. **αρχ. ινδ.** dámpati «κύριος του σπιτιού»].

δεῦρο ΕΠΙΡΡΗΜΑ / ΕΠΙΦΩΝΗΜΑ

1. τοπικά εδώ, προς τα εδώ: δεῦρο παρὰ Σωκράτη καθέζου = κάθισε εδώ, κοντά στο Σωκράτη.

2. χρονικά έως τώρα: δεῦρο αἰεί = συνεχώς έως τώρα.

3. ως επιφώνημα εμπρός! έλα! και μοι δεῦρο, ὦ Μέλητε, εἶπέ = εμπρός, Μέλητε, πες μου. Στη μεταγενέστερη γραμματεία ως πληθ. του δεῦρο χρησιμοποιήθηκε ο τύπος δεῦτε: δεῦτε λάβετε φῶς = εμπρός (εσείς οι πολλοί) πάρτε φως.

NE στη φρ. δεῦρο ἔξω «έλα έξω».

[*δε-υρο ή *δε-αυρο, πβ. **λιθ.** aurè = δεῦρο].

δέχομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔδεχομην
Μέλλ.	δέξομαι
Αόρ.	ἔδεξάμην
Παθ. μέλλ. με ενεργ. σημ.	δεχθήσομαι «θα δεχθώ κάτι»
Παθ. αόρ. με ενεργ. σημ.	ἔδέχθην «δέχθηκα κάτι»
Παρακ.	δέδεγμαί

1. δέχομαι, καλωσωρίζω, εγκρίνω, συμφωνώ.

2. περιεμένο την επίθεση κάποιου.

παράγ. δέκτης, δεξαμενή (< μτχ. *δεξαμένη), **σύνθ.** καταδέχομαι, παραδέχομαι.

NE δέχομαι (με τη σημ. 1).

[*δεχ-, δεκ-, **IE** αρχής].

δέω (A) ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔδεον
Μέλλ.	δεήσω
Αόρ.	ἔδέησα
Παρακ.	δεδέηκα

1. έχω ανάγκη από κάτι: παραδείγματος τοῦτο δεδέηκε = αυτό έχει ανάγκη από παράδειγμα.

ὀλίγου δέω δακρῦσαι = λίγο θέλω να δακρῦσω.

πολλοῦ δέω ἀπολογεῖσθαι = πολύ απέχω από το να υπερασπίσω τον εαυτό μου. παρὰ μικρὸν ἐδέησα ἀποθανεῖν = παρά λίγο να πεθάνω.

2. δέων, -ουσα, -ον ο πρέπων, ο αριμῶνων.

παράγ. δέησις, **σύνθ.** ένδειξ, ένδεια.

[*δευσ-, δέησις, ☞ **δει** & **δέομαι**].

δέω (B) ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔδουν (-εις, -ει κτλ.)
Μέλλ.	δήσω
Αόρ.	ἔδησα
Παρακ.	δέδεκα
Υπερσ.	ἔδεδέκειν
Μέλλ.	δεθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔδέθην
Παθ. παρακ.	δέδεμαι
Παθ. υπερσ.	ἔδεδέμην

1. δένω: δέω κίνα κλοιῶ = δένω το σκυλί με περιλαίμιο. = δεσμεύω. ≠ λύω.

2. επιβάλλω δεσιά σε κάποιον ως μορφή φυλάκισης, τον δένω με αλυσίδες ή χειροπέδες: ἦσαν δεδεμένοι πρὸς ἀλλήλους = ήταν αλυσοδομεμένοι ο ένας με τον άλλο.

παράγ. δέσις, δέση, δεσμός, δέσμιος, δεσμώτης, **σύνθ.** ὑπόδημα, διάδημα.

NE δένω (με σημ. 1).

[*δη-, *δε-, *δέ-ζω, πβ. **αρχ. ινδ.** ditá- = δετόζ].

δῆ ΜΟΡΙΟ

1. συνοδεύει επιρρήματα χρόνου: νῦν δῆ.

2. προσδίδει ἔμφαση ασφαλώς, βεβαίως, πράγματι: καὶ ἴστε δὴ οἶος... = και γνωρίζετε ασφαλώς ποιος...

3. δηλώνει μετάβαση στα επόμενα, με ή χωρίς συμπερασματική χροιά: γίνονται δὴ οὔτοι χίλιοι = αυτοί λοιπόν φτάνουν τους χίλιους.

[*δη-, δέ-, **δέ**].

δηλαδὴ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

φανερά, ολοφάνερα, ξεκάθαρα, βεβαιότατα.

NE δηλαδή.

[δῆλα + δῆ, **δέ**].

δηλονότι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

εἶναι φανερό ότι..., δηλαδὴ.

[δῆλον + ὅτι, **δέ**].

δῆλος, -η & -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

σαφής, φανερός: δῆλοι εἶσι μὴ ἐπιτρέψοντες = εἶναι φανερό ότι δε θα επιτρέψουν.

• ως απρόσωπο δῆλον (ἔστι) ὅτι τὰ Κύρου οὕτως ἔχει = εἶναι φανερό ότι ἔτσι ἔχουν τα πράγματα τα σχετικά με τον Κύρο.

παράγ. δηλονότι, δηλαδὴ, δηλόω, **σύνθ.** ἄδηλος, ἔκδηλος.

[*δεελος (πβ. αιολ. εὔδειλος = εὔδηλος) > δῆλος].

Δῆλος, -ου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τοπωνύμιο το νησί όπου, σύμφωνα με τη μυθολογία, η Λητώ γέννησε το θεό Απόλλωνα και την αδελφή του, Ἄρτεμη.

[προελλ.].

δηλόω -ῶ ΡΗΜΑ

1. δείχνω κάτι. = δείκνυμι.

2. αποδεικνύω κάτι: δηλώσω οὐ παραγενόμενος = θα αποδείξω πως δεν ἴμουν παρών.

3. ως αμετάβατο εἶναι ξεκάθαρο (φανερό) ὅτι...: δῆλοι δὲ ταῦτα ὅτι οὕτως ἔχει = εἶναι ξεκάθαρο ότι ἔτσι ἔχουν τα πράγματα.

NE δηλώνω «λέω με ἔμφαση».

[**παράγ. λ.** δῆλος + παρ. επίθ. -όω].

δημαγωγός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. με θετική σημ. ο αρχηγός του λαού, αυτός που επηρεάζει, κατευθύνει το λαό (ὅπως λ.χ. ο Περικλής): **δημαγωγοὶ ἀγαθοί.**

2. συνήθως με κακή σημ. δημαγωγός: ἔστιν γὰρ **δημαγωγός ὁ τοῦ δήμου κόλαξ** = γιατί ο δημαγωγός εἶναι αυτός που κολακεύει το λαό.

παράγ. δημαγωγία.

NE δημαγωγός (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** δήμον + ἄγω].

δημηγορέω -ῶ ΡΗΜΑ

μιλώ, αγορεύω στην εκκλησία του δήμου.

[**παράγ.** **δημηγόρος** + παρ. επίθ. -έω].

δημηγορία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ομιλία, αγόρευση στην εκκλησία του δήμου.

NE λόγ. δημηγορία.

[**παράγ. λ.** **δημηγόρος** + παρ. επίθ. -ία].

Δημήτηρ, -τερος & -τρος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο ὄνομα η θεά της γεωργίας Δήμητρα, μητέρα της Περσεφόνης, που λατρευόταν στην Ελευσίνα.

παράγ. Δημήτριος, Δημήτρια (τά).

NE Δήμητρα.

[**σύνθ. λ.** πιθ. **Δᾶ** (= **Γᾶ** = **Γῆ**) + **μήτηρ**].

δήμιος, -ίου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

επίθετο **δήμιος** (ενν. δοῦλος) δούλος του δήμου, δηλ. δούλος που ὀρίζε το κράτος για την εκτέλεση των θανατικών ποινών, δήμιος.

NE δήμιος (συνήθως με μεταφορ. σημ. «σκληρός κτλ.»).

[ουσιαστικοπ. αρσ. του επιθ. **δήμιος, -ιος, -ιον** που αρχικώς σήμαινε «δημόσιος»].

δημιουργός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αυτός που ασκεί ἔργο ωφέλιμο για το δήμο, και κατ' ἐπέκταση ο τεχνίτης **2.** δημιουργός.

παράγ. δημιουργέω -ῶ.

NE δημιουργός (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** **δήμιος** + ***Φεργ-** (πβ. **Φέργον** = ἔργον) + παρ. επίθ. -ός, ***δημοΦεργός**].

δημοκρατέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔδημοκρατούμην
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	δημοκρατήσομαι

ἔχω δημοκρατικό πολίτευμα: πόλις δημοκρατουμένη. ≠ τυραννέομαι -οῦμαι.

[**σύνθ. λ.** **δημοκρατ-** (< **δήμος** + **κρατέω**) + παρ. επίθ. -έομαι].

δήμιος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ο απλός λαός (σε αντιδιαστολή προς τους ἄρχοντες). ≠ δυνατοί.

2. με πολιτική σημ. τα μέλη εκείνα του πληθυσμού μιας κοινότητας που διέθεταν πολιτικά δικαιώματα, το σύνολο των πολιτών.

3. το δημοκρατικό πολίτευμα (σε αντιδιαστολή προς τους *ολίγους*).

4. το πολιτειακό όργανο της *εκκλησίας* του Δήμου.

5. οί δήμοι στην Αττική, οι περιφέρειες που αποτελούσαν κοινότητες, καθώς και οι υποδιαιρέσεις των φυλών: *δήμου Δεκελήθεν* = από το δήμο της Δεκέλειας.

†† *παράγ.* δημεύω, δήμιος, δημοσία, δημηγορέω -ω, *σύνθ.* δημαγωγός, δημηγορία, δήμαρχος.

NE δήμος (με τη σημ. 5, «διοικητική αρχή σε κάθε πόλη ή κοινότητα»).

[*δα-, *δη- (< *δαίομαι* «διανέμω») + παρ. επίθ. -μος].

δημοσία ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. στη δημόσια ζωή, στο δημόσιο. ≠ *ιδία*.

2. με δημόσια έξοδα: *Τέλλον Ἀθηναῖοι δημοσία ἔθαψαν*.

NE δημόσια, (λογ.) δημοσία (π.χ. *δημοσία δαπάνη*).

[*παράγ. λ.* *δημόσιος* + παρ. επίθ. -α].

δημόσιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που ανήκει στο λαό ή στην πολιτεία, δημόσιος. ≠ *ἴδιος* «ιδιωτικός».

†† *παράγ.* δημοσία, δημοσιεύω «δημεύω κτλ.».

[*δημόσιος (< *δημόσιος* < *δήμος*)].

δήπου & δήπου ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. βεβαιωτικό βέβαια, εννοείται: *οὐδεὶς δὴ πού ἄγνοεῖ...* = κανένας βέβαια δεν αγνοεί...

2. ερωτηματικό *οὐ δή πού;* = έτσι δεν είναι; [*δή + πού*].

δήτα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. ασφαλώς, βέβαια: *οὐ δήτα* = όχι βέβαια.

2. σε ερώτηση έχει συμπερασματική χροιά λοιπόν: *τί δήτα;* = τι λοιπόν;

[προεκτετ. τύπος του *δὴ* με το -τα, πβ. *ἔπειτα*].

διὰ ΠΡΟΘΕΣΗ

A. 1. με γενική δηλώνει α. διαμέσου, μέσα από: *διὰ τῆς ἀγορᾶς*. β. κατά τη διάρκεια: *διὰ βίου* = κατά (σε όλη) τη διάρκεια της ζωής. γ. το μέσο ή τον τρόπο: *ἔλεγε δι' ἑρμηνέως* = μιλούσε μέσω διερμηνέα. *διὰ βραχέων* = με συντομία.

2. με αιτιατική δηλώνει α. την αιτία: *ἔπετιμήθη ὑπὸ Κύρου δι' εὐνοίαν* = κατηγορήθηκε από τον Κύρο για μεροληπτική συμπεριφορά. β. τον αίτιο, τον υπεύθυνο: *οὐ δι' ἑμέ* = όχι εξαιτίας μου. γ. το σκοπό: *διὰ τοῦτο, ἵνα τὰ λοιπὰ βελτιώ γένηται* = με αυτόν το σκοπό, για να βελτιωθούν δηλαδή τα υπόλοιπα.

B. ως α' συνθετικό δηλώνει α. διαμέσου, π.χ. *διαβαίνω*. β. μεταξύ, ενδιάμεσα, π.χ. *διαλείπω*. γ. χωρισμό ή διανομή, π.χ. *διακρίνω, διαδίδωμι*. δ. διάρκεια, π.χ. *διαβιῶ*. ε. επίταση, ενίσχυση, π.χ. *διαφθείρω*. στ. συναγωνισμό, άμιλλα, π.χ. *διαγωνίζομαι*.

NE διά (με τις σημ. A1α, A1γ).

[**δισα-*, *δίς*, *δύο*, πβ. *λατ.* *dis*].

διαβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους *βαίνω*

1. περνά από το ένα μέρος στο άλλο, διαβαίνω: *διαβαίνω ποταμόν/διὰ ποταμοῦ* = περνά το ποτάμι/από το ποτάμι. *διέβη εἰς Μακεδονίαν* = ήρθε (πέρασε από τη Μ. Ασία) στη Μακεδονία.

2. δρασκελώ.

†† *παράγ.* διάβασις, διαβατήριος.

NE διαβαίνω (με τη σημ. 1).

[*σύνθ. λ.* *διά* + *βαίνω*].

διαβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους *βάλλω*

1. περνά μέσα από κάτι ή περνά απέναντι: *τὸ Ἴόνιον διαβάλλω* = διασχίζω το Ιόνιο πέλαγος.

2. προκαλώ αντιπαράθεση μεταξύ δύο ανθρώπων, τους διαβάλλω: *διαβάλλω τινὰς ἀλλήλοις* = διαβάλλω τον έναν στον άλλο (και τους κάνω να μαλώσουν).

• γενικά κατηγορώ: *διέβαλον τοὺς Λακεδαιμονίους ἐς τοὺς Ἕλληνας*.

†† *παράγ.* διαβολή, διάβολος.

NE διαβάλλω (με τη σημ. 2).

[*σύνθ. λ.* *διά* + *βάλλω*].

διαβολή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συκοφαντία, ψευδής κατηγορία.

NE διαβολή.

[*παράγ. λ.* **διαβολ-* (< *διαβάλλω*) + παρ. επίθ. -ῆ].

διάβολος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. συκοφαντικός. 2. ως ουσ. ο σατανάς.

NE διάβολος (με τη σημ. 2).

[*παράγ. λ.* **διαβολ-* (< *διαβάλλω*) + παρ. επίθ. -ος].

διαγγέλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους *ἀγγέλλω*

1. μεταφέρω μήνυμα με αγγελιαφόρο: *οἱ ἀκούσαντες διήγγειλαν τοῖς στρατηγοῖς* = αυτοί που άκουσαν μετέφεραν το μήνυμα στους στρατηγούς.

2. μέση φωνή διαγγέλλομαι διαβιβάζω μια διαταγή: *ἐβούλοντο ἀπιέναι καὶ διηγγέλλοντο* = ήθελαν να αποχωρήσουν και διαβίβαζαν τη διαταγή από τον ένα στον άλλο.

†† *παράγ.* διάγγελος, διαγγελία, διάγγελμα.

[*σύνθ. λ.* *διά* + *ἀγγέλλω*].

διαγίγνομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **γίγνομαι**

1. περνώ το χρόνο μου, ζω με ένα συγκεκριμένο τρόπο τη ζωή μου: οὐδὲν ἄλλο ποιῶν διαγεγνήηται ἤ... = ζει τη ζωή του μη κάνοντας τίποτε άλλο παρά... = διάγω, ζήω -ῶ.

2. για χρονικό διάστημα περνώ: χρόνου μεταξὺ διαγενομένου = όταν μεσολάβησε κάποιο χρονικό διάστημα.

[**σύνθ. λ.** διά + γίγνομαι].

διαγιγνώσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **γιγνώσκω**

1. διακρίνω, ξεχωρίζω το ένα από το άλλο: διαγιγνώσκω εἰ ὅμοιοί εἰσι = διακρίνω αν είναι ίσοι ή όχι.

2. αποφασίζω έπειτα από ψηφοφορία: διέγνωσαν σφίσι βοηθεῖν = αποφάσισαν να τους βοηθήσουν.

3. βγάζω δικαστική απόφαση.

παράγ. διάγνωσις.

[**σύνθ. λ.** διά + γιγνώσκω].

διάγνοσις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το να διακρίνω τη διαφορά ανάμεσα σε δύο πράγματα ή καταστάσεις: τὴν διάγνωσιν ἐποιοῦντο, τίς ἐκράτει = προσπαθούσαν να καταλάβουν ποιος νικούσε.

2. σχηματισμός γνώμης, λήψη απόφασης: τὴν διάγνωσιν ποιοῦμαι = παίρνω την απόφαση.

NE διάγνωση (ιδίως ιατρική, με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** διά + -γνω (γι-γνώ-σκω) + παρ. επίθ. -σις ως **παράγ.** ουσ. του σύνθ. διαγιγνώσκω].

διάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **ἄγω**

1. μεταφέρω, περνώ απέναντι: διάγω τὴν στρατιάν.

2. περνώ το χρόνο, τον καιρό μου: διῆγε τὸν βίον μαχόμενος = περνούσε τη ζωή του πολεμώντας. = διαγίγνομαι.

• ως αμετάβατο διάγω ἐν φιλοσοφία = ζω φιλοσοφώντας. διάγω μανθάνων = περνώ τη ζωή μου με τη μελέτη.

παράγ. διαγωγή.

NE λόγ. διάγω (σημ. 2, λ.χ. διάγει έντιμο βίο).

[**σύνθ. λ.** διά + ἄγω].

διαγωγή, -ῆς, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μεταφορά, πέρασμα.

2. ο τρόπος ζωής και ειδικότερα η διασκέδαση: ἐλευθέριος διαγωγή = διασκέδαση που ταιριάζει σε ελεύθερο άνθρωπο (και όχι σε δούλο).

NE διαγωγή «κοινωνική συμπεριφορά».

[**παράγ. λ.** διά + ἄγωγή ως ουσ. του διάγω].

διαδίδωμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **δίδωμι**

1. παραδίδω κάτι, το περνώ από χέρι σε χέρι: λαμπάδας ἔχοντες διαδίδασιν ἀλλήλοις = κρατώντας λαμπάδες, τις δίνει ο ένας στον άλλο.

2. παθ. φωνή διαδίδομαι εξαπλώνομαι ως φήμη, διαδίδομαι: λόγος διεδόθη.

3. διανέμω: τὸ διαδιδόμενον εἰς τὰς φλέβας = (για φάρμακο) που διανέμεται σε όλες τις φλέβες του σώματος. = διανέμω.

παράγ. διάδοσις.

NE διαδίδομαι (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** διά + δίδωμι].

διάθεσις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. οργάνωση, ρύθμιση: ἡ διάθεσις τῆς πολιτείας = η ρύθμιση του πολιτεύματος.

2. διαθήκη.

3. ό,τι διαθέτει κανείς για πώληση, η πώληση: διάθεσις ἄφθονος = ἀφθονα πράγματα για πούλημα.

4. η σωματική ή ψυχική κατάσταση του ανθρώπου, η διάθεση.

NE διάθεση (σημ. 3, 4).

[**παράγ. λ.** διαθε- (διαθέτω) + παρ. επίθ. -σις ως ουσ. του διαθέτω].

διαθήκη, -ης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. διαθήκη (έγγραφο κατάθεση ενός ατόμου για την περιουσία του κτλ.).

2. συμφωνία, συμβόλαιο, σύμβαση: ἡ Καινὴ Διαθήκη = η καινούρια συμφωνία μεταξύ Θεού και ανθρώπων.

NE διαθήκη (με τις σημ. 1, 2).

[**σύνθ. λ.** διά + θήκη ως **παράγ.** ουσ. του διατίθημι].

δίαιτα, -αίτης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τρόπος ζωής: εὐτελής δίαιτα = πολύ απλός τρόπος ζωής.

2. κατοικία ή τόπος κατοικίας.

3. διαιτησία, διάλυση διαφοράς: ἐπιτρέπω τὴν δίαιτάν τινι = αναθέτω τη διαιτησία σε κάποιον.

παράγ. διαιτάομαι -ῶμαι.

NE δίαιτα «πρόγραμμα λήψης τροφής».

[διά + *αιτάω (πβ. αίτιος), ομόρρ. με αίσα. «μερίδα», *αι- «μερίζω, δίνω»].

διαιτάω -ῶ ΡΗΜΑ

Αόρ.	διήτησα
Παρακ.	δεδιήτηκα
Μέσ. μέλλ	διαιτήσομαι
Παθ. αόρ.	διητήθην
Παθ. παρακ.	δεδιήτημαι

1. μέση & παθ. φωνή διαιτώμαι ζω με έναν ορισμένο τρόπο: διαιτώμαι ἐπ' ἀγρῶ = ζω στην εξοχή.

2. γίνομαι κριτής ή διαιτητής, διαιτητεύω: διαιτώ δίαιταν = είμαι κριτής σε διαιτησία.

παράγ. διαιτητής.

[**παράγ. λ.** δίαιτα + παρ. επίθ. -άω].

διάκειμαι PHMA

Για τους χρόνους ☞ κείμαι

χρησιμοποιείται ως παθ. φωνή του διατίθημι, συχνά με επίρρημα ή μετοχή βρίσκομαι σε μια ορισμένη σωματική ή ψυχική διάθεση: *κακῶς διάκειμαι* = έχω κακή διάθεση. *εὖ διάκειμαί τι/πρός τινα* = είμαι ευνοϊκά διατεθειμένος απέναντι σε κάποιον. *ὄρατε ὡς διάκειμαι ὑπὸ τῆς νόσου* = βλέπετε σε τι κατάσταση βρίσκομαι από την αρρώστια.

NE διάκειμαι (σε λόγιες εκφράσεις, όπως *διάκειμαι εχθρικά απέναντι σε κάποιον*).

[**σύνθ. λ.** διά + κείμαι].

διακελεύομαι PHMA

Για τους χρόνους ☞ κελεύω

1. δίνω εντολή, διατάσσω, 2. συμβουλεύω.

[**σύνθ. λ.** διά + κελεύομαι].

διακομίζω PHMA

Για τους χρόνους ☞ κομίζω

1. μεταφέρω, μεταβιβάζω, από έναν τόπο σε άλλον: *διακομίσαιεν τὴν εὐδαιμονίαν ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην* = μεταφέραμε τον πλούτο από την Ασία στην Ευρώπη.

2. μέση φωνή διακομίζομαι αναλαμβάνω να μεταφέρω δικούς μου ανθρώπους ή κάτι άλλο που μου ανήκει: *διακομίζοντο παῖδας καὶ γυναῖκας* = μετέφεραν (πίσω στην πόλη) τα παιδιά και τις γυναίκες.

☞ **παράγ.** διακομιδή «μεταφορά από έναν τόπο σε άλλον».

NE διακομίζω (με τη σημ. 1).

[*διακομίδ-ζω].

διακονέω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἐδιακόνουν & διηκόνουν
Αόρ.	διηκόνησα
Παρακ.	δεδιηκόνηκα
Μέσ. μέλλ.	διακονήσομαι
Μέσ. αόρ.	διηκονησάμην
Παθ. αόρ.	ἐδιακονήθην
Παθ. παρακ.	δεδιακόνημαι

1. συχνά με δοτ. προσώπου υπηρετώ, προσφέρω υπηρεσίες: *δεσπότη διακονῶ*.

2. μέση φωνή διακονοῦμαι εξυπηρετώ (τον ε-αυτό μου): *διακονοῦντες καὶ διακονούμενοι ἑαυτοῖς* = υπηρετώντας τους άλλους και τους εαυτούς τους.

☞ **παράγ.** διακονία, διακόνημα.

NE διακονώ (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** διάκονος + παρ. επίθ. -έω].

διακονία, -ίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

προσφορά υπηρεσίας: *τάττω ἑμαυτὸν εἰς τὴν διακονίαν ταύτην* = αναλαμβάνω να προσφέρω αυτή την υπηρεσία.

NE διακονία.

[**παράγ. λ.** διακονέω + παρ. επίθ. -ία].

διάκονος, -όνου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υπηρετής και γενικά αυτός που προσφέρει κάποια ειδική υπηρεσία: ὁ *διάκονος τοῦ τυράννου* = ο υπηρετής του άρχοντα.

☞ **παράγ.** διακονέω -ῶ, διακονία.

NE διάκονος και διάκος «κληρικός πρώτου βαθμού ιεροσύνης».

[διά + *κεν- (πβ. δια-κον-έω) + παρ. επίθ. -ος].

διακούω PHMA

Για τους χρόνους ☞ ἀκούω

1. ακούω κάτι (μια διήγηση) μέχρι τέλους: *διακήκοα τὰ λεγόμενα ὑπὸ σοῦ* = άκουσα μέχρι τέλους όσα είπες.

2. μαθαίνω κάτι από κάποιον άλλο: *διήκουσα τὰ δόξαντα τοῖς ἄρχουσιν* = έμαθα τις αποφάσεις των αρχόντων.

• με γεν. προσώπου είμαι μαθητής ή ακροατής κάποιου: *διακήκοα Πλάτωνος*.

• με γεν. πράγματος *διακούω τῶν λόγων* = ακούω τους λόγους.

[**σύνθ. λ.** διά + ἀκούω].

διακρίνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ κρίνω

1. χωρίζω το ένα από το άλλο, διαχωρίζω: *στημονας συγκεχυμένους διακρίνω* = ξεχωρίζω τα μπερδεμένα στημόνια.

• παθ. φωνή διακρίνομαι χωρίζομαι, διασκορπίζομαι: *διεκρίθησαν ἀπ' ἀλλήλων* = χωρίστηκαν ο ένας από τον άλλο.

2. καταλαβαίνω τη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα σε πρόσωπα ή πράγματα, τα διακρίνω: *διακρίνω τὰς καθαρὰς ἡδονὰς καὶ τὰς ἀκαθάρτους* = διακρίνω τις αγνές από τις βρόμικες ηδονές.

3. αποφασίζω για κάτι, το κανονίζω: *τοῦτο δὲ Ἄδης διακρινεῖ* = γι' αυτό θα αποφασίσει ο Άδης (ως δικαστής).

☞ **παράγ.** διακριτός, διάκρισις.

NE διακρίνω (με τις σημ. 1, 2).

[**σύνθ. λ.** διά + κρίνω].

διακυβεύω PHMA

1. παίζω ζάρια με κάποιον άλλον.

2. μεταφορικά διακινδυνεύω, διακυβεύω κάτι, το παίζω στα ζάρια: *διακυβεύω περὶ βασιλείας καὶ τοῦ σώματος* = διακινδυνεύω το βασίλειό μου και τη ζωή μου.

NE διακυβεύω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** διά + κυβεύω].

διακωλύω PHMA

Για τους χρόνους ☞ κωλύω

εμποδίζω: *διακωλύω τινὰ ποιεῖν τι* = εμποδίζω κάποιον να κάνει κάτι. *διακωλύω τὸν φό-*

νον = εμποδίζω, αποτρέπω το φόνο. = εμποδίζω.

[**σύνθ. λ.** διά + κωλύω].

διαλαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **λαμβάνω**

1. παίρνω το μερίδιό μου, όταν έρθει η σειρά μου: *διαλαμβάνουσιν ἕκαστοι τὰ ἄξια* = παίρνουν όλοι τους το μερίδιο που τους αξίζει.

2. χωρίζω, διαιρώ: *διαλαμβάνω εἰς δύο πάντας* = τους χωρίζω όλους σε δύο μερίδες.

[**σύνθ. λ.** διά + λαμβάνω].

διαλέγω ΡΗΜΑ

1. ξεχωρίζω κάτι, το ξεδιαλέγω: *τὸ πτύον διαλέγει τοὺς ἄθερας* = το φτυάρι ξεδιαλέγει τα στάχια. = διακρίνω.

2. μέση φωνή διαλέγομαι

Παρατ.	διελεγόμην
Μέλλ.	διαλέξομαι & διαλεχθήσομαι
Αόρ.	διελέχθην & διελέγην
Παρακ.	διείλεγμαι
Υπερσ.	διειλέγμην

συνομιλώ: *διαλέγομαί τινι/πρός τινα* = συζητώ με κάποιον.

☛ **παράγ.** του *διαλέγομαι*: διάλεξις, διάλεκτος, διάλογος.

NE διαλέγω (με τη σημ. 1) και διαλέγομαι (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** διά + λέγ-ω, συγγεν. του **λατ.** legō «διαλέγω» και κατόπιν «διαβάζω»].

διαλείπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **λείπω**

1. αφήνω ένα ενδιάμεσο κενό: *διαλείπω τὸ ὀλίγιστον* = αφήνω ένα ελάχιστο κενό.

2. αφήνω να περάσει ένα χρονικό διάστημα: *ἐνιαυτὸν διαλείπω* = αφήνω διάλειμμα ενός χρόνου.

3. ως αμετάβατο απέχω τοπικά από κάτι: *αἱ ὀκλάδες διέλειπον δύο πλέθρα ἀπ' ἀλλήλων* = τα εμπορικά πλοία απείχαν μεταξύ τους δύο πλέθρα.

4. μετοχή διαλείπων που συμβαίνει με διαλείμματα, όχι συνεχώς: *διαλείποντες πνέουσιν οἱ ἄνεμοι* = οι άνεμοι φυσούν κατά χρονικά διαστήματα.

☛ **παράγ.** διάλειμμα.

[**σύνθ. λ.** διά + λείπω].

διάλεκτος, -ου, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συζήτηση, συνομιλία: *ἡ διάλεκτος θεοῖς πρὸς ἀνθρώπους* = η συνομιλία θεών με ανθρώπους.

2. η γλώσσα, ο έναρθρος λόγος, και ειδικότερα η γλώσσα ενός τόπου: *ἀττική διάλεκτος*.

☛ **παράγ.** διαλεκτικός.

NE διάλεκτος «η γλώσσα ενός τόπου».

[**παράγ. λ.** *διαλέγ-ομαι* + παρ. επίθ. -τος].

διαλλάττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *διαλλάσσω*

Για τους χρόνους ☞ **ἀλλάττω**

1. ανταλλάσσω. 2. συμφιλιώνω (δηλ. ανταλλάσσω την έχθρα με τη φιλία).

[**σύνθ. λ.** διά + ἀλλάσσω].

διαλύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **λύω**

1. αποχωρίζω τα μέρη ενός συνόλου, απομακρύνω το ένα από το άλλο: *διαλύω τὴν πανήγυριν* = διαλύω τη συγκέντρωση.

2. διαλύοντας κάτι, το καταστρέφω: *διαλύω τὴν πολιτείαν* = ανατρέπω το πολίτευμα.

3. δίνω τέλος σε κάτι: *διαλύω τὴν ἔχθραν/τὴν φιλίαν/τὸν πόλεμον*. *διαλύω τὰς διαβολάς* = αποδεικνύω ότι οι συκοφαντίες είναι ψεύτικες.

☛ **παράγ.** διάλυσις.

NE διαλύω (με τις σημ. 1, 2, 3).

[**σύνθ. λ.** διά + λύω].

διαμαρτάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἀμαρτάνω**

1. παραπλανώμαι, πέφτω έξω: *διήμαρτε τῆς ὁδοῦ* = μπερδεύτηκε και έχασε το δρόμο.

2. αποτυγχάνω εντελώς, ολοκληρωτικά: *διαμαρτάνω τῆς εἰρήνης* = δεν πετυχαίνω να συνάψω ειρήνη. *καὶ τούτου διήμαρτον* = απέτυχαν και σε αυτό.

☛ **παράγ.** διαμαρτία.

[**σύνθ. λ.** διά + ἀμαρτάνω].

διαμαρτύρομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **μαρτύρομαι**

1. επικαλούμαι ως μάρτυρες θεούς ή ανθρώπους ότι είμαι αθώος.

• γενικά διαβεβαιώνω επίσημα: *διαμαρτύρομαι ὅτι σὺ οὐδὲν ἄλλο λέγεις* = διαβεβαιώνω ότι εσύ δε λες τίποτε άλλο.

NE διαμαρτύρομαι «εκφράζω τη δυσαρέσκειά μου».

[**σύνθ. λ.** διά + μαρτύρομαι].

διαμένω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **μένω**

επιμένω, μένω σταθερός σε κάτι: *χαλεπὸν διαμένειν ἐν ταύτῃ τῇ ἔξει* = είναι δύσκολο να κρατηθεί κανείς σ' αυτή τη συνήθεια (να παραμένει δηλαδή ενάρετος).

☛ **παράγ.** διαμονή.

NE διαμένω «κατοικώ».

[**σύνθ. λ.** διά + μένω].

διαμερίζω ΡΗΜΑ

διαμοιράζω.

- μέση φωνή διαμερίζομαι μοιράζομαι κάτι με άλλους: *διμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ* = διαιμοίρασαν (οι στρατιώτες) τα ενδύματά του (του Χριστού).

[**σύνθ. λ.** διά + μερίζω].

διανοέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Μέσ. μέλλ.	διανοήσομαι
Μέσ. αόρ.	διενοήθην
Μέσ. παρακ.	διανενόημαι

σπάνιος ο ενεργ. ενεστ. *διανοέω -ῶ*

έχω στο νου να..., σκεπτόμαι κάτι: *τί διανοούμενος εἶπε;* = τι σκεπτόμενος το εἶπε αυτό;

NE διανοοῦμαι.

[**σύνθ. λ.** διά + νοέομαι].

διαρρήδην ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ρητά, κατηγορηματικά.

NE διαρρήδην (λόγ.).

[**σύνθ. λ.** διά + ῥη-θῆναι (πβ. ῥῆ-σις) + παρ. επιθ. -δην (πβ. τροχά-δην)].

διατάττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *διατάσσω*

Για τους χρόνους ☞ **τάττω**

τακτοποιώ κάτι.

NE διατάσσω (λόγ. με την ίδια σημ., αλλά και δημοτ. «δίνω διαταγή, εντολή»).

[**σύνθ. λ.** διά + τάττω].

διατίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τίθημι**

1. τακτοποιώ, ρυθμίζω: *κράτιστα διέθεσαν τὰ τοῦ πολέμου* = τα πολεμικά πράγματα τα ρύθμισαν με άριστο τρόπο.

2. παθ. φωνή διατίθεμαι βρίσκομαι σε μια ορισμένη διάθεση: *οὕτως πρὸς με διατίθεται* = τέτοια είναι η διάθεσή του απέναντί μου (☞ **διάκειμαι**).

NE διαθέτω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** διά + τίθημι].

διατριβή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. διασκέδαση: *γέλωτα καὶ διατριβὴν παρέχω τινός* = δίνω αφορμή (στον κόσμο) να γελά και να διασκεδάξει για κάτι.

2. σοβαρή απασχόληση: *διατριβὴν ποιῶμαι περὶ τι* = ασχολούμαι με κάτι.

3. αργοπορία: *διατριβὴν παρέχω* = προκαλώ αργοπορία.

NE διατριβή (με επέκτ. της σημ. 2 «πρωτότυπη επιστημονική εργασία»).

[**παράγ. λ.** διατρίβω + παρ. επιθ. -ῆ].

διατρίβω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τρίβω**

1. περνώ τον καιρό μου ασχολούμενος με κάτι: *διατρίβω ἐν γυμνασίοις* = περνώ το χρόνο μου στα γυμναστήρια. = διαγίνομαι.

2. καθυστερώ, σπαταλώ το χρόνο μου: *λέγε καὶ μὴ διάτριβε* = μιλά και μη χάνεις τον καιρό σου.

παράγ. διατριβή.

NE (σύνθ.) ενδιατρίβω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** διά + τρίβω].

διαφέρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **φέρω**

1. διαβιβάζω κάτι, το περνώ απέναντι: *διαφέρω ναῦς τὸν Ἴσθμόν* = περνώ τα πλοία μέσα από τον Ισθμό.

2. περνώ (το χρόνο), ζω: *διαφέρω τὸν βίον* = περνώ τη ζωή μου.

3. αντέχω μέχρι τέλους: *διαφέρω τὸν πόλεμον*.

4. εξηπλώνω, διαδίδω: *διαφέρω φήμην* = διαδίδω τη φήμη.

5. ως αμετάβατο είμαι διαφορετικός, διαφέρω: *οὐδὲν διαφέρεις Χαιρεφώντος* = δε διαφέρεις καθόλου από το Χαιρεφώντα.

• ως απρόσωπο διαφέρει: *μικρὸν οἶε διαφέρειν;* = νομίζεις ότι η διαφορά είναι μικρή;

6. μέση φωνή διαφέρομαι έχω διαφορές με κάποιον: *διαφέρομαι τινι περὶ τινος* = έχω διαφορές με κάποιον για κάποιο ζήτημα.

παράγ. διαφέρον, διαφορά, διάφορος, διαφόρος.

NE διαφέρω (με τη σημ. 5).

[**σύνθ. λ.** διά + φέρω].

διαφθείρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **φθείρω**

1. καταστρέφω εντελώς: *διαφθείρω τὴν πόλιν*.

• καταστρέφω ηθικά, διαφθείρω: *διαφθείρω τοὺς νέους*.

2. παθ. φωνή διαφθείρομαι καταστρέφομαι, (και ειδικότερα), φονεύομαι: *διαφθείρομαι ἐπὶ τοῖς ἱματίοις* = με σκοτώνουν για να μου πάρουν τα ρούχα.

3. μετοχή διεφθαρμένος αυτός που καταστράφηκε υλικά ή ηθικά.

παράγ. διαφθορά, διεφθαρμένος.

NE διαφθείρω (με τη σημ. 1β και 3).

[**σύνθ. λ.** διά + φθείρω].

διαφθορά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το να διαφθείρω κάποιον ή κάτι, η υλική ή ηθική καταστροφή: *ἡ διαφθορὰ τῆς πόλεως* = η καταστροφή της πόλης. *ἡ διαφθορὰ τῶν νέων* = η ηθική καταστροφή των νέων, η διαφθορά. *ἐπολέμουν μέχρι διαφθοράς* (τῶν πολεμίων) = πολεμούσαν (όχι μόνο για τη νίκη) αλλά για την εξόντωση των εχθρών.

NE διαφθορά (με την ηθική σημ.).

[**σύνθ. λ.** διά + *φθορ- (πβ. *φθέρ-ω > φθείρω) + παρ. επιθ. -ᾶ ως **παράγ.** ουσ. του *διαφθείρω*].

διάφορος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. διαφορετικός.

2. εξαιρετικός: διάφορος γλυκύτητι = εξαιρετικός ως προς τη γλύκα. πάντων διάφορος = ο καλύτερος απ' όλους.

3. ως ουσιαστικό τὸ διάφορον

α. η διαφορά. β. το συμφέρον.

4. εχθρικός: ἤν διάφορος Κλεομένη = ήταν εχθρικός προς τον Κλεομένη (εχθρός του Κλεομένη).

NE διάφορος (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. διαφέρω (με ετεροίωση *φερ- > *φορ-) + παρ. επίθ. -ος].

διαφορά, -άς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. διαφορετικότητα, διαφορά. ≠ ομοιότης.

2. διαφορές, διαφωνίες: διαφοραὶ πρὸς τινα = διαφωνίες με κάποιον.

3. υπεροχή.

NE διαφορά (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. διάφορος + παρ. επίθ. -ά (πβ. φορά, ἡ)].

διδασκαλία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. διδασκαλία.

2. η εκπαίδευση ομάδας χορευτών, για να λάβουν μέρος στην παράσταση αρχαίου δράματος ή στην εκτέλεση διθυράμβου.

NE διδασκαλία.

[παράγ. λ. διδάσκαλος + παρ. επίθ. -ία].

διδάσκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδίδασκον
Μέλλ.	διδάξω
Αόρ.	ἐδίδαξα
Παρακ.	δεδίδαχα
Μέσ. μέλλ.	διδάξομαι
Παθ. μέλλ.	διδαχθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐδίδαξάμην
Παθ. αόρ.	ἐδιδάχθην
Παθ. παρακ.	δεδίδαχαμαι

1. διδάσκω: πολλὰ διδάσκει με ὁ πολὺς βίος = τα πολλά χρόνια της ζωής μου μου μαθαίνουν πολλά.

• ειδικότερα για δραματικό ή διθυραμβικό ποιητή που δίδασκε στα μέλη του χορού το χορό τους και στους ηθοποιούς τους ρόλους τους.

2. α. μέση φωνή διδάσκομαι φροντίζω να διδαχθεί κάποιος: διδάσκομαι τὸν υἱόν = στέλνω το γιο μου στο δάσκαλο.

β. παθ. φωνή διδάσκομαι μαθαίνω.

3. εξηγώ: πῶς δὴ; δίδαξον = πῶς ακριβώς; εξήγησέ μου.

παράγ. δίδαγμα, διδάσκαλος, διδασκαλεῖον, δίδακτρα, σύνθ. ἀναδιδάσκω.

NE διδάσκω (με τη σημ. 1) και διδάσκομαι (με τη σημ. 2β).

[*δι-δάσ-κω, *dn_s-].

δίδωμι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδίδουν
Μέλλ.	δώσω
Αόρ.	ἔδωκα
Παρακ.	δέδωκα
Υπερσ.	ἔδεδώκειν
Μέσ. & παθ. ενεστ.	δίδομαι
Μέσ. & παθ. παρατ.	ἐδιδόμην
Μέσ. μέλλ.	δώσομαι
Παθ. μέλλ.	δοθήσομαι
Μέσ. αόρ. β'	ἔδόμην «έδωσα»
Παθ. αόρ. β'	ἔδόθην «δόθηκα»
Παθ. παρακ.	δέδομαι
Παθ. υπερσ.	ἔδεδόμην

1. δίνω: δίδωμι τινί τι = δίνω σε κάποιον κάτι. = παρέχω.

2. σε εκφράσεις δίδωμι λόγον τινί = δίνω σε κάποιον το δικαίωμα να μιλήσει. δίκην δίδωμί τινι = τιμωρούμαι από κάποιον. δίδωμι θυγατέρα ἀνδρί = παντρεύω την κόρη μου.

παράγ. δόσις, δῶρον, δότης, σύνθ. ἀναδίδωμι, διαδίδωμι, ἀποδίδομαι.

NE δίνω (με τη σημ. 1).

[*δω-, *δο-, δί-δω-μι, δό-σις].

διερωτάω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἐρωτάω -ῶ

ρωτώ επίμονα: διηρώτων ἂν αὐτούς, ἵνα μανθάνομι παρ' αὐτῶν... = θα τους έκανα πολλές ερωτήσεις για να μάθω απ' αυτούς...

παράγ. διερωτητέον.

NE διερωτάωμαι «ερωτώ τον εαυτό μου».

[σύνθ. λ. διά + ἐρωτάω-ῶ].

διήκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἤκω

φτάνω από το ένα μέρος στο άλλο.

[σύνθ. λ. διά + ἤκω].

διίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἴστημι

1. διαχωρίζω: διέστησεν αὐτοὺς εἰς πολλὰ μέρη.

2. η μέση φωνή έχει πάντοτε μεταβατική σημασία διίσταμαι διαχωρίζω: διίσταμαι τὸν τε δικαιοτάτον καὶ τὸν ἀδικώτατον = εἶμαι σε θέση να ξεχωρίσω αντιπαραθετικά τον πολύ δίκαιο από τον πολύ άδικο.

3. παθητ. μένω ξεχωριστά, φιλονικώ: κατὰ πόλεις διέσταμεν = φιλονικούμε οι πόλεις μεταξύ μας.

[σύνθ. λ. διά + ἴστημι, ☞ ἴστημι].

δικάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδίκαζον
Μέλλ.	δικάσω

Αόρ.	ἐδίκασα
Παρακ.	δεδίκασα
Μέσ. μέλλ.	δικάσομαι
Παθ. μέλλ.	δικασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐδικασάμην
Παθ. αόρ.	ἐδικάσθην
Παθ. παρακ.	δεδίκασμαι
Παθ. υπερσ.	ἐδεδικάσθην

1. ενεργώ ως δικαστής, εκδίδω δικαστική απόφαση για κάτι: *δικάζω ἐμπορικὰς δίκας* = βγάζω απόφαση για καταγγελίες σχετικές με εμπορικά αδικήματα.

• *φυγήν δικάζω τινί* = επιδικάζω εξορία σε κάποιον, ορίζω ως ποινή την εξορία.

2. μέση φωνή δικάζομαι καταφεύγω στο δικαστήριο ως αντίδικος: *ἐδικάζετο τούτῳ τῶν πληγῶν, ὃν ἔλαβε* = τον πήγε στο δικαστήριο για τα χτυπήματα που δέχτηκε.

3. παθ. φωνή δικάζομαι δικάζομαι ως κατηγορούμενος.

παράγ. δικαστήριο, δικαστής, δικαστικός, δίκαιος, **σύνθ.** καταδικάζω, προδικάζω, ἐκδίκασις, διαδικασία.

NE δικάζω (με τη σημ. 1) και δικάζομαι (με τη σημ. 3).

[*δικάδ-*γω* > *δικάζω* (πβ. *δίκ-η*, *δείκνυμι* < **δεικ-*)].

δίκαιος, -αία, -αιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δικαιότερος
Υπερθετικός	δικαιότατος

1. νόμιμος, δίκαιος. = ἄδικος.

• ως ουσιαστικό τό *δίκαιον*. τὸ ἐμὸν δίκαιον = το δικίο μου. = ἄδικον.

2. αυτός που αρμόζει σε κάποια περίπτωση, ο σωστός: *δικαίαν χάριν παρέχω* = δείχνω την πρέπουσα ευγνωμοσύνη.

3. δίκαιός εἰμι ἔχω δικαίωμα ή δικίο, είναι δικαιο εγώ να...: *δίκαιός εἰμι κολάζειν* = ἔχω δικαίωμα να τιμωρώ. *δίκαιός εἰμι ἀπιστεῖν* = ἔχω δικίο να δυσπιστώ.

παράγ. δικαίως, δικαίω -ῶ, **σύνθ.** ἄδικος, ἀδικέω -ῶ.

NE δίκαιος (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *δίκη* (☞ *δικάζω*) + παρ. επίθ. -αίος].

δικαίω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδικαίουν
Μέλλ.	δικαιώσω & δικαιώσομαι
Αόρ.	ἐδικαίωσα
Παθ. μέλλ.	δικαιωθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐδικαιώθην
Παθ. παρακ.	δεδικαίωμαι

1. θεωρώ δίκαιο, αξιώνω κάτι, το απαιτώ (επειδή το θεωρώ δίκαιο): *δικαίῳ μὴ ἀφαιρε-*

θῆναι τοιαύτην πόλιν = θεωρώ δίκαιο να μη χάσω μια τέτοια πόλη.

2. μέση φωνή δικαιούμαι καταδικάζω, τιμωρώ: *κατ' ἀξίαν ἐκάστου ἀδικήματος δικαιούμαι* = τιμωρώ ανάλογα με τη βαρύτητα κάθε αδικήματος (για δικαστή).

3. παθ. φωνή δικαιούμαι

α. τιμωρούμαι: *εἶδον αὐτὸν δικαιούμενον* = τον είδα να τιμωρείται.

β. κρίνομαι δίκαιος: *οὐκ οἱ ἀκροαταί, ἀλλ' οἱ ποιηταί τοῦ νόμου δικαιωθήσονται* = θα αναγνωριστούν ως δίκαιοι όχι όσοι απλώς ακούουν το θείο νόμο, αλλά και όσοι τον εφαρμόζουν.

παράγ. δικαίωσις, δικαίωμα, **σύνθ.** δικαιοδοτώ, δικαιοδοσία, δικαιολογέομαι.

NE δικαιώνομαι (με τη σημ. 3β).

[**παράγ. λ.** *δίκαιος* + παρ. επίθ. -ῶ].

δικανικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. για πρόσωπα ἔμπειρος στις δίκες.

2. για πράγματα αυτός που έχει σχέση με τα δικαστήρια και τις δίκες: *οἱ δικανικοὶ λόγοι τοῦ Ἰσοκράτους*.

παράγ. δικανική (τέχνη).

NE λόγ. δικανικός (με τη σημ. 2).

[**δικ-αν* (< *δίκη*, πιβ. κατά το *νεαν-ικός*) + παρ. επίθ. -ικός].

δίκη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το δίκαιο, το ορθό.

2. **α.** η δίκη στο δικαστήριο. = κρίσις. **β.** ειδικότερα ιδιωτική καταγγελία ή δίκη, δηλ. καταγγελία ή δίκη που αφορά αδικήμα που στρέφεται ενάντια σε ιδιώτη. ≠ γραφή «καταγγελία ή δίκη που αφορά αδικήμα που στρέφεται κατά της πόλης».

3. το αποτέλεσμα μιας δίκης, η ποινή που επιβάλλει το δικαστήριο: *δίκην δίδωμι τινι* = τιμωρούμαι από κάποιον. *δίκην λαμβάνω παρὰ τινος* = τιμωρώ κάποιον: *δεῖ ἡμᾶς παρὰ τῶν ἀδικούντων δίκην λαμβάνειν* = πρέπει να τιμωρείτε όσους διαπράττουν αδικήματα. *δίκην ὀφλισκάνω ὑπό τινος* = καταδικάζομαι σε ποινή από κάποιον.

4. *θεία Δίκη* προσωποποίηση της δικαιοσύνης που τιμωρεί: *ἔστι δίκης ὀφθαλμός, ὃς τὰ πανθ' ὄρα* = υπάρχει η θεία δικαιοσύνη που βλέπει τα πάντα (και τιμωρεί).

παράγ. δίκαιος, **σύνθ.** ἄδικος.

NE δίκη (με τη σημ. 2α).

[**δικ-* «κατεύθυνση» < **δεικ-*, *δείκνυμι*, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** *dis-* «κατεύθυνση»].

διομολογέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ὁμολογέω -ῶ**

1. κάνω συμφωνία.

2. παθ. φωνή διομολογοῦμαι συμφωνοῦμαι: *τοῦτό ἐστι διομολογημένον ἐμοί τε καὶ σοί* = αυτό έχει συμφωνηθεῖ ανάμεσα σε μένα και σε σένα.

3. μέση φωνή διομολογοῦμαι συμφωνῶ αμοιβαία, δίνω και παίρνω υπόσχεση: *διομολογησάμενος πρὸς τὸν πατέρα...* = αφού συμφώνησε με τον πατέρα του...

παράγ. διομολόγησις.

[**σύνθ. λ.** *διά* + *ὁμολογέω*].

Διονύσια, -ίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα γιορτή προς τιμήν του θεού Διονύσου (Βάκχου) στην Αθήνα: *τὰ κατ' ἀγρούς Διονύσια* ή *τὰ Μικρὰ Διονύσια* (τα γιόρταζαν στην εξοχή). *τὰ κατ' ἄστν* ή *ἐν ἄστει Διονύσια* (τα γιόρταζαν στην πόλη).

[επίθετο *Διονύσιος* με ουσιαστικοποίηση του ουδ. πληθ. (ενν. *έορτάσματα*) < **θρακ.** *Διόνυσος* + παρ. επίθ. -*ιος*].

διορίζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **ὀρίζω**

1. χωρίζω, διαιρώ: *διορίζω δίχα* = χωρίζω στα δύο.

2. καθορίζω, ορίζω: *διορίζω περί τινος τί ἐστιν* = καθορίζω τι είναι κάτι.

3. μεταφέρω κάποιον έξω από τα σύνορα της χώρας, τον εξορίζω: *διορίζω τι ἔξω τῶν ὄρων* = μεταφέρω κάτι έξω από τα σύνορα.

NE διορίζω (με επέκτ. της σημ. 2 «τοποθετώ κάποιον σε δημόσια επαγγελματική θέση»).

[**σύνθ. λ.** *διά* + *ὀρίζω*].

Διόσκουροι, -κούρων, οἱ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα τα δίδυμα αδέλφια Κάστωρ και Πολυδεύκης, γιοι του Δία και της Λήδας και αδέλφια της Κλυταιμίστρας και Ελένης.

[**σύνθ. λ.** *Διός* + *κοῦρος* < **κόρFος*].

δις ΕΠΙΡΡΗΜΑ

δύο φορές, ≠ ἅπαξ «μια φορά».

• παροιμία *δις παῖδες οἱ γέροντες* = οι γέροι είναι δύο φορές παιδιά. *δειπνῶ δις τῆς ἡμέρας* = τρώγω δύο φορές την ημέρα.

NE δις.

[**δFις*, πβ. **αρχ. ινδ.** *dvih*, **λατ.** *bis*].

δίφρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πολεμικό άρμα ή άμαξα που μπορούσε να χωρέσει μόνο δύο άτομα, τον ἡνίοχον και τον *παραιβάτην*, δηλαδή τον πολεμιστή.

2. σκαμνί: *καθηστο ἐπὶ προσκεφαλαίου τε καὶ δίφρου* = καθόταν σ' ένα σκαμνί με μαξιλάρι.

παράγ. *διφρεύω*, **σύνθ.** *διφρηλάτης*.

[**σύνθ. λ.** **δι-*, **δῖς* + **φρ-* από το **φερ-* «φέρω»].

δίχα & διχῆ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. στα δυο, σε δύο μέρη, κομμάτια κτλ.: *δίχα τὸ στράτευμα ποιῶ* = χωρίζω το στράτευμα στα δυο.

2. *διχῆ* με δύο τρόπους: *διχῆ βοηθητέον* = πρέπει να βοηθήσουμε με δύο τρόπους.

παράγ. *διχάζω*, *διχῶς*, **σύνθ.** *διχογνωμέω*.

NE πβ. *δίχως* «χωρίς» (< σύμφυρση των *δίχα* και *διχῶς*).

[ομόρρ. με *δίς*, **διχ-*, από όπου **διχ-γός* > *δισσός*].

διψῶ ΡΗΜΑ

ομηρικό και μεταγεν. *διψά-ω*, αττικό *διψή-ω*

Παρατ.	ἐδίψων
Μέλλ.	διψήσω
Αόρ.	ἐδίψησα
Παρακ.	δεδίψηκα

έχω δίψα, υποφέρω από δίψα.

NE *διψῶ*.

[**άγν. ετυμ.** μαζί με τα ἢ *δίψα*, τὸ *δίψος* «δίψα», *διψαλέος*].

διώκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐδίωκον
Μέλλ.	διώξω
Αόρ.	ἐδίωξα
Παρακ.	δεδίωχα
Παθ. μέλλ.	διωχθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐδιώχθην
Παθ. παρακ.	δεδιώγμαι

1. καταδιώκω κάποιον για να τον συλλάβω, τον κυνηγῶ.

2. προσπαθῶ να πετύχω κάτι, επιδιώκω: *διώκω τιμᾶς*.

3. ως δικανικός όρος, συχνά με γεν. που δηλώνει την ποινή ή την αιτία (το αδίκημα) καταγγέλλω κάποιον ενώπιον του δικαστηρίου: *διώκω τινὰ θανάτου* = για κατηγορία που τιμωρεῖται με θάνατο. *διώκω φόνου* = με την κατηγορία για φόνο.

4. ὁ διώκων ο κατήγορος: *κοινοὶ τῷ τε διώκοντι καὶ τῷ φεύγοντι* = αμερόληπτοι απέναντι στον κατήγορο και τον κατηγορούμενο. ≠ ὁ φεύγων «ο κατηγορούμενος».

παράγ. *δίωξις*, *διώκτης*, **σύνθ.** *καταδιώκω*, *ἐπιδιώκω*, *καταδιώξις*, *ἐκδιώξις*.

NE *διώχνω* «εκδιώκω, απομακρύνω» και *διώκω* (λόγ., με τη σημ. 3).

[*δίω* «εξαναγκάζω σε φυγή» + ρηματ. ένθ. -*κ-* που ενισχύει τη δράση (**δι-*, **δjᾱ-*)].

Διώνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα η μητέρα της Αφροδίτης.

[*Δι-ώνη*, πβ. *Ζεύς*, *Διός*].

δόγμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. γνώμη, πεποίθηση: *ἔστι ἡμῖν δόγματα ἐκ παιδῶν περὶ δικαίων* = έχουμε από την παι-

δική μας ηλικία κάποιες πεποιθήσεις για τη δικαιοσύνη.

2. ψήφισμα, απόφαση: τὰ τῶν Ἀμφικτυόνων δόγματα = οι αποφάσεις των Αμφικτυόνων.

παράγ. δογματικός, δογματίζω, **σύνθ.** δογματοποιέω, δοματολογία.

NE δόγμα στη φράση τα δόγματα της Εκκλησίας (με σημ. παραπλήσια προς την 1).

[**παράγ. λ.** *δογ- (πβ. δοκέω -ῶ) + παρ. επίθ. -μα].

δοκέω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἔδοκουν
Μέλλ.	δόξω
Αόρ.	ἔδοξα

& ως πρόσωπο

Ενεστ.	δοκεῖ
Παρατ.	ἔδοκει
Μέλλ.	δόξει
Αόρ.	ἔδοξε
Παρακ.	δέδοκται & δεδογμένον ἔστί
Υπερσ.	ἔδέδοκτο

1. νομίζω, υποθέτω, φαντάζομαι: ἔδοξα ἀκούσαι ὄνομα αὐτῶ εἶναι Ἀγάθωνα = νομίζω πως άκουσα ότι το όνομά του ήταν Αγάθων.

2. δοκῶ μοι **α.** νομίζω. **β.** εἶμαι αποφασισμένος να...

3. φαίνομαι, θεωρούμαι, δίνω την εντύπωση: δοκεῖ ἐπαίνου ἄξιος εἶναι = θεωρεῖται ότι εἶναι άξιος επαίνου.

4. ως πρόσωπο δοκεῖ φαίνεται καλό, αποφασίζεται: ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ... = αποφασίστηκε από τη βουλή και την εκκλησία του δήμου. ἔδοκει αὐτοῖς ὑπουργεῖν τοῖς Συρακουσίοις = αποφάσισαν να βοηθούν τους Συρακουσίους.

παράγ. δόγμα, δόκησις, δόκιμος, δόξα, **σύνθ.** ἔνδοξος, παράδοξος, προσδοκία, εὐδόκιμος.

[δοκ-έω < *δεκ-, δέχομαι, δέκομαι].

δόκησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. γνώμη, εντύπωση: ἡ δόκησις τῆς ἀληθείας μόλις βεβαιοῦται = η εντύπωση ότι ο ομιλητής λέει την αλήθεια με δυσκολία εμπεδώνεται.

2. η καλή φήμη: καταλείπω δόκησιν ἰσχύος καὶ συνέσεως = αφήνω την καλή φήμη του ισχυρού και του συνετού.

σύνθ. δοκησισοφός «που έχει την εντύπωση, την ψευδαίσθηση, ότι είναι σοφός», δοκησιοσοφία.

[**παράγ. λ.** δοκέω -ῶ + παρ. επίθ. -σις].

δοκιμάζω PHMA

1. υποβάλλω κάτι σε δοκιμασία, για να το ελέγξω: δοκιμάζω τὸν χρυσόν (για να δω τη

γνησιότητά του). δοκιμάζω τοὺς μηνυτάς (ως προς την αξιοπιστία τους).

2. επιδοκιμάζω, εγκρίνω: νόμοι δοκιμασθέντες = νόμοι που εγκρίθηκαν.

3. ως πολιτικός όρος εξετάζω την καταλληλότητα ενός πολίτη να αναλάβει ένα αξίωμα: δοκιμασθεὶς ἀρχέτω = αφού κριθεῖ κατάλληλος, ας αναλάβει την εξουσία.

παράγ. δοκιμασία.

NE δοκιμάζω (σημ. 1).

[**παράγ. λ.** δόκιμος + παρ. επίθ. -άζω].

δοκιμασία, -ίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

εξέταση, δοκιμασία για να διαπιστωθεῖ η καταλληλότητα κάποιου προσώπου ή πράγματος: ἡ δοκιμασία τῶν στρατηγῶν.

NE δοκιμασία.

[**παράγ. λ.** δοκιμάζω + παρ. επίθ. -ία].

δόκιμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

πρόσωπο ή πράγμα που δοκιμάστηκε και κριθηκε εξαιρετικό, διακεκριμένος: δοκιμώτατος ἐν Ἑλλάδι = πολύ τιμημένος στην Ελλάδα.

NE δόκιμος (λχ. δόκιμο ὕφος).

[**παράγ. λ.** δοκέω + παρ. επίθ. -ιμος].

δολιχοδρόμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αθλητής του **δολίχου**.

[**σύνθ. λ.** δόλιχος + *δρομ- (< δραμεῖν, πβ. δρόμος) + παρ. επίθ. -ος].

δόλιχος, -ίχου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η μεγάλη διαδρομή σε αγώνα δρόμου: δόλιχον θέω = τρέχω το δόλιχο.

σύνθ. δολιχοδρόμος.

[από το επίθ. δολιχός «μακρύς» με ανέβασμα του τόνου δολιχός < *δελεχός (πβ. ἐνδελεχής), πβ. **λατ.** longus].

δόλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. δόλωμα για τα ψάρια.

2. τέχνασμα, πανουργία: οὐ κατ' ἰσχύν... δόλω δὲ ἐκράτει = δεν υπερίσχυσε με τη δύναμή του, αλλά με τέχνασμα. = άπάτη.

παράγ. δόλιος, δολιεύομαι, **σύνθ.** δολοπλόκος, δολοφόνος.

NE δόλος (με τη σημ. 2).

[*δόλ-ος, συγγεν. του δέλ-εαρ, **λατ.** dolus].

δόξα, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. δοξασία, γνώμη, ιδέα σε αντιδιαστολή, συνήθως, προς τη γνώσιν και την επιστήμην: κατὰ γε τὴν ἐμὴν δόξαν = σύμφωνα με τη δική μου γνώμη. δόξαι ἀληθεῖς καὶ ψευδεῖς.

2. εικασία, υπόθεση: δόξη χρῶμαι = μιλό υποθετικά.

3. η γνώμη που έχουν οι άλλοι για κάποιον: ἀνθρώπων δόξαν ἔχει καλὴν = έχουν καλή γνώμη γι' αυτόν. δόξαν κακὴν ἔλαβον = σχημάτισαν γι' αυτούς κακή γνώμη.

- η καλή γνώμη, η υπόληψη: *δόξαν είχαν ἀμαχοί είναι* = είχαν τη φήμη των ακαταμάχητων.

†† **παράγ.** δοξάζω, δοξασία, **σύνθ.** ἄδοξος, ἄδοξία, παράδοξος, φιλόδοξος, ἐπίδοξος «πιθανός».

NE δόξα (με τη σημ. 3β).

[*δοκ- (δοκ-έω) + -σ-α].

δοξάζω PHMA

1. νομίζω, υποθέτω, πιστεύω: *πῶς ταῦτα ἀληθῆ δοξάσω;* = πώς να υποθέσω ότι αυτά είναι αληθινά;

- *δοξάζω δόξαν* = έχω γνώμη.

2. εγκωμιάζω κάποιον, τον δοξάζω: *δεδοξαμένος ἐπ' ἀρετῆ* = δοξασιμένος για τη γενναιότητα του.

NE δοξάζω (με τη σημ. 2).

[*δοξάδ-*jw* < δόξα].

δόρυ, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πολεμικό όργανο, το δόρυ.

- *ἐπὶ δόρυ* = προς τα δεξιά (γιατί με το δεξί χέρι κρατούσαν το ακόντιο). ≠ *ἐπ' ἀσπίδα* «προς τα αριστερά».

†† **σύνθ.** δορυφόρος, δοριάλωτος.

NE δόρυ.

[*δορF-, συγγεν. του δένδρον, ομόρο. με **αρχ. ινδ.** dáru, **χετιτ.** taru- «ξύλο»].

δορυφόρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που κρατά το δόρυ.

2. ως ουσιαστικό ακοντιστής, κυρίως ως σωματοφύλακας βασιλέων ή τυράννων.

NE δορυφόρος «για κράτος που εξαρτάται από άλλο ισχυρότερο».

[**σύνθ. λ.** δόρυ + φέρω].

δουλεία, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο δούλος: *δουλείας ζυγά* = ο ζυγός της δουλείας.

2. περιληπτικά οι δούλοι: *ἦν ἡ δουλεία ἐπανιστήται* = αν επαναστατήσουν οι δούλοι.

NE δουλεία (με τη σημ. 1) και δουλειά «εργασία», επειδή η εργασία ήταν το κυριότερο πράγμα που έκανε ο δούλος.

[**παράγ. λ.** δουλεύω + παρ. επίθ. -εία].

δουλεύω PHMA

είμαι δούλος.

NE δουλεύω «εργάζομαι», ☞ **δουλεία**.

[**παράγ. λ.** δοῦλος + παρ. επίθ. -εύω].

δοῦλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αυτός που γεννήθηκε από γονεὶς σκλάβους (σε αντιδιαστολή προς το *ἀνδράποδον*, που έγινε δούλος κατόπιν αιχμαλωσίας).

2. ως επίθ. δοῦλος, -η, -ον δουλικός.

†† **παράγ.** δουλικός, δουλειός «δουλικός», δουλεύω, δουλώω -ῶ, **σύνθ.** δουλοπρεπής, δουλοκρατέομαι -οῦμαι.

NE δούλος (με σημ. 1).

[πιθ. ξένη λέξη, μυκην. δόελος (ασυναίρ.)].

δουλόω -ῶ PHMA

1. υποδουλώνω: *δουλοῖς καὶ σὲ καὶ πᾶσαν πόλιν* = υποδουλώνεις και εσένα και όλη την πόλη. ≠ ἐλευθερόω -ῶ.

2. μέση φωνή δουλοῦμαι κάνω κάποιον δούλο μου: *οἱ γε ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἦγον δουλωσόμενοι* = αυτοί ήρθαν στη χώρα μας για να μας υποδουλώσουν.

NE δουλώνω, λ.χ. το φρόνημα ενός λαού (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** δοῦλ-ος + παρ. επίθ. -ῶ].

δράμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. έργο, υπηρεσία, καθήκον: *τὸ δράμα τῶν μαιῶν* = τα καθήκοντα των μαιών.

2. έργο που παριστάνεται στη σκηνή, θεατρικό έργο, δράμα (τραγωδία, κωμωδία, σατυρικό δράμα): *τὰ δράματα μιμοῦνται δρῶντας* = τα δράματα παριστάνουν πρόσωπα δρώντα. *διδάσκω δράμα* = προετοιμάζω και παριστάνω δραματικό έργο.

NE δράμα (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** δράω + παρ. επίθ. -μα].

δράττομαι PHMA

ο κοινός τύπος είναι *δράσσομαι*

Παρατ.	ἔδραττόμην
Μέλλ.	δράξομαι
Αόρ.	ἔδραξάμην
Παρακ.	δέδραγαί

με γεν. πράγματος αρπάζω με το χέρι, παίρνω μια χούφτα από κάτι: *δράττομαι τῶν ἄλων* = παίρνω μια χούφτα αλάτι.

- μεταφορικά *δράττομαι τῆς ἐλπίδος* = αρπάζω την ελπίδα.

†† **παράγ.** δράξ «ό,τι μπορεί να χωρέσει η χούφτα, η δράκα», δραχμή.

NE (μόνο στη λόγια φράση) *δράττομαι τῆς ευκαιρίας* «αρπάζω» (από τη σημ. 1).

[*δερχ-, *δραχ- + παρ. επίθ. -*j-ομαι*].

δραχμή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αττικό νόμισμα που ισοδυναμούσε με ἕξι οβολούς (1 δραχμή = 6 ὀβολοί. 100 δραχμαί = 1 μναί. 60 μναί = 1 τάλαντον).

NE δραχμή.

[*δερχ-, *δραχ- (δράττομαι) + παρ. επίθ. -μή].

δράω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἔδρων
Μέλλ.	δράσω
Αόρ.	ἔδρασα
Παρακ.	δέδρακα
Παθ. αόρ.	ἔδράσθην
Παθ. παρακ.	δέδραμαι

κάνω κάτι: *καλῶς τι δρῶ* = κάνω κάτι καλά. = ποιέω -ῶ, ἐργάζομαι, ἐνεργέω -ῶ, πράττω.

- γνωμικό δίκαια δράσας συμμάχους ἔξεις θεοῦς = αν οι πράξεις σου είναι δίκαιες, θα έχεις συμμάχους τους θεούς.

παράγ. δραμα, δρασις, δράστης.

NE δρω (με παρόμοια σημ. «αναπτύσσω δράση»). [*δρᾶ-, πβ. λιθ. dagaū «κάνω»].

δρέπω ΡΗΜΑ

1. κόβω (καρπούς, άνθη κτλ.).

2. μέση φωνή δρέπομαι κόβω για τον εαυτό μου, δρέπω, συλλέγω: ἀπὸ κρηνῶν μελιρρῦτων δρέπομαι μέλη = δρέπω τραγούδια από μελίρρυτους κρουνούς.

παράγ. δρεπάνη, δρέπανον, **σύνθ.** δρεπανοειδής, δρεπανηφόρος.

NE δρέπω (με σημ. 2).

[*δρε-π-, δρεπάνη, πιθ. συγγεν. με δέρω «γδέρνω»].

δριμύς, -εῖα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	δριμύτερος
Υπερθετικός	δριμύτατος

1. καυστικός, ερεθιστικός (ιδίως για τα μάτια, λ.χ. ο καπνός, και τη γεύση).

2. μεταφορικά για άνθρωπο οξύς, έξυπνος, πανούργος: δριμύς ἐν τῷ ἀποκρίνεσθαι = έξυπνος στις απαντήσεις.

παράγ. δριμύτης «καυστικότητα, έξυπνάδα», δριμύλος.

NE δριμύς «οξύς» (από τη σημ. 2, λ.χ. δριμεία επίθεση).

[*δρι-, **αβέβ. ετυμ.**].

δρόμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τρέξιμο: ως επίρρημα δρόμω = τρέχοντας. ως προσδιορισμός τόπου ἡμέρας δρόμος = η απόσταση που διανύει κάποιος τρέχοντας σε μία ημέρα, περίπου 1.300 στάδια.

2. αγώνας δρόμου (δηλ. διαγωνισμός στο τρέξιμο): σε παροιματικές εκφράσεις όπως περὶ τοῦ παντὸς δρόμον θέοντες = αγωνιζόμενοι για να κερδίσουν ή να χάσουν τα πάντα. περὶ ψυχῆς ὁ δρόμος = ο αγώνας είναι για τη σωτηρία της ζωής.

3. τόπος όπου έτρεχαν οι νέοι και, γενικότερα, δημόσιος περίπατος: ἐν εὐσκίοις δρόμοις = στους περιπάτους κάτω από τη σκιά.

4. έκφραση ἔξω/ἐκτὸς δρόμου φέρομαι = ξεφεύγω από το θέμα της συζήτησης.

παράγ. δρομικός, δρομαῖος «που κινείται τρέχοντας», δρόμω, ὁ/ἡ δρομάς «που τρέχει».

NE δρόμος «οδός» (και με τη σημ. 1 στη φρ. αγώνας δρόμου). Στα αρχαία το δρόμο τον έλεγαν ἢ ὁδός.

[*δρομ-, *δρεμ-, ἔ-δραμ-ον].

Δρυάς, -άδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα δευτερεύουσα θεότητα που κατοικούσε σε δάση (με δρυς), νύμφη των δασών.

NE Δρυάδα.

[παράγ. λ. δρυς (*δρυ- από *δερεF-) + -άς].

δρυμός, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δάσος με δρυς, και γενικότερα δάσος.

NE εθνικός δρυμός «δασώδης έκταση υπό την προστασία νομοθεσίας».

[παράγ. λ. δρυς (*δρυ- από *δερεF-) + παρ. επιθ. -μός].

δρυς, δρυός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βελανιδιά.

• παροιμία δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνήρ ξυλεύεται = από μια πεσμένη βελανιδιά κόβει ξύλα όποιος θέλει (δηλαδή, όταν κάποιος χάσει τη δύναμή του, τότε όλοι τον εκμεταλλεύονται).

παράγ. δρυάς, δρυῖνος, δρυμός, **σύνθ.** δρυοκολάπτης.

NE δρυς.

[*δρυ- από *δερεF-, πβ. δόρυ].

δύναμαι ΡΗΜΑ

αποθετικό ρήμα

Παρατ.	ἔδυνάμην & ἠδυνάμην
Μέλλ.	δυνήσομαι & δυνηθήσομαι
Αόρ.	ἔδυνήθην & ἠδυνήθην
Παρακ.	δεδύνημαι

1. είμαι ικανός να κάνω κάτι, μπορώ: οὐ δύναμαι μὴ γελᾶν = δεν μπορώ να μη γελάσω. οἱ δυνάμενοι = όσοι έχουν δύναμη, εξουσία.

2. συνήθος με άρνηση ανέχομαι να κάνω κάτι: οὐκέτι ἔδύνατο ἐν τῷ καθεστῶτι τρόπῳ βιοτεύειν = δεν ανεχόταν πια να ζει με αυτό τον τρόπο.

3. ισοδυναμώ: ὁ σίγλος δύναται δύο ὀβολούς = ο σίγλος ισοδυναμεί με δύο οβολούς. τῶς λόγους ὡς ἔργα δυναμένους κρίνω = κρίνω τα λόγια σαν να έχουν την ίδια αξία με τις πράξεις.

παράγ. δύναμις, δυνάστης, δυνατός, **σύνθ.** ἀδύναμος, ἀδυναμέω -ῶ, ἀδυναμία.

NE λόγ. δύναμαι.

[δύν-α-μαι, **αβέβ. ετυμ.**].

δύναμις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σωματική δύναμη και με επέκταση, η ικανότητα να πράξει κάποιος κάτι: εἴ μοι δύναμις παρεῖη = αν είχα τη δύναμη.

• σε εκφράσεις κατὰ δύναμιν = όσο μου επιτρέπουν οι δυνάμεις μου. παρὰ/ὑπὲρ δύναμιν = πέρα/πάνω από τις δυνάμεις μου.

2. πολιτική δύναμη, εξουσία, επιρροή.

3. πολεμικές δυνάμεις, στρατεύμα: πεζὴ καὶ ναυτικὴ δύναμις = δυνάμεις πεζικού και ναυτικού.

4. ποσοτική ή ποιοτική αξία, ικανότητα: τετρακοσίων ταλάντων ἀργυρίου δύναμις = χρηματική αξία τετρακοσίων ταλάντων. ἡ δύναμις τῆς ὄψεως = η ικανότητα (οξύτητα)

της όρασης. ή δύναμις τής λέξεως = η σημασία της λέξης.

NE δύναμη (με όλες τις σημ.).

[δύν-α-μις, **☞** **δύναμαι**].

δυναστεία, -είας, ή **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

1. κυριαρχία, εξουσία: *δυναστεία όλίγων άνδρων*.

2. κλειστή ολιγαρχία: *δυναστεία μάλλον ή ίσονομία έχρωντο οί Θεσσαλοί* = οι Θεσσαλοί διοικούσαν μάλλον με ολιγαρχία παρά με ισονομία.

NE δυναστεία (με παρόμοια σημ. προς τη σημ. **2** «διαδοχική σειρά κληρονομικών αρχόντων»).

[**παράγ. λ.** *δυναστεύω (παράγ. δυνάστης + παρ. επίθ. -εύω) + παρ. επίθ. -(ε)ία*].

δυνάστης, -ου, ό **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

άρχοντας, κυβερνήτης.

NE δυνάστης (με εξειδίκευση της σημ. «απόλυτος και τυραννικός άρχοντας»).

[*δυνά- + -σ- (πβ. *δυνασ-θῆναι*) + παρ. επίθ. -της].

δυνατός, -ή, -όν **ΕΠΙΘΕΤΟ**

Συγκριτικός	δυνατώτερος
Υπερθετικός	δυνατώτατος

1. αυτός που έχει σωματική ή ψυχική δύναμη, δυνατός: *δυνατοί και τοίς σώμασι και ταίς ψυχαίς*. = ισχυρός.

2. ικανός: *δυνατός λέγειν* = ο ικανός στο λόγο, ο εύγλωττος.

3. αυτός που έχει δύναμη εξουσίας ή επιρροής.

• ως ουσιαστικό οί δυνατοί οι ισχυροί, αυτοί που έχουν εξουσία.

4. για πράγματα κατορθωτός.

• έκφραση *κατά τὸ δυνατόν* = όσο είναι δυνατό (να γίνει).

☞ **παράγ.** *δυνατῶς, δυνατέω -ῶ*.

NE δυνατός (με τις σημ. **1**, **4**).

[δυνα- (< δύνα-μαι) + παρ. επίθ. -τός].

δυσ- ΜΟΡΙΟ

αχώριστο μόριο που χρησιμοποιείται ως α' συνθετικό λέξεων που σημαίνουν κάτι δύσκολο ή δυσάρεστο, π.χ. *δυσεύρετος* = αυτός που βρίσκεται δύσκολα. *δυστυχής* = αυτός που έχει κακή τύχη.

NE δυσ-

[δυσ-, ομόρρ. με **αρχ. περσ.** *duš-*, π.χ. *duš-manah-* «δυσμενής»].

δυσειδής, -ής, -ές **ΕΠΙΘΕΤΟ**

άσχημος.

NE λόγ. *δυσειδής*.

[**σύνθ. λ.** *δυσ-* + *είδος* «μορφή, εμφάνιση»].

δυσκολαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	έδυσκόλαινον
Μέλλ.	δυσκολανῶ

είμαι δύστροπος ή δυσαρεστημένος.

[*δύσκολ-ος, *δυσκολ-αν-ζω > *δυσκολαίνω*].

δύσκολος, -η, -ον **ΕΠΙΘΕΤΟ**

Συγκριτικός	δυσκολώτερος
Υπερθετικός	δυσκολώτατος

1. αυτός που είναι δύστροπος ή κακότροπος: *οὐ παύσει δύσκολος ὤν*; = δε θα σταματήσεις με τις ιδιοτροπίες σου; ≠ εύκολος «καλότροπος».

2. για πράγματα κοπιαστικός ή ενοχλητικός: *δύσκολος ή ήνιόχησις* = η οδήγηση των αλόγων του άρματος είναι κοπιαστική.

☞ **παράγ.** *δυσκόλως*.

NE δύσκολος «κοπιαστικός». Στα αρχαία το σημερινό δύσκολος το έλεγαν *χαλεπός*.

[δυσ- + *κόλος (μυκην. *k^wolos*), πιθ. *πελ- του *πέλω* - *πέλομαι* «υπάρχω, γίνομαι»].

δυσμαθής, -ής, -ές **ΕΠΙΘΕΤΟ**

Συγκριτικός	δυσμαθέστερος
Υπερθετικός	δυσμαθέστατος

αυτός που δύσκολα μαθαίνει. ≠ εύμαθής.

☞ **παράγ.** *δυσμάθεια*.

NE δυσμαθής.

[**σύνθ. λ.** *δυσ-* + *μαθ-* (πβ. *ἔ-μαθ-ον* < *μανθά-νω*) + παρ. επίθ. -ής].

δυσχεραίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	έδυσχέρανον
Μέλλ.	δυσχερανῶ
Αόρ.	έδυσχέρανα

1. μεταβ. φέρω κάτι βαρέως: *δυσχεραίνω τὸ ἀδικεῖν* = φέρω την αδικία βαρέως, δύσκολα μπορώ να την αντέξω.

2. αμετάβ. δυσαρεστούμαι με κάτι, δυσανασχετώ: *δυσχεραίνω ἐπί τινι*.

☞ **παράγ.** *δυσχερῶς*.

NE *δυσχεραίνω* «δυσκολεύω».

[**παράγ. λ.** *δυσχερής* (< *χερ-*, *χειρ-* «χέρι») + παρ. επίθ. -αίνω].

δυσχερής, -ής, -ές **ΕΠΙΘΕΤΟ**

Συγκριτικός	δυσχερέστερος
Υπερθετικός	δυσχερέστατος

1. για πράγματα **α.** *δυσάρεστος*. **β.** *δύσκολος*: *δυσχερής βίος*.

2. για πρόσωπα *ιδιότροπος*.

NE *δυσχερής* (με τη σημ. **1β**).

[**σύνθ. λ.** *δυσ-* + *χερ-* (< *χείρ*) + -ής].

δυσώδης, -ής, *δυσῶδες* **ΕΠΙΘΕΤΟ**

Συγκριτικός	δυσωδέστερος
Υπερθετικός	δυσωδέστατος

που αναδίδει δυσάρεστη μυρωδιά. ≠ εύωδης.

NE *δυσώδης*.

[**σύνθ. λ.** *δυσ-* + παρ. επίθ. -ώδης < ὄζω «μυρίζω» < ὀδ- + *ζω*].

δύω ΡΗΜΑ

Μέσ. παρατ.	ἔδυόμην
Μέσ. μέλλ.	δύσομαι
Αόρ. β΄ με μέση σημ.	ἔδυν «ἔδυσα»
Παρακ. με μέση σημ.	δέδυκα «ἔχω δύσει»

στη μέση φωνή και στους χρόνους με μέση σημ. για τον ήλιο δύω, βασιλεύω: *πρὸ ἡλίου δύντος* = πριν από τη δύση του ήλιου.

παράγ. δύσις, δύτης, **σύνθ.** λωποδύτης, τρωγλοδύτης.

NE *δύει* ο ήλιος (πβ. και *εν-δύ-ομαι* και *υπο-δύομαι*).

[*δύσ- + παρ. επίθ. -*ιω* > *δύω*, πβ. *δύσγω* *ἀπο-δύω*].

Δωδώνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τοπωνύμιο πόλη της Ηπείρου, όπου βρισκόταν το μαντείο του Διός.

[*Δωδώνη* < ποταμός *Δώδων* + παρ. επίθ. -*α*, *ιλλυρ.* λ.].

δωρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔδώρουν
Μέλλ.	δωρήσω
Αόρ.	ἔδώρησα
Μέσ. αόρ.	ἔδωρησάμην

1. δωρίζω. **2.** πιο συχνά στη μέση φωνή *δωροῦμαι* δωρίζω: *δωροῦμαι τινί τι* = δωρίζω σε κάποιον κάτι.

NE δωρίζω.

[**παράγ.** λ. *δώρον* (< **δω-*, πβ. *δί-δω-μι* + παρ. επίθ. -*ρον*) + παρ. επίθ. -*έω*].

δωροδοκέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. δωροδοκούμε: *δωροδοκοῦσιν καὶ διαφθείρονται* = δωροδοκούνται και διαφθείρονται.

2. δωροδοκώ κάποιον.

[**σύνθ.** λ. *δώρον* + *δοκέω* που έχει δύο σημ., α) παθ. *δέχομαι* (*δοκ-*: *δέχ-ομαι*), β) ενεργ. *δί-νω*, προσφέρω (πβ. το ομώνυμο **λατ.** *doceo* «προσφέρω, διδάσκω»)].

Ε

Ε, ε, ἔ ψιλόν, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

Το πέμπτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Οι αρχαίοι ονόμαζαν το γράμμα αυτό *εἴ*. Οι Βυζαντινοί ήταν εκείνοι που πρώτοι το αποκάλεσαν *ἔ ψιλόν*, ονομασία που σήμαινε το «ε το ψιλόν», δηλ. το λιτό, το ε που γράφεται με ένα γράμμα. Και το ονόμασαν έτσι, για να το διαχωρίσουν από το *αι*,

που προφερόταν και αυτό στα βυζαντινά χρόνια ως [e], αλλά γραφόταν με δύο γράμματα.

• ως αριθμητικό σύμβολο: ε΄ = 5, αλλά ε = 5.000.

ἔαρ, ἔαρος & ἦρος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

άνοιξη.

παράγ. εαρινός «ανοιξιάτικος».

NE λόγ. εαρινός (λ.χ. *εαρινή ισημερία*, *εαρινό εξάμηνο*).

[**Φέσαρ*, ομόρρ. με **λιθ.** *vasarà* «έτος»].

ἑαυτοῦ, ἑαυτῆς, ἑαυτοῦ & **αὐτοῦ**, αὐτῆς, αὐτοῦ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

αυτοπαθής γ΄ προσώπου του εαυτού του: *ἐπιμελεῖται ἑαυτοῦ* = φροντίζει για τον εαυτό του. *αὐτὸ καθ' αὐτό* = αυτό καθαυτό.

[προσωπ. αντων. ε κτλ. + *αὐτοῦ* κτλ.].

ἑάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἶων
Μέλλ.	ἑάσω
Αόρ.	εἶασα
Παρακ.	εἶακα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἑάσομαι «θα αφεθώ»
Παθ. αόρ.	εἶάθην
Παθ. παρακ.	εἶαμαι

1. αφήνω, επιτρέπω: *οὐκ ἔᾶ με καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον* = δε με αφήνει να κοιμηθῶ ο θρίαμβος του Μιλτιάδη. = αφήμι.

2. αφήνω κάτι ήσυχο, κατά μέρος, δε σκοτίζομαι: *ἐὰν ἐπὶ τὰ μείζω ἔλθῃς ἑάσας ἤδη φιλοσοφίαν* = αν καταπιαστείς με σοβαρότερα θέματα αφήνοντας πια κατά μέρος τη φιλοσοφία.

παράγ. εατέος.

[**σεF-* + παρ. επίθ. -*άω*, **αβέβ.** *ετυμ.*].

ἑβίων ΡΗΜΑ αόρ. β΄ του ρ. ☞ **ζήω** -ῶ.

ἐγγίγνομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γίγνομαι

1. γεννιέμαι, δημιουργούμαι, μέσα σε κάτι.

2. απρόσωπο ἐγγίγνεται είναι επιτρεπτό ή δυνατό.

[**σύνθ.** λ. *έν* + *γίγνομαι*].

ἐγγράφω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γράφω

1. εγγράσσω (λ.χ. στην πέτρα επιγραφή).

2. εγγράφω, καταχωρίζω: *καθ' ἑκάστην δὲ ἡμέραν ἀργύριον λαμβάνων τοὺς μὲν ἐνέγραφε, τοὺς δὲ ἐξήλειφεν* = και παίρνοντας καθημερινά χρήματα άλλους νόμους ἐγγράφε και άλλους αφαιρούσε.

3. κατηγορώ για παράνομη ενέργεια ή ηθική παράβαση: *ἐγγράφω τινὰ λιποταξίας* = κατηγορώ κάποιον για λιποταξία.

παράγ. ἐγγραφή.

NE εγγράφω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ.** λ. *έν* + *γράφω*].

ἐγγυάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἡγγύων
Αόρ.	ἡγγύησα
Παρακ.	ἡγγύηκα
Υπερσ.	ἡγγύηκειν
Μέσ. μέλλ.	ἐγγυήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἡγγυησάμην
Παθ. αόρ.	ἡγγυήθην
Παθ. παρακ.	ἡγγύημαι

1. δίνω ή εγχειρίζω κάτι ως ενέχυρο.

2. κυρίως για τον πατέρα αρραβωνιάζω: ἦν μή περ ὁ πατήρ αὐτήν ἐγγύησῃ = αν ο πατέρας μιας κόρης δεν την αρραβωνιάσει.

3. μέση φωνή ἐγγυῶμαι

α. αρραβωνιάζομαι ή δέχομαι γυναίκα ως σύζυγο: καὶ ἐγγυᾶται ὁ πατήρ τὴν μητέρα τὴν ἐμὴν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Τιμοκράτους = και αρραβωνιάζεται ο πατέρας τη δική μου μητέρα από τον αδελφό της Τιμοκράτη.

β. ἐγγυῶμαι, δίνω ἐγγύηση.

γ. υπόσχομαι, διαβεβαιώνω: καὶ ἡγγυᾶτο μηδὲν αὐτοὺς κακὸν πείσεσθαι πειθομένους Σεύθῃ = και τους υποσχέθηκε ότι δε θα πάθουν κανένα κακό, εάν υπακούσουν στο Σεύθη.

‡ **παράγ.** ἐγγυητής, ἐγγύησις «ασφάλεια, αρραβώνας».

ΝΕ ἐγγυῶμαι (με τις σημ. 3β, 3γ).

[**παράγ. λ.** ◀ ἐγγύη + παρ. επίθ. -άω].

ἐγγύη, -ης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ενέχυρο που τοποθετείται στο χέρι κάποιου, και γενικά ασφάλεια, βεβαίωση, ἐγγύηση που παίρνει ή δίνει κανείς: μεγάλας ἐγγύας ἀποτίνω = πληρώνω μεγάλες ἐγγυήσεις.

2. αρραβώνας: ποιῶμαι τὴν ἐγγύην γυναικός τινος = αρραβωνιάζομαι κάποια γυναίκα.

‡ **παράγ.** ἐγγυάω.

[**σύνθ. λ.** ἐν + *γύα, *γύη «καμπυλότητα, χέρι»].

ἐγγύθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

από κοντά: ὄρω τι ἐγγύθεν καὶ πόρρωθεν = βλέπω κάτι από κοντά και από μακριά.

[**παράγ. λ.** ἐγγύ-ς + παρ. επίθ. -θεν].

ἔγγυος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

ἐγγυημένος.

[**παράγ. λ.** *ἐγγυ- (ἐγγυάω) + παρ. επίθ. -ος].

ἐγγύς ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	ἐγγυτέρω & ἐγγύτερον
Υπερθετικός	ἐγγυτάτω & ἐγγύτατα

1. με γενική του τόπου δίπλα, κοντά (με ρήματα στάσεως σημαντικά): ὑμεῖς δὲ θρηνηίτ' ἐγγύς ἐστῶτες τάφου = εἰσεῖς λοιπόν κοντά στον τάφο κάθεστε και θρηνηίτε.

2. για δήλωση χρόνου προσεχώς, στο άμεσο μέλλον: ἄντρες φίλοι, ὁ μὲν ἀγὼν ἐγγύς ἡμῖν = άντρες, η διαμάχη είναι κοντά μας.

3. με αριθμούς περίπου, σχεδόν, κοντά: ἐγγύς εἴκοσι ἔτη = σχεδόν εἴκοσι χρόνια.

‡ **παράγ.** ἐγγύθεν, ἐγγύτης «ἐγγύτητα», ἐγγίζω.

ΝΕ στη φρ. στο ἐγγύς μέλλον (με τη σημ. 2).

[*ἐγγύ- + -ς των επιρρημάτων (συγγεν. με ἐγγυάω) στη σημασία «κοντά στο χέρι, κοντά»].

ἐγείρω

Παρατ.	ἡγειρον
Μέλλ.	ἐγερωῶ
Αόρ.	ἡγειρα
Παρακ.	ἐγρήγορα
αιετάβ., ως ενεστ.	«εἶμαι ξύπνιος»
Υπερσ.	ἐγρηγόρειν
αιετάβ., ως παρατ.	«ἤμουν ξύπνιος»
Παθ. μέλλ.	ἐγεροθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἡγέρθην
Παθ. παρακ.	ἐγήγερμαι
Παθ. υπερσ.	ἐγγερόμην

1. αφυπνίζω, ξυπνώ κάποιον: ἐγείρω τινὰ ἐξ ὕπνου = σηκώνω κάποιον από τον ύπνο.

2. ξεσηκώνω κάποιον, τον διεγείρω.

3. σηκώνω από τους νεκρούς, ανασταίνω: ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπρούς καθαρίζετε, νεκρούς ἐγείρετε = να θεραπεύετε τους αρρώστους, να γιατρεύετε τους λεπρούς, να ανασταίνετε τους νεκρούς.

4. στην παθ. φωνή μαζί με τον αιετάβ. παρακ. και υπερσ. ἐγείρομαι εἶμαι ξύπνιος: Σώκρατες, ἔφη, ἐγρήγορας ἢ καθεύδεις; = Σωκράτη, εἶπε, ξύπνιος εἶσαι ή κοιμάσαι;

‡ **παράγ.** ἔγερσις «αφυπνιση, ξεσήκωμα», ἐγεροτήριον.

ΝΕ ἐγείρεται ένα ζήτημα (τίθεται, προκύπτει).

[ο τύπος ἐγρήγορα αντιστοιχεί στο **αρχ. ινδ.** jāgāra, **αρχ. περσ.** jagāra «εἶμαι ξύπνιος» τη βάση αποτελεί το ἐ-γέρ-γω > ἐγείρω, όπου το ἐ- είναι αυτό του αορίστου β' ἔ-γρετο, ο ο-ποιός δημιούργησε τον ενεστώτα ἐγείρω].

ἐγκαθίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ◀ **ἵστημι**

τοποθετώ, ἐγκαθιστώ: τοὺς ἐαυτοῦ παῖδας ἡγεμόνας ἐγκατέστησε = τοποθέτησε τα παιδιά του ως ηγεμόνες.

‡ **παράγ.** ἐγκατάστασις.

ΝΕ ἐγκαθιστώ (με την ίδια σημ.).

[**σύνθ. λ.** ἐν + καθίστημι].

ἐγκαλέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐνεκάλουν
---------------	-----------

Μέλλ.	ἐγκαλέσω
Παρακ.	ἐγκέκληκα
Για τους άλλους χρόνους ☞ καλέω -ῶ	

1. απαιτώ κάτι που μου χρωστούν: *ἐγκαλώ τὰς τριακοσίας δραχμὰς* = απαιτώ να πάρω πίσω τις τριακόσιες δραχμές.

2. κατηγορώ κάποιον: *οἱ μὲν δὴ στρατιῶται Ξενοφῶντι ἐνεκάλουν ὅτι οὐκ εἶχον τὸν μισθόν* = οι στρατιώτες λοιπόν κατηγορούσαν τον Ξενοφώντα ότι δεν είχαν πάρει το μισθό τους. = αἰτιάομαι.

παράγ. ἔγκλημα «κατηγορία».

NE λόγ. εγκαλώ (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** ἐν + καλέω].

ἔγκειμαι ΡΗΜΑ

παθητ. του ἐντίθημι.

Για τους χρόνους ☞ **κείμαι**

1. βρίσκομαι, είμαι καλυμμένος, μέσα σε κάτι.
2. πιέζω ασφυκτικά, απειλώ (ιδίως ένα στρατεύμα που έχει ηττηθεί ή υποχωρεί).

3. σε πολιτικές αντιπαράθεσεις αντίκειμαι, εναντιώνομαι: *ἐνέκειντο τῷ Περικλεῖ* = εναντιώνονταν στον Περικλή.

NE ἔγκειμαι (με τη σημ. 1, λ.χ. *ἔγκειται στην καλή του θέληση το αν θα επιστρέψει τα λεφτά*).

[**σύνθ. λ.** ἐν + κείμαι].

ἔγκλημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κατηγορία, παράπονο: *τὰ ἐγκλήματα τὰ ἐς τοὺς Ἀθηναίους* = οι κατηγορίες εναντίον των Αθηναίων.

NE ἔγκλημα «εγκληματική ενέργεια κτλ.».

[**σύνθ. λ.** ἐν + *κλη- (καλώ) + παρ. επίθ. -μα].

ἐγκλίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κλίνω**

1. κάνω κάτι να κλίνει, το γέρνω, το λυγίζω: *ἐγκλίνω τὰ σκέλη. ἐγκλίνω τι εἰς δεξιὰ* = γέρνω κάτι προς τα δεξιά.

2. στη γραμματική προφέρω μια λέξη με ἔγκλιση τόνου (λ.χ. *ἄνθρωπος τις*).

NE εγκλίνω (με τη σημ. 2).

παράγ. ἔγκλισις.

[**σύνθ. λ.** ἐν + κλίνω].

ἐγκράτεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κυριαρχία, έλεγχος πάνω σε κάτι: *ἡ σωφροσύνη ἐστὶν καὶ ἡδονῶν τινῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ἐγκράτεια* = η σωφροσύνη είναι ο έλεγχος κάποιων ηδονών και επιθυμιών.

2. εγκράτεια, αυτοκυριαρχία: *ἐγκράτεια καλόν τε κἀγαθόν ἀνδρὶ κτήμιά ἐστιν* = η εγκράτεια είναι καλό και ωφέλιμο απόκτημα στον άνθρωπο. = σωφροσύνη «εγκράτεια».

NE εγκράτεια (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** ἐγκρατής + παρ. επίθ. -εία].

ἐγκρατής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐγκρατέστερος
Υπερθετικός	ἐγκρατέστατος

1. που έχει εξουσία πάνω σε κάτι: *ἐγκρατής γαστρός* = που ελέγχει την κοιλιά του, ο μη κοιλιόδουλος.

2. που έχει αυτοκυριαρχία, εγκρατής. = σώφρων «εγκρατής».

NE εγκρατής (με τη σημ. 2).

παράγ. ἐγκράτεια, ἐγκρατῶς.

[**σύνθ. λ.** ἐν + κράτ-ος + -ής].

ἐγκρίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κρίνω**

επιλέγω, αποδέχομαι κάποιον, εισδέχομαι κάποιον, δηλ. του επιτρέπω την είσοδο σε ένα σωματείο κτλ.: *ἐγκρίνω τινὰ εἰς τὴν γερουσίαν* = δέχομαι κάποιον στη γερουσία. ≠ ἀποκρίνω «απορρίπτω κάποιον».

παράγ. ἐγκρισίς, ἔγκριτος, ἐγκριτέος.

NE εγκρίνω «αποδέχομαι».

[**σύνθ. λ.** ἐν + κρίνω].

ἐγκύκλιος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. κυκλικός: *ἐγκύκλιος κίνησις*.

2. τακτικός, καθημερινός: *ἐγκύκλιοι διακοινία* = καθημερινές υποχρεώσεις.

NE η εγκύκλιος (ως ουσιαστ. «έγγραφο κρατική εντολή που κυκλοφορεί στις υπηρεσίες»).

[**σύνθ. λ.** ἐν + κύκλ-ος + παρ. επίθ. -ιος].

ἐγκύμων (ὄ, ἦ), ἔγκυμον (τό), -ονος ΕΠΙΘΕΤΟ ἔγκυος.

[**σύνθ. λ.** ἐν + *κυ- (κυέω) + παρ. επίθ. -μων].

ἐγκωμιάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐνεκωμιάζον
Μέλλ.	ἐγκωμιάσω & ἐγκωμιάσομαι
Αόρ.	ἐνεκωμιάσα
Παρακ.	ἐγκεκωμιάκα
Παθ. παρακ.	ἐγκεκωμιάσμαι

επαινώ, εκθειάζω: *ταῦτα δὴ καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐγκωμιάζουσι δικαιοσύνην* = αυτά και άλλα παρόμοια εγκώμια έχουν για τη δικαιοσύνη. = επαινέω.

παράγ. ἐγκωμιαστής, ἐγκωμιαστικός.

NE εγκωμιάζω.

[**παράγ. λ.** ἐγκώμιον + παρ. επίθ. -άζω].

ἐγκώμιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. επαινετική ωδή: *καὶ Σιμωνίδης, ὁ μελοποιός, ἐποίησεν ἐγκώμιον ἄξιον ἀρετῆς αὐτῶν* = και ο Σιμωνίδης, ο λυρικός ποιητής, έπλεξε επαινετική ωδή για την ανδρεία τους.

2. γενικά εγκώμιο, πανηγυρικός λόγος: *ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια παλαιῶν ἀνδρῶν*.

NE εγκώμιο (με τη σημ. 2).

[ουσιαστικοπ. του ουδ. του *ἐγκώμιος, -ιον* (ενν. ἄσμα) < ἐν + κῶμος «γλέντι» + παρ. επίθ. -ιος].

ἐργήγορα ☞ **ἐγείρω**.

ἐργήγορσις, -εως, ἢ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

το να είναι κανείς άγρυπνος, η κατάσταση της αγρυπνίας, η αγρύπνια: ὁ ὕπνος καὶ ἡ ἐργήγορσις τῶν ζώων = ο ὕπνος και η αγρύπνια των ζώων.

NE εργήγορση «ετοιμότητα».

[**παράγ. λ.** ἐργήγορ-α (ἐγείρομαι) + παρ. επίθ. -σις].

ἐγχειρέω -ῶ **PHMA**

1. παίρνω κάτι στο χέρι, επιχειρώ, αναλαμβάνω.

- με δοτ. του πράγματος και αργότερα με αιτ.: ἄξιόν ἐστιν ὡς τάχιστα τούτοις ἐγχειρεῖν = αξίζει να επιχειρήσουμε αυτές τις μεταρρυθμίσεις όσο το δυνατόν πιο γρήγορα.
- με απαρέμφο: ἐνεχείρησα εὐθὺς παρὰ σε ἵ-εῖναι = προσπάθησα αμέσως να έρθω σε σένα. = επιχειρέω, ἄπτομαι τινος.

2. απλώνω τα χέρια, επιτίθεμαι: καὶ ὁ μὲν ἔμελλεν ἐγχειρήσειν ταῖς πόλεσι ταύταις = και εκείνος επρόκειτο να επιτεθεί κατά των πόλεων αυτών.

παράγ. ἐγχειρήμα, ἐγχειρήσις «επιχείρηση, απόπειρα», ἐγχειρητέον, ἐγχειρητής, ἐγχειρητικός.

[**σύνθ. λ.** ἐν + χεῖρ + παρ. επίθ. -έω].

ἐγχειρίζω **PHMA**

Παρατ.	ἐνεχειρίζον
Μέλλ.	ἐγχειριῶ
Παρακ.	ἐγκεχειρίκα

με δοτ. του προσώπου και αιτ. του πράγματος βάζω κάτι στα χέρια κάποιου, εμπιστεύομαι: ἐγχειρίζω τοὺς ἄνδρας τοῖς στρατηγοῖς = εμπιστεύομαι τους άνδρες στους στρατηγούς.

παράγ. ἐγχειρίσις, ἐγχειρισμός.

NE εγχειρίζω (λόγ., «βάζω στο χέρι»).

[**σύνθ. λ.** ἐν + χεῖρ + παρ. επίθ. -ίζω].

ἐγγελευς, -εως, ἢ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

χέλι.

παράγ. ἐγγελεύδιον.

NE χέλι.

[συγγεν. με ἔχισ, -εως, ὁ/ἡ «οχιά», ομόρρ. με **λατ.** anguis «χέλι»].

ἐγγωρέω -ῶ **PHMA**

Για τους χρόνους ☞ **χωρέω** -ῶ

1. παρέχω χώρο για να κάνει κανείς κάτι, επιτρέπω: ὁ χρόνος οὐκ ἐγγωρεῖ = ο χρόνος δεν επιτρέπει.

2. απρόσ. ἐγγωρεῖ υπάρχει ακόμη χρόνος: ἀλλὰ μηδὲν ἐπέιγου, ἔτι γὰρ ἐγγωρεῖ = αλλά μη βιάζεσαι καθόλου [ενν. να πεις το κώνειο, Σωκράτη], διότι υπάρχει ακόμη χρόνος.

παράγ. ἐγγώριος.

[**σύνθ. λ.** ἐν + χωρέω].

ἐγγώριος, -ιος & -ία, -ιον **ΕΠΙΘΕΤΟ**

που ανήκει στην ίδια χώρα, στον ίδιο τόπο, εντόπιος θεοὶ καὶ ἥρωες ἐγγώριοι = οι ντόπιοι θεοὶ και ήρωες. = ἐπιχώριος.

παράγ. ἐγγωρίως.

NE εγγώριος.

[**παράγ. λ.** ἐγγωρος + παρ. επίθ. -ιος].

ἐγῶ **ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ**

προσ. αντων. α' προσώπου

- με επίταση ἐγῶγε = εγώ τουλάχιστον, όσο για μένα, βεβαίως. Συχνά στις απαντήσεις ως βεβαιωτική έκφραση: Ἦ καὶ τοῦτο ἀκήκοας; Ἔγωγε = Έχεις ακούσει και αυτό; - Ναι, βεβαίως.
- δυϊκός αριθμός ονομ. και αιτ. αττ. νῶ = εμεῖς οἱ δύο, γεν. και δοτ. νῶν.

NE εγῶ.

[*εγωμ-, αντίστοιχο του **αρχ. ινδ.** ahám, **λατ.** ego].

ἐγῶδα, **ἐγῶμαι**

αττ. κράση αντί ἐγῶ οἶδα «εγώ ξέρω», ἐγῶ οἶμαι «εγώ θεωρώ».

ἔδεσμα, -ατος, τὸ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

κρέας, φαγητό. Στον πληθ. ἐδέσματα = φαγώσιμα, τρόφιμα.

NE έδεσμα (λόγ.)

[**σύνθ. λ.** ἔδω + παρ. επίθ. -μα > *ἔδμα, που διαμορφώθηκε σε ἔδεσ-μα κατά το ἐδέσθην].

ἔδρα, -ας, ἢ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

1. κάθισμα, και ειδικότερα τιμητική θέση: τούτους καὶ δῶροις καὶ ἔδραις καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγγέραιρεν = αυτούς συνήθιζε να τους τιμά με δώρα και τιμητικές θέσεις και όλες τις τιμές.

2. τόπος όπου βρίσκεται κάτι, η θέση του: ἡ ἔδρα τοῦ ἥπατος = η θέση του συκωτιού.

παράγ. ἐδράζω, ἐδραῖον, ἔδρανον.

NE έδρα (με τη σημ. 2, λ.χ. η ἔδρα του **ΟΗΕ**).

[*σεδ- (ἔζομαι «κάθομαι») + παρ. επίθ. -ρα].

ἐδώδιμος, -ος, -ον **ΕΠΙΘΕΤΟ**

1. φαγώσιμος.

2. ως ουσιαστικό τὰ ἐδώδιμα τα φαγώσιμα, οι προμήθειες.

NE εδώδιμος, τα εδώδιμα.

[**παράγ. λ.** ἐδωδή (< **παράγ.** ἔδω + παρ. επίθ. -ῆ) + παρ. επίθ. -ιμος το ἐδ-ωδ-ῆ προκύπτει με αναδιπλασιασμό της ρίζας *εδ- (ἔδ-ομαι): *εδ-εδ- και έκταση του δεύτερου ε σε ω, πβ. *αγ-αγ- (ἄγω) > ἄγ-ωγ-ῆ].

ἐθέλω & **θέλω** **PHMA**

Παρατ.	ἤθελον
Μέλλ.	(ἐ)θελήσω
Αόρ.	ἠθέλησα
Παρακ.	ἠθέληκα
Υπερσ.	ἠθέληκειν

1. είμαι πρόθυμος, εκφράζει κυρίως συγκατάθεση παρά προτίμηση και επιθυμία, σε αντίθεση προς το βούλομαι: *εἰ βούλει, ἐγὼ ἐθέλω* = αν θέλεις, εγώ είμαι πρόθυμος.

2. με άρνηση οὐκ ἐθέλω σχεδόν σημαίνει δεν μπορώ: *τὰ μὲν χωρία καὶ τὰ δένδρα οὐδὲν μ' ἐθέλει διδάσκειν* = οι τόποι της υπαίθρου και τα δέντρα δεν μπορούν να με διδάσκουν τίποτε.

††† **παράγ.** ἐθελοντής, ἐθελούσιος, θέλησις, θέλημα.

NE θέλω (που σημαίνει ό,τι το αρχαίο βούλομαι).

[*θελ-, *φελ-, *φαλ-, πβ. φαλίζεις θέλει η εναλλαγή φ και θ οδηγεί σε υπερωκοχειλικό g^{wh} > φ ή θ].

ἐθίζω PHMA

Παρατ.	εἶθιζον
Μέλλ.	ἐθιῶ (-εῖς κτλ.)
Αόρ.	εἶθισα
Παρακ.	εἶθικα
Παθ. μέλλ.	ἐθισθήσομαι
Παθ. αόρ.	εἶθισθην
Παθ. παρακ.	εἶθισμαι
Παθ. υπερσ.	εἶθισμην

1. ενεργ. συνηθίζω κάποιον σε κάτι ή να κάνει κάτι: *ἐθίζω ἐμαυτὸν τοῖς αὐτοῖς τῷ δεσπότη χαίρειν* = συνηθίζω τον εαυτό μου να χαίρεται με τα ίδια πράγματα με τον τύραννο.

2. παθ., με απαρέμφ. ἐθίζομαι είμαι συνηθισμένος, συνηθίζω: *ἄνθρωποι εἰθισμένοι ἀνασχυντεῖν* = άνθρωποι συνηθισμένοι να μην ντρέπονται.

††† **παράγ.** ἐθισμός «συνήθεια», ἐθιστέον, ἐθιστός.

NE εθίζω (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** ἔθος + παρ. επίθ. -ίζω].

ἐθνικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που ανήκει σε ένα έθνος.

2. στη χριστιανική περίοδο μη Εβραίος, αυτός που δεν ανήκει στην ιουδαϊκή θρησκεία (λ.χ. οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι). ≠ Ιουδαίος.

NE εθνικός (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** ἔθνος + παρ. επίθ. -ικός].

ἔθος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

έθιμο, συνήθεια: *τὰ πάτρια ἔθη* = τα πατροπαράδοτα έθιμα.

• ἔθει από συνήθεια, συνήθως.

††† **παράγ.** ἐθίζω.

NE λόγ. έθος.

[*σFεθ- (ἔθω), **IE** *swedhos, πβ. **αρχ. ινδ.** svadhá «συνήθεια»].

ἔθω PHMA

Παρακ. με σημ. ενεστ.	εἴωθα
Υπερσ. με σημ. παρατ.	εἴωθειν

είμαι συνηθισμένος, έχω μια συνήθεια, συνηθίζω: *οἱ Ἀθηναῖοι εἴωθασι τὰ πολεμικὰ ἀσκεῖν* = οι Αθηναίοι συνηθίζουν να ασκούνται στην πολεμική τέχνη. = ἐθίζομαι.

• απρόσ. ὡς εἴωθε ὅπως είναι το έθιμο: *ἀλλὰ σπύσασθ' ὡς εἴωθ' ἐκεῖ* = αλλά βιαστείτε (να πάτε) εκεί, ὅπως είναι το έθιμο.

• συχνά στο ουδέτερο γένος παρὰ τὸ εἴωθός παρὰ τη συνήθεια, αντίθετα προς τη συνήθειά μας.

††† **παράγ.** εἴωθότως.

[*σFεθ- (ἔθος), **ε** ἔθος].

εἰ ΜΟΡΙΟ / ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

A. Επιφωνηματικά:

α. η φράση εἰ γάρ μαζί με ευκτική δηλώνει ευχή μακάρι: *εἰ γάρ γενοίμην ἀντὶ σοῦ νεκρός* = μακάρι να ήμουν νεκρός στη θέση σου. **β.** το εἴθε με ιστορικούς χρόνους της οριστικής δηλώνει ανεκπλήρωτη ευχή μακάρι: *εἴθε σοι, ὦ Περικλεῖς, τότε συνεγενόμην* = μακάρι, Περικλή, να σε συναναστροφόμουν τότε.

B. Χρησιμοποιείται σε υποθετικούς λόγους και τότε σημαίνει εἰάν, αν (η άρνηση είναι μή):

α. εἰ + οριστική οποιοδήποτε χρόνου, για να εκφράσει απλώς μια υπόθεση χωρίς να εξυπνοοεί κατά πόσο και σε ποιο βαθμό αληθεύει η υπόθεση αυτή: *εἰ θεοί τι δρώσιν αἰσχροῦν, οὐκ εἰσιν θεοί* = αν οι θεοί κάνουν κάτι αισχρό, δεν είναι θεοί.

β. εἰ + οριστική ιστορικού χρόνου, για να εκφράσει μια υπόθεση που είναι βέβαιο ότι δεν αληθεύει: *εἰ εἶχον χρήματα, ἐδίδουν ἄν σοι* = αν είχα χρήματα, θα σου έδινα (αλλά δεν έχω).

γ. εἰάν (= εἰ + ἄν) + υποτακτική, για να εκφράσει μια υπόθεση που ενδέχεται να επαληθευτεί στο μέλλον: *εἰάν κλέψης, δίκην δώσεις* = αν κλέψεις, θα τιμωρηθείς.

δ. εἰ + ευκτική, για να εκφράσει μια υπόθεση που ενδέχεται να επαληθευτεί στο μέλλον αλλά οι πιθανότητες επαλήθευσης είναι περιορισμένες: *εἰ ἔλθοις αὔριον τηνικάδε, εἶποιμι ἂν ὄσα χθὲς ἐγένετο* = εἰάν έρθεις (ή ερχόσουν) αύριο τέτοια ώρα, θα σου πω (ή θα σου έλεγα) ὄσα έγιναν χθες (δε θεωρώ όμως και πολύ πιθανό ότι θα έρθεις ὄντως).

Γ. Σε πλάγιες ερωτήσεις εἰάν, αν (η άρνηση είναι οὐ): *ἐρωτᾷ εἰ πάρεστι ὁ στρατηγός* = ρωτά αν είναι ο στρατηγός παρών.

[τοπική πτώση των αντωνυμικών μορίων *ε/η, *ο/ω].

εἶδον PHMA

αόρ. β' του ρήματος **ε** ὁράω.

εἶδος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ὅ,τι φαίνεται, η εμφάνιση. 2. μορφή, σχήμα. 3. εἶδος, η ιδιαίτερη φύση: τὸ εἶδος τῆς νόσου. 4. κατηγορία: ἐν εἶδει τὰ πάντα περιέλαβεν = τα ενέταξε όλα σε μια κατηγορία.

παράγ. εἰδωλον, εἰδικός, εἰδικῶς.

NE εἶδος (με τις σημ. 3, 4).

[*Fειδ- (οἶδα, ιδέα)].

εἰδωλον, εἰδώλου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἄνλο ομοίωμα κάποιου πράγματος (λ.χ. η σκιά του ή η αντανάκλασή του μέσα στο νερό).

2. νοητική παράσταση, ιδέα.

NE εἰδωλο (με τη σημ. 1).

παράγ. εἰδωλολάτρης, εἰδωλολατρία.

[παράγ. λ. εἶδος «μορφή» + παρ. επίθ. -ωλο-ν, πβ. φειδ-ωλό-ς].

εἰδώς, εἰδύια, εἰδός ΕΠΙΘΕΤΟ

μετοχή του ☞ οἶδα.

αυτός που γνωρίζει κάτι, ο γνώστης.

[εἶδ- + -ώς > εἰδώς *εἶδ-, *οἶδ-, *weid-, ομόρρ. με αρχ. ινδ. védas- «κατοχή, γνώση»].

εἰκάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤκαζον
Μέλλ.	εἰκάσω
Αόρ.	ἤκασα
Παθ. μέλλ.	εἰκασθήσομαι
Παθ. αόρ.	εἰκάσθην
Παθ. παρακ.	ἤκασμαι

1. παριστάνω κάτι, το απεικονίζω: γυναῖκα γραφή ἤκασεν = απεικόνισε μια γυναίκα με τη ζωγραφική του. 2. παρομοιάζω κάτι με κάτι άλλο. 3. εἰκάζω, υποθέτω.

παράγ. εἰκασία, εἰκασμός, εἰκαστικός.

NE εἰκάζω (με τη σημ. 3).

[παράγ. λ. *Fεικ- (εἰκών) + παρ. επίθ. -άζω].

εἰκασία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. απεικόνιση. 2. παρομοίωση. 3. εἰκασία, υποθέση.

NE εἰκασία (με τη σημ. 3).

[παράγ. λ. εἰκάζω + παρ. επίθ. -ία, πβ. εἰκα-στός].

εἰκῆ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

στην τύχη, ὅπως τύχει, απερίσκεπτα: εἰκῆ πράττουσιν = ενεργούν απερίσκεπτα.

παράγ. εἰκαῖος.

[*έFεικῆ- (< *Fεἰκών) «αυτοβούλως, τυχαία»].

εἰκός, -ότος, τὸ ΜΕΤΟΧΗ / ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εἰκότερον
-------------	-----------

1. πιθανό, εὐλογο, λογικό: ἀπόσωπη ἔκφραση εἰκός (ἔστι) = εἶναι εὐλογο, εἶναι λογικό, εἶναι πιθανό.

• ως ουσιαστικό τὸ εἰκός η πιθανότητα: μιᾶ νίκη ναυμαχίας κατὰ τὸ εἰκός ἀλίσκονται = με μια νίκη μας σε ναυμαχία κατὰ πᾶσαν πιθανότητα χάνονται.

2. δίκαιο, δικαιολογημένο, εὐλογο, λογικό: τούτους εἰκός τοιαῦτα παθεῖν οἶά περ αὐτοὶ ποιούσιν = εἶναι δίκαιο αὐτοὶ να πάθουν πράγματα παρόμοια με αὐτὰ που κάνουν οι ίδιοι. [*εἰκ- (ἔοικα) + -ός, ουδ. μτχ. παρακ.].

εἰκότως ΕΠΙΡΡΗΜΑ

εὐλογο, δίκαια, δικαιολογημένα: ὑμῖν εἰκότως συγγνώμην ἔχουσιν = δικαιολογημένα σας συγχωροῦν εσάς.

[παράγ. λ. εἰκός, -ότος (μτχ. του ἔοικα) + παρ. επίθ. -ως].

εἶκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἶκον
Μέλλ.	εἶξω
Αόρ.	εἶξα

υποχωρώ: εἶκω τινί = υποχωρώ, υποκύπτω, σε κάποιον.

παράγ. εἰκτέον, σύνθ. ὑπέικω.

[*F(ε)ικ- «υποχωρώ»].

εἰκών, -όνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ομοίωμα αντικειμένου ή προσώπου, ἀγαλλμα, ανδριάντας.

2. παρομοίωση.

παράγ. εἰκονίζω, εἰκονικός.

NE εἰκόνα (με τη σημ. 1).

[*Fεικ- + παρ. επίθ. -ών, ἔοικα «μοιάζω»].

εἰληφα ΡΗΜΑ

παρακ. του ρ. ☞ λαμβάνω.

εἰλικρινής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εἰλικρινέστερος
Υπερθετικός	εἰλικρινέστατος

1. αμιγής, καθαρός, ὄχι ανάμεικτος: εἰλικρινῆ ἔκαστα ἦσαν τὰ φύλα = καθένα από τα ἔθνη των πολεμιστῶν ἦταν αμιγές.

2. καθαρός, ἀπόλυτος: τῆ διανοία εἰλικρινεῖ χρώμαι = χρησιμοποιώ καθαρά τη διάνοια (και τίποτε άλλο).

NE εἰλικρινής «ἀδόλος, αληθινός».

[εἰλι-κρινής, ὅπου το β' συνθετ. από το ρ. κρίνω το α' συνθετ. ανερχόμεντο, καθῶς η σύνδεση με εἶλη, ἡ «το κάψιμο του ηλίου» δεν εἶναι ασφαλῆς].

εἰμί ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἦν & ἦ
Μέλλ.	ἔσομαι
Αόρ. β'	ἔγενόμην
Παρακ.	γέγονα
Υπερσ.	ἔγεγόνειν

1. υπάρχω: ἂν ἦ τὸ στράτευμα = αν το στράτευμα υπάρχει.

2. ως ἀπόσ. ρῆμα που συντάσσεται με ἀπαρέμφατο ἔστι εἶναι δυνατό: τούτων ἔστι τεκμήρια ὁρᾶν τὰ τρόπαια = εἶναι δυνατό να βλέπει κανεῖς ως ἀποδείξεις τούτων τα τρόπαια.

3. είμαι: σοφός ἐστίν = είναι σοφός.
 4. με δοτική κτητική έχω: ἔστι μοι καλή θυγάτηρ = έχω όμορφη κόρη.

παράγ. οὐσία, ὄν (ὄντος), ὄντοτης.

NE είμαι (με τη σημ. 3).

[*έσ- + -μί, πβ. αρχ. ινδ. ásmi = εἰμί, ási = εἶ, ásti = ἐστί].

εἶμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους εἶμι & ἔρχομαι

στην αττική διάλεκτο το εἶμι χρησιμοποιείται όχι με σημασία ενεστώτα αλλά ως μέλλοντας του ἔρχομαι

1. πηγαίνω ή έρχομαι.
2. στην προστακτ. ἴθι (δή) εμπρός λοιπόν, εμπρός: ἴθι πέραινε = εμπρός, τέλειωνε! = ἄγε δή, ἴθι δή.

παράγ. ἰταμός, ἰσθμός.

[*εἶ-μι, ομόρο. με αρχ. ινδ. é-mi, προστ. ἴ-θι = αρχ. ινδ. i-hi].

εἶξα & εἶκα

εἶπερ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

υποδηλώνει ότι η υπόθεση συμφωνεί με την πραγματικότητα εάν πράγματι.

[σύνθ. λ. εἶ + περ].

εἶργω & εἶρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἶργον
Μέλλ.	εἶρωξω
Αόρ.	εἶρωξα συνήθως με δασεία
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	εἶρωξομαι «θα αποκλειστώ»
Παθ. αόρ.	εἶρωχθην
Παθ. παρακ.	εἶρωμαι

κλείνω κάτι μέσα σε κάτι άλλο, αποκλείω κάποιον από κάπου, εμποδίζω: ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς εἶρωγομαι = με αποκλείουν από την αγορά.

παράγ. εἰρκτή, εἶρξις, εἰργμός.

[*éFεργ- + -jω > εἶργω].

εἰρκτή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φυλακή.

[επίθετο *εἰρκτός, -ῆ < εἶργ- (εἶργω) + παρ. επίθ. -τός].

εἶς & ἐς ΠΡΟΘΕΣΗ

A. ως πρόθεση συντάσσεται πάντοτε με αιτιατική

1. για κίνηση σε τόπο σε, στον, στην, στο, στους, στις, στα, προς τον/την/το, προς τους/τις/τα: εἰσέβαλον εἶς τὴν Ἀττικὴν. Κατέβην χθὲς εἶς Πειραιᾶ.

2. για χρόνο μέχρι, ως: εἶς τὴν ὑστεραίαν οὐχ ἦκε = ως την επόμενη ημέρα δεν είχε έρθει.

3. δηλώνει το μέτρο ή το όριο: ἐς ὃ ἐμέμνητο = όσο μπορούσαν να θυμηθούν. ναῦς ἐς τὰς διακοσίας = πλοία μέχρι διακόσια.

4. δηλώνει αναφορά σχετικά με: τὰ εἶς τὸν πόλεμον = τα σχετικά με τον πόλεμο.

5. δηλώνει σκοπό: εἶς συμβουλήν παρεκάλεσέ με = με κάλεσε για να τον συμβουλευσω.

B. εἶσ-/έσ- ως α' συνθετικό δηλώνει

1. μέσα, π.χ. εἰσέρχομαι.
2. επίταση, π.χ. εἰσορῶ.

[αργολ. και κρητ. ἐνς > εἶς, ἐς].

εἶς, μία, ἔν ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΟ

απόλυτο ένας, μία, ένα.

NE ένας, μία, ένα.

[*σεμς- > εἶς, *σεμ- > ἔν].

εἰσαγγελία, -ας ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δημόσια καταγγελία.

NE εισαγγελία (όρος της δικαιοσύνης).

[παράγ. λ. εἰσαγγέλ-λω + παρ. επίθ. -ία].

εἰσαγγέλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους εἰσαγγέλλω & ἀγγέλλω

καταγγέλλω κάποιον για κάτι: εἰσαγγέλλω τινὰ εἶς τὸν δῆμον ἐπὶ τυραννίδος αἰτία = καταγγέλλω κάποιον στην εκκλησία του δήμου με την κατηγορία απολυταρχικής διακυβέρνησης.

[σύνθ. λ. εἶς + ἀγγέλλω].

εἰσάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους εἰσάγω & ἄγω

1. οδηγώ κάποιον μέσα σε ένα χώρο.
2. για εμπορεύματα κάνω εισαγωγή.
3. εἰσάγω δίκη / γραφήν καταθέτω αγωγή στο δικαστήριο.

NE εἰσάγω.

[σύνθ. λ. εἶς + ἄγω].

εἶσεμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους εἰσέρχομαι

εἰσέρχομαι, μπαίνω μέσα.

παράγ. εἰσιτήριο (< αττ. επιγορ. εἰσιτητήριο).

NE εἰσιτήριο.

[σύνθ. λ. εἶς + εἶμι].

εἰσέρχομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἰσήειν
Μέλλ.	εἴσεμι & εἰσελεύσομαι
Αόρ. β'	εἰσήλθον

Για τους άλλους χρόνους εἶρω & ἔρχομαι

1. μπαίνω μέσα, εἰσέρχομαι: εἰσέρχομαι εἶς οἶκμα. εἰσέρχομαι εἶς τὸν πόλεμον = μπαίνω στον πόλεμο.

2. παρουσιάζομαι στο δικαστήριο ως κατηγορούμενος.

NE εἰσέρχομαι (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. εἶς + ἔρχομαι].

εἰσηγέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους εἰσηγέομαι & ἠγέομαι -οῦμαι

1. προτείνω κάτι: εἰσηγέεται γῆς ἀναδασμόν. τίς ἂν εἰσηγήσαιτο τοῖς πολέμοις ἃ χρῆ ποι-

είν; = ποιος θα συμβούλευε τους εχθρούς αυτό που πρέπει να κάνουν;

2. συμβουλευώ: τοῖς νεωτέροις εἰσηγοῦμαι.

παράγ. εἰσήγησις, εἰσηγητής.

NE εἰσηγοῦμαι (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. εἶς + ἡγέομαι].

εἰσφέρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ φέρω

1. συνεισφέρω, πληρώνω την εἰσφορὰν (το φόρο δηλαδή ακίνητης ιδιοκτησίας, που οι Αθηναίοι πολῖτες κατέβαλλαν για σκοπούς πολεμικής προετοιμασίας).

2. εισάγω, προτείνω: εἰσφέρω καινὰ δαιμόνια = εισάγω καινούριους θεούς.

παράγ. εἰσφορά.

NE εἰσφέρω (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. εἶς + φέρω].

εἶσω & ἔσω ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	ἔσώτερον
Υπερθετικός	ἔσώτατα

προς τα μέσα, μέσα: σώμα εἶσω νοσοῦν = σώμα που νοσεί από μέσα. = ἔνδον.

NE ἔσω (λόγ., ο ἔσω ἄνθρωπος, εκ των ἔσω).

[πρόθ. εἶς + -ω αναλογικά προς τα ἄνω, κάτω κτλ.].

εἶτα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ἐπεῖτα, κατόπιν.

[σύνθ. λ. εἶ + τα, πβ. ἔπει-τα].

εἰθθα ☞ ἔθω.

εἰθώς, -νῖα, -ὸς ΕΠΙΘΕΤΟ

συνηθισμένος, συνήθης.

NE στη λόγ. φράση κατὰ τα εἰωθότα.

[μτχ, παρακ. του ☞ ἔθω].

ἐκ & ἐξ ΠΡΟΘΕΣΗ

από

A. συντάσσεται με γενική και δηλώνει

1. κίνηση από έναν τόπο ή πράγμα: ἐξ ἀγορᾶς ἔρχεται = ἔρχεται από την αγορά. πίνει ἐκ φιάλης = πίνει από μια κούπα.

2. χρονική διάρκεια: ἐκ παιδὸς ἦν αὐτῷ ἐταῖρος = ἦταν φίλος του από την παιδική ηλικία. ἐκ πολλοῦ χρόνου = πριν από πολύ χρόνο.

3. καταγωγή: οἱ ἐξ Ἡρακλέους = οι απόγονοι του Ηρακλή.

4. αιτία: ἐτελεύτησεν ἐκ τοῦ τραύματος = πέθανε από το τραύμα.

5. τρόπο: πάτριον ἡμῖν ἐκ τῶν πόνων τὰς ἀρετὰς κτᾶσθαι = εἶναι πατροπαράδοτο σε μας με κόπους να αποκτούμε τις αρετές.

6. ὕλη: πλοῖα ἐκ ξύλων.

B. ἐκ-/ἐξ- ως α' συνθετικό δηλώνει

1. ἔξω, π.χ. ἐξάγω, 2. επίταση, π.χ. ἐκμανθάνω, 3. καταγωγή, π.χ. ἔκγονος.

NE λόγ. εκ, εξ.

ἐκὰς & ἕκας ΕΠΙΡΡΗΜΑ

μακριά: περιορᾶτε (τοὺς πολεμίους) οὐχ ἐκὰς ἀλλὰ ἐγγὺς ὄντας = αδιαφορεῖτε για τους εχθρούς, που δεν είναι μακριά αλλά κοντά σας.

[αντων. γ' προσ. ἔ + -κάς, λ.χ. ἄνδρα-κὰς «κατὰ ἄνδρα»].

ἕκαστος, ἐκάστη, ἕκαστον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

ἀόριστη επιμεριστική αντωνυμία

ο καθένας, καθένας: ὅσα εἶπον ἕκαστοι, χαλεπὸν διαμνημονεῦσαι = εἶναι δύσκολο να θυμάται κανείς ὅσα εἶπε ο καθένας τους.

NE ἕκαστος (λόγ., αντί καθένας).

παράγ. ἐκάστοτε, ἐκάστοθι, ἕκασταχόσε, ἕκασταχοῦ.

[σύνθ. λ. *ἐκάς + τις, γεν. *ἐκάς τεο > ἐκάστου, από όπου η νέα ονομαστ. ἕκαστος].

ἐκάτερος, -τέρα, -τερον ΕΠΙΘΕΤΟ

ο καθένας από τους δύο χωριστά: ἐκάτερος ὑμῶν = ο καθένας σας.

παράγ. ἐκατέρωθεν, ἐκατέρωθι, ἐκατέρωσε, ἐκατεράκις.

NE στη λόγ. φρ. ἕτερον ἐκάτερον.

[από την ανάλυση του ἕκαστος ως ἕκα-στος προέκυψε το ἐκά-τερος, όπου το -τερος εἶναι το επίθημα για τη σύγκριση].

Ἑκατομβαιῶν, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο πρώτος μήνας του αττικού έτους (15 Ιουνίου έως 15 Ιουλίου), κατά τον οποίο τελούνταν τα Παναθηναία, η πιο μεγάλη γιορτή των Αθηναίων.

[ἐκατόμβαι-ος «αυτός στον οποίο προσφέρονται εκατόμβες» + παρ. επίθ. -ῶν].

ἐκατόμβη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θυσία εκατό βοδιών, και γενικότερα οποιαδήποτε θυσία ζώων.

[σύνθ. λ. ἐκατόν + βοῦς, *ἐκατόμβFā].

ἐκβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βαίνω

βγαίνω ἔξω από κάτι: ἐκ τῆς νεῶς = από το πλοίο. τῆς εἰωθυίας διαίτης = από το συνηθισμένο τρόπο ζωής.

παράγ. ἐκβασίς. ≠ εἰσβαίνω, ἐμβαίνω.

[σύνθ. λ. ἐκ + βαίνω].

ἐκβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ βάλλω

πετάω κάποιον ἔξω από ένα μέρος, εξορίζω: ἐκβάλλω τινὰ ἔξω τῆς πόλεως. ἐκβάλλω γυναῖκα ἐκ τῆς οἰκίας = διώχνω τη γυναίκα από το σπίτι, τη χωρίζω.

NE εκβάλλω (λόγ.).

[σύνθ. λ. ἐκ + βάλλω].

ἐκβολή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εκδίωξη, εξορία: ἡ τῶν τυράννων ἐκβολή.

2. εκβολή ποταμού.

NE εκβολή (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** ἐκβάλλω + παρ. επίθ. -ή, πβ. βολή < βάλλω].

ἔκγονος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που κατάγεται από κάποιον: ἀδικία ὕβρεως ἔκγονος = η αδικία γεννιέται από τη θρασύτητα.

2. ως ουσιαστ. ο απόγονος.

[**σύνθ. λ.** ἐκ + *γον- (γέ-γον-α < γίνομαι, γόνος)].

ἐκδίδωμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δίδωμι

1. παραδίδω: ἐκδίδωμι τινὰ τοῖς ἐχθροῖς.

2. ἐκδίδωμί τινη θυγατέρα δίνω την κόρη μου σε κάποιον, για να την παντρευτεί.

3. νοικιάζω κάτι σε κάποιον.

4. για σύγγραμμα δημοσιεύω, εκδίδω.

παράγ. ἐκδοσις, ἐκδότης, ἐκδοτος.

NE εκδίδω (με τη σημ. 4).

[**σύνθ. λ.** ἐκ + δίδωμι].

ἐκδύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐξέδυνον
Μέλλ.	ἐκδύσω
Αόρ. α΄	ἐξέδυσσα
Μέσ. μέλλ.	ἐκδύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐξεδυσάμην
Παθ. αόρ.	ἐξεδύθην
Παθ. παρακ.	ἐκδέδυμαι

ξεντύω κάποιον: ἐξέδυσαν αὐτὸν τὸν χιτῶνα = του έβγαλαν το χιτώνα.

[**σύνθ. λ.** ἐκ + δύω].

ἐκεῖ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

εκεί, σε εκείνο το μέρος. ≠ ἐνθάθε «εδώ».

παράγ. ἐκεῖθεν «από εκείνο το μέρος», ἐκεῖσε «προς εκείνο το μέρος».

NE εκεί.

[☞ ἐκεῖ-νος].

ἐκεῖνος, -η, -ο ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

δεικτική

1. για πρόσωπα και πράγματα που βρίσκονται μακριά εκείνος, ο άνθρωπος ή το πράγμα εκεί.

2. όταν το οὗτος και το ἐκεῖνος αφορούν σε δύο πράγματα που έχουν αναφερθεί προηγουμένως, τότε το οὗτος αφορά στο πλησιέστερο, ενώ το ἐκεῖνος στο πιο απομακρυσμένο.

3. η δοτ. ενικού του θηλ. ως επίρρημα ἐκεῖνη α. σε εκείνο το μέρος. β. με εκείνο τον τρόπο.

NE εκείνος (με τη σημ. 1).

[*ε-κε-εν-ος, όπου το *ε- είναι δεικτικό επίρρ. (πβ. ἐ-κεῖ, ρωσ. e-to «ιδού»), το -κε- επίσης δεικτικό (πβ. λατ. ec-ce «ιδού») και για το -εν- πβ. χετιτ. en-is «ο αναφερθείς»].

ἐκκλησία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συνέλευση, συζήτηση: ἐκκλησία τοῦ δήμου = συνέλευση των δημοτών.

παράγ. ἐκκλησιάζω, ἐκκλησιαστικός.

NE εκκλησία (με τη θρησκευτική σημ.).

[ουσ. του ἐκκλητὸς «καλεσμένος»: *ἐκκλητ-ία > ἐκκλησία, πβ. ἐκκλησις].

ἐκκλησιάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠκκλησιάζον & ἐξεκκλησιάζον
Μέλλ.	ἐκκλησιάσω
Αόρ.	ἐξεκκλησίασα

συγκαλώ συνέλευση, συζητώ κάποιο θέμα στη συνέλευση: ἔμελλον ἐκκλησιάζειν περὶ ἀπαλλαγῆς τοῦ πολέμου = επρόκειτο να συζητήσουν στη συνέλευση σχετικά με τη διακοπή του πολέμου.

NE εκκλησιάζομαι «παρίσταμαι στην εκκλησία κτλ.».

[**παράγ. λ.** ἐκκλησία + παρ. επίθ. -άζω].

ἐκκομίζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κομίζω

μεταφέρω σε ασφαλές μέρος.

[**σύνθ. λ.** ἐκ + κομίζω].

ἐκκρούω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κρούω

1. βγάζω κάτι χτυπώντας το (π.χ. πάσσαλον).

2. αποκρούω: μάχη ἐξέκρουσαν τοὺς ἐπιόντας = απέκρουσαν τους επιτιθέμενους στη μάχη.

NE εκκρούω (λόγ.).

[**σύνθ. λ.** ἐκ + κρούω].

ἐκλαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λαμβάνω

1. αρπάζω: ἐκλαμβάνω βία τοὺς παῖδας.

2. αντιλαμβάνομαι κάτι με έναν ορισμένο τρόπο, εκλαμβάνω: οὕτως ἐκλαμβάνω τοὺς νόμους = έτσι αντιλαμβάνομαι τη σημασία των νόμων.

NE εκλαμβάνω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** ἐκ + λαμβάνω].

ἐκλέγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ συλλέγω

1. εκλέγω.

2. συλλέγω (φόρους) κτλ.

παράγ. ἐκλογή.

NE εκλέγω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** ἐκ + λέγω].

ἐκλείπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λείπω

1. παραλείπω: εἴ τι ἐξέλειπον, σὸν ἔργον ἀναπληρῶσαι = αν τυχόν παρέλειψα κάτι, είναι δικό σου έργο να το συμπληρώσεις.

2. εγκαταλείπω: ἐκλείπω τὴν τάξιν = εγκαταλείπω τη θέση μου στην παράταξη της μάχης.

3. ως αμετάβατο πεθαίνω: οἱ ἐκλιπόντες = οι πεθαμένοι.

παράγ. ἔκλειψις (ἡλίου).

NE εκλείπω «εξαφανίζομαι».

[σύνθ. λ. ἐκ + λείπω].

ἐκλύω PHMA

Για τους χρόνους ◌ λύω

1. μέσο ἐκλύομαι απελευθερώνω, λυτρώνω: ἐξελύσαντο τοὺς Ἀργεῖους.

2. τερματίζω: ἐκλύω ἔριν = θέτω τέρμα στον καβγά.

3. παθ. φωνή ἐκλύομαι χαλαρώνω: ἐξελύθησαν πρὸς τὸν πόλεμον = χαλάρωσαν τις πολεμικές τους προσπάθειες.

NE εκλύω (λόγ., λ.χ. εκλύει μεγάλες ποσότητες ραδιενέργειας).

[σύνθ. λ. ἐκ + λύω].

ἐκούσιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

που ενεργεί με τη θέλησή του, εθελούσιος, θεληματικός. = ἐκών. ≠ ἄκων, ἀκούσιος.

NE εκούσιος.

[παράγ. λ. ἐκών, -όντος + παρ. επίθ. -ιος].

ἐκπίπτω PHMA

Για τους χρόνους ◌ πίπτω

1. ναυαγώ.

2. χάνω την περιουσία ή τη δύναμή μου, ξεπέφτω: ἐκ τῶν πατρῶων ἐκπεπτωκότες = έχοντας χάσει την πατρική περιουσία.

• μεταφορικά ή ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει = η ἀγάπη δε χάνει ποτέ τη δύναμή της, την αξία της.

3. εξορίζομαι: τῆς πόλεως ἐκπίπτω.

παράγ. ἔκπτωσις.

NE εκπίπτω (λ.χ. από ένα αξίωμα αλλά και «ξεπέφτω» με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. ἐκ + πίπτω].

ἐκπληρώω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ◌ πληρώω -ῶ

1. συμπληρώνω (αριθμητικά): ἰππέας ἐξεπλήρωσαν εἰς δισχιλίους = συμπλήρωσαν τον αριθμό των ιππέων σε δύο χιλιάδες.

2. πληρώνω ολόκληρο ένα χρηματικό ποσό.

3. με τη σημερινή σημ. εκπληρώνω.

παράγ. ἐκπλήρωσις.

NE εκπληρώνω (με τη σημ. 3).

[σύνθ. λ. ἐκ + πληρώω].

ἐκπλήττω PHMA

Για τους χρόνους ◌ πλήττω

1. απομακρύνω, διώχνω: φόβος μνήμην ἐκπλήττει.

2. καταπλήσσω κάποιον, του προκαλώ κατάπληξη, τον ξαφνιαζώ, τον σαστίζω, τον τρομάζω: ἐκπλαγείς τῷ μεγέθει τῶν κακῶν = επειδή εξεπλάγη από το μέγεθος της συμφοράς.

παράγ. ἐκπαγλος, ἐκπληξίς, ἐκπληκτος, ἐκπληκτικός.

NE εκπλήσσω (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. ἐκ + πλήττω].

ἐκποδῶν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ἐξω απ' τα πόδια κάποιου, ἐξω από το δρόμο του, μακριά: ἄπαγε σεαυτὸν ἐκποδῶν = φύγε απ' τα πόδια μου. ἐκποδῶν ποιοῦμαι τινα = βγάζω κάποιον από το δρόμο μου. ≠ ἐμποδῶν «μέσα στα πόδια κάποιου».

NE στη λόγ. φρ. θέτω ἐκποδῶν κάποιον.

[σύνθ. ἐκ + ποδ- (πούς, ποδ-ός) + παρ. επίθ. -ών].

ἐκπορίζω PHMA

Για τους χρόνους ◌ πορίζω

προμηθεύω: ἐκπορίζω τινὶ ὄπλα / χρήματα.

[σύνθ. λ. ἐκ + πορίζω].

ἐκτρέπω PHMA

Για τους χρόνους ◌ τρέπω

βγάζω από την τροχιά, βγάζω από το δρόμο, κάνω εκτροπή: ἐκτρέπω τὸ ῥεῖθρον τοῦ ποταμοῦ = αλλάζω την κοίτη του ποταμού.

παράγ. ἐκτροπή.

NE εκτρέπω (λ.χ. το ὄχημα εξετράπη της πορείας του).

[σύνθ. λ. ἐκ + τρέπω].

ἐκτρέφω PHMA

Για τους χρόνους ◌ τρέφω

1. ανατρέφω: ἐκτρέφω παῖδα.

2. για φυτά τρέφω: ἐκτρέφει ή γῆ τὸ σπέρμα = η γη εκτρέφει το σπόρο.

παράγ. ἐκτροφή.

NE εκτρέφω (με τη σημ. 2 για τα ζώα ή αφηρημένες έννοιες, λ.χ. εκτρέφω ζώα, τη βία).

[σύνθ. λ. ἐκ + τρέφω].

ἐκφαίνω PHMA

Για τους χρόνους ◌ φαίνω

1. παθ. φωνή ἐκφαίνομαι φανερώνομαι, γίνομαι φανερός.

2. ἐκφαίνω πόλεμον πρὸς τινα = κηρύσσω πόλεμο εναντίον κάποιου.

παράγ. ἐκφανσις.

NE ἐκφανση.

[σύνθ. λ. ἐκ + φαίνω].

ἐκφέρω PHMA

Για τους χρόνους ◌ φέρω

1. βγάζω κάτι ἐξω από κάπου: ἐκφέρω ὄπλα ἐκ μεγάρου = βγάζω τα όπλα από το ναό.

2. φανερώνω: ἐκφέρω τὴν ἀπάτην.

3. ἐκφέρω πόλεμον = αρχίζω πόλεμο.

4. παθ. φωνή ἐκφέρομαι παραφέρομαι: ὀργῆ ἐκφέρονται = παραφέρονται από οργή.

παράγ. ἐκφορά.

NE εκφέρω (λ.χ. εκφέρω άποψη).

[σύνθ. λ. ἐκ + φέρω].

ἐκφεύγω PHMA

Για τους χρόνους ◌ φεύγω

διαφεύγω, δραπετεύω, ξεφεύγω.

NE εκφεύγω.

[**σύνθ. λ.** ἐκ + φεύγω].

ἐκών, -οῦσα, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

που ενεργεί με τη θέλησή του, εκούσιος, πρόθυμος. = εκούσιος. ≠ ἄκων, ἀκούσιος.

[**Φεκ-* «θέλω» (ἐνεκα, ἕκατι «εξαιτίας») + παρ. επίθ. -ὸν].

ἔλαιον, -αίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λάδι ελιάς.

NE ἔλαιο (λόγ.), λάδι.

[πβ. **κνπρ.** ἔλαιον = ἔλαιον, μεσογ. λ.].

ἐλάττων, -ονος (ὁ, ἡ), ἔλαττον (τό) ΕΠΙΘΕΤΟ

συγκρ. του μικρός ο κοινός τύπος είναι ἐλάσων.

1. μικρότερος, λιγότερος. ≠ μεῖζων.

2. κατώτερος σε σχέση με κάτι, που υποκύπτει σε αυτό: ἐλάττων σιτίων = που υποκύπτει στο πολύ φαγητό.

παράγ. ἐλαττώ.

NE ἐλάσων (λόγ.).

[**παράγ. λ.** ἐλαχὺς «ελαφρός» + παρ. επίθ. -j + παρ. επίθ. -ων, *ἐλάχ-ων > ἐλάττων].

ἐλαύνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤλαυνον
Μέλλ.	ἐλῶ (-ᾶς, -ᾷ)
Αόρ.	ἤλασα
Παρακ.	ἐλήλακα
Υπερσ.	ἐηλάκειν
Παθ. μέλλ.	ἐλασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἤλασάμην
Παθ. αόρ.	ἤλάθην
Παθ. παρακ.	ἐλήλαμαι

1. προχωρώ επάνω σε άμαξα: ἐπὶ ζευγῶν ἐλαύνω = προχωρώ με άμαξα που τη σέρνουν δύο άλογα.

2. ως αμετάβατο ἐλαύνω προχωρώ: πόρρω σοφίας ἐλαύνω = προχωρώ μακριά σε σοφία (προοδεύω, προκόβω σε σοφία).

3. παθ. φωνή ἐλαύνομαι καταδιώκομαι: ὑπὸ οἴστρου ἐλαύνομαι = με καταδιώκει ο οίστρος, η βοϊδόμυγα.

παράγ. ἐλασις, **σύνθ.** προέλασις, παρελάσις.

NE ἐλαύνομαι «οδηγούμαι ασυνείδητα».

[*ἐλα-υν-, **αβέβ. ετυμ.**].

Ἐλαφηβολιόν, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο ένατος μήνας του αττικού έτους (15 Φεβρουαρίου-15 Μαρτίου), κατά τον οποίο τελούνταν τα Μεγάλα Διονύσια με τις παραστάσεις δράματος.

[ἐλαφηβόλι-ος «που βάλλει κατά των ελάφων», + παρ. επίθ. -ὸν].

ἐλαφρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐλαφρότερος
Υπερθετικός	ἐλαφρότατος

1. ελαφρός, ελαφρός. ≠ βαρύς.

2. εύκολος, πιο υποφερτός.

3. ευπροσάρμοστος: ἐμαυτὸν ἐλαφρὸν τοῖς συνουσί παρεχῶ = παρουσιάζομαι προσαρμοστικός με όσους με συναναστρέφονται.

NE ελαφρός (με τη σημ. 1).

[*ἐλαφ- (= *ἐλαχ-, ἐλαχ-ύς, ☞ **ἐλάχιστος**) + αρ. επίθ. -ός > *ἐλαφ-ός > ἐλαφ-ρός κατά τα επίθετα σε -ρός, λ.χ. ἀνια-ρός].

ἐλάχιστος, -ίστη, -ιστον ΕΠΙΘΕΤΟ

υπερθετικός βαθμός του ☞ **μικρός**

πάρα πολύ μικρός ή πάρα πολύ λίγος: δι' ἐλάχιστον χρόνον = σε πολύ λίγο χρόνο. ἐλάχιστος τὸν ἀριθμὸν = πολύ λίγος αριθμητικά.

• έκφραση περὶ ἐλάχιστου ποιουμαι τι υπολογίζω κάτι πάρα πολύ λίγο.

NE ἐλάχιστος.

[*ἐλαχ-ύ- + -ς, ομόρρ. του **αρχ. ινδ.** Laghú- «γρήγορος, ελαφρύς»].

ἐλέγγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤλεγχον
Μέλλ.	ἐλέγξω
Αόρ.	ἤλεγξα
Παθ. μέλλ.	ἐλεγθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἤλέγθην
Παθ. παρακ.	ἐλήλεγμαι
Παθ. υπερσ.	ἐηλέγμην

1. ανακρίνω, εξετάζω.

2. κατηγορώ κάποιον: ἐλεγθήσεται γελοῖος ὢν = θα κατηγορηθεῖ ότι είναι γελοῖος.

3. αποδεικνύω.

4. ανασκευάζω, αναίρω (επιχείρημα).

παράγ. ἐλεγγος, **σύνθ.** ἀνεξέλεγκτος.

NE ἐλέγγω (με τη σημ. 1).

[*ελεγ-, *ελεχ-, συγγεν. με ἐλαχ-, ☞ **ἐλάχιστος**].

ἐλεινός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που αξίζει να τον συμπονέσει κανείς, αξιολύπητος.

παράγ. ἐλεινω.

NE ἐλεινός (με την ίδια σημ., λ.χ. ἐλεινές συνθήκες).

[**παράγ. λ.** μάλλον ἔλεος, ὁ + παρ. επίθ. -εινός κατά το ἀλγ-εινός παρά ἔλεος, τὸ (< *ελεσε + -ς) + παρ. επίθ. -ινός, εφόσον το ἔλεος, τὸ είναι μεταγεν.].

ἐλεέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠλέουν
Μέλλ.	ἐλεήσω
Αόρ.	ἠλέησα

αισθάνομαι συμπόνια για κάποιον, τον συμπονώ, τον λυπούμαι: ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις παθήμασιν ἐλεῶ τινα = συμπονώ κάποιον για τις συμφορές που δεν προκάλεσε ο ίδιος.

παράγ. ἐλεήμων. ≠ οἰκτιρῶ.

[**παράγ. λ.** ἔλεος + παρ. επίθ. -έω].

ελεήμων, -ων, ἐλεῆμων ΕΠΙΘΕΤΟ

ευσπλαχνικός, που συμπονεί.

παράγ. ἐλεημοσύνη «συμπόνια».

ΝΕ ελεήμων ή ελεήμονας.

[**παράγ. λ.** ἐλεέω + παρ. επίθ. -μων].

ἔλεος, -έου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

οίκτος, συμπόνια: ἄξιός ἐλέου τυχεῖν παρ' ὑμῶν = αξίζει να τον συμπονέσετε.

παράγ. ἐλεεινός, ἐλεέω.

ΝΕ το ἔλεος (όχι ὁ ἔλεος, όπως στα αρχαία).

[πιθ. ηχομιμ., πβ. ἐλεεῦ].

ἐλευθέριος, -ιος & -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που συμπεριφέρεται ως ελεύθερος άνθρωπος και όχι ως δούλος.

2. γενναιοδωρος: ἐλευθέριος εἰς χρήματα.

3. αυτός που ταιριάζει σε ελεύθερο άνθρωπο: ἐλευθέριος βίος.

ΝΕ ελευθέριος (λ.χ. ελευθέριο επάγγελμα).

[**παράγ. λ.** ἐλευθέρος + παρ. επίθ. -ιος].

ἐλευθερώω -ῶ ΡΗΜΑ

1. ελευθερώνω. ≠ δουλόω. **2.** αθώνω.

παράγ. ἐλευθέρωσις, ἐλευθερωτής.

ΝΕ ελευθερώνω.

[**παράγ. λ.** ἐλευθέρος + παρ. επίθ. -όω].

ἐλίττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι ἐλίσσω

Παρατ.	εἴλιπτον
Μέλλ.	ἐλίξω
Αόρ.	εἴλιξα
Παθ. αόρ.	εἰλίχθην
Παθ. παρακ.	εἴλιγμαί & ἐήλιγμαί

περιστρέφω κάτι, τυλίγω.

ΝΕ ἐλίσσομαι, περιελίσσομαι.

[*Fελ-, *Fελικ- (από όπου ἐλιξ, -ικος, ὁ) + παρ. επίθ. -jω].

ἔλκω ΡΗΜΑ

μεταγενέστερο ἐλκύω

Παρατ.	εἴλκον
Μέλλ.	ἔλξω
Αόρ.	εἴλκυσσα
Παρακ.	εἴλκυσα
Μέσ. μέλλ.	ἐλκυσθήσομαι
Παθ. μέλλ.	ἐλκυσθήσομαι
Μέσ. αόρ.	εἴλκυσάμην
Παθ. αόρ.	εἴλκυσθην
Παθ. παρακ.	εἴλκυσμαι
Παθ. υπερσ.	εἴλκυσμην

1. ἔλκω, σύρω, τραβώ: εἴλκον τὰς νευράς = τραβούσαν τις νευρές των τόξων (ώστε να τα τεντώσουν).

2. ρυμουλκώ (πλοίο).

παράγ. ἔλξις, ἐλκτός, **σύνθ.** ἀμφέλκω, διέλκω.

ΝΕ ἔλκω, εκκλύω.

[*ἔλκ- «σύρω», πβ. λιθ. velkù].

Ἑλλανοδίκαι, -ῶν, οἱ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα οι κριτές των Ολυμπιακών Αγώνων.

[Ἑλλανο- = Ἑλληνο- + -*δίκαος = *δίκης < δικάζω].

ἐλλείπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **λείπω**

1. παραλείπω να κάνω κάτι: λέγε μηδὲν ἐλλείπων = λέγε χωρίς να παραλείψεις τίποτε.

2. έχω ἔλλειψη από κάτι: ἐλλείπω χρημάτων.

3. ως πρόσωπο: ἐλλείπει σίτων καὶ ποτῶν = υπάρχει ἔλλειψη τροφίμων και ποτών.

4. υστερώ σε κάτι, εἶμαι κατώτερος: ἐμπειρία οὐκ ἐλλείπω ἐκείνων = δεν υστερώ σε εμπειρία σε σχέση με εκείνους.

παράγ. ἔλλιπής, ἔλλειψις, ἔλλειμμα.

ΝΕ ελλιπής, ἔλλειψη, ἔλλειμμα.

[**σύνθ. λ.** ἐν + λείπω].

ἐλληνίζω ΡΗΜΑ

1. μιλώ ελληνικά. **2.** μιλώ και γράφω σωστά ελληνικά. **3.** εξελληνίζω.

[**παράγ. λ.** Ἑλλην + παρ. επίθ. -ίζω].

ἐλπίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤλπιζον
Μέλλ.	ἐλπίσω & ἐλπῶ
Αόρ.	ἤλπισα
Παρακ.	ἤλπικα
Παθ. αόρ.	ἤλπισθην
Παθ. παρακ.	ἤλπισμαι

1. ἐλπίζω.

2. περιμένο, προσδοκῶ, προβλέπω: τοῦτο τὸ κακὸν οὐδέποτε ἤλπισα = ποτέ δεν περιμένα αυτό το κακό.

ΝΕ ἐλπίζω.

[**παράγ. λ.** ἐλπίζ + παρ. επίθ. -ίζω > ἐλπίζω < *ἐλπιδ-jω].

ἐλπίζ, -ίδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἐλπίδα.

2. προσδοκία (εἴτε καλή εἴτε κακή), αυτό που περιμένει κανείς: πρᾶγμα μόνον ἐλπίδος κρεῖσσον γεγεννημένον = το μοναδικό πράγμα που έχει ξεπεράσει αυτό που περιμέναμε.

ΝΕ ἐλπίδα.

ἔμμαντοῦ, ἔμμαντης ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

αυτοπαθής α' προσώπου του εαυτού μου.

[**σύνθ. λ.** ἐμοῦ + αὐτοῦ].

ἐμβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **βαίνω**

μπαίνω, και ειδικότερα επιβιβάζομαι: ἐμβαίνω ἐς πλοῖον = επιβιβάζομαι σε πλοίο.

• μεταφορικά ἐμβαίνω εἰς κίνδυνον = μπαίνω σε κίνδυνο.

NE μπαίνω.

[**σύνθ. λ.** ἐν + βαίνω].

ἐμβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **βάλλω**

1. ρίχνω κάποιον ή κάτι μέσα σε κάτι: ἐμβάλλω τινὰ εἰς συμφορὰς = ρίχνω κάποιον σε συμφορές.

2. ρίχνω κάτι εναντίον κάποιου: ἐμβάλλω λίθον τινὶ εἰς κεφαλὴν = ρίχνω πέτρα στο κεφάλι κάποιου.

3. εισβάλλω: ἐμβάλλω εἰς τὸν Ἰσθμόν.

NE εμβάλλω (εμβάλλω κάποιον σε υποψίες).

[**σύνθ. λ.** ἐν + βάλλω].

ἐμβιβάζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **βιβάζω**

1. βάζω μέσα, επιβιβάζω (σε πλοίο).

2. καθοδηγώ προς ένα πράγμα: εἰς τὴν δικαιοσύνην τοὺς οἰκέτας = καθοδηγώ τους δούλους στη δικαιοσύνη.

[**σύνθ. λ.** ἐν + βιβάζω].

ἐμμένω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **μένω**

1. μένω κάπου: ἐμμένω ἐν τῇ Ἀττικῇ.

2. μένω σταθερός: ἐμμένω ταῖς συνθήκαις.

☛ **παράγ.** ἐμμενής, ἐμμονή, ἐμμονος.

NE εμμένω (με σημ. 2, λ.χ. στις απόψεις μου).

[**σύνθ. λ.** ἐν + μένω].

ἐμός, -ή, -ὸν ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

κτητική α' προσώπου

δικός μου, δική μου, δικό μου: οἱ ἐμοὶ ἑταῖροι = οι σύντροφοί μου.

[ἐγώ, γεν. ἐμ-οῦ + -ός].

ἔμπαλιν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

συνήθως με το άρθρο: τὸ ἔμπαλιν ἢ τοῦμπαλιν

1. προς τα πίσω: εἰς τοῦμπαλιν ἄπιμεν = γυρίζουμε πίσω.

2. αντίστροφα, αντίθετα: τοῦμπαλιν οὐ βούλονται = το αντίθετο από αυτό που θέλουν.

[τὸ ἔμπαλιν < ἐν + πάλιν].

ἐμπύπλημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **πίμπλημι**

γεμίζω: ἐμπύπλημί τινα ἐλπίδων κενῶν = γεμίζω κάποιον με κενές ελπίδες. ≠ ἐκκενώ.

[**σύνθ. λ.** ἐν + πίμπλημι].

ἐμπύπρημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **πίμπρημι**

καίω, πυρπολώ: ἐμπύπρημι οἰκίαν = καίω το σπίτι. = ἐμφλέγω, ἐγκαίω.

☛ **παράγ.** ἐμπρησιμός, ἐμπρηστής.

NE (χρησιμοποιούνται τα παραπάνω παράγωγα).

[**σύνθ. λ.** ἐν + πίμπρημι].

ἐμπίπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **πίπτω**

1. επιτίθεμαι: ἐνέπεσον τοῖς πολεμίοις = επιτέθηκαν στους εχθρούς.

2. για κακό, συμφορά προσβάλλω, πέφτω: λύττα ἐμπέπτωκε τοῖς κυσί = έπεσε λύσσα στα σκυλιά.

NE ἐμπίπτω (με άλλη σημ., λ.χ. ἐμπίπτει στην αρμοδιότητα κάποιου).

[**σύνθ. λ.** ἐν + πίπτω].

ἔμπλεως, -ως, -ων ΕΠΙΘΕΤΟ

εντελώς γεμάτος: ἔμπλεως πονηρίας = γεμάτος κακία.

NE ἔμπλεος (λόγ.).

[ἔμπλεως, συννηρημ. από ἔμπλεος < ἐν + *πλε- (πίμ-πλημι) + -ος].

ἐμποδῶν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

μέσα στα πόδια κάποιου, μέσα στο δρόμο του (ως εμπόδιο): τί ἐμποδῶν τούτῳ μὴ οὐ... = τι τον εμποδίζει αυτόν, ώστε να μη...;

[**παράγ./σύνθ.** ἐν + *ποδ- (πούς, ποδ-ός) + παρ. επίθ. -ών].

ἐμπορία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

εμπόριο, και ειδικότερα το εμπόριο που γίνεται με πλοία: ἐμπορίας οὐκ οὔσης = επειδή δεν υπήρχε θαλάσσιο εμπόριο.

NE εμπορία.

[**παράγ. λ.** ἔμπορ-ος + παρ. επίθ. -ία].

ἔμπορος, -όρου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἔμπορος που ταξιδεύει και εισάγει ο ίδιος τα εμπορεύματα και τα πουλάει χοντρικά (σε αντιδιαστολή προς τον κάπηλον, το λιανέμπορα).

NE ἔμπορος.

[**σύνθ. λ.** ἐν + *πορ- (πορίζομαι) + -ος].

ἔμπροσθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ & ΠΡΟΘΕΣΗ

A. ως επίρρημα

1. τοπικά μπροστά από κάτι: τὸ ἔμπροσθεν & τὰ ἔμπροσθεν = το μπροστινό μέτωπο. εἰς τὸ ἔμπροσθεν = προς τα εμπρός. ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν ἔστη = στάθηκε μπροστά.

2. χρονικά προηγουμένως, πριν: τὰ λεχθέντα ὀλίγον ἔμπροσθεν = ὅσα ειπώθηκαν λίγο πριν.

B. ως πρόθεση, με γενική

1. τοπικά μπροστά από κάτι: ἔμπροσθεν τῆς νεῶς = μπροστά στο πλοίο.

2. χρονικά πριν από κάτι: ἔμπροσθεν τῶν πραγμάτων = πριν από τα γεγονότα.

[**σύνθ. λ.** ἐν + πρόσθεν].

ἐμφαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **φαίνω**

δείχνω, φανερώνω.

• παθ. φωνή ἐμφαίνομαι φαίνομαι.

[**σύνθ. λ.** ἐν + φαίνω].

ἐμφρων, -ων, -ον, γεν. -ονος ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός ἐμφρονέστερος

Υπερθετικός ἐμφρονέστατος

1. έλλογος: ζῶα ἔμφρονα. 2. συνετός.
[**σύνθ.**/παράγ. ἐν + *φρ(εν)- (φρήν, -ενός) + παρ. επίθ. -ων].

ἐν ΠΡΟΘΕΣΗ

A. συντάσσεται με δοτική

1. δηλώνει τον τόπο όπου γίνεται κάτι: ἢ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία.

2. προστά σε: ἐν τῷ δήμῳ λέγω = μιλάω μπροστά στο λαό.

3. στην εξουσία κάποιου: ἐν ἐμοί ἐστι γενέσθαι τοῦτο = από μένα εξαρτάται να γίνει αυτό.

4. δηλώνει το χρόνο ή τις συνθήκες μέσα στις οποίες γίνεται κάτι: ἐν νυκτί. ἐν πολέμῳ.

5. δηλώνει το μέσο, το ὄργανο ή τον τρόπο: ἐν λόγοις πείθει = πείθει με λόγια. τὰ πραχθέντα ἐν ἐπιστολαῖς ἴστε = γνωρίζετε τα συμβάντα μέσω των επιστολών.

B. ἐν- ως ἄ συνθετικό δηλώνει μέσα, π.χ. ἐπίπτω.

Γ. η ἐν- γίνεται

1. ἐμ- πριν από χειλικά σύμφωνα (β, μ, π, φ, ψ), π.χ. ἐμβάλλω.

2. ἐγ- πριν από τα γ, κ, ξ, χ, π.χ. ἐγκαλῶ.

3. ἐλ- πριν από το λ, π.χ. ἐλλείπω.

4. ἐρ- πριν από το ρ, π.χ. ἔρρινον.

NE εν (αρχαιοπρεπές).

[*en, **λατ.** en και in, **γοτθ.** in κτλ.].

ἐναντίος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. τοπικά ο απέναντι.

2. με εχθρική σημ. ο αντίπαλος.

3. ως ουσ. οἱ ἐναντίοι οι εχθροί.

4. αντίθετος: δύο τὰ ἐναντιώτατα εὐβουλία, τάχος καὶ ὀργή = δύο πράγματα είναι αντίθετα προς τη σωστή σκέψη, η βιασύνη και ο θυμός.

παράγ. ἐναντίως, ἐναντιόω.

NE εναντίον, ενάντιος.

[**σύνθ. λ.** ἐν + ἀντίος].

ἐναργής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐναργέστερος
Υπερθετικός	ἐναργέστατος

φανερός, σαφής: ἐναργές τεκμήριον = φανερό απόδειξη.

NE εναργής.

[**σύνθ. λ.** ἐν + *ἄργ-ος (-εσος > -ους < ἄργός «λαμπρός») + -ής].

ἐναυλίζομαι ΡΗΜΑ

για στρατιώτες διανυκτερεύω κάπου στο ύπαιθρο.

[**σύνθ. λ.** ἐν + αὐλίζομαι].

ἐνδεής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που στερείται κάτι: πολλῶν ἐνδεής εἶμι = μου λείπουν πολλά.

2. κατώτερος, χειρότερος: τῆς δυνάμεως ἐνδεᾶ πράττω = ενεργώ με τρόπο κατώτερο των δυνατοτήτων μου.

[**σύνθ. λ.** ἐν + δέ-ομαι «στερούμαι» + -ής].

ἐνδεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. έλλειψη: δυνάμεως ἐνδεία ἐπάθομεν τοῦτο = αυτό το πάθαμε από έλλειψη δύναμης.

2. φτώχεια.

NE ένδεια (και με τις δύο σημ.).

[παράγ. λ. ἐνδε-ής + παρ. επίθ. -εία].

ἐνδείκνυμι & ἐνδεικνύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **δείκνυμι**

1. δείχνω, υποδεικνύω.

2. καταγγέλλω: ἐνδείκνυμί τινα.

3. μέση φωνή ἐνδείκνυμαι **α.** επιδεικνύω: ἐνδείκνυμαι εὔνοιάν τινα. **β.** προσπαθώ να γίνω αρεστός σε κάποιον (τινί).

NE ενδείκνυται «συνιστάται, πρέπει».

[**σύνθ. λ.** ἐν + δείκνυμι].

ἐνδέχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **δέχομαι**

1. αποδέχομαι κάτι, το εγκρίνω: ἐνδέχομαι τὰ λεγόμενα.

2. για πράγματα επιτρέπω, επιδέχομαι: καθ' ὅσον φύσις ἐνδέχεται = όσο το επιτρέπει η φύση.

3. απρόσωπο ἐνδέχεται είναι ενδεχόμενο, είναι πιθανόν.

NE ενδέχεται (με τη σημ. 3, «είναι ενδεχόμενο»).

[**σύνθ. λ.** ἐν + δέχομαι].

ἐνδημέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐνεδήμουν
Μέλλ.	ἐνδημήσω
Αόρ.	ἐνεδήμησα
Παρακ.	ἐνδεδήμηκα

μένω σε έναν τόπο: μέχρις ἂν ἐνδημῶσιν οἱ πρόσβεις = μέχρις ότου οι απεσταλμένοι μένουν (βρῖσκονται) στην πόλη.

[παράγ. λ. ἐνδημ-ος + παρ. επίθ. -έω].

ἐνδίδωμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **δίδωμι**

1. παραδίδω κάτι ή κάποιον: ἐνδίδωμί τινα τοῖς πολεμίοις = παραδίδω κάποιον στους εχθρούς.

2. προσφέρω: ἐνδίδωμι πρόφασιν τινα.

3. υποχωρώ, υποκύπτω. ≠ εἴκω.

παράγ. ἐνδόσιμος.

NE ενδίδω (λόγ., με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** ἐν + δίδωμι].

ἐνδοθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

από μέσα, μέσα: ὁ ἐνδοθεν θόρυβος.

[**σύνθ. λ.** ἐνδον + παρ. επίθ. -θεν κατά το οἴκο-θεν].

ἐνδον ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	ένδοτέρω
Υπερθετικός	ένδοτάτω

1. μέσα. 2. μέσα στο σπίτι.

παράγ. ένδοθεν.

NE στη λόγ. φρ. εκ των ένδον.

[δεν υπάρχει σχέση με δόμ-ος κτλ., πβ. **χειτι**. andan, **λατ.** indu-].

ένδύω ΡΗΜΑ

Παρακ.	ένδέδυκα
Για τους άλλους χρόνους	☞ ἐκδύω

1. στον ενεστ., μέλλ. και αόρ. ντύνω κάποιον: **ένδύω** τινά τι = ντύνω κάποιον με κάτι.

2. ο παρακ. με αμετάβ. σημ. ένδέδυκα φορώ.

παράγ. ένδυμα, ένδυσις.

NE ντύνω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** έν + δύω].

ένειμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους	☞ είμι
------------------	---------------

1. ενυπάρχω, βρίσκομαι μέσα: **σίτου οὐκ έν-όντος** = καθώς μέσα εκεί δεν υπήρχε σιτάρι.

2. πρόσωπο ένεστιν ή ένι είναι δυνατό.

3. τὰ ένόντα όλα τα διαθέσιμα πράγματα, μέ-σα.

NE στη λόγ. φρ. εκ των ενόντων «από τα μέ-σα / υλικά / πόρους που διαθέτουμε».

[**σύνθ. λ.** έν + είμι].

ένεκα & ένεκεν ΠΡΟΘΕΣΗ

με γενική

1. εξαιτίας κάποιου προσώπου ή πράγματος ή χάριν αυτού: **του̅ κοινοῦ συμφέροντος ένε-κα βούλομαι του̅το είπειν** = θέλω να το πω αυτό χάριν του κοινού συμφέροντος.

2. όσον αφορά: **ένεκεν γε χρημάτων** = όσον α-φορά τα χρήματα.

NE ένεκα ή ένεκεν (λόγ., με τη σημ. 1).

[**αβέβ. ετυμ.**, πιθ. **Γεκών** = **έκών**].

ένεός, -ά, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που δεν μπορεί να μιλήσει, ο άλαλος.

NE ενεός (λόγ., έμεινα ενεός «αμίλητος»).

[**άγν. ετυμ.**].

ένθα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

A. δεικτικό επίρρημα

1. τοπικό εκεί: **ένθα μέν...** **ένθα δέ...** = εδώ... και εκεί...

2. χρονικό τότε: **ένθα δή** = τότε λοιπόν.

B. αναφορικό επίρρημα

1. τοπικό όπου. 2. χρονικό όταν, οπότε.

παράγ. ένθάδε, ιων. ένθαῦτα = ένταῦθα.

[επίρρ. *έν (πβ. επίρρ. ένην «μεθαύριο») + θα- (στο *i-θα-γενής*)].

ένθάδε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

εδώ, εκεί.

NE στη λόγ. φρ. ένθάδε κείται «εδώ βρίσκεται θαμμένος».

[**παράγ. λ.** ένθα + παρ. επίθ. -δε].

ένθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

από εκεί: **ένθεν και ένθεν** = από δω και από κει. [**παράγ. λ.** *ένθ- (ένθα) + παρ. επίθ. -εν].

ένθενδε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. τοπικό από εδώ: **ένθενδε εκείσε φέρομαι** = μεταφέρομαι από εδώ προς τα εκεί.

2. αναφορικό απ' όπου: **έπάνειμι ένθεν έξέβην** = επανέρχομαι εκεί απ' όπου έκανα την πα-ρέκβαση.

[**παράγ. λ.** ένθεν + παρ. επίθ. -δε].

ένθεος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

θεόπνευστος.

NE ένθεος.

[**σύνθ. λ.** έν + *θε- (θεός) + -ος].

ένθουσιάζω & ένθουσιάζω -ω ΡΗΜΑ

βρίσκομαι σε έκσταση: ή **ψυχή ένθουσιάζει**.

NE ενθουσιάζω κάποιον ως (1) μεταβ.

[**παράγ. λ.** ένθεάζω (ένθεος + παρ. επίθ. -άζω) «είμαι θεόπνευστος» > ένθουσιάζω με επί-δραση του θουσιάζω].

ένθυμέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ένεθυμούμην
Μέλλ.	ένθυμήσομαι & μεταγεν. ένθυμηθήσομαι
Αόρ.	ένεθυμήθην
Παρακ.	έντεθύμημαι
Υπερσ.	έντετεθυμήμην

βάζω κάτι στο νου μου, συλλογίζομαι: **ένεθυ-μούντο όσον πλοῦν άπεστέλλοντο** = συλλογίζο-νταν σε τι μακρινό ταξίδι τους έστελναν. **ών έν-θυμηθέντες** = σκεπτόμενοι τα πράγματα αυτά.

NE ενθυμούμαι ή θυμούμαι ή θυμάμαι. Ακρι-βέστερα το νεοελληνικό **θυμάμαι** αντιστοιχεί στο αρχαίο **μέμνημαι**.

[**σύνθ. λ.** έν + *θυμ- (θυμός) + -έομαι].

ένιαύσιος, -ιος & -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που γίνεται κάθε χρόνο ή που διαρκεί ένα χρόνο, ετήσιος: **ένιαύσιος έορτή. ένιαύσι-ος έκεχειρία** = ετήσια κατάπαυση της μάχης.

NE ενιαύσιος (λόγ.).

[**παράγ. λ.** ένιαυτός + παρ. επίθ. -ιος].

ένιαυτός, -οῦ, ὀ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χρονιά, έτος: **δὶς του̅ ένιαυτου̅** = δύο φορές το χρόνο. **κατ' ένιαυτόν** = κάθε χρόνο.

[ένι-αυτός, όπου ένι- = έτος, πβ. **δί-ενος** «δύο ετών», **αὔ-τός** < **αὔ** «πάλι» + -τός].

ένιημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους	☞ ίημι
------------------	---------------

ρίχνω, χύνω μέσα (σε κάτι): **πάντα έφλεγον έν-ιέντες πῦρ εις τὰς πόλεις και εις τὰ ίερά** = κα-τέκαιγαν τα πάντα ρίχνοντας φωτιά στις πό-λεις και στους ναούς.

παράγ. ένεσις «ένεση, εισροή υγρού».

NE τα παράγωγα ένεση και ένέσιμος (λόγ.) (λ.χ. ένέσιμο φάρμακο).

[**σύνθ. λ.** ἐν + ἴημι].

ἔνιοι, -ιαί, -ια ANTONYMIA

αόριστη μερικοί.

[πιθ. *ἔνιοι < ἐν- από εἶς με ιωνική ψίλωση].

ἐνίστε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

μερικές φορές, = ἔστιν ὅτε «κάποτε».

ΝΕ ενίστε (λόγ.).

[πιθ. *ἐνι (πβ. ἔνιοι) + ὄτε].

ἐνίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **ἴστημι**

1. τοποθετώ, στήνω κάτι σε έναν τόπο: *στήλας ἐνίστη εἰς τὰς χώρας* = ἔστηνε στήλες στις χώρες (από όπου περνούσε).

2. μέσ. αόρ. ἐνεστησάμην ἄρχισα: ὁ ἐνεστῶς πόλεμος = ο πόλεμος που ἄρχισε.

3. παθ. φωνή, με αόρ. β', παρακ. και υπερσ. ενεργ. φωνής (*ἐνεστην, ἐνεστηκα, ἐνεστήκειν*), ἐνίσταμαι

α. στη μετοχή ενεργ. παρακ. *τοῦ ἐνεστῶτος μηνός* = του τρέχοντος μηνός. ὁ ἐνεστῶς χρόνος = ο ενεστῶτας. **β.** αντιστέκομαι. **γ.** αντιλέγω.

ΝΕ ενίσταμαι (με τη σημ. 3γ).

[**σύνθ. λ.** ἐν + ἴστημι].

ἐννοέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **νοέω -ῶ**

ἐννοῶ ή *ἐννοοῦμαι* σκέπτομαι: *ἐννοήσωμεν καὶ τῆδε ὡς πολλῆ ἐλπίς ἐστὶν αὐτὸ ἀγαθὸν εἶναι* = ας σκεφθούμε και με αυτόν τον τρόπο, ότι δηλαδή είναι πολύ πιθανόν (ο θάνατος) να είναι καλό πράγμα.

ΝΕ εννοώ «δηλώνω, υποδηλώνω».

[**σύνθ. λ.** ἐν + νοέω].

ἔννοια, -οίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σκέψη: *τοῦτο ἄξιον ἐννοίας* = αυτό αξίζει να το σκεφτούμε.

2. έννοια: *χρόνου ἐννοια*.

ΝΕ έννοια (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** ἐννο-έω + παρ. επίθ. -ια].

ἐννομος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

νόμιμος, δίκαιος.

ΝΕ έννομος.

[**σύνθ. λ.** ἐν + *νομι- (νέμω) + -ος].

ἐνταῦθα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. τοπικό **α.** εδώ, εκεί. **β.** σε αυτό το σημείο: *ἐνταῦθα που ἦμεν τοῦ λόγου, ἐν ᾧ...* = βρισκόμασταν κάπου σε αυτό το σημείο της επιχειρηματολογίας, στο οποίο...

2. χρονικό σ' αυτό το χρονικό σημείο, τότε: *ἐνταῦθα εἶ τῆς ἡλικίας...* = βρίσκεσαι σε αυτό το σημείο της ηλικίας...

ΝΕ ενταύθα (λόγ., με τη σημ. 1α).

[*ἐνθα* > *ἐνθαῦθα* > *ἐνταῦθα* με ανομοίωση θ - θ > τ - θ, ⚡ *ἐνθα*].

ἐντέλλομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐνετελλόμην
Αόρ.	ἐνετειλάμην

Παρακ.

ἐντέταλμαι

δίνω εντολή, παραγγέλλω.

⚡ **παράγ.** ἐντολή, ἔνταλμα.

ΝΕ εντέλλομαι (λόγ.).

[**σύνθ. λ.** ἐν + τέλλομαι].

ἐντεῦθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. τοπικό από εδώ ή από εκεί.

2. χρονικό από τότε και έπειτα.

3. από αυτήν την πηγή: *τὸν βίον ἐντεῦθεν ἐποιούντο* = έπαιρναν το εισόδημά τους από αυτήν την πηγή.

[**παράγ. λ.** ἐνταῦθα κατά το ἐνθ-εν < ἐνθα].

ἐντίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **τίθημι**

ἐντίθημι ή μέσο ἐντίθεμαι βάζω μέσα: *ἐντίθεμαι εἰς τὴν ναῦν φορτία*.

⚡ **παράγ.** ἐνθεσις, ἐνθετος.

ΝΕ το παράγωγο ἐνθετο (σε εφημερίδες).

[**σύνθ. λ.** ἐν + τίθημι].

ἐντιμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐντιμότερος
Υπερθετικός	ἐντιμότατος

για πρόσωπα αυτός που τον εκτιμούν και τον τιμούν. ≠ ἄτιμος «αυτός που δεν τον εκτιμούν».

ΝΕ έντιμος.

[**σύνθ. λ.** ἐν + τιμ- (τιμάω) + -ός].

ἐντυγχάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **τυγχάνω**

με δοτική του προσώπου

1. συναντώ κάποιον: *ἐνέτυχον αὐτῷ ἐν τῇ ὁδῷ* = τον συνάντησα στο δρόμο.

2. για πράγματα *ἐνέτυχον βιβλίῳ σοφοῦ ἀνδρός* = έτυχε να δω το βιβλίο κάποιου σοφού.

3. συνομιλώ με κάποιον.

⚡ **παράγ.** ἐντευξις.

ΝΕ το σύνθ. *συνέντευξη* από το παράγ. *έντευξις*.

[**σύνθ. λ.** ἐν + τυγχάνω].

ἐνύπνιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

όνειρο.

[ουσιαστικοπ. ουδ. επιθέτου *ἐνύπνιος, -ιον*].

ἐξ ΠΡΟΘΕΣΗ

η μορφή που παίρνει η πρόθεση ἐκ όταν ακολουθείται από φωνήεν: *ἐξ ἀρχῆς*.

[πβ. **λατ.** ex, **ΙΕ** *eghs ή *eks].

ἐξάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **ἄγω**

1. βγάζω έξω. **2.** ἐξάγω προϊόντα. **3.** παρασύρω κάποιον: *ἂ ἄν τις ἐξαχθῆ προᾶξει* = οσαδήποτε παρασυρθεί κανείς να πράξει.

⚡ **παράγ.** ἐξακτέον, ἐξαγωγή.

ΝΕ εξάγω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** ἐξ + ἄγω].

ἐξαιρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **αίρέω -ῶ**

1. ἐξαιρῶ ἢ μέσο ἐξαιροῦμαι αφαιρῶ, απομακρύνω: ἐπιχειρητέον ὑμῶν ἐξελεῖσθαι τὴν διαβολήν = πρέπει να προσπαθήσω να αφαιρέσω από το μυαλό σας τη συκοφαντία (εις βάρος μου). ≠ προστίθμι.

2. μέση φωνή ἐξαιροῦμαι ελευθερώνω, απαλλάσσω: ἐξαιροῦμαί τινα ἐκ τῶν κινδύνων.

3. καταστρέφω: Ἀμπρακίαν ἐξεΐλον.

παράγ. ἐξαιρέσεις, ἐξαιρετέος ἐξαιρετός, ἐξαιρέτος.

NE ἐξαιρώ.

[σύνθ. λ. ἐξ + αίρέω].

ἐξαιρώ PHMA

Για τους χρόνους **αἶρω**

1. σηκώνω: ἐξάρας αὐτὸν παίει εἰς τὴν γῆν = αφού τον σήκωσε, τον χτυπάει στο έδαφος.

2. παθητική φωνή ἐξαιρομαι α. υψώνομαι: τὸ τεῖχος ἐξήρητο διπλάσιον τοῦ ἀρχαίου = το τεῖχος υψωνόταν διπλάσιο από το παλιό. β. κανυγιέμαι, επαίρομαι.

NE ἐξαιρώ «υπερτονίζω, ανυψώνω».

[σύνθ. λ. ἐξ + αίρω].

ἐξαιτέω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους **αἰτέω -ῶ**

1. απαιτώ: οὐκ ἐξεδίδον τοὺς Σκύθας ἐξαιτοῦντι Κναξάρη = δεν παρέδιδε τους Σκύθες στον Κναξάρη που τους απαιτούσε.

2. μέση φωνή ἐξαιτοῦμαι ζητώ για τον εαυτό μου: ἐξαιτοῦμαι χάριν παρὰ τινος.

[σύνθ. λ. ἐξ + αίτέω].

ἐξαμαρτάνω PHMA

Για τους χρόνους **ἀμαρτάνω**

1. αποτυγχάνω: βούλομαι καλῶς δρῶν ἐξαμαρτεῖν μᾶλλον ἢ νικᾶν κακῶς = προτιμῶ να αποτύχω ενεργώντας σωστά παρά να νικήσω με άδικο τρόπο.

2. κάνω λάθος, σφάλω.

[σύνθ. λ. ἐξ + ἀμαρτάνω].

ἐξανδραποδίζομαι PHMA

χρησιμοποιείται συνήθως ο μέσος τύπος

Παρατ.	ἐξηνδραποδιζόμενη
Μέλλ.	ἐξανδραποδιοῦμαι «θα υποδουλώσω»
Παθ. αόρ.	ἐξηνδραποδίσθη

υποδουλώνω κάποιον.

παράγ. ἐξανδραποδισμός.

NE ἐξανδραποδίζω (λόγ.).

[σύνθ. λ. ἐξ + ἀνδραποδίζομαι].

ἐξανίστημι PHMA

Για τους χρόνους **ἵστημι**

1. σηκώνω κάποιον.

2. εκδιώκω: ἐξανέστησαν τοὺς Κᾶρας ἐκ τῶν νήσων = εξεδίωξαν [ενν. οι Ἴωνες] τους Κάρες από τα νησιά.

3. ως αμετάβ. στην παθ. φωνή και στον αόρ. β', παρακ. και υπερσ. της ενεργητικής (ἐξανέστην, ἐξανέστηκα, ἐξανεστήκειν) ἐξανίσταμαι σηκώνομαι: ἐξαναστησόμεθα μετὰ δεῖπνον = θα σηκωθούμε μετά το δείπνο (από το τραπέζι).

NE ἐξανίσταμαι «ξεσηκώνομαι».

[σύνθ. λ. ἐξ + ἀνίστημι].

ἐξάπτω PHMA

Για τους χρόνους **ἄπτω**

1. δένω κάτι από κάπου: ἐξῆψε σχοινίον ἐκ τοῦ ναοῦ = έδεσε ένα σχοινί από το ναό.

2. ανάβω φωτιά.

3. μεταφορικά διεγείρω, ἐξάπτω.

παράγ. ἔξαψις.

NE ἐξάπτω (με τη σημ. 3).

[σύνθ. λ. ἐξ + ἄπτω].

ἐξαρκέω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους **ἀρκέω -ῶ**

1. για αντικείμενα εἶμαι αρκετός, επαρκῶ: ἐξαρκῶ εἶς τι = επαρκῶ για κάτι.

2. ως πρόσωπο ἐξαρκεῖ εἶναι αρκετό, φτάνει: ἐξαρκέσει σοι τύραννον γενέσθαι = θα σου εἶναι αρκετό να γίνεις τύραννος.

[σύνθ. λ. ἐξ + ἀρκέω].

ἐξαρτάω -ῶ PHMA

Μέσ. μέλλ.	ἐξαρτήσομαι
με παθ. σημ.	«θα εξαρτηθῶ»

Για τους άλλους χρόνους **ἄρτάω**

παθ. φωνή ἐξαρτῶμαι α. κρέβομαι από κάτι. β. εξαρτῶμαι από κάτι.

παράγ. ἐξάρτησις.

NE ἐξαρτῶμαι (με τη σημ. β).

[σύνθ. λ. ἐξ + ἀρτάω].

ἐξαρτύω PHMA

1. προετοιμάζω, εφοδιάζω: ἐξήρτυον τὸν ἐπίπλου τῶν νεῶν = προετοιμάζαν τα πλοία για να πλεύσουν εναντίον του εχθρού.

2. μέσ. φωνή ἐξαρτύομαι εφοδιάζω τον εαυτό μου.

παράγ. ἐξάρτυσις «εφοδιασμός».

NE το παράγ. ἐξάρτυση «τα ατομικά είδη του στρατιώτη».

[σύνθ. λ. ἐξ + ἀρτύω].

ἔξειμι PHMA

Για τους χρόνους **εἶμι**

εκστρατεύω: ὅταν ἐξῆσαν = όταν εκστράτευαν.

NE (παράγωγο) ἐξιτήριο.

[σύνθ. λ. ἐξ + εἶμι].

ἐξελαύνω PHMA

Για τους χρόνους **ἐλαύνω**

εκδιώκω κάποιον (από ένα μέρος).

παράγ. ἐξέλασις.

[σύνθ. λ. ἐξ + ἐλαύνω].

ἐξεργάζομαι PHMA

Για τους χρόνους ◈ ἐργάζομαι

1. τελειώνω εντελώς: ἠπείγοντο τὰ ἐπιχώματα ἐξεργάσασθαι = βιάζονταν να τελειώσουν τα οχυρώματα.

2. πραγματοποιώ κάτι.

παράγ. ἐξεργασία.

NE το σύνθ. ἐπεξεργάζομαι (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. ἐξ + ἐργάζομαι].

ἔξεστι PHMA

Παρατ.	ἔξιην
Μέλλ.	ἔξεσται

απόσωπο επιτρέπεται, είναι δυνατόν: ἔξεστί μοι = μου επιτρέπεται ή μου είναι δυνατό να...

παράγ. ἐξουσία.

NE (παράγ.) ἐξουσία.

[σύνθ. λ. ἐξ + ἐστί].

ἐξετάζω PHMA

Παρατ.	ἐξήταζον
Μέλλ.	ἐξετάσω & ἐξετώ (-ᾶς, -ᾶ)
Αόρ.	ἐξήτασα
Παρακ.	ἐξήτακα
Παθ. μέλλ.	ἐξετασθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐξητάσθην
Παθ. παρακ.	ἐξήτασμαι

1. ερευνώ, εξετάζω: τὸν βίον αὐτοῦ πάντα ἐξετάσω = θα ερευνήσω ὅλη τη ζωή του.

2. ανακρίνω: ἐξετάζω τινά τι.

3. για στρατεύματα επιθεωρῶ.

4. δοκιμάζω, ελέγχο, εξετάζω την ποιότητα ή το χαρακτήρα κάποιου προσώπου ή πράγματος: ἐξετάζω τὸν χρυσόν.

παράγ. ἐξετάσις, ἐξεταστής.

NE εξετάζω (με τις ίδιες σημ.).

[σύνθ. λ. ἐξ + ἐτάζω (< ἐτός «αληθινός»)].

ἐξευρίσκω PHMA

Για τους χρόνους ◈ εὐρίσκω

1. βρίσκω, ανακαλύπτω: τοὺς συνωμώτας ἐξευρεῖν οὐκ εἶχον = δεν μπορούσαν να εξακριβώσουν ποιοι ήταν οι συνωμότες.

2. εφευρίσκω.

παράγ. ἐξεύρεσις, ἐξεύρημα.

NE ἐξευρίσκω (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. ἐξ + εὐρίσκω].

ἐξηγέομαι -οῦμαι PHMA

Για τους χρόνους ◈ ἠγέομαι -οῦμαι

1. διοικῶ, εἶμαι ηγεμόνας: Λακεδαιμόνιοι ἐξηγοῦντο τῶν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ πόλεων = οι Λακεδαιμόνιοι ήταν ηγεμόνες των πελοποννησιακών πόλεων.

• οδηγῶ ως αρχηγός: ἐξηγήσομαι ἡμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα = θα σας οδηγήσω στην Ελλάδα.

2. α. προηγούμαι και δείχνω το δρόμο: ἔπονται ἢ οὗτοι ἐξηγοῦνται = ακολουθούν το δρόμο που δείχνουν αυτοί. β. μεταφορικά δείχνω σε κάποιον τι πρέπει να κάνει: ὅ,τι χρὴ ποιεῖν αὐτοῖς ἐξηγοῦ σύ = να τους δείξεις τι πρέπει να κάνουν.

3. ερμηνεύω κάτι.

4. διηγούμαι.

NE ἐξηγῶ (με σημ. 3).

[σύνθ. λ. ἐξ + ἠγέομαι].

ἐξῆς ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. με τη σειρά: γέγραπται δὲ ἐξῆς, ὡς ἕκαστα ἐγένετο = ἔχει γραφτεῖ ο πόλεμος με τη σειρά, ὅπως συνέβησαν τα γεγονότα ένα ένα.

2. τὰ τούτων ἐξῆς αὐτὰ που ακολουθοῦν.

NE ἐξῆς (με τη σημ. 2).

[*σεχ- (ἔχομαι)].

ἐξικνέομαι -οῦμαι PHMA

Για τους χρόνους ◈ ἱκνέομαι -οῦμαι

φθάνω: τὸ σὸν ὄμμα ἐπὶ πολλὰ στάδια ἐξικνεῖται = η ὄρασή σου φτάνει σε μεγάλη απόσταση.

[σύνθ. λ. ἐξ + ἱκνέομαι].

ἔξις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το να κατέχει κάποιος κάτι: ἐπιστήμης ἔξις.

2. η κατάσταση του σώματος ή της ψυχής.

3. συνήθεια, ἔξις.

NE ἔξις (με τη σημ. 3).

[παράγ. λ. *ἔξ- (ἔξω < ἔχω) + παρ. επίθ. -ις].

ἐξίστημι PHMA

Για τους χρόνους ◈ ἴστημι

1. βγάζω κάτι / κάποιον από τη θέση του: ἐξίστημί τινα τοῦ φρονεῖν = τον κάνω να χάσει τα λογικά του.

2. ως αμετάβατο στη μέση φωνή και στον αόρ. β', παρακ. και υπερα. ενεργητικής φωνής (ἐξέστην, ἐξέστηκα, ἐξεστήκειν) ἐξίσταμαι α. απομακρύνομαι από κάποιον: ἐκ τοῦ μέσου ἐξίσταμαι = απομακρύνομαι από τη μέση. β. μεταφορικά απομακρύνομαι, εγκαταλείπω κάποιον ή κάτι: ἐξίσταμαι τῆς φιλίας τῶν μαθητῶν = εγκαταλείπω (διακόπτω) τη φιλία με τους μαθητές μου.

παράγ. ἐκστασις, ἐκστατικός.

NE ἐξίσταμαι (λόγ. φρ. απορῶ και ἐξίσταμαι).

[σύνθ. λ. ἐξ + ἴστημι].

ἔξοδος, -όδου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εκστρατεία: ἔξοδον ἐποίησαντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον = ἔκαναν εκστρατεία εναντίον του στρατοπέδου.

2. τέλος ἐπ' ἐξόδῳ τοῦ ζῆν = στο τέλος της ζωής.

3. το τελευταίο μέρος της τραγωδίας.

παράγ. ἐξοδεύω.

NE ἔξοδος.

[σύνθ. λ. ἐξ + ὁδός].

ἐξόλλυμι & ἐξολλύω PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **ἀπόλλυμι**

εξολοθρεύω: *ἀνθρώπους ἐξόλλυμι.*

⚡ **παράγ.** ἐξώλης.

NE στη φρ. *ἐξώλης καὶ προώλης* «τελείως κατεστραμμένος, αφανισμένος» (σε κατάρες).

[**σύνθ. λ.** ἐξ + ὄλλυμι].

ἐξόμνυμι & ἐξομνύω PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **ᾄμνυμι**

ἐξόμνυμι & κυρίως στη μέση φωνή ἐξόμνυμαι αρνούμαι με ὄρκο: *ἃ οἶδεν ἐξόμνυται* = αρνείται ενόρκως ὅτι γνωρίζει αυτά που ὄντως γνωρίζει.

[**σύνθ. λ.** ἐξ + ᾄμνυμι].

ἐξορμάω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **ὄρμάω -ῶ**

1. στέλνω προς τα ἔξω: *ἐξορμῶ ναῦν* = βγάζω το πλοίο στο πέλαγος.

2. παρακινώ: *ἐξορμῶ τινα ἐπὶ τὴν ἀρετήν.*

3. με τη σημερινή σημασία ἐξορμῶ.

⚡ **παράγ.** ἐξόρμησις.

NE ἐξορμῶ (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** ἐξ + ὄρμάω].

ἐξορμίζω PHMA

βγάζω το πλοίο ἀπὸ τον ὄρμο, το λιμάνι.

[**σύνθ. λ.** ἐξ + ὄρμιζω].

ἐξοστρακίζω PHMA

ἐξορμίζω με οστρακισμό (γράφοντας ἐπάνω σε ὄστρακο το ὄνομα αὐτοῦ που θα ἐξοριζόταν).

[**σύνθ. λ.** ἐξ + ὄστρακίζω].

ἐξυβρίζω PHMA

γίνομαι θρασύς: *εὐπραγίαις οὐκ ἐξυβρίζομεν* = ὅταν ευτυχοῦμε, δε γινόμαστε θρασεῖς.

NE ἐξυβρίζω.

[**σύνθ. λ.** ἐξ + ὑβρίζω].

ἔξωθεν EPIPHMA

1. ἀπ' ἔξω. 2. ἔξω.

[**παράγ. λ.** ἔξω + παρ. ἐπίθ. -θεν].

ἔξωθέω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **ᾠθέω -ῶ**

εκδιώκω, απομακρύνω, ἐξορμίζω.

NE ἐξωθῶ «σπρώχνω, παρασύρω».

[**σύνθ. λ.** ἐξ + ᾠθέω].

ἐξώλης, -ης, -ης EPIPHETO

Συγκριτικός	ἐξωλέστερος
--------------------	-------------

Υπερθετικός	ἐξωλέστατος
--------------------	-------------

αὐτός που εἶναι εντελῶς κατεστραμμένος, συχνά σε κατάρες και ὄρκους: *ἐξώλης ἀπολοίμην καὶ προώλης, εἰ...* = να χαθῶ, αν...

NE στη λόγ. φρ. *ἐξώλης καὶ προώλης* «άνθρωπος εντελῶς διεφθαρμένος».

[**σύνθ. λ.** ἐξ + *ᾠλ- (ὄλλυμι) > *ἐξᾠλ- + -ης].

ἔοικα PHMA

Παρακ. με σημ. ενεστώτα γ'πληθ.	ἔοικα εἴξασι
---	-----------------

Μέλλ.	εἴξω
--------------	------

Υπερσ. με σημ. παρατ.	εἴξκειν
------------------------------	---------

1. μοιάζω με κάποιον / κάτι: *δαιμονία ἔοικεν εὐεργεσία* = μοιάζει (αὐτό που συνέβηκε) με θεία ευεργεσία.

2. με ἀπαρέμφατο φαίνομαι να...

• ως ἀπρόσωπο ἔοικεν φαίνεται: *ὡς ἔοικεν* = ὅπως φαίνεται.

3. μετοχή ἔοικῶς ἢ εἰκῶς, ἔοικυῖα, ἔοικὸς ἢ εἰκόσ **α.** που μοιάζει: *φόβος οὐδενὶ ἔοικῶς* = που δε μοιάζει με κανέναν προηγούμενο. **β.** πιθανός, εὐλογος.

⚡ **παράγ.** εἰκότως «λογικά».

[**Φεικ* -, **Φοικ*- (*εἴκω, εἰκών*)].

ἐπαγγελία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ως νομικός ὅρος καταγγελία: *ἐπαγγελία πρὸς τοὺς θεομοθέτας* = καταγγελία (κάποιου) ἐνώπιον των θεομοθετῶν.

2. υπόσχεση, διαβεβαίωση.

NE επαγγελία (με τη σημ. 2 και στη λόγ. φρ. *Γη της Επαγγελίας*).

[**παράγ. λ.** ἐπαγγέλ-λομαι + παρ. ἐπίθ. -ία].

ἐπαγγέλλω PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **ἄγγέλλω**

1. προκηρύσσω, ἀναγγέλλω: *ἐκεχειρίαν, πόλεμον ἐπαγγέλλω.*

2. διατάζω.

3. ως νομικός ὅρος καταγγέλλω.

4. στη μέση φωνή ἐπαγγέλλομαι **α.** υπόσχομαι: *ἐπηγγείλαντο ξιμπολεμείν* = υποσχέθηκαν να πολεμήσουν στο πλευρό τους. **β.** ασκῶ ἢ ασκῶ ως ἐπάγγελμα: *ἀρετὴν ἐπαγγέλλομαι* = ασκῶ την ἀρετή. *τοῦτό ἐστι τὸ ἐπάγγελμα ὃ ἐπαγγέλλομαι* = αὐτό εἶναι το ἐπάγγελμα που ασκῶ.

⚡ **παράγ.** ἐπαγγελία, ἐπάγγελμα.

NE επαγγέλλομαι (με τις σημ. 4α, β).

[**σύνθ. λ.** ἐπί + ἄγγέλλω].

ἐπάγω PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **ἄγω**

1. ἐπιφέρω: *κινδύνους ἐπάγω τινί* = προκαλῶ σε κάποιον κινδύνους.

2. οδηγῶ κάποιον (ἐναντίον κάποιου): *ἐπάγω τινὰ ἐπὶ τινα* = οδηγῶ κάποιον ἐναντίον κάποιου.

3. ἐπάγω δίκη / γραφὴν τινί = καταθέτω καταγγελία ἐναντίον κάποιου στο δικαστήριο.

4. μέση φωνή ἐπάγομαι **α.** προμηθεύομαι: *ἐκ θαλάσσης ᾧν δέονται ἐπάξονται* = ὅσα χρειάζονται θα τα προμηθευτοῦν διὰ θαλάσσης. **β.** προσκομιζῶ (μαρτυρίες κτλ.): *ἐπάγομαι τὸν Ἡσίοδον μάρτυρα* = προσκομιζῶ ως μάρτυρά μου τον Ἡσίοδο.

NE ἐπάγεται «προκύπτει ως ἀποτέλεσμα, συνεπάγεται».

[**σύνθ. λ.** ἐπί + ἄγω].

ἐπαινέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπήνουν
Μέλλ.	ἐπαινέσω & πιο συχνά ἐπαινέσομαι
Αόρ.	ἐπήνεσα
Παρακ.	ἐπήνεκα
Παθ. μέλλ.	ἐπαινεθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπηνέθην
Παθ. παρακ.	ἐπήνημαι

1. εγκρίνω, επιδοκιμάζω: ἐπαινεσάντων δ' αὐτῶν = όταν αυτοί έδωσαν την έγκρισή τους.

2. επαινώ.

NE επαινώ (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. ἐπί + αἰνέω < αἶνος, ὁ «εγκώμιο, έπαινος», ίσως συγγεν. με αρχ. γεσμ. eid «όρκος»].

ἐπαίρω ΡΗΜΑ**Για τους χρόνους** ⚡ **αἶρω**

1. σηκώνω, υψώνω: ἐπαίρω τὴν φωνήν = υψώνω τη φωνή μου.

2. παθ. φωνή ἐπαίρομαι υπερηφανεύομαι: ὕμῶς χρὴ μὴ πρὸς τὰς τύχας τῶν ἐναντίων ἐπαίρεσθαι = δεν πρέπει να υπερηφανεύεστε για τις δυστυχίες των εχθρών σας.

παράγ. έπαρσις.

NE επαίρομαι (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. ἐπί + αἶρω].

ἐπαιτιάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ**Για τους χρόνους** ⚡ **αἰτιάομαι -ῶμαι**

κατηγορώ: ἐπαιτιῶμαί τινά τινος = κατηγορώ κάποιον για κάτι.

[σύνθ. λ. ἐπί + αἰτιάομαι].

ἐπαίω ΡΗΜΑ

εύχρηστο στον ενεστώτα

γνωρίζω καλά κάτι: οὐκ ἐπαίει τι τούτων = δε γνωρίζει καλά κάτι από αυτά.

• μετοχή ἐπαίων ο γνώστης: οἱ τῆς ἀλλήσεως ἐπαίοντες = οι γνώστες της τέχνης του αυλού.

NE επαίων «γνώστης, ειδικός».

[σύνθ. λ. ἐπί + αἴω].

ἐπακτός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που τον φέρουν από ξένη χώρα: ἐπακτὸς σῖτος = εισαγόμενο σιτάρι. ἐπακτὴ δύναμις = δύναμη ξένων μισθοφόρων στρατιωτών.

[παράγ. λ. ἐπάγ-ω + παρ. επίθ. -τός].

ἐπάνειμι ΡΗΜΑ**Για τους χρόνους** ⚡ **εἶμι**

χρησιμοποιείται ως μέλλ. του ⚡ ἐπανερχομαι.

θα επανέλθω: ἐγὼ δὲ ἔνθεν ἐξέβην ἐπάνειμι = και εγώ θα επανέλθω στο σημείο της διήγησης από όπου είχα κάνει την παρέμβαση.

[σύνθ. λ. ἐπαν- (σύνθ. ἐπί + ἀνά) + εἶμι].

ἐπανερχομαι ΡΗΜΑ**Για τους χρόνους** ⚡ **ἔρχομαι**

1. επανέρχομαι, επιστρέφω: ἐπανερχομαι ἐκ Πειραιῶς.

2. ανακεφαλαιώνω: ἐξ ἀρχῆς ἐπάνελθε αὐτά = ανακεφαλαίωσε τα από την αρχή.

NE επανέρχομαι (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. ἐπαν- (σύνθ. ἐπί + ἀνά) + ἔρχομαι].

ἐπανίστημι ΡΗΜΑ**Για τους χρόνους** ⚡ **ἴστημι**

1. υψώνω, χτίζω πάλι κάτι: τὰ τεῖχη ἐπανεστήσαν = ξανάχτισαν τα τεῖχη.

2. στην παθ. φωνή, στο μέσο μέλλ., στον αόρ. β' και στον παρακ. ενεργ. φωνής (ἐπαναστήσομαι, ἐπανέστην, ἐπανέστηκα) ἐπανίσταμαι α. σηκώνομαι (από τη θέση μου). β. επαναστατώ: ἦν ἡ δουλεία ἐπανιστήται = αν επαναστήσουν οι δούλοι.

παράγ. ἐπανάστασις.

NE το ομορρίζο επανάσταση.

[σύνθ. λ. ἐπαν- (σύνθ. ἐπί + ἀνά) + ἴστημι].

ἐπανορθόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ. με διπλή αύξηση	ἐπηνόρθουν
Αόρ. με διπλή αύξηση	ἐπηνόρθωσα
Παρακ. με διπλή αύξηση	ἐπηνόρθωκα
Μέσ. παρατ. με διπλή αύξηση	ἐπηνορθούμην
Μέσ. μέλλ.	ἐπανορθώσομαι
Παθ. μέλλ.	ἐπανορθωθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπηνορθωσάμην
Παθ. αόρ. με διπλή αύξηση	ἐπηνορθώθην
Παθ. παρακ. με διπλή αύξηση	ἐπηνόρθωμαι

1. επανορθώνω, ξαναφέρνω κάτι στην προηγούμενη καλή κατάσταση του: ἐπανορθῶ τὴν δύναμιν.

2. διορθώνω: ἐπανορθῶ τὸ ἀμάρτημα, τοὺς νόμους = διορθώνω το σφάλμα, τους νόμους.

NE επανορθώνω (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. ἐπαν- (σύνθ. ἐπί + ἀνά) + ὀρθόω].

ἐπαρκέω -ῶ ΡΗΜΑ**Για τους χρόνους** ⚡ **ἀρκέω -ῶ**

χορηγώ, εφοδιάζω: ἐπαρκῶ τινί τι = χορηγώ σε κάποιον κάτι.

παράγ. έπαρκής, έπαρκούντως.

NE επαρκῶ «εἶμαι αρκετός, φτάνω».

[σύνθ. λ. ἐπί + ἀρκέω].

ἐπεὶ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. χρονικός αφού, όταν: ἐπεὶ ἡμέρα ἐγένετο = όταν ξημέρωσε...

2. αιτιολογικός επειδή: ἐπεὶ ταῦθ' οὕτως ἔχει = επειδή έτσι έχουν τα πράγματα αυτά.

σύνθ. ἐπάν.

[σύνθ. λ. ἐπί + εἶ].

ἐπείγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἤπειγον
Αόρ.	ἤπειξα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἐπείξομαι
Παθ. αόρ.	ἤπειχθην
Παθ. παρακ.	ἤπειγμαι

1. μέση φωνή ἐπείγομαι επισπεύδω κάτι: ἐπείγεται τὸν πλοῦν.

2. παθ. φωνή ἐπείγομαι βιάζομαι, επείγομαι: ἐπείγετο οἴκαδε = βιαζόταν να γυρίσει στο σπίτι του.

NE επείγει «εἶναι ἐπείγον» & επείγομαι (με τη σημ. 2).

[αβέβ. ετυμ.].

ἐπειδὴν ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

εἶναι χρονικός σύνδεσμος και ακολουθεῖται ἀπὸ υποτακτική οποτεδήποτε, κάθε φορά που: ἐπειδὴν ὄσιόν τι ποιῆς = κάθε φορά που κάνεις κάτι ὅσο.

[σύνθ. λ. ἐπειδὴ + ἄν].

ἐπειδὴ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. χρονικός ἀφού, ὅταν: ἐπειδὴ ἐγγὺς τῆς πόλεως ἦν = ὅταν ἐφθασε κοντά στην πόλη. διενεῖμαντο τὴν ἀρχὴν Ζεὺς καὶ ὁ Ποσειδῶν καὶ ὁ Πλούτων, ἐπειδὴ παρὰ τοῦ πατρὸς παρελάβον = μοιράστηκαν τὴν ἐξουσία ο Δίας, ο Ποσειδῶνας και ο Πλούτωνας, ὅταν τὴν παρέλαβαν ἀπὸ τον πατέρα τους.

2. αιτιολογικός ἐπειδὴ.

NE ἐπειδὴ (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. ἐπεί + δὴ].

ἔπειμι (Α) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **εἶμι**

1. εἶμαι ἢ ὑπάρχω ἐπάνω σε κάτι: ἐπὶ τῷ ποταμῷ πύλαι ἔπεισι = στο ποτάμι ὑπάρχουν περάσματα.

2. για ποινές ἢ ἀμοιβές εἶμαι καθορισμένος: ἔσχαται τιμωρία ἐπὶ ταῖς ἐπαγγελίαις ἔπεισιν = ἔχουν καθοριστεῖ ἔσχατες τιμωρίες για τις καταγγελίες.

3. ἐπίκειμαι: ἐπόντος τοῦ φόβου τούτου = καθὼς ἦταν επικείμενος αὐτός ο κίνδυνος...

[σύνθ. λ. ἐπί + εἶμι].

ἔπειμι (Β) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **εἶμι**

ως μέλλοντας του ⚡ **ἐπέροχομαι**

1. ἐπιτίθεμαι: ἐπίωμεν ἐπὶ τοὺς ἀδικούντας = ας ἐπιτεθούμε σε αὐτούς που μας ἀδικοῦν.

• μετοχή ως ουσιαστικό οἱ ἐπιόντες οἱ ἐπιτιθέμενοι.

2. παρουσιάζομαι (για να μιλήσω).

3. κατεβαίνω στο κεφάλι: ὅ,τι ἂν ἐπὶ μοι = ὅ,τι μου κατέβει στο κεφάλι.

4. με χρονική σημ., συνήθως στη μετχ. ἐπιών, -οῦσα, -ὸν αὐτός που ακολουθεῖ: ἡ ἐπιούσα ἡμέρα = ἡ ἐπόμενη μέρα. ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ = στο μέλλον.

NE ἡ ἐπιούσα (λόγ.) «ἡ ἐπόμενη μέρα», ο ἐπιούσιος (ἄρτος «το ψωμί τῆς αὐριανῆς μέρας»).

[σύνθ. λ. ἐπί + εἶμι].

ἐπίπερ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

χρονικός και αιτιολογικός ὅταν, ἐπειδὴ.

[σύνθ. λ. ἐπεί + περ].

ἐπέκεινα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

τοπικό πέρα ἀπὸ: οἱ ἐπέκεινα Εὐφράτου = ὅσοι κατοικοῦν πέρα ἀπὸ τον Ευφράτη. οἱ ἐπέκεινα χρόνοι = τα παλαιότερα χρόνια.

[σύνθ. λ. ἐπί + ἐκεῖνα].

ἐπελαύνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **ἐλαύνω**

βαδίζω, εκστρατεύω ἐναντίον κάποιου.

⚡ **παράγ.** ἐπέλασις.

[σύνθ. λ. ἐπί + ἐλαύνω].

ἐπέξειμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **εἶμι**

ως μέλλοντας του ⚡ **ἐπεξέροχομαι**

1. βγαίνω ἐναντίον κάποιου: ἐπέξειμι τι ἐς μάχην = βγαίνω ἐναντίον κάποιου σε μάχη.

2. ασκῶ δίωξη ἐναντίον κάποιου: ἐπέξειμι τι φόνον = μὴνύω κάποιον για φόνο.

3. ἐξετάζω κάτι λεπτομερῶς.

[σύνθ. λ. ἐπί + ἐξέμι].

ἐπεξέροχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **ἐροχομαι**

1. βγαίνω ἐναντίον κάποιου: ἐπεξῆλθον διώκοντες ἐπὶ πολὺ = βγήκαν ἐναντίον τους καταδιώκοντάς τους για μεγάλο διάστημα.

2. ασκῶ δίωξη ἐναντίον κάποιου.

3. συζητῶ, ἐξετάζω κάτι λεπτομερῶς: ὅσον δυνατὸν ἀκριβεία περὶ ἐκάστου ἐπεξῆλθον = ἐξετάσα με ὅλη τη δυνατὴ ἀκρίβεια καθένα ἀπὸ τα γεγονότα (που συνέβησαν κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο, λέγει ο Θουκυδίδης).

NE το σύνθ. ἀντεπεξέροχομαι.

[σύνθ. λ. ἐπί + ἐξέροχομαι].

ἐπέροχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **ἐροχομαι**

1. ἐπιτίθεμαι: ἐπέροχονται ἡμῖν ὡς οὐκ ἀμνηνομένοις = μας ἐπιτίθενται νομίζοντας ὅτι δε θα ἀμνηνοῦμε.

2. κατεβαίνω στο κεφάλι: ὅ,τι ἂν ἐπέλθῃ = ὅ,τι μου κατέβει στο κεφάλι.

NE ἐπέροχομαι (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. ἐπί + ἐροχομαι].

ἐπερωτάω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **ἐρωτάω -ῶ**

ρωτώ, συμβουλευόμεαι: τὸ χρηστήριον ἐπερω-
τῶ = ρωτώ το μαντείο.

παράγ. ἐπερώτησις.

NE ἐπερώτησις.

[σύνθ. λ. ἐπί + ἐρωτάω].

ἐπέχω PHMA

Για τους χρόνους ☞ ἔχω

σταματώ, αναστέλλω: ἐπέσχον τὸ τοῖς Ἀθη-
ναίοις ἐπιχειρεῖν = σταμάτησαν την εναντίον
των Αθηναίων προσβολή.

NE ἐπέχω «μεσολαβῶ ως».

[σύνθ. λ. ἐπί + ἔχω].

ἐπήκοος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που ακούει με προσοχή: ἐπήκοοι καὶ
θεαταὶ τῶν δικῶν.

• εἰς ἐπήκοον σε ἀπόστασι που να ακούγε-
ται κάποιος.

NE στη λόγ. φρ. εἰς ἐπήκοον πάντων.

[σύνθ. λ. ἐπί + *ἄκου-ος (ἀκούω), πβ. ἀκο-ή].

ἔπηλυς, -υς, -υ, γεν. ἐπήλυδος ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που έχει έρθει από ξένη χώρα, ο ξένος.

NE ἐπηλυς (λόγ.).

[σύνθ. λ. ἐπί + *ἦλ- (ἐλ- < ἐλ-αύνω, πβ. ἱππ-
ηλ-άτης) + -υς, πβ. καὶ ἐλ-ἦλυ-θα < ἔρχομαι].

ἐπὶν ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

χρονικός, που συντάσσεται με υποτακτική
κάθε φορά που, οσάκις.

[σύνθ. λ. ἐπί + ἦν].

ἐπηρεάζω PHMA

1. παρενοχλώ κάποιον.

2. παθ. φωνή ἐπηρεάζομαι προσβάλλομαι: πῶς
ἂν μάλλον ἐπηρεάζετο = πώς θα υπήρχε τρό-
πος να προσβληθεῖ περισσότερο.

NE ἐπηρεάζω «ασκῶ ἐπήρεια, ἐπίδραση».

[παράγ. λ. *ἐπ-ηρής (< ἄρειη «απειλή») + παρ.
ἐπίθ. -άζω].

ἐπὶ ΠΡΟΘΕΣΗ

A. με γενική δηλώνει

1. τόπο α. ἐπάνω: ἐπὶ γῆς. β. προς: ἔπλεον ἐπὶ
Λέσβου = ἐπλεαν προς τη Λέσβο.

2. χρόνο κατά, ἐπί: ἐπὶ τοῦ προτέρου πολέμου
= κατά τον προηγούμενο πόλεμο.

3. με γενική προσώπου ενώπιον, μπροστά σε: ἐ-
πὶ μαρτύρων, ἐπὶ δικαστοῦ.

4. επικεφαλής: ὁ ἐπὶ τῶν ἵππων = ο αρχηγός
του ιππικού.

B. με δοτική δηλώνει

1. ἐπάνω: ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς.

2. κοντά, πλησίον: πόλις ἐπὶ τῇ θαλάσσει.

3. αιτία εξαιτίας, για: ἡσχύνοντο ἐπὶ τοῖς κοι-
νοῖς ἁμαρτήμασιν = ντρέπονταν για τις κοι-
νές αποτυχίες.

4. σκοπὸ για να: ἐπὶ τῷ κερδαίνειν πᾶν ἂν οὗ-
τος ποιήσσει = αυτός θα έκανε τα πάντα για
το κέρδος.

5. ἐπιβλεψη, αρχηγία: κατέλιπεν ἐπὶ ταῖς
ναυσὶν Ἀντίοχον = ἄφησε τον Αντίοχο ως
αρχηγό των πλοίων.

6. ὄρο, προϋπόθεση: ἠρώτα ἐπὶ τίσιν ἂν σύμ-
μαχος γένοιτο = ρωτούσε με ποιους ὄρους θα
γινόταν σύμμαχος.

• τὸ ἐπ' ἐμοὶ ὅσο ἐξαργάται ἀπὸ μένα.

Γ. με αιτιατική δηλώνει

1. ἐπάνω: θέμενος κρέα ἐπὶ τὰ γόνατα ἐδεί-
πνει = αφού έβαλε το κρέας πάνω στα γόνα-
τά του, έτρωγε.

2. εναντίον: ἐστράτευσαν ἐπὶ τοὺς πολεμῖους
= εκστράτευσαν εναντίον των εχθρών.

3. χρονική διάρκεια: ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας.

4. σκοπὸ: ἐπὶ τοῦτο ἦλθον = ήρθαν με αυτόν
το σκοπὸ.

A. ως α' συνθετικό δηλώνει 1. ἐπάνω, π.χ. ἐπι-
βαίνω. 2. εναντίον, π.χ. ἐπιχειρῶ. 3. κατοπιν,
ύστερα, π.χ. ἐπιγίγνομαι. 4. προσθήκη, π.χ. ἐ-
παυξάνω. 5. ἐπίταση, π.χ. ἐπιποθῶ.

NE ἐπί (λόγ.).

[ομόρρ. με αρχ. ινδ. ἀρί, αρχ. περσ. ἀρίη
κτλ.].

ἐπιβαίνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ βαίνω

1. πατώ ἐπάνω σε κάτι: ἐπιβαίνω τῶν ὄρων
τῆς χώρας = πατώ τα σύνορα της χώρας.

2. ανεβαίνω: ἐπιβαίνω ἐπὶ τὸν ἵππον = ανε-
βαίνω στο ἄλογο. με δοτ. ἐπειρῶντο ταῖς ναυ-
σὶν ἐπιβαίνειν = προσπαθούσαν να ανεβούν
στα πλοία.

NE ἐπιβαίνω (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. ἐπί + βαίνω].

ἐπιβάλλω PHMA

Για τους χρόνους ☞ βάλλω

1. βάζω ή ρίχνω κάτι ἐπάνω σε κάτι: ἐπέβα-
λον τοὺς νεκροὺς ἐπὶ τὰς ἀμάξας.

2. πέφτω, αναλογώ σε κάποιον: ὅσον ἐπέβα-
λεν αὐτοῖς = ὅσο τους αναλογούσε. τὸ ἐπι-
βάλλον (μέρος) = το μερίδιο κάποιου.

3. μέση φωνή ἐπιβάλλομαι βάζω ἐπάνω μου:
δουλείαν ἐπιβαλεῖται ἡ πόλις = η πόλη θα ε-
πιβάλει στον εαυτό της τη δουλεία.

NE ἐπιβάλλω «ορίζω, καθορίζω» (λ.χ. τιμωρία).

[σύνθ. λ. ἐπί + βάλλω].

ἐπιβολή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το να βάζει κανείς κάτι ἐπάνω σε κάτι ἄλ-
λο: ἡ τοῦ ἱματίου ἐπιβολή = η κάλυψη (του
σώματος) με το μάτιο.

2. πρόστιμο: ἐπιβολὰς ἐπιβάλλω = ἐπιβάλλω
πρόστιμα.

NE ἐπιβολή «καθορισμός» (λ.χ. φόρου κτλ.).

[παράγ./σύνθ. ἐπί + *βολ- (βάλλω) + παρ. ε-
πίθ. -ῆ ως παράγ. ουσ. του ἐπιβάλλω].

ἐπιβουλεύω PHMA

Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἐπιβουλεύσομαι «θα γίνω αντικείμενο επιβουλών»
Παθ. μέλλ.	ἐπιβουλευθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπεβουλεύθη
Για τους άλλους χρόνους ☞ βουλεύω	

1. σκέπτομαι ή σχεδιάζω κάτι κακό: *κακὸν ἐπιβουλεύω τῇ πόλει* = σχεδιάζω κάτι κακό για την πόλη.

2. με απαρέμφατο σχεδιάζω να..., σκοπεύω να...:

3. παθ. φωνή ἐπιβουλεύομαι γίνομαι αντικείμενο επιβουλών.

παράγ. ἐπιβούλευμα, ἐπιβούλευσις, ἐπιβουλευτής, ἐπιβουλευτικός, ἐπιβουλή.

NE επιβουλεύομαι (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** ἐπί + βουλεύω].

ἐπιβουλή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σχέδιο εναντίον κάποιου, επιβουλή: *ἐξ ἐπιβουλῆς θανάων* = νεκρός από επιβουλή.

NE επιβουλή (λόγ.).

[**παράγ. λ.** ἐπιβουλ-εύομαι + παρ. επίθ. -ῆ].

ἐπιγίνομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γίνομαι

1. α. γίνομαι ή έρχομαι, χρονικά, έπειτα από κάποιον ή κάτι: *ἀντὶ τῶν θανάωντων ἔτεροι ἐπιγενήσονται* = στη θέση αυτών που πέθαναν θα έρθουν άλλοι. *τῇ ἐπιγενομένη ἡμέρα* = την επόμενη ημέρα. β. ως ουσιαστικό οί ἐπιγενόμενοι οι μεταγενέστεροι (άνθρωποι).

2. συμβαίνω έπειτα από κάτι, επακολουθώ: *ἄνεμος ἐπεγένετο τῇ φλογί* = μετά την πυρκαγιά ακολούθησε ο άνεμος.

NE επιγενόμενοι (με τη σημ. 1β).

[**σύνθ. λ.** ἐπί + γίνομαι].

ἐπιγινώσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γινώσκω

1. ανακαλύπτω, συνειδητοποιώ κάτι.

2. κρίνω, αποφασίζω.

παράγ. ἐπίγνωσις.

NE το παράγ. ἐπίγνωση.

[**σύνθ. λ.** ἐπί + γινώσκω]

ἐπιγράφω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γράφω

1. γράφω πάνω σε μια επιφάνεια, εγχαράσσω.

2. καταχωρίζω το όνομα ενός πολίτη στον κατάλογο για σκοπούς φορολόγησης, επιβάλλω δημόσιο βάρος σε κάποιον.

3. γενικά καταχωρίζω το όνομα του πολίτη σε δημόσιο κατάλογο.

παράγ. ἐπίγραμμα, ἐπιγραφή.

NE επιγράφω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** ἐπί + γράφω].

ἐπιδείκνυμι & ἐπιδεικνύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δείκνυμι

1. ἐπιδείκνυμι ή συχνότερα στη μέση φωνή ἐπιδεικνύμαι ἐπιδεικνύω: *τὴν ἑμαυτοῦ σοφίαν ἐπιδείκνυμαι*.

2. αποδεικνύω: *ἐπιδείκνυμί τινα δωροδοκήσαντα* = αποδεικνύω ότι κάποιος δωροδοκήθηκε.

NE ἐπιδεικνύω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** ἐπί + δείκνυμι].

ἐπιδέξιος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. δεξιός: *τὰ ἐπιδέξια* = η δεξιά πλευρά.

2. ἐπιδέξιος, ἐξυπνος, ικανός.

NE ἐπιδέξιος (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** ἐπί + δεξιός].

ἐπιδέω ΡΗΜΑ

μέση φωνή ἐπιδέομαι τίνος μου λείπει κάτι.

Για τους χρόνους ☞ δέομαι

[**σύνθ. λ.** ἐπί + δέω].

ἐπιδημέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. ζω στην πατρίδα μου. ≠ ἀποδημέω.

2. επιστρέφω στην πατρίδα μου.

3. για μετανάστες παρεπιδημῶ, μένω σε μια (ξένη) χώρα.

παράγ. ἐπιδήμησις, ἐπιδημία «διαμονή σε έναν τόπο».

[**παράγ. λ.** ἐπίδημος (**σύνθ.** ἐπί + δήμος) + παρ. επίθ. -έω].

ἐπιδημία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

διαμονή σε έναν τόπο.

NE ἐπιδημία.

[**παράγ. λ.** ἐπίδημ-ος + παρ. επίθ. -ία].

ἐπιδίδωμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δίδωμι

1. χαρίζω, και ειδικότερα προσφέρω στην πόλη: *τριήρη ἐπέδωκε*.

2. δίνω σε κάποιον κάτι στο χέρι, το ἐπιδίδω: *ἐπιδίδωμι ἐπιστολήν*.

3. ως αμετάβατο αυξάνομαι σε κάτι, δηλαδή χειροτερεύω ή βελτιώνομαι: *καθ' ἡμέραν ἐπιδίδοσαν ἐς τὸ ἀγριώτερον* = κάθε μέρα γίνονταν και πιο σκληροί. *ἐκάστης ἡμέρας ἀεὶ ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι* = κάθε μέρα να προοδεύεις συνεχώς προς το καλύτερο.

NE ἐπιδίδω (με τις σημ. 2, 3).

[**σύνθ. λ.** ἐπί + δίδωμι].

ἐπίδοξος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που περιμένουν ότι θα κάνει ή θα γίνει κάτι: *ἐπίδοξοι ἐπεικεῖς γενέσθαι* = αυτοί που περιμένουμε να γίνουν ικανοί.

NE ἐπίδοξος.

[**παράγ./σύνθ. λ.** ἐπί + *δοξ- (ἔ-δοξ-α < δοκέω) + -ος].

ἐπίδοσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. προσφορά, ευεργέτημα: *οἱ τὰς μεγάλας ἐπιδόσεις ἐπιδόντες* = αυτοί που έκαναν μεγάλες προσφορές.

2. αύξηση, πρόοδος.

ΝΕ επίδοση (με τη σημ. 2.)

[**παράγ./σύνθ.** *ἐπί* + *δο- (δί-δω-μι) + παρ. επιθ. -σις].

ἐπιείκεια, -είας, ἡ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

1. συγκατάβαση, ανεκτικότητα που δεν είναι αντίθετη προς το δίκαιο, επιείκεια.

2. για ανθρώπους **α.** τιμιότητα, δικαιοσύνη. **β.** αρετή, καλοσύνη.

ΝΕ επιείκεια (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *ἐπιεικῆς* + παρ. επιθ. -εία].

ἐπιεικῆς, -ῆς, -ῆς **ΕΠΙΘΕΤΟ**

Συγκριτικός	ἐπιεικέστερος
Υπερθετικός	ἐπιεικέστατος

1. λογικός: *ἐπιεικῆς πρόφασις* = λογική δικαιολογία.

2. για πρόσωπα **α.** ικανός (σε δεξιότητες): *οἱ ἐπιεικέστατοι τῶν τριηράρχων* = οι πιο ικανοί από τους κυβερνήτες πλοίων. **β.** καλός, ενάρετος: *ἐπιεικέις τὴν ψυχὴν* = άνθρωποι με καλή ψυχή.

ΝΕ επιεικῆς «υποχωρητικός, καλοσυνάτος».

[**παράγ./σύνθ. λ.** *ἐπί* + *εἰκ-* (< ἔοικα) + -ῆς].

ἐπικαλέω -ῶ **ΡΗΜΑ**

Για τους χρόνους ☞ **καλέω** -ῶ

1. μέση φωνή ἐπικαλοῦμαι καλῶ κάποιον ως βοηθό, ως σύμμαχο, ως μάρτυρα: *μάρτυρας ἐπεκαλοῦντό τινας* = καλούσαν κάποιους ως μάρτυρες.

2. καταλογίζω: *ἐπικαλῶ τινί τι* = καταλογίζω σε κάποιον κάτι (μια κατηγορία).

ΝΕ επικαλούμαι (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *καλέω*].

ἐπικαρπία, -ας, ἡ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

το κέρδος, ≠ τὰ ἀρχαῖα «το αρχικό κεφάλαιο».

ΝΕ επικαρπία «κέρδος από μη ιδιόκτητη περιουσία».

[**παράγ./σύνθ. λ.** *ἐπί* + *καρπ- (καρποῦμαι) + παρ. επιθ. -ία].

ἐπίκειμαι **ΡΗΜΑ**

Για τους χρόνους ☞ **κείμαι**

1. επιτίθεμαι εναντίον κάποιου.

2. επαπειλούμαι: *κακὰ ἐπικείμενα*.

ΝΕ ἐπίκειμαι (κυρίως στο γ' ενικό με τη σημ. 2, λ.χ. *ἐπίκειται σεισμός*).

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *κείμαι*].

ἐπικηρυκεύομαι **ΡΗΜΑ**

εὐχρηστο μόνο στον ενεστώτα

1. αναγγέλλω κάτι με κήρυκα. 2. υποβάλλω πρόταση σε κάποιον με κήρυκα για σύναψη ειρήνης: *ἐπικηρυκεύομαι πρὸς Λακεδαιμονίους*.

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *κηρυκεύομαι* < *κῆρυξ*].

ἐπικλήσις, -εως, ἡ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

1. επωνυμία, όνομα: *τῇ πόλει τὴν αἰσχίστην ἐπικλήσιν προσέθεσαν* = έδωσαν στην πόλη το χειρότερο όνομα (φήμη).

2. κατηγορία: *ἐπικλήσιν ἔχει κακὸς εἶναι* = κατηγορεῖται ότι είναι δειλός.

3. το να ζητάει κάποιος τη βοήθεια ή τη μαρτυρία κάποιου.

ΝΕ ἐπικλήση (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *κλήσις*].

ἐπικουρέω -ῶ **ΡΗΜΑ**

1. βοηθῶ ως σύμμαχος ή μισθοφόρος.

2. γενικά βοηθῶ.

ΝΕ επικουρώ (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *ἐπίκουρ-ος* + παρ. επιθ. -έω].

ἐπικουρία, -ας, ἡ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

1. πολεμική βοήθεια. 2. γενικά βοήθεια.

ΝΕ επικουρία (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *ἐπίκουρ-ος* + παρ. επιθ. -ία].

ἐπίκουρος, -ούρου, ὁ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

1. στον πληθ. οἱ ἐπίκουροι (στην Αθήνα) σώμα μισθοφόρων στρατιωτών.

2. ως επίθετο βοηθός: *τοῖς ἀδικουμένοις ἐπίκουρος*.

ΝΕ στη φρ. *ἐπίκουρος καθηγητής*.

[**ἐπί-κορσος* < **ΙΕ** **kr̥s-* «τρέχω, βοηθῶ», από όπου και **λατ.** *currō*].

ἐπικράτεια, -είας, ἡ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

1. κυριαρχία, κατοχή: *ἐπικράτεια τῶν ἐπιθυμιῶν* = κυριαρχία επί των επιθυμιών.

2. περιουσία που είναι υπό την εξουσία κάποιου: ἡ τῶν *Καρχηδονίων ἐπικράτεια*.

ΝΕ επικράτεια (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *ἐπικρατέω* + παρ. επιθ. -εία].

ἐπικρατέω -ῶ **ΡΗΜΑ**

Για τους χρόνους ☞ **κρατέω** -ῶ

1. νικῶ στη μάχη.

2. εἶμαι κύριος κάποιου πράγματος: *οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτουν τῆς θαλάσσης* = οι Μιλήσιοι κυριαρχούσαν στη θάλασσα.

3. γενικά υπερισχύω, επικρατῶ: *τῷ πεζῷ ἐπεκράτουν* = επικρατούσαν ως προς το πεζικό τους.

ΝΕ επικρατῶ (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *κρατέω*].

ἐπικτάομαι -ῶμαι **ΡΗΜΑ**

Για τους χρόνους ☞ **κτάομαι** -ῶμαι

προσθέτω κάτι σε αυτά που έχω: *ἐπικτώνται τριήρεις* = προσθέτουν πλοία σε αυτά που έχουν, αποκτούν επιπλέον πλοία.

παράγ. ἐπικτήτος.

ΝΕ το ομόρριζο *ἐπικτήτος* «πρόσθετος».

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *κτάομαι*].

ἐπιλαγχάνω **ΡΗΜΑ**

Για τους χρόνους ☞ **λαγχάνω**

διαδέχομαι κάποιον σε ένα αξίωμα: *ἐπιλαγχάνω τινί βουλήs* = διαδέχομαι κάποιον στο αξίωμα του βουλευτή.

NE η μετοχή *ἐπιλαχών*.

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *λαγχάνω*].

ἐπιλαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **λαμβάνω**

1. παίρνω κάτι επιπλέον, πέρα από αυτό που έχω ήδη.

2. για συμβάντα καταλαμβάνω κάποιον, τον πιάνω: *χειμῶν ἐπέλαβε τὴν φυλακὴν* = τη φρουρά την έπιασε ο χειμώνας.

3. για αρρώστιες προσβάλλω: *λοιμὸς ἐπέλαβε τὸν στρατόν* = ο λοιμός προσέβαλε το στρατό.

4. σταματώ κάτι (πιέζοντάς το): *ἐπιλαμβάνω τὸ ὕδωρ* = σταματώ την κλεψύδρα (π.χ. στο δικαστήριο).

5. μέση φωνή ἐπιλαμβάνομαι

α. πιάνομαι από κάτι: *ἐπιλαμβάνεται τῆς χειρὸς* = πιάνεται από το χέρι.

β. επιτίθεμαι σε κάποιον: *ἐπιλαμβάνομαί τινος*.

NE *ἐπιλαμβάνομαι* «καταπιάνομαι».

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *λαμβάνω*].

ἐπιλανθάνομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **λανθάνω**

Ξεχνώ: *ἐπιλήσμων εἰμὶ καὶ ἐπιλανθάνομαι περὶ οὗ ἦν ὁ λόγος* = είμαι ξεχασιάρης και ξεχνώ για τι συζητούσαμε. *ἐπιλανθάνομαί τινος* = ξεχνώ κάτι.

☞ **παράγ.** ἐπιλήσμων.

NE το παράγ. *ἐπιλήσμων*.

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *λανθάνομαι*].

ἐπιλέγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **λέγω (B)**

1. λέω κάτι επιπλέον ή κατόπιν.

2. μέση φωνή ἐπιλέγομαι διαλέγω.

• παθ. μετοχή ἐπιελεγμένοι & ἐπειλεγμένοι ἐπίλεκτοι, εκλεκτοί.

NE *ἐπιλέγω* (με σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *λέγω*].

ἐπιλείπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **λείπω**

1. παραλείπω: *ἄλλα δὲ μύρια ἐπιλείπω λέγειν* = και άλλα πάρα πολλά παραλείπω να πω.

2. για πράγματα λείπω, δεν είμαι αρκετός: *ἐπιλείπει με λέγοντα ἡ ἡμέρα τὰ τῶν προδοτῶν ὀνόματα* = δε θα μου φτάσει η ημέρα, αν θελήσω να πω τα ονόματα των προδοτών.

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *λείπω*].

ἐπιλήσμων, -ων, ἐπιλήσιμον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός ἐπιλησιμονέστερος

Υπερθετικός ἐπιλησιμονέστατος

αυτός που ξεχνάει εύκολα, ξεχασιάρης.

NE *ἐπιλήσιμων*.

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *λήσιμων*].

ἐπιμαρτύρομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **μαρτύρομαι**

1. επικαλούμαι κάποιον ως μάρτυρα: *ἐπιμαρτύρομαι τοὺς θεοὺς*.

2. παρακαλώ θεομά.

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *μαρτύρομαι*].

ἐπιμέλεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φροντίδα, προσοχή.

NE *ἐπιμέλεια*.

[**παράγ. λ.** *ἐπιμελής* + παρ. επίθ. -εία].

ἐπιμελέομαι -οῦμαι & ἐπιμέλομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπεμελούμην & ἐπεμελόμην
Μέλλ.	ἐπιμελήσομαι & ἐπιμεληθήσομαι
Αόρ.	ἐπεμελήθην
Παρακ.	ἐπιμεμέλημαι
Υπερσ.	ἐπεμεμελήμην

φροντίζω, ενδιαφέρομαι: *οὐδενὸς ἐπιμελεῖται* = δε φροντίζει για τίποτε. = κήδομαι, μεριμνάω. ≠ ἀμελέω, ὀλιγωρέω.

☞ **παράγ.** ἐπιμέλημα, ἐπιμελητέον, ἐπιμελητής, ἐπιμελητικός.

NE *ἐπιμελούμαι*.

[**παραγ. λ.** *ἐπιμελής* (< **σύνθ.** *ἐπί* + *μέλομαι*) + παρ. επίθ. -έομαι].

ἐπιμελής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐπιμελέστερος
Υπερθετικός	ἐπιμελέστατος

αυτός που φροντίζει για κάποιον ή για κάτι: *ἐπιμελής ἀγαθῶν, ἀμελής κακῶν* = αυτός που φροντίζει για τα καλά πράγματα και αδιαφορεί για τα κακά.

NE *ἐπιμελής*.

[**παράγ./σύνθ. λ.** *ἐπί* + *μέλομαι* «φροντίζω» + παρ. επίθ. -ής].

ἐπιμένω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **μένω**

1. εξακολουθώ να μένω κάπου: *ἐπιμένω ἐν τῇ πόλει*.

2. εξακολουθώ να ζητώ κάτι, επιμένω.

3. περιμένω: *τειχῶν τὴν οἰκοδόμησιν ἐπέμενον τελεσθῆναι* = περιμέναν να γίνει η οικοδόμηση των τειχών τους.

NE *ἐπιμένω* (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *ἐπί* + *μένω*].

Ἐπιμηθεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα μυθικό πρόσωπο το οποίο διακρινόταν για την απρονοησία του, σε αντίθεση με τον αδελφό του, Προμηθέα.

[**σύνθ. λ.** *ἐπιμηθεύς* < *ἐπί* + *μηθεύς κατά το *προ-μηθεύς* < *μηθος, τό < *μανθάνω, μαθεῖν*].

ἐπινοέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **νοέω**

1. επινοώ κάτι. 2. καταστρώνω σχέδια. 3. προτιθέμαι, σκοπεύω.

παράγ. ἐπίνοια, ἐπινοήμα.

NE επινοώ (με σημ. 1).

[σύνθ. λ. ἐπί + νοέω].

ἐπίνοια, -οιάς, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σκέψη για ένα θέμα, για κάτι: οὐδ' εἰς ἐπίνοιαν ἤλθον τούτου = ούτε σκέψη δεν έκανα για κάτι τέτοιο.

[παράγ. λ. (σύνθ. ἐπί + *νοε-, νοέω) + παρ. επιθ. -ια].

ἐπινοκέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπινοέω
Μέλλ.	ἐπινοήσω & ἐπινοήσομαι
Αόρ.	ἐπινοήσω
Παρακ.	ἐπινοήσω

παίρνω ψεύτικο ὄρκο, παραβαίνω τον ὄρκο.

NE επινοκέω.

[παράγ. λ. ἐπινοκέω (< σύνθ. ἐπί + ὄρκος) + παρ. επιθ. -έω (ανερωμένω το π- πριν από τη δασεία)].

ἐπιούσα, -ης, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η επόμενη (ημέρα).

NE η επιούσα.

[θηλ. της μητ. του ἐπιέμι < ἐπί + εἶμι].

ἐπιπλέω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ πλέω

1. πλέω εναντίον κάποιου: ἐπέπλεον τῇ Κερκύρα.

2. ταξιδεύω με πλοίο.

NE επιπλέω «δε βυθίζομαι σε υγρό».

[σύνθ. λ. ἐπί + πλέω].

ἐπίπνοος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐπιπνοώτερος
Υπερθετικός	ἐπιπνοώτατος

1. κοπιαστικός: ἐπίπνοος βίος. ἐπίπνοον ἔργον.

2. για πρόσωπα εργατικός.

NE επίπνοος (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. ἐπί + *πον- (πονέω) + -ος].

ἐπιρρώννυμι & ἐπιρρώννυμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ῥώννυμι

1. ενισχύω, ενθαρρύνω: εἰς τὸ ἐπιρρῶσαι αὐτοῦς.

2. στην παθ. φωνή ἐπιρρώννυμι ανακτώ τη δύναμή μου, παίρνω θάρρος: ἐπερρῶσθη ἄν τις ἰδὼν = θα έπαιρνε κανείς θάρρος αν έβλεπε...

παράγ. ἐπιρρῶσις.

NE το παράγ. ἐπιρρῶσις στη λόγ. φρ. εις ἐπιρρῶσιν «σε ενίσχυση».

[σύνθ. λ. ἐπί + ῥώννυμι].

ἐπίρρῶσις, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐπισιμότερος
Υπερθετικός	ἐπισιμότερος

1. για μέταλλα που μετατρέπονται σε νομίσματα αυτός που έχει πάρει το επίσημα, τη σφραγίδα του νομίσματος.

2. διακεκριμένος, αξιολογημένος: τάφος ἐπισιμότητος = ο πιο διακεκριμένος τάφος. ≠ ἄσημος.

NE επίσημος «ξεχωριστός κτλ.».

[σύνθ. λ. ἐπί + *σημ- (σημαίνω) + -ος].

ἐπισιτίζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπεσιτιζόμεν
Μέλλ.	ἐπισιτιοῦμαι
Αόρ.	ἐπεσιτισάμην

εφοδιάζομαι με τροφή: ἐκ τῆς πόλεως ἐπισιτίζομαι.

NE επισιτίζω.

[σύνθ. λ. ἐπί + σιτίζομαι].

ἐπισκοπέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ σκοπέω

στην ενεργ. ή τη μέση φωνή ἐπισκοπῶ ή ἐπισκοπούμαι 1. επιθεωρώ. 2. εξετάζω καλά κάτι, το σκέπτομαι: ὅ τι ἂν μέλλης εἰπεῖν πρότερον ἐπισκόπει τῇ γνώμῃ.

NE επισκοπῶ (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. ἐπίσκοπος (< σύνθ. ἐπί + σκοπέω) + παρ. επιθ. -έω].

ἐπίσταμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠπιστάμην
Μέλλ.	ἐπιστήσομαι
Παθ. αόρ.	ἠπιστήθην

χρησιμοποιείται συνήθως στον ενεστ. και τον παρ.

γνωρίζω καλά: ἐπίσταται ποιεῖν τι = ξέρει να κάνει κάτι. = γινώσκω, οἶδα. ≠ ἄγνοεώ.

παράγ. ἐπιστήμη, ἐπιστήμων, ἐπιστητός.

NE η μετοχή ἐπιστάμενος, το επίρρ. ἐπισταμένως.

[σύνθ. λ. ἐπί + ἵσταμαι, που στην ιων. διάλεκτο έπαιρνε ψιλή].

ἐπιστατέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. εποπτεύω, ασκώ την εποπτεία: ἡ ψυχὴ τῷ σώματι ἐπιστατεῖ.

2. στην Αθήνα εἶμαι ἐπιστάτης, δηλ. πρόεδρος στην ἐκκλησία ή στη βουλή.

NE ἐπιστατῶ (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. ἐπιστάτης (< σύνθ. ἐπί + *στατ- < ἵσταμαι) + παρ. επιθ. -έω].

ἐπιστέλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ στέλλω

1. στέλνω μήνυμα ή απλώς στέλνω.

2. διατάζω: ἐπιστέλλω τινί τι.

παράγ. ἐπιστολή.

[σύνθ. λ. ἐπί + στέλλω].

ἐπιστήμη, -ης, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. γνώση, εμπειρία, ικανότητα: ἐπιστήμη πρὸς τὸν πόλεμον.

2. επιστημονική γνώση: ἰατρική ἐπιστήμη. ≠ δόξα «υποκειμενική γνώμη».

NE ἐπιστήμη (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. ἐπι-στη- (ἐπί-στα-μαι) + παρ. επίθ. -μη, ως παράγ. ουσ. του ἐπίσταμαι].

ἐπιστήμων, -ων, ἐπιστήμων ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐπιστημονέστερος
Υπερθετικός	ἐπιστημονέστατος

1. ἔμπειρος, γνώστης, πεπειραμένος: ἐπιστήμων τῆς θαλάττης.

2. αὐτὸς που ἔχει επιστημονικές γνώσεις.

NE ἐπιστήμων ἢ ἐπιστήμονας (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. ἐπι-στη- (ἐπί-στα-μαι) + παρ. επίθ. -μων].

ἐπιτάττω ΡΗΜΑ

ο κοινὸς τύπος εἶναι ἐπιτάσσω

Για τους χρόνους ☞ τάττω

1. διατάζω. 2. ἐπιτάττω ἢ στη μέση φωνή ἐπιτάττομαι τοποθετῶ κάποιον δίπλα ἢ πίσω ἀπὸ κάποιον ἄλλο.

☛ παράγ. ἐπίταξις.

NE ἐπιτάσσω «τοποθετῶ πίσω, προστάζω».

[σύνθ. λ. ἐπί + τάττω].

ἐπιτείνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τείνω

1. τεντώνω: ἐπιτείνω τὰς χορδὰς. ≠ ἀνίημι «χαλαρώνω». 2. αυξάνω κάτι σε ἔνταση, σε μέγεθος κτλ., το ἐπιτείνω.

NE ἐπιτείνω (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. ἐπί + τείνω].

ἐπιτειχίζω ΡΗΜΑ

χιτίζω φρούριο στα σύνορα εχθρικής χώρας, ως ορμητήριο: ἐπετειχισαν Δεκέλειαν τῆ πατριδί = ἐκτίσαν φρούριο στη Δεκέλεια για την προστασία της πατρίδας.

[σύνθ. λ. ἐπί + χιτίζω].

ἐπιτελέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τελέω -ῶ

1. εκτελώ: ἐπιτελώ τὰς ἐντολάς.

2. πληρώνω: πεντακόσια τάλαντα τὸν ἐπέτειον φόρον ἐπιτελοῦσι = πληρώνουν πεντακόσια τάλαντα ως ετήσιο φόρο.

NE ἐπιτελώ (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. ἐπί + τελέω].

ἐπιτερπής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐπιτερπέστερος
Υπερθετικός	ἐπιτερπέστατος

ευχάριστος.

[σύνθ. λ. ἐπί + τέρπ-ομαι + παρ. επίθ. -ής].

ἐπιτήδεια, -είων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τα απαραίτητα για τη ζωή (τρόφιμα, ἔνδυση κτλ.).

[ουσιαστικοπ. του οὐδ. του ἐπιτήδειος, -α, -ον (ενν. ἀγαθὰ)].

ἐπιτήδειος, -εῖα, -εἶον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐπιτηδειότερος
Υπερθετικός	ἐπιτηδειότατος

1. κατάλληλος, πρόσφορος: ἐπιτήδειος πρὸς τι.

2. για πρόσωπα φιλικός, ευνοϊκά διατεθειμένος: ἐπιτήδειον ποιῶ τινα.

• ως ουσ. ὁ ἐπιτήδειος στενός φίλος: Νικονίδας Περδίκκα ἐπιτήδειός ἐστιν = ο Νικονίδας εἶναι φίλος του Περδίκκα.

☛ παράγ. ἐπιτηδειότης.

NE ἐπιτήδειος «καταφερτζής».

[παράγ. λ. ἐπιτηδές (< σύνθ. ἐπὶ *τᾶδε < ἐπὶ τᾶδε) + παρ. επίθ. -ιος με ἀνέβασμα του τόνου].

ἐπιτηδεύω, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ασχολία στην οποία ἐμπλέκεται κάποιος συστηματικά, μόνιμη ἐπιδίωξη, λ.χ. ἐπάγγελμα ἢ συνήθεια: ἀρετὴ κάλλιστον τῶν ἐπιτηδεύματων.

NE στις λόγ. φρ. ἀδεια/φόρος ἐπιτηδεύματος.

[παράγ. λ. ἐπιτηδεύω + παρ. επίθ. -μα].

ἐπιτηδεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπετήδευον
Αόρ.	ἐπετήδευσα
Παρακ.	ἐπιτετήδευκα

ασχολούμαι με κάτι, κάνω κάτι ως κύριο ἔργο μου ἢ ἐπάγγελμά μου, ασκῶ κάτι συστηματικά: ἐπιτηδεύω τὴν μουσικὴν = ἔχω ως ἐπάγγελμά μου τη μουσική.

[παράγ. λ. ἐπιτηδές + παρ. επίθ. -εύω].

ἐπιτίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

1. βάζω κάτι πάνω σε κάτι: λιβανωτὸν τῷ βωμῷ ἐπιτίθημι = βάζω λιβάνι στο βωμό.

2. βάζω κάτι ως τέρμα: πέρας ἐπιτίθημί τι = θέτω τέρμα σε κάτι.

3. ἐπιβάλλω (ποινή): ἐπιτίθημί τι θάνατον δίκην = ἐπιβάλλω σε κάποιον ως τιμωρία το θάνατο.

4. μέση φωνή ἐπιτίθεμαι α. ἐπιδίδομαι σε κάτι: ἐπιτίθεμαι τοῖς πολιτικοῖς. β. ἐπιτίθεμαι: ἐπιτίθεμαι τῷ δήμῳ = ἐπιτίθεμαι κατὰ του δημοκρατικού πολιτεύματος.

☛ παράγ. ἐπίθεσις, ἐπιθετικός, ἐπίθετος, ἐπίθημα.

NE ἐπιθέτω (με τη σημ. 1) και ἐπιτίθεμαι (με τη σημ. 4β).

[σύνθ. λ. ἐπί + τίθημι].

ἐπιτιμάω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ τιμάω -ῶ

για πρόσωπα και πράγματα ἐπιπλήττω, κατακρίνω: ἐπιτιμῶ τοῖς ψηφισθεῖσι.

παράγ. ἐπιτίμησις, ἐπιτιμητής.
NE επιτιμώ. [**παράγ. λ.** ἐπίτιμον (< **σύνθ.** ἐπί + τιμή) + παρ. επίθ. -άω].

ἐπιτίμιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
τιμωρία, ποινή.

NE επιτίμιο «συνέπεια, τιμωρία».
[ουσιαστικοπ. του ουδ. του ἐπιτίμιος < ἐπί + τιμή + παρ. επίθ. -ιος].

ἐπίτιμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ
για πολίτη που απολαμβάνει όλα τα δικαιώματά του. ≠ ἄτιμος «που του αφαιρέθηκαν τα πολιτικά δικαιώματα».

NE ἐπίτιμος «που έχει έναν τιμητικό τίτλο».
[**σύνθ. λ.** ἐπί + τιμή + -ος].

ἐπιτρέπω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τρέπω**

1. εμπιστεύομαι: ἐπιτρέπω τινὶ τὰ πάντα = εμπιστεύομαι σε κάποιον τα πάντα.

2. αναθέτω σε κάποιον ένα νομικό ζήτημα: τὴν δίαιταν ἐπιτρέπω τινί = αναθέτω σε κάποιον τη διαίτησία.

3. επιτρέπω: ἐπιτρέπω Θηβαίους αὐτονόμους εἶναι = επιτρέπω στους Θηβαίους να είναι αυτόνομοι.

παράγ. ἐπιτροπή, ἐπίτροπος.

NE επιτρέπω (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** ἐπί + τρέπω].

ἐπίτροπος, -όπου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. άνθρωπος στον οποίο έχουν εμπιστευτεί τη φροντίδα κάποιου πράγματος: ἐπίτροπος τῶν πατρῶν = αυτός που φροντίζει για την πατρική περιουσία.

2. προστάτης, κηδεμόνας.

NE ἐπίτροπος (με τη σημ. 2 και άλλες σημ.).
[**σύνθ. λ.** ἐπί + *τροπ- (τρέπω) + -ος].

ἐπιτυχάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τυγχάνω**

1. πετυχαίνω.

2. συναντώ: ἐπιτυχάνω τινί.

παράγ. ἐπίτευξις, ἐπιτυχής.

NE επιτυγχάνω, πετυχαίνω (από τον αόρ. ἐπέτυχον, με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** ἐπί + τυγχάνω].

ἐπιφανής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐπιφανέστερος
Υπερθετικός	ἐπιφανέστατος

λαμπρός, ένδοξος: ἀνδρῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος.

παράγ. ἐπιφανῶς.

NE επιφανής.

[**σύνθ. λ.** ἐπί + *φαν- (φαίνομαι) + -ής].

ἐπιφέρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **φέρω**

1. επιβάλλω, προξενώ: ἐπιφέρω τιμωρίαν, πόλεμόν τινι, τὸ διάφορον τισί= επιβάλλω τι-

μωρία σε κάποιον, κινώ πόλεμο εναντίον κάποιου, προκαλώ έριδες ανάμεσα σε κάποιους.

2. αποδίδω σε κάποιον μια κατηγορία: τίνα μέμψιν ἐποίσει ἀνδρί; = ποια κατηγορία θα αποδώσει στον άνθρωπο;

3. παθ. φωνή ἐπιφέρομαι

α. ορμώ εναντίον κάποιου: ἐπιφερόμενος ἔπαισεν αὐτόν = όρμησε και τον χτύπησε.

β. για απειλή πλησιάζω: ἐπιφέρεται κίνδυνος.

NE επιφέρω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** ἐπί + φέρω].

ἐπιχειρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπεχειρῶν
Μέλλ.	ἐπιχειρήσω
Αόρ.	ἐπεχειρήσα
Παθ. μέλλ.	ἐπιχειρηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπεχειρήθην

1. προσπαθώ να κάνω κάτι, επιχειρώ: ἐπιχειρῶ ἔργω = επιχειρώ ένα έργο.

2. επιτίθεμαι, προσβάλλω κάποιον.

NE επιχειρώ (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** ἐπί + *χειρ- (χείρ, χειρός) + παρ. επίθ. -έω].

ἐπιχείρημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

επιχείρηση, κυρίως στρατιωτική.

NE επιχείρημα «ισχυρή απόδειξη».

[**παράγ. λ.** ἐπιχειρέω + παρ. επίθ. -μα].

ἐπιχωριάζω ΡΗΜΑ

εύχρηστο στον ενεστώτα

1. συγχάζω κάπου: ἐπιχωριάζω Ἀθήναζε.

2. για πράγματα συνηθίζομαι κάπου: περὶ Ἀθῆνας ἐπεχωρίασεν ἡ ἀλληλική = στην Αθήνα συνηθίζοταν η χρήση του αυλού.

NE επιχωριάζω (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** ἐπιχώρι-ος + παρ. επίθ. -άζω].

ἐπιχώριος, -ία ἢ -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

ντόπιος.

• ως ουσιαστικό τὸ ἐπιχώριον η συνήθεια μιας χώρας: οὐκ ἐπιχώριον ἡμῖν τοῦτο = δεν είναι συνήθεια του τόπου μας αυτό.

NE επιχώριος.

[**σύνθ. λ.** ἐπί + *χωρ- (χώρα) + παρ. επίθ. -ιος].

ἐποικέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **οικέω -ῶ**

πηγαίνω ως έποικος ή ως άποικος σε έναν τόπο, εγκαθίσταμαι σε μια χώρα.

[**παράγ. λ.** έποικος + παρ. επίθ. -έω].

έποικος, έποίκου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που εγκαθίσταται σε μια ξένη χώρα, ως μετανάστης (☞ και ἄποικος).

NE έποικος.

[**σύνθ. λ.** ἐπί + οικέω + -ος].

έπομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἰπόμην
Μέλλ.	έψομαι

Αόρ. β'	ἐσπόμην
----------------	---------

1. ακολουθώ: ἔπου μετ' ἔμοῦ = ακολούθησέ με.
2. υπακούω: ἔπομαι τῷ νόμῳ.
3. παρακολουθώ: ἔπομαι τοῖς λεγομένοις = παρακολουθώ όσα λέγονται.

NE έπομαι (λόγ., με τη σημ. 1).

[ομόρρ. με **λατ.** sequor, **αρχ. ινδ.** sácate, *σεπ-].

ἐπόμνυμι & ἐπομνύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **ᾶμνυμι**

1. ορκίζομαι: ἐπομνύω σοι τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν = ορκίζομαι στη φίλιά μας.

2. μέσ. ἐπόμνυμαι παίρω όρκο: ἐπόμνυμαι εἰδέναι Αἰσχίην = ορκίζομαι ότι γνωρίζω τον Αἰσχίην.

[**σύνθ. λ.** ἐπί + ᾶμνυμι].

ἐπονεΐδιστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

που προκαλεί ντροπή, αξιοκατάκριτος.

⚡ **παράγ.** ἐπονεΐδιστος.

NE επονειδιστος (λόγ.).

[**παράγ. λ.** ἐπονεΐδίζω (< **σύνθ.** ἐπί + ᾶνεΐδίζω) + παρ. επίθ. -τος].

ἔπος, ἔπους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. λέξη, λόγος: ἔργω καὶ ἔπει = με έργα και λόγια.

2. έκφραση οὐδέν πρὸς ἔπος άσχετα προς ό,τι ειπώθηκε: ἐὰν μηδὲν πρὸς ἔπος ἀποκρίνωμαι... = αν δώσω απάντηση άσχετη με αυτό που θα ρωτήσεις...

3. έκφραση ὡς ἔπος εἶπεῖν ὅπως λέμε.

4. στον πληθ. ἔπη **α.** επική ποίηση. **β.** στίχοι, αράδες.

NE έπος (με τη σημ. 4α).

[*ἔπ-, ομόρρ. με εἶπ-ον, **IE** *wek^w-].

ἐπώδη, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τραγοῦδι με μαγικό περιεχόμενο, ξόρκι.

[**σύνθ. λ.** ἐπί + ᾶδή (συννηρημ. από ᾶοιδή)].

ἐπώνυμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. (παθ.) αυτός που παίρνει το όνομά του από κάποιον.

2. (ενεργ.) αυτός που δίνει το όνομά του σε κάποιον ή κάτι.

- ἐπώνυμος ἄρχων (στην Αθήνα) ο ένας από τους εννέα άρχοντες, που έδινε το όνομά του στο έτος εκείνο κατά το οποίο αυτός ήταν στην εξουσία.

- ἐπώνυμοι ἥρωες (στην Αθήνα) οι ήρωες που έδωσαν το όνομά τους στις φυλές της Αττικής (λ.χ. Ἀντιοχίδα φυλή, Αἰαντίδα, Λεοντίδα, Ἴπποθοωντίδα κτλ.).

NE επώνυμος «ευρύτερα γνωστός» και επώνυμο ως ουσ.

[**σύνθ. λ.** ἐπί + ᾶνυμα = ᾶνομα + -ος].

ἐράω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἦρω
---------------	-----

αγαπώ, ερωτεύομαι: οὐ̄ ἐπιθυμῆι τε καὶ ἐρά = αυτό που επιθυμεί και αγαπά. φρονήσεως ἦρων = ποθοῦσαν τη φρόνηση. = αγαπάω, φιλέω. ≠ μισέω.

⚡ **παράγ.** ἐραστός, ἐρατός, ἐραστής, ἔρωσ, **σύνθ.** ἐρασιχρήματος «που αγαπά το χρήμα».

NE οι μετοχές ερωμένη, ερωμένος.

[πιθ. *ερα(σ)-, **άγν. ετυμ.**].

ἐργάζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἰργαζόμην & ἦργαζόμην
Μέλλ.	ἐργάσομαι
Παθ. μέλλ.	ἐργασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	εἰργασάμην & ἦργασάμην
Παθ. αόρ.	εἰργάσθην
Παρακ.	εἶργασμαι
με μέση & παθ. σημ.	

1. κατασκευάζω ή κατεργάζομαι: εἰργάσαντο οἰκοδόμημα = κατασκεύασαν ένα κτίριο. ἐργάζομαι λίθους = κατεργάζομαι πέτρες.

2. κάνω, προξενώ: πολλὰ κακὰ ἡμᾶς εἰργασμένοι εἰσίν = μας έχουν κάνει πολλά κακά.

3. κερδίζω από την εργασία μου: ἐργάζεται τα ἐπιτήδεια = κερδίζει τα προς το ζην με την εργασία του.

4. ασκώ τέχνη ή επάγγελμα: τέχνην ἐργάζομαι.

NE εργάζομαι.

[*ἔργον + *-ᾶδ-ομαι > ἐργάζομαι, **IE** *werg-].

ἔργον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

με τις σημεινές σημ. έργο.

• εκφράσεις

1. ἔργον ἐστί **α.** χρειάζεται δουλειά: πολλῆς φυλακῆς ἔργον = χρειάζεται πολλή προσοχή.

β. είναι δύσκολο: πολλὸν ἔργον ἂν εἶη διεξελεθεῖν πάντα = θα ήταν πολύ δύσκολο να τα εξετάσουμε όλα.

2. ἔργω στην πράξη.

3. ἔργα παρέχω τινί = προκαλώ σε κάποιον προβλήματα, δυσκολίες.

⚡ **σύνθ.** ἐργώδης.

NE έργο (με τη σημ. 1).

[*Ferg- + -ον, πβ. **αγγλ.** work].

ἐρείδω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἦρειδον
Μέλλ.	ἐρείσω
Αόρ.	ἦρῆσα
Παρακ.	ἦρῆκα
Μέσ. μέλλ.	ἐρείσομαι
Μέσ. αόρ.	ἦρῆσάμην

στηρίζω: ἐρείδω τὴν κεφαλὴν ἐπὶ γῆς.

⚡ **παράγ.** ἔρεισμα «στήριγμα», ἔρεισις.

NE ερειδομαι (λόγ.) «στηρίζομαι».

[*έρειδ- (άντ-ηρίς, -ίδος), άγν. ετυμ.].

έρέτης, -ου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κωπηλάτης.

[παράγ. λ. *έρέ- + παρ. επίθ. -της, ακριβές αντίστοιχο του αρχ. ινδ. arí-tár- «κωπηλάτης»].

έρημιά, -ίας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ερημιά, έρημος τόπος.

2. έλλειψη, απουσία: έρημιά φίλων.

NE ερημιά (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. έρημ-ος + παρ. επίθ. -ία].

έριζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ήριζον
Μέλλ.	έρισω
Αόρ.	ήρισα
Παρακ.	ήριξα

φιλονικώ, μαλώνω.

παράγ. έριστός.

NE ερίζω (λόγ.).

[παράγ. λ. έρις + παρ. επίθ. -ίζω].

Έρινύς, Έρινύος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα, κυρίως στον πληθ. αί Έρινύες θεότητες που τιμωρούσαν κυρίως τα παιδιά που δολοφονούσαν τους γονείς τους αλλά και άλλα είδη παραπτωμάτων.

παράγ. έρινυώδης.

[άγν. ετυμ.].

έριον, -ίου, τó ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μαλλί.

σύνθ. έριοπώλης.

NE έριο (λόγ.).

[*FερF- (είρος, τó «μαλλί»), ομόρρ. με άρήν, άρνός «αρνί»].

έρις, -ιδος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τσακωμός, καβγάς, διαμάχη.

2. ανταγωνισμός.

NE έριδα (με τη σημ. 1).

[*έριδ-, άγν. ετυμ.].

έρομαι ΡΗΜΑ

εύχρηστοι χρόνοι είναι μόνον ο μέλλ. και ο αόρ.

Μέλλ.	έρήσομαι
Αόρ.	ήρόμην

οι υπόλοιποι συμπληρώνονται από το ☞ **έρωτάω -ώ**
ρωτώ: ό δέ ήρετο πολέμοιό είσιν ούτοι; = και αυτός ρώτησε «εχθροί είναι αυτοί;»

[*έρ-, πβ. έρ-ωτάω, άγν. ετυμ.].

έρωμένος, -η, -ον ΜΕΤΟΧΗ

Συγκριτικός	έρωμενέστερος
Υπερθετικός	έρωμενέστατος

1. αυτός που απολαμβάνει καλή υγεία, δυνατός. ≠ άσθενής.

2. ισχυρός (που έχει εξουσία).

παράγ. έρωμένως «δυνατά».

NE το παράγ. έρωμένως.

[μτχ. παθ. παρακ. του **ρόννυμι**].

έρωσο, έρωσθε ☞ **ρόννυμι**.

έρυμα, -ατος, τó ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

προστατευτικό τείχος, οχυρό, περιβόλος, φράκτης.

[παράγ. λ. *έρυ- (< έρύ-ομαι «αποκρούω, προστατεύω») + παρ. επίθ. -μα].

έρχομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	(από το είμι) ήα & ήειν & σπάνια ήρχόμην
Μέλλ.	(από το είμι) είμι & σπάνια έλεύσομαι
Αόρ.	ήλθον
Παρακ.	έλήλυθα
Υπερσ.	έληλύθειν

με τη σημερινή σημ. έρχομαι, (αλλά και) πηγαίνω.

• εκφράσεις

1. **είς πάν ήλθον** = χρησιμοποίησα όλα τα μέσα.

2. **παρά μικρόν ήλθον** = κόντεψα, λίγο έλειψε να...

NE έρχομαι.

[*έρχ-, χωρίς ασφαλή ετυμ.].

έρωτάω -ώ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ήρώτων
Μέλλ.	έρωτήσω & έρήσομαι
Αόρ.	ήρώτησα & αόρ. β' ήρόμην
Παρακ.	ήρώτηκα
Παθ. αόρ.	ήρωτήθην
Παθ. παρακ.	ήρώτημαι

ρωτώ: **έρωτώ τι περί τινος** = ρωτώ κάτι για κάποιον. **ήρετο πόθεν είη** = ρώτησε από πού ήταν.

NE ερωτώ, ρωτώ.

[*έρF, ομόρρ. με ήρ-όμην (έρωτάω), **έρω** «θα πω» κτλ., με ασαφή ετυμ.].

ές ☞ **είς**.

έσθής, -ήτος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ένδυμα, ενδυμασία: **μετρία έσθήτι χρώμαι** = χρησιμοποιώ απλή ενδυμασία.

[έσθος, τó «ρούχο» (< *Fέσ-νυμι > έννυμι) > έσ-θής].

έσθίω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ήσθιον
Μέλλ.	έδομαι
Αόρ. β'	έφαγον
Παρακ.	έδηδοκα
Υπερσ.	έδηδοκειν
Παθ. αόρ.	ήδέσθην
Παθ. παρακ.	έδηδεσμαι

τρώω: **έσθίω τινός** = τρώω από κάτι.

[έσθίω και **έσθω** από την προστακτική **έσθι** του **έδω** «τρώω»].

έσπερα, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εννοείται το **ώρα** απόγευμα, βράδυ.

2. εννοείται το χώρα δύση: τὰ πρὸς ἑσπέραν = τα δυτικά μέρη. ≠ τὰ πρὸς ἕω «τα ανατολικά μέρη».

παράγ. ἑσπερινός, ἑσπέριος.

NE λόγ. ἑσπέρα (με τη σημ. 1, πβ. *καλησπέρα* < *καλή εσπέρα*).

[**Ἑσπερ*-, πβ. **λατ.** *vesper*, *vesperā*].

ἔστε ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. μέχρι, ἕως ὅτου, μέχρι να.

α. με οριστική αορ. δηλώνει πραγματικό συμβάν στο παρελθόν *παίουσιν αὐτὸν ἔστε ἠνάγκασαν πορεύεσθαι* = τον κτυπούσαν ἕως ὅτου τον ἀνάγκασαν να προχωρήσει.

β. μαζί με το ἄν και υποτακτική αναφέρεται στο μέλλον, ἔπειτα ἀπὸ ἀρκτικό χρόνο στην κύρια πρόταση *περιμένετε ἔστ' ἄν ἐγὼ ἔλθω* = περιμένετε μέχρι να ἔρθω ἐγώ.

γ. μαζί με ευκτική (χωρίς το ἄν) χρησιμοποιείται ἔπειτα ἀπὸ ιστορικό χρόνο στην κύρια πρόταση *ἐπιμεῖναι ἐκέλευσαν ἔστε βουλευσαιντο* = τους διέταξαν να περιμένουν μέχρι να συσχεφθούν.

2. ενόσω (ισχύουν οι υποδιαίρεσεις της προηγούμενης ενότητας)

α. *ἔστε αἱ σπονδαὶ ἦσαν οὐποτε ἐπανόμην τὸν βασιλέα μακαρίζων* = ενόσω ἴσχυε η συνθήκη, ποτέ δε σταματούσα να καλοτυχίζω το βασιλιά.

β. *ἔστ' ἄν περ ἐπιδεικνύηται τὴν λαμπρότητα, οὐδεὶς ἀπαγορεύει αὐτὸν θεώμενος* = ενόσω κάνει ἐπίδειξη της λαμπρότητάς του, κανείς δεν κουράζεται να τον κοιτάζει.

γ. *ἤρχετο τοσοῦτον χρόνον ζῆν ἔστε νικῶη* = ευχόταν να ζει μόνον ενόσω θα ἦταν νικητής [σύνθ. λ. ἔς + ὅτε].

ἑστίαισι, -εως, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παράθεση πλούσιου γεύματος, συμπόσιο.

σύνθ. συνεστίασις.

NE το σύνθ. *συνεστίαση*.

[**παράγ. λ.** *ἑστιάω* + παρ. επίθ. -σις].

ἑστιάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἰστίων
Μέλλ.	ἑστιάσω
Αόρ.	εἰστίασα
Παρακ.	εἰστιάκα
Παθ. παρατ.	εἰστιώμην
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ἑστιάσομαι «θα φιλοξενηθῶ»
Παθ. μέλλ.	ἑστιαθήσομαι
Παθ. αόρ.	εἰστιάθην
Παθ. παρακ.	εἰστιάμαι

δέχομαι κάποιον στο σπίτι μου, τον φιλοξενώ: *ξένους ἑστιάω*.

παράγ. ἑστίασις, ἑστιάτωρ, ἑστιατόριον.

NE τα παράγ. ἐστιατορας και ἐστιατόριο. [**παράγ. λ.** *ἑστία* + παρ. επίθ. -άω].

ἔσχατος, -άτη & -ατος, -ατον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που είναι τοπικά τελευταίος, ο πιο απομακρυσμένος: *τὸ ἔσχατον τῆς ἀγορᾶς*.

2. αυτός που είναι χρονικά τελευταίος: *ἔσχατοι Ῥωμαίων* = οι τελευταίοι Ρωμαῖοι.

3. αυτός που βρίσκεται στον ἀνώτατο βαθμό, ο ἔσχατος: *ὁ ἔσχατος κίνδυνος* = ο πάρα πολύ μεγάλος κίνδυνος.

• ως ουσιαστικό τὸ ἔσχατον & τὰ ἔσχατα ο ἀνώτατος βαθμός: *τὸ ἔσχατον τοῦ κακοῦ* = η πολύ μεγάλη δυστυχία.

NE ἔσχατος (με ὅλες τις παραπάνω σημ.).

[**αβέβ.**, ἴσως *ἔξ-κατος, και πάλι με πολλά ἐμπόδια].

ἑταῖρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ / ΕΠΙΘΕΤΟ

1. μαθητῆς κάποιου: 2. ομοϊδεάτης (πολιτικά). 3. ως ἐπίθετο κοινωνός, συνἑταῖρος: *ἐπιθυμητικὸν ἡδονῶν τινῶν ἑταῖρον* = το ἐπιθυμητικό είναι κοινωνό κάποιων ἀπολαύσεων.

παράγ. ἑταιρ(ε)ία, ἑταιρειός, ἑταιριζῶ, ἑταιρικός.

NE ἑταῖρος «μέλος εταιρείας κτλ.».

[*ἑταρ- (+ -ιος), ὁμόρρ. του ἔτης «σύντροφος»].

ἕτερος, -τέρα, -τερον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. ο ένας ή ο ἄλλος ἀπὸ δύο: *ὁ ἕτερος τῶν ὀφθαλμῶν* = το ένα ἀπὸ τα δύο μάτια. *ὁ ἕτερος τῶν στρατηγῶν*.

2. ἄλλος, δευτέρος: *προσαγορεύεις αὐτὰ ἕτερον ὀνόματι*;

3. ἄλλος (ἀπὸ πολλούς, ὄχι ἀπὸ δύο).

4. ἄλλος, ἀλλιώτικος, διαφορετικός.

παράγ. ἑτεροῖος, ἑτεροϊότης, ἑτεροϊώω, ἑτεροϊώσις.

NE ἕτερος (λόγ., με τη σημ. 1 και λόγ. φρ. *το ἕτερον ἡμισυ, ἕτερον ἐκάτερον* κτλ.).

[< ἄτερος (με ἀφομοίωση) < *sm_o-teros = **αρχ. ινδ.** *eka-tara* «ο ένας ἀπὸ τους δύο»].

ἔτι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. για χρόνο ἀκόμη: *ἔτι καὶ νῦν* = ἀκόμη και τώρα. *ἔτι πρότερον* = ἀκόμη παλαιότερα.

2. για βαθμό ἀκόμη, ἐπιπλέον, ἐκτός τούτου: *ἔτι μᾶλλον* = ἀκόμη περισσότερο.

παράγ. προσέτι.

NE στη λόγ. φρ. *ἐτι περαιτέρω*.

[ὁμόρρ. με **αρχ. ινδ.** *áti*, **λατ.** *et*].

ἐτοῖμος, -ος, -ον & **ἔτοιμος**, ἐτοίμη ή -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. ἐτοιμος: *ἐτοῖμα ποιοῦμαι* = ετομάζω.

2. για πρόσωπα πρόθυμος να κάνει κάτι: *ἔτοιμοι ὑπακοῦσαι* = πρόθυμοι να υποταχθούν.

σύνθ. ἀνέτοιμος, ἐτοιμοθάνατος.

NE ἐτοιμος (με τη σημ. 1).

[**αβέβ. ετυμ.**].

εὖ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	ἄμεινον
Υπερθετικός	ἄριστα

1. καλά, με καλό τρόπο: *εὖ οἶδά τι* = γνωρίζω κάτι καλά.

2. όταν συνδυάζεται με άλλα επιρρήματα πολύ, πάρα πολύ: *εὖ μάλα πρὸς βύτης* = πάρα πολύ γέρος.

3. ως ουσιαστικό τὸ εὖ το καλό: *οὐκ ἔν τῷ πολλῷ τὸ εὖ*.

4. εὖ ποιῶ τινα ευεργετῶ κάποιον.

5. ως α' συνθετικό σημαίνει **α.** αφθονία: *εὐανδρία*. **β.** ευημερία: *εὐδαιμών*. **γ.** ευκολία: *εὐάλωτος*.

σύνθ. εὐδαιμών, εὐδοξος, εὐληπτος, εὐπορος κτλ. ≠ κακῶς, δυσ-.

NE σε λόγ. φρ., λ.χ. *εὐ ζειν*, και ως α' συνθ., λ.χ. *εὐπορος*, *εὐρωστος* κτλ.

[ουδ. του ἐνς «καλός», ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** *vásu* και **αρχ. περσ.** *nohu-* «αγαθός»].

εὐαγγέλιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πάντοτε στον πληθ. τὰ εὐαγγέλια τα καλά νέα: *εὐαγγέλια θύω* = προσφέρω ευχαριστήρια θυσία για τα καλά νέα που άκουσα.

2. η καλή αγγελία της απολύτρωσης του ανθρώπου από την αμαρτία, το Ευαγγέλιο: τὸ *Εὐαγγέλιον Ἰησοῦ Χριστοῦ*.

NE ευαγγέλιο (με τη σημ. 2).

[ουσιαστικοπ. του *εὐαγγέλιος*, -ιον (ενν. ἄγγελμα)].

εὐάλωτος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που μπορείς εύκολα να τον συλλάβεις.

2. μεταφορικά αυτός που παρασύρεται εύκολα: *ὑφ' ἡδονῆς εὐάλωτος* = που παρασύρεται από τις απολαύσεις.

NE ευάλωτος (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *εὖ + ἄλωτος* < ἄλισκομαι].

εὖγε & εὖ γε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. σε απαντήσεις πολύ ωραία, πολύ σωστά.

2. χωρίς ρήμα εύγε! μπράβο!

NE εύγε (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *εὖ + γε*].

εὐδαιμονέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. ευημερῶ (σε κάτι).

2. εἶμαι πραγματικά ευτυχισμένος.

[**παράγ. λ.** *εὐδαιμών*, -ονος + παρ. επίθ. -έω].

εὐδαιμών, -ων, εὐδαιμιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐδαιμονέστερος
Υπερθετικός	εὐδαιμονέστατος

1. αυτός που έχει το *δαιμόνα*, δηλ. το θεό, διακείμενο ευνοϊκά απέναντί του, επομένως καλότυχος.

• τὸ εὐδαιμιον ἢ εὐδαιμονία: *καὶ τὸ εὐδαιμιον τὸ ἐλεύθερον, τὸ δ' ἐλεύθερον τὸ εὐψυχον κρίναντες μὴ περιορᾶσθε τοὺς πολεμικοὺς*

κινδύνους = και αφού σκεφθείτε ότι ευτυχία σημαίνει ελευθερία και ελευθερία ανδρεία, να μη δειλιάζετε μπροστά στους κινδύνους του πολέμου (δηλ. αφού σκεφθείτε ότι η ευτυχία συνίσταται στο να ζει κανείς ελεύθερος και ότι η ελευθερία εξασφαλίζεται με γενναιότητα στη μάχη...).

2. πλούσιος: *εὐδαιμών χώρα* = πλούσια χώρα.

3. ο ευτυχής, και μάλιστα ο αληθινά ευτυχής.

παράγ. εὐδαιμονικός, εὐδαιμονία.

NE λόγ. εὐδαιμών (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** *εὖ + δαιμών*].

εὐδία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

καλοκαιρία: *ὅταν εὐδία γένηται* = όταν γίνει ο καιρός καλός. = αἰθρία.

[ουσιαστικοπ. του *εὐδιος*, -ιον «ασυννέφιαστος» θηλ. **εὐδία*].

εὐδοκίμew -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠὲδοκίμουν
Μέλλ.	εὐδοκίμῃσω
Αόρ.	ἠὲδοκίμησα
Παρακ.	ἠὲδοκίμηχα

χαίρω υπόληψως, με εκτιμούν: *ἐπὶ σοφία εὐδοκίμῶ* = με εκτιμούν για τη σοφία μου.

παράγ. εὐδοκίμια.

NE ευδοκίμω (ως καλλιτέχνης, δικηγόρος κτλ.).

[**παράγ. λ.** *εὐδόκιμος* + παρ. επίθ. -έω].

εὐδόκιμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐδοκίμωτερος
Υπερθετικός	εὐδοκίμωτατος

αυτός που έχει καλή φήμη και υπόληψη.

NE ευδόκιμος (χρόνος, προύπηρεσία κτλ.).

[**σύνθ. λ.** *εὖ + δόκιμος*].

εὐδοξέω -ῶ ΡΗΜΑ

έχω καλή φήμη, εκτιμώμαι.

παράγ. εὐδοξία.

[**παράγ. λ.** *εὐδοξος* (< **σύνθ.** *εὖ + δόξα*) + παρ. επίθ. -έω].

εὐδω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠὲδον & εὐδον
Μέλλ.	εὐδήσω
Αόρ.	εὐδησα

1. κοιμάμαι.

2. αναπαύομαι: *Γοργίαν ἐάσωμεν εὐδεν* = ας αφήσουμε το Γοργία να ξεκουραστεί.

σύνθ. καθεῦδω.

[**σεῦδ-*, ομόρρ. του **αρχ. ινδ.** *svariti* «κοιμάται»].

εὐέλπις, -ις, -ι ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που είναι γεμάτος ελπίδες, αισιόδοξος: *ἐν τοῖς δεινοῖς εὐέλπιδες* = αισιόδοξοι στους κινδύνους.

NE Εύελπις, Σχολή Ευελπίδων.

[**σύνθ. λ.** εὖ + ἐλπίζ].

εὐεξία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

καλή κατάσταση του σώματος, υγεία.

ΝΕ ευεξία.

[**παράγ. λ.** εὐέκ-της «με καλή κατάσταση του σώματος» (< **σύνθ.** εὖ + ἔχω) + παρ. επίθ. -ία].

εὐήθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. καλό ήθος, καλοσύνη, ἔλλειψη υστεροβουλίας και πονηρίας.

2. με αρνητική σημ. απλοϊκότητα, αφέλεια, ανοησία: πολλῆς εὐηθείας ὅστις οἶεται... = δείγμα μεγάλης ανοησίας ὅποιος νομίζει...

ΝΕ ευήθεια (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** εὐήθης + παρ. επίθ. -εια].

εὐηκοέω -ῶ ΡΗΜΑ

υπακούω: εὐηκοήσω τῶν ἀεὶ κραινόντων = θα υπακούω στους εκάστοτε αξιωματούχους.

ΝΕ το παράγ. ευήκοος στη λόγ. φρ. τείνω ευήκοον ουσ.

[**παράγ. λ.** εὐήκο-ος (< **σύνθ.** εὖ + ἀκούω) + παρ. επίθ. -έω].

εὐθυνα, εὐθύνης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συνά απαντά στον πληθ. αἱ εὐθυναί δημοσία λογοδοσία στην οποία υποβαλλόταν ένας Αθηναίος αξιωματούχος μετά το πέρας της θητείας του στο κρατικό αξίωμα: τοῖς πολίταις οὐδεμίαν ὄφλεν εὐθυναν = σε καμία λογοδοσία του δεν καταδικάστηκε από τους συμπολίτες του.

ΝΕ ευθύνη «ηθική ή επαγγελματική υποχρέωση».

[**παράγ. λ.** *ευθυν- (εὐθύνομαι < εὐθύς) + -α].

εὐθύνο ΡΗΜΑ

Παράτ.	ἠῦθνον
Μέλλ.	εὐθυνῶ
Αόρ.	ἠῦθυνα

1. κατευθύνω κάτι, το καθοδηγώ σε μια πορεία: εὐθύνω ἄρματα.

2. κάνω κάτι ευθύ, ίσιο.

3. εξετάζω τη διαγωγή ενός αξιωματούχου.

ΝΕ ευθύνομαι «είμαι υπεύθυνος».

[**παράγ. λ.** εὐθύ-ς + παρ. επίθ. -νω].

εὐλαβέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

αποθετικό ρήμα

Παράτ.	ἠὺλαβούμην & εὐλαβούμην
Μέλλ.	εὐλαβήσομαι & εὐλαβηθήσομαι
Αόρ.	ἠὺλαβήθην & εὐλαβήθην

1. προσέχω, προφυλάττομαι: εὐλαβοῦ τὰς δι-αβολὰς = πρόσεχε τις συνκοφαντίες.

2. σέβομαι, τιμώ: εὐλαβοῦμαι τὸν θεόν.

παράγ. εὐλαβῶς, εὐλάβεια.

ΝΕ ευλαβούμαι (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** εὐλαβής (< **σύνθ.** εὖ + λαμβάνω) + παρ. επίθ. -έομαι].

εὐλογέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παράτ.	ἠὺλόγουν & εὐλόγουν
Μέλλ.	εὐλογήσω
Αόρ.	ἠὺλόγησα & εὐλόγησα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	εὐλογήσομαι «θα επαινεθῶ»
Παθ. μέλλ.	εὐλογηθήσομαι
Παθ. αόρ.	εὐλογήθην
Παθ. παρακ.	εὐλόγημαι

λέγω καλά λόγια για κάποιον, τον επαινῶ. = επαινέω. ≠ κατηγορέω, κακῶς λέγω τινά.

ΝΕ ευλογώ (με θρησκευτική σημ.).

[**παράγ. λ.** εὐλογ-ος + παρ. επίθ. -έω].

εὐλογία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἐπαινος, εγκώμιο: ἄξιος εὐλογίας.

ΝΕ ευλογία (με θρησκευτική σημ.).

[**παράγ. λ.** εὐλογ-ος + παρ. επίθ. -ία].

εὐμεγέθης, -ης, εὐμέγεθες ΕΠΙΘΕΤΟ
αυτός που έχει μεγάλο μέγεθος.

ΝΕ ευμεγέθης.

[**σύνθ. λ.** εὖ + μέγεθ- (μέγεθος) + -ης].

εὐμένεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

καλή διάθεση, εὐνοία.

ΝΕ ευμένεια.

[**παράγ. λ.** εὐμενής + παρ. επίθ. -εια]

εὐμενής, -ής, -ές, γεν. εὐμενοῦς ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐμενέστερος, -α, -ον
Υπερθετικός	εὐμενέστατος, -η, -ον

αυτός που έχει καλή διάθεση απέναντι σε κάποιον, ευνοϊκός, φιλικός.

παράγ. εὐμένεια, εὐμενῶς.

ΝΕ ευμενής.

[**σύνθ. λ.** εὖ + μένος + -ής].

Εὐμενίδες, -ων, αἱ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα θεότητες ευνοϊκές για τους ανθρώπους, ευφημιστική ονομασία των Ερινύων.

[**παράγ. λ.** εὐμενής + παρ. επίθ. -ίδες].

εὐνοία, -νοίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ευνοϊκή διάθεση, συμπάθεια.

παράγ. ευνοϊκός.

ΝΕ εὐνοία.

[**παράγ. λ.** εὐνο-ος (> εὐνους) + παρ. επίθ. -ια].

εὐνους, -ους, -ουν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐνούστερος
Υπερθετικός	εὐνούστατος

ευνοϊκός, ευνοϊκά διατεθειμένος απέναντι σε κάποιον. = εὐμενής. ≠ δυσμενής.

παράγ. εὐνοία, εὐνοέω, εὐνόως.

ΝΕ ευνοϊκός.

[**σύνθ. λ.** εὖ + *νο- (νο-έω) + -ος].

εὐορκος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που μένει πιστός στον όρκο του.
2. αυτός που είναι σύμφωνα με τον όρκο που έδωσε.

[σύνθ. εὐ + ὄρκος].

εὐπάθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

απόλαυση, άνεση, καλοπέραση.

NE ευπάθεια «ευαισθησία κτλ.».

[παράγ. λ. εὐπαθής + παρ. επίθ. -εία].

εὐπετής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐπετέστερος
Υπερθετικός	εὐπετέστατος

1. εύκολος: οὐδὲν εὐπετὲς τῶν μεγάλων = κανένα από τα σημαντικά πράγματα δεν είναι εύκολο.
2. επίρρημα εὐπετῶς εύκολα.

[σύνθ. λ. εὐ + *πετ- (πίπτω) + -ής].

εὐπλοία, εὐπλοίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

καλό, εύκολο, θαλασσινό ταξίδι.

[παράγ. λ. εὐπλους < εὐπλο-ος + παρ. επίθ. -ία].

εὐπορέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠὐπόρουν
Μέλλ.	εὐπορήσω
Αόρ.	εὐπόρησα
Παρακ.	εὐπόρηκα & ἠὐπόρηκα

1. εἶμαι πλούσιος.
2. ἔχω αφθονία από κάτι: χρημάτων εὐπορῶ.
3. παρέχω, προμηθεύω: δέκα μνᾶς εὐπορῶ τι. ≠ ἀπορῶ.

παράγ. εὐπορία.

[παράγ. λ. εὐπορος + παρ. επίθ. -έω].

εὐπορία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αφθονία, ευκολία, ικανότητα.

NE ευπορία «αφθονία».

[παράγ. λ. εὐπορ-ος + παρ. επίθ. -ία].

εὐπορος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐπορώτερος
Υπερθετικός	εὐπορώτατος

1. ευκολοδιάβατος (πόρος, ὅ = διάβαση, πέραςμα ποταμού κτλ.), λ.χ. ποταμός.
2. πλούσιος (πόροι, οἱ = οικονομικά μέσα, χρήματα).

παράγ. εὐπόρως.

NE εὐπορος (με σημ. 2).

[σύνθ. λ. εὐ + πόρος].

εὐπραξία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ευτυχία. 2. καλή διαγωγή.

[παράγ. / σύνθ. εὐ + πράττω (< *πράγ-ω) + παρ. επίθ. -σία].

εὐπρέπεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ωραία εμφάνιση.

2. το ευλογοφανές, το φαινομενικά μόνον ευπρεπές.

NE ευπρέπεια (με σημ. 1, σωματική και ψυχική).

[παράγ. λ. εὐπρεπής + παρ. επίθ. -εία].

εὐπρεπής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐπρεπέστερος
Υπερθετικός	εὐπρεπέστατος

1. αυτός που έχει καλή εξωτερική εμφάνιση.
2. αυτός που είναι φαινομενικά μόνο καλός: εὐπρεπεῖ αἰτία = με μια φαινομενικά σωστή κατηγορία.

NE ευπρεπής.

[σύνθ. λ. εὐ + πρέπ- (πρέπω) + -ής].

εὐρίσκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠὐρίσκον & εὐρίσκον
Μέλλ.	εὐρήσω
Αόρ. β'	ἠὐρον & εὐρον
Παρακ.	εὐρηκα
Μέσ. μέλλ.	εὐρήσομαι
Παθ. μέλλ.	εὐρεθήσομαι
Μέσ. αόρ. β'	ἠὐρόμην & εὐρόμην
Παθ. αόρ.	ἠὐρέθην & εὐρέθην
Παθ. παρακ.	ἠὐρημαι & εὐρημαι
Παθ. υπερσ.	ἠὐρήμην & εὐρήμην

1. βρίσκω: εὐρίσκω εὐρημα = βρίσκω κάτι ανέλπιστο.

- μέση φωνή εὐρίσκομαι εξευρίσκω, βρίσκω: ἐπειρῶντο ὠφελίαν τινὰ ἀπ' αὐτῶν εὐρίσκεσθαι = προσπαθούσαν να βρουν κάποιο όφελος από αυτούς.

2. για εμπορεύματα βρίσκω, πιάνω μια τιμή: πόσον ἂν οἶει εὐρεῖν τὰ σὰ κτήματα πωλούμενα; = πόσα φαντάζεσαι ότι μπορούν να πιάσουν τα κτήματά σου, αν πουληθούν;

NE ευρίσκω (λόγ.) και βρίσκω (με τη σημ. 1).

[*ἔΦρε-ίσκω, πβ. αρχ. σλαβ. ob-rěti = εὐρον].

εὐρος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πλάτος.

NE εύρος.

[παράγ. λ. εὐρύς + -ος, ομόρρ. με αρχ. ινδ. urú = εὐρύς, αρχ. περσ. vouru-].

εὐρωστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

ρωμαλέος, δυνατός.

παράγ. εὐρωστία, εὐρώστως.

NE εύρωστος.

[παράγ. / σύνθ. εὐ + ῥώννιμι + παρ. επίθ. -τος].

εὐσχήμων, εὐσχήμων, εὐσχημον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐσχημονέστερος
Υπερθετικός	εὐσχημονέστατος

1. αυτός που έχει καλή, ευπρεπή, εξωτερική εμφάνιση.

2. για πράγματα αυτός που αρμόζει σε μια συγκεκριμένη περίπτωση: λέγει πρᾶγμα οὐδαμῶς εὐσχημον = λέει κάτι που δεν αρμόζει.

[σύνθ. λ. εὐ + σχήμα + παρ. επίθ. -ων].

εὐτέλεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η φτηνή τιμή ενός εμπορεύματος.

2. λιτότητα, αποφυγή της σπατάλης: φιλοκαλοῦμεν μετ' εὐτελείας = αγαπάμε το ωραίο, χωρίς να είμαστε σπάταλοι.

NE ευτέλεια (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. εὐτελής + παρ. επίθ. -εια].

εὐτελής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐτελέστερος
Υπερθετικός	εὐτελέστατος

1. φτηνός.

2. τιποτένιος: εὐτελής βίος = άθλια ζωή.

3. λιτός: εὐτελής δίαιτα = λιτός τρόπος ζωής.

NE ευτελής (με τις σημ. 1, 2).

[σύνθ. λ. εὐ + τέλος + -ής].

εὐτυχέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠϋτύχουν & εὐτύχουν
Αόρ.	ἠϋτύχησα & εὐτύχησα
Παρακ.	ἠϋτύχηκα & εὐτύχηκα

1. ευτυχώ.

• στο τέλος επιστολών ή σε επιτύμβιες πλάκες εὐτύχει / εὐτυχεῖτε.

2. για πράγματα έχω καλή κατάληξη, πάω καλά: συνέβαινε εὐτυχεῖν (τὰ πράγματα) αὐτῶ = συνέβαινε να πηγαίνουν καλά οι δουλειές του.

NE ευτυχώ (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. εὐτυχής + παρ. επίθ. -έω].

εὐφημέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. τηρῶ θρησκευτική σιγή (ώστε να είναι βέβαιο ότι δε θα πω κάτι που θα προκαλέσει δυσοίωνες εξελίξεις στην τελετή): εὐφήμει/εὐφημεῖτε = σιωπή!

2. επαινῶ, λέω καλά λόγια για κάποιον.

[παράγ. λ. εὐφημι-ος + παρ. επίθ. -έω].

εὐφορός, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐφορώτερος
Υπερθετικός	εὐφορώτατος

1. αυτός που μεταφέρεται / σηκώνεται εύκολα, ελαφρός: εὐφορα ὄπλα.

2. δυνατός, γερός: εὐφορον σῶμα.

3. εύφορος.

NE εύφορος (με τη σημ. 3).

[σύνθ. λ. εὐ + *φορ- (φέρω) + -ος].

εὐφραίνω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	εὐφρανῶ
Αόρ.	εὐφρανα & ἠϋφρανα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	εὐφρανοῦμαι
Παθ. μέλλ.	εὐφρανθήσομαι
Παθ. αόρ.	εὐφράνθην & ἠϋφράνθην

ευχαριστῶ κάποιον, τον χαροποιῶ. = τέρω. ≠ ἀνιάω, λυπέω.

παράγ. εὐφραντικός.

NE ευφραίνω (λόγ., π.χ. οἶνος ευφραίνει καρδίαν).

[παράγ. λ. εὐφρων (< σύνθ. εὐ + φρήν) + παρ. επίθ. -αίνω < *αν-ιω].

εὐφυής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐφυέστερος
Υπερθετικός	εὐφυέστατος

1. αυτός που έχει φυσική κλίση προς κάτι: εὐφυής πρὸς τὰς τέχνας.

2. αυτός που έχει φυσική εξυπνάδα, ευφυής.

NE ευφυής (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. εὐ + φυ- (φύ-ομαι) + -ής].

εὐχομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἠϋχόμην
Μέλλ.	εὐξομαι
Αόρ.	ἠϋξάμην
Παρακ.	ἠϋγμαι
Υπερσ.	ἠϋγμην

1. προσεύχομαι.

2. προσεύχομαι ζητώντας κάτι: εὐχομαι τοῖς θεοῖς πολλὰ ἀγαθὰ ὑπὲρ τινος = προσεύχομαι στους θεούς ζητώντας πολλά αγαθά για κάποιον.

παράγ. εὐχή, εὐκτός, εὐκταῖος.

NE εύχομαι.

[*ευχ-, IE *eugh^w-, πβ. **αρχ. ινδ.** vāghát- «που κάνει μια ευχή»].

εὐψυχος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

θαρραλέος, γενναίος.

• ως ουσιαστικό τὸ εὐψυχον η γενναϊότητα.

παράγ. εὐψυχία.

NE εύψυχος.

[σύνθ. λ. εὐ + ψυχή + -ος].

εὐώδης, -ης, εὐώδες ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	εὐωδέστερος
Υπερθετικός	εὐωδέστατος

αυτός που αναδίδει ευωδία, ευχάριστη μυρωδιά. ≠ δυσώδης.

NE ευώδης.

[σύνθ. λ. εὐ + παραγ. επίθ. -ώδης < ὄζω «μυρίζω» < *ὀδ-ιω].

εὐώνυμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. που έχει καλό όνομα, έντιμος.

2. ως ευφημιστικός όρος αριστερός: τὸ εὐώνυμον κέρασ = η αριστερή πτέρυγα του στρατεύματος. NE στη λόγ. φρ. ἐξ ευωνύμων «από τα αριστερά».

[σύνθ. λ. εὐ + ὄνυμα = ὄνομα].

εὐωχέω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	εὐωχήσω
Παθ. αόρ.	εὐωχήθην
Παθ. παρακ.	εὐώχημαι

κάνω σε κάποιον τραπέζι με πλούσια φαγητά.

- μέση και παθ. φωνή εὐωχοῦμαι τρώω ένα πλούσιο γεύμα.

[**παράγ. λ.** εὐ ἔχω «αισθάνομαι ευεξία» + -έω > εὐωχέω με έκταση η > ο > ω].

ἐφήμερος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που διαρκεί μόνο μία ημέρα, πρόσκαιρος.

ΝΕ εφήμερος.

[**σύνθ. λ.** ἐπί + *ἡμερ- (ἡμέρα) + -ος].

ἐφίημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἴημι**

1. χαλαρώνω (κυρίως το χαλινάρι).
2. παραδίδω: ἐφίημί τινα τὴν ἡγεμονίαν = παραδίδω σε κάποιον την αρχηγία.
3. μέση φωνή ἐφίεμαι **α.** αποβλέπω σε κάτι: τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεμεθα πάντες = ὅλοι αποβλέπουμε στο αγαθό. **β.** επιθυμώ κάτι.

παράγ. ἐφεις.

ΝΕ το παράγ. ἐφειση.

[**σύνθ. λ.** ἐπί + ἴημι].

ἐφικνέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἰκνέομαι -οῦμαι**

1. πλησιάζω κάποιον: τίνος γὰρ οὐκ ἐφίκοντο; = μέχρι ποιον δεν ἐφτασαν;
2. εκτείνομαι, φθάνω: ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνέεται = μέχρις εκεί που φθάνει η μνήμη των ανθρώπων.
3. φθάνω στο σκοπό μου, πετυχαίνω το στόχο μου: ἡδυνήθησαν τῆς ἀρετῆς ἐφικέσθαι = μπόρεσαν να πετύχουν (να κατακτήσουν) την αρετή.

[**σύνθ. λ.** ἐπί + ἰκνέομαι].

ἐφίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ἴστημι**

1. τοποθετώ κάποιον επικεφαλής: ἐπέστησε στρατηγὸν τῷ στρατοπέδῳ = τοποθέτησε στρατηγὸ επικεφαλῆς του στρατού.
2. στην παθ. φωνή και στους αμετάβ. χρόνους της ενεργ. ἐφίσταμαι
- α.** τοποθετοῦμαι επικεφαλής: ὁ ἐφεστηκώς = ο επικεφαλής. **β.** στέκομαι κοντά σε κάτι: ἐπέστη ἐπὶ τὰς θύρας = στάθηκε κοντά στην είσοδο του σπιτιού. **γ.** σταματώ την πορεία μου: ἐπιστὰς περιέμεινα = σταμάτησα και τον περιέμεινα.

ΝΕ εφιστώ (λ.χ. την προσοχή κτλ.).

[**σύνθ. λ.** ἐπί + ἴστημι].

ἐφοράω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ὄράω**

1. επιβλέπω: Ζεὺς ὄς ἐφορᾷ τὰ πάντα = ο Δίας που επιβλέπει τα πάντα.
2. βλέπω, παρακολουθώ: ἐφεώρα τοὺς φίλους εὐδαίμονας γενομένους = ἐβλεπε τους φίλους που ευτυχοῦσαν.

παράγ. ἐπόπτης.

[**σύνθ. λ.** ἐπί + ὄράω].

ἐφορμέω -ῶ ΡΗΜΑ

μένω αγκυροβολημένος σε έναν τόπο με εχθρικές διαθέσεις εναντίον κάποιου, ενεργῶ αποκλεισμό εναντίον κάποιου.

[**σύνθ. λ.** ἐπί + ὄρμέω].

ἐχθρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἐχθίων & ἐχθρότερος
Υπερθετικός	ἐχθιστος & ἐχθρότατος

1. μισητός.

2. **α.** αυτός που μισεί κάποιον, εχθρικός. **β.** ως ουσ. ὁ ἐχθρὸς ο εχθρὸς.

ΝΕ εχθρός.

[**παράγ. λ.** ἔχθ-ος «η ιδιότητα του ξένου» + παρ. επίθ. -ρός].

ἔχω ΡΗΜΑ

Παρατ.	εἶχον
Μέλλ.	ἔξω & σχήσω
Αόρ.	ἔσχον
Παρακ.	ἔσχηκα
Μέσ. & παθ. ενεστ.	ἔχομαι
Μέσ. & παθ. παρατ.	εἶχόμην
Μέσ. & παθ. μέλλ.	ἔξομαι & σχήσομαι
Μέσ. & παθ. αόρ. β'	ἔσχόμην
Μέσ. & παθ. παρακ.	ἔσχημαι

ἔχω.

ειδικότερες σημασίες:

1. ἔχω τη φροντίδα: εἶχε τὰς ἐπομένας ἀγέλας = εἶχε την επίβλεψη, τη φροντίδα για τις αγέλες που ακολουθοῦσαν.

2. σε περιφράσεις ἐν ὀργῇ ἔχω τινά = οργίζομαι εναντίον κάποιου. ἐν ὀρρωδίᾳ ἔχω (= ὀρρωδῶ) φοβάμαι κάτι.

3. κατευθύνομαι (για πλοία σε λιμάνι): ἔσχον πρὸς τὴν Σαλαμίνα = προσορμίστηκαν στη Σαλαμίνα.

4. εμποδίζω: ἔσχον τοῦ μὴ καταδύναι = τους ἐμπόδιζαν να βυθιστούν.

5. σε εκφράσεις

α. οὐκ ἔχω δεν ξέρω: οὐκ ἔχει ὄ,τι χρὴ λέγειν = δεν ξέρει τι πρέπει να πει.

β. καλῶς ἔχει / κακῶς ἔχει τα πράγματα πηγαίνουν καλά / κακά.

γ. ἔχω + απαρέμφατο μπορῶ να + ρήμα: ἔχω εἶπεῖν τι = μπορῶ να πω κάτι.

6. μέση φωνή ἔχομαι

α. κρατιέμαι από κάτι, και μεταφορικά μένω προσηλωμένος σε κάτι, ἐπιμένω σ' αυτό: τῆς αὐτῆς γνώμης ἔχομαι = δεν ἀλλάζω γνώμη.

β. ἐρχομαι ἀμέσως μετά: ὑμᾶς χρὴ ἐπεσθαι ἐχομένους τῶν ἀρμάτων = εσεῖς πρέπει να α-

κολουθείτε, πηγαίνοντας αμέσως μετά τα άρματα.

παράγ. έκτεος, ἐχέτης, ἐχυρός.

NE έχω.

[*σεχ- (σχέσις, ἐχέτλη, ἴσχω, σχεδόν), *segh- από όπου και **αρχ. ινδ.** sáhas- «βία, νίκη», **γοτθ.** sigis «νίκη»].

ἔψω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔψων
Μέλλ.	ἐψήσομαι
Αόρ.	ἔψησα
Παθ. ενεστ.	ἔψομαι

βράζω κάτω.

παράγ. ἔψησις, ἔψημα (ἀφέψημα), ἔψητος «ψητός».

NE ψήνω.

[*ἐπ-σ, **IE** ἀρχής]

ἔωθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

από την αυγή, από νωρίς.

[**παράγ. λ.** ἔως + παρ. επίθ. -θεν].

ἔωθινός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

πρωινός: ἔξ ἔωθινού μέχρι δείλης = από το πρωί έως το απόγευμα.

NE λόγ., λ.χ. στη φρ. *εωθινό εναγγέλιο*.

[**παράγ. λ.** ἔωθεν + παρ. επίθ. -ινός].

ἔφος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. πρωινός.

2. ανατολικός: τὸ ἔφον τεῖχος.

[**παράγ. λ.** ἔω-ς + παρ. επίθ. -ιος].

ἔως, ἔω, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο κοινός τύπος είναι ἡώς, ἡοῦς.

1. η αυγή, το χάραμα της μέρας: ἄμα ἔω = με την αυγή. ≠ δείλη.

2. ανατολή: πρὸς ἔω τῆς πόλεως = προς τα ανατολικά της πόλης.

3. κύριο όνομα ἡ Ἡώς η θεά της αυγής: ἡ ροδοδάκτυλος Ἡώς = η ροδοδάκτυλη αυγή (δηλαδή με τις ρόδινες ακτίνες).

παράγ. ἔφος, ἔωθεν, ἔωθινός.

[**IE** *ausos (πβ. **λατ.** aurōra «αυγή») > *áFωs > ἔως].

Z

Z, ζ, ζήτα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το έκτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-4ος αι. π.Χ.) οι Έλληνες το πρόφεραν ως [zd].

• ως αριθμητικό σύμβολο: ζ = 7, αλλά -ζ = 7.000.

-ζε ΕΓΚΛΙΤΙΚΟ ΜΟΡΙΟ

δηλώνει κίνηση προς τόπο προς: Ἰθήναζε = προς την Αθήνα. Θήβαζε = προς τη Θήβα.

[**-ζε** < -σδε, θύραζε < θύρασδε «προς τα έξω»].

ζέσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βράσιμο: ἡ ζέσις τοῦ ὕδατος.

• μεταφορικά ἡ ζέσις τῆς ψυχῆς = η φλόγα της ψυχής.

NE ζέση.

[**παράγ. λ.** *ζέσ- (ζεσ-τός) + παρ. επίθ. -ις, *jes-, πβ. **αρχ. ινδ.** yas-atī «κοχλάζω»].

ζευγίτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ζώο που το έχουν ζέψει με ένα άλλο: ἡμίονοι ζευγίται = ένα ζευγάρι μουλάρια.

2. στον πληθυντικό ζευγίται οι πολίτες που ανήκαν στην τρίτη από τις τέσσερις εισοδηματικές τάξεις (τιμήματα ἢ τέλη), στις οποίες ήταν χωρισμένοι οι Αθηναίοι. Λέγονταν επίσης *διακοσιομέδιμνοι*. (Η ανώτατη εισοδηματική τάξη ήταν οι *πεντακοσιομέδιμνοι*, η δεύτερη οι *ίππεις* και η τέταρτη και χαμηλότερη οι *θήτες*).

[ζεύγ-ος + παρ. επίθ. -ίτης].

ζεύγνυμι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐζεύγνυν
Μέλλ.	ζεύξω
Αόρ.	ἔζευξα
Μέσ. μέλλ.	ζεύξομαι
Μέσ. αόρ.	ἐζευξάμην
Παθ. αόρ. α'	ἐζεύχθην
Παθ. αόρ. β'	ἐζύγην
Παθ. παρακ.	ἔζευγμαι

1. βάζω ένα ζώο κάτω από το ζυγό, ζεύω.

2. συνδέω, συνενώνω: διώρουξ ἐζευγμένη πλοίοις = διώρυγα της οποίας τα δύο άκρα ήταν συνδεδεμένα με γέφυρα που σχηματιζόταν από συνεχόμενα πλοία.

παράγ. ζευγίτης, ζεύγος, ζεύξις, ζυγός / ζυγόν, **σύνθ.** ζυγομαχέω.

NE ζεύω (με τη σημ. 1).

[*ζεύγ- (πβ. ζεύγ-λη, ζεύγ-ος) + παρ. επίθ. -νι, ομόρρ. με **λατ.** jungō, **λιθ.** jungiū].

ζεύγος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ζευγάρι βοδιών ἢ αλόγων.

2. άρμα: Διοκλείδην ἐπὶ ζεύγους ἦγον εἰς τὸ Πρωτανεῖον = οδήγησαν το Διοκλείδη πάνω σε άρμα στο Πρωτανεῖο.

3. άρμα που χρησιμοποιείται σε αρματοδρομίες και σύρεται από τέσσερα άλογα: *συναωρίδι ἢ ζεύγει νενίκηκεν* = νίκησε με άρμα δύο αλόγων ἢ με άρμα τεσσάρων αλόγων. = τέθριππον.

4. γενικά ζευγάρι.

NE ζεύγος και ζευγάρι (με τη σημ. 4).

[*ζεύγ- (πβ. ζεύγ-νυμι) + παρ. επίθ. -ος].

Ζεύς, Διός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο Δίας (κύριο όνομα): Ζεύς Κρονίδης = ο Δίας, ο γιος του Κρόνου.

• σε όρκους ἢ σε προσφωνήσεις νῆ (τὸν) Δία = μα το Δία. ὦ Ζεῦ καὶ ἄλλοι θεοί.

NE Δίας.

[*Διεύς, **αρχ. ινδ.** diváh = ΔιΦός, Διός].

Ζέφυρος, -ύρου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
δυτικός ή βορειοδυτικός άνεμος.
[πιθ. *ζέφος, συγγεν. του ζόφος].

ζέω ΡΗΜΑ

Ενεστ. γ' εν.	ζει
Μέλλ.	ζέσω
Αόρ.	έξεσα

βράζω, είμαι πολύ ζεστός: *ζει χύτρα*, *ζη φιλία* (παρομοία) = όσο καιρό βράζει η χύτρα, ζει η φιλία (δηλ. όσο καιρό έχει συμφέρον κάποιος από σένα, τόσο μόνο σε έχει φίλο του).

παράγ. ζέσις, ζεστός.

NE το ζέον «στην εκκλησία, μικρό σκεύος όπου ζεσταίνεται νερό για την προετοιμασία της θείας κοινωνίας».

[*jεσ-ω, ακριβές αντίστοιχο του **αρχ. ινδ.** yasati «βράζω, κοχλάζω»].

ζήθι ΡΗΜΑ

β' πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα του ζήω-ῶ
ως επιφώνημα να ζήσεις!

[☞ **ζήω -ῶ**].

ζήλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ζήλια.

2. άμιλλα: *πρώτον μὲν ζήλος, ἀπὸ ζήλου δὲ φθόνος* = (οι άνθρωποι αυτούς που ευτυχούν) στην αρχή θέλουν να τους μιμηθούν και έπειτα η άμιλλα γίνεται φθόνος.

παράγ. ζηλώω -ῶ, ζηλωτής, ζηλωτός, **σύνθ.** ζηλότυπος, κακόζηλος.

NE ζήλος «μεγάλη διάθεση για κάτι».

[μάλλον *dja-λος «ζητώ, επιδιώκω», συγγεν. του δί-ζηναι «ζητώ»].

ζηλώω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	έζήλουν
Μέλλ.	ζηλώσω
Αόρ.	έζήλωσα
Παρακ	έζήλωκα

1. έχω άμιλλα με κάποιον και προσπαθώ να τον μιμηθώ: *ή ήμετέρα πολιτεία οὐ ζηλοῖ τοὺς τῶν πέλας νόμους* = η πολιτεία μας δεν προσπαθεί να μιμηθεί τους νόμους των γειτόνων μας.

2. με αρνητική σημ. ζηλεύω κάποιον.

3. μακαρίζω, θαυμάζω, επαινώ: *μακαρίσαντες ὑμῶν τὸ ἀπειρόκακον οὐ ζηλοῦμεν τὸ ἄφρον* = αν και σας μακαρίζουμε για την αγαθότητά σας, δε σας θαυμάζουμε για την τρέλα σας.

παράγ. ζηλωτός, ζηλωτής, **σύνθ.** κακόζηλος.

NE ζηλεύω (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** ζήλος + παρ. επιθ. -όω].

ζηλωτής, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που προσπαθεί με ζήλο να μιμηθεί κά-
τι: *ζηλωταὶ τῆς ἀρετῆς/τῆς παιδείας*.

NE ζηλωτής.

[**παράγ. λ.** *ζηλω- (πβ. ζηλώω) + παρ. επιθ. -τής].

ζημία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. βλάβη, ζημιά: *ζημίαν ποιῶ τινι* = προκαλώ βλάβη σε κάποιον.

2. πρόστιμο, χρηματική ποινή: *καταβάλλω ζημίαν* = πληρώνω πρόστιμο.

3. γενικά τιμωρία, ποινή: *ζημία θανάτου* = ποινή θανάτου (το είδος της ποινής). *ζημία ἀδικήματος* = ποινή για αδίκημα (η αιτία της ποινής).

παράγ. ζημιόω -ῶ.

NE ζημιά (με τη σημ. 1).

[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως *dja- «ζήλος», ☞ **ζήλος**].

ζημιόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	έζημιούν
Μέλλ.	ζημιώσω
Αόρ.	έζημιώσα
Παρακ.	έζημιώκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ζημιώσομαι «θα πάθω ζημιά»
Παθ. μέλλ.	ζημιωθήσομαι
Παθ. αόρ.	έζημιώθην
Παθ. παρακ.	έζημιώμαι

1. προκαλώ ζημιά, βλάβη σε κάποιον, τον ζημιώνω. = *κακῶς ποιέω -ῶ*, βλάπτω. ≠ *ώφελέω -ῶ*, εὖ ποιῶ.

• παθ. φωνή ζημιούμαι: *ή πόλις μεγάλη ζημιώσεται* = η πόλη θα πάθει μεγάλη ζημιά.

2. επιβάλλω πρόστιμο: *ζημιῶ τινι χιλίαις δραχμαῖς* = επιβάλλω σε κάποιον πρόστιμο χιλίων δραχμών.

3. γενικά τιμωρώ: *ζημιῶ τινι θανάτω/φυγῆ* = τιμωρώ κάποιον με θάνατο/με εξορία.

παράγ. ζημιώδης «που προκαλεί ζημιά», ζημιώσις.

NE ζημιώνω (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *ζημία* + παρ. επιθ. -όω].

ζητέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	έζήτουν
Μέλλ.	ζητήσω
Αόρ.	έζήτησα
Παρακ.	έζήτηκα
Παθ. μέλλ.	ζητηθήσομαι

1. ψάχνω, προσπαθώ να βρω κάποιον ή κάτι: *έζήτουν τοὺς δράσαντας* = έψαχναν να βρουν τους δράστες. *ζητεῖτε καὶ εύρήσετε* = να ψάχνετε και θα βρίσκετε (☞ **αἰτέω**).

2. ερευνώ: *οἱ ζητοῦντες τὰ θεῖα* = αυτοί που ερευνούν την αλήθεια για τη θεότητα.

• τὸ *ζητούμενον* = το ζήτημα που ερευνάται.

παράγ. ζήτημα, ζήτησις, ζητητής. = έρευνάω -ῶ, έξετάζω.

NE ζητώ (κυρίως με τη σημ. που είχε το αρχαίο **αἰτέω**).

[*dǵā- «επιδιώκω», συγγεν. του δί-ζημαι, ζημία].

ζήτησις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ζήτηση, αναζήτηση, ψάξιμο: ή ζήτησις τῶν δρασάντων = η αναζήτηση των δραστών. τροφῆς ζήτησις.

NE ζήτηση.

[**παράγ. λ.** *ζήτη- (πβ. ζητέω -ῶ) + παρ. επίθ. -σις].

ζήτω ΡΗΜΑ

γ' πρόσωπο προστακτικής ενεστώτα του ζήω -ῶ ως επιφώνημα να ζήσει!

NE ζήτω = να ζήσει, μπράβο (π.χ. Ζήτω η 25η Μαρτίου).

ζήω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔζων
Μέλλ.	ζήσω & ζήσομαι & βιώσομαι
Αόρ. β'	ἔβιον
Παρακ.	βεβίωκα

1. υπάρχω στη ζωή, ζω: *μεγίστη χρεία ή τῆς τροφῆς παρασκευή τοῦ ζῆν ἔνεκα* = πολύ μεγάλη ανάγκη είναι η προετοιμασία της τροφῆς, για να μπορούμε να ζούμε.

2. περνώ τη ζωή μου: *ζῶ βίον μοχθηρόν* = ζω δύσκολη ζωή. *ζῶ τὸν βίον ἀσφαλῶς* = ζω με ασφάλεια. = βιώω -ῶ. ≠ ἀποθνήσκω.

NE ζω (και με τις δύο σημ.).

[**IE** *g^wiē-, g^wiō-, από όπου ακόμη βίος και ὑγιής].

ζυγόν, -οῦ, τὸ & ζυγός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

Πληθ.	τὰ ζυγὰ
--------------	---------

1. κατασκευή που προσαρμόζουν στον τράχηλο του ζώου για να το ζέψουν: *ὑπὸ ζυγὸν ἦγαγεν ἵππους* = έξεψε τα άλογα.

• παροιμία τὸν αὐτὸν ἔλκειν ζυγόν = λέγεται για ανθρώπους που τραβούν τις ίδιες δυσκολίες.

• μεταφορικά ζυγός, κάθε είδος εξαναγκασμού, καταπίεσης.

2. ζυγαριά: *ἴστημί τι ἐν τῷ ζυγῷ* = βάζω κάτι στη ζυγαριά (για να υπολογίσω το βάρος του).

3. γραμμὴ στρατιωτικῆς παράταξης: *ἐν τῷ πρώτῳ ζυγῷ ἐμάχοντο* = πολεμούσαν στην πρώτη γραμμή.

παράγ. ζύγιος, ζυγῶ -ῶ.

NE ζυγός (με όλες τις σημ.).

[**παράγ. λ.** *ζυγ- (πβ. ζεύγ-νυμι) + παρ. επίθ. -όν / -ός].

ζωγραφέω -ῶ ΡΗΜΑ

ζωγραφίζω: *ζωγραφῶ σκυτοτόμους, τέκτονας* = ζωγραφίζω τσαγκάρηδες, μαραγκούς. = γράφω «ζωγραφίζω».

παράγ. ζωγραφία.

NE ζωγραφίζω.

[**παράγ. λ.** ζωγράφος (ζω-δς «ζωντανός» + γράφω) + παρ. επίθ. -έω].

ζωγραφία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η τέχνη της ζωγραφικής, η ζωγραφική: *τεθαύμακα ἐπὶ ζωγραφία Ζεῦξιν* = έχω θαυμάσει το Ζεύξη για τη ζωγραφική του.

2. ζωγραφία.

NE ζωγραφία (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** του **συνθ.** ζωγραφ-έω + παρ. επίθ. -ία].

ζωγρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔζώγρουν
Μέλλ.	ζωγρήσω
Αόρ.	ἔζώγρησα

συλλαμβάνω κάποιον ζωντανό, τον αιχμαλωτίζω: *τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τινὰς δὲ καὶ ἐζώγρησαν* = άλλους μεν τους σκότωσαν και μερικούς τους συνέλαβαν ζωντανούς.

[**σύνθ. λ.** *ζω- (< ζω-δς «ζωντανός») + ἀγρέω «συλλαμβάνω»].

ζώννυμι & ζωννύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔζώννυμι & ἔζώννυον
Μέλλ.	ζώσω
Αόρ.	ἔζωσα
Μέσ. μέλλ.	ζώσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔζωσάμην
Παθ. αόρ. α'	ἔζώσθην
Παθ. παρακ.	ἔζωσμαι

1. ζώνω, περιβάλλω.

2. μέση φωνή ζώννυμαι ζώνομαι.

παράγ. ζωστήρ, ζώσις, ζωστός, **σύνθ.** ἀναζώννυμι, περιζώννυμι.

NE ζώνω (με τη σημ. 1).

[**IE** *yōs- «ζώνω», **αβέβ. ετυμ.**].

ζῶον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ζωντανό πλάσμα, ζώο: *πάν ὃ, τι περ ἂν μετᾶσχη τοῦ ζῆν, ζῶον ἂν λέγοιτο* = καθετί που μετέχει ζωῆς, μπορεί να λεχθεί ζωντανό πλάσμα.

2. ομοίωμα, εικόνα, ζωγραφία, σχέδιο (όχι μόνο ζώου): *ζῶα γράφω* = ζωγραφίζω.

παράγ. ζωώδης, **σύνθ.** ζωογονέω -ῶ, ζωοφόρος.

NE ζώο «ζώο» (από τη σημ. 1).

[*ζω- (πβ. ζωδς «ζωντανός») + παρ. επίθ. -ιον].

ζωός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

ζωντανός: *ζωόν τινα λαμβάνω* = πιάνω κάποιον ζωντανό.

[*ζω- (πβ. ζήω-ῶ, ζω-ή) + -ός, **IE** *g^wyō- > ζω-].

ζωτικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που δίνει ή που διατηρεί τη ζωή: *ζωτικά δυνάμεις*.

2. ζωηρός, γεμάτος ζωή: *ζωτικὸν παρέχω τινὰ* = δίνω ζωντάνια σε κάποιον.

NE ζωτικός (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *ζω- (πβ. ζωδς «ζωντανός») + παρ. επίθ. -τ-ικός].

Η

Η, η, ἥτα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το ἔβδομο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-4ος αι. π.Χ.) οι αρχαίοι Έλληνες το πρόφεραν ως μακρὸ ανοικτό [ē], δηλ. ως «εε».

- ως αριθμητικό σύμβολο: ἥ = 8, αλλά .η = 8.000.

ἥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. διαξενυτικός, που χρησιμοποιείται ὡς και στη νέα ελληνική ἤκουσας ἢ οὐκ ἤκουσας; = ἀκουσες ἢ δεν ἀκουσες;

2. συγκριτικός σύνδεσμος που χρησιμοποιείται ἔπειτα ἀπὸ ἐπίθετο συγκριτικού βαθμοῦ ἢ θετικού το οποίο ὁμως ἐμπεριέχει την ιδέα της σύγκρισης. Ἐμφανίζεται ἐπίσης ἔπειτα ἀπὸ ἐπιρρήματα ἢ ἐπιρρηματικές εκφράσεις παρὰ: θάττων ἢ σοφώτερος = πιο γρήγορος παρὰ πιο σοφός, πάντα τὰ ἐναντία πράττομεν ἢ ἃ δεῖ = ὅλα τα κάνομε ἀντίθετα ἀπὸ αὐτό που πρέπει. ἐλπίζω μηδαμοῦ ἄλλοθι φρονήσει ἐντεῦξέσθαι ἢ ἐν Ἄδου = ἐλπίζω ὅτι πουθενά αλλοῦ δε θα συναντήσω τη φρόνηση παρὰ μόνο στον Ἄδη.

[*ἤFe < βεβαιωτ. ἤ + Fe].

ἥ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. βεβαιωτικό, συνήθως συνδυάζεται και με ἄλλα μόρια ἢ ἄρα, ἢ δῆ, ἢ μὴν = ἀσφαλώς, πράγματι: ἐγγυᾶται ἢ μὴν παραμενεῖν = δίνει την ἐγγύηση ὅτι ἀσφαλώς δε θα φύγει.

2. ερωτηματικό **α.** μήπως: τίς σοι διηγείτο; ἢ αὐτὸς Σωκράτης; = ποιος σου ἔκανε τη διήγηση; μήπως ο ἴδιος ο Σωκράτης;

β. ἢ γάρ; ἔτσι δεν εἶναι; ἢ γάρ, ὦ Σώκρατες; = ἔτσι δεν εἶναι, Σωκράτη;

[ἴσως *ἤ-Fe].

ἥ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. τοπικό ὅπου: τῆδε... ἤ... = ἐκεῖ... ὅπου...

2. τροπικό ὅπως: ἢ θέμις ἐστὶ = ὅπως εἶναι το σωστό και το δίκαιο.

3. με ἐπίρρημα υπερθετικού βαθμοῦ ὅσο το δυνατόν: ἢ τάχιστα = ὅσο το δυνατόν γρηγορότερα.

[*σᾶι, πβ. ἤ < *sā].

ἥ ΡΗΜΑ

γ' εν. παρατ. του ἡμί εἶπε (☞ ἡμί).

ἡβάω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ἡβήσω
Αόρ.	ἡβησα
Παρακ.	ἡβηκα

μπαίνω στην αντρική ηλικία, ενηλικιώνομαι: ἐπειδὴν ἡβήσωσιν = ὅταν ενηλικιωθούν.

☞ παρὰγ. ἡβάσχω «αρχίζω να ενηλικιώνομαι, μπαίνω στην περίοδο της εφηβείας».

[παρὰγ. λ. ἡβᾶ (δωρ.) + παρ. ἐπίθ. -άω].

ἡβη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η νεότητα, η αντρική ηλικία, η ενηλικίωση: μέχρι ἡβης τρέφω τινά = ανατρέφω κάποιον ὥσπου να γίνει ενήλικας.

☞ παρὰγ. ἡβηδόν, ἡβητήρ, ἡβητικός.

NE ἡβη (με τη σημ. 1).

[*jηβ-, πβ. λιθ. jegà «βία»].

ἡγεμονεύω ΡΗΜΑ

1. οδηγώ τους στρατιώτες στον πόλεμο, εἶμαι αρχηγός: Ἀρτεμισία ἡγεμόνευεν Ἀλικαρνασέων = η Ἀρτεμισία ἦταν αρχηγός των Ἀλικαρνασέων. = ἡγοῦμαι.

2. γενικά κυβερνώ. = ἄρχω.

[παρὰγ. λ. ἡγεμον- (ἡγεμών) + παρ. ἐπίθ. -εύω].

ἡγεμονία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το να πηγαίνει κάποιος μπροστά ως οδηγός.

2. διοίκηση: τὰς ἡγεμονίας τῶν στρατοπέδων ἐπίστανται = ξέρουν τον τρόπο διοίκησης των στρατιωτικῶν δυνάμεων.

3. η ἀνώτατη πολιτική ἐξουσία, η πολιτική αρχηγία: ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος = η πολιτική αρχηγία στην Ελλάδα. = ἄρχη.

NE ηγεμονία.

[ἡγεμον- (ἡγεμών) + παρ. ἐπίθ. -ία].

ἡγεμών, -όνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. οδηγός: γίγνομαι τινι ἡγεμῶν τῆς ὁδοῦ = δείχνω σε κάποιον το δρόμο.

2. αρχηγός, ηγήτορας: ἔχοντες ἡγεμόνας τῶν πάντων τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ = ἔχοντας ως αρχηγούς τους μερικούς ἀπὸ τους πιο σημαντικούς ὀλιγαρχικούς.

☞ παρὰγ. ἡγεμονία, ἡγεμονικός.

NE ηγεμόνας (με τη σημ. 1 και ἄλλες σημ.).

[ἡγέ-(ομαι -οῦμαι) + παρ. ἐπίθ. -μών, πβ. νοήμων, ἐλεήμων].

ἡγέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἡγοῦμην
Μέλλ.	ἡγήσομαι
Αόρ.	ἡγησάμην
Παρακ.	ἡγήμην

1. προπορεύομαι.

2. διοικῶ, κυβερνώ: ἡγεῖτο τῆς συμμαχίας. = ἄρχω.

• μεταφορικά ἡγοῦμαι τῶν ἡδονῶν, ἀλλ' οὐκ ἄγομαι ὑπ' αὐτῶν = κυβερνώ τις ἡδονές, ἀλλά δεν οδηγούμαι ἀπὸ αυτές.

3. νομίζω, θεωρώ: περὶ πολλοῦ ἡγοῦμαι τι = θεωρῶ κάτι πολύ σημαντικό. ἡγοῦμαι θεοῦς (ενν. εἶναι) = πιστεύω στους θεούς (ἐκφραση συνώνυμη της νομίζω θεοῦς). = δοκῶ, δοξάζω, νομίζω, οἶομαι.

☞ παρὰγ. ἡγεμών, ἡγέτης, ἡγεμονεύω, σύνθ. κυνηγέτης, ἐξηγέομαι, περιηγέομαι.

NE ηγοῦμαι (με τη σημ. 1).

[(δωρ.) *sāγ- > *āγ- + παρ. επίθ. -έ-ομαι, πβ. **λατ.** sāgiō].

ἤδη ΕΠΙΡΡΗΜΑ

χρονικό πλέον, τώρα πλέον: *χειμῶνος ἤδη* = ενώ ήταν πλέον χειμῶνας.

NE ἤδη.

[ἤ + δη].

ἥδομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἡδόμην
Μέλλ. με μέση σημ.	ἡσθήσομαι
Αόρ. με μέση σημ.	ἡσθην

ευχαριστούμαι, χαίρομαι: *ἡσθη ἀκούσας* = χάριξε που το άκουσε. *ἡ πόλις βραχέα ἡσθεῖσα, μέγала ζημιώσεται* = η πόλη, αν και για λίγο θα χαρεί, θα πάθει μεγάλη ζημιά. = εὐφραίνομαι, χαίρω.

παράγ. ἡδονή.

[*ἡδ- (< ἡδ-ύς) + -ομαι].

ἡδονή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ευχαρίστηση, απόλαυση: *αἱ τοῦ σώματος ἡδοναί* = οι σαρκικές απολαύσεις. *πρὸς ἡδονήν τι λέγω* = λέω κάτι, για να ευχαριστήσω τους ακροατές μου (σε αντιδιαστολή προς το ἀληθῆ λέγω).

NE ηδονή.

[ἡδο-(μαι) + παρ. επίθ. -νή, πβ. ἀγχο-νή < ἄγχω].

ἡδύνω ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἡδυνα
Παθ. αόρ.	ἡδύνθη
Παθ. παρακ.	ἡδυσμαι

1. κάνω κάτι γλυκό ή νόστιμο: *τὸ κρόμμυον οὐ μόνον σίτον, ἀλλὰ καὶ πότον ἡδύνει* = το κρεμμύδι δε νοστιμίζει μόνο το φαγητό αλλά και το ποτό.

2. μεταφορικά *ἡδύνω τὸν λόγον* = χρησιμοποιώ διάφορα μέσα για να ακούγεται ο λόγος ευχάριστα. *ἡδυσμένω λόγῳ* = (η τραγωδία μιμείται, αναπαριστά, τα γεγονότα της ζωής) με ηδυσμένο λόγο» (δηλαδή με φραστικά στολίδια, όπως μουσική κτλ.).

παράγ. ἡδυσμα.

[**παράγ. λ.** ἡδύ-ς + παρ. επίθ. -νω].

ἡδύς, -εῖα, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἡδίων
Υπερθετικός	ἡδιστος

1. αυτός που έχει γλυκιά γεύση, και γενικά αυτός που είναι ευχάριστος στις αισθήσεις: *ἡδεῖα ὄσμη* = γλυκιά μυρωδιά. = γλυκός. ≠ πικρός.

• μεταφορικά αυτός που προκαλεί ευχαρίστηση: *ἡδὺς ὕπνος* = γλυκός ύπνος. *ἡδὺς ἀκοῦσαι λόγος* = λόγια που σε ευχαριστεῖ να τα ακούς.

2. στην προσφώνηση προσώπων αυτός που είναι συμπαθητικός και ευχάριστος: *ὦ ἡδιστε* = αγαπητέ μου. *ἡδὺς γὰρ εἶ, ἔφη* = γιατί γλύκα είσαι, είπε (συχνά ειρωνικά, αντί *χαζός που είσαι!*).

3. επίρρημα ἡδέως ευχαρίστως: *ἡδέως ἂν ἐροίμην* = ευχαρίστως θα ρωτούσα. [***Fἡδ-** (ἡδομαι), *ἡδέ- + παρ. επίθ. -ως].

παράγ. ἡδύνω, **σύνθ.** ἀηδής, ἀηδία, ἡδυπαθής.

[**Fādύς** < *σFād-, πβ. **λατ.** suāvis «γλυκός», **αρχ. ινδ.** svādāte «γεύομαι γλυκιά γεύση»].

ἥθος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πληθυντικός τὰ ἥθη = οι συνήθειες, τα ἔθιμα, οι τρόποι συμπεριφοράς των ανθρώπων.

2. ο χαρακτήρας, το ἥθος: *πρᾶος τὸ ἥθος* = με πρᾶο χαρακτήρα.

παράγ. ἠθικός, **σύνθ.** ἠθοποιός.

NE τα ἥθη και το ἥθος (με τις ίδιες σημ.).

[**IE** *swedh- > ἥθ-ος (και με βραχύ θέμα ἔθ-ος)].

ἥκιστος, -ίστη, -ιστον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. υπερθετικός βαθμός των *ὀλίγος, μικρός, κακός*. ελάχιστος. = ελάχιστος. ≠ μέγιστος.

2. κυρίως ως επίρρημα ἥκιστα **α.** ελάχιστα. **β.** σε απαντήσεις καθόλου, με κανέναν τρόπο. **γ.** οὐχ ἥκιστα προ πάντων, προ παντός: *οἷ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ οὐχ ἥκιστα Ἀθηναῖοι* = και οι άλλοι άνθρωποι και προ πάντων οι Αθηναῖοι.

[επίρρ. ἥκα «γλυκά, ελαφρά, λίγο», πβ. **λατ.** sēg-nis (*sēc-nis) «ήπιος»].

ἦκω ΡΗΜΑ

Ενεστ. με σημ. παρακ.	ἦκω «έχω έρθει»
Παρατ. με σημ. υπερσ.	ἦκον «είχα έρθει»
Μέλλ. με σημ. συντ. μέλλ.	ἦξω «θα έχω έρθει»

έχω έρθει: *ἦκω πρὸς σε* = έχω έρθει σε σένα, σπίτι σου. *ἦξεις ἀφήξεις οὐ...* = «θα πας, θα γυρίσεις, δεν...» ή «θα πας, δε θα γυρίσεις...» ανάλογα με το αν το κόμμα τοποθετηθεί πριν ή μετά το οὐ (χρησμός του Μαντείου των Δελφών). = ἀφικνέομαι -οῦμαι.

• έχω φτάσει στο σημείο...: *ἐγὼ δὲ εἰς τοσοῦτον ἀμαθείας ἦκω, ὥστε καὶ τοῦτ' ἀγνοῶ* = και εγώ έχω φτάσει σε αυτό το σημείο της άγνοιας, ώστε να μη γνωρίζω ούτε αυτό.

[*σηκ- < **IE** sēq-, πβ. **λατ.** sequor].

ἡλακάτη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η ρόκα: *ἡ ἡλακάτη τοῦ ἀτράκτου* = η ρόκα του αδραχτιού.

[δάν., ξένη λέξη].

ἡλικία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τα χρόνια της ζωής, η ηλικία: *ἡλικία ἔτι τότε ἦν νέος* = ήταν τότε νέος ακόμα στην ηλικία.

2. νεανική ηλικία.

• *οἱ ἐν ἡλικία ὄντες* = άντρες σε στρατεύσιμη ηλικία.

3. χρονική περίοδος μιας γενιάς: *ἐπὶ τῆς νῦν ἡλικίας* = στη σημερινή γενιά.

4. ανάρστημα, ύψος: *οὐ πολὺ τι τὴν ἡλικίαν διαφέρει Κριτοβούλου* = δε διαφέρει πολύ στο ύψος από τον Κριτόβουλο.

παράγ. ηλικιώτης «συνομήλικος», ηλικιω- τις.

NE ηλικία (με τη σημ. 1).

[*ἡλικ- (ἡλιξ, -ικος) + παρ. επίθ. -ία, δωρ. *F-αλικ-, πβ. «βαλικιώτης συνέφηβος»].

ἡλίκος, -η, -ον ANTONYMIA

1. αναφορική αντωνυμία, συσχετική με την ερωτηματική *πῆλικος* «πόσο μεγάλος» και τις δεικτικές *τηλικόσδε* και *τηλικούτος* που σημαίνουν «τόσο μεγάλος» όσο στην ηλικία ή στο μέγεθος, όσο μεγάλος: *τηλικούτοι, ἡλικοί ἡμεῖς ἔσμεν* = τόσο μεγάλοι, όσο είμαστε εμεῖς.

2. όταν εισάγει πλάγια ερώτηση πόσο μεγάλος στο μέγεθος, στη δύναμη κτλ.: *ὄρᾳς ἡλίκος ἐστὶν ὁ Φίλιππος*; = βλέπεις πόσο μεγάλος είναι ο Φίλιππος;

[*ἄλι- (πβ. **λατ.** talis, qualis) + παρ. επίθ. -κος < πιθ. -ικός].

ἥλιος, -ίου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἥλιος.

2. στον πληθυντικό οἱ ἥλιοι ζεστές, με καυτό ἥλιο, μέρες: *οἱ τε ἥλιοι καὶ τὸ πνίγος ἔτι ἐπνίγει αὐτούς* = οι μέρες με ἥλιο και η αποπνικτική ζέστη τούς βασάνιζαν.

παράγ. ἡλιόομαι, **σύνθ.** ἡλιοτρόπιον.

NE ἥλιος (με τη σημ. 1).

[*σαFέλιος, IE *sāwelios, ☞ και **σέλας**].

ἥλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

καρφί: *ἥλοι σιδηροῖ καὶ ξύλινοι* = σιδερένια και ξύλινα καρφιά. *ἐὰν μὴ βάλω τὸν δάκτυλόν μου ἐπὶ τὸν τύπον τῶν ἥλων...* = αν δε βάλω το δάκτυλό μου στα σημάδια από τα καρφιά (δε θα πιστέψω, εἶπε ο Θωμάς).

[*Fἄλ, δωρ. ἄλος, αιολ. Fάλλος, **λατ.** vallus, IE *wal-nos].

ἡμαρτημένως ΕΠΙΡΡΗΜΑ

λανθασμένα, λάθος: *ἡμαρτημένως ἔχει τι* = κάτι είναι λάθος.

[*ἡμάρτημ-(αι)* (παρακ. του *ἀμαρτάνω*) + παρ. επίθ. -ως, ☞ **ἀμαρτάνω**].

ἡμεδαπός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που προέρχεται από τη χώρα μας, ο ντόπιος: *ἡμεδαπὸν νόμισμα* = δική μας συνήθεια. = ἐγχώριος. ≠ ἄλλοδαπός.

NE ἡμεδαπός.

[**σύνθ. λ.** *ἡμεδ- + -απός, **αρχ. ινδ.** asmad «δικός μας», πβ. *ἀλλοδ-απός*].

ἡμεῖς ANTONYMIA

προσωπική, πληθυντικός του ἐγὼ εμεῖς.

[*ἄσμε + παρ. επίθ. πληθ. -ες > ἡμέ-ες > ἡμεῖς].

ἡμέρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἡμέρα: *ἡ σήμερον ἡμέρα* = η σημερινή μέρα, σήμερα. *τῆς ἡμέρας ὄψέ* = αργά, προς το τέλος της ημέρας. *καθ' ἡμέραν* = καθημερινά.

≠ νῦξ «νύκτα».

παράγ. ἡμερεύω, ἡμερίζ, ἡμερινός, ἡμερήσιος, **σύνθ.** μεσημβρία, αὔθημερόν, ἔφημερίζ.

NE ἡμέρα και μέρα.

[*ἡμαρ* > ἡμέρα (πβ. λοκρ. ἀμάρα) με δασεία κατά το ἔως «αυγή»].

ἡμερεύω ΡΗΜΑ

περνῶ τη μέρα μου κάπου: *ἐν ἀγορᾷ ἡμερεύω* = περνῶ τη μέρα μου στην αγορά.

NE τα σύνθ. *διημερεύω* και *εφημερεύω*.

[**παράγ. λ.** ἡμέρα + παρ. επίθ. -εύω].

ἡμερήσιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που διαρκεί μία ἡμέρα, της μιας μέρας: *ἡμερησία ὁδός* = πορεία μιας ἡμέρας.

NE ἡμερήσιος.

[**παράγ. λ.** ἡμέρα + παρ. επίθ. -ήσιος, πβ. *ἐτ-ήσιος*].

ἡμερος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἡμερώτερος
Υπερθετικός	ἡμερώτατος

1. για ζώο εξημερωμένος. ≠ ἄγριος.

2. για φυτό καλλιεργημένος. ≠ χέρσος, ἀκαλλιέργητος.

3. για άνθρωπο πράος, ήρεμος: *ἄνδρες ἡμεροὶ καὶ φιλόανθρωποι* = άνδρες πράοι και ευγενικοί.

παράγ. ἡμερόω, ἡμερότης.

NE ἡμερος (με όλες τις σημ.).

[πιθ. ἡμέρα + -ος > ἡμερος με μετάθεση τόνου, όπου η ἡμέρα (ηρεμία) αντιτίθεται με τη νύχτα (αγριότητα)].

ἡμερόω -ῶ ΡΗΜΑ

1. εξημερώνω ἄγρια ζώα. = δαμάζω.

2. ἡμερεύω, καταπραύνω, έναν άνθρωπο: *ἀρμονία τε καὶ ῥυθμῶ ἡμεροῦται ἡ ψυχὴ* = η ψυχή ημερεύει (καλλιεργείται) με την αρμονία και το ρυθμό.

παράγ. ἡμερωμα, ἡμερωτής, ἡμερωσις.

NE ἡμερώνω (και με τις δύο σημ.).

[**σύνθ. λ.** ἡμερος + παρ. επίθ. -όω].

ἡμέτερος, -έρα, -ον ANTONYMIA

κτητική δικός μας: *ἡ ἡμέτερα χώρα* = η χώρα μας. *οἱ ἡμέτεροι καὶ οἱ ὑμέτεροι* = οι δικοί μας και οι δικοί σας.

NE οι ἡμέτεροι.

[**σύνθ. λ.** ἡμε- (πβ. ἡμέ-ες > ἡμεῖς) + παρ. επίθ. -τερος].

ἡμι ΡΗΜΑ

Παρατ. α' εν./γ' εν.	ἦν / ἦ
-----------------------------	--------

χρησιμοποιείται μόνο στο α' και γ' εν. παρατ.

λέγω: ἦν δ' ἐγώ = είπα εγώ. ἦ δ' ὅς = είπε αυτοτός. ἦ δ' ἦ = είπε αυτή. = λέγω, φημί.

[το γ' εν. παρατ. ἦ ίσως από *ἦκ-τ < *eg-t, πβ.

λατ. aio «μιλώ», για την κλίση πβ. *φάμι- < *φά- «λέγω»].

ἡμι- ΜΟΡΙΟ

αχώριστο, που χρησιμοποιείται ως α' συνθετικό μισο-: ἡμιθανής = μισοπεθαμένος. ἡμίθεος = μισός θεός (μισός άνθρωπος). ἡμίονος = μισό γαϊδούρι (μισό άλογο). ἡμιτελής = μισοτελειωμένος.

††† **παράγ.** ἡμισυς, **σύνθ.** ἡμιτελής, ἡμίγυμος, ἡμιθανής.

[*σῆμ-, πβ. **λατ.** sēmi].

ἡμισυ, -εος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το μισό: τὸ ἡμισυ τοῦ στρατοῦ.

• γνωμικό ἀρχὴ ἡμισυ τοῦ παντός = όταν κάτι αρχίσει (καλά), είναι σαν να έγινε ήδη το μισό.

NE μισό.

[ουδ. του ⚡ **ἡμισυς**].

ἡμισυς, ἡμίσεια, ἡμισυ ΕΠΙΘΕΤΟ

μισός: ὁ ἡμισυς λόγος = η μισή διήγηση. αἱ ἡμίσειαι τῶν νεῶν = τα μισά πλοία. τὸ ἡμισυ τοῦ τείχους ἐτέλεσθη = χτίστηκε το μισό τείχος. ≠ ὅλος «ολόκληρος».

NE μισός.

[ἡμι- (*σῆμ-, πβ. **λατ.** sēmi) + παρ. επίθ. -συς < *-τυς].

ἦν ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

υποθ. σύνδεσμος, συνηρ. τύπος του ἐάν

αν, εἰάν: ἦν ἐγγὺς ἔλθη θάνατος, οὐδεὶς βούλεται θνήσκειν = αν πλησιάζει ο θάνατος, κανείς δε θέλει να πεθάνει.

[εἰάν με κράση].

ἡνία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χαλινάρι, ηνίο: εἰς τὸ ὀπίσω σύρω τὰς ἡνίας = τραβῶ προς τα πίσω τα ηνία.

• μεταφορικά χαλάω τὰς ἡνίας τοῖς λόγοις = χαλαρώνω τα χαλινάρια στα λόγια μου (αναπτύσσω κάτι με περισσότερα λόγια απ' όσο συνηθίζεται).

††† **σύνθ.** ἡνίοχος, ἡνιοχέω.

[αβέβ. **ετυμ.**, ίσως *ανσιᾶ, **λατ.** ansa].

ἡνία ΕΠΙΡΡΗΜΑ

χρονικό επίρρημα

1. ὅταν: πέμπει τινὰς τῶν ἑαυτοῦ ἐταίρων... ἡνία συννεσκοτάζε = ὅταν σκοτεινίασε... στέλνει μερικους από τους συντρόφους του.

2. ἡνίκα ἄν + υποτακτική, για να δηλώσει μελλοντικό χρόνο ή αόριστη επανάληψη στο παρόν.

Στην πρώτη περίπτωση μεταφράζεται «όταν», στη δεύτερη «κάθε φορά που».

3. ἡνία + ευκτική: έτσι χρησιμοποιείται στον πλάγιο λόγο ή για να δηλώσει αόριστη επανάληψη στο παρελθόν.

[**άγν. ετυμ.**, ίσως *ja-νι-κα, πβ. αὐτί-κα, αρχ. ὀ-νί = ὄδε].

ἡνίοχος, -όχου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που κρατάει τα ηνία και οδηγεί το ιππύλατο άρμα.

††† **παράγ.** ἡνιοχέω -ῶ, **σύνθ.** ἡνιοστροφέω -ῶ, ἡνιοστρόφος.

NE ηνίοχος.

[**σύνθ. λ.** ἡνία + ἔχω + παρ. επίθ. -ος].

ἦπαρ, ἦπατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μεταπλαστό

συνκῶτι.

• ἦπαρ συνκωτόν = το συνκῶτι ζῶου που έχει τραφεί με σύκα και έχει παχύνει πολύ.

NE ἦπαρ (λόγ.).

[*jεπρ-, **λατ.** jecur, **αρχ. ινδ.** yákr_ot, **IE** *yék^wr_o].

ἦπειρος, -είρου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η ηπειρωτική χώρα (σε αντίθεση με τα νησιά): τῶν βαρβάρων οἱ ἐν τῇ ἡπειρῷ παραθαλάσσιοι = από τους βαρβάρους ὅσοι κατοικοῦσαν στο παράλιο τμήμα της ηπειρωτικής χώρας.

2. ἡπειρος.

NE ἡπειρος (με τη σημ. 2).

[*ἄπερ-ιος, πβ. **γερμ.** Ufer «όχθη, ακτή»].

ἦπερ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

τροπικό ακριβῶς ὅπως (⚡ ἦ): ἦπερ ὑμῖν δοκεῖ = ακριβῶς ὅπως σας φαίνεται καλό.

[ἦ + περ].

Ἡραῖον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ναός της Ἡρας.

[Ἡρα + παρ. επίθ. -ιον, * Ἡρά-ιον > Ἡραῖον, πβ. ἦρ-ως].

Ἡρακλῆς -ῆς, -έους, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ημίθεος, γιος του Δία και της Αλκμήνης.

• Ἡρακλέους στήλαι = το στενό του Γιβραλτάρ.

††† **παράγ.** Ἡρακλειος.

[Ἡρα + παρ. επίθ. -κλῆς < κλέος].

ἡρέμα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. ἡσυχα: ἔχε ἡρέμα = στάσου ἡσυχα.

2. λίγο, ελαφρά: ἡρέμα θερμός = λίγο ζεστός.

3. αργά: ἡρέμα περιφέρομαι = περιστρέφομαι με αργό ρυθμό.

††† **παράγ.** ἡρεμαῖος «ἡσυχος».

[*ἡρεμ- **IE** αρχής, πβ. **αρχ. ινδ.** rámate «ἡσυχάζω»].

ἡρεμέω -ῶ ΡΗΜΑ

μένω ακίνητος, σταθερός: διαμένω ἡρεμῶν ἐν τοῖς νόμοις = παραμένω ακίνητος στην τήρηση των νόμων. ≠ κινέομαι.

παράγ. ήρεμησις, ήρεμίζω, σύνθ. άνηρέμη-
τος.

NE ηρεμώ, με άλλη σημ.

[παράγ. λ. ήρέμα + παρ. επίθ. -έω].

ήσυχάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ήσύχαζον
Μέλλ.	ήσυχάσω
Αόρ.	ήσύχασα

σταματώ κάθε κίνηση και δραστηριότητα, μένω αδρανής: οί πολέμιοι ήσύχαζον = οι ε-
χθροί αναπαύονταν. ήσυχάζουσών τών νεών
= ενώ τα πλοία παρέμεναν ακίνητα.

σύνθ. έφησυχάζω.

NE ησυχάζω.

[παράγ. λ. ήσυχ-ος + παρ. επίθ. -άζω < -*άδω].

ήσυχῆ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. ήσυχα, ήρεμα.

2. κρυφά: οί ξυνωμότες ήσυχῆ περιέμενον =
οι συνωμότες περιέμεναν κρυμμένοι.

[παράγ. λ. ήσυχος + παρ. επίθ. -η].

ήσυχία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ησυχία, ανάπαυση: ή από τής ειρήνης ήσυχία
= οι ήσυχες συνθήκες που φέρνει η ειρήνη. ήσυ-
χία τής ήδονής = το καταλάγιασμα της ηδονής.

2. με προθέσεις έν τῆ ήσυχία σε καιρό ειρήνης.
καθ' ήσυχίαν με την ησυχία μου, με ηρεμία, όχι
βιαστικά: καθ' ήσυχίαν καθίσαν τὸ στράτευμα
ές χωρίον επίτηδειον = με την ησυχία τους το-
ποθέτησαν το στράτευμα σε κατάλληλη θέση.

3. με ρήματα ήσυχίαν άγω = ησυχάζω ή ζω ει-
ρηνικά.

σύνθ. άνησυχία.

NE ησυχία.

[παράγ. λ. ήσυχ-ος + παρ. επίθ. -ία].

ήσυχος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ήσυχαιτερος & ήσυχώτερος
Υπερθετικός	ήσυχαιτατος & ήσυχώτατος

ήσυχος.

παράγ. ήσυχία, ήσυχαιος, ήσύχιος, ήσυχά-
ζω, ήσυχῆ.

NE ήσυχος.

[ήσυχ-ος όπου επίθ. -χος, αβέβ. βάση και ετυμ.].

ήττα, -ης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αποτυχία σε έναν αγώνα, ήττα: ήττα πολέμου
και δικῶν = ήττα στον πόλεμο και στα δικα-
στήρια. ≠ νίκη.

• μεταφορικά υποχώρηση, παράδοση: ήττα έ-
πιθυμιῶν = το να νικιέσαι από τις επιθυμίες
σου, παράδοση στις επιθυμίες σου.

NE ήττα.

[πιθ. επίρρ. ήκα «με υποχώρηση, λίγο», ήκ-ι-
στος, ιων. έσσόμαι, συγγεν. του ήττων/ήσ-
σων «κατώτερος»].

ήττώμαι -ώμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ήττώμην
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ήττήσομαι
Παθ. μέλλ.	ήττηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ήττήθην
Παθ. παρακ.	ήττημαι
Παθ. υπερσ.	ήττήμην

1. νικιέμαι, ηττώμαι: πολλάκις ήττηνται υπό
Λακεδαιμονίων = πολλές φορές έχουν νικη-
θεί από τους Λακεδαιμονίους. ≠ νικάω.

• ήττώμαι έν τῷ δικαστηρίῳ = χάνω τη δίκη.

2. είμαι κατώτερος, υποδεέστερος, από κά-
ποιον άλλο: ήττατο τῆ γνώμη Περικλέους =
ήταν υποδεέστερος του Περικλή ως προς τη
σύνεση.

παράγ. ήττητέος.

NE ηττώμαι (με σημ. 1).

[παράγ. λ. ήττα + παρ. επίθ. -ά-ομαι].

ήττων, ήττων, ήττον ΕΠΙΘΕΤΟ

ο κοινός τύπος είναι ήσσαν. συγκριτικός βαθμός
των δλίγος, μικρός, κακός

1. κατώτερος, υποδεέστερος, ιδίως στη δύνα-
μη, ασθενέστερος: Μήδοι δέ ήσαν πλήθος μέν
οὐκ ελάσσονες τῶν Περσῶν, ρώμη δέ ήσσο-
νες = οι Μήδοι δεν ήταν λιγότεροι στον αρι-
θμό από τους Πέρσες, όμως ως προς τη δύνα-
μη ήταν ασθενέστεροι. τὸν ήττω λόγον κρείτ-
τω ποιῶ = κάνω το (αντικειμενικά) ασθενέ-
στερο επιχείρημα να είναι ισχυρότερο, δηλ.
παρουσιάζω το άδικο σαν δίκαιο, το ψεύδος
σαν αλήθεια.

2. με γενική πράγματος αυτός που δεν μπορεί
να αντισταθεί στον πειρασμό ενός πράγμα-
τος, που υποκύπτει στο πράγμα αυτό: τῶν ή-
δονῶν ήττων = αυτός που παραδίδεται στις
ηδονές.

3. το ουδ. ως επίρρημα ήττον & ήσσον λιγότε-
ρο: ταίς ξυμφοραίς ήσσον έτέρων είκομεν =
μπροστά στις συμφορές υποχωρούμε λιγότε-
ρο από τους άλλους. ≠ μάλλον.

• σε σχήμα λιτότητας οὐχ ήττον / οὐχ ήσσον λι-
γότερο δεν..., εξίσου: οὐχ ήσσον λησται ή-
σαν οί νησιῶται = λιγότερο πειρατές δεν ή-
ταν οι νησιώτες.

NE στις λόγ. φρ. κατά το μάλλον ή ήττον και
η αρχή της ήσσονος προσπαθείας.

[παράγ. λ. ήκ-α + επίθ. συγκρ. -γων, ήττα].

Θ, θ, θήτα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το όγδοο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-4ος αι. π.Χ.) προφερόταν ως [t] με δασύτητα, δηλ. ως [th], κατά την προφορά του οποίου εκβαλλόταν από το στόμα ελαφρό ρεύμα αέρα, όπως πε-ρίπου προφέρεται το t στο αγγλικό ten.

- ως αριθμητικό σύμβολο: θ' = 9, αλλά .θ = 9.000.

θάλαττα, -άτης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο κοινός τύπος είναι θάλασσα.

θάλασσα, και ειδικότερα η Μεσόγειος: ἡ παρ' ἡμῖν θάλαττα = η θάλασσά μας, πολλὰ ἐπιόντα ὑπομένω κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλατταν = υπομένω πολλές επιθέσεις και από την ξηρά και από τη θάλασσα...

παράγ. θαλάσσιος, σύνθ. θαλασσοκρατέω.

NE θάλασσα.

[πβ. Ησύχιο «δαλάγγαν θάλασσαν», ίσως μα-κεδ. γλώσσα, συγγεν. του δολιχός «επιμήκης, εκτεταμένος»].

θαλασσοκράτωρ, -ορος, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που κυριαρχεί στη θάλασσα, που έχει μεγάλη ναυτική δύναμη.

NE θαλασσοκράτορας.

[παράγ. λ. του συνθ. θαλασσοκρατέω (θά-λασσα + κρατέω) + παρ. επίθ. -ωρ].

θαλλός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κλαδί, και ειδικότερα θαλλός ἐλαίας κλαδί ελιάς: στεφανῶ τὸν νικῶντα θαλλοῦ στεφάνω = στεφανα-ώνω το νικητή με στεφάνι από κλαδί ελιάς

[παράγ. λ. θάλλω + -ος].

θάλλω PHMA

Παρατ.	ἔθαλλον
Μέλλ.	θαλῶ
Αόρ. α'	ἔθηλα
Αόρ. β'	ἔθαλον
Παρακ.	τέθηλα

1. για φυτά είμαι γεμάτος φύλλα, λουλούδια ή καρπούς. = άνθew, ἀκμάζω.

2. ευτυχῶ: ζῆ καὶ θάλλει. = εὐδαιμονέω.

παράγ. θαλερός, θαλλός, σύνθ. εὐθαλής, ἀειθαλής, ἀναθάλλω, ἀμφιθάλλω.

NE θάλλω (με σημ. 2).

[παράγ. λ. *θαλ- + -jw, πβ. αρμ. dalar «πράσι-νος, φρέσκος» = θαλερός].

θάλπος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ζέστη: θάλπος καὶ ψῆχος. ≠ ψῆχος.

[παράγ. λ. θάλπ-ω + παρ. επίθ. -ος].

θάλπω PHMA

Μέλλ.	θάλπω
-------	-------

παθ. φωνή θάλπομαι ζεσταίνομαι: θάλπομαι τοῦ θέρου = ζεσταίνομαι το καλοκαίρι.

παράγ. θαλπωρή, τὸ θάλπος. ≠ ψύχω.

NE στο σύνθ. περιθάλλω.

[*θαλ- (πβ. θάλ-λω) + π + -ω].

θάμβος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἐκπληξη και θαυμασμός: ὁ στόλος τόλμησ θάμβει περιβόητος ἐγένετο = ο στόλος έγινε ξακουστός, χάρη στο θαυμασμό για την τόλμη του.

NE θάμβος «αίγλη»,

[*θαφ- < *θέμβος με ἀβέβ. ετυμ.].

θανάσιμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. θανατηφόρος: θανάσιμα φάρμακα = θανατηφόρα δηλητήρια.

2. ετοιμοθάνατος: ἄνδρα θανάσιμον ἤδη ὄντα ἰάσατο = θεράπευσε έναν άντρα που ήταν πλέον ετοιμοθάνατος.

παράγ. θανασίμως.

NE θανάσιμος (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. *θανατ- (θάνατος) + παρ. επίθ. -μιος].

θανατώω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἐθανάτων
Μέλλ.	θανατώσω
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	θανατώσομαι
Παθ. αόρ.	ἐθανατώθην

1. σκοτώνω, θανατώνω, εκτελώ κάποιον. = ἀποκτείνω.

2. καταδικάζω κάποιον σε θάνατο.

παράγ. θανάτωσις, θανατώδης.

NE θανατώνω (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. θάνατ-ος + παρ. επίθ. -ώ].

θαργηλιών, -ώνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο ενδέκατος μήνας του αττικού ημερολογίου, από 15 Απριλίου έως 15 Μαΐου, εποχή στην οποία γιορτάζονταν τα Θαργήλια προς τιμήν του Απόλλωνα.

[παράγ. λ. θάργηλος «ονομασία ψωμιού» (ί-σως μεσογ. λ.) + παρ. επίθ. -ιών αντί του κα-νονικού -ών, σύμφωνα με τους μήνες που λή-γουν δικαιολογημένα σε -ιών (λ.χ. ☞ Βοη-δρομ-ιών, ☞ Γαμηλ-ιών)].

θαρραλέος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

ο κοινός τύπος είναι θαρραλέος

Συγκριτικός	θαρραλεώτερος
-------------	---------------

1. τολμηρός, θαρραλέος.

• θαρραλέως ἔχω πρὸς τι = αντιμετωπίζω κά-τι θαρραλέα.

2. θρασύς, αυθάδης.

3. αυτός τον οποίο επιχειρεί κανείς με αυθά-δεια χωρίς να υπολογίσει τον κίνδυνο: οἱ δει-λοι ἐπὶ τὰ θαρραλέα ἔρχονται = οι δειλοί πη-γαίνουν σε πράγματα που τους φαίνονται α-κίνδυνα.

παράγ. θαρραλεότης.

NE θαρραλέος (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. θάρρος / θάρσος + παρ. επίθ. -αλέος].

θαρρέω -ῶ ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι θαρρέω -ῶ

1. έχω θάρρος ή θράσος: λέγε θαρρῶν = μίλα με θάρρος. = τολμάω.

2. είμαι θρασύς, παράτολμος, υπερβολικά τολμηρός: ἔβρει θαρσῶ = γίνομαι υπερβολικά τολμηρός από υπεροψία.

3. δε φοβάμαι κάποιον ή κάτι: θάνατον θαρρῶ = δε φοβάμαι το θάνατο. ≠ δέδοικα «φοβάμαι».

παράγ. θάρρησις, σύνθ. ἀναθαρρέω.

[παράγ. λ. *θαρρ- (πβ. θάρρ-ος) + παρ. επίθ. -έω].

θάρρος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο κοινός τύπος είναι θάρρος

θάρρος, τόλμη: θάρρος πρὸς τοὺς πολεμίους = θάρρος απέναντι στους εχθρούς. τοὺς Ἀθηναίους θάρσος ἔλαβε = οι Αθηναίοι πήραν θάρρος.

NE θάρρος.

[*θαρρ-, πβ. αρχ. ινδ. dhr_osú- «θρασύς»].

θαρρύνω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι θαρρύνω

δίνω θάρρος: (Περικλῆς) ἐβούλετο θαρρῦναι τοὺς Ἀθηναίους = ο Περικλής ήθελε να δώσει θάρρος στους Αθηναίους.

NE το σύνθ. ενθαρρύνω.

[παράγ. λ. *θαρρυν- (πβ. αρχ. ινδ. dhr_osú- «θρασύς») + παρ. επίθ. -νω].

θάττων, θάττων, θάττων ΕΠΙΘΕΤΟ

συγκριτικός βαθμός του επιθέτου ⚡ ταχύς

[*ταχ- (ταχύς) + -ων > θάσσων με αντιματάθεση δασύτητας, *θάγ-ων].

θαῦμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κάτι που προκαλεί θαυμασμό ή απορία, κάτι που σε παραξενεύει: θαῦμα οὐδὲν τὸ μὴ πείθεσθαι τοὺς πολλοὺς τοῖς λεγομένοις = καθόλου δεν είναι παράξενο που οι πολλοί δεν πείθονται στα λόγια αυτά.

2. στον πληθ. θαύματα τεχνάσματα ταχυδακτυλοεργών.

3. έκπληξη: ἐν θαύματί εἰμι = είμαι έκπληκτος.

παράγ. θαυμάζω, σύνθ. θαυματοποιός, θαυματουργός.

[παράγ. λ. *θαν- (< θέα < θεάομαι το αττ. θέα βασίζεται στο *θᾶFᾶ < διαλ. θᾶα) + παρ. επίθ. -μα, IE *dhem-].

θαυμάζω ΡΗΜΑ

Παράτ.	ἐθαύμαζον
Μέσ. μέλλ. με ενεργ. σημ.	θαυμάσομαι
Αόρ.	ἐθαύμασα
Παρακ.	τεθαύμακα
Παθ. μέλλ.	θαυμασθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐθαυμάσθην

Παθ. παρακ. τεθαύμασμαι

1. θαυμάζω, βλέπω ή αντιμετωπίζω κάτι με θαυμασμό: θαυμάζω τινὰ ἐπὶ σοφία = θαυμάζω κάποιον για τη σοφία του.

2. εκπλήσσομαι, απορώ, παραξενεύομαι: θαυμάζω τούτου τῆς διανοίας = απορώ με τον τρόπο σκέψης αυτού του ανθρώπου.

παράγ. θαυμασμός, θαυμάσιος, θαυμαστός, σύνθ. ἀποθαυμάζω.

NE θαυμάζω (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. θαῦμα + παρ. επίθ. -άζω].

θαυμάσιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός θαυμασιώτερος

Υπερθετικός θαυμασιώτατος

1. εκπληκτικός, δηλ. που σου προκαλεί έκπληξη, απορία και σε κάνει να παραξενεύεσαι: Σωκράτης πρὸς τὰς τοῦ χειμῶνος καρτερήσεις θαυμάσια ἤργάζετο = ο Σωκράτης όσον αφορά την αντοχή του στο ψύχος έκανε πράγματα εκπληκτικά.

2. αυτός που αξίζει να τον θαυμάζει κανείς: σε προσφώνηση, συχνά ειρωνικά ὦ θαυμάσιε! = τι άνθρωπος είσαι εσύ!

παράγ. θαυμασιότης.

NE θαυμάσιος (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. θαυμάσι- (πβ. θαυμασ-μός) + παρ. επίθ. -ιος].

θαυμαστός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός θαυμαστότερος

Υπερθετικός θαυμαστότατος

1. ασυνήθιστος, που προκαλεί έκπληξη, παράξενος: καὶ ὃ πάντων θαυμαστότατον, Σωκράτη μεθύοντα οὐδεὶς πώποτε ἔδρακε = και το πιο απίστευτο από όλα, μεθυσμένο το Σωκράτη δεν τον έχει δει κανένας ως τώρα.

2. αξιοθαύμαστος: ἔργα μεγάλα καὶ θαυμαστά.

παράγ. θαυμαστικός, σύνθ. ἀξιοθαύμαστος.

NE θαυμαστός (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. θαυμάζω + παρ. επίθ. -τός].

θέα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το να κοιτάζει κάποιος κάτι, η θέα: ἔρχομαι ἐπὶ θέαν τινός = πηγαίνω να δω κάποιον.

2. το αποτέλεσμα της θέας, το θέαμα: θέαι ἀμήχανοι τὸ κάλλος = θεάματα ακαταμάχητα στην ομορφιά.

3. η θέση από όπου μπορεί να βλέπει κανείς καλά κάτι: θέαν καταλαμβάνω = πιάνω θέση, για να βλέπω.

NE θέα (με τις σημ. 1 & 3).

[*θᾶFᾶ, πβ. θεά-ομαι, ⚡ θαῦμα].

θείαινα, -αίνης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η θεά.

[παράγ. λ. θεά + παρ. επίθ. -ινα με μετάθεση τόνου].

θεάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔθεώμην
Μέλλ.	θεάσομαι
Αόρ.	ἔθεασάμην
Παρακ.	τεθέαμαι

αποθετικό ρήμα

1. κοιτάζω, παρατηρώ: *ἔθεᾶτο τὴν θεσιν τῆς πόλεως.*

• επιθεωρώ: *θεῶμαι τὸ στράτευμα.*

2. παρακολουθώ ως θεατής: *οἱ θεώμενοι = οἱ θεατές.*

☞ **παράγ.** θέαμα, θεατής, θέατρον, θεάμων, θεατός.

NE θεῶμαι «με βλέπουν» παθ. σημ. σχετική με τη σημ. 1.

[παράγ. λ. θεά + παρ. επίθ. -ομαι].

θεῖος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	θειότερος
Υπερθετικός	θειότατος

1. θεϊκός, θείος.

2. ως ουσιαστικό τὸ *θεῖον* η θεία δύναμη, το θείο.

☞ **παράγ.** θειότης, **σύνθ.** ἐκθειάζω.

NE θείος, και με τις δύο σημ. (στη **NE** η λέξη σημαίνει και «αδελφός του πατέρα»· η σημ. αυτή προέκυψε στο βασίλειο των Πτολεμαίων, όπου *θεός* ήταν ο βασιλιάς και *θεῖος* «θεϊκός» ο αδελφός του).

[παράγ. λ. θε-ός (ἀγγ. **ετυμ.**) + παρ. επίθ. -ιος].

θέλω ΡΗΜΑ ☞ **ἔθέλω.**

θέμις, -ιδος, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κανόνας δικαίου που έχει καθιερωθεί από την παράδοση και το έθιμο: *θέμις ἐστί = εἶναι δίκαιο, σωστό.*

☞ **παράγ.** θεμιτός, **σύνθ.** ἀθέμιτος, Θεμιστοκλής.

NE Θέμις (λόγ.).

[**σύνθ.** λ. *θεμ- (< τίθημι, πβ. θέμ-α) + παρ. επίθ. -ις, πβ. **αρχ. περσ.** dā-mi «δημιουργία»].

θεμιτός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

νόμιμος, δίκαιος.

☞ **παράγ.** θεμιτῶς.

NE θεμιτός (με την ίδια σημ.).

[παράγ. λ. θέμις + παρ. επίθ. -τός].

-θεν ΜΟΡΙΟ

αχώριστο μόριο. Ως β' συνθετικό δηλώνει την κίνηση από έναν τόπο: *οἴκοθεν = από το σπίτι. ἄλλοθεν = από αλλού.*

• με όνομα προσώπου *θεόθεν = από τούς θεούς. ≠ -δε, που ως β' συνθετικό δηλώνει κίνηση προς έναν τόπο, λ.χ. οἴκα-δε «προς το σπίτι».*

[παλιά κατάληξη της γενικής: *ἐμέ-θεν = ἐμοῦ, Διό-θεν = Διός*].

θεοειδής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	θεοειδέστερος
Υπερθετικός	θεοειδέστατος

θεόμορφος, δηλαδή πολύ ωραίος: *ὁ θεοειδής Πάρις = ο πανέμορφος Πάρης. ἡ ψυχὴ θεοειδές τί ἐστί = η ψυχή είναι κάτι θεόμορφο.*

NE θεοειδής (λόγ.).

[**σύνθ.** λ. θεός + εἶδος + παρ. επίθ. -ής].

θεοφιλής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	θεοφιλέστερος
Υπερθετικός	θεοφιλέστατος

αυτός που είναι αγαπητός στους θεούς.

NE θεοφιλής.

[**σύνθ.** λ. θεός + *φιλ- (< φιλέω) + παρ. επίθ. -ής].

θεράπαινα, -αίνης, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υπηρετρία. = θεραπεινίς.

[παράγ. λ. *θεράπων* + παρ. επίθ. -αίνα].

θεραπεία, -ας, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η προσφορά υπηρεσίας, η φροντίδα, η περιποίηση: *θεραπεία σώματος = φροντίδα του σώματος. = φροντίς, ἐπιμέλεια.*

2. λατρεία: *θεραπεία θεῶν = η λατρεία των θεών.*

3. περιποίηση κάποιου που αποσκοπεί στην εξασφάλιση της ευνοίας του: *θεραπεία τῶν ἀεὶ προσεστώτων = περιποίηση προς τους ἐκαστοτε ἀρχοντες. ἐν πολλῇ θεραπείᾳ ἔχω τινά = περιποιούμαι κάποιον πολύ (με την ελπίδα να αποκτήσω ένα όφελος).*

4. η περιθαλψη αρρώστου, θεραπεία: *αἱ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν θεραπεῖαι διὰ καύσεων γινόμεναι = οἱ θεραπείες που γίνονται ἀπό τους γιατρούς με καυτηριασμό.*

NE θεραπεία (με τη σημ. 4).

[παράγ. λ. *θεραπεύω* + παρ. επίθ. -ία].

θεραπευτής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αυτός που υπηρετεί τους θεούς: *θεραπευτῆς θεοῦ = ιερέας.*

2. αυτός που υπηρετεί ένα υψηλό πρόσωπο.

3. αυτός που φροντίζει, περιποιείται κάτι: *ὁ θεραπευτῆς τοῦ σώματος.*

4. αυτός που περιθάλπει ασθενείς, ο γιατρός.

☞ **παράγ.** θεραπευτικός.

NE θεραπευτής (με τη σημ. 4).

[παράγ. λ. *θεραπεύω* + παρ. επίθ. -τής].

θεραπεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔθεράπευον
Μέλλ.	θεραπεύσω
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	θεραπεύσομαι
Παθ. μέλλ.	θεραπευθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔθεραπευσάμην
Παθ. αόρ.	ἔθεραπεύθην

1. υπηρετώ κάποιον, του προσφέρω τις υπηρεσίες μου.

• ειδικότερα λατρεύω ένα θεό: *θεραπεύω τοὺς θεοὺς/τὸν Διόνυσον*.

2. κολακεύω: *θεραπεύω τὸ πλῆθος* = κολακεύω το λαό.

3. φροντίζω για κάτι: *θεραπεύω τὸ σῶμα* = ικανοποιώ τις ανάγκες του σώματος. *θεραπεύω τὴν διάνοιαν* = αναπτύσσω το μυαλό μου. *θεραπεύω τὸ ξυμφέρον* = φροντίζω για το συμφέρον μου.

4. θεραπεύω κάποιον ή κάτι ως γιατρός: *θεραπεύω τὸ σῶμα/τοὺς ὀφθαλμούς*. = *ίαομαι*.

5. καλλιεργώ: *θεραπεύω τὴν γῆν*.

††† **παράγ.** θεραπεία, θεραπευτής, θεραπευτήριο, **σύνθ.** ἀθεράπευτος, ἀποθεραπεύω.

NE θεραπεύω (με τη σημ. 4).

[**παράγ. λ.** *θεράπ-ων* + παρ. επίθ. -εύω].

θεράπων, -οντος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υπηρέτης.

• *μουσῶν θεράποντες* = οι ποιητές και οι αοιδοί. *Ἄρεως θεράποντες* = οι πολεμιστές.

††† **παράγ.** θεράπεινα.

NE θεράπων «που θεραπεύει» (λ.χ. *θεράπων ιατρός*).

[**θεραπ-*, σκοτεινής αρχής].

θέρω, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

καλοκαιρί: *θέρους ἀρχομένου* = στην αρχή του καλοκαιριού. *θέρους μεσοῦντος* = στη μέση του καλοκαιριού.

††† **παράγ.** θερινός, θέρετρον, θερίζω, θερμός, θέρμη, θερμαίνω, **σύνθ.** ἄθερμος, ἔνθερμος.

NE θέρω (λόγ.).

[**παράγ. λ.** **θερ-* (< **IE** *gh^wer-, πβ. **αρχ. ινδ.** háras «θερμότητα») + παρ. επίθ. -ος].

θέσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τοποθέτηση: *πλίνθων καὶ λίθων θέσις* = η τοποθέτηση τούβλων και της πέτρας.

2. καθιέρωση, θέσπιση: *θέσις νόμων* = νομοθεσία. *θέσις ὀνομάτων* = ονοματοδοσία.

3. θέσει όταν κάποιος ή κάτι αποκτά μια νέα ιδιότητα που δεν την είχε από τη φύση του: *Ἀθηναῖος θέσει* = ξένος που έγινε Αθηναίος πολίτης (αλλά δεν είχε γεννηθεί στην Αθήνα). ≠ φύσει.

4. ο τόπος ή η κατάσταση όπου βρίσκεται κάποιος, η θέση: *ἡ θέσις τῆς χώρας πρὸς τὰ πνεύματα* = η θέση της χώρας ως προς τους ανέμους.

††† **σύνθ.** διάθεσις, ἀνάθεσις, πρόθεσις, ὑπέροθεσις.

NE θέση (με τις σημ. 3 και 4).

[**παράγ. λ.** **θέ-*τις (< *τίθημι* + παρ. επίθ. -σις < **τις*) = **αρχ. ινδ.** hi-ti «θέσις»].

θεσμοθέτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αυτός που θέτει, καθιερώνει, θεσμούς, δηλαδή νόμους, ο νομοθέτης.

2. στην Αθήνα, στον πληθ. οί θεσμοθέται οι έξι από τους έννεά ἄρχοντας (☞ **ἄρχων**). Συγκροτούσαν συλλογική αρχή.

[**σύνθ. λ.** *θεσμός* + **θετ-* (< *τίθημι*) + παρ. επίθ. -της].

θεσμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. θεῖος νόμος: *θεσμός Ἀδραστείας* = νόμος της Αδράστειας.

2. ανθρώπινος νόμος: *οἱ θεσμοὶ τοῦ Δράκοντος*.

††† **παράγ.** θέσμιος, **σύνθ.** θεσμοθέτης, θεσμοφόρος, θεσμοφύλαξ, ἐμπρόθεσμος, ἀπρόθεσμος.

NE θεσμός.

[**παράγ. λ.** *τεθ-*μός (**τεθ-* < *τίθημι* + παρ. επίθ. -μός) > διαλ. *θε-*θμός > *θεσ-*μός].

θεσπέσιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

κάτι που πλησιάζει το θεό, θεόπνευστος, θεῖκος, αυτός που προκαλεί θαυμασμό ή κατάπληξη: *σοφοὶ καὶ θεσπέσιοι ἄνδρες*.

††† **παράγ.** θεσπεσίως.

NE θεσπέσιος.

[**σύνθ. λ.** **θέσ-*σπετος «θεόπνευστος» < *θεός* + **σπετὸς* «που μπορεί να περιγραφεί με λόγια» (πβ. *ἄσπετος*)].

θέω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔθεον
Μέλλ.	θεύσομαι & θεύσω
Για τους άλλους χρόνους ☞ τρέχω	

τρέχω: *δρομεὺς βραδέως θέων* = δρομέας που τρέχει αργά. = *τρέχω*.

††† **παράγ.** θεός (ποιητικό) «γρήγορος», **σύνθ.** βοηθέω, μεταθέω.

[**παράγ. λ.** **θεF-* + παρ. επίθ. -jω].

θεωρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔθεώρουν
Μέλλ.	θεωρήσω
Παρακ.	τεθεώρηκα
Παθ. μέλλ.	θεωρηθήσομαι

1. πηγαίνω εγώ ως *θεωρός*, δηλαδή ως αντιπρόσωπος της πόλης μου, ή στέλλω άλλους *θεωρούς*, σε μαντείο, σε αγώνες ή σε εορτές: *ἐγὼ τεθεώρηκα οὐδαμοῦ πλὴν εἰς Πάρον* = εγώ δεν έχω πάει ως επίσημος απεσταλμένος πουθενά εκτός από την Πάρο. *τὰ Ἴσθμια ἐγένετο καὶ Ἀθηναῖοι ἐθεώρουν ἐς αὐτὰ* = τελούνταν τα Ἴσθμια και οι Αθηναῖοι έστειλαν αντιπροσώπους τους σε αυτά.

2. παρακολουθώ ως θεατής: *θεωρῶ τὰ Ὀλύμπια* = παρακολουθώ τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

3. βλέπω, παρατηρώ: θεωρώ τὰ περὶ τὸν πόλεμον = παρατηρῶ πὼς διεξάγεται ἕνας πόλεμος. = θεάομαι.

4. επιθεωρῶ (στρατιώτες).

5. για διανοητική ενέργεια εξετάζω, κρίνω, σκέπτομαι, θεωρῶ: τοῦτο θεωρεῖ, εἰ τάληθῆ λέγω = τοῦτο εξέταζε, ἀν λέω τὴν ἀλήθεια. = σκοπέω.

παράγ. θεωρήμα, θεωρητικός, θεωρία, θεωρήσεις, σύνθ. ἀναθεωρέω, ἀρχιθεωρός.

NE θεωρῶ (με τὴν σημ. 5).

[παράγ. λ. θεωρός + παρ. ἐπίθ. -έω].

θεώρημα, -ήματος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θέαμα: λόγοι καὶ θεωρήματα.

NE θεώρημα «βασική αρχή» (λ.χ. μαθηματικό).

[παράγ. λ. θεωρέω + παρ. ἐπίθ. -μα].

θεωρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἀποστολή θεωρῶν, δηλ. ἀντιπροσώπων μίας πόλης, σε μαντεῖο ἢ σε πανελλήνιους ἀγῶνες ἢ οἱ ἴδιοι οἱ ἀντιπρόσωποι: ἐκάστου ἔτους θεωρίαν ἀπάγω εἰς Δῆλον = στέλνω κάθε χρόνο ἀντιπροσώπους στὴ Δῆλο.

2. τὸ ἀξίωμα τοῦ θεωροῦ, τοῦ ἀντιπροσώπου μίας πόλης.

3. τὸ νὰ παρακολουθεῖ κανεὶς ἕνα θέαμα ἀγῶνων ἢ θεατρικῆς παράστασης ὡς θεατής: οὗτ' ἐπὶ θεωρίαν ὡποτ' ἐκ τῆς πόλεως ἐξήλθες, ὦ Σώκратες = καὶ ποτέ, Σωκράτη, δε βγήκες ἀπὸ τὴν πόλη οὔτε γιὰ νὰ παρακολουθήσεις πανελλήνιους ἀγῶνες.

4. τὸ νὰ βλέπει, νὰ παρατηρεῖ κανεὶς κάτι: θεωρίας ἔνεκεν = (ταξιδεύει) γιὰ νὰ δεῖ καὶ νὰ γνωρίσει ἀγνωστά μέρη.

5. για διανοητική ενέργεια εξέταση, ἐρευνα: θεωρίαν ποιοῦμαι περὶ τίνος = εξετάζω ἕνα θέμα.

NE θεωρία «θεωρητική πλευρά, ἀνάλυση κτλ.».

[παράγ. λ. θεωρ-έω + παρ. ἐπίθ. -ία].

θεωρός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἀντιπρόσωπος ποὺ στέλνει μὴ πόλη σε μαντεῖο, σε ἀγῶνες ἢ σε εορτές: ἔπεμψαν αὐτὸν θεωρὸν εἰς τὰ Πύθια = τὸν ἔστειλαν νὰ τοὺς ἀντιπροσωπεύσει στους Πυθικούς ἀγῶνες (στους Δελφούς). 2. θεατής. 3. περιηγητής.

παράγ. τὸ θεωρικὸν «τὰ χρήματα ποὺ ἐπαιρναν ἀπὸ τὸ δημόσιο ταμεῖο οἱ πολῖτες τῆς Ἀθήνας γιὰ νὰ ἀγοράσουν εἰσιτήριο γιὰ τὸ θέατρο».

[σύνθ. λ. *θεFα- + *Fορός (ὄραω) > *θεFη-F-ορός > θε(ε)ωρός, ὅπου *θεFα = θέα].

θήκη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κιβώτιο.

2. τάφος, μέθοδος ταφῆς: ὧ παῖδες Ἑλλήνων ἴτε, ἐλευθεροῦτε... θήκας τε προγόνων = ὁρμάτε ἐμπρὸς παιδιὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐλευθερῶ-

στε... καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων. εἰς ἀναισχύντους θήκας ἐτρόποντο = κατέφυγαν σε ἀδιάντροπες μεθόδους ταφῆς.

παράγ. θηκαῖος, θηκίον, σύνθ. ὀστεοθήκη, ψοθήκη.

NE θήκη (με τὴν σημ. 1).

[παράγ. λ. *θήκ- (ἔ-θηκ-α < τίθημι) + παρ. ἐπίθ. -η].

θήλυς, θήλεια, θήλυ ΕΠΙΘΕΤΟ

θηλυκός: θήλεια ἔλαφος = θηλυκὸ ελάφι, ελαφίνα. ≠ ἄρρην «αρσενικός».

παράγ. θηλυκός, θηλύνω.

NE θήλυς (λόγ.).

[*θηλ-υς < θηλ-ή (τοῦ γυναικείου μαστοῦ), ὁμόρρ. με ἀρχ. ἰνδ. dhārú- «ποὺ βυζαίνει»].

θήρα, -ός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μυθολογικὸ τέρας. = θηρίον.

παράγ. θηρίον, θηράω, θήρα.

[*φηρ-, πβ. λατ. ferus «ἀγριος»].

θήρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κυνήγι ἀγριῶν ζώων.

2. μεταφορικά ἐπιδίωξη, συνεχῆς προσπάθεια γιὰ νὰ πετύχει κανεὶς κάτι: ἡ θήρα τοῦ ἠδέος = τὸ κυνήγι τῆς ἠδονῆς.

NE θήρα (καὶ με τὶς δύο σημ.).

[παράγ. λ. θήρ + παρ. ἐπίθ. -α].

θηράω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐθήρων
Μέλλ.	θηράσω
Αόρ.	ἐθήρασα
Παρακ.	τεθήρακα
Υπερσ.	ἐτεθηράκειν

1. κυνήγῳ: λαγῶς ὄχετο θηράσων = εἶχε φύγει, γιὰ νὰ κυνηγήσει λαγούς. = θηρεύω, ἀγρεύω.

2. στὴ μέση φωνή με ενεργ. σημ. κυριολεκτικά καὶ μεταφορικά θηρῶμαι κυνηγῳ: οἱ θηρώμενοι = οἱ κυνηγοί. θηρῶμαι τὴν τῆς σωφροσύνης δόξαν.

παράγ. θήραμα.

[παράγ. λ. θήρα + παρ. ἐπίθ. -άω].

θηρεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐθήρευον
Μέλλ.	θηρεύσω
Αόρ.	ἐθήρευσα
Παρακ.	τεθήρευκα
Μέσ. μέλλ.	θηρεύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐθηρεύσάμην
Παθ. αόρ.	ἐθηρεύθην
Παθ. παρακ.	τεθήρευμαι

1. κυνήγῳ: θηρεύω ὄρνιθας ἀγρίας = κυνηγῳ ἀγρία πουλιά. θηρεύω ἰχθύς = ψαρεύω. = ἀγρεύω, θηράω.

2. μεταφορικά προσπαθῶ νὰ πετύχω κάτι: θηρεύω εὐδαιμονίαν.

παράγ. θηρευτής «κυνηγός», θήρευσις, θήρευμα.

NE θηρεύω (και με τις δύο σημ.)

[παράγ. λ. θήρ + παρ. επίθ. -εύω].

θηρίον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. άγριο ζώο (από αυτά που κυνηγούν οι άνθρωποι). 2. γενικά ζώο. 3. θηρίο. 4. τέρας. = θήρ.

παράγ. θηριακός, σύνθ. θηριώδης «άγριος σαν θηρίο», θηριομαχέω.

NE θηρίο (με τις σημ. 3, 4).

[παράγ. λ. θήρ + παρ. επίθ. -ιον].

θής, θητός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πολίτης που εκμίσθωνε την εργατική δύναμή του, έμμισθος εργάτης (σε αντίθεση με το δούλο, που πρόσφερε την εργατική του δύναμη χωρίς καμία πληρωμή).

• πληθυντικός οί θήτες οι Αθηναίοι πολίτες που συγκροτούσαν την τέταρτη και χαμηλότερη εισοδηματική τάξη (τις ανώτερες τάξεις συγκροτούσαν από επάνω προς τα κάτω, κατά σειρά, οι πεντακοσιομέδμοι, οι ίππεις και οι ζευγίται).

παράγ. θητεύω, θητικός.

[προελλ.].

θητεύω ΡΗΜΑ

δουλεύω με μισθό, είμαι έμμισθος εργάτης: θητεύω παρά τινι = δουλεύω σε κάποιον.

NE θητεύω «υπηρετώ σε μια θέση».

[παράγ. λ. *θητ- (< θής, θητός) + παρ. επίθ. -εύω].

θίασος, -άσου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ομάδα πανηγυριστών που τραγουδούσε και χόρευε στους δρόμους προς τιμήν του Βάκχου (Διονύσου).

2. συντροφιά: τοῦ σοῦ θιάσου ἐστίν = είναι της παρέας σου, μέλος της συντροφιάς σου.

παράγ. θιασώδης, θιασώτης «οπαδός», σύνθ. θιασαρχέω, θιασάρχης.

NE θίασος «σύνολο ηθοποιών κτλ.».

[αβέβ. ετυμ.].

θλίβω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔθλιβον
Μέλλ.	θλίψω
Αόρ.	ἔθλιψα
Παρακ.	τέθλιφα
Μέσ. μέλλ.	θλίψομαι
Παθ. μέλλ.	θλιβήσομαι
Παθ. αόρ. α'	ἔθλιφθην
Παθ. αόρ. β'	ἔθλιβην
Παθ. παρακ.	τέθλιμμαι

πιέζω, συμπιέζω: θλίβει με ὁ θώραξ = με πιέζει ο θώρακας. ὡς θλίβομαι! = πόσο πιέζομαι (από το βάρος).

παράγ. θλίψις «πίεση, συμπίεση», θλιβερός, σύνθ. συνθλίβω, ἐκθλίβω, καταθλίβω.

NE θλίβω «πιέζω/προξενώ λύπη».

[*φλιβ- (☞ θλάω), πβ. λατ. fligo].

θνήσκω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	θανοῦμαι
Αόρ. β'	ἔθανον
Παρακ.	τέθνηκα
Υπερσ.	ἔτεθνήκειν

1. πεθαίνω: οἱ τεθνηκότες = οἱ τεθνεώτες = οἱ θανόντες = οι νεκροί (☞ ἀποθνήσκω).

2. χρησιμοποιείται σαν παθ. φωνή σκοτώνομαι: ὁ τεθνεὼς ὑπὸ τοῦ σοῦ πατρός = αυτός που σκοτώθηκε από τον πατέρα σου, αυτός που σκότωσε ο πατέρας σου. ≠ κτείνω «σκοτώνω».

παράγ. θάνατος, θνητός, σύνθ. ἀποθνήσκω.

[*θᾶν-, *θᾶν- > *θνη- + παρ. επίθ. -ίσκω].

θνητός, -ῆ & -ός, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

που πεθαίνει, που δε ζει αιώνια: θνητοὶ ἄνδρες. θνητὰ ζῶα καὶ φυτὰ. ≠ ἀθάνατος.

• ως ουσιαστικό οί θνητοί οι άνθρωποι.

NE θνητός.

[παράγ. λ. *θνη- (θνή-σκω) + παρ. επίθ. -τός].

θόλος, -ου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κυκλικό οικοδόμημα με κωνική στέγη.

2. στην Αθήνα το κυκλικό κτίριο που αποτελούσε την έδρα των Πρωτάνεων (☞ πρύτανις).

παράγ. θολωτός, θολία, σύνθ. θολοειδής.

NE ο θόλος «κυκλική στέγη».

[αβέβ. ετυμ., πιθ. μεσογ. λ.].

θορυβέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. κάνω θόρυβο.

2. φωνάζω επιδοκιμάζοντας όσα λέγονται, επιδοκιμάζω: λόγος τεθορυβημένος = λόγος που επιδοκιμάστηκε.

3. φωνάζω αποδοκιμάζοντας όσα λέγονται: δέομαι ὑμῶν μὴ θορυβεῖν ἐφ' οἷς ἂν λέγω ἀλλ' ἀκούειν = σας παρακαλώ να μη δείχνετε την αποδοκιμασία σας για όσα λέγω, αλλά να με ακούτε.

4. καταθορυβώ κάποιον, του προκαλώ σύγχυση.

παράγ. θορυβητικός, σύνθ. καταθορυβέω, ἐπιθορυβέω, ἀναθορυβέω.

NE θορυβώ (με τις σημ. 1, 4).

[παράγ. λ. θόρυβ-ος + παρ. επίθ. -έω].

θόρυβος, -ύβου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ο θόρυβος, η φασαρία που προκαλεί συγκεντρωμένο πλήθος. ≠ ήρεμία, ήσυχία.

2. ζωηρές εκδηλώσεις επιδοκιμασίας.

3. ζωηρές εκδηλώσεις αποδοκιμασίας.

4. σύγχυση, ταραχή: ἐγένετο ὁ θόρυβος μέγας = η ταραχή που δημιουργήθηκε ήταν μεγάλη (την ώρα της μάχης).

παράγ. θορυβέω, θορυβωδῶς, θορυβώδης, σύνθ. θορυβοποιός.

NE θόρυβος.

[*θορυ- (πβ. τον-θορύ-ζω < θρέομαι «φωνάζω δυνατά, κραυγάζω») + παρ. επίθ. -βος].

θράσος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. θάρρος, τόλμη.

2. με αρνητ. σημ. αλόγιστο θάρρος, θράσος, θρασύτητα: τοῦ θράσους ἐπέσχομεν τοῦτον = τον σταματήσαμε από τη θρασύτητά του.

NE θράσος (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. *θρασ- (πβ. θρασ-ύς) + παρ. επίθ. -ος].

θρασύνω PHMA

Μέσ. αόρ.	ἐθρασυνάμην
-----------	-------------

1. δίνω θάρρος: ὁρῶν δὲ Νικίας τὸ στρατεύμα ἀθυμοῦν ἐθάρσυνέ τε καὶ παρεμυθεῖτο = βλέποντας ο Νικίας ότι οι στρατιώτες είχαν χάσει το ηθικό τους τους έδινε θάρρος και τους παρηγορούσε.

2. παθ. και μέση φωνή θρασύνομαι παίρνω θάρρος, ενθαρρύνομαι: οὐκ ἀλόγως θρασυνόμεθα = δεν παίρνουμε θάρρος απερίσκεπτα. ≠ φοβέομαι.

3. παθ. φωνή θρασύνομαι δείχνω αλόγιστο θάρρος, αποθρασύνομαι: τούτῳ δὲ θρασυνόμενῳ οὐκ ὑπεχώρησα = μπροστά σ' αυτόν που είχε αποθρασυνθεί, εγώ δεν έκανα πίσω.

σύνθ. ἀποθρασύνομαι.

NE το σύνθ. αποθρασύνομαι (με τη σημ. 3).

[παράγ. λ. θρασ-ύς + παρ. επίθ. -νω].

θρασύς, -εία, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	θρασύτερος
-------------	------------

Υπερθετικός	θρασύτατος
-------------	------------

1. τολμηρός, γενναίος: θρασύς τὸ ἦθος. ἢ ἐλπίς θρασεῖα τοῦ μέλλοντος = η ελπίδα μου για το μέλλον είναι ακλόνητη.

2. υπερβολικά τολμηρός, ώστε να γίνεται αλαζονικός, θρασύς.

παράγ. θρασεύς, θρασύτης.

NE θρασύς (με τη σημ. 2).

[*θρασυ-, πβ. αρχ. ινδ. dhṛsú «τολμηρός» + -ς].

θραύω PHMA

Αόρ.	ἔθραυσα
------	---------

Παθ. αόρ.	ἐθραύσθην
-----------	-----------

Παθ. παρακ.	τέθραυσμαι
-------------	------------

σπάζω: θραύω τοὺς λίθους = σπάω τις πέτρες.

παράγ. θραῦσμα, θραῦσις, σύνθ. ἄθραυστος.

[*θραFσ-, πβ. θρύ-π-τω].

θρέμμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κυρίως για ημερωμένα ζώα, πρόβατα και κατσίκες ζώο, ήμερο συνήθως, που έχει τραφεί και έχει μεγαλώσει.

2. για ανθρώπους πλάσμα, δημιούργημα: δύσκολον θρέμμα ὁ ἄνθρωπος = ο άνθρωπος είναι δύσκολο πλάσμα.

NE θρέμμα (με τη σημ. 2, συνήθως στη φρ. γέννημα θρέμμα).

[παράγ. λ. *θρεπ- (πβ. θρεπ-τός < τρέφω) + παρ. επίθ. -μα].

θρίξ, τριχός, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τριχα.

• παροιμίες ἄξιον τριχός = που αξίζει όσο μια τρίχα (για κάτι που δεν έχει καμιά αξία). ἔκ τριχός κρέμαται = κρέμεται από μια τρίχα (δηλαδή βρίσκεται σε μεγάλο κίνδυνο).

NE τρίχα.

[*θριχ- + -ς > θρίξ, αλλά *θριχός > τριχός με ανομοιοτική αποδάσυνση του πρώτου από τα δύο διαδοχικά δασέα (θ - χ), **αβέβ. ετυμ.**].

θροῦς, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο κοινός τύπος είναι θρός

1. φωνές διαμαρτυρίας μέσα σε πλήθος ή συνέλευση: οἱ δὲ αἰσθόμενοι τὸν θροῦν ἤξιον... = και αυτοί, όταν αντιλήφθηκαν τις διαμαρτυρίες, ζητούσαν...

2. είδηση, φήμη, θόρυβος: ὡς γὰρ ὁ θροῦς διήλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς = όταν διαδόθηκε η είδηση για τη συμφορά μου...

[παράγ. λ. *θρο- (< θρέ-ομαι «κραυγάζω») + παρ. επίθ. -ος].

θρυλέω -ῶ PHMA

μιλώ συχνά για κάποιο θέμα, το επαναλαμβάνω συνεχώς: οἱ ποιηταὶ ἡμῖν αἰεὶ θρυλοῦσιν ὅτι... = οι ποιητές επαναλαμβάνουν διαρκώς ότι...

• παθ. φωνή θρυλεῖται γίνεται πολύς λόγος για κάτι: τὸ θρυλούμενον / τὸ τεθρυλημένον = κάτι για το οποίο μιλούν όλοι.

σύνθ. πολυθρύλητος.

NE θρυλεῖται / θρυλούνται «διαδίδεται / διαδίδονται», θρυλούμενα «διαδόσεις».

[παράγ. λ. *θρυλ- (πβ. θρύλος) + παρ. επίθ. -έω. θρύλος < *(ε)ρεF-, IE *dhrew-, θρέομαι].

θρύπτω PHMA

Μέσ. & παθ. μέλλ.	θρύψομαι
-------------------	----------

	& θρυφθήσομαι
--	---------------

Παθ. αόρ.	ἐθρύφθην
-----------	----------

Παθ. παρακ.	τέθρυμμαι
-------------	-----------

1. σπάζω σε μικρά κομμάτια, θρυμματίζω.

2. μεταφορικά συνήθως στην παθ. φωνή θρύπτομαι **α.** καταστρέφομαι ηθικά: ἠδοναῖς θρύπτομαι = καταστρέφομαι από την άσωτη ζωή. **β.** κάνω καμώματα, κάνω νάζια: ἐθρύπτετο ὡς οὐκ ἐπιθυμῶν λέγειν = έκανε νάζια ότι δήθεν δεν ήθελε να πει.

παράγ. θρύψις, θρύμμα, τρυφερός, τρυφή, σύνθ. ἀποθρύπτω, συνθρύπτω, περιθρύπτω.

NE θρύβω και (λόγ.) θρύπτω (με τη σημ. 1). [**θραFσ-* (θραύω)].

θυγάτηρ, -τρός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θυγατέρα, κόρη.

††† **παράγ.** θυγάτριον, θυγατριδοῦς «ο γιος της κόρης μου, ο εγγονός μου», θυγατριδῆ «η κόρη της κόρης μου, η εγγονή μου».

NE θυγατέρα (λόγ.).

[**θυγατερ-*, πβ. **αρχ. ινδ.** duhitár- «θυγατέρα»].

θύμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ζώο που το πρόσφεραν ως θυσία, σφάγιο: *θύμα θύω* = θυσιάζω σφάγιο.

2. αναίμακτη προσφορά, προσφορά καρπών, γεωργικών προϊόντων.

NE θύμα (μεταφορ., που έχει υποστεί μια αρνητικότερη ενέργεια, θύμα πολέμου κτλ.).

[**παράγ. λ.** *θύ-ω* + παρ. επίθ. *-μα*].

θυμοειδής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	θυμοειδέστερος
Υπερθετικός	θυμοειδέστατος

1. ψυχωμένος, αυτός που έχει νεύρο, ενεργητικότητα. ≠ άθυμος «ξέψυχος, υποτονικός».

2. οξύθυμος: *έναντία θυμοειδεί πραεία φύσις* = ο μειλίχιος χαρακτήρας είναι αντίθετος στον οξύθυμο.

• *θυμοειδής ἵππος* = άγριο άλογο.

3. στη φιλοσοφία τὸ θυμοειδές το ένα από τα τρία μέρη στα οποία διαίρεσε την ψυχή ο Πλάτωνας (τα άλλα δύο είναι το λογιστικόν και το ἐπιθυμητικόν).

[**σύνθ. λ.** *θυμός* + *εἶδ-* (*εἶδος*) + παρ. επίθ. *-ής*].

θυμόμαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Μέσ. μέλλ.	θυμώσομαι
Μέσ. & παθ. αόρ.	ἐθυμώθη
Μέσ. & παθ. παρακ.	τεθύμωμαι

οργίζομαι: *πᾶς παντὶ θυμοῦται* = καθέννας θυμώνει με τον καθένα.

NE θυμώνω.

[**παράγ. λ.** *θυμό-ς* + παρ. επίθ. *-όμαι*].

θυμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. επιθυμία: *δειπνήσαντες ἀπελαύνετε ὅπου ὑμῖν θυμός* = δειπνήστε και πηγαίνετε όπου επιθυμείτε.

2. ηθικό, θάρρος: *θυμοῦ ἐμπύπλαμαι* = είμαι γεμάτος θάρρος, είναι ακμαίο το ηθικό μου.

3. οργή, θυμός: *οἱ λογισμῶ ἐλάχιστα χρώμενοι θυμῶ* = όσοι, εξαιτίας της οργής τους, ελάχιστα ακολουθούν τη λογική τους.

††† **παράγ.** θυμικός, θυμώδης, θυμώ, **σύνθ.** θυμηδία, θυμοειδής.

NE θυμός (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** **θυ-* (*θύω* «μεινόμεναι»), συγγεν. με **λατ.** *fumus*].

θύρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πόρτα: *θύραν κρούω/πατάσσω/κόπτω* = χτυπώ την πόρτα. *θύραν ἀνοίγνυμι* = ανοίγω την πόρτα. *ἐπειδὴ ἐκρούσαμεν τὴν θύραν, ἀνοίξας καὶ ἰδὼν ἡμᾶς...* = όταν χτυπήσαμε την πόρτα, αφού άνοιξε και μας είδε...

2. ιδιαίτερα για βασιλείς αἰ τοῦ βασιλέως θύραι τα ανάκτορα, η αυλή των ανακτόρων.

††† **παράγ.** θύραζε, θύραθεν, θυραῖος, θυρεός, θυρίς, **σύνθ.** θυροειδής, θυρωρεῖον, θυρωρός, ἄθυρος.

NE θύρα (λόγ., με τη σημ. 1).

[**θυρ-*, πβ. **λατ.** *fores*, αιτ. *foras*].

θύραζε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. προς την πόρτα, έξω από την πόρτα.

2. γενικά έξω: *ἄπειμι θύραζε* = βγαίνω έξω. *οἱ θύραζε* = όσοι βρίσκονται έξω. ≠ ἐντός, ἔνδον. [**παράγ. λ.** *θύρα* + παρ. επίθ. *-ζε*].

θύραθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

έξω από την πόρτα, απ' έξω: *οὔτ' ἔνδοθεν, οὔτε θύραθεν* = ούτε από μέσα ούτε απ' έξω. *οἱ θύραθεν* = οι ξένοι. ≠ ἔνδοθεν «από μέσα».

[**παράγ. λ.** *θύρα* + παρ. επίθ. *-θεν*].

θύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔθυον
Μέλλ.	θύσω
Αόρ.	ἔθυσα
Παρακ.	τέθυκα
Μέσ. μέλλ.	θύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔθυσάμην
Παθ. αόρ.	ἐτύθη
Παθ. παρακ. κάποτε με μέση σημ.	τέθυμαι
Παθ. υπερσ.	ἔτεθύμην

1. θυσιάζω: *θύω θεοῖς* = προσφέρω θυσία στους θεούς. *θύω ἑκατόν βοῦς* = θυσιάζω εκατό βόδια.

2. μέση φωνή θύομαι προσφέρω θυσία, για να μάθω κάτι από τους θεούς: *ἐπ' ἐξόδῳ ἐθύετο Ξενοφῶν* = ο Ξενοφών πρόσφερε θυσίες, για να μάθει αν πρέπει να επιχειρήσει την έξοδο.

3. γιορτάζω προσφέροντας θυσίες ή προσφορές: *βασιλέως γενέθλια πᾶσα ἡ Ἀσία θύει* = ολόκληρη η Ασία γιορτάζει τα γενέθλια του βασιλιά.

††† **παράγ.** θυσία, θύτης, θύμα, θυμέλη.

[**θυ-*, *θύω* με αρχική σημασία «μιαυρίζω, καίω», πβ. *θυμός*, **λατ.** *fumus* «μιαύρος»].

θωπεύω ΡΗΜΑ

κολακεύω: *θωπεύω τὸν δεσπότην λόγῳ* = κολακεύω με τα λόγια μου τον άρχοντα.

††† **παράγ.** θωπεία, θωπευτικός, θώπευμα.

NE θωπεύω.

[**παράγ. λ.** *θώψ*, *θωπὸς* «κόλακας» + παρ. επίθ. *-εύω*, ομόρρ. με *τέθηπα* (παρακ. του *θαν-*

μάζω), πβ. θώψ = κόλαξ, ὁ μετὰ θανατασμοῦ ἐγκωμιστήσ].

θωρακίζω ΡΗΜΑ

1. εξοπλίζω με θώρακα: ἐθωράκισε τοὺς ἱππέας καὶ τοὺς ἵππους. οἱ τεθωρακισμένοι = οἱ στρατιώτες που φοροῦν θώρακα.

2. γενικά εξοπλίζω με αμυντικό οπλισμό.

παράγ. θωρακισμός.

ΝΕ θωρακίζω (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** θώραξ, -ακος + παρ. επίθ. -ίζω].

I

I, ι, ιῶτα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το ἔνατο γράμμα του ελληνικοῦ αλφαβήτου.

• ως αριθμητικό σύμβολο: ι´ = 10, ἀλλά ι = 10.000.

-ι

δεικτικόν ιῶτα που προσκολλάται στο τέλος ὄλων των πτώσεων της δεικτικής αντωνυμίας, για να ενισχύσει τη σημασία τους: οὕτωσὶ «αὐτός ἐδῶ», αὐτῆί, τουτί, ἐκεινοσὶ κτλ. Επίσης προσκολλάται στο τέλος δεικτικῶν επιρρημάτων οὕτωσὶ, ἐνθαδὶ κτλ.

ἴαμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φάρμακο, γιατρικό. = φάρμακον.

[*ία- (< ἰάομαι-ῶμαι) + παρ. επίθ. -μα].

ἰάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Παρ.τ.	ἰώμην
Μέσ. μέλλ.	ἰάσομαι
Μέσ. ἀόρ.	ἰασάμην «θεράπευσα»
Παθ. ἀόρ.	ἰάθην «θεραπεύτηκα»

θεραπεύω, γιατρεύω: ἰῶμαι τοὺς κάμνοντας = θεραπεύω τους αρρώστους.

• μεταφορικά μὴ τῷ κακῷ τὸ κακὸν ἰῶ = μην πᾶς να διορθώσεις το κακό με ἄλλο κακό (και το κάνεις, δηλαδή, χειρότερο).

• παροιμία ὁ τρώσας ἰάσεται = ἐκεῖνος που πλήγωσε κάποιον θα τον θεραπεύσει κιόλας (δηλ. ὅποιος ἔκανε τη ζημιά, ο ἴδιος να την επανορθώσει).

παράγ. ἴαμα, ἰασμός, ἴασις, Ἰασώ, ἰατός, ἰατρός, **σύνθ.** ἀνίατος, δυσίατος.

[*ία- + -ομαι, πῖθ. συγγ. με το ἰαίνω (*i(σ)αν-ιω), ὁμόρρ. με **αρχ. ἰνδ.** isanyati «θέτω σε κίνηση»].

ἰάσιμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αὐτός που μπορούμε να τον θεραπεύσουμε: τραῦμα ἰάσιμον. = ἰατός. ≠ ἀνίατος.

• μεταφορικά ἰάσιμον ἁμάρτημα = σφάλμα που μπορούμε να διορθώσουμε.

[**παράγ. λ.** *ίασ- (πβ. ἴασ-ις < ἰάομαι-ῶμαι) + παρ. επίθ. -ιμος].

ἴασις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θεραπεία.

ΝΕ ἴαση (λόγ.).

[**παράγ. λ.** *ία- (< ἰάομαι-ῶμαι) + παρ. επίθ. -σις].

ἰδέα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἐξωτερική εμφάνιση (ορατὴ μορφή, σχῆμα, ὄψη) ἀνθρώπου ἢ πράγματος: τὴν ἰδέαν πάνυ καλός = πολὺ ωραῖος στην ἐξωτερική εμφάνιση. τὸ μέγεθος καὶ ἡ ἰδέα = το μέγεθος και η μορφή (το σχῆμα).

2. εἶδος: πολλαὶ ἰδέαι πολέμων = πολλὰ εἶδη πολέμων.

3. στη φιλοσοφία του Πλάτωνα, πλῆθ. ἰδέαι οἱ ἰδεώδεις μορφές ἐννοιῶν ἢ πραγμάτων. Επίσης και στον ἐνικό ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέα = η ἰδεώδης μορφή του καλοῦ.

ΝΕ ἰδέα «ἰδεατὴ σύλληψη μιας ἐννοίας».

[*Φειδ-, πβ. **λατ.** video, **ΙΕ** *wid-].

ἰδία ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ἰδιαίτερα, ἰδιωτικά: πεφύκασι γὰρ ἅπαντες καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἁμαρτάνειν = γιατί ἀπὸ τη φύση τους ὅλοι οἱ ἄνθρωποι κάνουν λάθη και στην ἰδιωτική και στη δημοσία ζωὴ τους. ≠ δημοσία.

[**παράγ. λ.** ἴδιος + παρ. επίθ. -α].

ἴδιος, -ία & -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἰδιαίτερος & ἰδιώτερος
Υπερθετικός	ἰδιαίτατος & ἰδιώτατος

1. ἰδιωτικός, ἀτομικός, προσωπικός: πλοῦτος ἴδιος καὶ δημοσίος. ≠ κοινός, δημοσίος.

2. δικός μου: τὸ χωρίον τοῦτο ἡμέτερον ἴδιόν ἐστι = αὐτὸ το κτήμα εἶναι δικό μας. ≠ ἄλλοτριος «ξένος».

• τὰ ἴδια τα δικά μου θέματα, τα δικά μου συμφέροντα. & με ἀντωνυμία τοῦμὸν ἴδιον λέγω = λέω τη δική μου ἀποψη. τὰ ἐμὰ ἴδια = τα δικά μου θέματα. τὰ ὑμέτερα ἴδια = τα δικὰ σας θέματα.

3. ἰδιαίτερος, ξεχωριστός: ἐκάστω τῶν ὀνομάτων τούτων ὑπόκειται τις ἴδιος οὐσία = στο καθένα ἀπὸ τα ὀνόματα αὐτὰ ὑπόκειται κάποια ξεχωριστὴ οὐσία.

παράγ. ἰδία, ἰδίως, ἰδιάζω, ἰδιότης.

ΝΕ ἰ-δι-ος (με τρεις συλλαβές) σε λόγιας προέλευσης φράσεις, με τη σημ. 1. Επίσης ἰδ-ιος (με δύο συλλαβές) «το αὐτὸ πρόσωπο ἢ πράγμα».

[αρχαιότερος τύπος *Fhédios, ίσως από το *σF-έδ-ιος, πβ. **λατ.** sed, sē-pago, **αργολ.** Fhεδίστας «ιδιώτης»].

ιδιωτεύω ΡΗΜΑ

1. περιορίζομαι στην ιδιωτική μου σφαίρα. ≠ δημοσιεύω «ασχολούμαι με τα κοινά», πολιτεύομαι, ἄρχω.

2. είμαι ανίδεος σε κάτι, άσχετος με κάτι: τῆς ἀρετῆς οὐδένα δεῖ ιδιωτεύειν = κανένας (πολίτης) δεν πρέπει να είναι ανίδεος σχετικά με την αρετή (να απέχει από την αρετή).

παράγ. ιδιωτεία.

NE ιδιωτεύω (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** ιδιώτης + παρ. επίθ. -εύω].

ιδιώτης, -ου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σε αντίθεση προς το κράτος, την πόλη ο ιδιώτης, το μεμονωμένο άτομο: πολλοῦ ἄξιος καὶ πόλει καὶ ιδιώταις = πολύτιμος και για τα κράτη και για τα επιμέρους άτομα.

2. αυτός που είναι αποτραβηγμένος στην ιδιωτική του σφαίρα, που δεν είναι αναμειγμένος στην πολιτική: ἀνὴρ ιδιώτης. = πολιτευόμενος.

3. αυτός που δεν έχει ειδικές γνώσεις σε έναν τομέα: ἰατρὸς καὶ ιδιώτης (σε σχέση αντίθεσης, γιατρός και μη γιατρός).

4. ανίδεος σε κάτι, άσχετος.

παράγ. ιδιωτικός.

NE ιδιώτης (με τις σημ. 1, 2).

[**παράγ. λ.** ἴδιος + παρ. επίθ. -ώτης].

ιδιωτικός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. ατομικός, ιδιωτικός. ≠ δημόσιος, κοινός.

2. αυτός που γίνεται χωρίς ειδική κατάρτιση, ερασιτεχνικός: τὸ ἐμὸν παράδειγμα τοιοῦτον, ιδιωτικὸν ἴσως = αυτό ήταν το δικό μου υπόδειγμα, ερασιτεχνικό ίσως.

παράγ. ιδιωτικῶς.

NE ιδιωτικός (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** ιδιώτης + παρ. επίθ. -ικός].

ιδρύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἵδρουν
Μέλλ.	ἵδρῶσω
Αόρ.	ἵδρῶσα
Παρακ.	ἵδρῶκα
Παθ. μέλλ.	ἵδρῶθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἵδρῶσάμην
Παθ. αόρ.	ἵδρῶθην
Παθ. παρακ.	ἵδρῶμαι

1. βάζω κάποιον να καθίσει κάπου, τον εγκαθιστώ: ἵδρῶσας τὸν στρατὸν ἠσύχαξε = αφού έβαλε το στρατό να στρατοπεδεύσει, περίμενε ήσυχος.

2. μέση φωνή ιδρύομαι στήνω, ανεγείρω: ἵδρῶμαι βωμοὺς καὶ ἀγάλματα θεῶν = ανεγείρω βωμούς και στήνω αγάλματα θεών.

παράγ. ἵδρυμα, ἵδρυτέον.

NE ιδρύω «κτίζω, δημιουργώ κτλ.».

[*σεδρῶ-ιω, *σεδ-, πβ. ἔζομαι, στένωση ε > ι].

ιερεῖον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ζῶο που προορίζεται για θυσία, σφάγιο.

[**παράγ. λ.** *ιερέ- (< ἱερε-ύς) + επίθ. -ιον].

ιερομηνία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο ιερός μήνας, κατά τη διάρκεια του οποίου τελούνταν οι μεγάλες γιορτές και σταματούσαν οι πόλεμοι: τὴν πόλιν κατέλαβον ἐν σπονδαῖς καὶ προσέτι ἱερομηνία = κυριεύσαν την πόλη σε καιρό ειρήνης, και μάλιστα σε καιρό γιορτής.

[**σύνθ./παράγ.** ἱερός + μην- (μῆν, μηνός) + παρ. επίθ. -ία].

ιερομνήμων, -ονος, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

εκπρόσωπος τον οποίο έστελνε κάθε κράτος-μέλος της Αμφικτιονίας της Ανθήλης (ή Δελφικής Αμφικτιονίας), για να το αντιπροσωπεύσει στο συνέδριο της Αμφικτιονίας.

[**σύνθ. λ.** ἱερός + μνήμων].

ιερόν, -οῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ναός.

[επίθετο ἱερός, ἱερόν (ενν. οἶκημα)].

ιερός, -ά, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ιερώτερος
Υπερθετικός	ιερώτατος

1. θείος, ιερός (για πράγματα που τα δημιουργεί και τα ορίζει ο θεός): ἱερός ποταμός.

2. αυτός που είναι αφιερωμένος στους θεούς, αγιασμένος: ἱερός βωμός. ἱερόν ἄλσος.

3. τόπος που προστατεύεται από κάποιο θεό: ἱερά Ἄθηναι.

4. ως ουσιαστικό τὰ ἱερά **α.** σφάγια: ἱερά τέλεια = σφάγια που βρίσκονται στην τέλεια ανάπτυξή τους. **β.** τα σημάδια που παρέχουν οι θυσίες: τὰ ἱερά καλὰ ἦν. **γ.** οι θρησκευτικές τελετές.

παράγ. ἱερεῖον, ἱερώω -ῶ.

NE ιερός (με τις σημ. 1,2,3).

[*ιε- (eis-/is-, πβ. **αρχ. ινδ.** isyati «κινώ, βιάζομαι») + παρ. επίθ. -ρός].

ιερόσυλος, -ύλου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που ληστεύει ναό, που κάνει ιεροσυλία.

παράγ. ἱεροσυλία, ἱεροσυλέω -ῶ «κλέβω ιερά πράγματα».

NE ιερόσυλος.

[**σύνθ. λ.** ἱερόν + συλάω].

ιεροφάντης, -ου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο ανώτατος ιερέας των Ελευσινίων μυστηρίων.

[**παράγ./σύνθ. λ.** ἱερός + *φαν- (φαίνω) + παρ. επίθ. -της].

ἴημι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἴην
Μέλλ.	ἴσω

Αόρ.	ἦκα
Παρακ.	εἶκα
Μέσ. & παθ. ενεστ.	ἴεμαι
Μέσ. & παθ. παρατ.	ἴεμην
Μέσ. μέλλ.	ἦσομαι
Παθ. μέλλ.	ἐθήσομαι
Μέσ. αόρ. α΄	ἦκάμην
Μέσ. αόρ. β΄	εἴμην
Παθ. αόρ.	εἴθην
Παθ. παρακ.	εἴμαι

συνήθως σύνθετο, ☞ **ἀφίημι** και **ἐφίημι**

1. αφήνω κάτι ή κάποιον ελεύθερο από περιορισμούς, αμολάω: οἱ πολέμιοι δείσαντες ἦκαν ἑαυτοὺς εἰς τὴν νάπην = οι εχθροί φοβήθηκαν και αμόλησαν τους εαυτούς τους προς τη δασώδη κοιλάδα.

2. για ήχους βγάζω, εκστομίζω: Δωριίδα γλώσσαν ἴημι = μιλώ στη δωρική διάλεκτο. χορδαὶ μέλη ἰᾶσι = οι χορδές βγάζουν μελωδικούς ήχους.

3. ρίχνω κάτι μακριά: ἴημι βέλος = ρίχνω βέλος. = βάλλω, ῥίπτω.

• ως αμετάβατο ὁ τοξότης ἴησι = ο τοξότης ρίχνει (ενν. το βέλος).

☞ **σύνθ.** ἀφίημι, ἐφίημι, παρήμι, συνίημι, προσίεμαι, ἐπαφίεμαι.

[*jε-, *jη-, με αναδιπλ. *ji-jημι].

ἴθι PHMA

προστακτική του εἶμι (☞ **εἶμι**, **ἔρχομαι**)

1. πήγαινε: ἴθι ἐς κόρακα = πήγαινε, άντε στον κόρακα.

2. ως επιφώνημα ενθάρρυνσης εμπρός! ἔλα!: ἴθι νῦν = ἔλα τώρα! = ἄγε.

[ἴ-θι = **αρχ. ινδ.** i-hi].

ικανός, -ή, -ὄν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ικανώτερος
Υπερθετικός	ικανώτατος

1. για πρόσωπα αυτός που έχει τη δύναμη, είναι σε θέση να πετύχει κάτι, ικανός: ἱκανὸς ζημιούσιν = έχει την ισχύ να τιμωρεί.

2. για πράγματα αρκετός, επαρκής: σώματος ἰσχύς ἱκανὴ ἐπὶ τοὺς πόνοους = σωματική δύναμη αρκετή για βαριές δουλειές.

3. επίρρημα ἱκανῶς **α.** αρκετά, επαρκῶς. **β.** ἱκανῶς ἔχω εἶμαι αρκετός, επαρκῶ.

☞ **παράγ.** ἱκανότης, ἱκανόω -ὄ, ἱκανῶς.

NE ικανός (με τη σημ. 1).

[*(σ(ε)ικ-, *ἰκ- (πβ. ἰκ-ω, ἰκ-νέομαι-οῦμαι) + παρ. επίθ. -αν + παρ. επίθ. -ός, ομόρρ. με **λιθ.** σιέκκι «βρόσχω με το χέρι»].

ἰκνέομαι -οῦμαι PHMA

Παρατ.	ἰκνούμην
Μέλλ.	ἴξομαι
Αόρ. β΄	ἰκόμην

Παρακ.	ἴγμαι
Υπερσ.	ἴγμην

εὐχρηστο ιδίως ως σύνθετο με προθέσεις ἀπὸ ☞ **ἀφικνέομαι**, ἐξ ☞ **ἐξικνέομαι**, ἐπὶ ☞ **ἐφικνέομαι**. πηγαίνω κάπου, φτάνω.

[ἰκ-νέ-ομαι, *ἰκ-, **IE** αρχής].

ἰλαρός, -ά, -ὄν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἰλαρότερος
Υπερθετικός	ἰλαρώτατος

εὐθυμος, χαρωπός: ἰλαραὶ ἀντὶ σκυθρωπῶν ἦσαν = ἦταν εὐθυμες αντί να είναι σκυθρωπές. = φαιδρός.

☞ **παράγ.** ἰλαρῶς, ἰλαρότης «ευθυμία».

NE ἰλαρός (λόγ.).

[**παράγ. λ.** ἴλα-ος + παρ. επίθ. -ρός].

ἴλεως, -ως, -ὄν ΕΠΙΘΕΤΟ

ατικόκλιτο, ο κοινός τύπος είναι ἴλαος, -ος, -ον

1. για θεούς ευμενής, που έχει ευνοϊκή διάθεση για τους ανθρώπους: θεὸν ἐπικαλώμεθα, ὁ δὲ ἀκούσας ἴλεως ἡμῖν ἔλθοι = ας επικαλεστούμε το θεό και αυτός, αφού μας ακούσει, ας έρθει ευμενής απέναντί μας.

2. για ανθρώπους πρᾶος, καλός: δέξαι με ἴλεως = να με δεχτείς με καλοσύνη.

[*ἴληFος, ομόρρ. με *ἴλημι (μόνο στην προστ. ἴληθι) «εἶμαι ευμενής», *σλη-, *σλα].

ἰλιγγιάω -ῶ PHMA

έχω ἰλιγγο, ζαλιζομαι: ἐσκοτώθην καὶ ἰλιγγίασα = σκοτείνιασαν τα μάτια μου και ζαλίστηκα.

[**παράγ. λ.** ἰλιγγ-ος + παρ. επίθ. -ιάω. ἰλιγγος «ζάλη», *Fελ-, ειλέω -ῶ «τυλίγω, συστρέφω», και εἴλιγγος, εἴλιγγξ].

ἰμάτιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εξωτερικό ρούχο που φορούσαν πάνω από το χιτῶνα αντιστοιχεί στο δικό μας πανωφόρι.

2. στον πληθ. ἰμάτια τα ρούχα.

[υποκορ. του ἴμα/εἴμα < *Fεσ-μα *Fεσ-, πβ. *Fεσ-νυ-μι > ἔννυμι «ενδύω»].

ἴνα (Α) ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

τελικός

1. με υποτακτική, όταν η κύρια πρόταση έχει ρήμα αρκτικού και μερικές φορές ιστορικού χρόνου για να: κύνας τρέφεις, ἴνα σοι τοὺς λύκους ἀπὸ τῶν προβάτων ἀπερύκωσιν = τρέφεις σκυλιά, για να σου απομακρύνουν τους λύκους από τα πρόβατα.

2. με ευκτική, όταν η κύρια πρόταση έχει ρήμα ιστορικού χρόνου: ἴνα μὴ ἀτελής ὁ λόγος γένοιτο... στάντες ἐν τῷ προθύρῳ διελεγόμεθα = για να μην το αφήσουμε στη μέση το θέμα, σταματήσαμε στην εξώπορτα και συζητούσαμε.

3. η αρνητική μορφή του ἴνα μὴ για να μη: οὔτος τὰ πλοῖα κατέκαυσε, ἴνα μὴ Κῦρος διαβῆ

= αυτός έκαψε τα πλοία, για μην περάσει απέναντι ο Κύρος.

4. σε ελλειπτικές χρήσεις ίνα τί; με ποιο σκοπό, προς τι; ὦ Μέλητε, *ίνα τί ταῦτα λέγεις;* = με ποιο σκοπό τα λες αυτά, Μέλητε;

NE να.

[☞ επίρρ. **ίνα (B)**].

ίνα (B) ΕΠΙΡΡΗΜΑ

τοπικό

1. όπου: *έν αγορᾶ ίνα ὑμῶν πολλοὶ ἀκηκόατε* = και στην αγορά... όπου πολλοὶ από σας έχετε ακούσει (εμένα το Σωκράτη).

2. προς το μέρος όπου: *ίνα οἴχεται* = προς την κατεύθυνση που πήρε φεύγοντας.

[πιθ. *jo, *ji (συγγεν. του αναφορικού ὄς) + -να (επίθημα οργανικής πτώσης) = **αρχ. ινδ.** -na].

ίος, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σκουριά: *ίος χαλκῶ και σιδήρῳ* = σκουριά στο χαλκό και στο σίδηρο.

[*Fισ-ος, πβ. **λατ.** virus].

ίππαρχος, -άρχου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αρχηγός του ιππικού.

☞ **παράγ.** *ίππαρχέω* -ῶ, *ίππαρχία*, *ίππαρχικός*.

[**σύνθ. λ.** *ίππος* + *ἄρχω*].

ίππεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ιππέας.

2. στον πληθ. *ίππεις* οι πολίτες που ανήκαν στη δεύτερη από τις τέσσερεις εισοδηματικές τάξεις στις οποίες υπάγονταν οι Αθηναίοι. Λέγονταν επίσης *τριακκοσιομέδιμνοι*. (Η ανώτατη εισοδηματική τάξη ήταν οι *πεντακκοσιομέδιμνοι*, η δεύτερη οι *ίππεις*, η τρίτη οι *ξευγίται* και η τέταρτη και χαμηλότερη οι *θήτες*).

NE ιππέας.

[**παράγ. λ.** *ίππ-ος* + *παρ. επίθ. -εύς*].

ίππεύω ΡΗΜΑ

1. είμαι επάνω σε άλογο, *ίππεύω*.

2. είμαι έφιππος στρατιώτης, υπηρετώ στο ιππικό: *οἱ ἐπὶ τῶν Τριάκοντα ίππεύσαντες* = όσοι υπηρέτησαν στο ιππικό τον καιρό των Τριάκοντα.

☞ **παράγ.** *ίππειά*.

NE *ίππεύω*.

[**παράγ. λ.** *ίππ-ος* + *παρ. επίθ. -εύω*].

ίππικός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που έχει σχέσεις με *ίππεις* ή με άρματα: *ίππικός άγών* = ιπποδρομία ή αρματοδρομία.

2. αυτός που έχει πείρα στην ιππασία. ≠ ἄφιππος.

3. ως ουσιαστικό **α.** ή *ίππική* (ενν. τέχνη) η τέχνη της ιππασίας. **β.** τὸ *ίππικόν* τμήμα έφιππων στρατιωτών, *ίππικό*.

NE *ίππικός*, το *ίππικό* (με τη σημ. 3β).

[**παράγ. λ.** *ίππ-ος* + *παρ. επίθ. -ικός*].

ίππος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. άλογο, *ίππος*: ή *ίππος* = η φοράδα.

2. ή *ίππος* το *ίππικό*: *διακοσία ίππος* = *ίππικό* διακοσίων *ίππέων*.

3. ὁ δούρειος *ίππος* το ξύλινο άλογο με το οποίο κατόρθωσαν οι Έλληνες να κυριεύσουν την Τροία.

☞ **παράγ.** *ίππεύς*, *ίππεύω*, *ίππικός*, *ίππηδόν*, *ίππότης* «*ίππέας*», **σύνθ.** *ίππαρχος*, *ίπποκόμος*, *ίπποτρόφος*.

NE *ίππος* (λόγ., με τη σημ. 1).

[*ek^wο-, *μυκην. ik^wο* > *ίππος*, πβ. **λατ.** equus].

ίσθι ΡΗΜΑ

1. προστακτική του ρήματος *είμι* να είσαι.

2. προστακτική του ρήματος *οἶδα* γνώριζε.

Ίσθμια, -ίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα

πανελλήνιος αθλητικός διαγωνισμός που τελούνταν προς τιμήν του Ποσειδώνα κάθε δύο χρόνια στον Ίσθμό της Κορίνθου.

[ουδ. πληθ. του *Ίσθμιος* (< *Ίσθμός* + *παρ. επίθ. -ιος*) (ενν. *ιερά*)].

ίσθμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. λωρίδα γης ανάμεσα σε δύο θάλασσες, στενή δίοδος.

2. *Ίσθμὸς* ο *Ίσθμός* της Κορίνθου.

☞ **παράγ.** *Ίσθμια*, *Ίσθμιος*, *Ίσθμοῖ* «στον Ίσθμό ή στα Ίσθμια», **σύνθ.** *Ίσθμιονίκης*.

NE *Ίσθμός* (με τη σημ. 1) & *Ίσθμός* (με σημ. 2).

[*iθ- + -μός > *iθμός > *Ίσθμός* (όπου το -σ- μένει ανερωμήνευτο)].

Ίσομοιρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ίσο μερίδιο σε κάτι, με κάποιον άλλο: ή *Ίσομοιρία τῶν κακῶν, ἔχουσα τινὰ κούφισιν...* = το ίσο μερίδιο στις συμφορές, που φέρνει κάποια ανακούφιση (όταν το μοιράζεσαι με τους άλλους).

[**παράγ. λ.** *Ίσόμοιρος* (**σύνθ.** *Ίσος* + *μοῖρα*) + *παρ. επίθ. -ία*].

Ίσονομία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πολιτική ισότητα διά του νόμου, ισότητα πολιτικών δικαιωμάτων, ίση συμμετοχή στην εξουσία: *Ίσονομία γυναιξὶ πρὸς ἄνδρας και ἄνδρασί πρὸς γυναῖκας* = πολιτική ισότητα των γυναικών προς τους άνδρες και των ανδρών προς τις γυναίκες.

NE *Ίσονομία* (από τη NE σημ. απουσιάζει η *πολιτική* διάσταση του όρου και ισχύει μόνο η *νομική*).

[**παράγ. λ.** *Ίσόννομος* (*Ίσος* + *νόμος*) + *παρ. επίθ. -ία*].

Ίσοπαλής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

1. *Ίσόπαλος* στη μάχη.

2. γενικά ίσος στη δύναμη, στην αξία, στην αποτελεσματικότητα: *ἦσαν πλήθει ἰσοπαλεῖς τοῖς ἐναντίοις* = ήταν ίσοι ως προς τον αριθμό με τους εχθρούς.

παράγ. ἰσοπαλία.

[**σύνθ. λ.** ἴσος + *παλ- (παλαίω) + -ής].

ἴσος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ἰσαίτερος
Υπερθετικός	ἰσαίτατος

1. ἴσος, αυτός που είναι ίδιος με κάποιον ή κάτι άλλο ως προς το μέγεθος, τη δύναμη, τον αριθμό: *ἴσα τὸν ἀριθμὸν* = ἴσα ως προς τον αριθμό.

2. αυτός που είναι ἴσα μοιρασμένος ή κατανεμημένος

• ἡ ἴση / τὸ ἴσον ἴσο μερίδιο.

3. αυτός που βασίζεται στην ισότητα δικαιωμάτων *τὴν πολιτείαν ἰσαίτερον καθίστημι* = καθιστώ το πολίτευμα πιο ισόνομο.

• τὰ ἴσα ἴσα δικαιώματα, ισότητα. ἡ ἴση καὶ ὁμοία (ενν. δίκη) ἴσα δικαιώματα, ισότητα: *τῆς ἴσης καὶ ὁμοίας μετέχω* = ἔχω ἴσα δικαιώματα (με κάποιον άλλον).

4. για πρόσωπα δίκαιος, αμερόληπτος: ἴσος δικαστής.

5. για ἔδαφος επίπεδος, ομαλός: *εἰς τὸ ἴσον κατεβαίνω* = κατεβαίνω στην πεδιάδα.

6. επιρρηματικές φράσεις **α.** ἴσα καὶ σαν: *ἐν τῷ ἱερῷ ἔσμεν ἴσα καὶ ἰκέται* = στο ἱερό βρισκόμαστε σαν ἰκέτες. **β.** ἐξ ἴσου ἐξίσου: *σέ τε καὶ τόνδε ἐξ ἴσου οἰκτιρομεν* = λυπόμαστε ἐξίσου και σένα και αυτόν ἐδώ.

παράγ. ἴσως, ἰσαίτερος, ἰσαίτατος, ἰσότης, ἰσάζω, **σύνθ.** ἰσοβαρής, ἰσοσκελής, ἄνισος.

NE ἴσος (με τη σημ. 1).

[**FίσFος*, **IE** *weid-s-wos (πβ. *εἶδος*) «ισόμορφος»].

ἰσοτελής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

για τους *μετοίκους* εκείνους που είχαν προνομακὴ μεταχείριση αυτός που πληρώνει τους ἴδιους φόρους με τους πολίτες.

παράγ. ἰσοτέλεια.

[**σύνθ. λ.** ἴσος + *τελεσ- (τέλος) + -ής].

ἰσόω -ῶ ΡΗΜΑ

1. κάνω κάτι ἴσιο, το ἰσιώνω.

2. παθ. φωνή ἰσοῦμαι γίνομαι ἴσος ή ὁμοιος με κάποιον άλλο, ἐξισώνομαι ή ἐξομοιώνομαι: *οὔτε κρείττω οὔτε ἰσοῦμενον ἀνέξομαι αὐτόν* = δε θα ανεχτώ να γίνει οὔτε ἀνώτερος οὔτε ὁμοιος με μένα.

NE στο σύνθ. *ἐξισώνω*.

[**παράγ. λ.** ἴσος + παρ. επίθ. -όω].

ἰστέος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αὐτός που πρέπει να τον γνωρίζει κάποιος.

• ἀπρόσωπο *ἰστέον* (ἔστι): *ἰστέον τί ἐστί τὸ πρᾶγμα* = πρέπει εγώ να μάθω για ποιο πρᾶγμα πρόκειται.

[**ἰστ-* (< *ἴστωρ*, **ἰστορέω*) + παρ. επίθ. -έος, **Fειδ-*].

ἴστημι ΡΗΜΑ

Παρατ. με μεταβ. σημ.	ἴστην
Μέλλ. με μεταβ. σημ.	στήσω
Αόρ. α' με μεταβ. σημ.	ἔστησα
Αόρ. β' με αμετάβ. σημ.	ἔστην «στάθηκα»
Παρακ. με αμετάβ. σημ.	ἔστηκα
Υπερσ. με αμετάβ. σημ.	ἔστήκειν & εἰστήκειν
Παθ. ενεστ. με αμετάβ. σημ.	ἴσταμαι
Παθ. παρατ. με αμετάβ. σημ.	ἰστάμην
Παθ. μέλλ. με αμετάβ. σημ.	σταθήσομαι & συχνότερα στήσομαι
Παθ. αόρ. με αμετάβ. σημ.	ἔστάθην

A. στους χρόνους της ενεργ. φωνής που ἔχουν μεταβ. σημ.

1. στήνω κάτι ὄρθιο, στήνω: *ἴστημι ἀνδριάντα/τρόπαια*. *ἔστησαν τείχος* = ὑψωσαν τείχος.

2. τοποθετώ: *τελευταίους ἔστησεν αὐτούς* = αὐτούς τους τοποθέτησε στο τέλος (της παράταξης).

3. κάνω κάποιον να σταματήσει, τον ακινητοποιώ ή τον αναχαιτίζω: *ἔστησαν τὴν φάλαγγα* = σταμάτησαν τη φάλαγγα.

4. βάζω κάτι ἐπάνω στη ζυγαριά, το ζυγίζω: *ἴστημι τὸν χαλκόν*.

• μεταφορικά *ἐὰν ἡδέα πρὸς ἡδέα ἰσῆς, τὰ μείζω ἀεὶ καὶ πλείω ληπτέα* = αν βάλεις σε κάθε δίσκο της ζυγαριάς τα ευχαρίστα, θα προτιμάς κάθε φορά τα μεγαλύτερα και τα περισσότερα.

B. στην παθ. φωνή ἴσταμαι και στους αμετάβ. χρόνους της ενεργ. φωνής (αόρ. β', παρακ., υπερσ.)

1. στέκομαι: *σταθεῖς δὲ ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου Πάγου ἔφη...* = αφού στάθηκε λοιπόν ο Παῦλος στη μέση του Αρείου Πάγου εἶπε...

• μεταφορικά *πρὸς τὴν ἐκείνων γνώμην ἀεὶ ἴσταντο* = είχαν πάντα την ἴδια γνώμη με αὐτούς.

2. σταματώ να κινούμαι ή μένω ακίνητος: *ἄγε δὴ στῶμεν* = ἔλα λοιπόν, ας σταματήσουμε.

- μεταφορικά μένω σταθερός: *τῆ ἐλευθερία ἧ Χριστός ἡμᾶς ἠλευθέρωσε στήκετε* = μείνετε σταθεροί στην ελευθερία που μας χάρισε ο Χριστός.

3. για δήλωση χρόνου μὴν ιστάμενος, μεσῶν, φθίνων η αρχή, τα μέσα, το τέλος του μήνα.

παράγ. ιστός, στήμων, στάσις, στατήρ, σταθμός, στήλη, **σύνθ.** ἀνίστημι, ἀνθίστημι, ἀφίστημι.

NE στήνω (με τη σημ. Α1).

[*σι-στη-μι, από *στᾶ-, IE αρχής, πβ. **αρχ. ινδ.** á-sthā-m = ἔ-στην].

ιστορία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η έρευνα: *ἡ περὶ φύσεως ἱστορία* = η έρευνα γύρω από τη φύση.

2. οι γνώσεις που προκύπτουν από την έρευνα, η πληροφόρηση: *μεγάλ' ὠφελήσεσθε πρὸς ἱστορίαν τῶν κοινῶν* = μεγάλη ωφέλεια θα έχετε από την πληροφόρησή σας για τις δημόσιες υποθέσεις.

3. η καταγραφή των αποτελεσμάτων της έρευνας, διήγηση, ιστορική διήγηση, ιστορία.

παράγ. ιστορέω «ερευνῶ, ρωτῶ να μάθω».

NE ιστορία (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** ιστορέω (ἴστωρ, *Fειδ-, εἶδος, οἶδα) + παρ. επίθ. -ία].

ισχνός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ισχνότερος
Υπερθετικός	ισχνότατος

για πρόσωπα αδύνατος, αδύναμος.

παράγ. ισχναίνω.

NE ισχνός.

[πιθ. από *σι-σχ-νος, πβ. **λατ.** secus «ξηρός», IE *sisqu-, **αρχ. περσ.** hišku «ξηρός»].

ισχυρίζομαι ΡΗΜΑ

Παράτ.	ισχυριζόμενη
Μέλλ.	ισχυριούμαι
Αόρ.	ισχυρισάμην

1. ενεργοποιώ, χρησιμοποιώ, αξιοποιώ, την ισχύ μου, τη δύναμή μου: *ἄνθρωπος οὐδενὸς ἄξιος πλὴν ἴσως τῷ σώματι ἰσχυρῖσασθαι* = άνθρωπος ανίκανος να κάνει οτιδήποτε εκτός ἴσως από το να αξιοποιήσει τη σωματική του ισχύ.

2. εκδηλώνω δύναμη, επιμονή, καθώς λέω κάτι, επιμένω σε κάτι, το υποστηρίζω με επιμονή: *ισχυρίζομαι ὅτι Ἰππίας προεβύτατος ὢν ἤρξε* = (εγώ ο Θουκυδίδης) υποστηρίζω με επιμονή ότι ο Ιππίας (και όχι ο Ἰππαρχος) σε γεροντική ηλικία ανέλαβε την εξουσία.

3. βασίζω την εσωτερική μου δύναμη σε κάτι, έχω πεποίθηση σε κάτι, το εμπιστεύομαι: *ἰσχυρίζομαι τῷ νόμῳ*.

NE ισχυρίζομαι (με τη σημ. 1).

[*ισχυρ-ός* + παρ. επίθ. -ίξ-ομαι].

ισχυρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ισχυρότερος
Υπερθετικός	ισχυρότατος

1. δυνατός, ρωμαλέος: *ισχυρὸς ἀνήρ. ἰσχυρὰ φάλαγξ.* = ῥωμαλέος.

2. αυτός που έχει πολιτική ισχύ, εξουσία: *οἱ ἰσχυροὶ ἐν ταῖς πόλεσιν* = όσοι ασκούν εξουσία στις πόλεις.

3. για πράγματα πολύ δυνατός: *ισχυρὸς γέλωσ* = δυνατό γέλιο. *ισχυρὸν νόσημα* = βαριά αρρώστια.

4. επίρρημα ισχυρῶς α. με κάθε δύναμη: *ισχυρῶς ἔγκειμαι* = επιτίθεμαι με κάθε δύναμη. β. πάρα πολύ, υπερβολικά: *ισχυρῶς χρήμασιν ἡδεται* = ευχαριστεῖται υπερβολικά με τα χρήματα.

παράγ. ισχυρίζομαι.

NE ισχυρός (με τις σημ. 1, 2, 3).

[**παράγ. λ.** *ισχύ-ς* + παρ. επίθ. -ρός].

ισχύς, -ύος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. δύναμη του σώματος: *τὴν ἰσχὴν δεινά σώματα* = σώματα φοβερά ως προς τη δύναμή τους. = ῥώμη.

2. εξουσία, ισχύς: *ἡ τῶν θεῶν ἰσχύς*.

3. βία: *ἰσχύϊ κατεῖχον τὸ πλῆθος* = συγκρατοῦσαν το λαό με τη βία.

παράγ. ισχυρός.

NE ισχύς (με τη σημ. 2).

[πιθ. *σεχ- του ἔχω, *σί-σχ-ω > ἴσχω + -ύς > ἰσχύς].

ἰσχύω ΡΗΜΑ

Παράτ.	ἴσχυον
Μέλλ.	ἰσχύσω
Αόρ.	ἴσχυσα
Παρακ.	ἴσχυκα

1. έχω σωματική δύναμη: *ζῶν καὶ ἰσχύων* = ζωντανός και δυνατός. = ῥώννυμαι. ≠ ἀσθενέω -ῶ.

2. έχω πολιτική ισχύ και εξουσία, επιβάλλομαι στους άλλους, είμαι ισχυρός: *τῆς προσόδου, δι' ἣν ἰσχύομεν, στερήσεσθε* = θα στερηθεῖτε τα έσοδα, χάρη στα οποία είμαστε ισχυροί πολιτικά. *ἰσχύομεν πρὸς τοὺς πολεμίους τῷδε* = είμαστε ισχυροί ἀπέναντι στους εχθρούς μας χάρη σε αυτό.

NE ἰσχύω «έχω κύρος, αληθεύω κτλ.».

[*ισχύ-ς* + παρ. επίθ. -ω].

ἴσως ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. με τον ίδιο τρόπο, κατά τρόπο ἴσο.

2. με ἰσότητα, με δικαιοσύνη: *ἴσως λαμβάνω τι* = παίρνω κάτι με ἴση, δίκαιη μοιρασιά.

3. πιθανώς, ἴσως: *οὐκ ἴσως, ἀλλ' ὄντως* = όχι πιθανόν, αλλά πράγματι.

NE ίσως (με τη σημ. 3).

[παράγ. λ. ἴσος + παρ. επίθ. -ως].

ιταμός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ιταμώτερος
Υπερθετικός	ιταμώτατος

θρασύς, απερίσκεπτος: *ιταμόν ἢ πονηρία* = η πανουργία είναι πράγμα θρασύ και αδίστακτο.

παράγ. ιταμότης.

NE ιταμός.

[*ει-, εἶμι, *ίτ- (< εἶμι) + παρ. επίθ. -αμός].

ιχθύς, -ύς, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ψάρι.

• παροιμία *ἄφωνότερος τῶν ἰχθύων* = άνθρωπος που μένει σιωπηλός (ενώ θα έπρεπε να πει κάτι).

2. στον πληθ. οἱ ἰχθύες η ψαραγορά της Αθήνας.

NE ιχθύς (λόγ., με τη σημ. 1).

[ι- προθεματικό + -χθ-, πβ. **αρμεν.** yu-kn «ψάρι»].

ἴχνος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το χνάρι, το αποτύπωμα που αφήνει το πόδι ανθρώπου ή ζώου, η πατημασιά: *ἴχνος Ἡρακλέους...* ἔστι τὸ μέγεθος δίπληχου = η πατημασιά του Ηρακλή... *ἔχει δύο πήχεις μάκρος. πᾶς ὁ ταῦτόν ἴχνος μετιών* = καθέννας που ακολουθεί το ίδιο χνάρι.

παράγ. ἰχναῖος, ἴχνιον, **σύνθ.** ἰχνηλάτης, ἰχνοπέδη, ἰχνοσκοπέω -ῶ.

NE ἴχνος (λόγ.) & χνάρι (λαϊκό, < * ἰχνάριον).

[**αβέβ. ετυμ.**, *ίχ- + παρ. επίθ. -νος, όπως *σμήνος*].

K

K, κ, κάππα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δέκατο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

• ως αριθμητικό σύμβολο: κ´ = 20, αλλά κ = 20.000.

καθαίρω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **αἴρέω -ῶ**

1. κατεβάζω: *ὁ κῆρυξ τὸ σημεῖον καθεῖλεν* = ο κήρυκας κατέβασε τη σημαία.

2. καταστρέφω, εξαλείφω: *τὸ ληστικὸν καθήρει ἐκ τῆς θαλάσσης* = εξάλειψε τους πειρατές από τη θάλασσα.

3. κατεδαφίζω: *καθαίρω τι τῶν τειχῶν* = κατεδαφίζω μέρος από τα τείχη.

4. ακυρώνω: *καθαίρω τὸ Μεγαρέων ψήφισμα* = ακυρώνω το ψήφισμα των Μεγαρέων.

παράγ. καθαίρεισις, καθαίρειετός.

NE καθαίρω «παύω από ένα αξίωμα».

[**σύνθ. λ.** κατά + αἴρέω -ῶ].

καθαίρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκάθαιρον
Μέλλ.	καθαρῶ
Αόρ.	ἐκάθηρα & ἐκάθαρα
Μέσ. μέλλ.	καθαροῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἐκαθηράμην
Παθ. αόρ.	ἐκαθάρθην
Παθ. παρακ.	κεκάθαρμαι

1. καθαρίζω: *τραπέζας ὕδατι καθαίρω* = καθαρίζω τα τραπέζια με νερό.

2. με θρησκευτική σημ. εξαγνίζω: *καθαίρω τινὰ φόνου* = εξαγνίζω κάποιον από το φόνου.

3. μέσ. φωνή καθαίρομαι εξαγνίζω τον εαυτό μου: *οἱ φιλοσοφία καθηράμενοι* = όσοι εξάγνισαν με τη φιλοσοφία τον εαυτό τους.

παράγ. κάθαρσις, καθαρίζω, **σύνθ.** ἀκάθαρτος.

[παράγ. λ. καθαρο-ός + -ιω > *καθάρ-ιω > καθαίρω].

καθάπερ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

όπως ακριβώς: *Αργείων ξύμμαχοι ἐγένοντο κατάπερ προεῖρητο* = έγιναν σύμμαχοι με τους Αργείους, όπως ακριβώς είχε προκαθοριστεί.

[**σύνθ. λ.** κατά + ἄπερ].

καθαρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	καθαρώτερος
Υπερθετικός	καθαρώτατος

1. καθαρός.

2. για χώρο κενός, μη κατειλημμένος από οποιοδήποτε αντικείμενο, ελεύθερος, αυτός στον οποίο μπορεί κανείς να κινηθεί χωρίς εμπόδια: *ἐν καθαρῶ* = σε ελεύθερο χώρο.

3. με ηθική σημ. αγνός, απαλλαγμένος από κάθε ενοχή ή μίσημα: *καθαρόν παρέχω τινὰ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν* = καθιστώ κάποιον αγνό και στο σώμα και στην ψυχή, τον εξαγνίζω και στο σώμα και στην ψυχή. ≠ μιαιρός, ἐναγής.

παράγ. καθάριος, καθαίρω, καθαρισμός.

NE καθαρός (με τις σημ. 1,3).

[**αβέβ. ετυμ.**, πιθ. συγγεν. με **λατ.** castus].

καθέζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκαθεζόμην
Μέλλ.	καθεδοῦμαι

1. κάθομαι: *ἐπὶ τῶν βάθρων οἱ πρυτάνεις καθέζονται* = οι πρυτάνεις κάθονται στις έδρες.

2. στρατοπεδεύω: *ὡς ἐκαθέζοντο, προσβολὰς παρεσκευάζοντο τῷ τείχει ποιησόμενοι* = μό-

λις στρατοπεύδουσιν, ετομάζονταν να εξαπολύσουν επιθέσεις στο τείχος.

3. κάθομαι ως ικέτης: πρὸς τὰ ἱερὰ ἰκέται καθέζονται = κάθονται ως ικέτες στους ναούς. [σύνθ. λ. κατά + ἔζομαι].

καθειργνυμι PHMA

Παρατ.	καθειργνυν
Αόρ.	καθειρξα
Για τους άλλους χρόνους ☞ εἶργω	

κλείνω κάποιον/κάτι μέσα σε κάτι, φυλακίζω: ἦν δ' ἂν ἐπιστήμην κτησάμενος καθείρξει εἰς τὸν περίβολον... = όποια γνώση αποκτήσει και την κλείσει μέσα στο κλουβί... = ἐγκλείω. ≠ ἐλευθερώω.

☛ **παράγ.** καθειρξις.

NE το παράγ. καθειρξη «εγκλεισμός σε φυλακή».

[σύνθ. λ. κατά + εἶργνυμι].

καθεύδω PHMA

Παρατ.	ἐκάθειδον & καθηῦδον
Για τους άλλους χρόνους ☞ εὔδω	

1. κοιμάμαι: οὔτε νυκτὸς δύναται καθεῦδεν οὔτε καθ' ἡμέραν = δεν μπορεί να κοιμηθεῖ ούτε τη νύκτα ούτε στη διάρκεια της ημέρας. ≠ ἐργήγορα «εἶμαι ξύπνιος».

2. μεταφορικά μένω αδρανῆς, ἀπρακτος, κοιμάμαι: ἐμοὶ δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεῦδεν ἀλλὰ βουλευέσθαι ὃ τι χρῆ ποιεῖν ἐκ τούτων = νομίζω ότι δεν είναι ὥρα να κοιμάμαστε αλλά να σκεφτούμε τι πρέπει να κάνουμε ἔπειτα από αυτά.

NE καθεύδω (λόγ., με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. κατά + εὔδω].

καθήκω PHMA

Για τους χρόνους ☞ ἤκω	
--------------------------------------	--

1. φτάνω: ἡ Θυρεάτις γῆ μεθορία τῆς Ἀργείας καὶ τῆς Λακωνικῆς ἐστίν, ἐπὶ θάλασσαν καθήκουσα = η περιοχή της Θυρέας βρίσκεται στα σύνορα της Αργολίδας και της Λακωνικής και φτάνει μέχρι τη θάλασσα.

2. α. ως απρόσωπο καθήκει μοι/σοι κτλ. εἶναι καθήκον μου/σου κτλ: στρατηγὸς πάντων ἀπεδείχθη οἷς καθήκει εἰς Καστωλοῦ πεδίον ἀθροίζεσθαι = αναδείχθηκε στρατηγός όλων των στρατευμάτων που εἶναι καθήκον τους να συγκεντρώνονται στην πεδιάδα του Καστωλού.

β. συχνά στη μτχ. τὸ καθήκον καθήκον, χρέος.

NE καθήκον (με τη σημ. 2β).

[σύνθ. λ. κατά + ἤκω].

κάθημαι PHMA

Παρατ.	ἐκαθήμην ἀλλά και χωρίς αύξηση, καθη(σ)το, καθῆσθε, καθῆντο
Μέλλ.	καθεδοῦμαι

1. κάθομαι: καθῆστο ἐπὶ τινος προσκεφαλαίου τε καὶ δίφρου = καθόταν σ' ένα σκαμνί με μαξιλάρι.

2. ιδίως για τα μέλη δικαστηρίου, βουλή, συνέλευσης συνεδριάζω: βουλῆς περὶ τούτων καθημένης = όταν η βουλή συνεδρίαζε για αυτά...

3. αδρανῶ, μένω ἀπρακτος: οὐδὲν ποιοῦντες ἐνθάδε καθήμεθα, μέλλοντες ἀεὶ = καθόμαστε ἐδῶ με τα χέρια σταυρωμένα χωρίς να κάνουμε τίποτε, δείχνοντας διαρκῶς ἀναβλητικότητα. = καθεύδω (μεταφ.).

NE κάθομαι (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. κατά + ἤμαι].

καθίζω PHMA

Παρατ.	ἐκάθιζον
Μέλλ.	καθιῶ
Αόρ.	ἐκάθισα & καθῖσα
Μέσ. μέλλ.	καθιζήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐκαθισάμην

1. βάζω κάποιον να καθίσει: καθίζω τινά εἰς τὸν θρόνον.

2. τοποθετώ κάποιον: καθ' ἡσυχίαν καθισαν τὸ στράτευμα ἐς χωρίον ἐπιτήδειον = με την ἡσυχία τους τοποθέτησαν το στράτευμα σε κατάλληλη θέση.

3. για δικαστήριο, συνέλευση κτλ. συγκαλώ: ἐφ' ἐκάστω τούτων δικαστήριον ἡμῖν ἢ πόλις καθιεῖ = για το καθένα από αυτά η πόλη θα συγκαλεῖ δικαστήριο για χάρη μας.

4. ενεργ. αμετάβατο ἢ στη μέση φωνή καθίζω & καθίζομαι κάθομαι: σκόπει ὅπου καθιζήσομεθα = κοίταξε πού θα καθίσουμε.

παράγ. κάθισμα.

NE καθίζω (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. κατά + ἴζω].

καθίστημι PHMA

Για τους χρόνους ☞ ἴστημι	
---	--

Α. στους χρόνους της ενεργ. φωνῆς που ἔχουν μεταβ. σημ.

1. στήνω κάτι, φέρνω κάτι σε ένα μέρος και το τοποθετώ εκεί: εἰς τὸ φανερόν σε κατέστησαν, ἐπεὶ γε βασιλέα σε ἐποίησαν πολλῆς χώρας = σε ἔφεραν στο προσκήνιο, μια και σε ἔκαναν βασιλιά μεγάλης χώρας.

2. φέρνω, οδηγώ, κάποιον σε έναν τόπο: οἱ Περραιβοὶ κατέστησαν αὐτὸν ἐς Δίον = Οι Περραιβοὶ τον οδήγησαν ως το Δίο.

3. παρατάσσω: κατέστησεν ἀντίαν τὴν φάλαγα = παρέταξε τη φάλαγγα ἀπέναντί τους.

4. διορίζω, ορίζω, καθιερώνω (για αγώνες, διαγωνισμούς), εγκαθιδρύω (για πολίτευμα), θεσπίζω (για νόμους): καθίστημι ἐπὶ τὰς ἀρχὰς τοὺς ἱκανωτάτους τῶν πολιτῶν = διορίζω στα αξιώματα τους πιο ικανοὺς πολίτες. πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας κατα-

στησάντων = πολλές φορές απόρησα με όσους καθιέρωσαν τους αθλητικούς διαγωνισμούς. *ολιγαρχίαν καθίστημι* = εγκαθιδρύω ολιγαρχικό πολίτευμα.

5. φέρνω, οδηγώ, κάποιον σε μιαν ορισμένη κατάσταση: *ταῦτα πράξας πάντας ἡμᾶς εἰς ἀσφάλειαν καταστήσεις* = αν τα κάνεις αυτά, θα οδηγήσεις όλους μας σε κατάσταση ασφάλειας.

6. αποδίδω σε κάποιον ορισμένη ιδιότητα, τον καθιστώ, τον κάνω, να έχει κάτι: *τοῦ Ἡρακλέους τὸν βίον ἐπίπονον κατέστησεν Ζεὺς* = ο Δίας κατέστησε τη ζωή του Ηρακλή κοπιαστική.

B. στη μέση και παθ. φωνή καθίσταμαι, στους αμετάβ. χρόνους της ενεργ. φωνής (αόρ. β' *κατέστην*, παρ. κ. *καθέστηκα*, υπερω., *καθεστήκειν*) και επίσης κάποτε στον αόρ. α' της ενεργ. *κατέστησα*

1. εγκαθίσταμαι: *καταστάντες ἐς Ρήγιον τὸν πόλεμον ἐποιοῦντο μετὰ τῶν ξυμμάχων* = αφού εγκαταστάθηκαν στο Ρήγιο άρχισαν, με τη βοήθεια των συμμάχων τους, τον πόλεμο.

2. παρουσιάζομαι ενώπιον κάποιου: *καταστάς ἐπὶ τὸ πλῆθος ἔλεγε τοιάδε* = αφού παρουσιάστηκε μπροστά στο λαό έλεγε περίπου τα ακόλουθα.

3. διορίζομαι.

4. καθεστηκυῖα ηλικία η μέση ηλικία της ζωής ενός ανθρώπου, η ώριμη ηλικία.

5. περιέρχομαι σε μιαν ορισμένη κατάσταση, γίνομαι, είμαι: *εἰς ἔχθραν βασιλεῖ καταστάς* = όταν περιήλθε σε κατάσταση εχθρότητας με το μεγάλο βασιλιά.

παράγ. κατάστασις, καταστάτης, κατάστημα.

NE καθιστώ (με τη σημ. Α6).

[**σύνθ. λ.** *κατά* + ἴστημι].

καί ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

A.

1. για τη σύνδεση λέξεων και προτάσεων και: *ἄρκτοι τε καὶ λέοντες* = αρκούδες και λιοντάρια.

2. *καὶ ταῦτα* και μάλιστα: *ἀδικεῖς ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν σπουδαιότατον διαφθείρεις γελᾶν ἀναπέιθων, καὶ ταῦτα οὕτω πολέμιον ὄντα τῷ γέλῳτι* = διαπράττεις αδικήμα, επειδή διαφθείρεις τον πιο σοβαρό άνθρωπό μας πείθοντάς τον να γελά, και μάλιστα αυτόν που είναι τόσο αντίθετος με το γέλιο.

3. στην αρχή της πρότασης για την έκφραση έκκλησης ή παράκλησης εμπρός, για...: *καὶ μοι λέγε, τί καὶ ποιοῦντά σέ φησι διαφθείρειν τοὺς νέους;* = για λέγε μου, τι ισχυρίζεται ότι κάνεις εσύ και διαφθείρεις τους νέους;

4. στην αρχή μιας ερώτησης για την έκφραση αντίρρησης ή εκπληξης *καὶ τίς ἂν εὖ φρονῶν, ὃ ἄνδρες, τοιαῦτα περὶ τῶν αὐτοῦ βουλευσαί-*

το; = και ποιος συνετός άνθρωπος, κύριοι, μπορεί να σκεφθεῖ τέτοια πράγματα για την περιουσία του;

5. ύστερα από λέξεις που δηλώνουν ταυτότητα, ομοιότητα ή ισότητα σαν, όπως: *ὃ τε γνοὺς καὶ μὴ σαφῶς διδάξας ἐν ἴσῳ καὶ εἰ μὴ ἐνεθυμήθη* = όποιος ξέρει (τι πρέπει να γίνει) και δεν το εξηγεί στους άλλους πειστικά είναι όμοιος με εκείνον που δεν έχει τίποτε στο νου του.

6. *καί... καί... και... και...*, όχι μόνον... αλλά και.

B. ο *καί* μπορεί να αναφέρεται σε μία μόνο λέξη ή πρόταση

1. και, επίσης: *καὶ αὐτοί* = και αυτοί, και αυτοί επίσης. *καλόν ἐστί, εἴπερ τι καὶ ἄλλο* = αυτό είναι καλό περισσότερο από κάθε άλλο (πιο πιστά: αυτό είναι καλό, αν κάτι είναι καλό).

2. (ακόμα) και: *θεὸς καὶ ἀμείνονας ἵππους δωρῆσαι το ἄν* = ο θεός μπορεί να μας χαρίσει και καλύτερα άλογα.

3. οι φράσεις *καὶ εἰ καὶ εἰ καί*, αν και μεταφράζονται με τον ίδιο τρόπο, δηλαδή *ακόμη και αν*, εντούτοις χρησιμοποιούνται σε διαφορετικές περιπτώσεις: το *καὶ εἰ* για να δηλώσει υπόθεση που παρουσιάζεται ως κάτι που είναι τελείως απίθανο να εκπληρωθεῖ, ενώ το *εἰ καί* για να δηλώσει υπόθεση που ακόμη και αν εκπληρωθεῖ είναι πολύ μικρής σημασίας.

[**κασί* (πβ. κυπρ. *κᾶς* «και») > *καί*].

καινός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	καινότερος
Υπερθετικός	καινότατος

1. καινούριος: *λέγεται τι καινόν;* = λέγεται κάτι καινούριο; (υπάρχει κανένα νέο;) *ἐκ καινῆς* (ενν. *ἀρχῆς*) = εκ νέου, ξανά. = νέος. ≠ *ἀρχαῖος*, *παλαιός*.

2. πρωτοφανής, πρωτόγνωρος, πρωτάκουστος, (με την έννοια:) *παράδοξος: καινὰ ὀνόματα* = πρωτάκουστες ονομασίες.

παράγ. καινίζω, καινότης, καινώω.

NE καινούριος (με τη σημ. 1).

[**καν-j-ος* > *καινός*, πβ. **αρχ. ινδ.** *kanyā* «νεαρή κόρη»].

καίπερ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

συνήθως με μετοχή αν και: *καίπερ χαλεπὸν ὄν εὖπορον ἔσται τοῖς πολεμίοις τὸ χωρίον μηδενὸς κωλύοντος* = αν και ο τόπος είναι δύσκολος, θα γίνει ευπρόσιτος για τους εχθρούς μας, αν κανείς δεν τους σταθεῖ εμπόδιο.

[**σύνθ. λ.** *καί* + βεβαιωτ. *περ*].

καιρός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. για χρόνο κατάλληλη στιγμή, ευκαιρία: *καιρὸν παρήμι* = αφήνω την ευκαιρία να περάσει. *κάλλιστον καιρὸν εἴληφα* = έχω βρει ωραιότατη ευκαιρία.

2. στον πληθ. οί καιροὶ ἀλλὰ καὶ ἐνικό ὁ καιρὸς οἱ περιστάσεις καὶ με κακή συνήθως σημ., οἱ κρίσιμες περιστάσεις, ἡ κρίση: ἐν τοιούτῳ καιρῷ ἔσμεν = βρισκόμαστε σε τέτοια κρίση.

παράγ. καιρίος, σύνθ. καιροφυλακτέω.

NE καιρός (με τὴν σημ. 1, ἀλλὰ κυρίως «οἱ καιρικές συνθήκες»).

[*κFαρ-γ-ός (συγγεν. με κύω «κυφορῶ», συγκυρία) > καιρός].

καίτοι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. καὶ πράγματι, καὶ βέβαια.

2. γιὰ νὰ δηλώσει ἐνστάση που εἰσάγει ὁ ομιλητὴς καὶ ὁμως: καίτοι μελλούσης στρατείας ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ἔσσεσθαι τίνας χρῆ τὴν ἡγεμονίαν ἔχειν; = καὶ ὁμως, ἀν πρόκειται νὰ γίνῃ ἐκστρατεία κατὰ τῶν βαρβάρων, ποίος πρέπει νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγία;

3. με τὴν συνοδεία μετοχής ἀν καί: καίτοι ἀσθενῶν ταχύς = γρήγορος, ἀν καὶ ἦταν ἀρρωστος. = καίπερ.

[καί + βεβαιωτ. τοι].

καίω ☞ κάω.

κακία, -ας, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἀνικανότητα, ἀδεξιότητα, ἐλαττωματικότητα, ἀτέλεια (σε ποιότητα): κακία ἡνιόχων = ἡ ἀνικανότητα τῶν ἡνιόχων. = ἀρετὴ «ικανότητα, ἐπιδεξιότητα, τελειότητα».

2. δειλία: οὐ κατὰ τὴν ἡμετέραν κακίαν τὸ ἡσασθαι προσεγένετο = ἡ ἥττα μας δὲν προκλήθηκε ἀπὸ δική μας δειλία. = ἀνανδρία.

3. με ἠθική σημ. κακία. ≠ ἀρετὴ «ἠθική ἀρετὴ».

4. κακή φήμη: κακίαν ἀντιλαμβάνω = ἀποκτῶ κακή φήμη.

NE κακία (με τὴν σημ. 3).

[παράγ. λ. κακ-ός + παρ. ἐπίθ. -ία].

κακοήθης, -ης, κακόηθης ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κακοηθέστερος
Υπερθετικός	κακοηθέστατος

1. αὐτὸς που ἔχει κακὸ ἦθος, κακεντρεχὴς, μοχθηρός.

2. ὡς οὐσιαστικὸ τὸ κακόηθης κακία, κακοήθεια.

παράγ. κακοήθεια.

NE κακοήθης (με τὴν σημ. 1).

[σύνθ. λ. κακός + ἥθος + -ης].

κακόνους, -ους, -ουν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κακονούστερος
Υπερθετικός	κακονούστατος

εχθρικός: τῷ δήμῳ κακόνους ἔσομαι = θα εἶμαι ἐχθρικός ἀπέναντι στους δημοκρατικούς. ≠ εὔνοος.

παράγ. κακονοέω, κακόνοια.

[σύνθ. λ. κακός + *νο- (νοέω) + -ος > κακόνουος > συνηρημ. κακόνους].

κακοπραγέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. τὰ πάω ἀσχημα, ἀποτυγχάνω σε ἓνα ἐγχειρήματα: ἀήθεια τοῦ κακοπραγεῖν = τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἀσυνήθιστος στὸ νὰ ἀποτυγχάνῃ στα ἐγχειρήματά του.

2. δυστυχῶ, εἶμαι σε κακὰ χάλια: οἱ κακοπραγῶντες = ὅσοι δυστυχοῦν.

παράγ. κακοπραγία «ἀποτυχία».

[παράγ. λ. τῆς σύνθ. λ. κακοπραγ-ῆς + -έω].

κακός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κακίων & χείρων & ἥσων
Υπερθετικός	κάκιστος & χείριστος & ἥριστος

1. δειλός: οὐδενὶ ἐπιτρέπω κακῷ εἶναι = δὲν ἐπιτρέπω σε κανέναν νὰ εἶναι δειλός.

2. αὐτὸς που δὲν κατέχει τὴν τέχνη του καλὰ, ἀδέξιος: κακὸς ἰατρός = κακὸς γιαντρός.

3. με ἠθική σημ. κακός: ὃ κακῶν κάκιστε = ἐσύ, ὁ πιο ἀθλιὸς ἀπὸ τοὺς ἀθλίους.

παράγ. κακίζω, κακότης, σύνθ. ἄκακος.

NE κακός (με τὴν σημ. 2, 3).

[αβέβ. ἐτυμ.].

κακοῦργος, -ος, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κακοουργότερος
Υπερθετικός	κακοουργότατος

1. φαύλος, μοχθηρός, ἀπατηλός: κακοουργότατος λόγος = τὸ πιο παραπλανητικὸ ἐπιχείρημα.

2. ὡς οὐσ. κακοῦργος, ὁ α. ἐγκληματίας, κακοποιός, ἐνοχὸς κακοουργήματος (κατὰ τὸ νόμο). β. ὡς τεχνικός ὄρος κλέπτης, ληστής.

3. αὐτὸς που προξενεὶ κακὸ / βλάβη σε κάποιον ἢ κάτι, ἐπιβλαβής, βλαβερός: κακοῦργοι ἐπιθυμῖαι = ἐπιθυμίες βλαβερές.

παράγ. κακοῦργέω, κακοῦργημα, κακοῦργία.

NE κακοῦργος (με τὴν σημ. 2).

[σύνθ. λ. κακός + ἐργ- (< ἐργ-άζομαι, ἔργον) + παρ. ἐπίθ. -ός, *κακοFεργός].

κακῶ -ῶ ΡΗΜΑ

1. γιὰ πρόσωπα κακομεταχειρίζομαι, κακοποιῶ, κάποιον: κακῶ τοὺς Ἀθηναίους.

• παθ. φωνὴ κακοῦμαι τυγχάνω κακομεταχειρίσεως, υποφέρω, εἶμαι σε κακὰ χάλια: ἐκακοῦτο ὑπὸ τῆς πορείας = υπέφερε ἀπὸ τὴν πεζοπορία.

2. γιὰ πράγματα βλάπτω, φθείρω, τάλαιπωρῶ, ἐξασθενίζω κάτι: κακῶ τὸ ναυτικόν = ἐξασθενίζω τὸ ναυτικόν.

παράγ. κάκωσις.

[σύνθ. λ. κακός + παρ. ἐπίθ. -όω].

κάκωσις, -εως, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κακομεταχείριση, κακοποίηση: ἡ τοῦ ἡγεμόνος κάκωσις.

2. ταλαιπωρία, βάσανα: τῶν πληρωμάτων κάκωσις = οι ταλαιπωρίες των πληρωμάτων.
NE κάκωση «ελαφρό σωματικό τραύμα».
 [παράγ. λ. κακῶ + παρ. επίθ. -σις].

καλέω -ῶ **PHMA**

Παρατ.	ἐκάλουν
Μέλλ.	καλῶ (-εἶς, -εἶ κτλ.)
Αόρ.	ἐκάλεσα
Παρακ.	κέκληκα
Υπερσ.	ἐκεκλήκειν
Μέσ. μέλλ.	καλοῦμαι (-εἶ, -εἶται κτλ.)
Παθ. μέλλ.	κληθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐκαλεσάμην
Παθ. αόρ.	ἐκλήθην
Παθ. παρακ.	κέκλημαι
Παθ. υπερσ.	ἐκεκλήμην

1. καλώ, φωνάζω κάποιον. 2. προσκαλώ κάποιον: καλοῦμαι πρὸς τινα = προσκαλοῦμαι στο σπίτι κάποιου. 3. ως δικανικός όρος, για το δικαστή καλώ κάποιον ενώπιον του δικαστηρίου. 4. στη μέση φωνή χρησιμοποιείται για τον ενάγοντα, δηλ. τον κατηγορο καλοῦμαι τινα ενάγω κάποιον, τον σύρω στο δικαστήριο. 5. ονομάζω.

‡ **παράγ.** κλητήρ, κλησις, **σύνθ.** ἄκλητος, αὐτόκλητος.

NE καλώ (με τις σημ. 1, 2, 3).

[μαρτυρείται ως καλFός + παρ. επίθ. -έω, **α-βέβ. ετυμ.**].

κάλλος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ομορφιά του σώματος αλλά και ευρύτερα: τῶν ἔργων τό τε μέγεθος καὶ τὸ κάλλος = η σπουδαιότητα και η ομορφιά των έργων. ≠ αἶσχος «ασχήμα».

NE κάλλος.

[*κάλλ- (< καλός) + -ος].

καλλωπίζω **PHMA**

1. ομορφαίνω (πρόσωπο ή πράγμα), καλλωπίζω. 2. μεταφορικά, στη μέση φωνή καλλωπίζομαι **α.** καυχιέμαι, περηφανεύομαι: καλλωπίζομαι τι-νι = περηφανεύομαι για κάτι. **β.** κάνω νάζια, προσποιούμαι ότι δε θέλω, υποδύομαι το μετρίοφρονα: παῦσαι πρὸς με καλλωπιζόμενος = σταμάτα να μου κάνεις νάζια.

NE καλλωπίζω (με τη σημ. 1).

‡ **παράγ.** καλλώπισμα, καλλωπισμός, καλλωπιστής.

[παράγ. λ. της **σύνθ. λ.** *καλλ(ι)ωψ (< καλός + ὤψ, ὠπός) + παρ. επίθ. -ίζω].

καλοκάγαθία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το ήθος και η συμπεριφορά ενός καλοῦ κάγαθοῦ, αρετή, ευγένεια.

[παράγ. λ. της **σύνθ. λ.** *καλοκάγαθος (< καλός κάγαθος) + παρ. επίθ. -ία].

καλοκάγαθος ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ / ΕΠΙΘΕΤΟ

γράφεται και με δύο λέξεις καλὸς κάγαθος

1. για πρόσωπα ἐγκριτος, ἐξαίρετος, αυτός που έχει εγνωσμένη αξία και κύρος.

2. αποδίδεται επίσης σε ιδιότητες, πράξεις κτλ. πραγματικά καλός: κινδυνεύει ἡμῶν οὐδέτερος οὐδὲν καλὸν κάγαθὸν εἶδέναι = φαίνεται ότι ούτε ο ένας ούτε ο άλλος από εμάς γνωρίζει κάτι πραγματικά καλό.

3. για πράγματα θαυμάσιος, λαμπρός.

NE καλοκάγαθος «καλοσυνάτος».

[**σύνθ. λ.** < καλός κάγαθος (< καὶ ἀγαθός)].

καλός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	καλλίων
Υπερθετικός	κάλλιστος

1. όμορφος, ωραίος: εἶδος κάλλιστος = ωραιότατος στην εμφάνιση.

2. όσον αφορά τη χρήση καλός, καλής ποιότητας: καλὸν ἀργύριον/στρατόπεδον.

3. για θυσίες καλός, αἰσιος, ευοίωνος, ευνοϊκός: τὰ ἱερὰ καλὰ ἦν = οι θυσίες ήταν ευνοϊκές.

4. το ουδ. ως ουσ. τὸ καλὸν ηθικό κάλλος, αρετή.

5. επίρρημα καλῶς **α.** καλά, ορθά, σωστά, δίκαια: σὺ κάλλιον λέγεις = εσύ μιλάς πιο σωστά. **β.** για καλή τύχη καλά, κατά τρόπον που η τύχη ευνοεί, καλότυχα: καλῶς ἔχει + απαρέμφ. = είναι καλό να...

NE καλός (με τις σημ. 2, 4). Την κύρια σημ. του νεοελληνικού καλός οι αρχαίοι την εξέφραζαν με το ἀγαθός.

[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως ένας συγκρ. *κάλλον (< *καλjon) θεωρήθηκε ως θετικός βαθμός, από όπου νέος συγκρ. *καλλ-jon > κάλλιον].

κάμνω **PHMA**

Παρατ.	ἔκαμνον
Μέλλ.	καμοῦμαι
Αόρ.	ἔκαμνον
Παρακ.	κέκμηκα
Υπερσ.	ἐκεκμήκειν

1. αμετάβ. κουράζομαι: μὴ κάμης φίλον ἄνδρα εὐεργετῶν = μην κουραστείς να ευεργετείς φίλο σου.

2. είμαι άρρωστος, αρρωσταίνω, υποφέρω: ἔ-καμνον καὶ οὐδ' ἀνιστάμην ἐκ τῆς κλίνης = ήμουν άρρωστος και ούτε σηκωνόμουν από το κρεβάτι.

‡ **παράγ.** κάματος, **σύνθ.** ἀκάματος.

NE κάνω «πράττω, δημιουργώ».

[*καμ- (πβ. κμη-τός) + παρ. επίθ. -νω > κάμνω].

κάμπτω **PHMA**

Παρατ.	ἔκαμπτον
---------------	----------

Μέλλ.	κάμψω
Αόρ.	ἔκαμψα
Παθ. μέλλ.	καμφθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκάμφθην
Παθ. παρακ.	κέκαμμαι

1. λυγίζω: γόνυ κάμπτω = λυγίζω το γόνατό μου.

2. μεταφορικά, στην παθ. φωνή κάμπτομαι λυγίζω, κάμπτομαι, παύω να προβάλλω αντίσταση: *ἐπειδή σου ἀκούω ταῦτα λέγοντος, κάμπτομαι καὶ οἶμαι τί σε λέγειν* = επειδή σε ακούω να τα λες αυτά, λυγίζω και νομίζω πως λες κάτι σημαντικό.

παράγ. καμπή, κάμψις, καμπύλος, **σύνθ.** ἀνακάμπτω.

NE κάμπτω, κάμπτομαι.

[*κάμπ- + παρ. επίθ. -τ-ω].

κᾶν ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. τὸ *κᾶν* είναι το *καὶ ἂν* με κράση. Το *καὶ* μπορεί να είναι *συμπλεκτικό* αλλά συχνότερα είναι *επιτατικό* («ἀκόμη και»). Το *ἂν* είναι το *δυνητικό* μόριο *τούτων κᾶν ἄψαιο κᾶν ἴδοις* = αυτά μπορείς και να τα αγγίξεις και να τα δεις (συμπλεκτικό *καὶ*). *κᾶν σύ, εἴ τίς σε διδάξειεν, βελτίων ἂν γένοιο* = ἀκόμα και συ, εάν κάποιος σε διδάξει, μπορείς να γίνεις καλύτερος (επιτατικό *καὶ*).

• στη φράση *κᾶν εἰ ἀκόμη και αν: κᾶν εἰ πολλαὶ αἰ ἄρεται εἰσι, ἐν γέ τι εἶδος ταῦτων ἄπασαι ἔχουσι* = ἀκόμη και αν υπάρχουν πολλές αρετές, ἔχουν ὅλες ἀσφαλῶς μία και την ἴδια μορφή.

2. το *κᾶν* είναι πάλι το *καὶ ἂν* με κράση, ὁμως ἐδῶ το *ἂν* είναι το *υποθετικό* ἔαν και ἔτσι αυτό το *κᾶν* εκφέρεται με τις εγκλίσεις του ἔαν ἀκόμη και αν: *κᾶν πάνυ καλὸς ἦ καὶ πλούσιος καὶ τῶν γενναίων* = ἀκόμη και αν είναι πολύ ωραῖος και πλούσιος και ἀπὸ ἀριστοκρατική γενιά... (δε δέχονται να τον ακούσουν)

• *κᾶν... κᾶν... εἶτε... εἶτε...: κᾶν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι κᾶν μικράν...* = εἶτε σε μεγάλη πόλη κατοικούν εἶτε σε μικρή...

NE καν (λ.χ. *οὔτε καν ἦρθε*).

[**σύνθ. λ.** *καὶ + ἂν*].

κάπηλος, -πήλου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λιανέμπορος, μικρέμπορος. ≠ ἔμπορος «ο ἔμπορος που ταξιδεύει και εισάγει προϊόντα μόνος του».

παράγ. καπηλεῖον, καπηλεύω, καπηλικός.

NE κάπηλος «που εμπορεύεται, πουλά» (ιδίως σε σύνθετα, λ.χ. *πατριδοκάπηλος*).

[**αβέβ. ετυμ.**].

καρκίνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

καβούρι.

[**καρκ-* (πβ. *κάρκ-αρος* «σκληρός», **λατ.** cancer) + παρ. επίθ. -ίνος].

καρπός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συνήθως για τους καρπούς της γης, τα σιτηρά καρπός: *ἐν καρποῦ ξυγκομιδῇ ἦσαν* = ἦταν ἀπασχολημένοι με τη συγκομιδὴ των σιτηρών.

2. για ἐνέργειες καρπός, ἀποτέλεσμα, κέρδος.

παράγ. καρπίζω, κάρπιμος, καρπώω, **σύνθ.** ἄκαρπος.

NE καρπός (και με τις δύο σημ.).

[**καρπ-* + -ός, πβ. **αρχ. ἄνω γερμ.** herbist «φθινόπωρο», **λατ.** carpo].

καρτερέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκαρτέρουν
Μέλλ.	καρτερήσω
Αόρ.	ἐκαρτέρησα
Παθ. παρακ.	κεκαρτέρημαι

1. δείχνω καρτεριά, εγκαρτέρηση, σταθερότητα.

2. με αιτ. πράγματος υπομένω κάτι καρτερικά: *τὸν τῶν ὑπεροπτικῶν ὄγκον μόλις ἂν οἱ δοῦλοι καρτερήσειαν* = την ἀλαζονεία των ὑπεροπτικῶν ἀνθρώπων μόλις και μετὰ βίας μπορούν να την υπομείνουν ἀκόμη και οι δούλοι.

παράγ. καρτέρησις, καρτεριά.

[**παράγ. λ.** *καρτερός* + παρ. επίθ. -έω].

κατὰ ΠΡΟΘΕΣΗ

A. με γενική

1. δηλώνει κίνηση που αρχίζει ἀπὸ πάνω και κατευθύνεται προς τα κάτω κάτω ἀπὸ κτλ: *κατὰ τῶν πετρῶν ὠθῶ τινα* = ρίχνω κάποιον κάτω ἀπὸ τους βράχους. *κατὰ τῆς κλίμακος καταβαίνω* = κατεβαίνω τη σκάλα.

2. δηλώνει κίνηση που κατευθύνεται προς τα κάτω και καταλήγει να σημαίνει ἐπάνω σε κάτι: *μύρον κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχέω* = χύνω μύρο ἐπάνω στο κεφάλι κάποιου.

3. δηλώνει κίνηση που κατευθύνεται προς τα κάτω και καταλήγει στο εσωτερικό ενός χώρου μέσα σε: *ὁ ποταμὸς ἐμπεσὼν ἐνταῦθα, δὺς κατὰ τῆς γῆς, χωρεῖ ἐναντίος τῷ Πυριφλεγέθοντι* = ο ποταμός, ἀφού πέσει ἀπὸ ψηλά ἐδῶ και ἀφού εισδύσει μέσα στη γη, ρέει ἀντίθετα με τον Πυριφλεγέθοντα.

3. για ὄρκο *ὄμνιμι κατὰ τινος* = ὀρκίζομαι στο ὄνομα κάποιου.

4. με εχθρική σημ. ἐναντίον κάποιου: *ὁ κατὰ Περσῶν πόλεμος* = ο πόλεμος ἐναντίον των Περσῶν.

5. ὅσον ἀφορὰ κάτι, σε σχέση με κάτι: *μὴ κατὰ τῶν ἀνθρώπων μόνον σκόπει τοῦτο ἀλλὰ καὶ κατὰ ζῶων πάντων καὶ φυτῶν* = μην ἐξετάξεις αυτό το θέμα μόνο σε σχέση με τους

ανθρώπους αλλά και σε σχέση με όλα τα ζώα και τα φυτά.

B. με αιτιατική

1. με ή χωρίς την έννοια της κίνησης σε όλη την έκταση: *αί σκηναί αί κατά την αγοράν* = οι σκηνές σε όλη την έκταση της αγοράς.

2. απέναντι: *κείται ή Κεφαλληνία κατά Άκαρνανίαν και Λευκάδα* = η Κεφαλλονιά βρίσκεται απέναντι από την Ακαρνανία και τη Λευκάδα.

3. για να εκφραστεί επιμερισμός, διανομή ή το κριτήριο του επιμερισμού κατά: *έσκήνουν κατά τάξεις* = κατασκήνωναν κατά τάγματα.

4. για δήλωση κατεύθυνσης προς ένα αντικείμενο ή ένα σκοπό *κατά θεάν ήκω* = έχω έλθει για να δω.

5. για δήλωση συμφωνίας σύμφωνα με κάτι: *κατά τὰ παρηγγελμένα* = σύμφωνα με όσα είχαν διαταχθεί. *κατά Πίνδαρον* = σύμφωνα με τον Πίνδαρο. εξαιτίας κάποιου πράγματος: *οὐ κατά την ήμετέραν κακίαν τὸ ήσσᾶσθαι προσεγένετο* = η ήττα μας δεν προκλήθηκε εξαιτίας δικής μας δειλίας.

6. σε σχέση με κάτι, ως προς κάτι: *τὰ κατά τὸν πόλεμον* = όσα έχουν σχέση με τον πόλεμο. *τὸ κατ' έμέ* = όσον αφορά εμένα.

7. για χρόνο **a.** κατά τη διάρκεια: *κατά τὸν πόλεμον* = στη διάρκεια του πολέμου. **β.** περίπου κατά: *ὁ Λυκοῦργος κατά τοὺς Ηρακλείδας λέγεται γενέσθαι* = λέγεται ότι ο Λυκούργος έζησε περίπου κατά την εποχή των Ηρακλειδών.

Γ. στη σύνθεση η *κατά* σημαίνει **1.** προς τα κάτω, κάτω: *καταβαίνω, καταπέμπω*. **2.** με εχθρική σημ. εναντίον: *κατακρίνω*. **3.** πίσω, πίσω πάλι: *κάτειμι* = έρχομαι πίσω. **4.** συχνά μόνο για να δυναμώσει τη σημ. της απλής λέξης: *κατακόπτω*. **5.** κάποτε για να δώσει μεταβατική σημ. σε ένα ρήμα αμετάβ.: *καταθρηνέω*. **6.** υποδηλώνει φθορά ή ανάλωση: *καταλειτουργέω* = κατασπαταλώ την περιουσία μου σε **☞** *λειτουργίες*.

NE κατά (με τις σημ. A4, B1, 3, 5, 6, 7α, 7β).

[**IE** *kata, πβ. **χετιτ.** kata «μαζί, με»].

καταβαίνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ βαίνω

1. κατεβαίνω: *ἀπὸ τοῦ ἵππου καταβαίνω*. *κατά τῆς κλίμακος καταβαίνω* = κατεβαίνω τη σκάλα.

2. μεταβαίνω από το εσωτερικό της χώρας στα παράλια: *καταβαίνω εἰς Πειραιᾶ* = κατεβαίνω στον Πειραιά (από την Αθήνα). **≠** *ἀναβαίνω* «μεταβαίνω από τα παράλια στο εσωτερικό της χώρας».

3. κατέρχομαι σε ένα χώρο, για να διαγωνιστώ.

4. για ρήτορα κατεβαίνω από το βήμα (και σταματώ να αγορεύω): *βούλομαι ὀλίγα ὑμᾶς ἀναμνήσας καταβαίνειν* = αφού σας υπενθυμίσω λίγα πράγματα, επιθυμώ να κατέβω από το βήμα.

☞ **παράγ.** κατάβασις, καταβατέον, καταβάτης.

NE κατεβαίνω (με τις σημ. 1,2,3).

[**σύνθ. λ.** κατά + βαίνω].

καταβάλλω PHMA

Για τους χρόνους ☞ βάλλω

1. ρίχνω κάτω: *καταβάλλω τείχος, καταβάλλω τινά ἀπὸ τοῦ ἵππου*.

2. φονεύω: *καταβάλλω τινά πατάξας* = φονεύω κάποιον χτυπώντας τον.

3. πληρώνω: *καταβάλλω τὰργύριον* = πληρώνω τα χρήματα.

☞ **παράγ.** καταβλητικός, καταβολή.

NE καταβάλλω (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** κατά + βάλλω].

καταβιβάζω PHMA

Για τους χρόνους ☞ βιβάζω

κατεβάζω: *κατεβίβασαν τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὰς λιθοτομίας* = κατέβασαν τους Αθηναίους στα λατομεία.

NE κατεβάζω.

[**σύνθ. λ.** κατά + βιβάζω].

καταγγέλλω PHMA

Για τους χρόνους ☞ ἀγγέλλω

1. ανακοινώνω, κηρύσσω: *πόλεμον καταγγέλλω* = κηρύσσω πόλεμο.

2. καταγγέλλω: *τινὸς τὴν ἐπιβουλήν καταγγέλλω* = καταγγέλλω τα κακόβουλα σχέδια κάποιου.

☞ **παράγ.** καταγγελία, καταγγελτός.

NE καταγγέλλω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** κατά + ἀγγέλλω].

καταγελᾶω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ☞ γελᾶω -ῶ

γελᾶω εις βάρος κάποιου, κοροϊδεύω: *κατεγέλων ἡμῶν* = γελούσαν εις βάρος μας.

☞ **παράγ.** καταγέλαστος, κατάγελως.

NE καταγελᾶω.

[**σύνθ. λ.** κατά + γελᾶω].

καταγιγνώσκω PHMA

Για τους χρόνους ☞ γιγνώσκω

1. διαπιστώνω, παρατηρώ, ανακαλύπτω (κάτι που βλέπτει την υπόληψη κάποιου ή κάτι εν πάση περιπτώσει κακό επάνω του): *καὶ τὰ πατρῶα προσαφελέσθαι ζητοῦσιν ἡμᾶς πολλὴν ἡμῶν ἐρημίαν καταγνόντες* = ψάχνουν να μας αφαιρέσουν ακόμη και τα πατρῶα, επειδή έχουν διαπιστώσει τη μεγάλη μας εγκατάλειψη.

2. με αιτ. του αδικήματος ή της κατηγορίας προσάπτω κάτι ως κατηγορία ενάντια σε κάποιον: *καταγιγνώσκω δωροδοκίαν τινός* = προσάπτω την κατηγορία της δωροδοκίας σε κάποιον.

3. με αιτ. της ποινής καταδικάζω σε: *καταγιγνώσκω τινός θάνατον / φυγίην* = καταδικάζω κάποιον σε θάνατο / εξορία. = καταψηφίζομαι.

παράγ. κατάγνωσης, καταγνώστέον.

[**σύνθ. λ.** κατά + γινώσκω].

κατάγνυμι & καταγνώω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **ἄγνυμι**

σπάζω, κομματιάζω, συντριβίω: *ἔτυχον ἀλλήλων κατάξαντες τὰς κεφαλὰς* = συνέβη να σπάσουν τα κεφάλια ο ένας του άλλου.

παράγ. κάταγμα.

NE το παράγ. κάταγμα.

[**σύνθ. λ.** κατά + ἄγνυμι].

κατάγω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **ἄγω**

1. φέρνω σε κάποιον τόπο (συνήθως από ένα ψηλότερο σημείο σε ένα χαμηλότερο), κατεβάζω: *κατάγω τὴν ὕλην ἐκ τῶν ὄρων εἰς τὸ ἄστν* = φέρνω την ξυλεία από τα βουνά στην πόλη.

2. φέρνω από το εσωτερικό της χώρας προς τα παράλια: *κατάγω ἐπὶ θάλατταν τὸ στράτευμα* = φέρνω το στράτευμα στη θάλασσα.

3. φέρνω από το ανοικτό πέλαγος στην ξηρά: *κατάγω ναῦν* = φέρνω ένα πλοίο στο λιμάνι.

4. επαναφέρω, φέρνω πίσω (συνήθως από την εξορία): *τοὺς φυγάδας κατάγω* = φέρνω πίσω τους εξόριστους.

παράγ. καταγωγή, καταγωγήιον.

NE κατάγω (λ.χ. νίκη), κατάγομαι (λ.χ. από τη Μακεδονία).

[**σύνθ. λ.** κατά + ἄγω].

καταισχύνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **αἰσχύνω**

1. ντροπιάζω: *τοὺς προγόνους καταισχύνω* = ντροπιάζω τους προγόνους μου.

2. καταισχύνομαι ντρέπομαι κάποιον/κάτι, νιώθω σεβασμό/ντροπή απέναντί του: *καταισχυνθέντες τὴν ἀρετὴν αὐτῶν* = αισθανόμενοι σεβασμό απέναντι στην αρετή τους.

NE καταισχύνω (λόγ., με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** κατά + αἰσχύνω].

κατακλείω PHMA

στην αρχαία αττική διάλεκτο ο τύπος είναι *κατακλήω*

Για τους χρόνους ☞ **κλείω**

1. αποκλείω, εγκλωβίζω: *τοὺς Ἕλληνας ἐξ τὴν νῆσον κατέκλεισεν* = απέκλεισε τους Έλληνες στο νησί.

2. μεταφορ. νόμω κατακλείω εξασφαλίζω κάτι, δεσμεύω: *ἂν νόμω κατακλείσητε πᾶσαν*

τὴν δύναμιν ἐπὶ τῷ πολέμῳ μένειν = αν εξασφαλίσετε ότι ολόκληρη η στρατιωτική δύναμη θα παραμείνει στον πόλεμο.

3. κλείνω κάτι: *κατακλείω τὸν δίφρον* = κλείνω το άρμα.

παράγ. κατακλείς, ή.

[**σύνθ. λ.** κατά + κλείω].

κατακλίνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **κλίνω**

1. βάζω κάποιον να καθίσει ή να ανακλιθεί (για να φάει) ή να πλαγιάσει: *κατακλίνω τινὰ πρὸς τὸ πῦρ* = βάζω κάποιον να καθίσει κοντά στη φωτιά.

2. παθ. φωνή κατακλίνομαι (με αόρ. α' *κατεκλίθην* και αόρ. β' *κατεκλίην*) κάθομαι, ανακλίνομαι, στο τραπέζι (για φαγητό): *σὺ παρ' Ἐρμυξίμαχον κατακλίνου* = εσύ κάτσε κοντά στον Ερμυξίμαχο.

παράγ. κατάκλισις, κατακλινής.

NE κατακλίνομαι (λόγ.).

[**σύνθ. λ.** κατά + κλίνω].

κατακλύζω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **κλύζω**

1. κάνω κάτι να πλημυρίσει, σκεπάζω κάτι με νερό: *τόπος ὑπ' ὄμβρων κατακλυζόμενος* = τόπος που πλημυρίζει από βροχές.

2. μεταφορικά γεμίζω ασφυκτικά κάτι με κάτι άλλο.

NE κατακλύζω (και με τις δύο σημ.).

[**σύνθ. λ.** κατά + κλύζω].

κατακρίνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **κρίνω**

ορίζω κάτι ως καταδίκη εναντίον κάποιου, καταδικάζω: *τὸ τελευτήσαι πάντων ἢ πεπωμένη κατέκρινεν* = η μοίρα όρισε το θάνατο ως καταδίκη των πάντων (η μοίρα καταδίκασε όλους σε θάνατο). *ἂν κατακρίθῃ μοι* (απρόσωπο) = αν οριστεί καταδίκη σε βάρος μου, αν καταδικαστώ. *κατακεκρήμενος ἀποθήσκειν* = καταδικασμένος να πεθάνει. = καταγιγνώσκω.

παράγ. κατάκριτος, κατάκρισις.

NE κατακρίνω.

[**σύνθ. λ.** κατά + κρίνω].

καταλαμβάνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **λαμβάνω**

1. κυριεύω, καταλαμβάνω: *κατέλαβε τὴν ἀκρόπολιν* = κυριεύσε την ακρόπολη.

2. για καταστάσεις καταλαμβάνω, έρχομαι ξαφνικά, βρίσκω: *ἀνήκεστον τι ἡμᾶς κατέλαβεν* = μας βρήκε ξαφνικά κάτι ανεπαισθητό.

3. συλλαμβάνω με το μυαλό μου, κατανοώ.

4. ανακαλύπτω, βρίσκω, πετυχαίνω, πιάνω κάποιον/κάτι, τον/το βρίσκω σε συγκεκριμένη κατάσταση: *καταλαμβάνω ἀνεωγμένην τὴν θύραν* = πετυχαίνω την πόρτα ανοικτή.

παράγ. καταληπτός, κατάληψις.
NE καταλαμβάνω (με τις σημ. 1, 2, 3) & καταλαβαίνω (με τη σημ. 3).
[σύνθ. λ. κατά + λαμβάνω].

καταλέγω PHMA

Για τους χρόνους φ λέγω (B)

1. λέω κάτι αναλυτικά και κατά σειρά: ἀπὸ Σόλωνος τοὺς ἄρχοντας καταλέγω = λέω αναλυτικά όλους τους άρχοντες αρχίζοντας από το Σόλωνα.

2. συγκαταλέγω, εγγράφω κάποιον σε κατάλογο: καταλέγω τινά εἰς τοὺς ὀπλίτας = κατατάσσω κάποιον στην τάξη των οπλιτών.

παράγ. καταλεκτός, καταλογάδην, καταλογεύς, κατάλογος, σύνθ. συγκαταλέγω.

NE το σύνθ. συγκαταλέγω (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. κατά + λέγω].

καταλείπω PHMA

Για τους χρόνους φ λείπω

1. καταλείπω & στη μέση φωνή καταλείπομαι αφήνω πίσω μου: καταλείπομαι παῖδας = αφήνω πίσω μου παιδιά.

2. κληροδοτώ: καταλείπω δόκησιν ἰσχύος καὶ ξυνέσεως ἐς τὸ ἔπειτα = κληροδοτώ στις κατοπινές γενιές τη φήμη της δύναμης και της συνέσεώς μου.

3. εγκαταλείπω: οἰκίας τε καὶ ἱερὰ καταλείπουσιν = εγκαταλείπουν τα σπίτια και τα ιερά τους.

παράγ. κατάλειψις, σύνθ. εγκαταλείπω.

NE σύνθ. εγκαταλείπω (με τη σημ. 3).

[σύνθ. λ. κατά + λείπω].

καταλύω PHMA

Για τους χρόνους φ λύω

1. καταλύω, καταστρέφω, ανατρέπω, ακυρώνω: καταλύω τὸν δῆμον = ανατρέπω το δημοκρατικό πολίτευμα. οἱ Ἀθηναίων τύραννοι κατελύθησαν = οι τύραννοι των Αθηνών ανατράπηκαν. καταλύω νόμους.

2. τερματίζω κάτι: τὸν λόγον καταλύω = τερματίζω την ομιλία μου. καταλύω τὸν πόλεμον.

3. φιλοξενούμαι, μένω, διαμένω: παρ' ἐμοὶ καταλύει = εἶναι φιλοξενούμενός μου.

παράγ. κατάλυμα, καταλυτός, καταλύσιμος, κατάλυσις, καταλυτής, καταλύτης.

NE καταλύω (με τις σημ. 1, 3).

[σύνθ. λ. κατά + λύω].

καταναλίσκω PHMA

Για τους χρόνους φ ἀναλίσκω

1. δαπανώ, ξοδεύω, σπαταλώ: εἰς τὴν στρατείαν ταύτην πλέον ἢ τάλαντα πεντακισχίλια καὶ μύρια κατηνάλωσεν = στην εκστρατεία αυτή ξόδευσε πάνω από δεκαπέντε χιλιάδες τάλαντα.

παράγ. κατανάλωσις.

NE καταναλώνω & (λόγ.) καταναλίσκω.

[σύνθ. λ. κατά + ἀναλίσκω].

κατανέμω PHMA

Για τους χρόνους φ νέμω

1. μοιράζω, χωρίζω σε μερίδια: τὸ στράτευμα κατένευε δώδεκα μέρη = χώρισε το στράτευμα σε δώδεκα μέρη.

2. μέση φωνή κατανέμομαι μοιράζομαι κάτι μαζί με άλλους: τὰ μακρὰ τείχη ὤκησαν κατανειμῶμενοι = μοίρασαν μεταξύ τους τα μακρά τείχη και κατοίκησαν εκεί.

παράγ. κατανομή.

NE κατανέμω (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. κατά + νέμω].

καταπλήττω PHMA

ο κοινός τύπος είναι καταπλήσσω

Για τους χρόνους φ πλήττω

1. καταπλήσσω κάποιον/κάτι, τον σαστίζω, του προκαλώ έντονη απορία, τον τρομάζω: ὅποτε γοῦν αἰσθοιτό τι αὐτοὺς παρὰ καιρὸν ὕβρει θαρσοῦντας, λέγων κατέπλησεν ἐπὶ τὸ φοβεῖσθαι = κάθε φορά λοιπόν που καταλάβαινε ότι αυτοί, άκαιρα, από υπεροψία, γίνονταν υπερβολικά τολμηροί, τους τρόμαζε με τα λόγια του, ώστε να φοβούνται.

παράγ. καταπλήξ (< *καταπλήγ-ς), κατάπληξις.

NE καταπλήσσω & καταπλήττω.

[σύνθ. λ. κατά + πλήττω].

κατασκευάζω PHMA

Για τους χρόνους φ σκευάζω

1. εφοδιάζω με όλα τα απαραίτητα, εξοπλίζω: πᾶσι κατασκευάζω τὸ πλοῖον = εξοπλίζω το πλοίο με όλα τα εξαρτήματα.

2. κτίζω, κατασκευάζω: κατασκευάζω γυμνάσια = κτίζω γυμναστήρια.

3. ετομαίζω, εγκαθιδρύω: κατασκευάζω δημοκρατίαν, συμπόσιον κτλ.

4. καθιστώ, αποδίδω σε κάποιον/κάτι μια ορισμένη ιδιότητα: τὰ φρούρια ὡς ἐχυρώτατα κατασκευάζω = κάνω τα φρούρια όσον το δυνατόν πιο οχυρά.

5. παρουσιάζω κάποιον με ορισμένη ιδιότητα: κατασκευάζω τινὰς ὕβριστάς.

παράγ. κατασκευάσμα, κατασκευασμός, κατασκευαστέος.

NE κατασκευάζω (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. του κατασκευή (σύνθ. λ. κατά + σκευή) + παρ. επιθ. -άζω].

κατασκευή, -ής, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ετομασία, παρασκευή: κατασκευή τοῦ πολέμου = προετοιμασία του πολέμου.

2. κτίσιμο, οικοδόμηση: λιμένων κατασκευή = οικοδόμηση λιμανιών.

3. κατάσταση, σύσταση (ενός πράγματος): *ἡ τῆς ψυχῆς κατασκευή* = η κατάσταση της ψυχῆς.

4. εγκαταστάσεις, νοικοκυριό: *τῆς κατασκευῆς τὰ ἐδάφη* = τα θεμέλια των εγκαταστάσεων.

5. έπιπλα, σκεύη και γενικά κάθε είδος φορητού εξοπλισμού.

NE κατασκευή (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** κατά + σκευή].

καταστρέφω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **στρέφω**

1. στη μέση φωνή καταστρέφομαι υποτάσσω κάποιον στην εξουσία μου, καθυποτάσσω: *ἔξην αὐτοῖς τὰ ἐν Σικελία καταστρέψασθαι* = μπορούσαν να υποτάξουν τη Σικελία.

2. στρέφω κάτι προς ένα ορισμένο τέλος ή κατεύθυνση: *κατέστρεψε εἰς φιλανθρωπίαν τοὺς λόγους* = έστρεψε τη συζήτηση προς μια ευγενική κατακλείδα.

☞ **παράγ.** καταστροφή.

NE καταστρέφω «προκαλώ αφανισμό».

[**σύνθ. λ.** κατά + στρέφω].

κατατίθημι PHMA

Για τους χρόνους ☞ **τίθημι**

1. βάζω κάτω, τοποθετώ.

2. πληρώνω: *κατατίθημι τὸ ὄφλημα* = πληρώνω το χρέος μου.

3. μέση φωνή κατατίθεμαι **α.** θέτω τέρμα σε κάτι: *κατατίθεμαι τὸν πόλεμον.* **β.** καταθέτω, αποθηκεύω: *χρήματα κατατίθεμαι.* *κατατίθεμαι σίτον.* **γ.** θησαυρίζω, εξασφαλίζω: *ἀίδιον δόξαν κατατίθεμαι* = εξασφαλίζω αιώνια δόξα. *εὐεργεσίαν κατέθετο ἐς βασιλέα* = εξασφάλισε τη διάθεση του βασιλιά να τον ευεργετήσει. **δ.** τοποθετώ κάποιον/κάτι σε ασφαλές μέρος: *τοὺς πρόσβεις κατέθετο ἐς Αἴγιναν.* **ε.** καταθέτω κάτι στη μνήμη μου.

☞ **παράγ.** καταθήκη.

NE καταθέτω (με τη σημ. 3β).

[**σύνθ. λ.** κατά + τίθημι].

καταφανής, -ής, -ές PHMA

Συγκριτικός	καταφανέστερος
Υπερθετικός	καταφανέστατος

1. ορατός: *οὐπὼν καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμοι* = οι εχθροί δεν ήταν ακόμα ορατοί.

2. φανερός, σαφής: (συχνά με *μτχ.*) *καταφανής ἐστι κακουργῶν* = είναι φανερό ότι κάνει άθλιες πράξεις.

☞ **παράγ.** καταφανῶς.

NE καταφανής (με τη σημ. 2).

[κατά + *φαν- (έ-φάν-ην < φαίνομαι) + παρ. επίθ. -ής ως **παράγ. λ.** του καταφαίνομαι].

καταφεύγω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **φεύγω**

καταφεύγω σε μέρος ασφαλές ή σε πρόσωπο έμπιστο, για να γλιτώσω από κίνδυνο, καταφεύγω: *εἰς ὑμᾶς καταφεύγω καὶ ἀντιβολῶ* = σε σας καταφεύγω και παρακαλώ.

NE καταφεύγω.

[**σύνθ. λ.** κατά + φεύγω].

καταφρονέω -ῶ

Για τους χρόνους ☞ **φρονέω -ῶ**

περιφρονώ: *καταφρονῶ τοῦ κινδύνου* = περιφρονώ τον κίνδυνο. *καταφρονῶ τοὺς ἐπιόντας* = περιφρονώ τους εχθρούς.

☞ **παράγ.** καταφρόνησις, καταφρόνημα, καταφρονητικός, καταφρονητικῶς.

NE καταφρονώ.

[**σύνθ. λ.** κατά + φρονέω].

καταχράομαι -ῶμαι PHMA

Για τους χρόνους ☞ **χράομαι -ῶμαι**

με δοτ. και σπάνια αιτιατ. ως αντικείμενο

1. κάνω πλήρη χρήση ενός πράγματος, χρησιμοποιώ: *καταχράομαι αὐτοῖς ἐπὶ τὸν σύνδεσμον τῆς πόλεως* = τους χρησιμοποιώ για ενίσχυση της ενότητας της πόλης.

2. κάνω κακή χρήση, κάνω κατάχρηση: *τῆ τῶν προγόνων δόξη καταχράομαι* = κάνω κακή χρήση της δόξας των προγόνων μου.

☞ **παράγ.** κατάχρησις, καταχρηστέον, καταχρηστικός.

NE καταχράομαι (με σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** κατά + χράομαι].

καταχωρίζω PHMA

Μέλλ.	καταχωριῶ
Αόρ.	κατεχώρισα
Παθ. αόρ.	κατεχωρίσθην
Παθ. παρακ.	κατακεχώρισμαι

συνήθως για στρατιώτες τοποθετώ κάποιον στη θέση του: *αὐτὸς δὲ τὸ ἄλλο στράτευμα κατεχώριζεν* = και αυτός έβαζε το υπόλοιπο στράτευμα στη θέση του.

☞ **παράγ.** καταχώρισις, καταχωρισμός.

NE καταχωρίζω (με την ίδια σημ. αλλά όχι για στρατιώτες).

[**σύνθ. λ.** κατά + χωρίζω].

καταψηφίζομαι PHMA

Για τους χρόνους ☞ **ψηφίζω**

1. ψηφίζω εις βάρος κάποιου, τον καταδικάζω διά της ψήφου μου, τον κρίνω ένοχο: *καταψηφίζομαι τινος θάνατον* (η ποινή) = καταδικάζω κάποιον σε θάνατο. *καταψηφίζομαι τινος δειλίαν* (το αδίκημα) = καταδικάζω κάποιον, τον κρίνω ένοχο, για δειλία. = καταγιγνώσκω.

2. παθ. φωνή καταψηφίζομαι καταδικάζομαι.

3. για την απόφαση εκδίδομαι εις βάρος κάποιου: *κατεψηφισμένος ἦν μου ὁ θάνατος* = η από-

φραση του θανάτου είχε εκδοθεί εις βάρος μου.

παράγ. καταψηφίσις, καταψηφιστέον.

NE καταψηφίζω (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. κατά + ψηφίζομαι].

κατεπείγω PHMA

Για τους χρόνους ☞ ἐπείγω

1. πιέζω κάποιον, του ασκώ πίεση: οἱ χρήσται κατήπειγον αὐτόν = οι δανειστές του τον πίεζαν. οὐδὲν ὑμᾶς κατεπείγει νῦν ἀκούσαι περὶ τούτων = τίποτε δε σας πιέζει να ακούσετε τώρα γι' αυτά τα πράγματα.

2. ως αμετάβ. βιάζομαι: ἔπου κατεπείγων = ακολούθα βιαστικά.

NE κατεπείγω, κατεπείγομαι (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. κατά + ἐπείγω].

κατεργάζομαι PHMA

Για τους χρόνους ☞ ἐργάζομαι

1. εργάζομαι για κάτι, το πραγματοποιώ, το κατορθώνω, το αποπερατώνω: εἰρήνην ἐποιήσαμεθα ἦν ἡμῖν Νικίας κατειργάσατο = κάναμε ειρήνη, για την οποία εργάστηκε ο Νικίας.

2. υποτάσσω, νικώ: ἡπίστατο πολλοὺς ἐκ ταπεινῶν πραγμάτων μεγάλας δυναστείας κατεργασαμένους = ἤξερε πολλούς οι οποίοι με ταπεινές δυνάμεις υπέταξαν μεγάλες δυναστείες.

3. με διπλή αιτ. κάνω κάτι σε κάποιον: καλόν τι τὴν πόλιν κατεργάζομαι = κάνω στην πόλη κάτι καλό.

NE κατεργάζομαι «προετοιμάζω μυστικά».

[σύνθ. λ. κατά + ἐργάζομαι].

κατέρχομαι PHMA

Για τους χρόνους ☞ ἔρχομαι

1. κατεβαίνω.

2. επιστρέφω, γυρίζω πίσω (ιδίως στην πατρίδα μου από την εξορία): συνέφυγεν τὴν φυγὴν ταύτην καὶ μεθ' ἡμῶν κατήλθεν = εξορίστηκε μαζί σας και μαζί σας επέστρεψε στην πατρίδα.

NE κατέρχομαι (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. κατά + ἔρχομαι].

κατέχω PHMA

Για τους χρόνους ☞ ἔχω

1. συγκρατώ, αναχαιτίζω, εμποδίζω: οὐχ οἶός τ' ἦν κατέχειν τὰ δάκρυα = δεν ήταν σε θέση να συγκρατήσει τα δάκρυά του. κατέχω αὐτοὺς ὥστε μὴ ἀπιέναι = τους εμποδίζω να φύγουν.

2. ως κατακτητής καταλαμβάνω, κατέχω: τὰ ἐχυρὰ κατέχω = ἔχω υπό την κατοχή μου τα οχυρά.

3. καταλαβαίνω: οὐ κατέχω τί βούλει φράζειν = δεν καταλαβαίνω τι θέλεις να πεις.

4. στην παθ. φωνή κατέχομαι διακατέχομαι, με κυριεύει το πνεύμα ενός θεού ή μιας μεγάλης προσωπικότητας, είμαι σε κατάσταση έμπνευσης: ἔξ Ὀμήρου κατέχομαι = με κυριεύει το πνεύμα του Ομήρου, τελώ υπό την έμπνευση του Ομήρου.

5. ως αμετάβ. υπερισχύω, επικρατώ: ὁ λόγος κατέχει = επικρατεί η φήμη.

παράγ. κάθεξις, καθεκτός, κατάσχετος.

NE κατέχω (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. κατά + ἔχω].

κατηγορέω -ῶ PHMA

1. κατηγορώ: κατηγορῶ τῶν λιπόντων τὴν τάξιν = κατηγορώ όσους εγκατέλειψαν τη θέση τους (στο πεδίο της μάχης). ≠ ἀπολογούμαι ὑπέρ τινος «υπερασπίζομαι κάποιον».

2. απολύτως είμαι κατήγορος σε δίκη.

3. αποτελώ διαβεβαίωση: σαφέστατα κατηγορεῖ ὅτι τοῦτο οὕτως ἔχει = αυτό αποτελεί σαφέστατη διαβεβαίωση ότι το θέμα αυτό είναι έτσι.

παράγ. κατηγορήμα, κατηγορία, κατηγορητέον, κατηγορικός.

NE κατηγορώ (με τη σημ.1).

[παράγ. λ. κατήγορος + παρ. επίθ. -έω].

κατοικέω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ☞ οἰκέω -ῶ

1. κατοικώ: κατοικῶ τόπον = κατοικώ σε έναν τόπο.

2. αμετάβ., για πόλεις βρίσκομαι σε κάποια θέση: πόλεις ἐν Πελοποννήσῳ κατοικοῦσαι = πόλεις που βρίσκονται στην Πελοπόννησο.

παράγ. κατοίκησις, κατοικία, κατοικητήριος.

NE κατοικώ (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. κατά + οἰκέω].

κατοικίζω PHMA

Για τους χρόνους ☞ οἰκίζω

1. βάζω κάποιον να κατοικήσει κάπου, τον εγκαθιστώ, ιδρύω (πόλη, οικισμό κτλ): κατοικίζω πόλιν εἰς τόπον. ἢ Ἑλλάς κατωκίζετο = η Ελλάδα δεχόταν εγκαταστάσεις πληθυσμού.

2. στη μέση φωνή κατοικίζομαι εγκαθίσταμαι: κατοικισάμενος ἐν Τροίξῃνι = αφού εγκαταστάθηκα στην Τροίξῃνα...

παράγ. κατοίκις, κατοικισμός.

[παράγ. λ. κάτοικος + παρ. επίθ. -ίζω].

κατόπιν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. για τόπο πίσω: ἔτεροι κατόπιν τὰς ἀσπίδας ἔφερον = άλλοι πίσω τους κρατούσαν τις ασπίδες τους.

2. για χρόνο μετά, στη συνέχεια: κατόπιν ἐορτῆς ἤκομεν = έχουμε έρθει μετά τη γιορτή.

[κατά + *ὄπισ «πίσω, οπίσθιος» όπως στα ὀπισ-θεν, ὀπίσ-ω, μετ-όπιν].

κάτοπτρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

καθρέφτης.

παράγ. κατοπτρίζω.

[σύνθ. λ. κατά + *οπ- (ὄπ-ωπα, ὄψομαι) + παρ. επίθ. -τρον].

κατορθόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	κατώρθουν
Μέλλ.	κατορθώσω
Αόρ.	κατώρθωσα
Παρακ.	κατώρθωκα

1. εκτελώ επιτυχώς, φέρω κάτι σε επιτυχή έκβαση, κατορθώνω κάτι: *εἰ γὰρ ἐν ᾧν ἐπεβούλευσεν κατώρθωσεν, ἅπαντα ἂν ἀπεστερήμην ἐγώ* = αν ἔστω και ένα από όσα είχε επιβουλευτεί πραγματοποιούσε με επιτυχία, εγώ θα ἔχανα τα πάντα.

2. ως αμετάβ. σημειώνω επιτυχία, πετυχαίνω: *μάλιστα κατορθῶ* = πετυχαίνω σε πολύ μεγάλο βαθμό. ≠ πταίω «αποτυγχάνω».

παράγ. κατόρθωσις.

NE κατορθώνω (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. κατά + ὀρθῶ].

κάτω ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	κατωτέρω
Υπερθετικός	κατωτάτω

1. κάτω, προς τα κάτω: *κάτω φέρεται* = κινείται προς τα κάτω.

2. γεωγραφικά προς τα παράλια ή προς τον νότο: *κάτω οἰκῶ* = κατοικῶ στα παράλια της χώρας.

παράγ. κάτωθεν.

NE κάτω (με τις σημ. 1, 2).

[παράγ. λ. *κατ- (πβ. κατά) + παρ. επίθ. -ω].

καῦμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. καύσωνας.

2. υψηλός πυρετός.

[*καF- (καίω) + παρ. επίθ. -μα].

κάω & καίω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκαιον & ἔκαιον
Μέλλ.	καύσω & καύσομαι
Αόρ.	ἔκαυσα
Παρακ.	κέκαυκα
Μέσ. αόρ.	ἐκαυσάμην
Παθ. μέλλ.	καυθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκαύθην & ἐκάην
Παθ. παρακ.	κέκαυμαι
Παθ. υπερσ.	ἐκεκαύμην

1. ανάβω: *πῦρ καίω* = ανάβω φωτιά. ≠ σβέννυμι.

2. καίω: *κάω νεκρούς* = καίω τους νεκρούς.

3. παθ. φωνή κάομαι φλέγομαι (από τον πυρετό ή από ερωτικό πάθος).

NE καίω (με τη σημ. 2).

[*κάF-jω > καίω, κάω].

κείμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκείμην
Μέλλ.	κείσομαι

εύχρηστο σε ενεστ., παρατ. και μέλλ.

1. εἶμαι θαμμένος: *κείμαι ἐν τάφῳ* = εἶμαι θαμμένος σε τάφο.

2. για τόπους ή οικοδομές κείτομαι σε κατάσταση ερειπίων: *ἐπανορθῶ εἴ τι πρότερον τῆς πόλεως ἔκειτο* = διορθώνω και ό,τι τυχόν προηγούμενως βρισκόταν σε ερειπιώδη κατάσταση στην πόλη.

3. για τόπους εἶμαι τοποθετημένος, βρίσκομαι: *ἡ νῆσος πρὸ Μεγάρων κείται* = το νησί βρίσκεται μπροστά από τα Μέγαρα.

4. για πράγματα βρίσκομαι.

5. για προϊόντα, χρήματα εἶμαι αποθηκευμένος, κατατεθειμένος: *πολλὰ χρήματα ἐπὶ τῆ τούτου τραπέζῃ κείται μοι* = ἔχω κατατεθειμένα πολλά χρήματα στην τράπεζά του.

6. για νόμους ἔχω οριστεί/τεθεί: *οἱ νόμοι οἱ κείμενοι* = οι καθορισμένοι νόμοι.

παράγ. κειμήλιον, κοίτη.

NE κείμαι (λόγ., με τις σημ. 1, 3, και μετοχή κείμενος με τη σημ. 6).

[*κει- (κείμαι, κοίτη, κοιμά-ομαι) + -μαι].

κείρω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	κερῶ
Αόρ.	ἔκειρα
Παρακ.	κέκαρκα
Μέσ. μέλλ.	κεροῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἐκειράμην
Παθ. αόρ.	ἐκάρην
Παθ. παρακ.	κέκαρμαι
Παθ. υπερσ.	ἐκεκάρμην

1. κουρεύω. 2. στη μέση φωνή κείρομαι κόβω τα μαλλιά μου, κουρεύομαι, κυρίως επειδή πενθῶ: *ἄξιον ἦν ἐπὶ τῷδε τῷ τάφῳ κείρασθαι τὴν Ἑλλάδα* = ἔπρεπε για τον ενταφιασμό αυτό να πενήσει η Ελλάδα. 3. για χώρα ρημάζω, ερημώνω: *τὴν γῆν κείρω* = ρημάζω τη χώρα (κατακόβοντας τα σπαρτά και τα κάρπια δέντρα της).

παράγ. κέρμα, κορμός, κουρά, σύνθ. ἀποκείρω, κατακείρω, περικείρω.

NE κείρομαι στη φρ. *κείρομαι μοναχός* και στη φρ. *εν χρω κεκαρμένος* «κουρεμένος σύριζα».

[*κερ-jω > κείρω].

κελεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκέλευον
Μέλλ.	κελεύσω
Αόρ.	ἐκέλευσα
Παρακ.	κεκέλευκα
Μέσ. αόρ.	ἐκελευσάμην

Παθ. αόρ.	ἐκελεύσθην
Παθ. παρακ.	κεκέλευσμαι

1. διατάζω: *ἐκέλευσαν τὸν Ἀστύοχον βοηθεῖν αὐτοῖς* = διέταξαν τον Αστύοχο να τους βοηθήσει.

2. προτρέπω, παρακινώ, παροτρύνω.

3. προτείνω κάτι: *τοὺς ἄλλους ξένους εἶναι κελεύω* = προτείνω οι άλλοι να είναι μισθοφόροι.

παράγ. κέλευ(σ)μα, κελουσιός, κελουστής, κελουτιάω.

NE κελεύω (λόγ., με τη σημ. 1).

[*κελ- (κέλ-λω «προσορμίζω πλοίο») + -εύ-ω].

κενός, -ή, -ὄν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κενότερος & κενώτερος
Υπερθετικός	κενότατος & κενώτατος

1. άδειος: *κεναῖς χερσί* = με άδεια χέρια. *κενός φρονήσεως* ≠ πλήρης.

2. μάταιος, άκαρπος, αναποτελεσματικός: *κενή ἐλπίς* = μάταιη ελπίδα.

παράγ. κενότης, κενώω, κενῶς, **σύνθ.** κενοτάφιον.

NE κενός (με τις σημ. 1, 2).

[*κενF- + παρ. επίθ. -ός, ιων. *κεινός*].

κενώω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκένουν
Μέλλ.	κενώσω
Αόρ.	ἐκένωσα
Παρακ.	κεκένωκα
Παθ. αόρ.	ἐκενώθην

αδειάζω: *κενώ τὴν ναῦν* = αδειάζω το καράβι. ≠ πληρώω «γεμίζω».

παράγ. κένωσις, κενωτικός.

NE κενώνω.

[**παράγ. λ.** κενός + παρ. επίθ. -ός].

κεντέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκέντουν
Μέλλ.	κεντήσω
Αόρ.	ἐκέντησα
Παθ. μέλλ.	κεντηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκεντήθην
Παρακ.	κεκέντημαι

1. κυρίως για μέλισσες και σφήκες *κεντροῖζω*, τρυπώ με κεντρί.

2. γενικά πληγώνω με αιχμηρό όργανο, διατρύπω, μαχαιρώνω: *παίομαι καὶ κεντοῦμαι ὑπό τινος* = κάποιος με χτυπά και με μαχαιρώνει.

παράγ. κέντρον, κεντροῖζω, κεντρόω, **σύνθ.** κεντρομανής.

NE κεντώ (λόγ., και «κάνω κέντημα»).

[**παράγ. λ.** *κεντ- (κεντ-ρον «αγκάθι») + παρ. επίθ. -έω].

κεντρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. βουκέντρα.

2. μεταφορικά ερεθισμα, κίνητρο, κεντρί: *πόθου κέντρον* = το κεντρί του πόθου.

3. κεντρί (μέλισσας, σκορπιού).

παράγ. κεντρόω, κεντρικός, κέντρων, κεντροῶδης.

NE κέντρο «κεντρικό σημείο».

[**παράγ. λ.** *κεντ- (κεντέω) + παρ. επίθ. -τρον].

κεραμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. χῶμα ή πηλός που χρησιμοποιεί ο κεραμέας: *κεραμος ὤμος* = άψητος πηλός.

2. κεραμίδι: *βάλλω τινὰ λίθοις καὶ κεράμω* = χτυπώ κάποιον πετώντας επάνω του πέτρες και κεραμίδια.

παράγ. κεραμ(ε)ικός, κεραμεύς, κεραμεύω, κεραμίζω.

NE κεραμίδι (με τη σημ. 2).

[**αβέβ. ετυμ.**, πβ. **αρχ. γεομ.** herd «εστία»].

κεράννυμι & κεραννύω ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἐκέρασα
Παθ. μέλλ.	κραθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκράθην & ἐκεράσθην
Παρακ.	κέκραμαι
Υπερσ.	ἐκεκράμην

1. αναμειγνύω, ανακατεύω, το κρασί με νερό αραιώνοντάς το, ετοσιάζω κρασί: *τοῖς θεοῖς εὐχόμενοι κεραννύομεν* = ας ετοσιάσουμε κρασί ευχόμενοι προς τους θεούς.

2. γενικά αναμειγνύω, ανακατεύω: *κεράννυμι τί τινα* = αναμειγνύω κάτι με κάτι. = μειγνυμι.

παράγ. κρᾶσις, κρατήρ, ἀκίρατος, **σύνθ.** ἀκέραιος.

NE παράγ. *κράση, κρατήρας* κτλ.

[*κερασ-, κρασ- (πβ. ἐ-κέρασ-α) + παρ. επίθ. -νυ + -μι].

κέρας, κέρως, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο κοινός τύπος είναι *κέρας, -ατος*

1. κέρατο.

2. πτέρυγα στρατεύματος ή στόλου: *κέρας δεξιόν/εὐώνυμον* = η δεξιά/αριστερή πτέρυγα του στρατεύματος. *κατὰ κέρας προσβάλλω* = επιτίθεμαι στην πτέρυγα του στρατεύματος, επιτίθεμαι κατά μέτωπο.

παράγ. κεράτιον, κεράτινος, κεράτεα, κεράστης, κερατόω, κερατίζω, **σύνθ.** κερασβόλος, κερασφόρος.

NE κέρατο (με τη σημ. 1) & κέρας (με σημ. 2).

[*κερασ- (πβ. ☞ **κᾶρα, κρᾶνιον**)].

κερδαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκέρδαινον
Μέλλ.	κερδανῶ
Αόρ.	ἐκέρδανα
Παρακ.	κεκέρδηκα

κερδίζω: *κερδάναντες ἕξι τάλαντα...* = αφού κέρδισαν ἕξι τάλαντα...

[**παράγ. λ.** κέρδος + παρ. επίθ. -αίνω < -*αν-ιω].

κερκίς, -ίδος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. λεπτό, μακρύ και ίσιο ραβδί από ξύλο συνήθως ή άλλο υλικό που μεταχειριζόταν ως εργαλείο ο υφάντης.

2. σφηνοειδής διαίρεση των καθισμάτων στο αρχαίο θέατρο (τιμήμα των εδωλίων ανάμεσα στις κλίμακες).

παράγ. κερκίζω.

NE κερκίδα (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** κέρκ-ος + παρ. επίθ. -ίς].

κέρκος, -ου, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ουρά ζώου: *τήν κέρκον ἐξέτεινεν* = τέντωσε, ύψωσε, την ουρά του.

[**αβέβ. ετυμ.**].

κηδεία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συγγένεια βασισμένη σε γάμο, όχι εξ αίματος: *προμνηστρίς δεινή συνάγειν εἰς κηδείαν* = προξενήτρα ικανή στο να οδηγεί ανθρώπους σε γάμο.

NE κηδεία «φροντίδα για ταφή, ταφή».

[**παράγ. λ.** κῆδ-ος (πβ. κῆδ-ομαι) + παρ. επίθ. -εία, ακριβέστερα *κῆδε- + -ια > κηδεία].

κηδεμών, -όνος, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

προστάτης: *κηδεμών πόλεως* = ο προστάτης της πόλης.

παράγ. κηδεμονία, κηδεμονικός.

NE κηδεμόνας.

[**παράγ. λ.** κῆδ- (< κῆδ-ομαι) + παρ. επίθ. -εμών (κατά το ἡγ-ε-μών)].

κηδεστής, -οῦ, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συγγενής εξ αγχιστείας, και ειδικότερα: **1.** σύζυγος της κόρης μου, γαμπρός. **2.** πεθερός. **3.** ανδράδερφος (κουνιάδος, ο αδερφός του ανδρός μου), γυναικάδελφος (κουνιάδος, ο αδελφός της γυναίκας μου).

[*κῆδεσ- (πβ. κῆδος «φροντίδα, πένθος» < *κῆδες + -ς) + παρ. επίθ. -τής].

κῆδομαι PHMA

φροντίζω: *εἴ τις αὐτοῦ καὶ μικρὸν κῆδεται* = αν κάποιος φροντίζει για τον εαυτό του έστω και λίγο.

[*κῆδ- (κῆδος) + -ομαι].

κῆρυξ, -υκος, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κήρυκας, δημόσιος αγγελιαφόρος.

2. κήρυκας που έκανε διακηρύξεις και τηρούσε την τάξη στις συνελεύσεις.

παράγ. κηρυκεία, κηρύκειος, κηρύκευμα, κηρυκεύω, κηρύσσω.

NE κήρυκας (με τη σημ. 1).

[*καρυ-ξ, πβ. **αρχ. ινδ.** kārū «αιοιδός, ποιητής»].

κηρύττω PHMA

ο κοινός τύπος είναι κηρύσσω

Παρατ.	ἐκήρυττον
Μέλλ.	κηρύξω
Αόρ.	ἐκήρυξα

Παρακ.	κεκήρυγα
Παθ. μέλλ.	κηρυχθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκηρύχθην
Παθ. παρακ.	κεκήρυγμα

1. ανακηρύσσω κάποιον νικητή: *κηρύττεται καὶ ἄθλα λαμβάνει* = ανακηρύσσεται νικητής και παίρνει έπαθλα.

2. αναγγέλλω με κήρυκα: *προσίεμαι τὰ κεκηρυγμένα* = αποδέχομαι όσα έχει αναγγείλει ο κήρυκας.

3. παραγγέλλω με κήρυκα: *ἐκήρυξαν, εἰ βοῦλονται, τὰ ὄπλα παραδοῦναι* = τους παρήγγειλαν, αν θέλουν, να παραδώσουν τα όπλα.

παράγ. κήρυγμα, κήρυξις.

NE κηρύσσω (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *κηρύ-κ- (πβ. κῆρυξ) + παρ. επίθ. -τω].

κινδυνεύω PHMA

Παρατ.	ἐκινδύνευον
Μέλλ.	κινδυνεύσω
Παρακ.	κεκινδύνευκα
Παθ. μέλλ.	κινδυνευθήσομαι & κεκινδυνεύσομαι

1. ρίχνομαι στον κίνδυνο, επιδεικνύω τόλμη: *έτοιμῶς κινδυνεύω πρὸς τοὺς πολέμιους* = με προθυμία ρίχνομαι στον κίνδυνο εναντίον των εχθρών.

2. κινδυνεύω, είμαι σε κίνδυνο, διατρέχω κίνδυνο, διακινδυνεύω.

3. δηλώνει αυτό που είναι δυνατό ή πιθανό να συμβεί φαίνεσαι δυνατό/πιθανό ότι..., κατά πάσα πιθανότητα...: *κινδυνεύει ἡ ἀληθῆς δόξα ἐπιστήμη εἶναι* = φαίνεται πιθανό ότι η αληθής γνώμη αποτελεί επιστημονική γνώση. *κινδυνεύεις ἀληθῆ λέγειν* = κατά πάσα πιθανότητα μιλάς ορθά.

παράγ. κινδύνεμα, κινδυνευτέον, κινδυνευτής.

NE κινδυνεύω (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** κίνδυν-ος + παρ. επίθ. -εύω].

κινέω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἐκίνουν
Μέλλ.	κινήσω
Αόρ.	ἐκίνησα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	κινήσομαι
Παθ. μέλλ.	κινήθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκινήθην

1. θέτω κάτι σε κίνηση.

2. μετακινώ: *κινῶ τὸ στρατόπεδον*.

3. παρακινώ (κάποιον να μιλήσει).

4. προκαλώ, αρχίζω: *κινῶ πολέμους*.

5. παθ. φωνή κινούμαι συγκινούμαι, ταράζομαι: *κεκινήμενος*.

παράγ. κίνημα, κινήσις, κινήτεον, κινήτηριος, κινήτικός, κινήτός, κινήτρον.

ΝΕ κινώ (με τη σημ. 1).

[*κινεύ-ω < *κινέFω].

κίων, -ονος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κίονας, κολόνα.

σύνθ. κιονόκρανον.

ΝΕ κίονας.

[*κιο- (πβ. **αρμεν.** siwn «κίων») + παρ. επίθ. -ων].

κλαίω & κλάω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκλαιον
Μέλλ.	κλαύσομαι & κλαίησω & κλαήσω
Αόρ.	ἔκλαυσα

κλαίω. ≠ γελάω.

παράγ. κλαῦμα, κλαυ(σ)τός, **σύνθ.** πολύκλαυστος.

ΝΕ κλαίω.

[*κλαF-ιω].

κλάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκλων
Μέλλ.	κλάσω
Αόρ.	ἔκλασα
Παθ. μέλλ.	κλασθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔκλάσθην
Παθ. παρακ.	κέκλασμαι

σπάζω: τὸν ἄρτον ἔκλασεν = έκοψε το ψωμί σε κομμάτια.

παράγ. κλάσις, κλάσμα, **σύνθ.** ἄκλαστος.

ΝΕ παράγ. κλάσμα. Το νεοελληνικό κλάση (λ.χ. *επιστήμονας διεθνούς κλάσης*) προέρχεται όχι από το κλώ αλλά από το λατινικό classis.

[*κελα- (κλή-ρος, κλή-μα, κλών)].

κλείς, -δός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κλειδί: τὴν κλείν ἐφέλκεται = τραβά το κλειδί (για να το βγάλει από την κλειδαριά της πόρτας).

2. κλείδα (κόκαλο, οστό).

ΝΕ κλειδί (< κλειδ-ίον, με τη σημ. 1) & κλείδα (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *κλαF- + παρ. επίθ. -ίδ-ς > *κλαFίς (πβ. **λατ.** clavis) > κληίς, κλείς].

κλείω & κλήω ΡΗΜΑ

ο τύπος κλήω ανήκει στην αρχαία αττ. διάλεκτο

Παρατ.	ἔκλειον
Μέλλ.	κλείσω & κλήσω
Αόρ.	ἔκκλεισα & ἔκκλησα
Παρακ.	κέκκλεικα & κέκκληκα
Παθ. μέλλ.	κλεισθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐκκλεισάμην & ἐκκλησάμην
Παθ. αόρ.	ἐκκλείσθην & ἐκκλήσθην
Παθ. παρακ.	κέκκλειμαι & κέκκλημαι
Παθ. υπερω.	ἐκεκκλείμην

1. κλείνω: κλείω τὰς πύλας.

2. αποκλείω: τοὺς τοῦ λιμένος ἔσπλους κλείω = αποκλείω, φράζω τις εισόδους του λιμανιού.

παράγ. κλειθρον, κλείς (-δός), κλής (κλή-δος), κλήσις «κλείσιμο» (π.χ. *κλήσις τῶν λιμένων*), κλειδίον, κλειστρον, κλειστός, **σύνθ.** κλειδοῦχος, κλειδοφύλαξ.

ΝΕ κλείνω (και με τις δύο σημ.).

[*κληF-, *κληFί-ω (☞ **κλείς, ἡ**) > κλείω].

κλέος, -έους, τό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δόξα: κλέος τε καὶ ἔπαινος πρὸς ἀνθρώπων τε καὶ θεῶν = δόξα και ἔπαινος από ανθρώπων και θεούς.

παράγ. κλεινός «ένδοξος», **σύνθ.** δουρικλειτός (ομηρικό επίθετο «ένδοξος για το δόρυ του»).

[*κλέF-ος].

κλέπτο ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκλεπτον
Μέλλ.	κλέψω & κλέψομαι
Αόρ.	ἔκλεψα
Παρακ.	κέκλοφα
Παθ. αόρ.	ἔκλάπην
Παθ. παρακ.	κέκλεμμαι

1. κλέβω: κλέπτω ἐξ ἱερῶν = κλέβω από τα ιερά.

2. εξαπατώ: κλέπτεται ὁ ἀκροατής = εξαπατάται, παραπλανάται, ο ακροατής.

3. αποκρύπτω.

παράγ. κλέμμα, κλέπτης, κλεπτέον, **σύνθ.** κλεψύδρα.

ΝΕ κλέβω (με τη σημ. 1).

[*σκληπ-, πβ. **λατ.** cleps, **λιθ.** slepiu «κρύβω»].

κλήμα, -ατος, τό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κλαδί (κυρίως αμπελιού).

παράγ. κλημάτινος, κληματίς.

ΝΕ κλήμα.

[*κλή- (= *κλα- ☞ **κλάω**) + παρ. επίθ. -μα].

κλήρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. λαχνός, κλήρος: διὰ τὴν τοῦ κλήρου τύχην = επειδή έτσι έτυχε ο λαχνός.

2. κλήρωση.

3. κομμάτι γης που απονέμεται σε κάποιον πολύτη κατόπιν κλήρωσης.

4. κληρονομιά.

παράγ. κληρίον, **σύνθ.** κληρονόμος, κληρονομία, κληροῦχος, κληρουχία.

ΝΕ κλήρος (με τις σημ. 1, 2, 3, 4).

[*κλα-, *κλή- (πβ. *κλήμα, κλάω*) + παρ. επίθ. -ρος].

κληρουχία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η απονομή σε πολίτες μιας πόλης κλήρων γης σε ξένη χώρα.

2. περιληπτικά οι κληροῦχοι, δηλ. πολίτες που παίρνουν τέτοιους κλήρους γης: κληρουχίας ἐκπέμω = αποστέλλω σε ένα μέρος κληροῦχους.

[**παράγ. λ.** κληροῦχος (< **σύνθ. λ.** κλήρος + ἔ-χω) + παρ. επίθ. -έω].

κληρώω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκλήρουν
Μέλλ.	κληρώσω
Αόρ.	ἐκλήρωσα
Παρακ.	κεκλήρωκα

1. αναδεικνύω κάποιον άρχοντα με κλήρο: κληρῶ τὰς άρχάς = αναδεικνύω τους άρχοντες με κλήρωση. ≠ αίρέω «αναδεικνύω κάποιον σε κάποιο αξίωμα με τη μέθοδο της εκλογής, εκλέγω», χειροτονέω «εκλέγω κάποιον σε κάποιο αξίωμα σηκώνοντας το χέρι μου».

2. μέση φωνή, για τους υποψήφιους για ένα αξίωμα κληροῦμαι αναδεικνύομαι σε κάποιο αξίωμα με τη μέθοδο της κλήρωσης: κληροῦμαι τῶν έννέα άρχόντων = αναδεικνύομαι ένας από τους έννέα άρχοντες (με κλήρωση). ≠ αίρέομαι, χειροτονέομαι.

3. μέση φωνή κληροῦμαι παίρνω κάτι με κλήρο: ίερωσύνην κληροῦμαι θεοῦ τινος = λαμβάνω με κλήρο το αξίωμα του ιερέως κάποιου θεού.

4. δίνω, απονέμω: έν έκάστῳ ἐκλήρωσαν = απένεμαν ένα στον καθένα (δηλ. στον κάθε στρατηγό ένα μέρος της στρατιωτικής δύναμης).

παράγ. κλήρωσις, κληρωτός.

NE κληρώνω «κάνω κλήρωση, βγάζω έναν αριθμό από την κληρωτίδα».

[παράγ. λ. κλήρος + παρ. επίθ. -ός].

κλήσις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το να καλεί, να φωνάζει κανείς κάποιον.

2. ως δικανικός όρος κλήση, κλήτευση, καταγγελία, κατηγορία, μήνυση, διώξη: άφίμη τήν κλήσιν = αποσύρω τη μήνυση.

3. πρόσκληση: κλήσις είς τὸ πρυτανείον.

NE κλήση (με τις σημ. 1, 2).

[παράγ. λ. *κλη- (< καλέω) + παρ. επίθ. -σις].

κλίμαξ, -ακος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σκάλα. **2.** σκάλα κινητή πολεμική.

παράγ. κλιμάκιον, κλιμακτίς, κλιμακτήρ.

NE κλίμακα «διαβάθμιση».

[παράγ. λ. κλίμα, τὸ «κλίση από τον ήλιο, περιοχή, γεωγραφικό πλάτος» + παρ. επίθ. -αξ (η έκταση του ι σε ι με επίδραση του ρ. κλι-νω «γέρνω, ξαπλώνω»). Η σημασία «σκάλα», επειδή χρησιμοποιείται σε πλάγια κλίση].

κλίνη, -ης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ανάκλιτρο που χρησιμοποιούσαν στα γεύματα. **2.** κρεβάτι. **3.** νεκρική κλίνη.

παράγ. κλινικός, κλινήρης.

NE κλίνη (λόγ., με τη σημ. 2).

[*κλι- (κλίνω)].

κλίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκλινον
Μέλλ.	κλινῶ
Αόρ.	ἔκλινα

Παρακ.	κέκλικα
Παθ. μέλλ.	κλιθήσομαι & κλινήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐκλινάμην
Παθ. αόρ.	ἐκλίθην & ἐκλίνην

1. κάνω κάτι να γείρει, να υποχωρήσει.

2. αμετάβ. κλίνω έχω κλίση, τάση, ροπή, κλίνω: ή πόλις επί τὸ χεῖρον ἔκλινεν = η πόλη παρουσίαζε τάση προς το χειρότερο.

παράγ. κλίμα, κλίσις, κλιτύς.

NE κλίνω (με όλες τις σημ.).

[*κλι- + παρ. επίθ. -νω].

κλύδων, -ωνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύμα, θαλασσοταραχή.

παράγ. κλυδωνίζω, κλυδωνίζομαι, κλυδωνισμός.

NE κλύδων (λόγ.).

[*κλύδ-ων, πβ. κλύζω].

κλύζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκλυζον
Μέλλ.	κλύσω
Αόρ.	ἔκλυσα
Παθ. αόρ.	ἐκλύσθην
Παθ. παρακ.	κέκλυσμαι

ξεπλένω: κλύζω τὸ ἔκπωμα = ξεπλένω το ποτήρι.

[*κλύδ-ω > κλύζω, πβ. κλύδων].

Κλωθῶ, -οῦς, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μία από τις τρεις Μοίρες, η οποία ἔκλωθεν το νήμα της ζωής του κάθε ανθρώπου, δηλ. καθόριζε τα περιστατικά μέσα από τα οποία θα διερχόταν η ζωή του (☞ Ἄτροπος & Λάχεσις).

κλών, -ωνός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κλωνάρι, κλωνί.

παράγ. κλωνίον, κλωνάριον.

NE κλωνάρι (< παράγ. λ. κλων-άριον), κλώνος (λόγιο), κλωνί (λαϊκό).

[*κλάων < *κλα-, κλάω].

κόθορνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. παπούτσι που έφτανε ως τη μέση της κνήμης, έδενε στο μπροστινό του μέρος, είχε ψηλούς πάτους και το φορούσαν οι ηθοποιοί των τραγωδιών.

2. άνθρωπος χωρίς σταθερές αρχές, που οι απόψεις του αλλάζουν ανάλογα με τις περιστάσεις (το ουσιαστικό απέκτησε αυτή τη σημασία, επειδή οι κοθόρνοι δε διακρίνονταν σε αριστερό και δεξιό).

[δάν. λ.].

κοιμάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκοιμώμην
Μέλλ.	κοιμηθήσομαι
Αόρ.	ἐκοιμήθην
Παρακ.	κεκοίμημαι

κοιμάμαι, πάω για ύπνο: ποῖόν τινα ὕπνον ἐκοιμῶ; = τι ύπνο κοιμόσουν; = καθεύδω.

παράγ. κοίμημα, κοίμησις.

NE κοιμάμαι.

[*κοι- < *κει-, όπως κείμαι].

κοινός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κοινότερος
Υπερθετικός	κοινότατος

1. κοινός, αυτός που ανήκει σε όλους ή πάντως σε περισσότερους από έναν: *κοινόν τι χαρᾶ καὶ λύπη δάκρυα* = τα δάκρυα είναι κοινό στοιχείο στη χαρά και τη λύπη. ≠ ἴδιος.

2. σε κοινωνικές και πολιτικές σχέσεις δημόσιος: *κοινὰ χρήματα* = δημόσια χρήματα.

3. το ουδ. ενικού ως ουσιαστ. τὸ κοινὸν α. το σύνολο των πολιτών, το κράτος: τὸ κοινὸν ὠφελεῖται. β. ιδίως για συμμαχίες, ομοσπονδίες κτλ. η συμμαχία, η ομοσπονδία: τὸ κοινὸν τῶν Θεσσαλῶν. γ. η κυβέρνηση, οι αρχές: ἐπέρχομαι ἐπὶ τὸ κοινόν = παρουσιάζομαι στις αρχές. δ. το δημόσιο ταμείο.

4. το ουδ. πληθ. ως ουσιαστ. τὰ κοινὰ α. οι κοινές υποθέσεις, τα κοινά: τὰ κοινὰ προσήλθε = αναμείχθηκε στα κοινά. β. τα κοινά χρήματα.

5. συνήθης, συνηθισμένος.

6. για πρόσωπα αμερόληπτος, δίκαιος: *κοινὸ τῷ τε διώκοντι καὶ τῷ φεύγοντι* = αμερόληπτοι απέναντι στον κατήγορο και τον κατηγορούμενο.

7. για πρόσωπα ομιλητικός, ευπροσήγορος: *κοινὸς ἄπασι* = φιλικός απέναντι σε όλους.

παράγ. κοινόν, κοινῶς, κοινότης.

NE κοινός (με τις σημ. 1, 2) & τα κοινά (με τη σημ. 3α).

[παράγ. λ. *κοιμ- (πβ. λατ. cum, com) + παρ. επιθ. -jος].

κοινωνέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκοινωνούν
Μέλλ.	κοινωνήσω
Παρακ.	κεκοινωνήκα
Παθ. μέλλ.	κοινωνήσομαι
Παθ. παρακ.	κεκοινωνήμαι

1. με γεν. πράγματος & δοτ. προσώπου συμμετέχω σε κάτι μαζί με κάποιον άλλο: *κοινωνῶ τῆς ἐν πρυτανείῳ σιτίσεως τοῖς Ἀρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἀπογόνους* = συμμετέχω στη σίτιση στο πρυτανείο μαζί με τους απογόνους του Ἀρμοδίου και του Ἀριστογείτονα.

2. κοινωνῶ τινος συμμετέχω σε κάτι, παίρνω ένα μερίδιο από κάτι: *κοινωνῶ σίτου καὶ πότου* = παίρνω το μερίδιό μου από το φαγητό και το ποτό.

3. κοινωνῶ τινι ἔχω δосоληψίες με κάποιον: *ὅπου ἂν δίκαιος ἀνὴρ ἀδίκῳ κοινωνῆ* = οποτεδήποτε ένας δίκαιος άνθρωπος έχει δосоληψίες με έναν άδικο.

4. για πράγματα ἔχω σχέση με κάτι: *οὐδὲν τραγωδία κοινωνοῦσιν* = δεν έχουν καμία σχέση με την τραγωδία.

παράγ. κοινωνήμα, κοινωνήσις, κοινωνητέον, κοινωνία.

NE κοινωνῶ «μεταλαμβάνω τη θεία κοινωνία».

[παράγ. λ. κοινωνός + παρ. επιθ. -έω].

κοινωνία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

επικοινωνία, επαφή, ένωση, συναναστροφή, συμμαχία: *κοινωνία πόλεσι* = συμμαχία ανάμεσα σε πόλεις.

NE κοινωνία «το σύνολο των ανθρώπων».

[παράγ. λ. κοινων-έω + παρ. επιθ. -ία].

κολάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκόλαζον
Μέλλ.	κολάσω
Αόρ.	ἐκόλασα
Μέσ. μέλλ.	κολάσομαι
Παθ. μέλλ.	κολασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐκολασάμην
Παθ. αορ.	ἐκολάσθην
Παθ. παρακ.	κεκόλασμαι

1. περιορίζω, συγκρατώ: *κολάζω τὰς ἐπιθυμίας* = συγκρατώ τις επιθυμίες μου.

2. τιμωρώ: *κολάζω τινὰ πλιγαῖς* = τιμωρώ κάποιον κτυπώντας τον.

παράγ. κόλασις, κολασμός, κολαστέον, κολαστήριον, κολαστής, κολαστικός.

NE κολάζω (και με τις δύο σημ.).

[παράγ. λ. κόλ-ος «κολοβός» (< *κλα- < κλάω) + παρ. επιθ. -άζω > κολάζω «μετριάζω»].

κόμη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

οι τρίχες της κεφαλής, τα μαλλιά.

παράγ. κομάω, -ῶ «έχω μακριά μαλλιά».

[ίσως από κοιμ-έω «φροντίζω»].

κομιδή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μεταφορά, συγκομιδή: *κομιδὴ ἐπιτηδείων* = μεταφορά προμηθειών. *κομιδὴ τῶν καρπῶν* = συγκομιδή των καρπών.

2. είσπραξη χρημάτων.

παράγ. κομιδή.

[*κομε-, *κοιμ- (κάμνω)].

κομιδῆ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. ακριβώς: *κομιδῆ ὥσπερ ἦν* = ακριβώς όπως ήταν.

2. εντελώς, τελείως: *κομιδῆ εὔηθες* = τελείως ηλίθιο.

3. σε απαντήσεις ακριβώς έτσι.

[παράγ. λ. κομιδῆ + παρ. επιθ. -ῆ].

κομίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκόμιζον
Μέλλ.	κομιῶ
Αόρ.	ἐκόμισα
Παρακ.	κεκόμικα

Μέσ. μέλλ.	κομιοῦμαι
Παθ. μέλλ.	κομισθήσομαι
Μέσ. αόρ.	έκομισάμην
Παθ. αόρ.	έκομίσθην
Μέσ. & παθ. παρακ.	κεκόμισμαι

1. κομίζω & πιο συχνά στη μέση φωνή κομίζομαι υποδέχομαι κάποιον, τον φιλοξενώ: *κομίζομαί τινα εις την έμαντοῦ οίκίαν* = φιλοξενώ κάποιον στο σπίτι μου.

2. στη μέση φωνή κομίζομαι παίρνω για τον εαυτό μου, κερδίζω: *κομίζομαί τι παρά τινος* = αποκτώ κάτι από κάποιον.

3. φέρνω σε έναν τόπο, εισάγω: *ξενικὸν νόμισμα κομίζω*.

4. μεταφέρω, συνοδεύω: *έπειδάν άφίκωνται εις τὸν τόπον οἱ ὀ δαίμων έκαστον κομίζει* = όταν φτάσουν στον τόπο που μεταφέρει τον καθένα τους ο δαίμονας.

5. στη μέση φωνή κομίζομαι **α.** ανακτώ, παίρνω πίσω: *ά νῦν άπολαβεῖν οὐ δυνάμεθα διὰ πολέμου, ταῦτα διὰ πρεσβείας ραδίως κομιοῦμεθα* = αυτά που τώρα δεν μπορούμε να ανακτήσουμε με πόλεμο, αυτά θα τα πάρουμε πίσω εύκολα με πρεσβεία. **β.** για χρήματα εισπράττω, παίρνω πίσω.

6. στην παθ. φωνή κομίζομαι πηγαίνω ή έρχομαι πίσω, επιστρέφω: *κομισθεις οἴκαδε*.

παράγ. κομιστέον, κομιστής, κόμιστρον, **σύνθ.** άνακομίζω, διακομίζω κτλ.

NE κομίζω (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** *κομ-έω* «φροντίζω» + παρ. επίθ. -ίζω].

κομπάζω PHMA

καυχιέμαι.

παράγ. κόμπασμα, κομπασμός, κομπαστής.

NE κομπάζω.

[**παράγ. λ.** *κόμπος* + παρ. επίθ. -άζω].

κόμπος, -ου, ὀ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κομπορημοσύνη: *οὐ λόγων κόμπος τάδε μάλλον ἤ έργων αλήθεια* = αυτά εδώ δεν είναι λεκτικοί κομπασμοί παρά αλήθεια στηριζόμενη σε έργα.

παράγ. κομπάζω, κομπώδης.

[ηχομι., πβ. *βόμβος*].

κομπός, -ή, -ὀν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κομπότερος
Υπερθετικός	κομπότατος

1. κομπός, εκλεπτυσμένος.

2. για πρόσωπα ή για τα λόγια ή τις πράξεις τους έξυπνος, ευφυής, επιδέξιος, πνευματώδης, ευφυολόγος, καλλιεργημένος: *κομποὶ περι άστρονομίαν* = διάνοιες στην αστρονομία.

παράγ. κομπώς, κομπότης, κομπεύομαι.

NE κομπός (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *κομ- (πβ. *κομέω* «φροντίζω») + παρ. επίθ. -σός].

κονία, -ας, ἠ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σκόνη. 2. αλισίβα (είδος απορρυπαντικού).

παράγ. κονιάω, κονίαμα.

[**παράγ. λ.** *κόν-ις* (πβ. *λατ.* cinis, -eris) + παρ. επίθ. -ία].

κόπτω PHMA

Παρατ.	έκοπτον
Μέλλ.	κόψω
Αόρ.	έκοψα
Παρακ.	κέκοφα
Παθ. αόρ.	έκόπην
Παθ. συντ. μέλλ.	κεκόψομαι

1. κτυπώ ζώο με τσεκούρι, για να το σφάζω: *κόπτω βοῦς* = σφάζω βόδια.

2. αποκόπτω, κόβω κάτι με κτυπήματα: *κόπτω δένδρα*.

3. *κόπτω την θύραν* = κτυπώ την πόρτα. = κρούω την θύρα.

4. μέση φωνή κόπτομαι χτυπώ το στήθος ή το κεφάλι μου από θλίψη, χτυπιέμαι: *έκείνην άπλήγόν τινες βοῶσάν τε καὶ κοπτομένην* = την απομάκρυναν κάποιои, ενώ κραύγαζε και χτυπιόταν.

παράγ. κοπτός, **σύνθ.** άκοπος, άδιάκοπος.

NE κόβω (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *κοπ- (πβ. *λιθ.* kariu «κόβω») + παρ. επίθ. -τω].

κορέννυμαι PHMA

Παθ. αόρ.	έκορέσθην
Παθ. παρακ.	κεκόρεσμαι

είμαι χορτασμένος: *καὶ τὰ ἥδιστα τῶν βρωμάτων κεκορεσμένοις βδελυγμίαν παρέχει* = ακόμη και τα πιο γευστικά φαγητά στους χορτασμένους προκαλούν αηδία.

παράγ. κορεσμός, **σύνθ.** άκόρεστος.

NE παράγ. (λόγ.) κορεσμός, άκόρεστος.

[**παράγ. λ.** *κερη- (κόρος), *κορε- + παρ. επίθ. -σ- + -νυ + -μαι > κορέννυμαι].

κοσμέω -ῶ PHMA

Παρατ.	έκόσμουν
Μέλλ.	κοσμήσω
Αόρ.	έκόσησα
Παρακ.	κεκόσηκα
Παθ. μέλλ.	κοσμηθήσομαι
Παθ. αόρ.	έκοσμήθην
Παθ. παρακ.	κεκόσημαι

1. διευθετώ, τακτοποιώ, παρατάσσω: *κοσμῶ τράπεζαν. στρατιὰ κατὰ ένδεκα μέρη κεκοσμημένη* = στράτευμα παραταγμένο σε έντεκα μέρη.

2. κυβερνώ, διοικώ: *νοῦς τὰ πάντα κοσμεῖ* = ο νους διοικεί όλα τα πράγματα.

3. κυριολεκτικά ή μεταφορικά στολίζω: *ἀκούω τινὸς λόγους κεκοσμημένους* = ακούω από κάποιον λόγους στολισμένους.

‡ **παράγ.** κόσμημα, κόσμησις, κοσμήτωρ, **σύνθ.** κοσμοκόμης «που χτενίζει την κόμη, δηλ. η χτένα».

NE κοσμά (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** *κόσμ-ος* + παρ. επιθ. *-έω*].

κόσμιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κοσμιώτερος
Υπερθετικός	κοσμιώτατος

1. αυτός που έχει καλή διάταξη, εύτακτος, μετρημένος: *κοσμία δαπάνη* = μετρημένη (συγκρατημένη) δαπάνη. *κοσμία οίκησις*.

2. για πρόσωπα κόσμιος: *δίκαιοι καὶ σοφοὶ καὶ κόσμιοι*.

‡ **παράγ.** κοσμίως, κοσμιότης.

NE κόσμιος (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *κόσμ-ος* + παρ. επιθ. *-ιος*].

κόσμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τάξη: *ἀτάκτως καὶ οὐδενὶ κόσμῳ* = ανοργάνωτα και χωρίς καμιά τάξη.

2. για κράτη πολίτευμα, κυβέρνηση: *τὸν κόσμον μεθίστημι καὶ ἐς δημοκρατίαν τρέπω* = αλλάζω το πολίτευμα και το μετατρέπω σε δημοκρατία.

3. κυριολεκτικά και μεταφορικά κόσμημα, στολίδι, στολισμός, τιμή.

4. ο κόσμος, το σύμπαν (σε αντίθεση προς το Χάος): *ὁ περὶ τὴν γῆν ὄλος κόσμος* = το ὅλο σύμπαν που περιβάλλει τη γη.

‡ **παράγ.** κοσμικός, κόσμιος, **σύνθ.** κοσμοκράτωρ.

NE κόσμος (με τη σημ. 4).

[**αβέβ. ετυμ.**].

κούφος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κουφότερος
Υπερθετικός	κουφότατος

1. ελαφρός, ελαφρύς. ≠ βαρύς.

2. εύκολος, για κυβερνήτη καλότροπος.

3. μάταιος, ανύπαρκτος: *εἶχόν τι κούφης ἐλπίδος* = είχαν κάποιαν μάταιη ελπίδα.

4. για στρατό ελαφρά οπλισμένος, για καράβι ελαφρά φορτωμένος.

5. ελαφρός, μικρός: *κούφα ἁμαρτήματα* = μικρά σφάλματα.

‡ **παράγ.** κούφως, κουφότης, **σύνθ.** κουφολόγος, κουφολογία.

NE κούφιος (με τη σημ. 3).

[**αβέβ. ετυμ.**].

κράζω ΡΗΜΑ

Αόρ. β'	ἔκραγον
Παρακ. με σημ. ενεστ.	κέκραγα «κραυγάζω»
Υπερσ.	ἐκεκράγειν

φωνάζω δυνατά, κραυγάζω: *πάντες ἅμα ἐκεκράγετε, ἐμανθάνετε δὲ οὐδὲν ἀλλήλων* = φωνάζατε ὅλοι μαζί, δεν ακούγατε ο ένας τον άλλο.

NE κράζω.

[**κραγ-ιω* > *κράζω*, συγγεν. με *κρώζ-ω*, *κόρ-αξ*].

κράσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ανάμειξη: *ἡ τῶν ἐναντίων κρᾶσις* = ανάμειξη αντίθετων πραγμάτων.

‡ **σύνθ.** εὐκρασία.

NE κράση.

[**παράγ. λ.** **κρᾶ-* (< *κεράννιμι*) + παρ. επιθ. *-σις*].

κράσπεδον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το άκρο ενός πράγματος (συνήθως υφάσματος ή ρούχου).

2. στον πληθ. τὰ κράσπεδα τα άκρα, τα όρια (στρατοπέδου, χώρας, βουνού κτλ.).

NE κράσπεδο (με τις ίδιες σημ.).

[**σύνθ. λ.** **κρᾶσ-* (πβ. *κράα* «κεφαλή», *κρανίον*) + *πέδον*].

κρατέω -ῶ ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἐκράτησα
Παρακ.	κεκράτηκα
Παθ. ενεστ.	κρατοῦμαι
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	κρατήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκρατήθην
Παθ. παρακ.	κεκράτημαι

1. με γενική είμαι κύριος (κυρίαρχος) κάποιου πράγματος, κυριαρχώ: *σωφροσύνη τὸ κρατεῖν ἡδονῶν καὶ ἐπιθυμιῶν* = «σωφροσύνη» (= εγκράτεια) είναι το να είναι κανείς κύριος των ηδονών και των επιθυμιών του, να κυριαρχεί στις ηδονές και τις επιθυμίες του.

2. υπερισχύω, επικρατώ: *εἰ τὰ τοῦ Μήδου κρατήσσει* = αν επικρατήσουν οι Πέρσες, νόμιμα δὲ τὰ Χαλκιδικὰ ἐκράτησεν = επικράτησαν οι θεσμοὶ οι χαλκιδικοί. *κρατῶ τῆς διαβολῆς* = υπερισχύω της διαβολῆς.

3. με αιτ. νικῶ κάποιον: *τοὺς Σικανοὺς ἐκράτησαν μάχη* = νίκησαν σε μάχη τους Σικανούς. = νικάω.

4. γίνομαι κύριος κάποιου πράγματος, λαμβάνω υπό την κατοχή μου κάτι: *τῆς γῆς ἐκράτουν οἱ Μυτιληναῖοι* = τη στεριά είχαν υπό την κατοχή τους οι Μυτιληναῖοι.

‡ **παράγ.** κράτησις, κρατητής, κράτημα.

NE κρατῶ «πιάνω, συλλαμβάνω κτλ.».

[**παράγ. λ.** *κράτ-ος* + παρ. επιθ. *-έω*].

κράτιστος, -τίστη, -τιστον ΕΠΙΘΕΤΟ

υπερθετικός βαθμός του επιθέτου ☞ **ἀγαθός**

1. ο πιο δυνατός, ο πιο ισχυρός: *εἰ τοὺς κρατίστους ἐνίκησαμεν* = εἴν νικήσαμε τους πιο δυνατούς.

2. ο άριστος, ο πιο καλός: *οἱ κράτιστοι* = τα μέλη της αριστοκρατίας (ως πολιτικής τάξης, ☞

ἀγαθός, βέλτιστος). πάντων κτημάτων κράτι-
στον φίλος σαφής = το πιο καλό από όλα τα
αποκτήματα είναι ένας αξιόπιστος φίλος.

3. ο άριστος, ο πιο καλός, ο πιο ικανός: ἐν
τοῖς πολεμικοῖς τοῖς κρατίστοις ἐξευρίσκω
= βρίσκω τους πιο καλούς στα πολεμικά.

[*κρατ- (κρατύς) + παρ. επίθ. -ιστος].

κράτος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. δύναμη, ισχύς.

• κατὰ κράτος **α.** με όλες τις δυνάμεις κάποιου:
κατὰ κράτος ἡ Ποτεΐδαια ἐπολιορκεῖτο =
πολιορκούσαν την Ποτεΐδαια με όλες τις
δυνάμεις τους. **β.** με έφοδο: πόλιν κατὰ
κράτος αἰρῶ = κυριεύω μια πόλη με έφοδο.

2. εξουσία: μέγα τὸ τῆς θαλάσσης κράτος =
μεγάλο πράγμα η εξουσία επί της θαλάσσης,
η κυριαρχία στη θάλασσα.

3. υπεροχή: κράτος πολέμου καὶ νίκη = υπε-
ροχή στον πόλεμο και νίκη.

παράγ. κρατιστεύω, κρατύνω.

NE κράτος «η εξουσία του κράτους» & λόγ.
φρ. κατὰ κράτος (με τις σημ. 1).

[*κρατ- + παρ. επίθ. -ος, πβ. **αρχ. ινδ.** krátu-
«βία»].

κρατύνω ΡΗΜΑ

στην ενεργ. ή μέση φωνή κρατύνω & κρατύνο-
μαι ενισχύω, ενδυναμώνω: κρατύνω τὴν πό-
λιν, τὰ τείχη = ενισχύω την πόλη, τα τείχη.
τάς ἐς σφᾶς αὐτοὺς πίστεις ἐκρατύναντο = ε-
νίσχυσαν τη μεταξὺ τους εμπιστοσύνη.

[παράγ. λ. *κρατυ- (πβ. κρατύ-ς, κράτος) +
παρ. επίθ. -νω].

κρείττων, -ων, -κρείττων ΕΠΙΘΕΤΟ

ο αρχαίος αττ. τύπος είναι κρείσσω, συγκριτ. βα-
θμός του επιθέτου ◀ **ἀγαθός**

1. πιο δυνατός, πιο ισχυρός: τὸ τοῦ κρείττο-
νος συμφέρον = το συμφέρον του ισχυροτέ-
ρου.

2. καλύτερος: οὐκ ἄλλος κρείττων παραμυθεῖ-
σθαι τὰ θρέμματα = κανείς δεν είναι καλύτε-
ρος (από το βοσκό) στο να παρηγορεῖ τα ζώα.

3. με γεν. αυτός που ξεπερνά κάτι: πράγμα μό-
νον ἐλπίδος κρείσσω γεγεννημένον = το μο-
ναδικό πράγμα που έχει ξεπεράσει αυτό που
περιμέναμε. κρείττων λόγου τὸ κάλλος.

4. κύριος κάποιου πράγματος, αυτός που έχει
την ικανότητα να ελέγχει κάποιον ή κάτι (τα
πάθη του λ.χ.): κρείττων συμμάχων. κρείττων
ἡδονῶν. κρείσσω χρημάτων = που δεν υπο-
κύπτει στον πειρασμό της δωροδοκίας.

[*κρέτ- + παρ. επίθ. -ών > κρείσσω, κρείτ-
των, πβ. κράτος].

κρεμάννυμι & κρεμαννύω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	κρεμῶ (-ᾶς, -ᾶ)
Αόρ.	ἐκρέμασα

Παθ. ενεστ.	κρέμαμαι
Παθ. παρατ.	ἐκρεμάμην
Παθ. αόρ.	ἐκρεμάσθην

1. κρεμῶ κάτι: τὴν ἀσπίδα κρεμάννυμι.

2. κρεμῶ κάποιον, τον απαγχονίζω.

3. παθ. φωνή κρέμαμαι εἶμαι κρεμασμένος.

παράγ. κρεμάθρα, κρεμαστός.

NE κρεμῶ (με τις σημ. 1, 2).

[παράγ. λ. *κρε-, *κρεμ- «κρεμῶ» + παρ. επίθ.
-*ασ- + νυ + -μι].

κρίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκρινον
Μέλλ.	κρινῶ
Αόρ.	ἔκρινα
Παρακ.	κέκρικα
Μέσ. μέλλ. κάποτε με παθ. σημ.	κρινούμαι
Μέσ. αόρ.	ἔκρινάμην
Παθ. μέλλ.	κριθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔκριθην
Παθ. παρακ.	κέκριμαι

1. χωρίζω, ξεχωρίζω, διακρίνω: κρίνω τὸ ἀ-
ληθές τε καὶ μὴ = ξεχωρίζω το αληθές και το
μη αληθές.

2. σε συνθήκες ερίδων, διαφορών, δίκης, διλήμμα-
τος, διαγωνισμού και γενικά σε καταστάσεις όπου
πρέπει κανείς να διακρίνει μεταξύ δύο ή περισσό-
τερων εμπλεκομένων μερών κρίνω: κρίνω τὸ δί-
καιον. κρίνω περί τινος.

3. κρίνω κάτι προσπαθώντας να προσδιορί-
σω την αξία του: πρὸς ἀργύριον τὴν εὐδαιμο-
νίαν κρίνω = κρίνω την ευτυχία με βάση τα
χρήματα.

4. θεωρῶ, κρίνω: τὴν πόλιν ἀθλιωτάτην ἔκρι-
νας = ἔκρινες την πόλη αθλιότητα.

5. προκρίνω, προτιμῶ: κρίνω Ἀπόλλω πρὸ
Μαρσύου = προτιμῶ τον Απόλλωνα από το
Μαρσύα.

6. περνῶ κάποιον από δίκη, δικάζω: κρίνω
τινὰ προδοσίας = δικάζω κάποιον για προ-
δοσία.

• παθ. φωνή κρίνομαι δικάζομαι: κρίνομαι δώ-
ρων = δικάζομαι για δωροδοκία.

7. καταδικάζω.

• παθ. φωνή κρίνομαι καταδικάζομαι.

παράγ. κρίμα, κριτής, κρίσις, κριτήριο, κριτός, κριτικός.

NE κρίνω (με τις σημ. 2, 3, 4).

[παράγ. λ. *κρί- + παρ. επίθ. -ν + -νω, πβ. **λατ.**
cernō «χωρίζω» < *crinō].

κρίσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κρίση, απόφαση: κατὰ κρίσιν ἐμὴν = κατὰ
την κρίση μου.

2. με νομική σημ. δίκη: εἰς κρίσιν ἄγω τινὰ = ο-
δηγῶ κάποιον σε δίκη. = δίκη.

3. έκβαση, αποτέλεσμα ενός πράγματος: τὸ Μηδικὸν ταχεῖαν τὴν κρίσιν ἔσχεν = οι Περσικοί πόλεμοι είχαν ταχεία έκβαση (κρίθηκαν γρήγορα).

NE κρίση (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *κρι- (< κρίνω) + παρ. επίθ. -σις].

κρούω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκρουον
Μέλλ.	κρούσω
Αόρ.	ἔκρουσα
Παρακ.	κέκρουκα
Μέσ. μέλλ.	κρούσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐκρουσάμην
Παθ. αόρ.	ἐκρούσθην
Παθ. παρακ.	κέκρου(σ)μαι
Παθ. υπερσ.	ἐεκρούσθην

1. κτυπώ: κρούω τὰ ὄπλα πρὸς ἄλληλα = κτυπώ τα ὄπλα το ένα πάνω στο άλλο.

2. κρούω τὴν θύραν κτυπώ τὴν πόρτα. = κόπτω τὴν θύραν.

3. για ναύτες κρούομαι πρύμναν υποχωρώ.

παράγ. κρούσις, κρουστέον, κρουστικός.

NE στη φρ. «κρούω τον κώδωνα του κινδύνου» (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *κρευσ-, *κρουσ- + παρ. επίθ. -jω].

κτάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκτώμην
Μέλλ.	κτήσομαι/κεκτήσομαι
Αόρ.	ἐκτησάμην
Παθ. αόρ.	ἐκτήθην
Παρακ.	κέκτημαι & ἔκτημαι
Υπερσ.	ἐεκτήμην

1. αποκτώ.

2. για χάρη, ευγνωμοσύνη κτλ. κερδίζω: τὴν εὐνοίαν τὴν παρὰ τῶν Ἑλλήνων κτήσει = θα κερδίσεις τὴν εὐνοία από τους Ἕλληνες.

3. για κακά πράγματα επισύρω επάνω μου κάτι: ἔχθραν κτάομαι πρὸς τινα = επισύρω τὴν εχθρότητα κάποιου.

4. στον παρακ. ἢ υπερσ. και στο μέλλ. *κεκτήσομαι* ἔχω αποκτήσει, ἔχω, κατέχω, ἔχω υπό τὴν κατοχή μου: δεῖ μὴ μόνον κεκτήσθαι τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ ἀλλὰ καὶ χρῆσθαι αὐτοῖς = πρέπει ὄχι μόνο να κατέχει κανείς τέτοια αγαθά ἀλλὰ και να τα χρησιμοποιεῖ.

παράγ. κτήμα.

[*κτᾶ-, *κτῆ- + -ομαι].

κτείνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκτεινον
Μέλλ.	κτενῶ
Αόρ.	ἔκτεινα
Παρακ.	ἀπ-έκτονα

σκοτώνω, θανατώνω κυρίως διά νόμον: νόμον θεῶν παρ' ἑμοῦ τὸν μὴ δυνάμενον αἰδοῦς καὶ

δίκης μετέχειν κτείνειν ὡς νόσον πόλεως = να θέσεις εκ μέρους μου νόμο, εκείνον που δεν μπορεί να συμμετέχει στην αιδώ και τη δικαιοσύνη να τον σκοτώνουν ως αρρώστια της πόλης. = ἀποκτείνω.

σύνθ. ἀποκτείνω.

[**παράγ. λ.** *κτεν- + παρ. επίθ. -jω].

κτήμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἀπόκτημα: πάντων κτημάτων κράτιστον φίλος σαφῆς = ἀπὸ ὅλα τα ἀποκτήματα το πιο καλὸ εἶναι ἕνας ἀξιόπιστος φίλος.

2. συχνά στον πληθ. κτήματα υλικά αγαθά, περιουσία.

NE κτήμα (και με τις δύο σημ.).

[**παράγ. λ.** *κτῆ- (κτάομαι) + παρ. επίθ. -μα].

κτήσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἀπόκτηση: ἡ φιλοσοφία κτήσις ἐπιστήμης = ἡ φιλοσοφία εἶναι ἀπόκτηση γνώσης.

2. ἀπόκτημα, οτιδήποτε ἀποτελεῖ ἰδιοκτησία κάποιου.

παράγ. κτήσιος.

NE κτήση (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *κτῆ- (κτάομαι) + παρ. επίθ. -σις].

κτίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκτιζον
Μέλλ.	κτίσω
Αόρ.	ἔκτισα
Παρακ.	ἔκτικα
Παθ. μέλλ.	κτισθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκτίσθην
Παθ. παρακ.	ἔκτισμαι

για πόλεις κτίζω, ἰδρύω: Σελινοῦντα κτίζουσιν = ἰδρύουν το Σελινούντα.

παράγ. κτίσις, κτίσμα, κτίστης.

NE κτίζω.

[**παράγ. λ.** *κτιδ- + παρ. επίθ. -jω].

κυβεύω ΡΗΜΑ

1. παίζω ζάρια: ἐν τοῖς σκιραφείοις κυβεύουσιν = παίζουν ζάρια στα τυχερά παιχνίδια.

2. μεταφορ. διακινδυνεύω, ριψοκινδυνεύω: *κυβεύω περὶ τοῖς φιλάτοις* = παίζω στα ζάρια τα πιο αγαπημένα πράγματα, ριψοκινδυνεύω σε σχέση με αυτά.

NE σύνθ. *διακυβεύω* (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** κύβ-ος «ζάρι» + παρ. επίθ. -εύω].

κύλιξ, -ικος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ποτήρι, συνήθως για κρασί: κύλικες πλήρεις οἴνου = ποτήρια γεμάτα κρασί. ἐπὶ τῇ κύλικι λέγω = μιλάω, ἀναπτύσσω θέμα, συνοδεύοντας το κρασί μου (ἐπικυλίκειος λόγος).

παράγ. κυλίκιον, κυλίχνη.

[ομόρρ. με κάλυξ «ποτήρι», πβ. **αρχ. ινδ.** kalása «δοχείο»].

κυνηγέτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κυνηγός.

παράγ. κυνηγέσιον «κυνήγι», κυνηγετικός. [σύνθ. λ. κύων, κυν-ός + ήγέτης (ήγέομαι)].

κύπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔκυπτον
Μέλλ.	κύψω
Αόρ.	ἔκυψα
Παρακ.	κέκυφα

σκύβω: κεκυφότες εἰς τραπέζας = σκυμμένοι πάνω σε τραπέζια.

NE σκύβω.

[παράγ. λ. *κυφ- (κυφός) + παρ. επίθ. -τ-ω].

κύριος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κυριώτερος
Υπερθετικός	κυριώτατος

1. για πρόσωπα αυτός που έχει εξουσία ή κυριότητα επάνω σε κάποιο πράγμα: κυριώτατοι τοῦ ἱεροῦ = αυτοί που έχουν την απόλυτη κυριότητα του ιερού. κύριος καταλύσεως τοῦ πολέμου = αυτός που στο χέρι του είναι ο τερματισμός του πολέμου.

2. κύριός εἰμι + απαρέμφ. ή μετοχή ἔχω την εξουσία ή το δικαίωμα να κάνω κάτι: οἱ δικασταὶ κύριοι ἀπολέσαι αὐτούς = οι δικαστές έχουν το δικαίωμα να τους καταστρέψουν αυτούς. κύριός εἰμι πριάμενος καὶ πωλῶν = ἔχω το δικαίωμα να αγοράζω και να πουλώ.

3. για πράγματα ἔγκυρος κύριος νόμος ≠ ἄκυρος. ## παράγ. κυριεύω, κυριακός, κυριότης, κυρίως.

NE κύριος (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. κῦρ-ος + παρ. επίθ. -ιος].

κῦρος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η ανώτατη εξουσία: αἱ τέσσαρες βουλαὶ τῶν Βοιωτῶν αἵπερ ἅπαν τὸ κῦρος ἔχουσιν = οι τέσσερες βουλές των Βοιωτών, οι οποίες ἔχουν την ανώτατη εξουσία.

παράγ. κύριος, κυρώω.

NE κύρος «αντικειμενική αξία, γενική αναγνώριση προσώπου».

[*κεF- (πβ. κνέω «εγκυμονώ»)].

κυρόω -ῶ ΡΗΜΑ

1. επικυρώνω: ἡ ἐκκλησία κυρώσασα ταῦτα διελύθη = η συνέλευση του δήμου επικύρωσε αυτά και διαλύθηκε.

2. στη μέση φωνή κυροῦμαι πετυχαίνω τους σκοπούς μου: λόγω κυροῦται τὰ πάντα ἢ ἀστρονομία = η αστρονομία πετυχαίνει όλους τους στόχους της με τη λογική.

παράγ. κύρωσις.

NE σύνθ. επικυρώνω (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. κῦρ-ος + παρ. επίθ. -όω].

κύων, κυνός, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σκύλος αρσενικός ή θηλυκός.

παράγ. κυνικός.

[*κFον- > κύων, γεν. κυνός = αρχ. ινδ. súnas].

κώδων, -ωνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
κουδούνι.

παράγ. κωδωνίζω.

NE κουδούνι.

[αβέβ. ετυμ.].

κώλυμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

εμπόδιο. = κωλύμη.

NE κώλυμα.

[παράγ. λ. κωλύ-ω + παρ. επίθ. -μα].

κωλύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐκώλυον
Μέλλ.	κωλύσω
Αόρ.	ἐκώλυσα
Παρακ.	κεκώλυκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	κωλύσομαι
Παθ. μέλλ.	κωλυθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐκωλύθην
Παθ. παρακ.	κεκώλυμαι
Παθ. υπερσ.	ἐκεκωλύμην

1. εμποδίζω: κωλύω τινά τινός = εμποδίζω κάποιον από κάτι. κωλύω τινά (μὴ) ποιεῖν τι = εμποδίζω κάποιον να κάνει κάτι. κωλύω τὴν πάροδον = εμποδίζω τη διέλευση.

2. συχνά στο γ' πρόσωπο οὐδὲν κωλύει τίποτε δεν εμποδίζει, κανένα εμπόδιο δεν υπάρχει, καμία αντίρρηση δεν υπάρχει, κανένα πρόβλημα: τό γ' ἐμὸν οὐδὲν κωλύει = από την πλευρά μου δεν υπάρχει καμία αντίρρηση.

παράγ. κώλυμα, κωλύμη, κώλυσις, κωλυτέον, σύνθ. παρακωλύω.

NE κωλύω (λόγ., με τη σημ. 1).

[αβέβ. ετυμ.].

κώμη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. χωριό ατείχιστο ή οικισμός ατείχιστος.

2. για πόλη συνοικία.

παράγ. κωμήτης.

NE κώμη «οικισμός με ἑκταση και πληθυσμό μεγαλύτερο από χωριό και μικρότερο από πόλη».

[παράγ. λ. *κω- (< *κει- < κείμαι) + παρ. επίθ. -μη, πβ. λιθ. kiēmas «κώμη»].

κῶμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γλέντι, διασκεδάση: δείπνα καὶ σὸν ἀυλητρίσι κῶμοι = δείπνα και διασκεδάσεις με αυλητρίδες.

παράγ. κωμάζω, κωμικός.

[αβέβ. ετυμ., ίσως *κωμ-, πβ. κώμη].

κωφός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	κωφότερος
Υπερθετικός	κωφότατος

1. για πράγματα αθόρυβος: κωφὸς λιμὴν = αθόρυβο λιμάνι (για τα βαθιά νερά του).

2. αυτός που δεν ακούει, κουφός.
 3. αυτός που δε μιλά, βουβός, άλαλος: *κωφὸν πρόσωπον* = βουβό πρόσωπο.
 4. αμβλύνους, βλάκας, ηλίθιος: *τὸ τῆς ψυχῆς κωφὸν ποιῶ* = καθιστῶ την ψυχή διανοητικά ασθενή.
 ¶ **παράγ.** κωφάω, κωφεύω, κωφώω, κωφότης, κώφωσις.
ΝΕ κουφός (με τη σημ. 2).
 [πιθ. συγγεν. του *κηφ-ήν*].

Λ

- Λ, λ, λάμδα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**
 το ενδέκατο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.
 • ως αριθμητικό σύμβολο λ' = 30, αλλά λ = 30.000.
λαβή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
 1. προεξοχή από την οποία πιάνει κάποιος κάτι, λαβή: *λαβὴ ξίφους*.
 2. μεταφορικά ευκαιρία ή αφορμή: *λαβὰς ἀντιλογίας δίδωμι* = δίνω αφορμές για αντιλογο.
ΝΕ λαβή (με τις σημ. 1, 2).
 [*(σ)λαβ-, λαμβάνω].
λαβύρινθος, -ίνθου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
 τεράστιο οικοδόμημα με πολύπλοκους διαδρόμους.
 • μεταφορικά λόγοι λαβυρίνθους ὅμοιοι = λόγια που μοιάζουν με λαβυρίνθους (που δύσκολα τα καταλαβαίνει κανείς).
 ¶ **παράγ.** λαβυρινθώδης.
ΝΕ λαβύρινθος.
 [ξένη λέξη, **λυδική** ή **καρική**, στη σημ. «σπίτι του διπλού πελέκεως»].

λαγχάνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλάγχωνον
Μέλλ.	λήξομαι
Αόρ. β'	ἔλαχον
Παρακ.	εἴληχα
Υπερσ.	εἰλήχην
Παθ. αόρ.	ἐλήχθην
Παθ. παρακ.	εἴληγμαι

1. παίρνω κάτι με κλήρωση: *λαγχάνω τινὰ διδάσκαλον* = μου ορίζεται με κλήρο κάποιος ως δάσκαλος.
 2. αναδεικνύομαι σε ένα αξίωμα με τη μέθοδο της κλήρωσης (σε αντιδιαστολή προς το χειροτονοῦμαι): *ὁ λαχὼν πολεμαρχεῖν* = αυτός που κληρώθηκε να γίνει πολέμαρχος.

3. ως νομικός όρος λαγχάνω δίκη παίρνω άδεια να εισαγάγω σε δίκη, να καταθέσω μήνυση: *λαγχάνω δίκη τινί* = παίρνω άδεια να καταθέσω μήνυση σε βάρος κάποιου. *λαχέτω πρὸς τὸν ἄρχοντα* = ας καταθέσει μήνυση ενώπιον του αρμόδιου αξιωματούχου. *παρεσκευαζόμεθα ἅπαντες λαγχάνειν* = ετομαζόμασταν όλοι να καταθέσουμε μήνυση.
 ¶ **παράγ.** οἱ λαχόντες, Λάχεσις (μία από τις τρεις Μοίρες), λήξις «κλήρωση», λάχος, «κλήρος».

ΝΕ λαχαίνω (συνήθως στον αόρ. *μου έλαχε* «μου έπεσε με κλήρο»).

[**αβέβ. ετυμ.**].

λαγός & λαγός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λαγός.

- παροιμία *έστιν λαγός* = είναι δειλός σαν λαγός.

ΝΕ λαγός.

[**λαγωFής*, πβ. **οσετικό** *lärgūs* «λαγός», ίσως *(σ)λα-, *λαγαρός* + οὔς, δηλαδή αυτός που έχει χαλαρά αυτιά].

λάθρα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

κρυφά, μυστικά: *λάθρα έκτεινον αυτόν* = τον σκότωσαν κρυφά (δηλ. με προδοσία). *λάθρα τῶν στρατιωτῶν* = κρυφά από τους στρατιώτες, χωρίς να το γνωρίζουν οι στρατιώτες.

¶ **παράγ.** λαθραῖος.

ΝΕ λάθρα (λόγ.).

[**λαθ-, λανθάνω*].

λαθραῖος, -αῖος, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

κρυφός, μυστικός: *λαθραῖον θάνατον έπεβούλευσε Καλλία* = σχεδίασε μυστική δολοφονία εναντίον του Καλλία.

ΝΕ λαθραῖος.

[*λάθρη* & *λάθρη* + παρ. επίθ. -αῖος].

Λάκαινα, -αίνης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αρσ. *Λάκων*, ὁ

η κάτοικος της Λακωνικής (Λακωνίας).

Λακεδαίμων, -ονος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η Λακωνική ή η πρωτεύουσά της, η Σπάρτη. [προελλην. αρχής, πβ. *λακεδάμια ὕδωρ ἄλμυρόν*].

λακτίζω ΡΗΜΑ

κλοτσώ: *λακτίζουσιν ἄλλήλους* = κλοτσούν ο ένας τον άλλον.

- παροιμία *πρὸς κέντρα λακτίζω* = κλοτσώ τη βουκέντρα, τα καρφιά (δηλ. κάνω μια πράξη ασύνητη, αφού το μόνο που πετυχαίνω κλοτσώντας τη βουκέντρα είναι να πληγώνομαι εγώ ο ίδιος).

¶ **παράγ.** λάκτισμα, λακτιστής.

ΝΕ λακτίζω (λόγ.).

[**ληκ-, *λακ-*, επίρρ. *λάξ*, για το σχηματισμό πβ. *πύξ, ὀδάξ*].

Λάκων, -ωνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θηλ. *Λάκαινα*, ἡ

ο κάτοικος της Λακωνικής (Λακωνίας).

παράγ. λακωνικός, λακωνίζω.

NE Λάκωνας.

[*Λάκ- (< Λακε-δαίμων) + παρ. επίθ. -ων].

λακωνίζω RHMA

1. μιμούμαι τον τρόπο ζωής των Λακεδαιμονίων, και ιδιαίτερα το σύντομο αλλά περιεκτικό τρόπο ομιλίας τους.

2. υποστηρίζω τους Λακεδαιμονίους στις διαμάχες τους με την Αθήνα ή με άλλες ελληνικές πόλεις (☞ **μηδίζω**).

παράγ. λακωνισμός.

NE λακωνίζω (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. Λάκων + παρ. επίθ. -ίζω].

λαλέω -ῶ RHMA

1. φλυαρώ: μη λάλει = μη φλυαρείς. λαλείς ἀμελήσας ἀποκρίνασθαι = φλυαρείς, χωρίς να νοιάζεσαι να δώσεις απάντηση.

2. γενικά μιλώ: λαλεῖ οὐδὲν τῶν ἄλλων ζῶων πλὴν ἀνθρώπου = κανένας από τους άλλους ζωντανούς οργανισμούς δε μιλάει εκτός από τον άνθρωπο.

• γνωμικό ἄκουε πολλά, λάλει καίρια = να ακούς πολύ και να μιλάς όταν πρέπει.

παράγ. λαλιά «φλυαρία», λάλος «φλύαρος», λάλημα, λαλητός, **σύνθ**. ἄλαλος, περιλάλητος.

NE λαλώ (με τις σημ. 1, 2).

[ηχοποιήτη λέξη, λα-λα].

λαλιά, -ιάς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φλυαρία: πέρας οὐ ποιεῖται λαλιᾶς = δε σταματάει τη φλυαρία.

NE λαλιά «ομιλία».

[παράγ. λ. λαλ-έω + παρ. επίθ. -ιά].

λάλος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	λαλίστερος
Υπερθετικός	λαλίστατος

φλύαρος: λάλος γυνή = φλύαρη γυναίκα.

NE λάλος.

[*λαλ- (< λαλ-έω -ῶ) + παρ. επίθ. -ος, μεταρρηματικό ουσ.].

λαμβάνω RHMA

Παρατ.	ἐλάμβανον
Μέλλ.	λήψομαι
Αόρ. β'	ἔλαβον
Παρακ.	εἴληφα
Υπερσ.	εἰλήφειν
Μέσ. αόρ. β'	ἐλαβόμην
Παθ. μέλλ.	ληφθήσομαι
Παθ. αόρ. α'	ἐλήφθην
Παθ. παρακ.	εἰλήμμαι
Παθ. υπερσ.	εἰλήμην

1. πιάνω κάτι με το χέρι: λαμβάνω μάστιγα καὶ ἡνία = πιάνω το μαστίγιο και τα χαλινάρια. λαμβάνω τινὰ τῆς ζώνης = πιάνω κάποιον από τη ζώνη.

• μεταφορικά λαμβάνει τινὰ φόβος = πιάνει κάποιον φόβος.

• μέση φωνή πιάνομαι από κάτι: λάβεσθε χειρὸς δεξιᾶς = πιαστείτε από το δεξί χέρι.

2. συλλαμβάνω: ζῶντες ἐλήφθησαν = πιάστηκαν ζωντανοί.

• λαμβάνω τινὰ ψευδόμενον = πιάνω κάποιον να λέει ψέματα.

3. μεταφορικά αντιλαμβάνομαι, καταλαβαίνω: (ὄρω τι ἢ) λαμβάνω ἄλλη τινὶ αἰσθήσει = (βλέπω κάτι ἢ) το αντιλαμβάνομαι με κάποια ἄλλη αἰσθήση.

4. εκλαμβάνω: τὸ πρᾶγμα μειζόνως ἐλάμβανον = ἐξελάμβαναν την υπόθεση πιο σοβαρά (απ' ὅ,τι ἔπρεπε).

5. δέχομαι, παίρνω κάτι: δῶρα λαμβάνω = δέχομαι δώρα. ἔλαβον τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάττης = πήραν την κυριαρχία στη θάλασσα.

6. έκφραση δίκην λαμβάνω παρά τινος = τιμωρώ κάποιον. ≠ δίκην δίδωμί τινι = τιμωρούμαι από κάποιον.

παράγ. λαβή, λήμμα, λήψις, **σύνθ**. δωρολήπτης, παραλήπτης, προσωπολήπτης, προσωποληψία, ἐπιληπτικός.

NE λαμβάνω (με τις σημ. 1, 5).

[*(σ)λαβ-, πβ. ληαβών = λαβών με h, που υποδεικνύει ρίζα *σλαβ-, συγγεν. του λάζομαι «έχω στην κατοχή μου»].

λαμπάς, -άδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. δάδα.

2. λαμπαδηδρομία: λαμπάδι νικῶ = εἶμαι νικητής σε λαμπαδηδρομία.

σύνθ. λαμπαδηδρομία, λαμπαδηφορία.

NE λαμπάδα (της εκκλήσις).

[λάμπ-ω + παρ. επίθ. -άς].

λαμπρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	λαμπρότερος
Υπερθετικός	λαμπρότατος

1. λαμπερός: λαμπρὸς ἀστήρ.

• λαμπρὸν ὕδωρ = καθαρό, διαυγές νερό.

2. για ἦχο, φωνή καθαρός, ευδιάκριτος: λέγει λαμπρᾷ τῇ φωνῇ = μιλά με καθαρή, ευδιάκριτη φωνή.

3. ολοφάνερος: λαμπρὰ ἴχνη.

4. για πρόσωπα ἐνδοξοί: λαμπρότατοι ἐγένοντο τῶν καθ' ἑαυτοὺς Ἑλλήνων = αναδείχθηκαν ἐνδοξότατοι από τους Ἕλληνες του καιρού τους.

5. για πρόσωπα γενναιοδωρος, μεγαλοπρεπής: λαμπρὸς ἐν ταῖς λειτουργείαις.

6. ωραῖος, υπέροχος: λαμπρὸς ἀνὴρ = ωραῖος άντρας. λαμπρὰ στολή = υπέροχη ενδυμασία, ωραία αρωματωσιά.

• επίρρημα λαμπρῶς

παράγ. λαμπρότης, λαμπρύνω, **σύνθ**. λαμπρόφωνος.

NE λαμπρός (με τις σημ. 1, 4, 6).
[λάμπ-ω + παρ. επίθ. -ρός].

λαμπρύνω ΡΗΜΑ

1. στην ενεργ. ή μέση φωνή λαμπρύνω & λαμπρύνομαι κάνω κάτι λαμπερό ή ωραίο: *ἐλαμπρύνοντο τὰς ἀσπίδας* = γυάλιζαν τις ασπίδες τους.

2. μέση φωνή λαμπρύνομαι υπερηφανεύομαι για κάτι, διακρίνομαι σε κάτι: *λαμπρύνεται ἐν οἷς οὐ δεῖ* = υπερηφανεύεται για πράγματα που δεν πρέπει να υπερηφανεύεται.

παράγ. λαμπρυντής, λαμπρυντικός.

NE λαμπρύνω (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** λαμπρ-ός + παρ. επίθ. -ύνω].

λανθάνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλάνθανον
Μέλλ.	λήσω
Αόρ. β΄	ἔλαθον
Παρακ.	λέληθα
Υπερσ.	ἐλελήθην
Μέσ. & παθ. μέλλ.	λήσομαι
Μέσ. & παθ. αόρ. β΄	ἐλαθόμην
Μέσ. & παθ. παρακ.	λέλησμαι
Μέσ. & παθ. υπερσ.	ἐλελήσμην

1. διαφεύγω την προσοχή κάποιου, μένω απαρατήρητος συχνά με μετοχή, οπότε μεταφράζουμε τη μετοχή με ρήμα και το *λανθάνω* με επίρρημα ή επιρρηματική φράση *ἔλαθεν ἀποδράς* = απέδρασε χωρίς να τον πάρουν είδηση. *λήσετε πάνθ' ὑπομείναντες* = θα υποστείτε τα πάντα χωρίς να το πάρετε είδηση.

2. μέση και παθ. φωνή, με γενική λανθάνομαί τινος ξεχνώ κάποιον: *ἐταίρων πάντων λέλησται* = έχει ξεχάσει όλους τους φίλους του. = ἐπιλανθάνομαι.

παράγ. λήθη.

NE λανθάνω (λόγ., με τη σημ. 1).

[**λάθ-* > *λα-ν-θ-* (επένθεση ενός -ν- κατά το *μα-ν-θ-άνω*) + παρ. επίθ. -άνω].

λάξ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

χτυπώντας με το πόδι, με κλοτσιές (☞ **πύξ**).

παράγ. λακτίζω, λάκτισμα, λακτισμός.

NE λαξ, μόνο στην έκφραση *πυξ λαξ* «με μπουνιές και κλοτσιές».

[**ληκ-*, *λακ-*, πβ. **λιθ.** *lekíu* «τρέχω, πετώ», για το ληκτικό -ξ πβ. *πύξ, ὀδάξ*].

λαὸς ☞ **λεώς**.

λάρναξ, -ακος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θήκη για τα οστά ή για την τέφρα του νεκρού.

NE λάρνακα.

[*λάρναξ* «κιβωτός» (με ανομοίωση), πιθ. δάνεια λ., πβ. για το σχηματισμό *κάμ-αξ, κλιμ-αξ, πίν-αξ*].

λάρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο γλάρος.

• μεταφορικά χρησιμοποιείται για άπληστους δημαγωγούς, καθώς οι αρχαίοι θεωρούσαν το γλάρο λαΐμαργο πουλί: *Κλέωνα τὸν λάρων δώρων εἶλον* = τον άπληστο Κλέωνα καταδίκασαν για δωροδοκία.

[ίσως συγγ. με *λήρος* «φλύαρος»].

λάσιος, -ία & -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που έχει πυκνό τρίχωμα, ο δασύτριχος: *περὶ ὧτα λάσιος* = δασύτριχος γύρω από τα αυτιά.

2. αυτός που έχει πυκνή βλάστηση: *λάσιον χωρίον* = κατάφυτη περιοχή.

σύνθ. λασιόθριξ, λασιότερος.

[*Φλατ-ιος, *Fελτ-*, πβ. **ιρλ.** *fol* «μαλλιά», **ρωσ.** *volotĩ* «κλωστή»].

λατρεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μόνο στην ποιήση έμμισθη υπηρεσία, υπηρεσία: *ἐπίπονος λατρεία* = κοπιαστική υπηρεσία.

2. υπηρεσία που προσφέρεται στους θεούς, λατρεία.

NE λατρεία (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *λατρε-ύω* + -ία].

λατρεύω ΡΗΜΑ

1. μόνο στην ποιήση υπηρετώ κάποιον με πληρωμή.

2. υπηρετώ ως δούλος, είμαι σκλάβος: *ἐγὼ κἄν τῆς ψυχῆς πριαίμην ὥστε μήποτε λατρεύσαι αὐτήν* = εγώ ακόμη και με αντίτιμο την ψυχή μου θα εξασφάλιζα ώστε ποτέ αυτή να μη γίνει δούλη.

• μεταφορικά *λατρεύω νόμους* = υπηρετώ τους νόμους.

3. υπηρετώ τους θεούς, τους προσφέρω λατρεία (με θυσίες, προσευχές κτλ.): *λατρεύω Φοῖβω*.

παράγ. λάτρευμα, λατρεία, **σύνθ.** ειδωλολάτρης, ειδωλολατρία.

NE λατρεύω (με τη σημ. 3).

[*λάτρ-ον* «μισθός, αμοιβή» + παρ. επίθ. -εύω].

Λάχαις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η μία από τις τρεις Μοίρες που *ἐλάγγανεν*, δηλ. διένεμε με κλήρωση, στον κάθε άνθρωπο το νήμα της ζωής του (☞ **Ἄτροπος & Κλωθώ**).

[**λαχ-* (< *λα-γ-χ-άν-ω*) + παρ. επίθ. -εσις].

λέαινα, -αίνης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αρσ. ☞ **λέων**.

το θηλυκό λιοντάρι: *δίπους λέαινα* (χαρακτηρισμός γυναίκας).

NE λέαινα.

λέγω (Α) ΡΗΜΑ

ποιητικό ρήμα· στον πεζό λόγο απαντά ως σύνθ. συνήθως με τις προθέσεις *σύν, ἐκ*: *συν-λέγω, ἐκ-λέγω* (☞ **συλλέγω**)

Παρατ.	ἔλεγον
Μέλλ.	λέξω

Αόρ.	ἔλεξα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	λέξομαι
Μέσ. αόρ. με παθ. σημ.	ἔλεξάμην
Παθ. μέλλ. β΄	λεγήσομαι
Παθ. αόρ. α΄, β΄	ἐλέχθην, ἐλέγην
Παθ. παρακ.	εἴλεγμαι

συλλέγω, μαζεύω, κατατάσσω.

παράγ. λογάς, -άδος, ὁ «επιλεγμένος», λογάδην «επιλεκτικά», **σύνθ.** ἐκλέγω, καταλέγω (κατάλογος), ἐπιλέγω, συλλέγω.

[☞ **λέγω (B)**].

λέγω (B) PHMA

Παρατ.	ἔλεγον
Μέλλ.	λέξω & ἐρῶ
Αόρ. α΄	ἔλεξα & εἶπα
Αόρ. β΄	εἶπον
Παρακ.	εἶρηκα
Παθ. μέλλ.	ῥηθήσομαι & λεχθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔρρηθην & ἐλέχθην
Παθ. παρακ.	εἶρημαι & λέλεγμαι

1. μιλώ, λέω: *λέγε εἴ τι θέλεις* = αν θέλεις κάτι, πες το. *οὐδὲν λέγεις* = δε λες τίποτε (δε λες κάτι σημαντικό).

• *λέγω κατά τινος* = κατηγορώ κάποιον. *λέγω ὑπέρ τινος* = υπερασπίζομαι κάποιον.

2. διατάζω, ορρίζω: *ὡς ὁ νόμος λέγει* = ὅπως ορρίζει ο νόμος.

3. εννοώ: *οὐ μανθάνω ὃ λέγεις* = δεν καταλαβαίνω τι εννοείς.

4. παθ. φωνή, γ΄ πρόσ. λέγεται λέει ο κόσμος, *λένε: θανεῖν ἐλέχθη* = είπαν ότι πέθανε.

• τὸ λεγόμενον ὅπως λένε: *ἀλλ' ἦ, τὸ λεγόμενον, κατόπιν εορτῆς ἤκομεν;* = μα μήπως, ὅπως λένε, ἤρθαμε κατόπιν εορτῆς (δηλ. καθυστερημένα);

παράγ. λέξις, λεκτός, λεκτικός, λόγος, ῥήτωρ, ῥήμα, **σύνθ.** διαλέγομαι, ἐκλογή, διάλεκτος, ἀρχαιολόγος, φιλόλογος.

NE λέγω, λέω (με τις σημ. 1, 2, 4).

[λέγ-ω, ομόρρο. με **λατ.** legō «εκλέγω» και «διαβάζω»].

λεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λάφυρα.

NE λεία.

[**lāFiā*, *λη-, συγγεν. του *ἀπο-λαύ-ω*].

λείος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	λειότερος
Υπερθετικός	λειότατος

1. αυτός που έχει ομαλή επιφάνεια, λείος (στην αίσθηση της αφής): *λείος ὡσπερ ἔγγελυς* = λείος σαν χέλι. ≠ τραχύς.

• γνωμικό: *οὐδέποτ' ἂν θείης λείον τὸν τραχὺν ἐχίνον* = δε θα μπορέσεις ποτέ να κάνεις λείο τον τραχύ αχινό.

2. αυτός που είναι άτριχος: *λειότατον τῶν ζῶων ἐστὶν ἄνθρωπος* = από όλα τα ζώα ο άνθρωπος είναι ο λιγότερο τριχωτός.

3. μεταφορικά μαλακός, ήπιος: *πνεῦμα λείον* = ήπιος αέρας.

παράγ. λειότης, λειάινω, λειάνσις.

NE λείος (με τη σημ. 1).

[**λειFος*, πβ. **λατ.** levis].

λείπω PHMA

Παρατ.	ἔλειπον
Μέλλ.	λείψω
Αόρ. α΄ & β΄	ἔλειψα & ἔλιπον
Παρακ.	λέλοιπα
Υπερσ.	ἐλελοίπειν
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	λείψομαι
Μέσ. αόρ. β΄	ἐλιπόμην
Παθ. μέλλ.	λειφθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐλείφθην
Παθ. παρακ.	λέλειμμαι
Παθ. υπερσ.	ἐλελειμμην

1. αφήνω, εγκαταλείπω: *λείπω τὴν πόλιν* = εγκαταλείπω την πόλη.

2. παθ. φωνή λείπομαι **α.** μένω πίσω, εγκαταλείπομαι: *οἱ δὲ μόνοι λείπονται* = και αυτοί μένουν μόνοι. **β.** υπολείπομαι, απομένω: *ὀλίγων ἡμερῶν σιτία λείπεται* = απομένουν τροφές για λίγες μέρες. **γ.** μένω πίσω, καθυστερώ: *μακρὰν λελειμμένος* = έχοντας μείνει πολύ πίσω. **δ.** εἶμαι κατώτερος ή χειρότερος από κάποιον άλλον: *ἀνὴρ ξύνεισιν οὐδενὸς λειπόμενος* = άντρας που δεν είναι από κανέναν κατώτερος ως προς τη σύνεση.

3. δεν υπάρχω, λείπω: *οὐ ποτε ἔρις λείψει κατὰ πόλεις* = δε θα λείψει ποτέ η διχόνοια από τις πόλεις.

παράγ. λοιπός, λείμμα, λείψανον, λείψις, **σύνθ.** λιποθυμέω, λειψανδρία, ἐπίλοιπος.

NE λείπω (με τη σημ. 3).

[**λειπ-* < **leik^w*-, πβ. **αρμ.** e-li-k' = ἔ-λι-πε, **λιθ.** liekú = λείπω].

λειτουργέω -ῶ PHMA

1. στην Αθήνα αναλαμβάνω με δικά μου έξοδα συγκεκριμένα δημόσια και κοινωφελή έργα (*χορηγία, τριηραρχία* κτλ), τις ☞ **λειτουργίες**.

2. γενικά αναλαμβάνω κοινωφελές έργο οποιουδήποτε είδους: *λειτουργῶ τὴ πόλιν* = προσφέρω κοινωφελή έργα στην πόλη.

3. υπηρετώ κάποιον: *λειτουργοῦντες δοῦλοι*.

NE λειτουργῶ «προσφέρω κοινωφελή υπηρεσία».

[**σύνθ. λ.** *ληίτο-Φεργέω «εργάζομαι για το δημόσιο καλό» < λήιτον (= δημόσιον, δηλ. που αφορά το δημόσιο συμφέρον) < λη-ός (= λαός) + παρ. επιθ. -ιτος].

λειτουργία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

προσφορά υπηρεσίας για το καλό του λαού.

- στην Αθήνα υπηρεσία δημόσιας ωφέλειας (όπως ήταν π.χ. η χορηγία, η τριηραρχία, η γυμνασιαρχία), την οποία αναλάμβαναν και χρηματοδοτούσαν, διαδοχικά, οι πλουσιότεροι πολίτες

NE λειτουργία «κοινωνικής υπηρεσίας».

[**παράγ. λ.** λειτουργός (**σύνθ.** *ληίτο-Φεργός, **☞** λειτουργέω) + -ία].

λείχω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	λείξω
Αόρ.	ἔλειξα
Παθ. αόρ.	ἐλείχθην

γλείφω.

☞ παράγ. λειχήν, -ήνος, λιχανός (δάκτυλος).

NE γλείφω.

[*λειχ-, **IE** αρχής].

λέξις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. λόγος: λέξις ή πράξις = λόγος ή πράξη (ενός ανθρώπου).

2. ο τρόπος έκφρασης, το ύφος: ξένως ἔχω τῆς ἐνδάδε λέξεως = μου είναι ξένος ο τρόπος έκφρασης που χρησιμοποιείται εδώ (δηλ. στα δικαστήρια).

☞ παράγ. λεξ(ε)ίδιον, λεξικόν (βιβλίον).

NE λέξη.

[*λέγ- (λέγ-ω) + παρ. επιθ. -σις].

λεπτόγεωσ, -ως, -ων ΕΠΙΘΕΤΟ

περιοχή που καλύπτεται από λεπτό στρώμα γης, που δεν είναι εύφορη: τὸ λεπτόγεων τῆς Ἄττικῆς = η άγονη γη της Αττικής.

[**σύνθ. λ.** λεπτός + -γειος/-γεως < γαῖα].

λευκός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	λευκότερος
Υπερθετικός	λευκότατος

άσπρος, λευκός. ≠ μέλας «μαύρος».

☞ παράγ. λευκαίνω, λευκάς, λεύκη, λευκώ -ῶ, λεύκωμα, **σύνθ.** λεύκιππος, λευκώλενος «αυτός που έχει άσπρα μπράτσα».

[*λευκ- «φέγγω», πβ. **λατ.** lūcus «ξέφωτο στο δάσος», lux].

λεύκωμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πινακίδα αλειμμένη με γύψο, επάνω στην οποία γράφονταν ανακοινώσεις: ἐς λεύκωμα ἀναγράφω τὸν νόμον = αναγράφω το νόμο στην πινακίδα ανακοινώσεων.

NE λεύκωμα «βιβλίο με χοντρά φύλλα για τη φύλαξη φωτογραφιών κτλ.».

[**παράγ. λ.** λευκός + παρ. επιθ. -ωμα].

λέων, -οντος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θηλ. λέαινα, ή

λιοντάρι: λέων ὄρεσίτροφος = το λιοντάρι που βρίσκει την τροφή του στα βουνά. οἴκοι λέοντες, ἐν μάχῃ δ' ἀλώπεκες = στο σπίτι (παριστάνουν) τα λιοντάρια, στη μάχη όμως (γίνονται) αλεπούδες (δηλ. οι θρασυδειλοι άνθρωποι).

☞ παράγ. λέαινα, λεοντή «δέριμα λιονταριού», **σύνθ.** λεόπαρδος, χαμαιλέων.

NE λέων (με την ίδια σημ. στη φρ. ένας αλλά λέων «πολύ δυνατός») & λιοντάρι.

[ξένη λέξη].

λεώς, -ώ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο κοινός τύπος είναι λαός, -οῦ, ὁ συναθροισμένος κόσμος, όπως στο θέατρο ή στην εκκλησία του δήμου: ἀκούετε, λεῶ = ακούστε, κόσμο! (ο συνήθης τρόπος με τον οποίο άρχιζαν τις προκηρύξεις στην Αθήνα). δρομὺς πρὸς τὸ ἔλκειν τὸν πολὺν λεῶν = ικανός στο να παρασύρει τον πολύ κόσμο.

☞ σύνθ. λεωφόρος.

NE λαός.

[λαFός, λαός, **αβέβ. ετυμ.**].

λήγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔληγον
Μέλλ.	λήξω
Αόρ.	ἔληξα
Μέσ. ενεστ.	λήγομαι

σταματώ, τελειώνω: λήγω τοῦ βίου = τελειώνω τη ζωή μου, πεθαίνω. οὐ ποτε λήγει κινούμενον = ποτέ δε σταματά να κινείται.

☞ παράγ. λήξις, ληκτικός, **σύνθ.** ἄληκτος, καταληκτικός.

NE λήγω.

[*(σ)λήγ-, λαγ-αρός «χαλαρός» + παρ. επιθ. -ω].

λήθη, -ης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λησμονιά, το να ξεχνά κανείς κάτι: χρόνος λήθην ἐμποιεῖ τῶν ἐκείνοις πεπραγμένων = ο χρόνος φέρνει τη λησμονιά των όσων έχουν πραγματοποιηθεί από εκείνους. ≠ μνήμη.

☞ παράγ. λήθαργος, ληθαῖος.

NE λήθη.

[δωρ. λάθα, **☞ λανθάνω**].

λήζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔληζόμην
Αόρ.	ἔλησάμην

ληλατώ, ληστεύω: ἐκ τῆς οἰκείας γῆς ὀρμώμενοι ἐλήζοντο τοὺς ἐν τῇ νήσῳ = εξορμώντας από τη χώρα τους λήστευαν τους κατοίκους του νησιού.

☞ παράγ. ληστήρ, ληστής.

[*λάF-ία > ιων. λήια (= λεία) και *λάF-ιδ > ιων. λής, *ληιδ-ζομαι > ληίζομαι].

λήμμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. οτιδήποτε λαμβάνει κανείς. *λήμμα και ἀνάλωμα* = έσοδα και έξοδα.

2. κέρδος: *παντός λήμματος ήττων* = αυτός που δεν μπορεί να αντισταθεί στον πειρασμό οποιουδήποτε κέρδους, έστω και του πιο μικρού.

NE λήμμα «βασική λέξη λεξικού κτλ.».

[*λήβ-μα, λαμβάνω].

ληναίος, -αία, -αίων ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που ανήκει στο πατητήρι, στο ληνό.

2. τὰ Λήνιαια (ενν. *Ιερά*) γιορτή που γινόταν στην Αθήνα προς τιμήν του ληναίου Βάκχου (Διονύσου) και περιλάμβανε διαγωνισμούς δράματος.

3. τὸ Λήναιον ο τόπος της Αθήνας στον οποίο διεξάγονταν τα *Λήνιαια*: *Φερεκράτης ὁ ποιητής ἐδίδαξεν ἐπὶ Ληναίῳ Ἀγρίους* = ο Φερεκράτης ο ποιητής δίδαξε τους *Αγρίους* στο Λήναιο.

[**παράγ. λ.** ☞ *ληνός* + παρ. επίθ. -αῖος].

ληνός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πατητήρι σταφυλιών.

παράγ. ληναῖος, Λήνιαια.

[**αβέβ. ετυμ.**, πιθ. ξένη λ.].

λήξις, -εως, ἡ (Α) ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τέλος, λήξη. = τέρμα. ≠ ἀρχή.

NE λήξη.

[*λήγ-ω, *λήγ-σις > λήξις*].

λήξις, -εως, ἡ (Β) ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κλήρωση: *λήξις ἀρχῆς* = κλήρωση αρχόντων.

2. λήξις δίκης ή απλώς λήξις γραπτή μήνυση που υποβαλλόταν στον αρμόδιο ἄρχοντα (αξιωματούχο) ως το πρώτο βήμα σε ιδιωτική δίκη.

[*λήγ-σις, ☞ *λαγχάνω*].

λήρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ανοησίες, σαχλαμάρες: *λήρος!* = ανοησίες!

• για πρόσωπα *ταῦτ' ἂν λήρον τὸν Ἐνδυμίωνα ἀποδείξειεν* = αυτά τα πράγματα θα έκαναν τον Ενδυμίωνα μια βλακεία, μια μπουρδα.

παράγ. ληρέω -ῶ, ληρώδης.

NE σύνθ. *παραλήρημα* (αρχ.).

[*λη/*λᾱ- (> λαλ-έω, λάλ-ος), *λη- + παρ. επίθ. -ρος].

ληρώδης, -ης, -ες ΕΠΙΘΕΤΟ

ανόητος, επιπόλαιος.

[**σύνθ. λ.** ληρ-ος + παρ. επίθ. -ώδης].

ληστεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πειρατεία ή ληστεία: *ἀπὸ ληστείας ἔζων* = ζούσαν από την πειρατεία. *πόλις ληστείας πορθομένη* = πόλη που ρημάζεται από ληστροικές επιδρομές.

NE ληστεία.

[**παράγ. λ.** *ληστε-ύω* + παρ. επίθ. -ία].

ληστεύω ΡΗΜΑ

1. είμαι πειρατής ή ληστής: *ἐλήστευον ἐν τῇ γῇ καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ* = λήστευαν στη στεριά και έκαναν πειρατικές επιδρομές στη θάλασσα.

2. με αιτ. ληστεύω, ληλατώ, κάνω ληστροικές επιδρομές: *ἐλήστευον τὴν Τροϊζηνίαν* = έκαναν ληστροικές επιδρομές στην Τροϊζηνία.

παράγ. ληστεία.

NE ληστεύω (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *ληστής* (**σύνθ.** *ληΐζω* + -τής) + παρ. επίθ. -εύω].

Λητώ, -οῦς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η μητέρα του Απόλλωνα και της Άρτεμης.

[ξένη λέξη].

λίαν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

πολύ, πάρα πολύ: *λίαν σαφῶς* = πολύ σαφώς. = πάνυ, σφοδρῶς, ἄγαν.

NE λίαν (λόγ.).

[αιτιατ. ενός ουσ. *λίᾱ «υπερβολή», *λίᾱν, πβ. *δωρεάν*].

λίθος, -ου, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πέτρα: *λευκὸς λίθος* = μάρμαρο.

• παροιμία: *λίθον ἔψω* = βράζω την πέτρα (δηλ. μάταια προσπαθῶ να πετύχω κάτι).

2. μεταφορικά άνθρωπος κουτός και αμόρφωτος, στουρνάρι.

3. ἡ λίθος είδος πέτρας για ειδική χρήση: *Λυδία λίθος* = πέτρα με την οποία δοκίμαζαν τη γνησιότητα του χρυσού.

παράγ. λιθάζω, λίθινος, λιθώδης, **σύνθ.** λιθοξόος, λιθοτομία, λιθόστρωτος.

NE λίθος (λόγ., με τη σημ. 1).

[**αβέβ. ετυμ.**].

λιθοτομία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σνήθως στον πληθ. λιθοτομῖαι λατομείο: *ὄπισσους ἔλαβον κατεβίβασαν εἰς τὰς λιθοτομίας*. = όλους όσους αιχμαλώτισαν τους κατέβασαν στα λατομεία.

[**παράγ. λ.** *λιθοτόμος* + παρ. επίθ. -ία].

λικμάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλίκμων
Μέλλ.	λικμήσω
Αόγ.	ἐλίκμησα

χωρίζω το σιτάρι από το άχυρο μετά το αλώνισμα, λιχνίζω.

παράγ. λικμός, λίκνον, λικμητήρ.

NE λιχνίζω.

[**παράγ. λ.** *νίκνον «σειστόρο» + παρ. επίθ. -ᾱν > *νικνᾱν με ανομοίωση > *λικμᾱν*, πβ. **λιθ.** *niekóju* «σειώ»].

λιμήν, -ένος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λιμάνι.

παράγ. λιμενίζω.

NE λιμάνι.

[*λει-, *λι, ομόρο. με *λειμών*].

λιμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πεινά: *λιμός ὁμοῦ καὶ λοιμός* = πείνα και συγχρόνως θανατηφόρα επιδημία.

NE λιμός.

[*λει-, *λι-, *λοιμός, λιμός*, πβ. **λιθ.** *leīnas* «λεπτός», **αρχ. σλαβ.** *liběny* «ισχνός»].

λίνον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. λινάρι.

2. ὅ,τι εἶναι κατασκευασμένο από λινάρι (π.χ. κλωστή, αλιευτικό δίχτυ ή ύφασμα).

‡ **παράγ.** λινάριον, λινούδιον, λινεύω, **σύνθ.** λινόδετος, ἐκλινίζω.

NE λινάρι.

[δάνεια λέξη].

λινοῦς, -ῆ, -οῦν ΕΠΙΘΕΤΟ

ο ασυναίρετος τύπος είναι *λίνεος* καμωμένος από λινάρι, λινός.

NE λινός & ουσ. το λινό.

[**παράγ. λ.** *λίν-ον* + παρ. επίθ. -εος].

λιπαρέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. επιμένω, ζητώ κάτι επίμονα: *μὴ λιπάρει τῇ πόσει* = μην επιμένεις στο ποτό (μη συνεχίζεις να πίνεις).

2. θερμοπαρακαλώ, εκλιπαρώ: *γλίσχος γενοῦ λιπαρῶν* = γίνε φορτικός παρακαλώντας τον (παρακάλεσε τον επίμονα, φορτικά).

‡ **παράγ.** λιπαρής «που επιμένει», λίπτω «επιθυμώ».

NE σύνθ. εκλιπαρώ.

[**παράγ. λ.** **λιπαρός* (που δε διασώθηκε υπό την πίεση του ομόηχου *λιπαρός* «παχύς») + παρ. επίθ. -έω, πβ. **σλοβακικό** *lipieti* «επιθυμώ σφοδρά»].

λιπαρής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που ακούραστα και επίμονα ασχολείται με κάτι: *λιπαρής εἰμι περὶ αὐτοῦ* = ασχολούμαι επίμονα με το θέμα αυτό.

2. αυτός που παρακαλεί με πολλή επιμονή.

• επίρρημα λιπαρῶς με ενδιαφέρον και υπομονή: *λιπαρῶς ἔχω ἀκούειν* = θέλω πολύ να ακούσω.

[**λιπαρός*, ☞ **λιπαρέω**].

λιπαρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	λιπαρώτερος
Υπερθετικός	λιπαρώτατος

1. αυτός που γυαλίζει, λάμπει, γιατί είναι αλειμμένος με λάδι ή λίπος, όπως συνήθιζαν οι αρχαίοι να περιποιούνται το σώμα τους: *λιπαρός χωρεῖ ἐκ βαλανείου* = φεύγει από το λουτρό και το κορμί του γυαλίζει.

2. για πράγματα λαμπερός: *λιπαρὰ καλύπτρα* = λαμπερό κεφαλομάντιλο.

NE λιπαρός «άλουστος, άπλυτος».

[**παράγ. λ.** επίρρ. *λίπα* «με λίπος, πλουσιοπάροχα» + παρ. επίθ. -ρός, πβ. **αρχ. ινδ.** *limprāti* «αλείφω»].

λιτανεύω ΡΗΜΑ

παρακαλώ, ικετεύω: *Λυσίμαχος ὁ ἵππαρχος ἀπέσφαξε αὐτοὺς πολλὰ λιτανεύοντας* = ο Λυσίμαχος, ο αρχηγός του ιππικού, τους έσφαξε, αν και τον ικέτευαν έντονα.

παράγ. λιτανεία «παραάκληση».

NE λιτανεύω «περιφέρω εικόνα, οστά αγίου κτλ. σε θρησκευτική τελετή».

[**παράγ. λ.** *λιτανός* «ικέτης» (< **παράγ. λ.** *λιτή* + -ανός) + παρ. επίθ. -εύω].

λίχνος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	λιχνότερος
Υπερθετικός	λιχνότατος

λαίμαργος, λιχούδης.

[**παράγ. λ.** **λίχ-* (*λείχω*) + παρ. επίθ. -νος].

λογάς, -άδος, ὁ & ἡ ΕΠΙΘΕΤΟ

επίλεκτος, διαλεκτός: *ἐτάξαντο Ἀργείων χίλιοι λογάδες* = παρατάχτηκαν για να πολεμήσουν χίλιοι επίλεκτοι στρατιώτες από τους Αργείους.

‡ **παράγ.** λογάδην «επιλεκτικά, με επιλογή».

[**παράγ. λ.** *λέγ-ω* «διαλέγω» + παρ. επίθ. -άς, για την ετεροίωση ε-ο πβ. *λόγ-ος* < *λέγ-ω*].

λογίζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλογιζόμην
Μέλλ.	λογιοῦμαι
Αόρ.	ἐλογισάμην
Παρακ.	λελόγισμαι
Παθ. αόρ.	ἐλογίσθην

1. λογαριάζω, υπολογίζω με αριθμητικές πράξεις: *οὐκ ἐπίσταται λογίζεσθαι* = δεν ξέρει να λογαριάζει.

• παθ. φωνή λογίζομαι υπολογίζομαι: *οἱ ὄπλιται ἐλογίσθησαν οὐκ ἐλάττους τῶν δισημυρίων* = οι στρατιώτες υπολογίστηκαν όχι λιγότεροι από είκοσι χιλιάδες.

2. υπολογίζω μια κατάσταση, σκέπτομαι: *λογιζόμενοι καταμανθάνομεν ὅπη ἕκαστα συμφέροι* = αφού λογαριάσουμε τα πράγματα, καταλαβαίνουμε ποιο είναι το συμφέρον μας σε κάθε περίπτωση. *τὰ ξυμφέροντα λογίζομαι* = λογαριάζω το συμφέρον μου.

3. θεωρώ, λογαριάζω ότι...: *Λύσανδρος λογισάμενος ὅτι οἶόν τε εἶη ταχὺ ἐκπολιορκῆσαι αὐτοῦς...* = ο Λύσανδρος λογαριάζοντας ότι ήταν δυνατό γρήγορα να τους πολιορκήσει...

4. συμπεραίνω: *ἐκ τούτων τῶν λόγων τοιόνδε τι λογίζομαι συμβαίνειν* = από αυτές τις συζητήσεις συμπεραίνω ότι κάτι τέτοιο συμβαίνει.

‡ **παράγ.** λογισμός, λογιστής, λογιστήριο.

ΝΕ λογίζομαι «θεωρούμαι» (πβ. σημ. 3).
[λόγος + παρ. επίθ. -ίζομαι].

λογικός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	λογικώτερος
Υπερθετικός	λογικώτατος

1. αυτός που έχει σχέση με το λόγο (την ομιλία) και, ειδικότερα, με την ευγλωττία: *ἀγῶνες λογικοί* = διαγωνισμοί ευγλωττίας.

2. αυτός που έχει σχέση με τη λογική, λογικός: *λογικοί συλλογισμοί* (αντίθ. *ρητορικοί*). ≠ ἄλογος.

παράγ. λογική.

ΝΕ λογικός (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** λόγος + παρ. επίθ. -ικός].

λογισμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. υπολογισμός (με αριθμούς): *ἐν λογιῶν ἁμαρτάνω* = κάνω λάθος στον υπολογισμό.

2. υπολογισμός (χωρίς αριθμούς), συλλογισμός, σκέψη: *οὐ τοῦ ξυμφέροντος λογιῶν τοὺς ἀνθρώπους ὠφελοῦμεν* = δεν ωφελοῦμε τους ανθρώπους από υπολογισμό αυτού που μας συμφέρει. *μετὰ λογιῶν πάντα πράττουσιν* = όλα τα κάνουν (ενεργούν πάντοτε) έπειτα από σκέψη.

ΝΕ λογισμός «σκέψη».

[**παράγ. λ.** λογίζομαι + παρ. επίθ. -μός].

λογογράφος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ως *λογογράφος* ο Θουκυδίδης χαρακτηρίζει τους πρώιμους Έλληνες ιστορικούς.

2. αυτός που έχει ως επάγγελμα να γράφει δικανικούς λόγους για λογαριασμό άλλων.

παράγ. λογογραφία.

[**σύνθ. λ.** λόγος + γράφω].

λόγος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τα λόγια, οι λέξεις, με τις οποίες εκφράζουμε τις σκέψεις μας: *ψευδεῖς λόγοι* = ψεύτικα λόγια. *μὴ λόγους λέγε* = μη λες λόγια (του αέρα). *ἔργω καὶ οὐ λόγῳ* = με έργα και όχι με λόγια.

• *ὡς εἶπεν λόγῳ* = με μια λέξη, με λίγα λόγια.

2. ομιλία ή συνομιλία, συζήτηση: *Πρωταγόρας ἰκανὸς μακροὺς λόγους καὶ καλοὺς ποιεῖν* = ο Πρωταγόρας είναι ικανός να κάνει μεγάλες και ωραίες ομιλίες. *εἰς λόγους ἔρχομαι* = έρχομαι σε διαπραγματεύσεις με κάποιον.

• *λόγον δίδωμι τινι* = δίνω σε κάποιον το λόγο, δηλ. την άδεια να μιλήσει.

3. ό,τι λέγεται σχετικά με κάποιον ή κάτι, η φήμη: *λόγος κακός* = κακή φήμη. *λόγος ἐστί/ἔχει* = λέγεται.

4. διήγηση, ιστορία (αληθινή ή φανταστική): *λόγοι οὐς ἤκουσα* = διηγήσεις που άκουσα. ὦ Σώκρατες, *ῥαδίως σὺ, ἂν ἐθέλῃς, λόγους ποιεῖς* = Σωκράτη, εσύ, αν θέλεις, εύκολα πλάθεις ιστορίες.

• πεζός λόγος: *ἐν λόγῳ ἢ ἐν ποιήσει*.

5. το λογικό, η σκέψη: *ὁ ὀρθὸς λόγος* = η ορθή σκέψη. *μετὰ λόγου/κατὰ λόγον* = σύμφωνα με τη λογική. *ὁ λόγος αἶρεῖ* = η λογική αποδεικνύει.

6. η εκτίμηση που τρέφω για κάποιον ή κάτι: *οὐδένα λόγον ποιούμαι τινος* = δε λογαριάζω κάποιον καθόλου. *οἱ ἐν μικρῷ λόγῳ ὄντες* = αυτοί που πολύ λίγο υπολογίζονται.

7. το να δίνω λογαριασμό, εξηγήσεις για κάτι: *ἠνάγκασαν αὐτὸν παρασχεῖν λόγον τῶν εἰρημένων* = τον υποχρέωσαν να δώσει εξηγήσεις πάνω σ' αυτά που είχε πει.

8. σχέση, αναλογία: *κατὰ λόγον τῆς δυνάμεως* = ανάλογα με τη δύναμή του.

παράγ. λογικός, λογική, λογίζομαι, λογισμός, **σύνθ.** λογογράφος, λογοποιός, ἄλογος, ἀνάλογος, διάλογος, ἐπίλογος, παράλογος.

ΝΕ λόγος (με τις σημ. 1, 2, 5, 7).

[λέγω, με ετεροίωση ε > ο].

λοιδορέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλοιδορῶν
Μέλλ.	λοιδορήσω
Αόρ.	ἐλοιδορήσα
Παρακ.	λελοιδορήκα
Μέσ. & παθ. μέλλ.	λοιδορήσομαι
Μέσ. & παθ. αόρ.	ἐλοιδορησάμην & ἐλοιδορήθην
Παθ. παρακ.	λελοιδορημαι

1. εξυβρίζω: *οἱ ἄλλοι στρατιῶται παίουσι καὶ λοιδοροῦσι τὸν Σωτηρίδαν* = οι άλλοι στρατιώτες χτυπούν και βρίζουν το Σωτηρίδα.

2. μαλώνω, επιπλήττω.

3. στη μέση φωνή με τον παθ. αόρ. με ενεργ. σημ. *λοιδοροῦμαι* τινι *εξυβρίζω* κάποιον.

παράγ. λοιδοριστής «υβριστής», λοιδορός «υβριστικός», λοιδορία.

ΝΕ λοιδορώ (με τη σημ. 1).

[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως *λοῖδος «παιχνίδι» (πβ. **λατ.** *lūdus* και *λίξει* (= *παίζει*) > *λοιδόλης > *λοιδόρης «που περιπαίζει, υβρίζει» + -έω].

λοιμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μολυσματική, μεταδοτική, θανατηφόρα ασθένεια.

[συγγ. με *λιμός*, ☞ *λιμός*].

λοιπός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που υπολείπεται, ο υπόλοιπος: *αἱ λοιπαὶ νῆες / αἱ λοιπαὶ τῶν νεῶν* = τα υπόλοιπα καράβια. *ὁ λοιπὸς χρόνος* = το μέλλον.

• για χρόνο *τοῦ λοιποῦ (χρόνου)* = στο μέλλον, στο εξής.

• ως ουσιασ. *τὸ λοιπὸν / τὰ λοιπά* = το υπόλοιπο. *οἱ λοιποὶ* = οι υπόλοιποι.

ΝΕ λοιπός.

[λείπω, με ετεροίωση ε > ο].

Λοξίας, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

επίθετο του θεού Απόλλωνα.

[*λεχ, *λοχ- (πβ. λέχ-ριος «πλάγιος») + παρ. επιθ. -σός > λοξός «αμφίσημος» (από την ασαφή γλώσσα των χρησμών)].

λούω & λώω ΡΗΜΑ

Μέσ. ενεστ.	λουμαι
Μέσ. παρατ.	ἐλούμην
Μέσ. μέλλ.	λούσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐλουσάμην
Παθ. παρακ.	λέλουμαι & μεταγεν. λέλουσμαι

1. πλένω το σώμα κάποιου.

2. μέση φωνή λούμαι πλένω το σώμα μου, πλένομαι, κάνω μπάνιο: *ἐξ βαλανείου ἦλθε λουσόμενος* = πήγε στα δημόσια λουτρά, για να πλυθεί.

παράγ. λουτρόν.

ΝΕ λούζω «πλένω τα μαλλιά».

[*λόφω, ομόρρ. με **λατ.** lavō].

λόφος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ύψωμα γης, λόφος.

2. α. λοφίο της περικεφαλαίας: *λευκοὶ ἵπποι λοφοὶ* = λευκά λοφία από τρίχες αλόγων.

β. λοφίο στο κεφάλι πουλιού: *λόφος ἀλεκτρυόνος* = το λοφίο του πετεινού.

παράγ. λόφιον, λοφίδιον, **σύνθ.** γεώλοφος.

ΝΕ λόφος (με τη σημ. 1).

[**αβέβ. ετυμ.**].

λοχαγέω -ῶ ΡΗΜΑ

εύχρηστο μόνον στον ενεστ.

διοικῶ λόχο.

[ιων. *λοχηγέω*, **παράγ. λ.** δωρ. *λοχαγός (σύνθ. λόχος + ἡγέομαι, δωρ. *ἄγέομαι)* + παρ. επιθ. -εῶ].

λοχάω -ῶ ΡΗΜΑ

ποιητικό, στους αττ. πεζογράφους σπάνιο και μόνο στον ενεστ.

παραμονεύω, στήνω ενέδρα: *λοχήσας πρὸς τῆ πόλει πολλοὺς διέφθειρε* = αφού έστησε ενέδρα κοντά στην πόλη, σκότωσε πολλούς.

ΝΕ πβ. το σύνθ. *ελλοχεύω* «στήνω ενέδρα».

[**παράγ. λ.** & **λόχος** «ενέδρα» + -άω].

λόχος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ενέδρα.

2. σώμα ανδρών που στήνουν ενέδρα, και κατ' επέκταση τμήμα στρατού.

παράγ. λοχάω-ῶ, λοχίτης «συστρατιώτης».

ΝΕ λόχος «τμήμα στρατού» (από τη σημ. 2).

[*λεχ-, *λοχ- (< λέχομαι «ενεδρεύω», & **λέχος**)].

Λύκειον, -εῖου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γυμναστήριο στην αρχαία Αθήνα, που βρισκόταν κοντά στο ναό του Λυκείου Απόλλωνα.

παράγ. λύκειος.

ΝΕ λύκειο (εκπαιδευτικό ίδρυμα).

[ουσιαστικοπ. του ουδ. του επιθέτου του Απόλλωνα *Λύκειος*, & **Λύκειος**].

λύκειος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που έχει σχέση με το λύκο: *λύκειος δορά* = δέγμα λύκου.

[*λύκος* + παρ. επιθ. -ειος].

Λύκειος, -εῖου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

επίθετο του θεού Απόλλωνα.

[*Λυκία* + παρ. επιθ. -ειος, που κατάγεται από τη Λυκία].

λυμαίνομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλυμαινόμην
Μέλλ.	λυμανοῦμαι
Αόρ.	ἐλυμηνάμην
Παρακ.	λελύμασμαι

βλάπτω, κακοποιώ κάποιον ή καταστρέφω κάτι: *ἡ νόσος λυμαίνεται τὸ σῶμα.* = φθείρω.

παράγ. λυμαντικός, λυμεών.

ΝΕ λυμαίνομαι.

[*λύμα, -ατος, τὸ «λέρα που απομακρύνεται με την πίεση νερού»* + παρ. επιθ. -αίνομαι < *-άνομαι].

λύμη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βλάβη, κακοποίηση ή καταστροφή: *ἐγένετο μεγάλη λύμη τῆ πόλει* = έγινε μεγάλη καταστροφή στην πόλη.

[*λύμα, τό, πβ. λατ. polluo* «ρυπαίνω», & **λυμαίνομαι**].

λυπέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλύπουν
Μέλλ.	λυπήσω
Αόρ.	ἐλύπησα
Παρακ.	λελύπηκα
Παθ. ενεστ.	λυποῦμαι
Παθ. παρατ.	ἐλυπούμην
Παθ. μέλλ.	λυπηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐλυπήθην
Παθ. παρακ.	λελύπημαι

1. στενοχωρώ, λυπώ, δυσαραεστώ, ενοχλώ (ψυχικά): *ἐλύπει αὐτὸν ἡ χώρα πορθομένη* = τον λυπούσε η καταστροφή της χώρας.

2. ενοχλώ κάποιον (σωματικά): *θώρακες μὴ λυποῦντες ἐν τῆ χρεία* = θώρακες που δεν ενοχλούν στη χρήση (όταν τους φορούν). *τὸ παιδίον ἐβόα ὑπὸ τῆς θεραπαίνης λυπούμενον* = το παιδί έκλαιγε, καθώς η υπηρέτρια το ενοχλούσε.

3. για ιππικό και άλλα ελαφρώς οπλισμένα στρατεύματα βλάπτω, παρενοχλώ (το στράτευμα με συνεχείς επιθέσεις): *οἱ ἱππεῖς τῶν Συρακοσίων ἦκιστ' ἂν αὐτοὺς λυπήσειαν* = ...ελάχιστα θα μπορέσουν να τους παρενοχλήσουν. *ληστὰι*

την χώραν ἐλύπουν = οι ληστές ἐβλαπταν τη χώρα (με τις επιδρομές τους).

ΝΕ λυπώ (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** λύπη + παρ. επίθ. -έω].

λύπη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πόνος του σώματος.

2. πόνος της ψυχής, λύπη. ≠ χαρά.

παράγ. λυπηρός, λυπέω -ῶ, **σύνθ.** ἄλυπία.

[*λευπ-, *λυπ- «κομματιάζω, σχίζω», πβ. **λιθ.** lūpti «ξεφλουδιζώ, γδέρνω»].

λυπηρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που προκαλεί πόνο ή στενοχώρια. = θλιβερός.

2. δυσάρεστος: ἐγένοντο λυπηροὶ τοῖς ξυμμάχοις = έγιναν δυσάρεστοι στους συμμάχους. ≠ ἡδύς.

[**παράγ. λ.** λύπη + παρ. επίθ. -ηρός].

λύσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. λύσιμο, απαλλαγή, απελευθέρωση από κάτι: αὐτῶν λύσις δεσμῶν = η απαλλαγή αυτών από τα δεσμά.

2. χωρισμός: λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος.

3. διάλυση: πολιτείας λύσις.

ΝΕ λύση (με τη σημ. 1 και άλλες σημ.).

[**παράγ. λ.** λύω + παρ. επίθ. -σις].

λυσιτελέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐλυσιτέλουν
Αόρ.	ἐλυσιτέλησα

ωφελῶ: λυσιτελεῖ ἡμῖν ἡ ἀλλήλων δικαιοσύνη καὶ ἀρετὴ = μας ωφελεῖ η αμοιβαία δικαιοσύνη και αρετή. ≠ βλάπτω.

• απρόσωπο λυσιτελεῖ ωφελεί, συμφέρει: οὐ λυσιτελεῖ (ἡμῖν) εἰς τοσοῦτον προῖεναι κίνδυνον = δε μας συμφέρει να αναλάβουμε τόσο κίνδυνον.

ΝΕ λυσιτελώ.

[**παράγ. λ.** λυσιτελής + παρ. επίθ. -έω].

λυσιτελής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	λυσιτελέστερος
Υπερθετικός	λυσιτελέστατος

ωφέλιμος: οὐδέποτε λυσιτελέστερον ἀδικία δικαιοσύνης = σε καμιά περίπτωση δεν είναι πιο ωφέλιμη η αδικία από τη δικαιοσύνη. ≠ ἐπιβλαβής.

ΝΕ λυσιτελής (λόγ.).

[**σύνθ. λ.** λυσι- (λύω) + τέλος «κέρδος», που φέρνει κέρδος].

λύτρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τα χρήματα που δίνονται για την απελευθέρωση ομήρου, λύτρα: λύτρα ἀνδρῶν αἰχμαλώτων ἀποδίδωμι = πληρώνω λύτρα για τους αιχμαλώτους.

παράγ. λυτρῶ, λυτρῶσις, λυτρῶτης.

ΝΕ λύτρα (μόνο στον πληθυντικό αριθμό).

[**παράγ. λ.** λύ-ω + παρ. επίθ. -τρον].

λύχνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λυχνάρι: λύχνον ἄπτω = ανάβω το λυχνάρι.

παράγ. λυχνίον, λυχνία «λυχνοστάτης»,

σύνθ. λυχνέλαιον, λυχνοποιός, λυχνοπώλης.

ΝΕ λυχνάρι.

[*λυκσ-νος, *λυκ-, από *λευκ- (λευκός), πβ.

αρχ. πρωσ. Ioukpos (πληθ.) «άστρα»].

λύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔλυον
Μέλλ.	λύσω
Αόρ.	ἔλυσα
Παρακ.	λέλυκα
Υπερσ.	ἔλελύκειν
Μέσ. μέλλ. με μέση ή κάποτε παθ. σημ.	λύσομαι «θα λύσω» ή «θα λυθῶ»
Μέσ. αόρ.	ἔλυσάμην
Μέσ. παρακ.	λέλυμαι
Παθ. μέλλ.	λυθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔλύθην
Παθ. παρακ.	λέλυμαι
Παθ. υπερσ.	ἔλελύμην

1. λύνω, χαλαρώνω: λύω ζωστήρα = λύνω το ζωστήρα. λύω ἰστία = χαλαρώνω τα πανιά του πλοίου.

2. ελευθερώνω: λύω τινὰ δεσμῶν = ελευθερώνω κάποιον από τα δεσμά του.

3. διαλύω, διασκορπίζω ένα σύνολο ανθρώπων: λύω ἀγοράν = διαλύω τη συνέλευση. ἐλύθη ἡ στρατιά = διασκορπίστηκε ο στρατός.

4. δίνω τέλος σε κάτι: λύω φόβον = παύω να φοβάμαι. λύω βίον = πεθαίνω.

• ακυρώνω, καταργώ: λύω τὰς σπονδάς = ακυρώνω τη συμφωνία.

παράγ. λυτός, λύτρον, λύσις, **σύνθ.** λυσιτελής, λυσιτελῶ, λυσιζωνος, λυσιμαχος.

ΝΕ λύνω (με τις σημ. 1, 2 και άλλες σημ.).

[*λυ-, πβ. **λατ.** Iuō «αποπληρώνω», **αρχ. ινδ.** Iupáti «τεμαχίζω»].

λωβῶμαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	λωβήσομαι
Αόρ.	ἔλωβησάμην
Παθ. αόρ.	ἔλωβήθην
Παθ. παρακ.	λελώβημαι

βλάπτω, κακομεταχειρίζομαι κάποιον ή κάτι: λωβῶμαι τοὺς νέους/τοὺς ἐπιεικεῖς/τὴν πόλιν = διαφθείρω τους νέους/τους καλούς/την πόλη.

[**παράγ. λ.** λῶβη + παρ. επίθ. -ῶμαι].

λώβη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βλάβη, κακοποίηση: οὔτοι φανερά ἐστι λῶβη καὶ διαφθορά τῶν συγγιγνομένων = αυτοί

(δηλ. οι σοφιστές) είναι φανερή βλάβη και διαφθορά όσων τους πλησιάζουν.

παράγ. λωβάομαι-ῶμαι, λωβητής.

[*σλωβ-, «πιέζω, βασανίζω», πβ. **λιθ.** slogà «μαστίγιο»].

λωποδυτέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. κλέβω τα ρούχα (συνήθως λουομένου ή ταξι-διώτη).

2. γενικά κλέβω, ληστεύω.

[**παράγ. λ.** λωποδύτης + παρ. επίθ. -έω].

λωποδύτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αυτός που κλέβει ρούχα (συνήθως λουομένου).

2. γενικά κλέφτης, ληστής.

NE λωποδύτης (με τη σημ. 2).

παράγ. λωποδυτέω.

[**σύνθ. λ.** λῶπος, τό (= λῶπη «είδος πανωφοριού») + *δυτ- (δύομαι «φορώ») + παρ. επίθ. -ης > λωποδύτης «που ενδύεται τα ρούχα των άλλων (και φεύγει)»· για το λῶπος η ρίζα είναι *λωπ-, *λεπ- (πβ. λέπω «ξελεπίζω, ξεφλουδίζω»)].

λωφάω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	λωφήσω
Παρακ.	λελώφηγα

1. ξεκουράζομαι, ησυχάζω: λωφᾶ ἡ ψυχὴ τῆς ὀδύνης καὶ γέγηθεν = η ψυχή ησυχάζει από τον πόνο και χαίρεται.

2. υποχωρώ: λωφᾶ τὸ νόσημα = υποχωρεί η αρρώστια.

παράγ. λωφήσις «παύση, λήξη».

NE λουφάζω (με τη σημ. 2).

[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως συγγεν. με ἐλαφρός].

λῶφον, λῶφον, λῶφον ΕΠΙΘΕΤΟ

συγκριτικός βαθμός του ☞ **ἀγαθός**

1. πιο επιθυμητός, προτιμότερος, πιο ευχάριστος, καλύτερος: τὸ φρονεῖν καὶ τὸ νοεῖν τῆς ἡδονῆς ἀμείνω καὶ λῶφω = η φρόνηση και η νόηση είναι καλύτερα και προτιμότερα από την ηδονή.

2. λῶστος, -η, -ον (υπερθετικός βαθμός του ☞ **ἀγαθός**) άριστος: ὦ λῶστε Πῶλε! = καλέ μου φίλε, Πῶλε! = ὦ βέλτιστε.

[*λω- (< λῶ «θέλω») + συγκριτικό επίθ. -ίων].

M

M, μ, μῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δωδέκατο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

• ως αριθμητικό σύμβολο: μ' = 40, αλλά μ = 40.000.

μὰ ΜΟΡΙΟ

χρησιμοποιείται σε διαβεβαιώσεις ή όρκους και συντάσσεται με αιτιατική μα: καὶ μὰ τὸν Δία. οὐ μὰ τὸν Δία = μα το Δία, όχι.

μαγγανεύω ΡΗΜΑ

χρησιμοποιώ μαγικά τεχνάσματα, εξαπατάω: ὁ βάσκανος οὗτος μαγγανεύει καὶ τοὺς νοσοῦντας φησὶν ἰᾶσθαι = αυτός εδώ ο μάγος εξαπατά και ισχυρίζεται ότι θεραπεύει τους αρρώστους.

παράγ. μαγγανεία «μαγεία», μαγγάνευμα, μαγγανευτής.

[**παράγ. λ.** μάγγανον «μέσο με το οποίο μαγεύουμε τους άλλους» {αβέβ. ετυμ., ίσως από ρίζα *μεγγ- (*μενγ-) + παρ. επίθ. -ανον, **IE** *meng, πβ. **ιρλ.** meng «απάτη»} + παρ. επίθ. -εύω].

μάγειρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που σφάζει ζώα, κρεοπώλης και μάγειρος (αυτές τις ιδιότητες τις συγκέντρωνε συχνά το ίδιο πρόσωπο).

παράγ. μαγειρεῖον, μαγειρικός, μαγειρεύω, **σύνθ.** ἄρχιμάγειρος.

NE μάγειρας (με την γ' μόνο ιδιότητα).

[ίσως μακεδον. λέξη, συγγεν. με το μάχαιρα].

μᾶζα, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κριθαρένιο ψωμί: ἄρτοι καὶ μᾶζαι = ψωμιά από σιτάρι και ψωμιά από κριθάρι.

NE μᾶζα (λ.χ. ζυμαριού, και με άλλες σημ.).

[*μαγ- (μαγ-ῆναι αόρ. του μᾶσσω «ζυμώνω») + παρ. επίθ. -ja > μᾶζα].

μάθημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μάθημα: τὰ παθήματα γέγονε μαθήματα = τα παθήματα έγιναν μαθήματα.

2. συχνά στον πληθ. μάθηση, γνώση: μαθημάτων φρόντιζε μάλλον χρημάτων = να ενδιαφέρεσαι πιο πολύ για τη γνώση παρά για τα χρήματα.

3. τα μαθηματικά.

NE μάθημα (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *μαθη- (με-μάθη-κα < μανθάνω) + παρ. επίθ. -μα].

μαθηματικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που αγαπά τη μάθηση, φιλομαθής.

2. επιστημονικός, ιδίως μαθηματικός: ἡ μαθηματικὴ ἐπιστήμη. ὁ μαθηματικός (ως ουσιαστικό).

NE μαθηματικός (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** μάθημα (γεν. μαθήματα-ος) + παρ. επίθ. -ικός].

μαθητικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μαθητικώτερος
Υπερθετικός	μαθητικώτατος

μαθητικός τινος ευνοϊκά διατεθειμένος προς τη μάθηση κάποιου πράγματος.

ΝΕ μαθητικός (λόγ.).

[**παράγ. λ.** μαθητής + παρ. επίθ. -ικός].

μαῖα, μαίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μαμή: οὐκ ἀκήκοας ὡς ἐγὼ εἰμι νίδς μαίας, Φαιναρέτης; = δεν έχεις ακούσει ότι είμαι (ε-γώ ο Σωκράτης) γιος μαμής, της Φαιναρέτης;

‡ **παράγ.** μαιεύομαι, μαιεύσις, μαιευτική.

ΝΕ μαῖα.

[*μα- (μη- της παιδικής γλώσσας) + παρ. επίθ. -ja > μαῖα, συγγεν. με μάμμη, μήτηρ].

μαιευτικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που έχει σχέση με την τέχνη της μαίας, της μαμής.

2. ἡ μαιευτική (τέχνη) ἡ διαλογικὴ μέθοδος του Σωκράτη, μέσω της οποίας βοηθούσε τους συνομιλητές του να εξωτερικεύσουν γνώσεις που κατείχαν χωρίς να το συνειδητοποιούν.

ΝΕ μαιευτικός (με τις σημ. 1, 2).

[**παράγ. λ.** *μαιευτής (πβ. ὅμως μαιεύτρια < μαιεύομαι) + παρ. επίθ. -ικός].

Μαιμακτηριών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο πέμπτος μήνας του αττικού έτους, από 15 Οκτωβρίου έως 15 Νοεμβρίου.

[**Μαιμάκτης, ὁ** (επίθετο του Διός) + παρ. επίθ. -ιών, ρ. μαιμάσσω και μαιμάω «είμαι οργισμένος», συγγεν. με μαίομαι χωρίς σαφή ε-τυμ.].

μαίνομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμαινόμεν
Μέλλ.	μανήσομαι & μανοῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἐμηνάμην
Παρακ. αμετ., με σημ. ενεστ.	μέμνηνα «είμαι σε κατάσταση μανίας»
Παθ. αόρ.	ἐμάνην
Παθ. παρακ.	μεμάνημαι

βρίσκομαι σε κατάσταση μανίας, τρέλας: μαίνομαι καὶ παραπαίω = είμαι τρελός και ανισόρροπος. μαίνεται τόλμη = είναι τρελός από την αλόγιστη τόλμη.

‡ **παράγ.** μαινάς (ἡ), **σύνθ.** ἐκμαίνομαι, ὑπερμαίνομαι, ἐμμανής, φρενομανής.

ΝΕ μαίνομαι.

[*μαν- + παρ. επίθ. -ιομαι > μαίν-ομαι, συγγεν. με αρχ. ινδ. mányate «σκέπτομαι», αρχ. σλαβ. mīnēti «σκέπτομαι»].

μάκαρ, -αρος, ὁ, ἡ, ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στον πληθ. οἱ μάκαρες

οι νεκροί, που απολαμβάνουν απόλυτη ευτυχία, μακαριότητα: μακάρων νήσοι (στα νησιά αυτά πίστευαν ότι μετέβαιναν μετά το θάνατό τους οι ήρωες και άλλα πρόσωπα άξια να απολαύσουν μακαριότητα).

‡ **παράγ.** μακαρίτης, μακαρίζω, μακάριος, μακαριότης.

[**αβέβ. ετυμ.**].

μακαρίζω ΡΗΜΑ

καλοτυγχίζω, συγχαίρω: μακαρίζω τινά τινός = καλοτυγχίζω κάποιον για κάτι. μακαρίζομεν ὑμῶν τὸ ἀπειρόκακον = σας καλοτυγχίζουμε για την αγαθοσύνη σας (ειρωνικά).

‡ **παράγ.** μακαριστός, μακαρισμός.

ΝΕ μακαρίζω.

[**παράγ. λ.** μάκαρ + παρ. επίθ. -ίζω].

μακάριος, -ία & -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μακαριώτερος
Υπερθετικός	μακαριώτατος

1. ευλογημένος, ευτυχισμένος: σοφοί τε καὶ μακάριοι ἄνδρες.

2. πλούσιος, σε κατάσταση ευημερίας.

3. για νεκρό μακαρίτης.

ΝΕ μακάριος (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** μάκαρ + παρ. επίθ. -ιος].

μακαριστός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μακαριστότερος
Υπερθετικός	μακαριστότατος

αυτός που θεωρείται καλότυχος, που τον καλοτυγχίζουν: μακαριστὸς ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων = καλοτυγχίζεται από όλους τους ανθρώπους.

ΝΕ μακαριστός.

[**παράγ. λ.** μακαρίζω + παρ. επίθ. -τός].

μακρῶν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. τοπικά μακριά: μὴ ἀπέλθης μακρῶν = μην πας μακριά.

2. χρονικά πολύ χρόνο: τί οὖν συνέβη μετὰ ταῦτ' εὐθύς, οὐκ εἰς μακρῶν; = τι συνέβηκε λοιπόν αμέσως έπειτα από αυτά, όχι πολύ χρόνο αργότερα;

ΝΕ μακρῶν (λόγ., με τη σημ. 1).

[**μακρός, μακρῶν** (ενν. ὁδόν)].

μακρηγορέω -ῶ ΡΗΜΑ

μιλώ για ένα θέμα με λεπτομέρειες ἢ για πολλή ώρα: ἐγὼ τὰ μὲν κατὰ πολέμους ἔργα, ...μακρηγορεῖν ἐν εἰδόσιν οὐ βουλόμενος, ἔασσω = εγώ θα παραλείψω ὅ,τι έχει σχέση με τα πολεμικά κατορθώματα (των Αθηναίων), γιατί δε θέλω να πω πολλά πράγματα σε ανθρώπους που τα γνωρίζουν.

ΝΕ μακρηγορώ.

[**παράγ./σύνθ.** μακρά (ουδ. πληθ.) + ἀγορ-εύω + παρ. επίθ. -έω, ὅπου στη σύνθεση α + α > η].

μακρόθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

από μακριά.

NE στη λόγ. φρ. *εκ του μακρόθεν*.

[**παράγ. λ.** μακρός, -όν + παρ. επίθ. -θεν].

μακρός, -ά, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μακρότερος & μάζων
Υπερθετικός	μακρότατος & μήκιστος

A. τοπικά **1.** αυτός που έχει μεγάλο μήκος, μακρύς: *μακρὰ ὁδός* = μακρύς δρόμος. ≠ βραχύς «που έχει μικρό μήκος, κοντός».

2. αυτός που βρίσκεται μακριά, μακρινός: *μακρὰ ἀποικία*.

3. γενικά μέγας: *ἐλπίζω μακρότερα τῆς δυνάμεως* = έχω ελπίδες μεγαλύτερες από τη δύναμή μου.

4. ως επίρρημα μακρῶ πολύ, κατά πολύ: *μακρῶ πρότος*.

B. χρονικά **1.** αυτός που διαρκεί πολύ: *μακρὰ νύξ* = μεγάλη, μακριά νύχτα. *μακρὸς βίος* = ζωή πολλών χρόνων.

• αυτός που, επειδή διαρκεί πολύ, καταντά ενοχλητικός: *μακροὶ λόγοι*.

2. ως επίρρημα διὰ μακρῶν λεπτομερώς.

παράγ. μακρός, μακρύνω, μακρᾶν (ενν. ὁδόν), **σύνθ.** μακρόβιος, μακρολόγος.

NE μακρός (λόγ.), μακρύς (με σημ. A1, B1), φρ. διὰ μακρῶν (με σημ. B2).

[*μακ- (δωρ. *mākos* = *mīkos*) + παρ. επίθ. -ρός, συγγεν. με μακ-εδνός «υψηλός», Μακεδών].

μάλα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	μᾶλλον
Υπερθετικός	μάλιστα

1. πολύ ή πάρα πολύ: *μάλα ἀσμένως* = πολύ ευχαρίστως. *μάλα δὴ πρεσβύτης* = πολύ γέρος.

2. σε απαντήσεις ναι, βεβαίως: *Σωκράτης: ἄρ' οὐκ ἰσόθεον ἡγεῖται αὐτόν; Φαῖδρος: Καὶ μάλα.* = Σ.: Ἄραγε, δε θεωρεῖ τον εαυτό του ἴσο με τους θεούς; Φ.: Ναί.

[*μαλ- + παρ. επίθ. -α (λ.χ. *τάχιστ-α*), συγγεν. με λατ. *mel-ior* «βελτίων», λιθ. *milns* «πολύ»].

μάλιστα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

υπερθετικός βαθμός του *μάλα*

1. σε πολύ μεγάλο βαθμό: *ὄ,τι μάλιστα δύνασαι* = όσο πιο πολύ μπορείς.

2. με άρθρο (ἐς) τὰ μάλιστα σε πολύ μεγάλο βαθμό: *ἐτύγχανον προσφιλεῖς αὐτοῖς ὄντες τὰ μάλιστα* = τους ήταν αγαπητοί σε πολύ μεγάλο βαθμό.

3. σε αριθμούς περίπου: *πεντήκοντα μάλιστα* = περίπου πενήντα.

4. σε απάντηση καὶ μάλιστα βεβαιότατα.

NE μάλιστα (με τη σημ. 4).

[*μάλα* + παρ. επίθ. -ιστος (λ.χ. *μέγ-ιστος*)].

μᾶλλον ΕΠΙΡΡΗΜΑ

συγκριτικός βαθμός του *μάλα*

1. περισσότερο: *μᾶλλον τοῦ δέοντος* = περισσότερο απ' ὅ,τι πρέπει.

2. μᾶλλον δὲ ἢ καλύτερα...: *μᾶλλον δ' ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν πειράσομαι διηγήσασθαι* = ἢ καλύτερα θα δοκιμάσω από την αρχή να σας τα διηγηθῶ.

NE μᾶλλον (με τη σημ. 2).

[*μᾶλ-α* + συγκριτικό επίθ. -ιον > *μᾶλλον*].

μαλακός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μαλακώτερος
Υπερθετικός	μαλακώτατος

1. μαλακός (στην αφή): *μαλακὸς χιτῶν*.

2. για πράγματα μη υποκειμένα σε αφή ήσυχος, ήρεμος: *μαλακὸς ὕπνος* = ήσυχος ὕπνος.

3. για ανθρώπους πρᾶος, ήπιος: *μαλακὸν ἦθος* = πρᾶος χαρακτήρας.

4. με αρνητική σημ. μαλθακός, άτολμος, δειλός: *αὐτοὶ μὲν ἀεὶ μαλακώτεροι ἐγίνοντο, οἱ δὲ πολέμοι θρασύτεροι* = και αυτοὶ μεν γίνονταν ὅλο και πιο άτολμοι, οι εχθροὶ ὅμως ὅλο και πιο τολμηροί.

• *μαλακὸς καρτερεῖν πρὸς λύπας* = ανήμπορος να αντέξει τις λύπες.

παράγ. μαλακία «μαλθακότητα», μαλακύνω.

NE μαλακός (με τις σημ. 1, 3).

[*μαλ- + ἐνθ. -ακ + παρ. επίθ. -ός > *μαλακός*, του οποίου η ρίζα ταυτίζεται με το βλᾶξ και το λατ. *mollis*].

μανθάνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμάνθανον
Μέλλ.	μαθήσομαι
Αόρ. β'	ἔμαθον
Παρακ.	μεμάθηκα
Υπερσ.	ἐμεμαθήκειν

1. μαθαίνω: *μανθάνω παρά τινος/ἐκ τινος* = μαθαίνω από κάποιον.

2. αντιλαμβάνομαι: *εἰ μὴ μανθάνετε κακὰ σπεύδοντες, ἀξύνετοί ἐστε* = αν δεν αντιλαμβάνετε ότι επιδιώκετε κακά πράγματα, εἴστε ἀνόητοι.

3. καταλαβαίνω: *οὐ δύναμαι μαθεῖν τὰ λεγόμενα* = δεν μπορῶ να καταλάβω αυτά που λέγονται. *οὐ πάνυ μανθάνω* = καθόλου δεν καταλαβαίνω.

παράγ. μάθησις, μάθημα, μαθητής.

NE μαθαίνω (με τη σημ. 1).

[*μαθ- (*ἐ-μαθ-ον*), συνεσταλμ. μεταπτ. βαθμίδα της *μεν-θ-, από όπου *μανθ- + -αν + -ω, πβ. *μενθήρη φροντίς*].

μανία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τρέλα, παραφροσύνη.

2. ενθουσιασμός, ἐμπνευση: *ἀπὸ Μουσῶν μανία* = το ἐνθεο πάθος που ἐρχεται από τις Μούσες (για μουσική, ποίηση κτλ.).

ΝΕ μανία (με τη σημ. 1).

[*μαν- (μαίνομαι) + παρ. επίθ. -ία].

μανικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που έχει κυριευτεί από τρέλα: οὐ μανικὸν ἔστιν ἐν οἰκίᾳ τρέφειν ταῶς; = δεν είναι τρέλα να τρέφεις παγόνια μέσα στο σπίτι;
2. υπέρμετρος, υπερβολικός: τὸ πρῶτον τοῦ ἄσματος μανικὸν ἂν φανείη = η αρχή του τραγουδιού μπορεί να φανεί υπερβολική.

ΝΕ μανιακός (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. μανία + παρ. επίθ. -ικός].

μαντεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η μαντική, προφητική, ικανότητα: μαντείας δέεται ὅ,τι ποτὲ λέγεις, καὶ οὐ μανθάνω = αυτό που λες χρειάζεται μαντική ικανότητα και εγώ δεν το καταλαβαίνω.

2. χρησμός, προφητεία: ἀπειθῶ τῇ μαντεία = δεν υπακούω στο χρησμό.

ΝΕ μαντεία (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. μαντεύομαι + παρ. επίθ. -εία].

μαντεύομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμαντευόμην
Μέλλ.	μαντεύσομαι
Αόρ.	ἐμαντεύσάμην
Παρακ.	μεμάντευμαι

1. υποθέτω, εικάζω, μπορώ να φανταστώ: ἔστι τι ὃ μαντεύονται πάντες = υπάρχει κάτι που μπορούν να υποθέσουν όλοι την ύπαρξή του. ἀληθέστατα μαντεύη = πολύ ορθά το υποθέτεις.

2. συμβουλευόμαι μαντείο, ζητώ χρησμό από μαντείο: εἰς Δελφοὺς ἐλθὼν ἐτόλμησε τοῦτο μαντεύσασθαι = πήγε στους Δελφούς και τόλμησε να ζητήσει από το μαντείο χρησμό γι' αυτό.

☛ **παράγ.** μάντευμα, μαντευτός, μαντευτής.

ΝΕ μαντεύω (με τη σημ. 1).

[μάντ-ις + παρ. επίθ. -εύομαι].

μάντις, -εως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. προφήτης, μάντης.

2. αυτός που προβλέπει κάτι: οὐδεὶς μάντις τῶν μελλόντων = κανένας δεν μπορεί να προβλέψει αυτά που θα συμβούν στο μέλλον.

☛ **παράγ.** μαντεύομαι, μαντικός, μαντεία, **σύνθ.** οἰωνόμαντις, ὄνειρόμαντις.

ΝΕ μάντης (και με τις δύο σημ.).

[ουδ. ουσ. *μαντι, που μαρτυρείται στο μαντιπόλος, όπου το *μαντι συγγεν. με μαν-ία, μαίν-ομαι (για τη σημ. «προφητεύω, χρησιμοδοτώ» πβ. ὑπὸ θεοῦ μαίνεται δεν υπάρχει καμία σχέση με το **λατ.** mens, mentis «πνεύμα»)].

Μαραθῶν, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αρχαῖος δήμος της Αττικής, κατάφυτος από μάραθα: ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη.

ΝΕ Μαραθῶνας.

[παράγ. λ. μάραθ-ον + παρ. επίθ. -ών > μαραθῶν «περιοχή με μάραθα»].

μαραίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμάραινον
Μέλλ.	μαρανῶ
Αόρ.	ἐμάρανα
Παθ. μέλλ.	μαρανθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐμαράνθην
Παθ. παρακ.	μεμάρασμαι

σβήνω, καταστρέφω σιγά σιγά: νόσος μαραίνει με = η αρρώστια με κάνει σιγά σιγά να σβήνω. τὸ σῶμα οὐκ ἐμαραίνεται, ἀλλ' ἀντεῖχε τῇ ταλαιπωρίᾳ = το σώμα δεν έλιωνε (από την αρρώστια), αλλά άντεχε στην ταλαιπωρία.

☛ **παράγ.** μάρανσις, μαρασμός, **σύνθ.** ἀμάραντος.

ΝΕ μαραίνω (με τη σημ. 1).

[*μαράν-ιω > μαραίνω, **αβέβ.**, ίσως συγγεν. με βρο-τός και **λατ.** mor-ior «πεθαίνω»].

μαρτυρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἐμαρτύρησα
Παρακ.	μεμαρτύρηκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	μαρτυρήσομαι
Παθ. μέλλ.	μαρτυρηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐμαρτυρήθην
Παθ. παρακ.	μεμαρτύρημαι

δίνω μαρτυρία, διαβεβαιώνω για κάτι: ὡς μαρτυροῦσιν οἱ παλαιοί = όπως μας βεβαιώνουν οι παλιοί.

• παθ. φωνή απρόσωπο μαρτυρεῖται υπάρχει η μαρτυρία, η διαβεβαίωση: περὶ τούτων μὲν ἀκηκόατε καὶ μεμαρτύρηται ὑμῖν = σχετικά με αυτά ακούσατε και σας έχει δοθεῖ η διαβεβαίωση.

☛ **παράγ.** μαρτύρημα, μαρτυρία, μαρτύριον, **σύνθ.** ψευδόμαρτυς, ἐπιμαρτύρομαι.

ΝΕ μαρτυρώ.

[παράγ. λ. μάρτυς, μάρτυρ-ος + παρ. επίθ. -έω].

μαρτυρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κατάθεση μάρτυρα, μαρτυρία: ὁ δ' εἰς μαρτυρίαν κληθεῖς, μὴ ἀπαντῶν δὲ τῷ κάλεσαμένῳ, ὑπόδικος ἔστω = και αυτός που τον κάλεσαν να καταθέσει, αν δεν παρουσιαστεί σ' αυτόν που τον κάλεσε, να θεωρεῖται ένοχος.

ΝΕ μαρτυρία.

[παράγ. λ. μαρτυρέω + παρ. επίθ. -ία].

μαρτύριον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μαρτυρία, απόδειξη: μαρτύριον δὲ τούτου... = και απόδειξη αυτού του ισχυρισμού...

ΝΕ μαρτύριο «βασανισμός, ταλαιπωρία».

[παράγ. λ. μαρτυρέω/μάρτυς + παρ. επίθ. -ιον].

μαρτύρομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμαρτυρόμην
Μέλλ.	μαρτυροῦμαι
Αόρ.	ἐμαρτυράμην

1. επικαλούμαι τη μαρτυρία (κάποιου): *μαρτύρομαι θεούς* = καλώ ως μάρτυρες τους θεούς.

2. υποστηρίζω, ισχυρίζομαι: *μαρτυρόμεθα ὅτι προδιδόμεθα ὑφ' ὑμῶν Δωριεῖς Δωριέων* = υποστηρίζουμε ὅτι εγκαταλειπόμαστε εμεῖς οἱ Δωριεῖς ἀπὸ σας τοὺς Δωριεῖς.

[*μάρτυς, μάρτυρ-ος* + παρ. ἐπίθ. -ομαι].

μάρτυς, -υρος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μάρτυρας.

‡ **παράγ.** μαρτυρέω -ῶ, μαρτύρομαι.

ΝΕ μάρτυρας.

[**μαρτυ-*, συνεσταλ. βαθμίδα τῆς *(σ)μερ- «θυμάμαι, σκέπτομαι», συγγεν. με *μερ-μινάω* και **αρχ. ινδ.** *smár-atí* «θυμάμαι»: αρχικά **μάρτυρς* > *μάρτυς*, με ανομοιοτυπική ἐκπτώση τοῦ δεύτερου ἀπὸ τα δύο ρ].

μάστιξ, -ιγος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μαστίγιο.

2. μεταφορικά μεγάλο κακό, πληγή, μαστίγια: *ἐπλήγη θεοῦ μαστίγι* = χτυπήθηκε ἀπὸ θεϊκή μαστίγια.

‡ **παράγ.** μαστιγῶ -ῶ, μαστίζω «μαστιγῶνω», μαστίγιον, μαστίγωσις, **σύνθ.** μαστιγοφόρος.

ΝΕ μαστίγια (με τῆ σημ. 2).

[**μασ-* (τοῦ *μαίωμα* «ἐπιδιώκω σφοδρά») + παρ. ἐπίθ. -τι-ξ, ὅπου το -τι- δηλώνει ὄργανο].

μάταιος, -αία & -αιος, -αιον ΕΠΙΘΕΤΟ

ἀνώφελος, μάταιος: *μάταιος πόνος* = ἀνώφελος κόπος.

‡ **παράγ.** ματαιότης, ματαιοσύνη, **σύνθ.** ματαιόφρων.

ΝΕ μάταιος.

[**ματ-* (< *μάτ-ην*) + παρ. ἐπίθ. -αιος].

μάτην ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. ἀνώφελα, μάταια: *πονεῖς μάτην* = μάταια κοπιάζεις.

2. ἀνόητα, ἀπερίσκεπτα: *ἵνα μὴ μάτην θαρρήσης* = γιὰ νὰ μὴ θαρρέψεις ἀπερίσκεπτα.

ΝΕ λόγ. φρ. *εις μάτην* (με τῆ σημ. 1).

[παλιά αιτιατ. τοῦ *μάτη*, ἡ «μανία, σφοδρὴ ἐπιθυμία», πβ. *δωρεάν*].

μάττω ΡΗΜΑ

ο κοινὸς τύπος εἶναι *μάσσω*

Παρατ.	ἔματτον
Μέλλ.	μάξω
Αόρ.	ἔμαξα
Παρακ.	μέμαχα
Παθ. αόρ. α'	ἐμάχθην
Παθ. αόρ. β'	ἐμάγην
Παθ. παρακ.	μέμαγμα

ζυμώνω: *μάττω ἄλφιστα* = ζυμώνω κριθαρένιο αλεύρι.

• παθ. φωνή *σίτος μεμαγμένος* = ζυμωμένο σιταρένιο αλεύρι.

‡ **παράγ.** μάζα, μάγμα (τό), μάκτρα (ἡ) «σκάφη ζυμώματος», μάκτρον, **σύνθ.** ἀπομάσσω, ἐκμάσσω.

[**μακ-* + παρ. ἐπίθ. -ῶ > *μάσσω*, συγγεν. με **αρχ. ινδ.** *mác-ate* «πιέζω, πατώ», **λατ.** *māceria* «τοίχος ἀπὸ λάσπη και ἀχυρῶ»].

μάχη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πολεμική σύγκρουση, μάχη: *μάχη κρατῶ ἡ νικῶ* = νικῶ σε μάχη.

2. στον πληθυντικὸ μάχαι φιλονικίες, διαμάχες: *μάχας ἐν λόγοις ποιοῦμαι* = λογομαχῶ.

3. προσπάθεια: *καὶ ὠθουμένων περὶ τοῦ προσελθεῖν πολλὴ μάχη ἦν* = και γινόταν μεγάλη προσπάθεια, καθὼς σπρώχνονταν γιὰ νὰ πλησιάσουν τὸν Κύρο.

ΝΕ μάχη (με ὅλες τῆς σημ.).

[**αβέβ. ετυμ.**, ἴσως ξένη λέξη].

μάχομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμαχόμην
Μέλλ.	μαχοῦμαι
Αόρ.	ἐμαχεσάμην
Παρακ.	μεμάχημαι

1. πολεμῶ, μάχομαι: *μάχομαί τινη/πρὸς τινα* = πολεμῶ ἐναντίον κάποιου. *μάχομαι ἀφ' ἵππου* = μάχομαι ἐφιππος.

2. φιλονικῶ, λογομαχῶ: *ἐπεχείρει περὶ αὐτὰ μάχεσθαι* = ἐπιχείρησε νὰ ἀρχίσει μιὰ ἐντονη συζήτηση γύρω ἀπὸ αὐτὸ τὸ ζήτημα.

3. προσπαθῶ νὰ ἀντιμετωπίσω κάτι: *μάχομαι τῷ λιμῷ καὶ τῷ δίψει* = προσπαθῶ νὰ ἀντιμετωπίσω (νὰ νικήσω) τὴν πείνα και τὴ δίψα.

‡ **παράγ.** μαχητής, μάχιμος, μαχητός, μαχητικός, **σύνθ.** ναυμάχος, ναυμαχία, ἀγγέμαχος, σύμμαχος, συμμαχία, μονομάχος, μονομαχία, ἱππομαχία.

ΝΕ μάχομαι (με τῆς σημ. 1, 3).

[συγγεν. με ☞ **μάχη**].

μεγαλεῖος, -εῖα, -εῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μεγαλειότερος
Υπερθετικός	μεγαλειότατος

μεγαλοπρεπής, λαμπρός: *ἐκόσμησε τὴν γνώμην μεγαλείοις ῥήμασι* = στόλισε με μεγαλοπρεπή λόγια τὴ σκέψη τοῦ (ακριβέστερα: τὴ διατύπωση τῆς σκέψης τοῦ).

‡ **παράγ.** μεγαλειότης.

ΝΕ τὸ μεγαλεῖο (ὡς οὐσιαστικὸ).

[*μεγαλο-* (< *μέγας, μέγαλον*) + παρ. ἐπίθ. -εῖος κατὰ τὸ *ἀνδρεῖος*].

μεγαλύνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμεγάλυνον
---------------	------------

Μέλλ.	μεγαλυνῶ
Αόρ.	ἔμεγάλυνα
Παθ. μέλλ.	μεγαλυνθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔμεγαλύνθη

1. καθιστώ κάποιον μεγάλο, ενισχύω: *τοὺς πολεμίους μεγαλύνετε* = ενισχύετε (με τη συμπεριφορά σας) τους εχθρούς σας.

2. καθιστώ κάποιον ή κάτι μεγάλο με τα λόγια μου, επαινώ, δοξάζω: *ἔμεγάλυνε τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν παρὰ τῷ Τισσαφέρνει* = επαινούσε την επιρροή του στον Τισσαφέρνη.

• μέση φωνή μεγαλύνομαι καυχιέμαι: *μεγαλύνεται ἐπὶ τῷ ἔργῳ* = καυχιέται για τα επιτεύγματά του.

3. μεγαλοποιώ κάτι, υπερβάλλω: *ἔμεγάλυνον καὶ ἔβδων ὡς ἐπὶ δήμου καταλύσει ταῦτα γίγνοιτο* = μεγαλοποιούσαν (τις κατηγορίες) και κραύγαζαν ότι αυτά γίνονταν για την κατάλυση του δημοκρατικού πολιτεύματος.

[**παράγ. λ.** μέγας (γεν. μεγάλ-ου) + παρ. επίθ. -ύνω].

μέγας, μεγάλη, μέγα ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μείζων
Υπερθετικός	μέγιστος

1. **α.** για πρόσωπα **μέγας**, παντοδύναμος: *μέγας πλούτῳ καὶ ἀνδρεία* = **μέγας** ως προς τον πλούτο και την ανδρεία. ≠ μικρός. **β.** για πράγματα **μέγας**, δυνατός, σπουδαίος, (με αφηητ. σημ.) υπερβολικά **μέγας**: *μέγας θόρυβος. μὴ μεγάλα λέγε* = μη λες (υπερβολικώς) μεγάλα λόγια. ≠ μικρός.

2. ως επίρρημα **μέγα** πολύ, υπερβολικά: *αἱ τελεταὶ μέγα δύνανται* = **μέγα** δύναμη έχουν οι τελετές.

παράγ. **μέγας**, μέγεθος, μέγιστος, μεγιστάνες (κατά το Άκαρν-άνες), μεγαλύνω, **σύνθ.** μεγαλορρήμων, μεγαλοπρεπής, μεγαλόφρων.

NE **μέγας** (με τις σημ. 1α, 1β).

[*μεγ-, συγγεν. με **αρμ.** *mes* «**μέγας**», **αρχ. ινδ.** *máhi* «**μέγας**»].

μέδιμνος, -ίμνου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μέτρο χωρητικότητας ξηρών καρπών.

[*μεδ- (< μέδω/μέδομαι «μετροῶ») + ἐνθ. -ιμ + παρ. επίθ. -νος, **IE** *med-, από όπου **λατ.** *modius* (μέτρο χωρητικότητας)].

μέθη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μεθύσι.

NE **μέθη**.

[*μεθ- (μεθ-ύω, μέθυ) + παρ. επίθ. -η].

μεθίημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους Ψ **ΐημι**

1. αφήνω, αφήνω κάποιον ελεύθερο, τον αφήνω να φύγει: *μὴ μεθίηι τοὺς ἄνδρας* = μην αφήσεις τους άνδρες να φύγουν.

2. αμελώ: *μεθίημι τὰ δέοντα πράττειν* = αμελώ να κάνω αυτά που πρέπει.

[**σύνθ. λ.** μετά + ΐημι].

μεθίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους Ψ **ΐστημι**

1. αλλάζω κάτι, το μεταβάλλω: *μεθίστημι τὴν πολιτείαν* = μεταβάλλω το πολίτευμα.

2. μετακινώ, απομακρύνω: *ἤγον ἄνδρας... οὓς ἔδοκει ἀσφαλείας ἔνεκα μεταστήσαι* = οδηγούσαν άνδρες... τους οποίους νόμιζαν ότι έπρεπε να μετακινήσουν για λόγους ασφαλείας.

• μέση φωνή μεθίσταμαι απομακρύνω κάποιον από κοντά μου: *μεταστησάμενοι πάντας ἐβουλεύοντο κατὰ σφᾶς αὐτούς* = αφού τους απομάκρυναν όλους από κοντά τους, σκέπτονταν μόνοι τους.

3. μέση και παθ. φωνή μεθίσταμαι

α. αλλάζω τη θέση μου, αναχωρώ: *ἐκ φωτὸς εἰς σκοτὸς μεθίσταμαι* = περνάω από το φως στο σκοτάδι. *μεθίσταμαι βίου* = πεθαίνω. ὁ *μεταστάς* = ο νεκρός.

β. αποχωρώ, αποστατώ: *ἱκανοὶ τοὺς μεταστάνας βλάψαι* = είναι ικανοί να βλάψουν αυτούς που αποστάτησαν (από τη συμμαχία τους).

παράγ. μετάστασις.

NE το παράγ. **μετάσταση**.

[**σύνθ. λ.** μετά + ΐστημι].

μεθύσκω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	μεθύσω
Αόρ.	ἔμεθυσα
Παθ. μέλλ.	μεθυσθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔμεθύσθην
Παρακ.	μεμέθυσμαι

1. κάνω κάποιον να μεθύσει, τον μεθώ.

2. παθ. φωνή μεθύσκομαι μεθώ: *πίνων οὐ μεθύσκειται* = όταν πίνει, δε μεθάει. = μεθύω ≠ νήφω.

[*μεθυ- (< μεθύ-ω) + παρ. επίθ. -σκ-ω].

μεθύω ΡΗΜΑ

μόνο στον ενεστώτα και τον παρατατικό· οι άλλοι χρόνοι αναπληρώνονται από το *μεθύσκω*

1. μεθώ. ≠ νήφω.

2. μεταφορικά κατέχομαι από πάθος, είμαι μεθυσιμένος: *μεθύω ἔρωτι*.

παράγ. μεθύσκω, μεθυσος, μεθυστής, μεθυσμα, **σύνθ.** ἀμέθυστος.

NE μεθάω (και με τις δύο σημ.).

[*μέθυ* + παρ. επίθ. -ω].

μειγνυμι & μειγνύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔμειγνυν
Μέλλ.	μείξω
Αόρ.	ἔμειξα
Παθ. μέλλ.	μειχθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔμειξάμην

Παθ. αόρ. α' & β'	ἐμείχθην & ἐμίγην
Παθ. παρακ.	μέμειγμα
Παθ. υπερσ.	ἐμεμείγην

αναμειγνύω, ανακατεύω: *μείγνυμι οἶνον καὶ ὕδωρ* = αναμειγνύω κρασί και νερό.

παράγ. μίγμα (και όχι μεῖγμα), μιγάς (ὄ, ἦ), μῖξις, μιγάδην και μίγδην, **σύνθ.** ἀναμειγνύω.

NE σύνθ. αναμειγνύω.

[*μεικ- + ἐνθ. -νυ + παρ. επίθ. -μι > μείγ-νυ-μι, συγγεν. με **λιθ.** *mīstas* «ἀνάμεικτος», **αρχ.** **σλαβ.** *měšiti* «αναμειγνύω»].

μειξοβάρβαρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που έχει καταγωγή μισή βαρβαρική και μισή ελληνική: *ἦσαν δὲ μειξοβάρβαροι οἱ ἐνοικοῦντες τῇ πόλει* = οι κάτοικοι αυτής της πόλης ήταν κατά το ἥμισυ βάρβαροι και Ἑλληνες.

[**σύνθ. λ.** *μειξο- (μείγνυμι) + βάρβαρος].

μειράκιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

νεαρό παιδί: *ἐκ μειρακίων μέχρι γήρωσ* = από τη νεαρή ηλικία έως τα γεράματα.

[**παράγ. λ.** *μείραξ* (μείρακ-ος) + παρ. επίθ. -ιον].

μείρομαι ΡΗΜΑ

Παθ. παρακ.	εἴμαρμαι
-------------	----------

1. σημ. που απαντά στην ποίηση παίρνω το μερίδιό μου.

2. παθ. παρακ. εἴμαρμαι **α.** συνήθως ἀπρόσωπο εἴμαρται είναι πεπρωμένο. **β.** μετοχή ως ουσιαστικό ἢ εἴμαρμένη = η μοίρα.

παράγ. μόρος, μοῖρα, μοιράδιος, μοιράζω, **σύνθ.** ἄμοιρος, εὔμοιρος, μεμψίμοιρος, διαμοιράζω.

NE εμαρμένη (με τη σημ. 2β).

[*μερ-, *μορ- «μερίδιο», *μερ- + παρ. επίθ. -ιομαι > μείρομαι, συγγεν. με **λατ.** *merēd* «παίρω τμητικό μερίδιο»].

μέλας, μελαινα, μέλαν ΕΠΙΘΕΤΟ

μαύρος.

παράγ. μελάνιον «μελάνη», μελανός, μελανώδης, μελαίνω «βάφω κάτι μαύρο», **σύνθ.** μελαγχολία, μελανείμων «μαυροφορεμένος».

NE μέλας (λόγ.) & μελανός.

[*μελ- «σκοτεινός, ακάθατος», ομόρρ. με **λιθ.** *mēlas* «κυανός», **αρχ. πρωσ.** *melne* «λεκές χρώματος μπλε»].

μέλει

ἀπρόσωπο ρ. ☞ μέλω.

μελετάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμελέτων
Μέλλ.	μελετήσω
Παρακ.	μεμελέτηκα

1. δίνω μεγάλη προσοχή σε κάτι, φροντίζω για κάτι, το μελετώ: *δόξαν ἀρετῆς μελετῶσιν* = φροντίζουν για τη φήμη τους για ἀνδρεία.

δόξας πλήθους μελετῶ = μελετώ τις γνώμες του πλήθους.

2. (εξ)ασκώ κάτι, επιδίδομαι (εκπαιδεύομαι) σε κάτι: *μελετῶ ὄρχησιν* = ασκούμε στο χορό. *σοφίαν μελετῶ* = επιδίδομαι στη γνώση.

• ἀπόλ. μελετάω εἶμαι ασκημένος: *ἦν τὸ ἵππικόν κὼν μεμελετηκός* = το ἵππικό ήταν ασκημένο.

3. με ἀπαρέμφατο εξασκούμεαι στο να κάνω κάτι: *μελετῶ καρτερεῖν* = προσπαθῶ να μάθω πώς να υπομένω.

4. ασκώ κάποιον σε κάτι: *τοὺς μαθητὰς ἀναβαίνειν ἐπὶ τοὺς ἵππους μελετᾶ* = ασκεί τους μαθητές στην ἵππασία.

παράγ. μελέτημα, μελετητής, μελέτησις, μελετηρός, μελετητήριο.

NE μελετώ (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *μελέτη* + παρ. επίθ. -άω].

μελέτη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το ενδιαφέρον που δείχνει κάποιος για κάτι: *ἔργων μελέτη* = ενδιαφέρον για στρατιωτικά ἔργα.

2. (εξ)άσκηση, ἐκπαίδευση σε κάτι: *μάθησις καὶ μελέτη*.

3. συνήθεια: *μελέται ὡς οἱ πατέρες ἡμῖν παρέδωσαν* = συνήθειες που μας παρέδωσαν οι πατέρες μας.

NE μελέτη (με τη σημ. 1).

[**αβέβ. ετυμ.**, ☞ μέλω].

μέλλησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἀναβλητικότητα, ἀργοπορία στην ἐκτέλεση ενός ἔργου: *διὰ τὴν ἐκείνων μέλλησιν τῶν εἰς ἡμᾶς δεινῶν* = λόγω της δικῆς τους καθυστέρησης να μας βοηθήσουν για τα δεινά μας.

[**παράγ. λ.** *μέλλω* (πβ. *μέλλημα*) + παρ. επίθ. -σις].

μέλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔμελλον & ἤμελλον
Μέλλ.	μελλήσω
Αόρ.	ἐμέλλησα

1. σκοπεύω να κάνω κάτι, πρόκειται να κάνω κάτι: *προεδήλου ἃ ἔμελλε πράξειν* = δήλωνε εκ των προτέρων τι σκόπευε να κάνει.

2. ἀναβάλλω, καθυστερώ: *τοὺς ξυμμάχους οὐ μελλήσομεν τιμωρεῖν* = δε θα καθυστερήσουμε να βοηθήσουμε τους συμμάχους.

3. μετοχή μέλλων **α.** αυτός που πρόκειται να...: *ὁ μέλλων θνήσκειν* = αυτός που πρόκειται να πεθάνει. *ὁ μέλλων χρόνος* = το μέλλον.

β. οὐδέτερο τὸ μέλλον & τὰ μέλλοντα αυτό που πρόκειται να συμβεῖ προσεχώς: *τῶν μελλόντων εἰκαστής* = αυτός που μπορεί να εικάσει (να προβλέψει) τα μέλλοντα.

NE στη φρ. *τι μέλλει γενέσθαι*; (= τι πρόκειται να γίνει;), *μτχ. μέλλων / μέλλουσα / μέλλον* (με τη σημ. 3α) και *το μέλλον* (ως ουσιαστ. με τη σημ. 3β).

[*μελ- + παρ. επίθ. -ῶ > μέλλω, **αβέβ. ετυμ.**, ίσως συγγεν. με το ἔ-μολ-ον (του βλώσκω)].

μέλος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μελωδία.

† **παράγ.** μελίζω, **σύνθ.** μελωδός, μελοποιός, ἐμμελής.

ΝΕ μέλος (λόγ.).

[*μελσο-, **αβέβ. ετυμ.**].

μέλω ΡΗΜΑ

συνήθως στο γ' πρόσωπο ενικού μέλει

Παρατ.	ἔμελε
Μέλλ.	μελήσει
Αόρ.	ἐμέλησε
Παρακ.	μεμέληκε
Υπερσ.	ἐμεμελήκει

1. εἶμαι αντικείμενο σκέψης ἢ φροντίδας: ταῦτα οὖν θεῷ μελήσει = γι' αυτά θα φροντίσει ο θεός. τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἴσως ἄλλω μελήσει = για τα υπόλοιπα θα φροντίσει ἴσως κάποιος ἄλλος.

2. απρόσ. μέλει μοί τινος φροντίζω για κάτι, ασχολούμαι με κάτι: πάννυ μοι μέλει τοῦ ἄσματος = ασχολούμαι πολύ με το τραγούδι αυτό.

† **παράγ.** μελέτη, **σύνθ.** ἀμελής, ἀμέλεια, ἐπιμελής, ἐπιμέλομαι, ἐπιμέλεια, μεταμέλομαι, μεταμέλεια.

ΝΕ με μέλει = με νοιάζει, με ενδιαφέρει.

[**αβέβ. ετυμ.**].

μέμφομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔμεφθην
Μέλλ.	μέμψομαι
Αόρ.	ἔμεμψάμην
Παθ. αόρ. ενεργ. σημ.	ἔμεμψθην «κατηγόρησα»

1. κατηγορώ, επικρίνω κάποιον: μέμφομαι τὸν θέντα τὸν νόμον = επικρίνω αυτόν που θέσπισε το νόμο.

2. παραπονοῦμαι: μέμφομαι τῶν γεγενημένων = παραπονοῦμαι για ὅσα ἔχουν γίνει.

† **παράγ.** μέμψις, μεμπτός, μομφή, **σύνθ.** ἄμμοπος, ἄμομφος, μεμψίμοιρος.

ΝΕ μέμφομαι (με τη σημ. 1).

[*μεμφ-, **αβέβ. ετυμ.**].

μέμψις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κατηγορία, επίκριση.

• στον πληθ. μέμψεις παράπονα.

[**παράγ. λ.** μέμφ-ομαι + παρ. επίθ. -σις].

μὲν ΣΥΝΔΕΤΙΚΟ ΜΟΡΙΟ

1. ὅταν δεν ακολουθεῖται ἀπὸ το δέ, εκφράζει βεβαιότητα που την εγγυάται ο ομιλητής ἢ ο συγγραφέας πράγματι, στ' ἀλήθεια: καὶ πρῶτον μὲν ἦν αὐτῷ πόλεμος πρὸς Πισίδα = και πράγματι, πρώτη ἀπὸ ὅλα πολέμησε ἐναντία στους Πισίδες.

2. ὅταν το μὲν ακολουθεῖται ἀπὸ το δέ, τα δύο μόρια χρησιμοποιούνται **α.** για να θέσουν σε αντιπαράθεση δύο στοιχεία αφενός μεν... αφετέρου δε, ναι μεν... ἀλλά/ὅμως: πάταξον μὲν, ἄκουσον δέ = χτύπησέ με, ἀλλά ἀκούσέ με. **β.** για να συνδέσουν διαφορετικά μεταξύ τους στοιχεία, χωρίς ὅμως να τα θέσουν σε αντιπαράθεση: παῖδες δύο, πρεσβύτερος μὲν Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ Κύρος = (γεννιούνται) δύο παιδιά, μεγαλύτερος ο Ἀρταξέρξης, μικρότερος ο Κύρος.

3. χρησιμοποιεῖται σε απαρίθμηση, ὅταν ακολουθεῖται και ἀπὸ ἄλλα μόρια (εκτὸς του δέ) ἢ λέξεις πρῶτον μὲν... εἶτα, πρῶτον μὲν... ἔπειτα.

4. χρησιμοποιεῖται ἀντιθετικά ὅταν λείπει το δέ, το οποίο ὅμως ἐννοεῖται ὡς μὲν λέγουσιν = ὅπως λένε μεν (ἀλλὰ ἐγὼ δεν το πιστεύω).

5. συνδυάζεται με το μόριο γέ μὲν γε = τουλάχιστον: τοῦτο μὲν γε ἤδη σαφές = αυτό τουλάχιστον εἶναι πια φανερό.

6. συνδυάζεται με το μόριο οὖν μὲν οὖν **α.** σε καταφατική ἀπάντηση ναι, βέβαια: παντάπασιν μὲν οὖν = βεβαιότατα. **β.** για να εισαγάγει πρόταση που διορθώνει την ἀμέσως προηγούμενη καλύτερα...: ἄρ' οὐ κακοδαίμων εἰμί; βαρυνδαίων μὲν οὖν = ἀραγε δεν εἶμαι ἀθλιος; καλύτερα τρισάθλιος! (☞ **μενοῦν**).

ΝΕ μεν... δε (με τη σημ. 2α).

[συνεσταλ. βαθμίδα του μῆν, *σμο-, δωρ. μάν, συγγεν. με το αρχ. **ινδ.** βεβαιωτικό μόριο smā].

μενετός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που περιμένει, υπομονετικός: καιροὶ οὐ μενετοί = οι ευκαιρίες δεν περιμένουν (πρέπει να τις αξιοποιήσεις ἀμέσως).

ΝΕ στη λόγ. φρ. οι καιροὶ ου μενετοί.

[**παράγ. λ.** μένω + παρ. επίθ. -(ε)τός].

μένος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η ορμή ἀπὸ την οποία κατέχεται ἕνας ἄνθρωπος: μένος καὶ θάρρος = θάρρος και ορμή.

ΝΕ μένος (λόγ.).

[*μεν- «σκέφτομαι» (μέ-μον-α «έχω στη μνήμη, θυμάμαι») + παρ. επίθ. -ος > μέν-ος, ο-μόρρ. με **λατ.** mens «πνεύμα», meminī «θυμάμαι» με εξέλιξη της σημ. ἀπὸ «σκέψη» σε «μένος, μανία»].

μενοῦν ΜΟΡΙΟ

ναι, βέβαια (☞ **μὲν**).

[**σύνθ. λ.** μὲν + οὔν].

μέντοι ΜΟΡΙΟ

1. σε καταφατικές ἀπαντήσεις βεβαίως: Σωκράτης: φαμὲν εἶναι τὸ δίκαιον αὐτό; Σιμμίας: φαμὲν μέντοι νῆ Δία = Σωκρ.: Λέμε ὅτι ὑπάρχει το δίκαιο αὐτὸ καθ' εαυτό; Σιμμ.: Βεβαίως λέμε, μα το Δία!

2. σε διήγηση λοιπόν: *καὶ ἅμα μέντοι ἐφοβούμην μὴ τι λέγοι* = και την ίδια ώρα, λοιπόν, φοβόμουν μήπως είχε δίκαιο.

[**σύνθ. λ.** μέν + τοι].

μένω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔμενον
Μέλλ.	μενώ
Αόρ.	ἔμεινα
Παρακ.	μεμένηκα

1. παραμένω στη θέση μου: *τὸ στρατόπεδον τῶν Πελοποννησίων κατὰ χώραν ἔμενον* = ο στρατός των Πελοποννησίων ἔμενε αμετακίνητος.

2. για πράγματα διατηρούμαι, ισχύω, παραμένω σταθερός: *μένουσιν αἱ σπονδαί* = ισχύουν οι συνθήκες.

3. αμετάβατο περιμένω: *μένω ἀκούσαι* = περιμένω να ακούσω.

††† **παράγ.** μενετός, μονή «κατοικία», μόνιμος, μονιμότης, **σύνθ.** διαμένω, περιμένω, ἔμμενώ, ἔμμιμος.

ΝΕ μένω (με όλες τις σημ. 1, 2, 3).

[*μεν- «μένω», **αρχ. περσ.** *man- «μένω» στο manayaiti «εξαναγκάζω κάποιον να μείνει», **αρχμ.** mnan «μένω»].

μερίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔμεριζον
Μέλλ.	μεριῶ
Αόρ.	ἔμερισα
Παρακ.	μεμέρισα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	μεριούμαι
Μέσ. αόρ.	ἔμερισάμην
Παθ. αόρ.	ἔμερίσθην
Μέσ. & παθ. παρακ.	μεμέρισμαι

1. διαιρώ, χωρίζω: *μερίζω τὴν ἀρχὴν εἰς πλείους* = μοιράζω την εξουσία σε περισσότερους (πολίτες).

2. **α.** μέση φωνή μερίζομαι μοιράζομαι κάτι με άλλους: *μερίζομαι τι μετὰ τινος/πρός τινα* = μοιράζομαι κάτι με κάποιον.

β. παθ. φωνή μερίζομαι διαμοιράζομαι, διανέμωμαι: *μερίζονται αἱ πρόσοδοι* = τα έσοδα διανέμονται.

††† **παράγ.** μερισμός, μέρισμα, **σύνθ.** ἐπιμερίζω, καταμερίζω.

ΝΕ τα σύνθ. επιμερίζω, καταμερίζω κτλ.

[**παράγ. λ.** μερίδ-*j*ω (μερίς, μερίδ-ος), *μερ-, «διαμοιράζω, διανέμω», συγγεν. με *μείρομαι*].

μέριμνα, -ίμνης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φροντίδα, έγνοια για κάποιον ή για κάτι: *παιδῶν μέριμνα* = φροντίδα για τα παιδιά. ≠ ὀλιγωρία. = φροντίς.

††† **παράγ.** μεριμνάω -ῶ.

ΝΕ μέριμνα.

[*(σ)μερ- «σκέπτομαι» + ἐνθ. -ιμ + παρ. επίθ. -να > *μέρ-ιμ-να*, συγγεν. με **αρχ. ινδ.** smáratī «σκέπτομαι, θυμάμαι»].

μεριμνάω -ῶ ΡΗΜΑ

φροντίζω, νοιάζομαι για κάποιον ή για κάτι: *τοῖς μεριμνώσι καὶ λυπουμένοις νῦξ ἔοικε φαίνεσθαι μακρά* = σ' αυτούς που έχουν έγνοιες και στενοχώριες, η νύχτα μοιάζει να έχει μεγάλη διάρκεια.

††† **παράγ.** μεριμνητής, μεριμνητικός, **σύνθ.** ἁμέριμνος.

ΝΕ μεριμνώ.

[**παράγ. λ.** *μέριμνα* + παρ. επίθ. -άω].

μερίς, -ίδος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κομμάτι ή μερίδιο: *μερίς κρεῶν* = κομμάτι κρέας *μερίς τῆς οὐσίας* = μερίδιο από την περιουσία.

2. συνεισφορά, βοήθεια: *μερίς εἰς σωτηρίαν* = βοήθεια για να σωθεί κάποιος.

3. **α.** τάξη, κατηγορία: *τρεις γὰρ πολιτῶν μερίδες* = γιατί τρεις είναι οι τάξεις των πολιτών (δηλ. οι πλούσιοι, οι φτωχοί και οι μεσαίοι).

β. πολιτική παράταξη, κόμμα.

ΝΕ μερίδα (με τις σημ. 1, 3α, 3β).

[**παράγ. λ.** *μερ- (μερίζω) + παρ. επίθ. -ίς].

μέρος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μερίδιο: *τῶν ἐξ πόλεμον ἀναλωμάτων τὰ δύο μέρη ἀνέθηκεν ἡμῖν, τὸ δὲ τρίτον μέρος...* = από τις πολεμικές δαπάνες μας επιβάρυνε με δύο μερίδια (δηλ. με τα 2/3) και το τρίτο μερίδιο...

2. κληρονομιά, κλήρος, μοίρα: *ἀπὸ μέρους προτιμῶμαι* = προτιμώμαι ἔνεκα της κοινωνικής μου θέσεως ή καταγωγής.

3. η σειρά μου, σου κτλ.: *ὅταν τὸ μέρος ἦκη* = όταν έρθει η σειρά μου.

• εκφράσεις *ἐν μέρει* = με τη σειρά. *κατὰ τὸ ἕμὸν μέρος* = όσο με αφορά.

4. τμήμα ενός συνόλου, μέρος: *τὰ τοῦ σώματος μέρη*.

• ἐν μέρει τινὸς τίθημί τι τοποθετῶ κάτι, το εντάσσω στην κατηγορία ενός πράγματος.

††† **παράγ.** μερίς.

ΝΕ μέρος (με τις σημ. 1, 4).

[*μερ-, ☞ **μερίζω, μείρομαι**].

μεσημβρία, -ίας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το μεσημέρι: *μεσημβρία ἴσταται* = είναι ακριβώς μεσημέρι.

††† **παράγ.** μεσημβρινός [επίθετο και ως ουσ. ὁ μεσημβρινός (ενν. κύκλος) «ο μεσημβρινός»].

ΝΕ (στις εκφράσεις) *προ μεσημβρίας* (π.μ.), *μετὰ μεσημβρίαν* (μ.μ.).

[**παράγ./σύνθ.** μέσος + ἡμέρα + παρ. επίθ. -ία, με ανάπτυξη ευφωνικού β].

μεσόγεωσ, -ως, -ων ΕΠΙΘΕΤΟ

άλλοι τύποι είναι *μεσόγαιος & μεσόγειος*

αυτός που βρίσκεται στο εσωτερικό της χώρας, που δεν είναι παράλιος.

- ως ουσιαστικό ή μεσόγεια τα μεσόγεια.

NE μεσόγειος.

[**σύνθ. λ.** μέσος + γαῖα].

μέσος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που βρίσκεται στο κέντρο, στο μέσο.
α. τοπικά διὰ μέσης τῆς πόλεως = μέσα από το κέντρο της πόλης. **β.** χρονικά μέσου ὄντος τοῦ θέρους = στα μέσα του καλοκαιριού.

2. αυτός που είναι μέτριος σε μέγεθος, ποιότητα, αξία κτλ.: οἱ μέσοι = οι πολίτες της μεσαίας τάξης.

3. ως ουσιαστικό τὸ μέσον

α. το μέσο ενός διαστήματος: ἐν μέσῳ νυκτός = τα μεσάνυχτα.

β. η διαφορά: τὸ μέσον πρὸς τὰς μεγίστας καὶ τὰς ἐλαχίστας ναῦς = η διαφορά (ο μέσος ὀρος) ανάμεσα στο μεγαλύτερο και το μικρότερο αριθμό των πλοίων.

4. επίρρημα μέσως μέτρια: μέσως βεβίωκε = έζησε μέτρια.

παράγ. μεσαῖος, μεσότης, μεσόω -ῶ, μέση, μεσίτης, **σύνθ.** μεσόγεως.

NE μέσος (με σημ. 1α, 1β) & το μέσο (με σημ. 3α).

[*μέθ-ιος, **IE** *medh-, πβ. **αρχ. ινδ.** mādhyā- «μέσος», **αρχ. περσ.** maīdya- «μέσος»].

μεσότης, -ητος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μέση κατάσταση, κατάσταση μεταξύ δύο άκρων: μεσότης ἐστὶν ἡ ἀρετή = η αρετή είναι μια μέση κατάσταση (μεταξύ δύο ακραίων καταστάσεων, της υπερβολής και της έλλειψης μιας ιδιότητας).

NE μεσότητα.

[**παράγ. λ.** μέσος + παρ. επίθ. -ότης].

μεσόω -ῶ ΡΗΜΑ

βρίσκομαι στο μέσο: ἡμέρα μεσοῦσα = μεσημέρι. θέρους μεσοῦντος = στο μέσον του καλοκαιριού, το κατακαλόκαιρο.

NE εύχρηστη μόνο η απόλυτη μετοχή στη λόγ. γενική μεσοῦντος (λ.χ. του καλοκαιριού), μεσοῦσης (λ.χ. της νυκτός).

[**παράγ. λ.** μέσος + παρ. επίθ. -όω].

μεστός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

γεμάτος: οἱ ἀμφορεῖς εἰσὶ μεστοὶ οἶνον = οι αμφορεῖς είναι γεμάτοι κρασί. μεστός εὐδαιμονίας = γεμάτος ευτυχία. = πλήρης. ≠ κενός.

παράγ. μεσότης, μεστόω -ῶ, **σύνθ.** κατάμεστος.

NE μεστός.

[*μεδ-τός «εξογκωμένος», **αβέβ. ετυμ.**].

μετὰ ΠΡΟΘΕΣΗ & ΕΠΙΡΡΗΜΑ

A. 1. ως πρόθεση με γενική δηλώνει **α.** συνοδεία: αὐτός τε καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ = αυτός και η συνοδεία του. **β.** τρόπο: ἴκετεύω μετὰ δακρῶν = ἴκετεύω με δάκρυα (κλαίγοντας).

2. με αιτιατική δηλώνει **α.** μια πράξη που ακολουθεί μια άλλη, μετά, ύστερα: πρὸ τῆς μάχης καὶ μετὰ τὴν μάχην. ὅμως μεθ' ἡμέραν = στη διάρκεια της ημέρας. **β.** ανάμεσα σε: ἃ μετὰ χειρῶς ἔχετε = αυτά που έχετε ανάμεσα στα χέρια σας.

β. ως επίρρημα δηλώνει έπειτα, μετά: μετὰ δὲ ἰδὼν... εἶπε = έπειτα, αφού είδε, εἶπε.

γ. ως α' συνθετικό δηλώνει **α.** μεταξύ, π.χ. μεταίχιμιον «το ενδιάμεσο διάστημα μεταξύ δύο στρατών». **β.** έπειτα, μετά, π.χ. μετέρχομαι. **γ.** συμμετοχή, π.χ. μεταλαμβάνω. **δ.** μεταβολή, π.χ. μετανοῶ.

NE μετά (με σημ. Α2α) και (λόγ. με σημ. Α1α, μετά χαράς).

[**αβέβ.**, πάντως ομόρρ. με **αρχ. ισλ.** med, **αγγλοσαξον.** mid(i), **αρχ. γερμ.** mit(i), ίσως συγγεν. με μέσος, μέχρη].

μεταβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ➔ **βάλλω**

1. αλλάζω: μεταβάλλω δίαιταν = αλλάζω τρόπο ζωής.

• αμετάβατο μεταβάλλω μεταβάλλομαι, αλλάζω: μεταβάλλει ἐξ ὀλιγαρχίας εἰς δημοκρατίαν = μεταβάλλεται (το πολίτευμα) από ολιγαρχία σε δημοκρατία.

2. μέση φωνή μεταβάλλομαι **α.** ανταλλάσσω κάτι: οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ μεταβαλλόμενοι = αυτοί που ανταλλάσσουν (προϊόντα) στην αγορά. **β.** αλλάζω κατεύθυνση ή συμμάχους: μετεβάλλοντο ἐπ' ἀσπίδα = στράφηκαν προς τα αριστερά. οὐκ ἂν ὄσια ποιούμεν μεταβαλλόμενοι = δε θα κάνουμε ὄσια πράξη, αν αλλάξουμε συμμάχους.

παράγ. μεταβολή, μεταβλητός.

NE μεταβάλλω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** μετά + βάλλω].

μεταβολή, -ής, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αλλαγή: μεταβολή ἱματίων = αλλαγή των ρούχων.

2. ανταλλαγή, εμπόριο: ἔπλει ἐπὶ μεταβολῇ = ταξίδευε στη θάλασσα για να κάνει εμπόριο.

3. μετατροπή, αλλαγή από μια κατάσταση σε άλλη: ἐπὶ τὸ χειρὸν μεταβολή = αλλαγή προς το χειρότερο.

NE μεταβολή (με τις σημ. 1, 3).

[**παράγ./σύνθ.** μετά + *βολ- (βάλλω) + παρ. επίθ. -ή].

Μεταγεινιῶν, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο δεύτερος μήνας του αττικού έτους, από 15 Ιουλίου έως 15 Αυγούστου.

[**παράγ./σύνθ.** μετά + γειντι- (πβ. γειντι-άζω) + -ῶν].

μεταγινώσκω PHMA

Για τους χρόνους ☞ γινώσκω

1. αλλάζω γνώμη: μεταγινώτω = ας αλλάξει γνώμη. μεταγινώσκω τὰ προδεδογμένα = αλλάζω την προηγούμενη απόφασή μου.

2. μετανιώνω. = μεταμέλομαι.

☛ **παράγ.** μετάγνωσις, μετάγνοια / μετάνοια.

[σύνθ. λ. μετά + γινώσκω].

μετάγω PHMA

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. μεταφέρω κάτι από έναν τόπο σε άλλον: μετάγω τὸ δικαστήριον ἀπὸ... εἰς... = μεταφέρω το δικαστήριο από... σε...

2. αλλάζω δρόμο: ἐκέλευσεν αὐτὸν μετάγειν = τον διέταξε να αλλάξει δρόμο.

☛ **παράγ.** μεταγωγή, μεταγωγεύς.

[σύνθ. λ. μετά + ἄγω].

μεταλαμβάνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ λαμβάνω

1. παίρνω μέρος σε κάτι, μετέχω: μεταλαμβάνω λείας = παίρνω ένα μέρος από τα λάφυρα.

2. παίρνω ως αντάλλαγμα: δεῖ μὴ ὀκνεῖν τὸν πόλεμον ἀντὶ εἰρήνης μεταλαμβάνειν = δεν πρέπει να διστάσετε να πάρετε ως αντάλλαγμα αντί για την ειρήνη τον πόλεμο.

☛ **παράγ.** μετάληψις.

NE μεταλαβαίνω (λαϊκός τύπος) και μεταλαμβάνω (λόγιος τύπος) με τη σημ. «παίρνω τη θεία κοινωνία».

[σύνθ. λ. μετά + λαμβάνω].

μετάληψις, -εως, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συμμετοχή σε κάτι: μετάληψις λόγων = συμμετοχή στη διαλεκτική.

NE μετάληψη «θεία κοινωνία».

[σύνθ. λ. μετά + -λήψις (< λαμβάνω) ως παράγ. λ. του μεταλαμβάνω].

μεταλλάττω PHMA

ο κοινός τύπος είναι μεταλλάσσω

Για τους χρόνους ☞ ἀλλάττω

1. μεταβάλλω, αλλάζω: μεταλλάττω τὰ θέσμιμα = αλλάζω τους νόμους.

• μεταλλάττω τόπον = πηγαίνω σε άλλη χώρα.

2. αλλάζω κατάσταση: μεταλλάττω τὸν βίον.

☛ **παράγ.** μεταλλαγή, μετάλλαξις, μεταλλακτός.

NE μεταλλάσσω & μεταλλάζω (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. μετά + ἀλλάττω].

μεταμέλει PHMA

Για τους χρόνους ☞ μέλει

απρόσ. του μεταμέλομαι, με δοτ. προσώπου μεταμέλει μοί τινος μετανιώνω για κάτι, μεταμελοῦμαι: μεταμελησάτω ὑμῖν τῶν πεπραγμένων = να μετανιώσετε για ό,τι κάνατε.

☛ **παράγ.** μεταμέλεια, μεταμελητικός.

NE το παράγ. μεταμέλεια.

[σύνθ. λ. μετά + μέλει].

μεταμέλομαι PHMA

Παρατ.	μετεμελόμην
Μέλλ.	μεταμελήσομαι & μεταμεληθήσομαι
Αόρ.	μετεμελήθην
Παρακ.	μεταμεμέλημαι

μετανοώ, μεταμελοῦμαι: μετεμέλοντο οὐ δεξάμενοι τὰς σπονδὰς = μετάνιωσαν που δεδέχτηκαν την ανακωχή. μεταμεληθεῖς ὁ Ἰούδας ἐπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια = επειδή μετάνιωσε ο Ιούδας, επέστρεψε τα τριάντα αργύρια. = μετανοώ.

☛ **παράγ.** μετάμελος, ὁ «η μεταμέλεια».

NE μεταμελοῦμαι (λόγ.).

[σύνθ. λ. μετά + μέλομαι].

μεταπέμπω PHMA

Για τους χρόνους ☞ πέμπω

προσκαλώ κάποιον.

• μέση φωνή μεταπέμπομαι προσκαλώ κάποιον με απεσταλμένο, στέλνω να μου φέρουν κάποιον ή κάτι: Κύρος μεταπέμπεται Ἄδραστον = ο Κύρος έστειλε να του φέρουν τον Άδραστο.

☛ **παράγ.** μετάπεμπτος, μετάπεμψις, μεταπομπή.

[σύνθ. λ. μετά + πέμπω].

μεταπίπτω PHMA

Για τους χρόνους ☞ πίπτω

1. αλλάζω τη μορφή, το εξωτερικό σχήμα: μεταπίπτει ἐκ γυναικὸς ἐς ὄρνεον = άλλαξε μορφή και από γυναίκα έγινε πουλί.

2. αλλάζω τη γνώμη μου: τοσοῦτον μεταπεπτώκασιν, ὥστε... = τόσο πολύ έχουν αλλάξει τη συμπεριφορά τους, ὥστε...

3. για κατάσταση (πολιτική κτλ.) αλλάζω: ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταπίπτω = από την ευτυχία πέφτω στη δυστυχία. μετέπεσε τὰ τῶν τριάκοντα = υπήρξε ανατροπή του καθεστώτος των τριάκοντα τυράννων.

☛ **παράγ.** μετάπτωσις.

NE μεταπίπτω (λόγ.).

[σύνθ. λ. μετά + πίπτω].

μετάστασις, -εως, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μετακίνηση: μετάστασις ἐξ οἰκείας εἰς ἀλλοτριάν = μετακίνηση (μετανάστευση) από την πατρίδα σε ξένη χώρα.

• μετάστασις βίον = θάνατος.

2. μεταβολή: μετάστασις γνώμης.

NE μετάσταση (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. του μεθίσταμαι (< μετά + *στα- του ἴ-στα-μαι) + παρ. επίθ. -σις].

μετατίθημι PHMA

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

1. μετακινώ από μια θέση σε άλλη, μεταθέτω: *μετάθες τούτο εις βελτίω τόπον* = μετακίνησέ το σε καλύτερη θέση.

2. μεταβάλλω, αλλάζω: *μετατέθεικε τὰς ἐπωνυμίας* = άλλαξε (ο Κλεισθένης) τα ονόματα (δωρικών φυλών).

3. μέση φωνή μετατίθεται αλλάζω κάτι που με αφορά ή κάτι που είναι στην αρμοδιότητά μου: *πολλάκις αὐτοὶ οἱ θέμενοι τοὺς νόμους ἀποδοκιμάσαντες μετατίθενται* = πολλές φορές αυτοί οι ίδιοι που θέσπισαν ένα νόμο, αφού τον απορρίψουν, τον αλλάζουν.

παράγ. μετάθεσις.

NE μεταθέτω (με τις σημ. 1, 2).

[σύνθ. λ. μετά + τίθημι].

μέτειμι (A) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους εἶμι

1. συνήθως απρόσ. μέτεστί μοί τινος μετέχω σε κάτι ή με ενδιαφέρει κάτι: *τί σοι τοῦδε μέτεστι πράγματος λέγε* = λέγε τι σε ενδιαφέρει αυτή η υπόθεση.

2. κάποτε αναφέρεται και το μερίδιο (σε αντιδιαστολή προς το διαιρούμενο όλο) και τίθεται σε ονομαστική: *μέτεστι κατὰ τοὺς νόμους πᾶσι τὸ ἴσον* = όλοι οι πολίτες έχουν ίσα δικαιώματα σύμφωνα με τους νόμους.

[σύνθ. λ. μετά + εἶμι].

μέτειμι (B) ΡΗΜΑ

χρησιμοποιείται στην αττ. διάλεκτο ως μέλλ. του εἶμι

Για τους χρόνους εἶμι

1. βαδίζω πίσω από κάποιον, τον ακολουθώ: *ταῦτὸν ἴχνος μέτειμι* = ακολουθώ το ίδιο αχνάρι (με κάποιον).

2. με επέκταση α. αναζητώ κάποιον: *τὸν παῖδα εἶρον οἱ μετιόντες* = αυτοί που έψαχναν το παιδί, το βρήκαν. β. καταδιώκω κάποιον για να τον εκδικηθώ: *μέτειμι τοὺς ἀδικούντας* = προσπαθώ να εκδικηθώ αυτούς που διέπραξαν ένα αδίκημα.

[σύνθ. λ. μετά + εἶμι].

μετέροχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους εἶροχομαι

1. επιδιώκω: *ἐπιπόνω ἀσκήσει τὸ ἀνδρεῖον μετέροχομαι* = με κοπιαστικές ασκήσεις προσπαθώ να γίνω γενναίος.

2. καταδιώκω κάποιον, και ειδικότερα του ασκώ δίωξη: *μέτειμι τὸν φονέα* = θα ασκήσω δίωξη στο φονιά.

NE μετέροχομαι «ασκώ, λ.χ. ένα επάγγελμα».

[σύνθ. λ. μετά + εἶροχομαι].

μετέχω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους εἶχω

1. με γενική παίρνω μέρος σε κάτι, συμμετέχω: *μετέχω τῶν πεντακισχιλίων* = είμαι μέλος της ομάδας των πέντε χιλιάδων ανδρών.

2. με αιτιατική, που δηλώνει το μερίδιο, *μετέχω ἴσον μέρος ἀγαθῶν* = έχω ίσο μερίδιο στα αγαθά με κάποιον άλλο.

παράγ. μετοχή, μέτοχος.

NE μετέχω (με σημ. 1).

[σύνθ. λ. μετά + ἔχω].

μετεωρίζω ΡΗΜΑ

1. σηκώνω ψηλά, ανυψώνω: *παντὶ τρόπῳ ἐμετεώριζον τὸ ἔρυμα* = με κάθε μέσο ανύψωναν το οχυρό.

2. μεταφορικά/ειρωνικά επαινῶ κάποιον, τον εξυψώνω με «λόγια του αέρα»: *μετεωρίζω καὶ φουσῶ τινά* = επαινῶ κάποιον και τον κάνω να φουσκώνει από υπερηφάνεια.

NE μετεωρίζω (λόγ., με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. εἶ μετέωρος + παρ. επίθ. -ίζω].

μετέωρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που υψώνεται πάνω από τη γη, στον αέρα: *μετέωρους ἐξεκόμισαν τὰς ἀμάξας* = τις άμαξες τις μετέφεραν σηκωτές.

• αυτός που βρίσκεται σε μεγάλο ύψος, σαν να βρίσκεται στον αέρα: *μετέωρα χωρία* = περιοχές με μεγάλο υψόμετρο.

2. για πλοίο αυτός που βρίσκεται στην ανοιχτή θάλασσα: *ναῦς μετέωρος*.

3. μεταφορικά αυτός που βρίσκεται σε αβέβαιη κατάσταση: *ἡ Ἑλλάς ἀπασα μετέωρος ἦν* = ολόκληρη η Ελλάδα βρισκόταν σε αβεβαιότητα (εξαιτίας του Πελοποννησιακού πολέμου).

παράγ. μετεωρίζω.

NE μετέωρος (με τις σημ. 1, 3).

[σύνθ. λ. μετά + *αορος (< ἀείρω «υψώνω στον αέρα, ανυψώνω» < *ἀέρ-ja) > *μετήορος (όπου η < α + α) > μετέωρος με αντιμεταχώρηση ηο > εω].

μέτοικος, -οίκου, ό, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ξένος στον οποίο δόθηκε το δικαίωμα να κατοικεί στην Αθήνα, χωρίς όμως να έχει πολιτικά δικαιώματα.

παράγ. μετοικέω -ω, μετοίκησις, μετοικίζω, μετοίκιον «φόρος που πλήρωναν οι μέτοικοι».

NE μέτοικος.

[σύνθ. λ. μετά + *οικ- (οικέω) + παρ. επίθ. -ος].

μετόπωρον, -ώρου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φθινόπωρο: *βρονταὶ καὶ ὕδωρ, οἷα τοῦ ἔτους πρὸς μετόπωρον ἤδη ὄντος φιλεῖ γίγνεσθαι* = βροντές και βροχή, φαινόμενα συνηθισμένα όταν πια η χρονιά έχει φτάσει στο φθινόπωρο.

παράγ. μετοπωρινός.

[ουσιαστικοπ. του επιθέτου *μετόπωρος, -ον (< μετά + ὀπώρα) κατά το θέρος].

μετουσία, -ίας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συμμετοχή σε κάτι, το να κατέχει κάποιος κάτι: *σοὶ δὲ ἀρετῆς, ὧ̄ κάθαγμα, τίς μετουσία;* =

και συ, καθαρχα, τι συμμετοχή έχεις στην αρετή (δηλ. τι σχέση έχεις με την αρετή);

[**παράγ. λ.** του ρ. *μέτειμι* (μετά + εἰμί): μετά + *όντ-ία ὄντ-ος + -ία) > *όνσία > οὐσία].

μετριάζω ΡΗΜΑ

1. συμπεριφέρομαι μετρημένα, μετριοπαθώς: *μετριάζομεν ἐν ταῖς εὐπραξίαις* = όταν εντυχούμε, συμπεριφερόμαστε με μέτρο.

2. κάνω κάτι λιγότερο έντονο, το μετριάζω.

NE μετριάζω (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *μέτριος* + παρ. επίθ. -άζω].

μέτριος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που έχει το σωστό μέτρο, που δεν είναι υπερβολικός: *μέτριοι ἄνδρες* = ἄνδρες με μέτριο ἀνάστημα.

• *μέτριος βίος* = μετρημένη ζωή.

2. υποφερτός: *μέτριος χειμών* = υποφερτός, όχι πολύ κρύος, χειμώνας.

3. αυτός που μπορεί να ελέγχει λ.χ. τις επιθυμίες του, μετρημένος: *μέτριος πρὸς τὰς ἡδονάς* = που δεν παραδίδεται στις απολαύσεις.

4. επίρρημα μετρώς με μέτρο: *χαλεπὸν τὸ μετρώς εἰπεῖν* = εἶναι δύσκολο, όταν μιλάει κανείς να κρατάει το μέτρο.

παράγ. μέτριον, μετριοσύνη, μετριότης, μετρώς, μετριάζω, μετριοκός.

NE μέτριος (με τις σημ. 1, 2, 3).

[**παράγ. λ.** *μέτρον* + παρ. επίθ. -ιος].

μετριότης, -ητος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το σωστό μέτρο, η απουσία υπερβολής, μετριοπάθεια: *ἡ μετριότης τῶν σίτων* = η εγκράτεια στο φαγητό.

NE μετριότητα.

[**παράγ. λ.** *μέτριος* + παρ. επίθ. -ότης].

μέτρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μέτρο.

2. η ἔλλειψη υπερβολής, το σωστό μέτρο: *πλέον πίνει τοῦ μέτρον* = πίνει περισσότερο απ' όσο επιτρέπει το σωστό μέτρο.

παράγ. μετρέω -ῶ, μέτριος.

NE μέτρο (και με τις δύο σημ.).

[*μη- «μετρώ», μῆτις, **IE** *me- στο **αρχ. ινδ.** mātrā «μεξούρα, μέτρο» (που αντιστοιχεί στο *μήτρᾱ*), μτχ. mimāti «μετρημένος»].

μέχρι ΠΡΟΘΕΣΗ & ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

A. με γενική **1.** τοπικά έως, ως: *μέχρι τῆς πόλεως*. **2.** χρονικά έως: *μέχρις ἡμερῶν ἑπτά*.

B. ως σύνδεσμος μέχρις ὅτου/μέχρι να: *μέχρι ἂν τοῦτο ἴδωμεν* = μέχρι να το δούμε αυτό.

NE μέχρι (με όλες τις σημ.).

[*μέ-χρι, ἴσως *me- (στη με-τά) + *χρί (τοπική πτώση από *χείρ*, *χειρός*)].

μη (Α) ΜΟΡΙΟ

1. συνήθως με ενεστ. προστακτικής ή με αόρ. υποτακτικής δηλώνει απαγόρευση μη, να μη: *μη μ' ἐ-*

ρέθιζε = μη με εξοργίζεις. *μη εἴπης τοῦτο* = μην το πεις αυτό.

2. με α' πρόσ. υποτακτικής ας μη: *μη ἴωμεν ἐκεῖ* = ας μην πάμε εκεί.

3. με ευκτική μακάρι να μη: *μη γένοιτο* = μακάρι να μη συμβεί.

NE μη & μην (με τη σημ. 1).

[*μη-, **IE** αρνητικό μόριο *mē, που επιβίωσε στο **αρχ. ινδ.** mā, **αρχ. περσ.** mā, **αρχ. μι**].

μη (Β) ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. τελικός σύνδεσμος για να μη: *φεύγω μη ληφθῶ* = τρέπομαι σε φυγή για να μη συλληφθῶ.

2. ενδοιαστικός, με ρήματα που δηλώνουν φόβο μήπως: *ἐφοβεῖτο Κύρος μη ἀποθάνη ὁ πάππος* = ο Κύρος φοβόταν μήπως πεθάνει ο παππούς.

3. πλεοναστικά, με ρήματα που δηλώνουν ἄρνηση ἄρνούμαι τὸ μη ποιεῖν = αρνούμαι ὅτι το ἔκανα.

4. με αφηρημένα ουσιαστικά ἢ μη ἐμπειρία = το να μην υπάρχει ἐμπειρία.

NE μη (με τις σημ. 2, 4).

[*μη-].

μη (Γ) ΕΠΙΡΡΗΜΑ

σε ευθεία ἐρώτηση, όταν περιμένουμε αρνητική ἀπάντηση μήπως: *μη οἱ ἐν ἐκκλησίᾳ διαφθεῖρουν τοὺς νεωτέρους;* = μήπως τα μέλη της ἐκκλησίας του δήμου διαφθεῖρουν τους νεότερους;

NE μη (τυχόν).

[*μη-].

μηδαμοῦ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

πουθενά: *ἐλπίζω μηδαμοῦ ἄλλοθι φρονήσει ἐντεύξεσθαι ἢ ἐν Ἄδου* = ἐλπίζω ὅτι πουθενά αλλοῦ δε θα συναντήσω τη φρόνηση παρὰ μόνο στον Ἄδη.

[**σύνθ. λ.** *μηδέ* + ἄμος «οὔτε ἕνας», ἄμός = τις, συγγεν. με **γοτθ.** summs «κάποιος», suman «κάποτε», **IE** *sm_o-].

μηδὲ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. και να μη..., οὔτε να...: *λέγομεν ὑμῖν σπονδὰς μη λύειν μηδὲ παραβαίνειν τοὺς ὄρκους* = σας λέμε να μη λύσετε τη συνθήκη ειρήνης και να μην παραβείτε τους ὄρκους.

2. μηδέ... μηδὲ μήτε... μήτε: *μηδὲ νόμοι μηδὲ ἀνάγκη μηδεμία*.

3. οὔτε καν: *τὸ δὲ ὑμέτερον τῆς τε δυνάμεως ἐνδεᾶ πρᾶξαι τῆς τε γνώμης μηδὲ τοῖς βεβαίους πιστεῦσαι* = το δικό σας χαρακτηριστικό εἶναι να πράττετε πράγματα κατώτερα ἀπὸ τη δύναμή σας και να μην ἐμπιστεύετε οὔτε καν τα βέβαια ἀποτελέσματα της σκέψης σας (εἶπαν οἱ Κορίνθιοι στους Σπαρτιάτες).

[**σύνθ. λ.** *μη* + *δέ*].

μηδεῖς, μηδεμία, μηδὲν ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. κανένας: μηδεῖς σου τῆς νεότητος καταφρονεῖτω = κανένας να μη σε καταφρονεῖ που είσαι νέος.

2. ασήμαντος, τιποτένιος: μηδὲν λέγει = αυτά που λέει είναι ασήμαντα.

3. το ουδ. μηδὲν ως ἐπίρρ. καθόλου δεν, καθόλου: φῶμεν ὑφαντικὴν μηδὲν διαφέρειν πλὴν ὀνόματι τῆς ἱματιουργικῆς; = να πούμε ότι η υφαντική τέχνη καθόλου δε διαφέρει από την ιματιουργική παρά μόνο στο όνομα;

NE μηδεῖς (λόγ.) & μηδέν.

[σύνθ. λ. μηδέ + εἶς, μία, ἔν].

μηδέποτε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ποτέ να μη: ἠύλαβοντο μηδέποτε ἐμποδὼν εἶναι = πρόσεχαν να μη γίνουν ποτέ εμπόδιο.

[σύνθ. λ. μηδέ + ποτέ].

μηδέτερος, -έρα, -ερον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

ούτε ο ένας ούτε ο άλλος: ἐμοὶ δοκεῖ τούτων μηδέτερα ποιεῖν = η γνώμη μου είναι ότι δεν πρέπει να κάνουμε ούτε το ένα ούτε το άλλο.

παράγ. μηδετέρως.

[σύνθ. λ. μηδέ + ἕτερος].

μηδίζω ΡΗΜΑ

1. μιμούμαι τον τρόπο ζωής των Μήδων.

2. υποστηρίζω τους Μήδους (κατά την περίοδο των Περσικών πολέμων): ἡμεῖς δὲ μηδίσει μὲν αὐτοὺς οὗ φαμεν = αλλά εμεῖς δεν υποστηρίζουμε ότι αυτοὶ βοήθησαν τους Πέρσες.

παράγ. μηδισμός.

NE μηδίζω (λόγ.).

[παράγ. λ. Μῆδοι + παρ. ἐπίθ. -ίζω].

μηκύνω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	μηκυνῶ
-------	--------

αυξάνω το μήκος ή τη χρονική διάρκεια, επιμηκύνω: μηκύνω βίον = παρατείνω τη διάρκεια της ζωής.

• μηκύνω λόγον / λόγους = μιλά επί πολλή ώρα.

NE μηκύνω (λόγ.).

[παράγ. λ. μήκος + παρ. ἐπίθ. -ύνω].

μὴν ΜΟΡΙΟ

χρησιμοποιείται ως βεβαιωτικό πράγματι, αλήθεια: ἡ μὴν = βεβαιότατα. ἀλλὰ μὴν = αλλά όμως πράγματι. οὐ μὴν... = ασφαλώς δεν...: οὐ μὴν κελεύω ἔαν αὐτοὺς βλέπτειν τοὺς ξυμμάχους ἡ μῶν = ασφαλώς δε σας συμβουλεύω να τους αφήνουμε να βλέπουν τους συμμάχους μας.

[εκτεταμένη βαθμίδα του μέν, δωρ. και αιολ. μάν, μέν].

μῆν, μηνός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μῆνας: μὴν ἰστάμενος/μεσῶν/φθίνων = η αρχή, η μέση, το τέλος του μήνα. μηνός τετάρτη φθίνοντος = κατά την τέταρτη μέρα πριν από το τέλος του μήνα.

παράγ. μῆνη «φεγγάρι», μηναιός, μηνίσκος «μικρή σελήνη», μηνιακός, σύνθ. ἔμμημος, νεομηνή, νομηνία.

NE μῆνας.

[*mēns-, λατ. mēns-is, ίσως συγγεν. με *μη- (μέτρον, μήτις)].

μῆνις, μῆνιος & μῆνιδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

οργή: φοβοῦμαι τὴν μῆνιν τῶν τετελευτηκότων = φοβούμαι την οργή των νεκρών.

παράγ. μηνίω, μηνίζω.

NE μῆνις (λόγ.).

[αβέβ. ετυμ.].

μηνύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμήνυον
Μέλλ.	μηνύσω
Παρακ.	μεμήνυκα
Παθ. μέλλ.	μηνυθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐμηνύθη
Παθ. παρακ.	μεμήνυμαι

1. κάνω κάτι γνωστό, το αποκαλύπτω: μηνύω τινὰ ἐξ ἐπιβουλής ἀποθανόντα = αποκαλύπτω ότι κάποιος πέθανε έπειτα από εχθρική ενέργεια.

2. καταγγέλλω κάποιον, καταθέτω μήνυση εναντίον του.

παράγ. μηνυτής, μήνυσις.

NE μηνύω (με τη σημ. 2).

[ίσως αρχικά *μῆνυ-μι < ουσ. *μηνυς, αβέβ. ετυμ.].

μήπω ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ακόμη να μη: μήπω ἐκεῖσε ἴωμεν = ας μην πάμε ακόμη εκεί.

[σύνθ. λ. μή + πω].

μήτε ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

μήτε, ούτε: μήτε κατὰ ξηρὰν μήτε κατὰ θάλατταν.

NE μήτε.

[σύνθ. λ. μή + τε].

μητρολοίας, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μητροκτόνος.

[σύνθ. λ. μήτηρ + ἀλοιάω -ῶ/ἀλοάω «κοπανίζω, αλωνίζω» + παρ. ἐπίθ. -ας].

μητρόπολις, -όλεως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μια πόλη, σε σχέση με τις αποικίες της: Ἐπιδάμνιοι πέμπουσιν ἐς τὴν Κέρκυραν πρέσβεις ὡς μητρόπολιν οὕσαν = οι Επιδάμνιοι στέλνουν απεσταλμένους στην Κέρκυρα, καθώς ήταν η μητρόπολή τους.

NE μητρόπολη.

[σύνθ. λ. μήτηρ, μητρ-ός + πόλις].

μηχανάομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμηχανώμην
Μέλλ.	μηχανήσομαι
Αόρ.	ἐμηχανησάμην

Παρακ. με ενεργ. ή παθ. σημ.	μεμηχάνημαι
Υπερσ. με παθ. σημ.	ἐμμηχανήμην

1. κατασκευάζω: *μηχανῶμαι πλοῖον*.

2. επινοώ τρόπους για να καταφέρω κάτι (ύπουλα συνήθως, αλλά όχι πάντοτε), μηχανεύομαι: *πᾶσαν μηχανὴν μηχανῶνται ὅπως...* = μηχανεύονται χίλιους δυο τρόπους για να...

[**παράγ. λ.** *μηχανή* + παρ. επίθ. -άομαι].

μηχανή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ονομασία μηχανημάτων για διάφορες χρήσεις: *ἤλιπον ἐλεῖν τὸ τεῖχος μηχαναῖς* = ἤλιπον να καταλάβουν το τείχος με (πολιορκητικές) μηχανές.

2. ειδικότερα μηχανισμός με τον οποίο παρουσίαζαν τους θεούς μετέωρους στη σκηνή του θεάτρου.

• παροιμία: *ἀπὸ μηχανῆς θεός* = απρόβλεπτη λύση σε μια δύσκολη κατάσταση.

3. τρόπος, τέχνασμα για να πετύχει κανείς κάτι: *μηχανὴ κακῶν* = τέχνασμα για να αποφύγει κανείς τα κακά. *πάση τέχνη καὶ μηχανῆ* = με κάθε τρόπο και τέχνασμα.

†† **παράγ.** μηχανάομαι -ῶμαι, μηχανήμα, μηχανικός, μηχανική, **σύνθ.** μηχανορράφος, ἀμήχανος, ἀμηχανέω, ἀμηχανία.

NE μηχανή «μηχανήμα».

[*μηχαν-, *μαχαν-, *μαχ-αν, ίσως συγγεν. με **γοτθ.** mag «μπορώ», **αρχ. σλαβ.** moγε «μπορώ», **ρωσ.** mogu «μπορώ»].

μιαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμιάινον
Μέλλ.	μιανῶ
Αόρ.	ἐμιάνα
Παθ. μέλλ.	μιανθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐμιάνθηην
Παθ. παρακ.	μεμιάσμαι

1. λερώνω, μολύνω, κηλιδώνω: *μιαίνω τοὺς βωμοὺς τῶν θεῶν αἵματι* = λερώνω τους βωμούς των θεών με αίμα.

2. ηθικά μολύνω: *τὴν ψυχὴν μιαίνω*.

†† **παράγ.** μιαρός, μίασμα, μιάστωρ.

NE μιαίνω (με τις σημ. 1, 2).

[*μιαν- (που εναλλάσσεται με *μιαρ-, μιαρός) + παρ. επίθ. -ῶ].

μιαρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μιαρώτερος
Υπερθετικός	μιαρώτατος

1. θρησκευτικά μολυσμένος, ακάθαρτος.

2. ηθικά ανήθικος: *ἡ πόλις κολάζει τοὺς μιαροὺς ἄρχοντας* = η πολιτεία τιμωρεί τους ανήθικους κυβερνήτες.

NE μιαρός (και με τις δυο σημ.).

[**παράγ. λ.** *μιαρ- (και *μιαν-, μιαίνω) + παρ. επίθ. -ός].

μιάσμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μόλυσμα, κυρίως από φόνο ή άλλο έγκλημα.

NE μιάσμα.

[**παράγ. λ.** *μιασ- (μιαίνω) + παρ. επίθ. -μα].

μιγάς, -άδος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που είναι ανάμεικτος: *ταύτην τὴν πόλιν οἰκοῦμεν οὐχ ἑτέρους ἐκβαλόντες... οὐδ' ἐκ πολλῶν ἐθνῶν μιγάδες συλλεγέστες* = κατοικούμε σ' αυτήν την πόλη (την Αθήνα) ούτε αφού διώξαμε άλλους (παλιούς κατοίκους)... ούτε αφού γίναμε ένας πληθυσμός ανάμεικτος από διάφορους λαούς. ≠ καθαρός.

NE μιγάς.

[**παράγ. λ.** *μιγ- (ἐμίγ-ην < μείγνυμι) + παρ. επίθ. -άς].

μικρός, -ά, -ὸν & σμικρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μικρότερος ἐλάττων, -ων, ἔλαττον μείων, -ων, μείων
Υπερθετικός	μικρότατος & ἐλάχιστος

1. αυτός που έχει μικρό μέγεθος ή ύψος: *μικρόν γῆδιον* = μικρό χωραφάκι. ≠ μέγας.

2. για ποσότητα λίγος: *μικρόν ὄψον* = λίγο φαγητό (μικρή μερίδα φαγητού). ≠ πολύς.

• *ἐν σμικρῷ χρόνῳ* = σε λίγο.

3. σε σπουδαιότητα ασήμαντος, μηδαμινός: *μικρὰ αἰτία* = ασήμαντη αφορμή.

4. σε επιρρηματικές χρήσεις *μικροῦ δεῖ* = παρ' ολίγον, παρά λίγο. *σμικρῷ πρόσθεν* = λίγο πριν. *παρὰ μικρόν* = σχεδόν. *ἐπὶ μικρόν* = για λίγο. *κατὰ μικρόν* = λίγο λίγο.

†† **παράγ.** μικρότης.

NE μικρός (με τις σημ. 1, 2, 3).

[*μει- (από όπου *μεί-ων*) και *μι- + παρ. επίθ. -ικός > *μικός* > *μικρός*].

μιμέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμιμούμην
Μέλλ.	μιμήσομαι
Αόρ.	ἐμιμησάμην
Παρακ.	μεμίμημαι

1. μιμούμαι, αναπαριστώ: *ἃ ψέγομεν ἡμεῖς, ταῦτα μὴ μιμώμεθα* = αυτά που κατηγορούμε στους άλλους να μην τα κάνουμε κι εμεῖς.

2. στην τέχνη, και ειδικότερα στη δραματική τέχνη παριστάνω κάτι με μιμητικές κινήσεις.

NE μιμούμαι (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *μίμος* + παρ. επίθ. -έομαι, ίσως συγγεν. με **αρχ. ινδ.** māyā θηλ. «απατηλή εικόνα»].

μίμημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κάτι που είναι απομίμηση κάποιου προτύπου.

[**παράγ. λ.** μιμέομαι -οῦμαι + παρ. επίθ. -μα].

μιμνήσκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμίμνησκον
Μέλλ.	μνήσω
Αόρ.	ἔμνησα
Μέσ. μέλλ.	μνήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐμνησάμην
Παθ. μέλλ.	μνησθήσομαι «θα θυμηθῶ»
Παθ. αόρ.	ἐμνήσθην «θυμήθηκα»
Μέσ. παρακ. με σημ. ενεστ.	μέμνημαι «θυμάμαι»
Μέσ. υπερσ.	ἐμεμνήμην

1. θυμίζω.

2. μέση φωνή μιμνήσκομαι θυμάμαι: *μέμνημαι ἀκούσας ποτέ σου ὅτι...* = θυμάμαι ὅτι κάποτε άκουσα από σένα ὅτι... ≠ άμνημονέω -ῶ, ἐπιλανθάνομαι «ξεχνῶ».

3. αναφέρω κάτι ή κάποιον, το(ν) μνημονεύω: *ἐμνήσθησαν περὶ αὐτοῦ* = αναφέρθηκαν σ' αυτόν.

✚ **παράγ.** μνεία, μνήμα, μνήμη, μνήμων, μνηστήρ, **σύνθ.** άμνήμων, ίερομνήμων, ὑπόμνημα.

[*men-, *mnē-, *mnā- (ἔ-μνη-σα, μέ-μον-α, μέ-νος), μι-μνή-σκω, πβ. **λατ.** αόρ. me-min-i, **αρχ. ινδ.** mnāta- «μνησθείς»].

μισθαρνέω -ῶ ΡΗΜΑ

εργάζομαι ή υπηρετώ επί πληρωμή: *μισθαρνῶ παρὰ τινος* = παίρνω μισθό από κάποιον.

NE το επίθετο μίσθαρνος.

[**παράγ. λ.** μίσθαρνος (μισθός + ἄρνημαι «παίρνω») + παρ. επίθ. -έω].

μισθός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πληρωμή, αμοιβή: *καὶ διδάσιν αὐτοῖς ἐξήκοντα τάλαντα μηνὸς μισθόν* = και τους δίνουn εξήκοντα τάλαντα ως πληρωμή το μήνα.

2. ανταπόδοση: *ἀρετῆς μισθός* = ανταμοιβή για την αρετή. *μισθὸς ἀνδρὶ δυσσεβεῖ* = ανταπόδοση (τιμωρία) σε άνθρωπο ασεβή.

✚ **παράγ.** μισθόομαι, μίσθωσις, μισθωτής, μισθωτός, **σύνθ.** μίσθαρνος, μισθοφόρος, μισθοδότης, μισθοδοτέω.

NE μισθός.

[*μιζθ-/*μισθ- + παρ. επίθ. -ός > μισθός, συγγεν. με **αρχ. ινδ.** mīdhá- «αμοιβή για νίκη», **αρχ. περσ.** mižda- «ανταμοιβή», **αρχ. σλαβ.** mīzdá «ανταμοιβή»].

μισθοφορέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. υπηρετώ ή εργάζομαι επί μισθῶ, μισθοδοτούμαι.

2. ειδικότερα είμαι μισθοφόρος στρατιώτης: *μισθοφορῶ τινί* = υπηρετώ ως μισθοφόρος στρατιώτης σε κάποιον.

3. αποφέρω ενοίκιο ή κέρδος: *μισθοφοροῦσα οἰκία* = σπίτι το οποίο αποδίδει ενοίκιο.

NE το παράγ. μισθοφόρος.

[**παράγ. λ.** μισθοφόρος (μισθός + φέρω) + παρ. επίθ. -έω].

μνᾶ, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μονάδα βάρους που ισοδυναμούσε με εκατό αττικές δραχμές.

2. κυρίως νόμισμα που ισοδυναμούσε με εκατό αττικές δραχμές.

[**σημτ.** δάνειο, **ακκαδ.** manū, **εβρ.** mānē].

μνεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ανάμνηση.

2. αναφορά: *μνείαν ποιουμαι τινος* = αναφέρω κάτι.

NE μνεία (με τη σημ. 2).

[*μνε- (μι-μνή-σκω) + παρ. επίθ. -ja > μνεία].

μνημεῖον, -εῖου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κάτι που φέρνει στη μνήμη μας κάποιο πρόσωπο ή πράγμα ή γεγονός, ενθύμιο: *μνημεῖα κακῶν κάγαθῶν* = ενθύμια των αποτυχιῶν και των επιτυχιῶν μας.

2. μνημεῖο.

NE μνημεῖο (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *μνημ- (μνήμ-η, μιμνήσκω) + παρ. επίθ. -εῖον].

μνήμη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ανάμνηση: *μνήμαι ἀγήρατοι* = αναμνήσεις που δε σβήνουν.

2. μνήμη, μνημονικό: *ἐφ' ὅσον μνήμη ἀνθρώπων ἐφικνεῖται* = ὅσο φτάνει η μνήμη των ανθρώπων (ὅσο προς το παρελθόν μπορούν να θυμούνται).

NE μνήμη (με τις σημ. 1, 2).

[*μνημ- (μνήμ-ων, μιμνήσκω) + παρ. επίθ. -η].

Μνημοσύνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα η μητέρα των Μουσῶν.

[*μνημο- (μνήμ-ων, -ον-ος, μιμνήσκω) + παρ. επίθ. -σύνη].

μόγισ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

με δυσκολία: *πάνυ μόγισ ἐπένευσε* = με μεγάλη δυσκολία έγνεψε ὅτι συμφωνεί. *βία και μόγισ* = μόλις και μετά βίας.

✚ **παράγ.** μογίλαλος «που μιλάει με δυσκολία».

[*μόγος, ὁ* «πόνος, προσπάθεια, δυσκολία» + παρ. επίθ. -ις κατά τα ἄλ-ις, ἄχρι(ς), μέχρι(ς), **αβέβ. ετυμ.**].

μοῖρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μέρος, τμήμα ενός όλου: *Λακεδαιμόνιοι Πελοποννήσου τῶν πέντε τὰς δύο μοῖρας νέμονται* = οι Λακεδαιμόνιοι κατέχουν τα δύο πέμπτα της Πελοποννήσου.

2. το μερίδιο που αναλογεί σε κάποιον: *ἡ τοῦ πατρὸς μοῖρα* = το μερίδιο από την πατρική κληρονομιά.

3. ο σεβασμός που οφείλεται σε κάποιον: *τιμώτερον ἐστὶ πατρίς... καὶ ἐν μείζονι μοῖρα καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις* = η πατρίδα είναι το πολυτιμότερο πράγμα... και το πιο σεβαστό και στους θεούς και στους ανθρώπους.

4. τύχη, μοῖρα.

5. ως κύριο όνομα Μοῖρα καθεμία από τις τρεις θεότητες (☞ **Κλωθώ, Λάχεσις, Ἄτροπος**), που καθόριζαν την τύχη του κάθε ανθρώπου.

☞ **παράγ.** μοιραῖος, μοιράζω, **σύνθ.** ἄμοιρος, εὔμοιρος.

NE μοῖρα (με τη σημ. 4).

[**παράγ. λ.** *μορ- (< μείρομαι, μόρ-ος) + παρ. επίθ. -ja > μοῖρα].

μολών, -οῦσα, -ὄν ΡΗΜΑ

μετοχή του ἔμολον, που είναι ο αόρ. β' του ποιητικού ρήματος βλώσκω (= πηγαίνω ή έρχομαι): *μολῶν λαβέ* = έλα να τα πάρεις (απάντησε ο Λεωνίδας στον Ξέρξη).

☞ **σύνθ.** κεντρομόλος, αὐτόμολος.

[*μολ- (πβ. προμολή «είσοδος») και *βλω- (από όπου ο ενεστ. βλώ-σκω), πβ. ἀγχιβλώς ἄρτι παρὼν και βλώσις παρουσία].

μονή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η παραμονή σε έναν τόπο: *ἐρῶ, ὅσα μοι δοκεῖ ποιεῖν ἐν τῇ μονῇ* = θα σας πω τι νομίζω ότι πρέπει να κάνουμε, όσο παραμένουμε εδώ.

NE μονή «μοναστήρι».

[*μον- (μένω) + παρ. επίθ. -ῆ].

Μορμώ, -οῦς & Μορμών, -όνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γυναίκα με μορφή τέρατος, φόβητρο για τα μικρά παιδιά.

- κάτι που χρησιμοποιείται ως φόβητρο: *ἐφοβοῦντο τοὺς πελταστὰς ὥσπερ μορμόνας παιδάρια* = φοβούνταν τους πελταστές όπως τα μικρά παιδιά φοβούνται τα τέρατα.

[**αβέβ.**, ίσως ηχομητηκό].

Μουνυχιών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο δέκατος μήνας του αττικού έτους, από 15 Μαρτίου έως 15 Απριλίου.

[αρχαίο λιμάνι του Πειραιά *Μουνυχία*, ἡ (αβέβαιης αρχής) + παρ. επίθ. -ιών].

Μουσεῖον, -εῖον, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ιερό των Μουσών.

2. στην Αλεξάνδρεια κέντρο φιλολογικών σπουδών που ίδρυσαν οι Πτολεμαῖοι τον 3ο αι. π.Χ. Συνδεδεμένη με το *Μουσεῖον* ήταν η περιφέρημη Βιβλιοθήκη της Αλεξάνδρειας.

NE μουσεῖο.

[**παράγ. λ.** Μοῦσα + παρ. επίθ. -εῖον μοῦσα < *μόντ-ja «που κατοικεί στα βουνά», πβ. **λατ.** mons, mont-is «βουνό»].

μουσική, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. οποιαδήποτε καλλιτεχνική δραστηριότητα ήταν υπό την εποπτεία των Μουσών, ιδιαίτερα η ποίηση που απαγγελλόταν με συνοδεία μουσικής.

2. οι τέχνες ή τα γράμματα: *ἐν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ παιδεύω* = εκπαιδεύω τους νέους (στα γράμματα) με τη βοήθεια της μουσικής και της γυμναστικής.

NE μουσική.

[ουσιαστικοπ. του επιθέτου *μουσικός, μουσική* (ενν. τέχνη)].

μουσικός, -ή, -ὄν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μουσικώτερος
Υπερθετικός	μουσικώτατος

1. αυτός που έχει σχέση με τη μουσική: *ἀγῶνες μουσικοὶ καὶ γυμνικοὶ* = διαγωνισμοί στη μουσική (ποίηση, μουσική) και στη γυμναστική.

2. ο εκπαιδευμένος στη μουσική: *μουσικοὶ ἄνδρες*.

3. άνθρωπος των γραμμάτων, λόγιος.

NE μουσικός (με τις σημ. 1, 2).

[**παράγ. λ.** μοῦσα + παρ. επίθ. -ικός].

μοχθηρός, -ά, -ὄν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μοχθηρότερος
Υπερθετικός	μοχθηρότατος

1. αυτός που είναι γεμάτος από μόχθους, βασανισμένος, ταλαιπωρημένος: *ὃ μὀχθηρε* = ταλαιπώρε, βασανισμένη, άνθρωπε!

2. αυτός που βρίσκεται σε κακή κατάσταση: *καταλαβὼν μοχθηρὰ τὰ πράγματα* = όταν βρήκε τα πράγματα (το εμπόριο) σε κακή κατάσταση (λόγω του πολέμου που προηγήθηκε).

3. πιο συχνά για πρόσωπα, με ηθική σημ. *μοχθηρός, πανούργος, δόλιος, κακοήθης*.

NE μοχθηρός (με τη σημ. 3).

μνέω -ῶ ΡΗΜΑ

κάνω κάποιον μέτοχο και γνώστη μιας μυστικής διδασκαλίας, τον μνώ.

- συνήθως στην παθ. φωνή μνοῦμαι μνούμαι, κατηχούμαι: *μεμύημαι τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια* = έχω κατηχηθεί, έχω μνηθεί, στα Ελευσίνια μυστήρια.

☞ **παράγ.** μύησις, μύστης.

NE μνώ. [μύω + παρ. επίθ. -έω > μνέω με αρχική σημ. «υποχρεώνω κάποιον να κλείσει τα μάτια» (μύω «κλείνω τα μάτια»): ίσως η ρίζα *μν- (με-μν-κα, μν-στης) ηχομμι.].

μυθολογέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. διηγούμαι ένα μύθο: *ἐπιθυμῶ σοι μυθολογῆσαι ὡς...* = θέλω να σου διηγηθώ ένα μύθο, σύμφωνα με τον οποίο...

- μυθολογῶ τι διηγούμαι το μύθο κάποιου πράγματος: *μυθολογῶ τοὺς πολέμους τῶν ἡμιθέων*.

2. πλάθω μια ιστορία με τη φαντασία μου: ἡ πολιτεία ἦν μυθολογοῦμεν, ἔργω τέλος λήψεται; = αυτή η πολιτεία που την πλάθουμε με τη φαντασία μας θα γίνει ποτέ πραγματικότητα;

†† **παράγ.** μυθολόγημα, μυθολογία.

NE το παράγ. μυθολογία.

[**παράγ. λ.** μυθολόγος + παρ. επίθ. -έω].

μῦθος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ρητό, απόφθεγμα.

2. διήγηση.

3. διήγηση πλαστή: λέγοντος δέ μου ταῦτα, ἀπεκρίνατό μοι ὅτι μύθους λέγοιμι = καθώς τα έλεγα αυτά, μου απάντησε ότι λέω παραμύθια.

†† **παράγ.** μυθώδης, μυθεόμαι -οῦμαι, μυθικός, **σύνθ.** μυθολογέω -ῶ, ἀκριτόμυθος, ἐγγαστρύμυθος, ἔχεμυθία, παραμυθεόμαι, παραμυθία.

NE μύθος (με τη σημ. 3).

[**αβέβ.**, καθώς δεν είναι ασφαλής η ανάλυση από *μυ- + -θος].

μύια, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μύγα.

NE μύγα.

[*μυσ- + παρ. επίθ. -ja > μυῖα, συγγεν. με **λατ.** musca «μύγα», **ρωσ.** му́шца «μύγα»].

μυκᾶομαι -ῶμαι ΡΗΜΑ

μυγκρίζω: ἵπποι χρομετιζοντες καὶ ταῦροι μυκῶμενοι = ἄλογα που γλιμντρίζουν και ταῦροι που μυγκρίζουν.

†† **παράγ.** μυκηθμός «μυόγκρισμα», μύκημα.

NE μυκᾶμαι.

[ηχοποιήτη λέξη (από το μούγκρισμα των βοοειδών), συγγεν. με **αρχ. γερμ.** mūgen, **λιθ.** mūkiū «μυγκρίζω»].

μυριάκις ΕΠΙΡΡΗΜΑ

δέκα χιλιάδες φορές, και κατ' επέκταση ἄπειρες φορές.

NE μυριάκις (λόγ.).

[**παράγ. λ.** μύριος + παρ. επίθ. -άκις].

μυριάς, -άδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αριθμός από δέκα χιλιάδες πρόσωπα ή πράγματα: εἴκοσι μυριάδες στρατιωτῶν = 200.000 στρατιώτες.

• με επέκταση ἄπειρος αριθμός.

[**παράγ. λ.** μύριος + παρ. επίθ. -άς].

μυρίος, -ία, -ίον ΕΠΗΘΕΤΟ

αναρίθμητος: μυρίος χρόνος = ἄπειρος χρόνος.

• στον πληθ. μυρίοι, -ίαι, -ία (παροξύτονο) = αναρίθμητοι, αλλά μύριοι, -ιαί, -ια (προπαροξύτονο) = δέκα χιλιάδες.

[**αβέβ. ετυμ.**, ελλ. λ., καθώς δεν υπάρχει στις άλλες **IE** γλώσσες, ίσως *μυ- «ἄπειρος», που απαντά και στο πλή-μυ-ρα και αλλού: σύμ-

φωνα με τους αρχ. γραμματικούς: μύριος ὁ ὄρισμένος ἀριθμός, μυρίος ὁ ἀόριστος].

μύρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αρωματικό λάδι που το κατασκεύαζαν από αρωματικά φυτά.

†† **παράγ.** μυρώω -ῶ, μυρώεις «μυρωμένος», μυρίδιον, μυρίζω «αλείφω με μύρο», μυρώδης, **σύνθ.** ἄμυρος, μυροπόλης.

NE μύρο.

[*(σ)μυρ- + παρ. επίθ. -ον, συγγεν. με **αρχ. γερμ.** smero, schmieren «αλείφω με μύρο»].

μῦς, μυός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ποντίκι: μῦς ἀρουραῖος = ποντίκι που ζει στους αγρούς.

• παροιμία μῦς πίττης γεύεται πιάστηκε στη φάκα! (έχει περιέλθει σε δύσκολη θέση).

2. μυς του σώματος.

NE μυς (λόγ. και λαϊκό με τη σημ. 2).

[*μυσ-, **IE** *mū-s, **αρχ. περσ.** mūš «ποντίκι», **λατ.** mūs (γεν. muris) το «ποντίκι» δήλωνε και το μυ του ανθρώπινου σώματος].

μυστήριον, -ρίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συνήθως στον πληθυντικό τὰ μυστήρια ἀπόκρυφῃ, μυστική διδασκαλία ή τελετή: Ἐλευσίνα μυστήρια = η μυστηριακή λατρεία της θεάς Δήμητρας στην Ελευσίνα.

†† **παράγ.** μυστηριώδης, μυστηριακός.

NE τα μυστήρια.

[μύστης + παρ. επίθ. -ήρ-ιον (από *μυστήρ = μύστης)].

μύστης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που έχει μνηθεί, που έχει κατηχηθεί σε ένα μυστήριο.

†† **παράγ.** μυστήριο, μυστικός.

NE μύστης.

[**παράγ. λ.** *μυσ- (ἀορ. ἔ-μυσ-α < μύω «κλείνω τα χεῖλη και δε μιλῶ, ή τα μάτια και δε βλέπω») + αρ. επίθ. -της. Αλλά και το μνέω «εισάγω ιδίως στα Ελευσίνα μυστήρια», με το οποίο κατ' άλλους συνδέεται το μύστης, ανάγεται στην ίδια ρίζα].

μυχός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το εσωτερικότερο, το βαθύτερο σημείο ενός χώρου: ἀπολαμβάνω τινὰ ἐν τῷ μυχῷ τοῦ λιμένος = απομονώνω κάποιον στο βάθος του λιμανιού.

†† **παράγ.** μύχιος, **σύνθ.** ἐνδόμυχος.

NE μυχός.

[**αβέβ.**, ίσως συγγεν. με **βυθός**].

μύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔμνον
Μέλλ.	μύσω
Αορ.	ἔμυσα
Παρακ.	μέμυκα

αμετάβ. είμαι κλειστός (συνήθως για τα μάτια και τα χείλη), μεταβατ. κλείνω τα μάτια ή τα χείλη (όφθαλμούς, ὄμμα, χείλεα) (ενδεχομένως για να μνηθώ σε μυστήρια).

‡ **παράγ.** μύστης «που έχει μνηθεί», μυστήριον, μυστηριώδης, μυστικός, μύωψ, **σύνθ.** μυσταγωγέω, μυσταγωγία, ἀμυστί «χωρίς να κλείσουν τα χείλη, μονορούφι».

NE μύστης, μυσταγωγία.

[ηχομιμητ., *μὴ- χωρίς **IE** παράλληλα].

μωραίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐμώρανον
Μέλλ.	μωρανῶ
Αόρ.	ἐμώρανα

αμετάβατο είμαι μωρός, ανόητος: **μωραίνοντά** τινα ἀποδείκνυμι = αποδεικνύω ότι κάποιος είναι ανόητος.

NE μωραίνω (μεταβ.) «κάνω κάποιον ανόητο».

[**παράγ. λ.** μωρός + παρ. επίθ. -αίνω].

μωρία, -ίας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ανοησία, τρέλα: εἰς τοῦτο ἀφίχθητε μωρίας... ὥστε... = έχετε φτάσει σ' αυτό το σημείο ανοησίας... ὥστε...

NE μωρία.

[**παράγ. λ.** μωρός + παρ. επίθ. -ία].

μῶρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

ο κοινός τύπος είναι μωρός, -ά, -όν ανόητος, τρελός.

NE μωρός.

‡ **παράγ.** μωραίνω, μωρία, **σύνθ.** μωρολόγος.

[**αβέβ. ετυμ.**].

N

N, ν, νῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δέκατο τρίτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

• ως αριθμητικό σύμβολο: ν' = 50, αλλά .ν = 50.000.

ναί ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. χρησιμοποιείται για να δηλώσει κατηγορηματική διαβεβαίωση, συχνό στους όρκους ναί, στ' αλήθεια: ναί τὸν Δία ή ναί μὰ τὸν Δία = στ' αλήθεια μα το Δία. ≠ οὐ μὰ Δία.

2. σε απάντηση ναί: ναί, ἀληθῆ γε λέγω = ναί, λέω την αλήθεια.

NE ναί.

[*νο-, συγγεν. με **νή**, δεικτική ρίζα *νο-, *νε-, πβ. ἐ-κεῖ-νο-ς].

Ναϊάς, -άδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

καθεμία από τις Νύμφες των πηγών ή των ποταμών.

NE Ναϊάς & Ναϊάδα.

[*νάF-jw > νά-ω «ρέω» + -ιάς].

ναός, ὁ **νεός.**

νάπη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δασώδης κοιλάδα, φαράγγι, χαράδρα: ἄπορος **νάπη** = αδιαπέραστη χαράδρα.

‡ **παράγ.** ναπαῖος, ναπώδης.

[προελλ. ή **αιγυπτ.** λέξη].

ναυβάτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

επιβάτης πλοίου, ναυτικός, αυτός που υπηρετεί σε στόλο. = ναύτης.

[**σύνθ. λ.** ναῦς + βάτης (< βαίνω) + πβ. ἐπι-βάτης].

ναύκληρος, -ήρου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ιδιοκτήτης πλοίου και έμπορος.

NE ναύκληρος «ο επικεφαλής του προσωπικού του καταστρώματος σε πλοίο».

[ναῦς + *κράρος (< *κράσ-ρος < κραίνω «κυβερνώ», κάρᾶ, κρᾶνίον) > ναύκρορος και ναύκληρος με ανομοίωση του πρώτου ρ σε λ με παρετυμολογία προς το κλήρος].

ναυκρατέω -ῶ ΡΗΜΑ

κυριαρχώ στη θάλασσα: τὰ ἐπιτήδεια οὔτε αὐτίκα οὔτε τὸ λοιπὸν μέλλουσιν ἔξειν, εἰ μὴ ναυκρατήσουσιν = δε θα έχουν τα απαραίτητα εφόδια ούτε τώρα ούτε μελλον, αν δεν κυριαρχήσουν στη θάλασσα.

[**σύνθ. λ.** ναῦς + κρατέω].

ναῦς, νεός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πλοίο.

‡ **παράγ.** ναῦλον, ναύτης, ναυτία, **σύνθ.** ναυαγός, ναυλοχέω, ναύκληρος, ναυμαχέω, ναυπηγός, ναυβάτης.

[*ναυ-ς, πβ. **αρχ. ινδ.** nāvam (αιτιατ.), **περσ.** nāv].

ναυτικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. α. αυτός που έχει σχέση με τα πλοία και με τη ναυτιλία.

β. ως ουσιαστικό τὸ ναυτικὸν ο στόλος.

2. αυτός που είναι έμπειρος στη ναυτική τέχνη: οἱ Ἀθηναῖοι ἐς τὰς ναῦς εἰσβάντες ναυτικοὶ ἐγένοντο = οι Αθηναῖοι μπήκαν στα πλοία και έγιναν έμπειροι ναυτικοί.

‡ **παράγ.** ναυτικόν, ναυτική (τέχνη), ναυτία, ναυτιάω, **σύνθ.** ναυτοδίκης.

NE ναυτικός (με τη σημ. 1α) και το ναυτικό (ως ουσιαστ. με τη σημ. 1β).

[**παράγ. λ.** ναύτης (< ναῦς) + παρ. επίθ. -ικός].

νεανίας, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. νεαρός άντρας. ≠ γέρων, πρεσβύτης.

2. ως επίθετο αρσεν. γένους νεανικός: νεανίας τὴν ὄψιν = με νεανική εμφάνιση.

παράγ. νεανίσκος, νεάνις, νεανιεύομαι, νεανικός.

NE νεανίας (με τη σημ. 1).

[*νεανός, ό (< νέος, πβ. νεάνις, ή) + παρ. επίθ. -ίας].

νεανιεύομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐνεανιευόμην
Μέλλ.	νεανιεύσομαι
Αόρ.	ἐνεανιευσάμην

συμπεριφέρομαι σαν νέος, και κατ' επέκταση φέρομαι με απερισκεψία ή με αναίδεια, κομπάζω: νεανιεύεται ἐν τοῖς λόγοις = μιλάει με νεανικό κομπασμό.

[παράγ. λ. νεανίας + παρ. επίθ. -εύομαι].

νεανικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	νεανικώτερος
Υπερθετικός	νεανικώτατος

για πρόσωπα αυτός που έχει τις ιδιότητες του νέου. α. ζωηρός, ορμητικός: νεανικοί και μεγαλοπρεπείς τὰς διανοίας = άνθρωποι ορμητικοί και αρχοντικοί στο φρόνημα. β. θρασύς ή απερίσκεπτος: τὸ νεανικὸν τοῦ σοῦ λόγου = η απερισκεψία των λόγων σου.

NE νεανικός.

[παράγ. λ. νεανίας + παρ. επίθ. -ικός].

νεανίσκος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

νεαρό αγόρι: ἔν τε παισὶ και νεανίσκοις και ἐν ἀνδράσι βασανίζεται = υποβάλλεται σε δοκιμασίες και ως παιδί και ως νέος και ως άνδρας.

[παράγ. λ. νεανίας + παρ. επίθ. -ίσκος].

νέκταρ, -αρος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το ποτό που έπιναν οι θεοί: τὸ νέκταρ και ή ἀμβροσία = το ποτό και το φαγητό των θεών. [αβέβ. ετυμ., ίσως νέκυσ + *-ταρ (< τείρω «συντριβω»), πβ. αρχ. ινδ. tárati «διαπερνώ»].

νέμεσις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αγανάκτηση που νιώθει κανείς, όταν κάποιος άλλος, χωρίς καθόλου να το αξίζει, ευτυχεί, ευημερεί και επιτυγχάνει.

NE νέμεση (λόγ.).

[νέμω + παρ. επίθ. -εις > νέμεσις «απονομή της νόμιμης μοίρας»].

Νέμεσις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η θεά που τιμωρεί τους αλαζόνες.

NE Νέμεση.

Νέμεα, -έων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα.

πανελλήνιος αθλητικός διαγωνισμός που τελούσαν προς τιμήν του Δία κάθε δύο χρόνια στη Νεμέα.

[ουδ. πληθ. του επιθέτου Νέμεος (ενν. ιερά)].

νέμω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔνεμον
--------	--------

Μέλλ.	νεμῶ
Αόρ.	ἔνεμια
Παρακ.	νενέμηκα
Μέσ. μέλλ.	νεμοῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἐνεμιάμην
Παθ. αόρ.	ἐνεμήθην
Παθ. & μέσ. παρακ.	νενέμημαι «έχω μοιραστεί» ή «έχω μοιράσει»
Παθ. υπερω.	ἐνενεμήμην

A. 1. μοιράζω, διανέμω: ἐνεμιαν τρίτον μέρος σκύλων τοῖς Ἀθηναίοις = μοιράσαν το ένα τρίτο από τα λάφυρα στους Αθηναίους.

2. μέση φωνή νέμομαι έχω μερίδιο σε κάτι ή κατέχω κάτι: ἐνέμοντο τὰ μέταλλα = είχαν και εκμεταλλεύονταν τα μεταλλεία.

3. στην ενεργ. και τη μέση φωνή νέμω, νέμομαι κατοικώ: οἱ περὶ τὴν λίμνην νέμοντες = όσοι κατοικούν κοντά στη λίμνη. οὔτοι νέμονται τὸ πρὸς βορρᾶν... = αυτοί κατοικούν το τμήμα της χώρας προς το Βορρά.

B. 1. οδηγώ τα ζώα στη βοσκή: ποιμένες κτήνη πληγὴ νέμουσιν = οι βοσκοί οδηγούν τα ζώα στη βοσκή χτυπώντας τα.

2. για ζώα, μέση φωνή νέμομαι βόσκω.

παράγ. νομή, νομάς, νομεύς, νομός, νόμος, νομίζω, νέμεσις, σύνθ. διανέμω, άπονέμω.

NE νέμομαι «έχω στην κατοχή μου» και στα σύνθ. διανέμω, κατανέμω, άπονέμω κτλ.

[*νεμ-, πβ. γοτθ. niman «παίρνω νομίμως», γερμ. nehmen].

νεογνός, -ός, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

νεογέννητος: νεογνοὶ νεβροί = νεογέννητα ελάφια.

NE (ουσ.) το νεογνό «βρέφος».

[νέος + *γν- < *γεν- (έ-γεν-όμην < γίγνομαι) + παρ. επίθ. -ος, πβ. ὁμό-γεν-ητος = ὁμο-γεν-ής].

νεοδαμώδης, -ης, -ες ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που έγινε πρόσφατα μέλος του σπαρτιατικού δάμου (= δήμου), που απέκτησε πρόσφατα τα δικαιώματα του Σπαρτιάτη πολίτη (ενώ προηγουμένως ήταν εἰλως).

[σύνθ. λ. νέον «πρόσφατα» + δωρ. δᾶμος (δήμος) + παρ. επίθ. -ώδης].

νέος, -α, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	νεώτερος
Υπερθετικός	νεώτατος

1. για άνθρωπο νέος: μέχρι πόσων ἐτῶν δεῖ νομίζειν νέους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους; = μέχρι πόσων χρόνων πρέπει να θεωρούμε νέους τους ανθρώπους ≠ γέρον.

• ως ουσιαστικό τὸ νέον = η νεότητα.

2. νεανικός: νέοι και νέαις διανοίαις χρώμενοι = νέοι και με νεανική σκέψη.

3. πρόσφατος, καινούριος: νέος οἶνος = καινούριο κρασί.

• ἔνη καὶ νέα (ἡμέρα) = η παλιά και η νέα ημέρα του μήνα, δηλαδή η τελευταία.

4. για γεγονότα απροσδόκητος, παράξενος, βίαιος: οὐδὲν ἄπ' αὐτοῦ νεώτερον ἐγένετο = δεν προέκυψε καμιά βίαιη πράξη από αυτό.

παράγ. νεανίας, νεαρός, νεωτερικός, νεωτερίζω, νεοσσός, νεότης, σύνθ. νεογνός, νεοδαμώδης, νεόδημος, νεότευκτος.

NE νέος (με τις σημ. 1, 3).

[*νεFος, λατ. novus, λιθ. navas].

νευρά, -άς, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χορδή τόξου: εἶλκον τὰς νευράς, ὅποτε τοξεύοιεν... = κάθε φορά που τόξευαν, τραβούσαν τις χορδές...

NE νευρά (λόγ.).

[☞ νεῦρον].

νεῦρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. νεύρο: ξύγκειται τὸ σῶμα ἐξ ὀστέων καὶ νεύρων = το σώμα αποτελείται από οστά και νεύρα.

2. στον πληθυντικό νεῦρα μεταφορικά δύναμη, ζωντάνια: ἐκτέμνω τὰ νεῦρα ἐκ τῆς ψυχῆς = αποκόβω τη ζωντάνια από την ψυχή.

3. χορδή τόξου.

NE το νεύρο (με τη σημ. 1), τα νεύρα «νευρική υπερένταση».

[*σνεF- «πλέκω», πβ. λατ. nervus, αρχ. ινδ. snāvan- «νεῦρο»].

νεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔνευον
Μέλλ.	νεύσω & στα σύνθετα -νεύσομαι
Αόρ.	ἔνευσα
Παρακ.	νένευκα

1. κάνω νεύμα, γνέφω: ἔνευσε τῷ παιδί πλησίον ἐσῶτι = ἔκανε νεύμα στο δούλο, που στεκόταν κοντά του.

2. κλίνω, έχω κλίση προς κάποια κατεύθυνση: νεύω πρὸς μεσημβρίαν = έχω κατεύθυνση προς το Νότο.

παράγ. νεῦμα, νεῦσις, σύνθ. κατανεύω, ἀπονεύω.

NE νεύω (με τη σημ. 1).

[*νευσ- «κινώ», πβ. λατ. abnuo «κάνω αρνητικό νεύμα» < ab + *newō].

νέφος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σύννεφο: ὁ περιστὰς κίνδυνος παρήλθεν ὠσπερ νέφος = ο κίνδυνος που μας περικύκλωσε απομακρύνθηκε σαν σύννεφο.

NE νέφος (λόγ.).

[*νεφ-, λατ. nebula, αρχ. ινδ. nábhas «νέφος», IE *nebhos].

νέω (A) ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔνεον
Μέλλ.	νεύσομαι
Αόρ.	ἔνευσα
Παρακ.	νένευκα

κολυμπώ: ἄν τέ τις ἐς κολυμβήθραν μικρὰν ἐμπέσῃ ἄν τε εἰς τὸ μέγιστον πέλαγος μέσον, ὁμως γε νεῖ οὐδὲν ἦττον = είτε σε μια μικρή δεξαμενή πέσει κανείς είτε στο ανοιχτό πέλαγος, κολυμπάει εξίσου καλά.

[*νεFω, πβ. δωρ. νοά πηγῆ].

νέω (B) & νήθω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	νήσω
Αόρ.	ἔνησα
Παθ. αόρ.	ἐνήθην
Παθ. παρακ.	νένησμαι

γνέθω.

παράγ. νήμα.

NE γνέθω.

[*σνη-, συγγεν. με νεῦρον, πβ. αρχ. ινδ. snāyati «ενδύω»].

νεωκόρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που φροντίζει για την καθαριότητα του ναού, νεωκόρος: ὁ τῆς Ἀρτέμιδος νεωκόρος.

παράγ. νεωκορέω -ῶ.

NE νεωκόρος. διαλ. νᾶκόρος και νᾶκόρος, [σύνθ. λ. ναός, αττ. νεώς + β' συνθετ. -κόρος (< κορέω «φροντίζω, καθαρίζω»), πβ. δωρ. δᾶμοκόρος «που φροντίζει για το δήμο»].

νεός, -ῶ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο κοινός τύπος είναι ναός, -ῶ

1. ναός.

2 το εσώτατο δωμάτιο του ναού, ο σηκός, όπου βρισκόταν το άγαλμα της θεότητας.

[*νασFός (< ναίω «κατοικώ») «κατοικία του θεού»].

νεώσοικος, -οίκου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υπόστεγος χώρος σε λιμάνι, όπου φυλάσσονταν τα πλοία το χειμώνα.

NE νεώσοικος.

[σύνθ. λ. νεώς (γεν. του ναῦς) + οἶκος].

νεωστή ΕΠΙΡΡΗΜΑ

πριν από λίγο, πρόσφατα.

NE νεωστή (λόγ.).

[παράγ. λ. *νεώς (= νέον «πρόσφατα») + -τι].

νεωτερίζω ΡΗΜΑ

1. κάνω αλλαγές ή καινοτομώ: νεωτερίζω περι γυμναστικὴν καὶ μουσικὴν = εισάγω καινοτομίες στη γυμναστική και τη μουσική.

2. λαμβάνω βίαια μέτρα: ἔπεμψαν πρέσβεις, εἴ πως πείσειαν (τοὺς Ἀθηναίους) μὴ σφῶν πέρι νεωτερίζειν μηδέν = ἔστειλαν απεσταλμένους, μήπως πείσουν τους Αθηναίους να μη λάβουν κανένα βίαιο μέτρο εναντίον τους.

3. επιχειρώ πολιτικές αλλαγές, επιχειρώ επανάσταση: *ξύμμαχοι νεωτερίζοντες* = σύμμαχοι που επιχειρούν να επαναστατήσουν.

παράγ. νεωτερισμός.

NE νεωτερίζω (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. νεώτερος, -ον + παρ. επίθ. -ίζω].

νη ΜΟΡΙΟ

αχώριστο μόριο που χρησιμοποιείται ως πρώτο συνθετικό ποιητικών λέξεων που σημαίνουν απαλλαγή ή στέρηση, π.χ. *νηπενθής* = αυτός που δεν πενθεί, *νηποινεί* = χωρίς ποινή, χωρίς τιμωρία.

[*νε-ε > νη, φωνηεντισμός σε ε του στερητικού μορίου άν-, ά- < IE *n_o, λατ. nē].

νή ΜΟΡΙΟ

1. εκφράζει κατηγορηματική διαβεβαίωση και συντάσσεται με αιτιατική της θεότητας την οποία επικαλείται κανείς: *νή Δία / νή την Ήρα* = μα το Δία / μα την Ήρα.

2. το νή (τόν) Δία χρησιμοποιείται επίσης α. σε καταφατικές απαντήσεις: *-Δίδως μοι, ὦ πάππε, πάντα ταῦτα...; -Νή Δία, ὦ παῖ, ἔγωγέ σοι... = -Παππού, μου τα δίνεις ὄλ' αυτά...; -Μα το Δία, παιδί μου, βέβαια σου τα δίνω.*

β. σε προτάσεις που δηλώνουν αντίρρηση: *ἀλλά, νή Δία, ὁ κατήγορος ἔφη, ὑπερορᾶν ἐποίει τῶν καθεστώτων νόμων τοὺς συνόντας* = αλλά, μα το Δία, μας εἶπε ο κατήγορος, ἔκανε τους μαθητές του να περιφρονούν τους κειμένους νόμους.

[ομόρρ. με το ναι].

νηποινεί & νηποινί ΕΠΙΡΡΗΜΑ

χωρίς τιμωρία.

[παράγ. λ. νήποινος + παρ. επίθ. -ει ή -ι].

Νηρηής, -ίδος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

καθεμία από τις νύμφες της θάλασσας, κόρες του Νηρέα.

NE Νηρηίδα.

[*Νηρ-ηής < Νηρ-εύς «ἄλιος γέρον» (= ο γέρος της θάλασσας) < *νηρ- «βυθίζομαι στο νερό», πβ. λιθ. nerti «βυθίζομαι»*].

νήφω ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἔνηψα
------	-------

1. δεν είμαι μεθυσμένος, ≠ μεθύω.

2. μεταφορικά είμαι συγκρατημένος και προσηκτικός:

• έκφραση *νάφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν* (= νήφε καὶ μέμνησο ἀπιστεῖν) = να είσαι νηφάλιος και να θυμάσαι ότι πρέπει να είσαι δύσπιστος.

παράγ. νηφάλιος «μη μεθυσμένος», νήψις «η κατάσταση μη μέθης, νηφαλιότητα».

[δωρ. *νάφω*, πβ. αρμ. *nawt'i* «ξεμέθυστος»].

νικάω -ῶ ΡΗΜΑ

1. υπερισχύω σ' ένα διαγωνισμό, σε μια μάχη, νικώ: *νίκη νικᾶν* = κατακτώ τη νίκη.

2. γενικά επικρατώ, υπερετώ: *ἦν Περικλέους γνώμη νενικηκυῖα* = είχε επικρατήσει η απόφαση του Περικλή.

• είμαι ανώτερος, καλύτερος: *νικᾶ ἐν λόγοις πάντας ἀνθρώπους* = είναι καλύτερος απ' όλους στους λόγους (στην ανάπτυξη ενός θέματος).

3. παθ. φωνή νικῶμαι αποκάμνω, κουράζομαι: *ἐξέκαμον ὑπὸ τοῦ πολλοῦ κακοῦ νικώμενοι* = εξαντλήθηκαν, μην αντέχοντας τη μεγάλη συμφορά. = ἡττώμαι.

παράγ. νικητής, νίκημα, σύνθ. κατανικάω, ὑπερνικάω.

NE νικώ (με τις σημ. 1, 2).

[παράγ. λ. νίκη + παρ. επίθ. -άω].

νίκη, -ης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υπερίσχυση σε μια μάχη και γενικότερα σε ένα διαγωνισμό. ≠ ἦττα.

• γενικά κυριαρχία, επικράτηση: *οἱ ἐγκρατεῖς τῆς νίκης τῶν ἡδονῶν ζῶσιν εὐδαιμόνως* = όσοι έχουν τη δύναμη να έχουν κυριαρχία πάνω στις ηδονές ζουν ευτυχισμένοι.

NE νίκη.

[αβέβ. *ετυμ.*, καθώς η συσχέτιση του *νίκη* με το *νείκος* είναι ατεκμηρίωτη].

νίψω & νείψω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	νίψω, νείψω
Αόρ.	ἔνιψα, ἔνειψα

1. χιονίζω.

• κυρίως απρόσωπο: *νίφει* = χιονίζει.

2. παθ. φωνή νίφομαι καλύπτομαι από χιόνι.

παράγ. νιφὰς «νιφάδα», νιφετὸς «χιονοθύελλα».

[(τὴν) *νίφα*, αιτιατ. του «νίψ, ή «χιόνι»].

νοέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐνόουν
Μέλλ.	νοήσω
Αόρ.	ἐνόησα
Παρακ.	νενόηκα
Παθ. μέλλ. με μέση σημ.	νοηθήσομαι
Παθ. αόρ. με μέση σημ.	ἐνοήθην
Παθ. παρακ. με μέση σημ.	νενόημαι

1. αντιλαμβάνομαι με το νου: *τὰς ιδέας φαιμέν νοεῖσθαι μέν, ὀρᾶσθαι δ' οὐ* = υποστηρίζουμε ότι οι ιδέες γίνονται αντιληπτές με το νου, αλλά δε γίνονται ορατές.

2. σκέπτομαι να κάνω κάτι, μηχανεύομαι κάτι: *πάντα κακὰ νοοῦσιν τῷ τυράννῳ* = προορίζουν κάθε είδος κακού εναντίον του τυράννου.

3. σημαίνω, φέρω μια σημασία, εννοώ: *πυθοί-μεθ' ἄν τὸν χρησμὸν ὃ τι νοεῖ* = να ρωτήσουμε για να μάθουμε τι σημαίνει ο χρησμός.

παράγ. νόημα, νόησις, νοητικός, νοητός, **σύνθ.** έννοέω (έννοια), διανοέω (διάνοια), προνοέω (πρόνοια), κατανοέω, έπινοέω (έπίνοια), ύπονοέω (ύπόνοια).

NE νοώ (στα σύνθετα *εννοώ, κατανοώ, επινοώ* κτλ.).

[*νοος, **αβέβ. ετυμ.**].

νόθος, -η & -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. παιδί που δεν προέρχεται από νόμιμο γάμο. ≠ γνήσιος.

• στην Αθήνα παιδί του οποίου ο πατέρας ήταν Αθηναίος πολίτης αλλά η μητέρα όχι.

2. πλαστός, ψεύτικος. = κίβδηλος.

παράγ. νοθεύω, νοθεία.

NE νόθος (με τη σημ. 1).

[**αβέβ. ετυμ.**].

νομεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κτηνοτρόφος: *βουκόλοι, ποιμένες και οί ἄλλοι νομεῖς* = οι αγελαδάρηδες, οι βοσκοί και οι άλλοι κτηνοτρόφοι.

2. αυτός που μοιράζει, που διανέμει κάτι: *νομεὺς ἀγαθῶν*.

παράγ. νομεύω «οδηγώ ζώα στη βοσκή».

NE νομέας «που έχει τη νομή, την εκμετάλλευση».

[**παράγ. λ.** *νέμ-ω* + παρ. επίθ. *-εύς*, με τροπή του ε σε ο].

νομή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

A. 1. βοσκότοπος: *ποιμνίων νομαί*.

2. τροφή από βοσκότοπο: *νομή μελιττῶν τὸ θύμον* = η τροφή των μελισσών είναι το θυμάρι.

B. διανομή: *ἡ νομή τῶν πατρῶων* = η διανομή της πατρικής κληρονομιάς.

NE νομή «εκμετάλλευση χωραφίου, περιουσίας κτλ.».

[*νέμω*, με τροπή του ε σε ο].

νομίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ένόμιζον
Μέλλ.	νομιῶ
Παρακ.	νενόμικα
Παθ. μέλλ.	νομισθήσομαι
Παθ. παρακ.	νενόμισμαι

1. καθιερώνω κάτι: *τοῦτο Κῦρος ἐνόμισεν* = ο Κύρος το καθιέρωσε αυτό. *νομίζεται* = είναι καθιερωμένο. *τὰ νομιζόμενα / τὰ νενομισμένα* = τα καθιερωμένα.

2. με δοτική κάνω χρήση, μεταχειρίζομαι: *ἀγῶσι καὶ θυσίαις νομίζω* = κάνω χρήση διαγωνισμών και θυσιών.

3. θεωρώ, νομίζω: *τοὺς κακοὺς χρηστοὺς νομίζω* = θεωρώ τους κακούς καλούς.

• *νομίζω θεούς* = πιστεύω ότι υπάρχουν θεοί.
παράγ. νόμισις, νόμισμα, **σύνθ.** νομισματοπώλης.

NE νομίζω (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** *νόμ-ος* + παρ. επίθ. *-ίζω*].

νόμιμος, -ίμη & -μιος, -μιον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που είναι σύμφωνος με τους νόμους ή με τις πατροπαράδοτες συνήθειες: *οἱ νόμιμοι θεοί* = οι θεοί στους οποίους πιστεύει η πόλη.

• απρὸς. νόμιμόν ἐστι συνηθίζεται: *νόμιμον ἦν αὐτοῖς μήτε πτύειν μήτε ἀπομύττεσθαι* = συνηθίζαν να μη φτύνουν ούτε να φυσούν τη μύτη τους.

2. ως ουσιαστικό τὰ νόμιμα συνήθειες, θεσμοί: *νόμιμα τὰ Χαλκιδικὰ ἐκράτησεν* = ως θεσμοί επικράτησαν οι χαλκιδικοί.

NE (με τις σημ. 1, 2).

[**παράγ. λ.** *νόμος* + παρ. επίθ. *-μιος*].

νόμισμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

καθιερωμένο μέσο συναλλαγής, νόμισμα.

NE νόμισμα.

[**παράγ. λ.** *νομίζ-ω* + παρ. επίθ. *-μα*].

νόμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πατροπαράδοτη συνήθεια που γίνεται νόμος: *κατὰ νόμον* = σύμφωνα με τη συνήθεια ή με το νόμο. *παρὰ νόμον* = αντίθετα με το νόμο.

• *οἱ νόμοι* = οι νόμοι του Σόλωνα.

2. μουσικός ρυθμός, ήχος: *νόμοι κιθαρωδικοί* = ήχοι κιθάρας.

παράγ. νομικός, νόμιμος.

NE νόμος (με τη σημ. 1).

[*νέμω*, με τροπή του ε σε ο].

νοσέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. είμαι άρρωστος, υποφέρω από κάποια πάθηση: *νοσῶ ὀφθαλμοὺς* = υποφέρω από πάθηση των ματιών. ≠ ύγιαίνω.

2. γενικά υποφέρω: *Μίλητος ἐνόσησε στάσει* = η Μίλητος υπέφερε από εσωτερικές πολιτικές αναταραχές.

παράγ. νόσημα, νοσηρός.

NE νοσῶ (με τις σημ. 1, 2).

[**παράγ. λ.** *νόσ-ος* + παρ. επίθ. *-έω*].

νόσος, -ου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ασθένεια, αρρώστια: *νόσος ἐμπέπτωκε τοῖς κτήγεσι* = έχει πέσει αρρώστια στα ζώα.

NE νόσος.

[**αβέβ. ετυμ.**].

νουθετέω -ῶ ΡΗΜΑ

συμβουλευώ.

NE νουθετώ.

[**παράγ./σύνθ.** *νοῦς* + *θετ- (πβ. *θετ-ός* < *τίθημι*) + παρ. επίθ. *-έω*].

νουμηγία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η αρχή του σεληνιακού μήνα, η πρώτη του μήνα. ≠ ἔνη καὶ νέα (ενν. ἡμέρα = η παλιά και η καινούρια ημέρα, δηλ. η τελευταία ημέρα του μήνα).

[**παράγ./σύνθ.** νεο-μηνία < νέος + μήνη «σελήνη» + παρ. επίθ. -ία].

νοῦς, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. οι λειτουργίες του ανθρώπου που είναι υπεύθυνες για την αισθητηριακή αντίληψη και τη σκέψη, νους.

• σὺν νῶ συνετά, με σύνεση: οὐδενὶ ξὺν νῶ = χωρὶς καμιά σύνεση.

2. νοῦν ἔχω **α.** εἶμαι συνετός, **β.** ἔχω το νου μου σε κάτι, προσέχω.

παράγ. νοερός, νοέω.

NE νους (με τις σημ. 1, 2).

[**αβέβ. ετυμ.**].

νῦν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. τώρα, αυτήν την ώρα, αυτήν τη στιγμή: νῦν καὶ αἰεί = τώρα και πάντοτε.

• με άρθρο ἢ νῦν ἡμέρα = η σημερινή ημέρα. οἱ νῦν ἄνθρωποι = οι σημερινοί άνθρωποι. τὸ νῦν = το παρόν.

2. ως εγκλιτικό νυν λοιπόν: φέρε νυν/ ἄγε νυν = ἔλα λοιπόν!

NE (μόνο στη λόγ. έκφραση) νυν και αεί.

[*νυ-, ἴσως συγγεν. με το νέ-ος].

νυνὶ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

τώρα δα.

[*νυ-, ἴσως ομόρρ. με το νέος].

νύξ, νυκτός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

νύκτα: νύκτας τε καὶ ἡμέρας = μέρα και νύκτα, συνεχώς. μέσας νύκτας ἐγένετο = πήγε μεσάνυχτα. ≠ ἡμέρα.

• ως επίρρημα νύκτα κατά τη διάρκεια της νύκτας.

παράγ. νυκτερίς, νυκτερινός, νύκτωρ «τη νύχτα», νυκτερεύω, **σύνθ.** νυκτοφύλαξ, νυκτομαχία, νυκτοπορία, διανυκτερεύω, ὄλονύκτιος, παννυχίς.

NE νύκτα.

[*νοκτ- < **IE** *nokʷt, **λατ.** nox, noctis, **λιθ.** naktis, **γοτθ.** nahts].

Ξ

Ξ, ξ, ξει & ξι, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δέκατο τέταρτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

• ως αριθμητικό σύμβολο: ξ = 60, αλλά ξξ = 60.000.

ξεναγέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. εἶμαι ξεναγός, δηλαδή αρχηγός μισθοφόρων: *Ἡριππίδας ἐξενάγει τοῦ ξενικοῦ* = ο Ηρ. ἦταν αρχηγός του μισθοφορικού στρατού.

2. οδηγῶ κάποιον στα αξιοθέατα μιας πόλης.

ξεναγός «αρχηγός των μισθοφόρων».

NE ξεναγώ (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** ξεναγός + -έω].

ξενηλασία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στη Σπάρτη η απομάκρυνση των ξένων από την πόλη: *τὴν πόλιν κοινὴν παρέχομεν, καὶ οὐκ ἔστιν ὅτε ξενηλασίαις ἀπείργομέν τινα ἢ μαθήματος ἢ θεάματος* = την πόλη την έχουμε ανοιχτή για όλους και ποτέ δεν εμποδίζουμε κανέναν, απομακρύνοντάς τον από την πόλη, να μάθει ή να δει κάτι.

ξενηλατέω «διώχνω έναν ξένο από την πόλη».

NE ξενηλασία (λόγ.).

[**παράγ. λ.** του ξενηλατέω -ῶ < **παράγ. λ.** ξενηλάτης + -έω].

ξενία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φιλοξενία: *ἦλθεν ἐπὶ ξενίαν* = ἦρθε ως φιλοξενούμενος, ως φίλος.

2. φιλικός δεσμός ή συνθήκη μεταξύ δύο κρατών ή ενός κράτους και ενός προσώπου: *τὰς παλαιὰς ξενίας ἀνανεούμεθα* = ανανεώνουμε, αναθερμαίνουμε, τις παλιές σχέσεις ανάμεσα στα κράτη μας.

3. το status του ξένου, τα μειωμένα δικαιώματα που είχε ο ξένος σε σχέση με τα πλήρη δικαιώματα που είχε ο πολίτης. *γραφή ξενίας* = δίωξη εναντίον ξένου που οικειοποιήθηκε δικαιώματα που ανήκαν σε πολίτη.

[**παράγ. λ.** ξένος + -ία].

ξενίζω ΡΗΜΑ

υποδέχομαι ή περιποιούμαι κάποιον, τον φιλοξενώ: *ξενίζω τινὰ πολλοῖς ἀγαθοῖς* = προσφέρω πολλά δώρα στο φιλοξενούμενό μου.

παράγ. ξενισμός, ξένισις.

NE ξενίζω «παραθέτω τιμητικό γεύμα κτλ.».

[**παράγ. λ.** ξένος + παρ. επίθ. -ίζω].

ξενικός, -ῆ & -ός, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που ταιριάζει ή που ανήκει σε ξένο: *ξενική βοήθεια* = βοήθεια που προσφέρουν οι ξένοι.

• τὰ ξενικά οι φόροι που πλήρωναν οι ξένοι στην Αθήνα.

• τὸ ξενικὸν το σύνολο των ξένων ή το δικαστήριο για τους ξένους.

2. ξένος στρατιώτης ή ξένο πλοίο που υπηρετεί σε μια πόλη ή χώρα: *ξενικαὶ νῆες* = ξένα πλοία (με μισθοφόρους).

• ως ουσιαστικό τὸ ξενικὸν μισθοφορικός στρατός.

3. γενικά ξένος: *ξενικά ὀνόματα* = λέξεις ξένης (μη αττικής) διαλέκτου.

NE ξενικός (με τη σημ. 1).

[ξένος + παρ. επίθ. επίθ. -ικός].

ξένιος, -ία & -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που έχει σχέση με φιλοξενούμενο ή με τη φιλοξενία: ξένιος Ζεύς = ο Δίας, ο προστάτης της φιλοξενίας.

2. στον πληθ. του ουδετ. τὰ ξένια τα δώρα που προσφέρει ο οικοδεσπότης στο φιλοξενούμενό του ή κάποιος στο φίλο του: τὰ παρ' ἡμῶν ξένια ἐδέξατο = δέχθηκε τα δώρα που του προσφέραμε εμείς.

3. ξένος: ἐπὶ ξενίας (δηλ. γῆς) = σε κάποιον ξένο τόπο.

NE (στην έκφραση) ξένιος Δίας.

[παράγ. λ. ξένος + -ιος].

ξένισις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἡ περιποίηση φιλοξενούμενου ή ξένου που έρχεται στην πόλη μου, φιλοξενία.

[παράγ. λ. ξενίζω + -σις].

ξενιτεύω ΡΗΜΑ

στη μέση φωνή ξενιτεύομαι υπηρετώ ως μισθοφόρος σε ξένη δύναμη.

NE ξενιτεύομαι «αναχωρώ ή βρίσκομαι σε ξένη χώρα».

[ξένος + -ιτ-εύομαι > ξενιτεύομαι αναλογικά προς το πολίτης - πολιτεύομαι· το ξενιτεία είναι νεότερο].

ξένος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. φιλοξενούμενος, φίλος συνδεδεμένος με κάποιον μέσω δεσμού ή συνθήκης ξενίας.

2. άνθρωπος από ξένη χώρα, ξένος.

• προσφώνηση ὦ ξένε = κύριε ή φίλε.

3. μισθοφόρος: εἰ μισθῷ μείζονι πειρῶντο ἡμῶν ὑπολαβεῖν τοὺς ξένους τῶν ναυτῶν = αν προσπαθούσαν να πάρουν από μας όσους από τους ναύτες είναι μισθοφόροι, δίνοντάς τους μεγαλύτερο μισθό.

4. ξένος προς κάτι, αυτός που αγνοεί κάτι: ξένως ἔχω τῆς ἐνδάθε λέξεως = μου είναι ξένος ο τρόπος έκφρασης που χρησιμοποιείται εδώ (στα δικαστήρια· το είτε ο Σωκράτης στην απολογία του).

5. παράξενος.

παράγ. ξενικός, ξένιος, ξενιτεύω, ξενών, σύνθ. ξενοτρόφος.

NE ξένος (με τις σημ. 2 και 4).

[μαρτυρείται ως ξένFος, **αβέβ. ετυμ.**, ίσως αρχική ρίζα *ghos-tis, πβ. **λατ.** hostis].

ξενόω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐξένουν
Μέλλ.	ξενώσω
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ξενώσομαι
Παθ. αόρ.	ἐξενώθην
Παθ. παρακ.	ἐξένωμαι

συνήθως στην παθ. φωνή ξενούμαι

1. δημιουργώ συνθήκη φιλίας με κάποιον: ... τότε ἐξενώθησαν ὑμῖν οἱ πρόγονοι ἡμῶν = τότε δημιούργησαν με σας φιλικές σχέσεις οι πρόγονοί μας.

2. φιλοξενούμαι: ξενούνται αὐτῷ = φιλοξενούνται από αυτόν.

παράγ. ξένωσις.

[παράγ. λ. ξένος + -όω].

ξυλεύω ΡΗΜΑ

μέση φωνή ξυλεύομαι κόβω ξύλα για δική μου χρήση.

• παροιμία δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται (☞ δρυς).

NE ξυλεύομαι (λόγ.).

[παράγ. λ. ξύλον + παρ. επίθ. -εύω].

ξυλίζομαι ΡΗΜΑ

μαζεύω ξύλα.

[παράγ. λ. ξύλον + παρ. επίθ. -ίζομαι].

ξύλον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κομμάτι ξύλου για διάφορες χρήσεις: ξύλα ναυπηγήσιμα = ξύλα για κατασκευή πλοίων.

2. διάφορα ξύλινα αντικείμενα (όπως π.χ. ρόπαλο, ραβδί, όργανα βασανισμού κτλ.).

3. όργανο με το οποίο τιμωρούσαν τους κακούργους. Μπορούσε να είναι: **α.** ξύλινος βαρύς κλοιός που τον τοποθετούσαν στον αυχένα του τιμωρημένου. **β.** ξύλινα ποδόδεσμα μέσα στα οποία κλείνονταν τα πόδια του. **γ.** αγχόνη. **δ.** σταυρός: ἐπὶ ξύλου ἐκρέμασαν (τὸν Ἰησοῦν) = κρέμασαν τον Ιησού στο σταυρό.

4. δέντρο: ὄρος δασὸν μεγάλοις ξύλοις = βουνό κατάφυτο από μεγάλα δέντρα.

παράγ. ξυλικός, ξυλίζομαι, ξυλεύω, ξύλινος, ξυλόω -ῶ, σύνθ. ξυλουργός, ξυλοκόπος.

NE ξύλο (με τη σημ. 1).

[*κουλ-ον, μάλλον ομόρρ. με ὕλη, σέλμα].

ξὺν ☞ σύν.

ξυρέω -ῶ & ξυράω -ῶ

Μέλλ.	ξυρήσω
Μέσ. μέλλ.	ξυρήσομαι
Παθ. μέλλ.	ξυρηθήσομαι
Μέσ. & παθ. παρακ.	ἐξυρήμαι

1. ξυρίζω: ξυρῶ τὴν κεφαλὴν/τὰς τρίχας = ξυρίζω το κεφάλι/τα μαλλιά.

• παροιμία: ἐπιχειρῶ ξυρεῖν λέοντα = επιχειρώ να κουρέψω ένα λιοντάρι (δηλαδή επιχειρώ κάτι πολύ δύσκολο).

2. μέση και παθ. φωνή ξυροῦμαι ξυρίζομαι ή με ξυρίζουν: ἐξυρημένος τὴν κεφαλὴν = με ξυρισμένο κεφάλι.

NE ξυρίζω (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. ξυρόν + -έω].

Ξυρόν, -οῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

Ξυράφι.

- έκφραση ἐπὶ ξυροῦ ἴσταται ἀκμῆς = κάτι βρίσκεται στην κόψη του ξυραφιού (δηλαδή η κατάσταση είναι επικίνδυνη και αβέβαιη).

παράγ. Ξυρέω -ῶ, σύνθ. Ξυροφορέω -ῶ.

NE μόνο στη φρ. ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς.

[παράγ. λ. ξύ-ω + παρ. επίθ. -ρόν, ακριβές αντίστοιχο του αρχ. ινδ. ksura-].

ξύω ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἔξυσα
Μέσ. αόρ.	ἔξυσάμην
Παθ. αόρ.	ἔξύσθην

ξύνω κάτι, το κάνω λείο και, γενικά, λεπτό, κομψό.

- μέση φωνή ξύομαι: παλτὸν ξύομαι = κατασκευάζω ακόντιο για δική μου χρήση.

παράγ. Ξύσμα/ξύσμα, Ξυστήρ, Ξυστόν, Ξυρόν.

NE ξύνω.

[ομόρρ. με ξαίνω].

Ο

Ο, ο, ὁ μικρόν, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δέκατο πέμπτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Οι αρχαίοι Έλληνες της κλασικής εποχής το πρόφεραν όπως εμείς σήμερα και το διέκριναν από το ω, το οποίο πρόφεραν ως μακρό ὄ, δηλ. περίπου ως «οο». Το αρχικό του όνομα ήταν οὖ και του ω ήταν ὦ. Όταν κατά το 2ο-3ο αι. μ.Χ. η διάκριση μακρών και βραχέων φωνηέντων χάθηκε στην προφορά και συνέπεσαν φωνητικά το ο και το ω, οι αρχαίοι φιλόλογοι για σκοπούς διάκρισης των δύο τα ονόμασαν αντίστοιχα ὀ μικρόν και ὦ μέγα.

- ως σύμβολο αριθμού: ο´ = 70, αλλά .ο = 70.000.

ὀ, ἦ, τὸ ΑΡΘΡΟ

το οριστικό άρθρο συνοδεύει κοινά ουσιαστικά, επίθετα και μετοχές, τα οποία και καθορίζει επακριβώς.

1. ὀ, ἦ, τό + απαρέμφ. το απαρέμφατο μεταφράζεται ως αφηρημένο ουσιαστικό: τὸ φρονεῖν = η φρόνηση.

2. τό + οποιαδήποτε λέξη/ φράση λέξη / έννοια: τὸ ἄνθρωπος = η έννοια άνθρωπος.

3. ὀ, ἦ, τό + γενική κύριου ονόματος δηλώνει καταγωγή: ὁ Διδός = ο γιος του Δία.

4. ὀ, ἦ, τό + γενική δηλώνει ὅ,τι σχετίζεται ή ανήκει σε κάποιον/κάτι: τὰ τῆς πόλεως = αυτά που σχετίζονται με την πόλη.

5. ὀ μέν... ὀ δὲ αὐτός... εκείνος: τῶν πόλεων αἱ μέν τυραννοῦνται, αἱ δὲ δημοκρατοῦνται = από τις πόλεις αυτές έχουν τυραννικό, εκείνες δημοκρατικό πολίτευμα.

6. τὸ μέν... τὸ δὲ ἐν μέρει μέν... ἐν μέρει δε.

7. ὀ καὶ ὀ τέτοιος και τέτοιος: τὰ καὶ τὰ πεπονθώς = αὐτός που έχει υποστεί τέτοια και τέτοιου είδους παθήματα.

8. δοτ. θηλυκού γένους ως επίρρ. τῆ ἐδώ: τὸ μέν τῆ, τὸ δὲ τῆ = ἐν μέρει ἐδώ, ἐν μέρει ἐκεί.

9. ἐν τοῖς + υπερθετικός σε ονομαστική πτώση μεταξύ των...: ἐν τοῖς πρώτοι Ἀθηναῖοι τὸν σίδηρον κατέθεντο = πρώτοι πρώτοι οι Αθηναῖοι έπαψαν να οπλοφορούν. ἐν τοῖς χαλεπώτατα διήγον = περνούσαν πάρα πολύ δύσκολα.

[IE δεικτική αντων. αρσ. *so, θηλ. *sa, ουδ. *tom/*tod, που εκπροσωπείται πολύ πιστά από την αρχ. ινδ. αρσ. sa, θηλ. sã, ουδ. tadý].

ὀβελός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σούβλα.

2. στους αρχαίους γραμματικούς ορίζοντια γραμμή που χρησίμευε ως σημάδι, για να δηλώσει ότι ένα χωρίο είναι νόθο.

παράγ. ὀβελίσκος, ὀβελίας (ἄρτος), ὀβελίζω, ὀβελισμός.

NE ὀβελός (και με τις δύο σημ.).

[από το ὀβολός κατά το φωνήεν του ὀδελός].

ὀβολός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αθηναϊκό νόμισμα, που ισοδυναμούσε με το 1/6 της αττικής δραχμής.

NE ὀβολός «μικρή βοήθεια».

[ὀβολός/ὀδελός < IE *ogwolos/*og^welos, όπου το υπερωικοχειλικό g^w > β ή δ σύμφωνα με το φθόγγο που ακολουθεί].

ὄγκος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ο ὄγκος ενός πράγματος.

2. υπερηφάνεια ή αλαζονεία: ὀ τῶν ὑπεροπτικῶν ὄγκος = η αλαζονεία των ανθρώπων που είναι υπερόπτες.

3. μεγαλοπρέπεια (ύφους): ὀ τοῦ ποιήματος ὄγκος = η μεγαλοπρέπεια του ποιήματος.

παράγ. ὄγκωδης, σύνθ. ἄογκος, δύσογκος.

NE ὄγκος (με τη σημ. 1).

[ίσως *ογκ- (ετεροιωμένη βαθμίδα του *εγκ- < ἐν-εγκ-εῖν του φέρω) + παρ. επίθ. -ος].

ὄδε, ἦδε, τότε ANTONYMIA

δεικτική αντωνυμία, που αντιτίθεται στην αντωνυμία ἐκεῖνος, καθώς αναφέρεται στο πλησιέστερο, σε αντίθεση με αυτό που βρίσκεται μακρύτερα από τον ομιλητή.

1. για τόπο· δείχνει κάτι που είναι παρόν και βρίσκεται μπροστά στα μάτια του ομιλητή αυτός εδώ.

2. για χρόνο αναφερόμενο στο άμεσο παρόν αυτός εδώ, ο τωρινός: *ἡ τῶνδε τῶν ἀθλητῶν ἔξις* = η συνήθεια των τωρινών αθλητών.

3. δοτ. ενικού θηλυκού γένους ως επίρρ. *τῆδε α.* για τόπο εδώ: *τῆδε κείμεθα* = είμαστε θαμμένοι εδώ.

β. για τρόπο με αυτόν εδώ τον τρόπο, έτσι: *τῆδε πη σκοποῦμαι τι* = ξεετάζω κάτι κάπως έτσι.

[**σύνθ. λ.** δεικτ. αντων. ὅ, ἡ, ὅ + δεικτικό -δε].

ὀδοιπορέω -ῶ ΡΗΜΑ

ταξιδεύω με τα πόδια: ὁ ξένος ὀδοιπορεῖ ἐς Ἀθήνας = ο ξένος ταξιδεύει με τα πόδια στην Αθήνα.

ΝΕ οδοιπορώ.

[**παράγ. λ.** ὀδοιπόρ-ος + παρ. επίθ. -έω ὀδοι- (τοπική πτώση) + πορ-εύομαι > ὀδοιπόρ-ος].

ὀδός, -οῦ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. δρόμος.

2. ταξίδι: *τριῶν ἡμερῶν ὀδός* = ταξίδι τριών ημερών.

3. μέθοδος: (δοτική ως επίρρημα) ὀδῶ = μεθοδικά.

παράγ. ὀδεύω, **σύνθ.** ὀδηγός, ὀδοιπορία «ταξίδι με τα πόδια», πρόοδος, είσοδος, κάθοδος, φροῦδος (πρὸ ὀδοῦ), μέθοδος.

ΝΕ οδός (με τη σημ. 1).

[*σεδ- «βαδίζω», *sed- (διαφορετικό από το *sed- > ἔξομαι «κάθομαι»), συγγεν. με **αρχ. ινδ.** ā-sad- «πλησιάζω»].

ὀδυνάω -ῶ ΡΗΜΑ

μέση φωνή ὀδυνῶμαι αισθάνομαι πόνο: *παύομαι ὀδυνάμενος* = σταματώ να νιώθω πόνο.

[**παράγ. λ.** ὀδύνη + παρ. επίθ. -άω].

ὀδύνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σωματικός πόνος.

2. ψυχικός πόνος, θλίψη: ὀδύνη σε εἴληφε = η θλίψη σε έχει καταλάβει.

παράγ. ὀδυνάω, ὀδυνηρός.

ΝΕ οδύνη (με τη σημ. 2).

[*εδ- «τρώγω» (ἔδω «τρώγω»), *έδύ-νη > ὀδύνη (πβ. για την αλλαγή ε > ο ἔδοντες > ὀδόντες, πβ. ακόμη *εἶδαρ* «τροφή» < *ἔδFαρ). Για τη σημασιολογική εξέλιξη «τρώγω» > «κατατρώγω, προκαλώ λύπη» πβ. **λατ.** curae edaces «φροντίδες που κατατρώγουν, οδυνηρές»].

ὀδύρομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὠδυρόμην
Μέλλ.	ὀδυροῦμαι
Μέσ. αόρ.	ὠδυράμην

θρηνώ. ≠ ἀγάλλομαι, χαίρω.

παράγ. ὀδυρμός.

ΝΕ οδύρομαι.

[*ὀδυρ-, συγγεν. με ὀδύνομαι (εναλλαγή ν-ρ)].

ὄζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὄζων
Μέλλ.	ὄζήσω
Αόρ.	ὄζησα
Παρακ. με σημ. ενεστ.	ὄδωδα
Υπερσ. με σημ. παρατ.	ὠδώδειν

1. έχω κάποια μυρωδιά (άσχημη ή ευχάριστη), μυρίζω: *ὠδώδει ὑπὸ μύρων ὁ οἶκος* = το σπίτι μυρίζει από τα μύρα. *τρυγὸς ὄζεις* = μυρίζεις κρασί.

2. απρόσωπο ὄζει ἐρχεται μυρωδιά, μυρίζει: *ὄζειν ἐδόκει τοῦ ἄρτου κάκιστον* = φαινόταν ότι ἐρχόταν μια άσχημη μυρωδιά από το ψωμί.

παράγ. ὀσμή (και αρχαιότερο ὀδμή), ὀσμηρός, ὀσμώδης, ὀδωδή, **σύνθ.** ἄνοσμος.

[*οδ- + παρ. επίθ. -jω > ὄζω, πβ. ὀδ-μή και ὀσμή, **λατ.** od-or].

ὄθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. απ' όπου, από το σημείο από το οποίο: *ὄθεν ἀπέλιπες, ἀποκρίνου* = απάντησε απ' όπου σταμάτησες.

2. για το λόγο αυτόν.

[**παράγ. λ.** ὄ (ουδ. της αντων. ὄς, ἡ, ὅ) + παρ. επίθ. -θεν].

οἶ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

αναφορικό επίρρημα

1. προς τα εκεί όπου: *οὐκ ἤκουσας οἷ προβαίνει τὸ πρᾶγμα;* = δεν άκουσες πού πηγαίνει η κατάσταση;.

2. οἷ + γενική σε ποιο σημείο: *οἷ τελευτᾶ κακίας* = σε ποιο σημείο κακίας καταλήγει.

[αναφορ. του *ποι*, *ποι*].

οἶαξ, -ακος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πηδάλιο του πλοίου.

[*οισακ- + -ς > οἶαξ, ομόρρ. με **σλοβεν.** ojêsa «τιμόνι», **αρχ. ινδ.** isá «τιμόνι»].

οἶδα ΡΗΜΑ

παρακ. με σημ. ενεστ.

Υπερσ. με σημ. παρατ.	ἦδειν & ἦδη
Μέλλ.	εἴσομαι & εἰδήσω

1. γνωρίζω: *εἰάν τινα εἰδῶσιν ὅτι ἄδικός ἐστι* = εάν γνωρίζουν ότι κάποιος είναι άδικος. ≠ άγνωσῶ.

2. στην προστακτική για όρκους ἴστω μάρτυράς μου...: *ἴστω Ζεὺς αὐτός* = μάρτυράς μου ο ίδιος ο Δίας.

παράγ. εἶδησις, εἰδήμων, ἴστωρ, ἱστορία, ἱστορέω, ἱστόρημα, **σύνθ.** φιλόστωρ, πολυἴστωρ.

ΝΕ στις λόγ. φρ. *τις οἶδε; Κύριος οἶδε* (με τη σημ. 1).

[*Φειδ- (ειδώς, ιδέα) και *Φοῖδα (αλλά Φίστωρ), ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** véda «γνώση», **λατ.** vidēre «βλέπω»].

οἴκαδε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

στο σπίτι ή στην πατρίδα: οἴκαδε ἀφικνοῦμαι = φτάνω στην πατρίδα.

[**παράγ. λ.** οἶκος + παρ. επίθ. -αδε μαρτυρείται ως Φοῖκαδε, όπου οἶκα = ουδ. πληθ. με περιληπτ. σημ. «σπίτια»].

οἰκείος, -εἴα, -εἶον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	οἰκειότερος
Υπερθετικός	οἰκειότατος

1. αυτός που ανήκει / σχετίζεται με το σπίτι: τὰ οἰκεία = οι υποθέσεις του σπιτιού. ≠ ξένος, ἀλλότριος.

2. συγγενής: οἱ ἑαυτοῦ οἰκειότατοι = οι πλησιέστεροι συγγενείς του. = προσήκοντες.

3. φιλικός: εἶχόμεν ποτε... τὸν τόπον τοῦτον οἰκείον = κάποτε εἶχαμε φιλικό αυτόν τον τόπο.

4. ιδιωτικός: οἰκεία κακά = ιδιωτικές συμφορές.

5. κατάλληλος, αρμόζων: ἔμπροσθεν τοῦ νόμου δεῖ προοίμιον ἐκάστῳ οἰκείον προτιθέναι = μπροστά από κάθε νόμο πρέπει να προτάσσουμε την κατάλληλη εισαγωγή.

παράγ. οἰκειότης, οἰκειῶ, **σύνθ.** ἀνοίκειος.

NE οικείος (με τις σημ. 2, 3).

[**παράγ. λ.** οἶκος + παρ. επίθ. -εἶος, ιων. οἰκίηος].

οἰκειῶ -ῶ ΡΗΜΑ

1. κάνω κάποιον συγγενή μου.

2. μέση φωνή οἰκειοῦμαι τινα αποκτώ την εύνοια κάποιου: οἰκειοῦμαι τὸν δῆμον λόγῳ = αποκτώ την εύνοια του λαού με το λόγο μου.

3. παθ. φωνή οἰκειοῦμαι γίνομαι φίλος.

[**παράγ. λ.** οἰκει-ος + παρ. επίθ. -όω].

οἰκέτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δούλος του σπιτιού.

[**παράγ. λ.** οἰκέ-ω + παρ. επίθ. -της].

οἰκέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ῶκουν
Μέλλ.	οἰκήσω
Αόρ.	ῶκησα
Παρακ.	ῶκηχα
Μέσ. μέλλ. με μέση & παθ. σημ.	οἰκήσομαι
Μέσ. αόρ.	ῶκησάμην
Παθ. αόρ.	ῶκήθην
Μέσ. & παθ. παρακ.	ῶκημαι

1. κατοικώ, αποικίζω: τὰς πλείστας τῶν νήσων ῶκησαν = αποίκισαν τα περισσότερα νησιά.

2. διοικώ: πόλεις καὶ οἴκους εὔ οἰκοῦσι = κυβερνοῦν καλά πόλεις και οικογένειες.

3. για πόλεις παθ. οἰκοῦμαι κατοικοῦμαι.

παράγ. οἰκία, οἰκίσκος, οἰκέω, οἰκέτης, οἰκέτος, οἰκήμα, οἰκήσις, οἰκητήριο, οἰκήτωρ, οἰκητής, οἰκίζω, **σύνθ.** οἰκοδομέω, οἰκοδεσπότης, ἐποικέω, ἀποικέω, ἀποικίζω.

[**παράγ. λ.** οἰκ-ος + παρ. επίθ. -έω].

οἰκήσις, -ήσεως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. διοίκηση: οἰκήσις πόλεως = η διοίκηση της πόλης.

2. κατοικία (ως κτίριο).

[**παράγ. λ.** οἰκέ-ω + παρ. επίθ. -σις, για το ε-η πβ. οἰκη-τήριο, -ιον > μεσν. κτήριον].

οἰκία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κατοικία (ως κτίριο), σπίτι.

2. οικογένεια από την οποία κατάγεται κάποιος.

παράγ. οἰκιακός, **σύνθ.** ἄποικος, ἀποικία, μέτοικος.

NE οικία (με τη σημ. 1 ως λόγιος τύπος της λέξης σπίτι).

[**παράγ. λ.** οἶκος + παρ. επίθ. -ία μαρτυρείται ως Φοικία, **οἶκος**].

οἰκίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ῶκίζον
Μέλλ.	οἰκιῶ
Αόρ.	ῶκισα
Παρακ.	ῶκισα
Υπερσ.	ῶκίσειν
Μέσ. μέλλ.	οἰκιοῦμαι
Παθ. μέλλ.	οἰκισθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ῶκισάμην
Παθ. αόρ.	ῶκίσθην
Παθ. παρακ.	ῶκισμαι

1. ιδρύω αποικία ή οικισμό: οἰκίζω πόλιν = ιδρύω πόλη.

2. αποικίζω.

παράγ. οἰκισίς, οἰκιστής.

NE οικίζω (λόγ.).

[**παράγ. λ.** οἶκ-ος + παρ. επίθ. -ίζω].

οἴκοι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. στο σπίτι.

• τὰ οἴκοι τα ζητήματα του σπιτιού: φοβοῦμαι περὶ τῶν οἴκοι.

[**παραγ. λ.** οἶκος + παρ. (τοπικό) επίθ. -οι].

οἶκος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σπίτι, κατοικία (ως κτίριο). = δόμος.

2. περιουσία, κληρονομία: ἵνα τὸν οἶκον αὐτοῦ κατάσχῃ = (τον σκότωσε) για να κατάσχει την περιουσία του.

3. βασιλικός οἶκος.

παράγ. οἴκοι, οἴκαδε, οἴκοθεν, οἰκιακός, οἰκέω, **σύνθ.** ἄποικος, μέτοικος, περιόικος, σύννοικος.

NE οίκος (με τις σημ. 1 και 3).

[**Foikos*, λατ. *nīcus* «κωμόπολη», αρχ. ινδ. *vesá* «κάτοικος»].

οικουμένη, -ης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το κατοικημένο μέρος της γης.

NE οικουμένη.

[*οικουμένη* (ενν. γῆ), μτχ. του *οϊκέομαι -οῦμαι*].

οικτίρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾠκτιρον
Μέλλ.	οϊκτιρῶ
Αόρ.	ᾠκτιρα

νιώθω συμπόνια ή οίκτο για κάποιον, τον λυπάμαι (επειδή τον βρήκε μια συμφορά που δεν του άξιζε): *οϊκτίρω τινά τινος* = συμπονώ κάποιον για κάτι. = οϊκτίζω, έλεώ.

†† **παράγ.** οϊκτιρισμός, οϊκτιρισμός, οϊκτισμα, οϊκτισμός.

NE οϊκτίρω.

[**οϊκτιέρω*, από όπου *οϊκτιέρω* και **οϊκτίρω*, συγγεν. με *οϊζύς* «θρήνος» και το ρ. *οϊζω* «θρηνώ» < επιφώνημα οἶ «όι, οχ»].

οἴμοι ΕΠΙΦΩΝΗΜΑ

εκφράζει πόνο, τρόμο, συμπόνια, θυμό, θλίψη, έκπληξη και μεταφράζεται ανάλογα

[επιφ. οἶ + μοι (προσωπ. αντων.) «αλίμονό μου, οἴμέ»].

οἴμωγή, -ης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θρήνος: ή *οἴμωγή ἐκ τοῦ Πειραιῶς εἰς ἄστν διήκεν* = ο θρήνος από τον Πειραιά έφτανε ως την Αθήνα.

[**οἴμωγ-* (*οἴμώζω*) + παρ. επιθ. -ῆ].

οἴμώζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾠμωζον
Μέλλ.	οἴμωξομαι
Αόρ.	ᾠμωξα

1. θρηνώ.

2. στην καθομιλουμένη αττ. διάλεκτο οἴμωξε! σκάσε!, χάσου!: *οὐκ οἴμωξεται;* = δε θα πάει στα κομμάτια;

†† **παράγ.** οἴμωγμα, οἴμωξις, οἴμωγή.

[**οἴμωγ-* (πβ. *οἴμωγή* «θρήνος») + παρ. επιθ. -ῆ > *οἴμώζω* και αργότερα *οἴμώπτω* στο *οἴμωγή* το α' συνθετ. είναι το επιφ. οἴμοι].

οἶνος, -ου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κρασί.

†† **παράγ.** οἶνη, οἰνίζομαι, οἶνοψ, **σύνθ.** οἰνοβαρής, οἰνοχόος, οἰνοχόη.

NE οἶνος (λόγιο για το κρασί).

[**Foin-os*, λατ. *vinum*, μεσογειακή λ.].

οἰνοχόος, -ου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που σερβίρει κρασί στα ποτήρια και τα προσφέρει στους συμποσιαζόμενους.

[**σύνθ. λ.** οἶνος + *χόος < χέω].

οἶομαι & οἶμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾠόμην & ᾠόμην
--------	---------------

Μέλλ.	οἶήσομαι
Αόρ.	ᾠήθην

φαντάζομαι, νομίζω, πιστεύω: *ᾠοντο ὀλίγων ἐτῶν καθαιρήσειν τὴν τῶν Ἀθηναίων δύναμιν* = νόμιζαν ότι μέσα σε λίγα χρόνια θα κατέλυαν τη δύναμη των Αθηναίων. = δοκέω, ή γέομαι.

[ίσως **ὀFίσ-ιομαι*, όπου το **ὀFίσ-* συγγεν. με λατ. *avis* «μαντικό πουλί» (= **οFιωνός* > *οἰωνός*), οπότε *οἶομαι* «προμαντεύω, νομίζω»].

οἶος, οἶα, οἶον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. σε ανεξάρτητη πρόταση χρησιμεύει ως επιφώνημα και εκφράζει θαυμασμό, απορία ή έκπληξη για κάτι περίεργο τι...!: *οἶον τὸ πῦρ!* = τι φωτιά είναι αυτή! *οἶον εἰργάσασθε* = τι πράγμα είναι αυτό που κάνετε!

2. συχνά λειτουργεί ως αναφορική αντωνυμία που συσχετίζεται με δεικτικές, όπως *τοιόσδε, τοιοῦτος, τοιοῦτος... οἶος... τέτοιας λογής... όποιας λογής... τέτοιος... που... θέαμα τοιοῦτον οἶον... = τέτοιο θέαμα που...*

3. οἶος + απαρέμφατο δηλώνει καταλληλότητα ή ικανότητα τέτοιος που να...: *οὐκ ἦν ὥρα οἶα τὸ πεδίον ἄρδεν* = δεν ήταν εποχή τέτοια που να ποτίσει κανείς την πεδιάδα.

4. οἶος τ' εἶμι & οἶος τέ εἶμι + απαρέμφατο είμαι ικανός να κάνω κάτι: *οἶοί τέ εἶσι τὸ ναυτικὸν ἀμύνεσθαι* = είναι σε θέση να αποκρούσουν το ναυτικό.

• οἶον τ' ἔστι & οἶον τέ ἔστιν + απαρέμφατο είναι δυνατόν.

5. επίρρημα οἶον παραδείγματος χάριν: *οἶον τί λέγεις;* = παραδείγματος χάριν, τι εννοείς;

6. οἶον & οἶα + μετοχή, όπως το *ὥς ή ἄτε* + μετοχή, δηλώνει αντικειμενική αιτιολογία: *ἦσαν καὶ ἄνθρωποι κατὰ τοὺς ἀγρούς, οἶα ἀπροσοδοκῆτου κακοῦ ἐν εἰρήνῃ γενομένου* = υπήρχαν και άνθρωποι στα κτήματα, επειδή η επίθεση έγινε αιφνιδιαστικά σε καιρό ειρήνης.

[ενικός οἶος από τη γεν. πληθ. οἶων, που αντιστοιχεί στο αρχ. ινδ. *yésām*, IE **yoidsōm*].

οἶστρος, -ου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μύγα των ζώων, αλογόμυγα.

2. μεταφορικά σφοδρή επιθυμία: *ψυχὴ ὑπὸ οἶστρον ἐλκομένη* = ψυχή που σέρνεται από σφοδρές επιθυμίες.

†† **παράγ.** οἶστρώδης, οἶστρηδόν, **σύνθ.** οἶστρηλατος, οἶστρηλατώ.

NE οἶστρος (λόγ.).

[**οἶσ-* (*οἶμα* «επίθεση», *οἶμάω* «επιτίθεμαι») + παρ. επιθ. -τρος].

οἶχομαι ΡΗΜΑ

Ενεστ. με σημ. παρακ.	οἶχομαι
Παρατ.	ᾠχόμην

με σημ. υπερσ.	
Μέλλ.	οϊχήσομαι

έχω φύγει: οἴχεται πλέων = έχει φύγει πλέωντας (με πλοίο). πρὸς τὸν τῶν Βακτρῶν βασιλέα πρῆσβευὼν ὄχεται = είχε φύγει να πάει πρέσβυς στο βασιλιά των Βακτρῶν.

[*οιχ- < *ει-χ-, επεκταμένος κατά το -χ- τύπος της ρίζας *ει- (εἶμι), πβ. εἴχεται οἴχεται].

οἰωνοπόλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που μαντεύει με βάση το πέταγμα και τις κραυγές των μαντικών πουλιών.

[**σύνθ. λ.** οἰωνός + *πόλος < πέλω, -ομαι «συσχετίζομαι»].

οἰωνός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μαντικό πουλί που δήλωνε τα μέλλοντα με το πέταγμα ή τις κραυγές του.

2. σημάδι ή προμήνυμα, που έπαιρναν από τα μαντικά πουλιά: τοῦ ἔκπλου οἰωνός ἐδόκει εἶναι = (η περικοπή των Ερμών) φαινόταν να είναι κακό σημάδι για την εκστρατεία.

παράγ. οἰωνίζομαι, **σύνθ.** οἰωνοσκοπός.

ΝΕ οἰωνός «προμήνυμα» (από τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *οFi- (συγγεν. του **λατ.** avis «πουλί») + παρ. επίθ. -ωνός, όπως κορ-ώνη, χελ-ώνη].

ὄλεθρος, -έθρου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

καταστροφή: χρημάτων ὄλεθρῳ = με την καταστροφή των αγαθών.

• οὐκ εἰς ὄλεθρον, δεν πας να χαθείς; = οὐκ εἰς κόρακας;

παράγ. ὄλεθριος, **σύνθ.** ἀνόλεθρος, πανωλεθρία.

ΝΕ ὄλεθρος.

[**παράγ. λ.** *ὄλ- (ὄλ-λυμι) + ἐνθημα -εθ- + παρ. επίθ. -ρος].

ὀλίγος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	μείων & ἥττων & ἐλάττω
Υπερθετικός	ὀλίγιστος

1. ως προς τον αριθμό ή την ποσότητα λίγος: ὀλίγα κακά = λίγες συμφορές.

2. το ουδ. ως επίρρημα ὀλίγον λίγο: ὀλίγον διέχει ή Σάμος τῆς ἠπειρου = λίγο απέχει η Σάμος από την αντικρινή στεριά.

3. ειδικές εκφράσεις **α.** ὀλίγου δεῖν λίγο ἔλειψε...: ὀλίγου ἐδέησε καταλαβεῖν τὴν πόλιν = λίγο ἔλειψε να καταλάβει την πόλη. **β.** δι' ὀλίγου σε μικρή απόσταση / σε σύντομο χρονικό διάστημα: δι' ὀλίγου ἐστίν = βρίσκεται σε κοντινή απόσταση. **γ.** δι' ὀλίγων με λίγες λέξεις. **δ.** κατ' ὀλίγον λίγο λίγο: οὗτοι κατ' ὀλίγους γιγνόμενοι ἐμάχοντο = αυτοί μάχονταν λίγοι λίγοι κάθε φορά.

παράγ. ὀλιγάκις, ὀλιγοστός, ὀλιγότης, **σύνθ.** ὀλιγανδρία.

ΝΕ λίγος (με τη σημ. 1) & λίγο (με σημ. 2).

[ίσως *λειγ-, λειγ-ός «καταστροφή, λιμός», ομόρρ. με **λιθ.** ligá «αρωστία»].

ὀλιγορέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. εκτιμώ λίγο.

2. δε δίνω προσοχή, αδιαφορώ.

παράγ. ὀλιγορία «χαμηλή εκτίμηση», ὀλιγώρημα, ὀλιγώρησις.

ΝΕ ὀλιγορώ (με τη σημ. 2).

[**σύνθ./παράγ.** ὀλίγορος (ὀλίγον + ὥρα και ὥρα «φροντίδα») + παρ. επίθ. -έω].

ὀλισθάνω & ὀλισθαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὀλίσθα(ι)νον
Μέλλ.	ὀλισθήσω
Αόρ. α' & β'	ὀλίσθησα & ὤλισθον
Παρακ.	ὀλίσθηκα
Υπερσ.	ὀλισθήκειν

γλιστρώ: ὀλισθάνει τῆς χειρὸς ὁ σίδηρος = γλιστρά το σίδηρο από το χέρι.

παράγ. ὀλίσθημα, ὀλίσθησις, ὀλισθηρός.

ΝΕ ολισθαίνω.

[προθετικό ὀ- + *λισθ- (< *sleidhdh-, πβ. **αγγλ.** slid-e «γλιστρώ») + παρ. επίθ. -έω].

ὀλκάς, -άδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

εμπορικό πλοίο: ἡ σιταγωγὸς ὀλκάς = φορτηγὸ πλοίο για τις προμήθειες. = στρογγύλη ναῦς.

[**παράγ. λ.** *ὄλκ- (ἐλκω) + παρ. επίθ. -άς].

ὄλος, -η, -ον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. ολόκληρος, ἀκέραιος: ὄλους ποιητὰς ἐκμανθάνουσιν = μαθαίνουν ολόκληρους ποιητές από στήθους (δηλ. ολόκληρα τα ποιήματά τους) και όχι αποσπάσματά τους).

2. επίρρημα ὄλως **α.** εντελώς: ὄλως ψεύδεται = ψεύδεται εντελώς. **β.** γενικά, με λίγα λόγια: διψῆν και πεινῆν και ὄλως αἰ ἐπιθυμῖαι = η δίψα και η πείνα και γενικά οι επιθυμίες.

ΝΕ ὄλος (με τη σημ. 1) & ὄλως (με σημ. 2α).

[*σολ- + παρ. επίθ. -Fος, ομόρρ. με **λατ.** salvus «σώος, ολόκληρος»].

ὀλοφύρομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὀλοφυρόμην
Μέλλ.	ὀλοφυροῦμαι
Αόρ.	ὀλοφυράμην
Παθ. αόρ. με μέση σημ.	ὀλοφύρθην «έκλαψα»

θρηνώ, κλαίω: τοὺς τῶνδε τοκέας οὐκ ὀλοφύρομαι = τους γονεῖς αυτών εδώ των νεκρών δεν τους κλαίω. τοῖς κακοῖς ὀλοφυρθεῖς = αφοῦ κλάψει για τις συμφορές.

παράγ. ὀλόφυρσις, ὀλοφυρμός.

[*ὄλοφ- «κλάμα» αναλογικά προς το ὀδ-ύρομαι, ομόρρ. με ὀλολύζω].

Ὀλυμπία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η περιοχή γύρω από την Πίσσα, όπου τελούσαν οι Ολυμπιακοί Αγώνες.

[**παράγ. λ.** Ὀλυμπος (προελλ.) + παρ. επίθ. -ία].

Ὀλύμπια, -ίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα

πανελλήνιος αθλητικός διαγωνισμός που τε-
λούσαν προς τιμήν του Δία κάθε τέσσερα
χρόνια στην Πίσα.

[ουσιαστικοπ. του ουδ. πληθ. του Ὀλύμπιος, -ία,
-ιον (ενν. *ίερά*)]

ὀλυμπικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που έχει σχέση με τον Ὀλυμπο.

2. που έχει σχέση με την Ολυμπία, ολυμπια-
κός: Ὀλυμπικός ἀγών = Ολυμπιακοί Αγώνες.

ΝΕ ολυμπιακός (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** Ὀλυμπος/Ὀλύμπια + παρ. επίθ. -ικός].

ὀλυμπιονίκης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο νικητής στους Ολυμπιακούς Αγώνες.

[**σύνθ. λ.** Ὀλύμπια + νικάω].

ὄμβρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

καταιγίδα.

παράγ. ὄμβριος «βρόχινος».

[*ombh-ro, ομόρ. με **αρχ. ινδ.** ámbhras- «νε-
ρό της βροχής»].

ὀμιλέω -ῶ ΡΗΜΑ

συναναστρέφομαι με κάποιον, έχω σχέσεις με κά-
ποιον (κοινωνικές ή πολιτικές): ὀμιλῶ κακοῖς ἄν-
δράσιν = συναναστρέφομαι με κακούς ανθρώ-
πους. ἡμῖν ἀπὸ τοῦ ἴσου ὀμιλοῦσιν = ἔχουν σχέ-
σεις ισότητας προς εμάς (δηλ. δε μας ἔχουν υποτάξει).

παράγ. ὀμιλία, ὀμιλητής, ὀμιλητικός,
σύνθ. συνομιλέω, προσομιλέω.

ΝΕ ομιλώ & μιλώ «συζητώ».

[**παράγ. λ.** ὄμιλ-ος + παρ. επίθ. -έω].

ὀμιλία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συναναστροφή: ὀμιλίαις κακαῖς χρωμαί = ἐ-
χω κακές συναναστροφές.

ΝΕ ομιλία «συζήτηση».

[**παράγ. λ.** ὀμιλέω/ὄμιλος + παρ. επίθ. -ία].

ὄμιλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συγκεντρωμένο πλήθος, το πλήθος: ὄπερ φι-
λεῖ ὄμιλος ποιεῖν = πράγμα που συνηθίζει να
κάνει το πλήθος.

ΝΕ ὄμιλος «ομάδα, σύλλογος κτλ.».

[ὄμι-λος (ὄπως στρόβ-ιλος), ίσως ὄμ-ος «ο ίδιος»
+ ἴλη «ομάδα»].

ὄμμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μάτι.

[**παράγ. λ.** *ὄπ- (ὄραω, ὄπωπα) + παρ. επίθ.
-μα].

ὄμνυμι & ὄμνύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὄμνυν
Μέλλ. με ενεργ. σημ.	ὄμοῦμαι
Αόρ.	ὄμοσα
Παρακ.	ὄμώμοκα
Υπερσ.	ὄμωμόκειν

Παθ. μέλλ.	ὀμοσθήσομαι
Μέσ. αόρ. στα σύν- θετα ρήματα μόνο	-ωμοσάμην (λ.χ. διωμοσάμην, ἐξωμοσάμην)
Παθ. αόρ.	ὀμό(σ)θην
Παθ. παρακ. γ' πρόσ.	ὀμώμοσται

ορκίζομαι: ὄμνυμι θεοῖς καὶ θεάς = ορκίζο-
μαι στους θεούς και τις θεές.

σύνθ. ἀνώμοτος, συνωμότης.

ΝΕ ομνύω (λόγ.).

[*ὄμ- (συγγεν. με **αρχ. ινδ.** am-iti «κρατώ») +
παρ. ἐνθ. -νυ + παρ. επίθ. -μι, ὄμ-νυ-μι (ενν.
ὄρκον) «κρατώ ὄρκο, ορκίζομαι»].

ὄμοιος & ὀμοῖος, -οία, -οιον & -οῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὀμοιότερος
Υπερθετικός	ὀμοιότατος

ὀμοῖος: ὄμοιος ὀμοίω ἀεὶ πελάζει = ο ὀμοῖος
πάντα πλησιάζει έναν ὀμοῖό του.

παράγ. ὀμοιότης, ὀμοίωμα, ὀμοιάζω.

ΝΕ ὀμοῖος.

[**παράγ. λ.** *ὄμο- (ὄμδος «ίδιος») + παρ. επίθ. -ι-
ος].

ὀμολογέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὀμολόγουν
Μέλλ.	ὀμολογήσω
Αόρ.	ὀμολόγησα
Παρακ.	ὀμολόγηκα
Παθ. μέλλ. β'	ὀμολογήσομαι
Μέσ. αόρ.	ὀμολογησάμην
Παθ. αόρ.	ὀμολογήθην
Παθ. παρακ.	ὀμολόγημαι

1. συμφωνώ: οὐκ ἔφη τοὺς λόγους τοῖς ἔργοις
ὀμολογεῖν = εἶπε ὅτι τα λόγια τους δε συμφω-
νούν με τα έργα.

2. παραδέχομαι: ὀμολογεῖ Νικίαν ἐορακέναι
= παραδέχεται ὅτι ἔχει δει το Νικία.

3. ἀπρόσωπο ὀμολογεῖται γίνεται παραδεκτό.

παράγ. ὀμολόγημα, ὀμολογία, ὀμολόγως.

ΝΕ ὀμολογώ (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** ὀμόλογος + παρ. επίθ. -έω].

ὀμολογία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συνθήκη, συμφωνία: τὴν ὀμολογίαν παραβαί-
νω = παραβαίνω τους ὄρους της συμφωνίας.

ΝΕ ὀμολογία «παραδοχή».

[**παράγ. λ.** ὀμόλογος + παρ. επίθ. -ία].

ὄμοῦ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. για τόπο στον ίδιο τόπο, μαζί: ἐφόννευον ἄν-
δρας ὄμοῦ καὶ ἵππους = σκότωναν ανθρώ-
πους και μαζί και ἄλογα.

2. συνολικά, ὅλοι μαζί: ἀπὸ Σόλωνος ὄμοῦ
διακόσιά ἐστιν ἔτη = ἀπὸ την εποχή του Σό-
λωνα εἶναι συνολικά διακόσια χρόνια.

[**παράγ. λ.** ὄμδος «ο ίδιος» + παρ. επίθ. -οῦ].

ὄμφαξ, -κος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

άγουρο σταφύλι.

[ίσως στερεητ. *ὄν- (πριν από χειλικά *ὄμ- < **IE** *no) + *φαγ- (ἔ-φαγ-ον) + παρ. επίθ. -ς στη σημ. «αυτός που δεν τρώγεται ακόμη»].

ὄμως ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

ὄμως, εντούτοις.

NE ὄμως.

[με ανέβασμα του τόνου από το επίρρ. ὄμῶς «με τον ίδιο τρόπο» <επίθετο ὄμδς «ίδιος»].

ὄναρ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μόνο στην ονομ. και αιτ. ενικού (οι άλλες πτώσεις από το ὄνειρος, ὄ).

ὄνειρο που βλέπει κανείς στον ύπνο του: εἶδον ὄναρ.

[ὄν-αρ- και *ὄνερ-ιος = ὄνειρος, ὄ (αιολ. ὄνοι-ρος), συγγεν. με **αρμ.** anurj «ὄνειρο»].

ὄνειδίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὄνειδιζον
Μέλλ.	ὄνειδιῶ
Αόρ.	ὄνειδισα
Παρακ.	ὄνειδισα
Μέσ. μέλλ.	ὄνειδιούμαι
με παθ. σημ.	
Παθ. αόρ.	ὄνειδίσθη

επικρίνω, επιπλήττω: ὄνειδιῶ σε ὅτι τὰ πλείστον ἄξια περὶ ἐλαχίστου ποιεῖ = θα σε επιπλήξω, γιατί ελάχιστα εκτιμάς αυτά που έχουν πολύ μεγάλη αξία.

παράγ. ὄνειδισμα, ὄνειδισμός, **σύνθ.** ἐπονειδιστος.

NE ονειδίζω (λόγ.).

[**παραγ. λ.** ὄνειδος + παρ. επίθ. -ίζω].

ὄνειδος, -είδους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

επίκριση, επίπληξη.

NE ὄνειδος «ντροπή».

[προθεμ. ὄ- + *νειδ- «μοιφή», συγγεν. με **αρχ. ινδ.** nidāna «ονειδισμένος»].

ὄνησις, -ήσεως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κέρδος: τί γὰρ ἡ σὴ δεινότης εἰς ὄνησιν ἔχει τῆ πατρίδι; = ως προς τι η ρητορική σου ικανότητα έχει έρθει ως κέρδος για την πατρίδα μας;

[**παραγ. λ.** *ὄνη- (ὄ-νί-νημι) + παρ. επίθ. -σις].

ὄνινημι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὠφέλουν
από το ὠφέλεω	
Μέλλ.	ὀνήσω
Αόρ.	ᾠνήσα
Μέσ. ενεστ.	ὀνίναμαι
Μέσ. παρατ.	ὀνινάμην
Μέσ. μέλλ.	ὀνήσομαι
Μέσ. αόρ. α'	ᾠνήσάμην
Μέσ. αόρ. β'	ᾠνήμην

1. ωφελώ: Ξενοφώντα ὀνήσατε οὐχ ἐλόμενοι = ωφελήσατε τον Ξενοφώντα με το να μην τον εκλέξετε. = λυσιτελέω. ≠ βλάπτω.

2. μέση φωνή ὀνίναμαι ωφελοῦμαι, πορίζομαι ωφέλεια: ὀνήσεσθε ἀκούγοντες = θα ωφεληθεῖτε ακούγοντάς με.

3. η ευκτική αορ. μέσης φωνής εκφράζει ευχή ὀναίμην, -αίο, -αίτο να χαρώ...! / να χαρεῖς...! / να χαρεῖς...!: τῶν τέκνων ὄναιο = να χαρεῖς τα παιδιά σου!

παράγ. ὄνησις, ὄνητός, ὄνησιμος, **σύνθ.** ἄνόνητος.

[προθεμ. ὄ- + *να-/*νη- (ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** nā- στο nā-thā «βοήθεια») + αναδιπλασιασμός νι- + παρ. επίθ. -μι].

ὄνομα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ὄνομα.

2. φήμη: τὸ μέγα ὄνομα τῶν Ἀθηνῶν = η μεγάλη φήμη της Αθήνας.

3. πρόφαση, πρόσχημα: ὄνόματι ἐννόμῳ ξιμμαχίας = υπό το πρόσχημα μιας νόμιμης συμμαχίας.

4. λέξη.

παράγ. ὀνομάζω, **σύνθ.** ὀνοματοθέτης, ἄνώνυμος, εὐώνυμος.

NE ὄνομα (με τις σημ. 1, 2).

[προθεμ. ὄ- + *νομα-, συγγεν. με **αρχ. ινδ.** nāma «ὄνομα», **αρχ. περσ.** nāma, **λατ.** nomen].

ὀνομάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὀνομάζον
Μέλλ.	ὀνομάσω
Αόρ.	ὀνόμασα
Παρακ.	ὀνόμακα
Παθ. αόρ.	ὀνομάσθη
Παθ. παρακ.	ὀνόμασμαι

ονομάζω.

παράγ. ὀνομαστός, ὀνομασία.

NE ονομάζω.

[**παραγ. λ.** ὄνομα + παρ. επίθ. -άζω].

ὄνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. γάιδαρος.

• παροιμία περὶ ὄνου σκιάς για σκιά ενός γαΐδουριού (δηλ. για ένα ασήμαντο και ευτελές πράγμα).

σύνθ. ἡμίονος.

NE ὄνος ως λόγ. της λέξης γάιδαρος.

[ανατολικό δάν., πβ. **σουμερικó** anšu «όνος», **αρμ.** eš «όνος», **λατ.** asinus].

ὄντως ΕΠΙΡΡΗΜΑ

πράγματι: ὁ ὄντως φιλομαθής = ο πράγματι φιλομαθής.

NE ὄντως.

[τὸ ὄν, ὄντ-ος + παρ. επίθ. -ως].

ὄνυξ, -χος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

νύχι.

• παροιμία ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα (τεκμαίρεται τις) από το νύχι καταλαβαίνει κανείς το λιοντάρι (δηλ. αναγνωρίζει κάποιον ή κάτι από μια μικρή αλλά χαρακτηριστική λεπτομέρεια).

NE νύχι.

[προθετ. *ὀ-* + **nogh-*, **γερμ.** Nagel «νύχι», **αρχ. ινδ.** *nakhá* «νύχι»].

ὄξος, -ους, τὸ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**
ξίδι.

NE ὄξος (λόγ.) & ξίδι.

[**παράγ. λ.** *ὄξ-ύς* + παρ. επίθ. -ος].

ὄξύνω **ΡΗΜΑ**

Παρατ.	ᾠξύνων
Μέλλ.	ὄξυνῶ
Αόρ.	ᾠξύνα
Παθ. παρακ.	ᾠξυμμαι

ακονίζω.

†† **παράγ.** παροξυσμός.

NE οξύνω.

[**παράγ. λ.** *ὄξύς* + παρ. επίθ. -ύνω].

ὄξύς, -εία, -ὺ **ΕΠΙΘΕΤΟ**

Συγκριτικός	ὄξύτερος
Υπερθετικός	ὄξύτατος

1. μυτερός, κοφτερός, οξύς: *βέλος ὄξύ. πέλεκυς ὄξύς* = κοφτερό τσεκούρι. ≠ ἀμβλύς.

2. για αισθήσεις οξύς.

3. ἡ ὄξεϊα (ενν. *προσωδία*) οξεΐα (ένας από τους τρεις τόνους).

†† **παράγ.** ὄξυτης, **σύνθ.** ὄξυθυμος.

NE οξύς (με τις σημ. 1, 2, 3).

[**ακ-* (*ἀκή, ἀκοκή* «αιχμή») + παρ. επίθ. -ύς, όμως λείπει μια ρίζα με *σ-*: **ἄκσ-*, **ὄκσ-*].

ὀπή, -ῆς, ἡ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

τρύπα.

NE οπή (λόγιο για το τρύπα).

[**ὀπ-* < **ok^w-* (*ὀπωπα* < *ὄραω, ὄψις, ὄψομαι*) στη σημ. «η τρύπα μέσα από την οποία βλέπει κανείς»].

ὀπη **ΕΠΙΡΡΗΜΑ**

1. για τόπο προς το μέρος όπου, προς τα εκεί όπου: *ἀμηχανῶ ὀπη τράπωμαι* = δεν ξέρω προς τα πού να στραφώ.

2. για τρόπο πώς, όπως: *μετατίθημί τι ὀπη ἂν δοκῆ μοι* = τροποποιώ κάτι (για συνθήκη λ.χ.), όπως τυχόν αποφασίσω.

[αναφορικό του *πῆ*, ☞ *πῆ*]

ὀπηνίκα **ΕΠΙΡΡΗΜΑ**

ποια ώρα, ποια μέρα: *οὐδεις οἶδ' ὀπηνίκα ἐστί τοῦνιαυτοῦ* = κανείς δεν ξέρει ποια μέρα του χρόνου είναι.

[αναφορικό του *ἡνίκα*, ☞ *ἡνίκα*].

ὀπισθεν **ΕΠΙΡΡΗΜΑ**

1. πίσω: *τοῖς ὀπισθεν εἰς τὸ πρόσθεν ἄξομεν* = θα φέρουμε μπροστά αυτούς που είναι πίσω.

2. ὀπισθεν + γενική πίσω από...: *ὀπισθεν ἐμοῦ εἰσῆι* = έμπαινε πίσω από μένα.

†† **παράγ.** ὀπίσθιος, **σύνθ.** μετόπισθεν.

NE ὀπισθεν (λόγ., με τη σημ. 1).

[**μυκην.** *ὀπί* (συγγεν. με την *ἐπί*) + παρ. επίθ. -σθεν κατά το *ἔμπρο-σθεν*].

ὀπίσω **ΕΠΙΡΡΗΜΑ**

επίσης τὸ ὀπίσω και με συναίρεση *τοῦπίσω*.

προς τα πίσω, πίσω: *εἰς τοῦπίσω ἐλκύνω τὰς ἡνίας* = τραβῶ τα χαλινάρια προς τα πίσω.

NE οπίσω (λόγ.) & πίσω.

[**πρόθ.** *ὀπί* (συγγεν. με την *ἐπί*) + παρ. επίθ. -σω κατά το *πρό-σω*].

ὀπλίτης, -ου, ὁ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

βαριά οπλισμένος στρατιώτης. ≠ ψιλός «ελαφρά οπλισμένος στρατιώτης».

NE οπλίτης.

[**παράγ. λ.** *ὄπλον* + παρ. επίθ. -ίτης].

ὄπλον, -ου, τὸ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

ὄπλο.

†† **παράγ.** ὀπλίτης, ὀπλίζω, ὀπλισμός, ὀπλισις, **σύνθ.** ὀπλομάχος, ὀπλοθήκη, ἄνοπλος

NE ὄπλο.

[**ὄπ-* (< *ἔπω*) + παρ. επίθ. -λον, όπου *ἔπω* «ασχολοῦμαι, φροντίζω», συγγεν. με **αρχ. ινδ.** *sápati* «φροντίζω»].

ὀπόθεν **ΕΠΙΡΡΗΜΑ**

1. όταν εισάγει πλάγια ερώτηση από ποιο μέρος, από πού: *οὐκ ἔχω εἰπεῖν ὀπόθεν ἐσηλθον* = δεν μπορώ να πω από πού εισήλθαν (στη Σικελία).

2. όταν εισάγει αναφορική πρόταση, απ' όπου, από εκεί που: *ἐπανέλθειν βούλομαι ὀπόθεν ἐξέβην* = θέλω να επανέλθω εκεί απ' όπου έκανα την παρέκβαση.

[αναφορικό του *πόθεν*, δηλ. ουδ. ὄ (της ὄς, ἦ, ὄ) + *πόθεν*, ☞ *πόθεν*].

ὀποῖος, -οία, -οῖον **ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ**

1. όταν εισάγει αναφορική πρόταση, ὀποιου είδους, ὀποιας λογής: *τοιούτοι οἱ φίλοι ὀποῖος καὶ σύ* = ὀποιας λογής είσαι εσύ, τέτοιας λογής είναι και οι φίλοι σου.

2. όταν εισάγει πλάγια ερώτηση, τι είδους: *οὐκ οἶδα ὀποία τόλμη χρώμενος ἐρῶ* = δεν ξέρω με τι είδους τόλμη να μιλήσω.

NE ὀποῖος (σε επιφωνηματικές φρ., λ.χ. *οποία αναίδεια!*) με τη σημ. 2 & ο ὀποῖος (με το οριστικό άρθρο) με αναφορική σημ.

[ουδ. ὄ (της ὄς, ἦ, ὄ) + *ποῖος*, ☞ *ποῖος*].

ὀπότε **ΕΠΙΡΡΗΜΑ**

1. με οριστική όταν: *ὀπότε ἡμέρα ἐγένετο* = όταν έγινε μέρα.

2. με ευκτική κάθε φορά που, ὀποτε (προπαροξύτονα): *ὀπότε οὗτος ἔλθοι* = ὀσες φορές αυτός ερχόταν, ὀποτε ερχόταν αυτός.

3. όταν εισάγει πλάγια ερώτηση πότε: *σημειῖον ἦρθη ὀπότε χρῆ ἀνάγεσθαι* = υψώθηκε σήμα, για να προειδοποιήσει πότε πρέπει να ξεκινήσουν.

NE οπότε (με σημ. 1) & όποτε (με σημ. 2).

[ουδ. *ὄ* (της *ὄς, ἦ, ὄ*) + *ποτέ*, *☞* **ποτέ**].

ὀπότερος, -έρα, -ότερον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

αναφορική

όποιος από τους δυο: *ὀπότεροι ἂν κρατῶσιν*

= όποιος από τους δυο νικήσει.

[ουδ. *ὄ* (της *ὄς, ἦ, ὄ*) + *ότερος*, *☞* **ότερος**].

ὄπου ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. όταν εισάγει αναφορική πρόταση, συχνά συνοδεύεται από γενική, όπου, σε όποιο σημείο.

3. όταν εισάγει πλάγια ερώτηση πού: *οὐδεὶς οἶδεν ὄπου ἐστίν* = κανείς δεν ξέρει πού είναι.

NE όπου.

[ουδ. *ὄ* (της *ὄς, ἦ, ὄ*) + *ποῦ*, *☞* **ποῦ**].

ὀπτᾶω -ῶ ΡΗΜΑ

Παθ. παρακ.	ὄπτημαι
Παθ. αόρ.	ὄπτῆθην

1. ψήνω: *κρέα ὀπτῶ* = ψήνω κρέατα. ≠ ἔψω «βράζω».

2. σκληρύνω: *ὁ ἥλιος ὀπτᾶ τὴν γῆν* = ο ήλιος σκληραίνει τη γη.

☞ **παράγ.** ὄπτησις.

[**παράγ. λ.** ὀπτὸς «ψητός» + παρ. επίθ. -άω].

ὀπώρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φθινόπωρο ή καλοκαίρι (όταν σήμαινε «καλοκαίρι», το φθινόπωρο δηλωνόταν με τη λέξη *φθινόπωρον* ή *μετόπωρον*): *ἀπετέλεσε τὸ τείχος ἀρξάμενος ἀπὸ ἡρινοῦ χρόνου πρὸ ὀπώρας* = αποτέλειωσε το τείχος, αφού είχε αρχίσει από την άνοιξη πριν από το καλοκαίρι.

2. καρπός.

☞ **παράγ.** ὀπωρικός, ὀπωρινός, **σύνθ.** φθινόπωρον, μετόπωρον, ὀπωροπώλης.

NE οπώρα (λόγ., με τη σημ. 2).

[πρόθ. *ὀπί-* (= *ἐπί* + **ὄ*(σ)αρ «θέρος, φθινόπωρο», συγγεν. με **ρωσ.** *όseni* «θέρος, φθινόπωρο», εναλλαγή r-n].

ὄπως ΕΠΙΡΡΗΜΑ & ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

A. ΕΠΙΡΡΗΜΑ ΤΡΟΠΟΥ

1. όπως: *οὕτως ὄπως δύνανται* = έτσι όπως μπορούν.

2. σε πλάγιες ερωτήσεις, έπειτα από ρήματα που εκφράζουν φροντίδα, προσοχή, προφύλαξη. Εκφέρεται με οριστική μέλλ. ή απορηματική υποτακτική ή, όταν υπάρχει εξάρτηση από παρελθοντικό χρόνο, με ενκτική πώς, με ποιον τρόπο: *οὗτοι ἐπιμελοῦνται ὄπως οἱ πολῖται ἀμείνους ἔσονται* = αυτοί φροντίζουν πώς να γίνουν καλύτεροι οι πολίτες. *οὐ φροντίζουσιν ὄπως φίλους ἀγαθοὺς κτήσονται* = δε μεριμνούν πώς να αποκτήσουν καλούς φίλους.

3. οὐκ ἔστιν ὄπως δεν υπάρχει τρόπος να.../ δεν είναι δυνατόν να...: *οὐκ ἔστιν ὄπως ποτὲ σοὺς δέξονται λόγους* = δεν είναι δυνατόν να δεχθούν ποτέ τους όρους σου.

4. ὄπως + υπερθετικός επιρρηματος όσο το δυνατόν πιο...: *ὄπως ἤδιστα* = όσον το δυνατόν πιο ευχάριστα. = ότι, ως + υπερθετικός.

B. ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

τελικός για να: *ἰατρὸν παρακαλῶ ὄπως μὴ ὀ κάμνων ἀποθάνῃ* = προσκαλώ γιατρό, για να μην πεθάνει ο ασθενής.

NE όπως (με τη σημ. A1).

[ουδ. *ὄ* (της *ὄς, ἦ, ὄ*) + *πῶς*, *☞* **πῶς**].

ὀράω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	έώραν
Μέλλ. με ενεργ. σημ.	ὄψομαι «θα δω»
Αόρ. β' από άλλη ρίζα	εἶδον
Παρακ.	έώρακα & έώρακα
Παθ. αόρ.	ὄφθην
Παθ. μέλλ.	ὄφθίσομαι
Παθ. παρακ.	έώραμαι & έώραμαι & ὄμμαι

1. βλέπω: *ὄρας ἡμᾶς ὄσοι ἐσμέν* = μας βλέπετε πόσοι είμαστε. *ὄρωσιν τὰς ναῦς ἐπὶ σφᾶς πλεούσας* = βλέπουν τα καράβια να πλέουν εναντίον τους.

2. προσέχω: *ὄρα τί ποιεῖς* = πρόσεχε τι κάνεις.

☞ **παράγ.** ὄρασις, ὄρατός, ὄραμα, ὄραμα, ὄραμα, **σύνθ.** ἄφορῶ, διορῶ, εἰσορῶ, ὑπερορῶ, περι-ορῶ, τιμωρῶς.

[*σFor- «παρατηρῶ» + παρ. επίθ. -άω, όπου *σFor- συγγεν. με **γοτθ.** *war(s)* «συνετός», **λατ.** *vereor* «σέβομαι», ὄρα «φροντίδα»].

ὀργή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η ιδιοσυγκρασία κάποιου, η κράση του, η διάθεσή του: *τῆ ὀργῆ οὕτω χαλεπῆ ἐχρήτο ὄστε μηδένα δύνασθαι προσιέναι* = ανέπτυξε τόσο δύσκολη ιδιοσυγκρασία, ώστε κανείς δεν μπορούσε να τον πλησιάσει.

2. θυμός, οργή.

☞ **παράγ.** ὀργίλος, ὀργιλότης, ὀργίζω, **σύνθ.** παροργίζομαι, ἐξοργίζομαι.

NE οργή (με τη σημ. 2).

[*ὀργ-/*έργ- «έχω σφρίγγος», συγγεν. με **αρχ. ιογλ.** *ferc* «οργή»].

ὄργια, -ίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μυστικές τελετές, μυστική λατρεία (που τελούνταν μόνο από μνημένους, όπως ήταν λ.χ. οι τελετές της Δήμητρας στην Ελευσίνα).

2. γενικά τελετές (όχι μόνο μυστικές), θυσίες.

☞ **παράγ.** ὀργιάζω, ὀργιαστής, ὀργιαστικός.

NE όργια.

[*Fόργ- (έργον) + παρ. επίθ. -ια > ὄργια, που παρετυμολογήθηκε προς το ὀργή και το ὀργιάζω, καθώς τα ὄργια αναφέρονται κυρίως στο Διόνυσο].

ὀργίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾠργιζον
Αόρ.	ᾠργισα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ὀργιοῦμαι
Παθ. μέλλ.	ὀργισθήσομαι
Παθ. αόρ.	ᾠργίσθην
Παθ. παρακ.	ᾠργισμαι

1. κάνω κάποιον να εξοργιστεί.
2. παθ. φωνή ὀργίζομαι οργίζομαι, εξοργίζομαι.

NE οργίζω (με τη σημ. 1) και οργίζομαι (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** ὀργή + παρ. επίθ. -ίζω].

ὀρέγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾠρεγον
Μέλλ.	ὀρέξω
Αόρ.	ᾠρεξα
Μέσ. μέλλ.	ὀρέξομαι
Μέσ. αόρ.	ᾠρεξάμην

1. απλώνω: ᾠρεξεν τὴν κύλικα τῷ Σωκράτει = ἀπλώσε το ποτήρι στο Σωκράτη.
2. μέση φωνή ὀρέγομαι επιθυμώ: ὀρέγομαι τοῦ εἰδέναι = επιθυμώ τη γνώση.

παράγ. ὄρεξις, ὄρεκτός.

NE ὀρέγομαι (με τη σημ. 2).

[προθεμ. ὀ- + *ρεγ- «διευθύνω, κυβερνώ», συγγεν. με **λατ.** regō «διευθύνω, κατευθύνω»,

ισλ. rigim «απλώνω»].

ὀρθός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὀρθότερος
Υπερθετικός	ὀρθότατος

1. ὀρθιος.
2. ορθός, σωστός: ὀρθὴ ἀγγελία = σωστή ἀναγγελία.

3. πραγματικός, γνήσιος, αληθινός: ὀρθαὶ πολιτεῖαι = γνήσια πολιτεύματα.

4. ανήσυχος, γεμάτος προσδοκίες για κάτι, ενθουσιασμένος: ὀρθὴ ἦν ἡ πόλις ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι = η πόλη ἦταν ανήσυχη (στο πόδι για) με ὅσα εἶχαν γίνει.

παράγ. ὀρθιος, ὀρθῶς, ὀρθότης.

NE ορθός (με τη σημ. 2).

[*ForθF- «ανυψώνω» + παρ. επίθ. -ός, συγγεν. με **αρχ. ινδ.** ūrdhná- «ανυψώνω»].

ὄρθριος, -ία, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὄρθριαίτερος
Υπερθετικός	ὄρθριαίτατος

πολύ πρωινός: ἀφίκετο ὄρθριος = ἔφτασε πολύ πρωί.

[**παράγ. λ.** ☞ ὄρθρ-ος + παρ. επίθ. -ιος· τα επιθήματα -αί-τερος, -αί-τατος ἀπὸ επίθετο *ὄρθριαῖος < ὄρθρία (ᾠρα) + -ιος].

ὄρθρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το διάστημα λίγο πριν ἀπὸ το ξημέρωμα, ὅταν εἶναι ἀκόμη σκοτάδι.

παράγ. ὄρθριος.

NE ὄρθρος «εἶδος θρησκευτικῆς τελετῆς».

[ουσιαστικοπ. (με μετάθεση τόνου) του επιθέτου ὄρθρός (< ὄρθός + -ρός): το ὄρθός βασίζεται στο *Forθός «της ᾠρας που ξημερώνει», συγγεν. με **αρχ. ινδ.** vārdhati «σπρώχνω (τη μέρα να προχωρήσει, να εμφανιστεῖ)»].

ὀρίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾠριζον
Μέλλ.	ὀριῶ
Αόρ.	ᾠρισα
Παρακ.	ᾠρικα
Μέσ. μέλλ.	ὀριοῦμαι
Παθ. μέλλ.	ὀρισθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ᾠρισάμην
Παθ. αόρ.	ᾠρίσθην
Παθ. παρακ. με παθ. και μέση σημ.	ᾠρισμαι «έχω οριστεῖ» ἢ «έχω ορίσει»

1. καθορίζω: θάνατον ᾠρισαν εἶναι τὴν ζῆμιαν = καθόρισαν ως ποινή το θάνατο.
2. μέση φωνή ὀρίζομαι **α.** ορίζω (για τον εαυτό μου). **β.** δίνω τον ορισμό για ένα πράγμα, το ορίζω: οἱ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν ὀριζόμενοι = ὅσοι ορίζουν τὴν ἡδονή ως ἀγαθό.

παράγ. ὀρισμός.

NE ορίζω (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** ὄρος + παρ. επίθ. -ίζω].

ὄρκος, -ου, ὁ

ὄρκος: ὄρκον ὀμνυμι = ορκίζομαι ὄρκο.

παράγ. ὄρκιος, ὄρκῶ, ὄρκωμοτέω, ὄρκωμοσία, ὄρκίζω, **σύνθ.** ἐπίορκος, ἐπιορκία, ἐπιορκέω.

NE ὄρκος.

[**αβέβ.**, ἴσως ὄρκ-ος, συγγεν. με ἔρκ-ος, -ους «φράγμα, κλείσιμο»].

ὀρμῶ -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ᾠρμων
Μέλλ.	ὀρμήσω
Αόρ.	ᾠρησα
Παρακ.	ᾠρηκα
Μέσ. μέλλ.	ὀρμήσομαι
Μέσ. αόρ. σε σύνθ.	ᾠρησάμην (λ.χ. ἐξωρησάμην)
Παθ. αόρ. με μέση σημ.	ᾠρηθήην
Παρακ.	ᾠρημαι

1. παρορμῶ κάποιον, τον παρακινῶ: ἐς τὸν πόλεμον ᾠρμα τοὺς Ἀθηναίους = παρακινούσε τους Ἀθηναίους στον πόλεμο (κατὰ των Σπαρτιατῶν).
2. αμετάβ. ορμῶ.

3. αμετάβ. ξεκινώ: *ὥσπερ ὠρμήσαμεν, ἴωμεν καὶ ἀκούσωμεν Πρωταγόρου* = όπως ξεκινήσαμε, ας πάμε να ακούσουμε τον Πρωταγόρα.

4. μέση φωνή ὀρμῶμαι **α.** ορμῶ. **β.** ξεκινώ.

‡ **παράγ.** ὄρμημα, ὄρμητήριο, ὄρμητικός.

NE ορμῶ (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** ὄρμη + παρ. επίθ. -άω].

ὀρμέω -ῶ ΡΗΜΑ

εἶμαι ἀγκυροβολημένος: *ὀρμῶ ἐν λιμένι* = εἶμαι ἀγκυροβολημένος σε λιμάνι.

[**παράγ. λ.** ὄρμος, ὄ + παρ. επίθ. -έω].

ὀρμίζω ΡΗΜΑ

Μέσ. & παθ. μέλλ.	ὀρμιούμαι
Μέσ. & παθ. αόρ.	ὀρμισάμην
Μέσ. & παθ. παρακ.	ὀρμισμαι

1. φέρνω στο λιμάνι ένα καράβι, για να αγκυροβολήσει.

2. μέση/ παθ. φωνή ὀρμίζομαι ἀγκυροβολώ: *ἔξω τοῦ Ρίου ὠρμίσαντο* = ἀγκυροβόλησαν ἔξω από το Ρίο. ≠ ἀποπλέω.

[**παράγ. λ.** ὄρμος «τόπος για ἀγκυροβολία» + παρ. επίθ. -ίζω. ὄρμος < *ὄρμ- + παρ. επίθ. -ος, ἴσως συγγεν. με ἔρμα, τὸ «μεγάλη πέτρα που χρησιμοποιοῦσαν ως ἀγκυρα»].

ὄρνις, ὄρνιθος, ὄ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πουλί: *Ὀρνιθες, οἱ* = πουλιά (τίτλος κωμωδίας του Αριστοφάνη).

2. στην αττ. διάλεκτο ὄ/ἡ ὄρνις πετεινός, κότα.

3. παροιμία ὄρνιθων γάλα του πουλιού το γάλα (για ένα εξαιρετικό ἔδεσμα ἢ για κάτι εξαιρετικά ἀνέλπιστο).

‡ **παράγ.** ὄρνιθών, **σύνθ.** ὄρνιθοσκόπος, ὄρνιθοτρόφος, ὄρνιθοπώλης.

NE ὄρνιθα (με τη σημ. 2).

[*ὄρν- + παρ. επίθ. -ις, ὅπου η ρίζα *ὄρν-/*orn-/*orl- ἀποτελεῖ τη βάση για την ονομασία του αετού στις ΙΕ γλώσσες, π.χ. **ρωσ.** орлῑ «αετός»].

ὄρος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βουνό.

‡ **παράγ.** ὄρειος, ὄρεινός, **σύνθ.** ὄρεσίβιος, ὄρειβάτης, ὄρειβατέω, ὄρειχαλκος.

NE ὄρος (λόγιο για τὸ βουνό).

[*ορ- (< ὄρ-νυμαι «ἀνυψώνομαι») + παρ. επίθ. -ος].

ὄρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ὄριο: *ἑβδομήκοντα ἔτη τῆς ζωῆς ὄρον ἀνθρώπῳ προτίθημι* = θέτω ως ὄριο της ἀνθρώπινης ζωῆς τα εβδομήντα χρόνια.

2. σύνορο.

3. ὄρος, προϋπόθεση, μέτρο: *ἀριστοκρατίας ὄρος ἀρετῆ, ὀλιγαρχίας πλοῦτος* = προϋπόθεση της ἀριστοκρατίας εἶναι η ἀρετή, ἐνὸς της ὀλιγαρχίας ὁ πλοῦτος.

‡ **παράγ.** ὄρια (τά), ὄριος, ὀρίζω.

NE ὄρος (με τη σημ. 3).

[*ForF- + παρ. επίθ. -ος, συγγεν. με **λατ.** unvāre «ορίζω τα ὄρια ἐνός τόπου με ἀλέτρι» και *ἐρύω* «σύρω, τραβῶ (γραμμῆ)»].

ὀρρωδέω -ῶ ΡΗΜΑ

τρέμω ἀπό τὸ φόβο μου: *ὀρρωδῶ περὶ τῶ ἐμαυτοῦ σώματι* = τρέμω ἀπό τὸ φόβο μου για τη ζωή μου. = δέδοικα.

NE μόνο στη λόγ. φρ. *δεν ορρωδεῖ προ ουδενός.*

[**αβέβ.**].

ὀρύττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος εἶναι ὀρύσσω

Παρατ.	ὠρύττον
Μέλλ.	ὀρύξω
Αόρ.	ὠρύξα
Παρακ.	ὀρώρυχα
Υπερσ.	ὠρωρύχειν
Παθ. μέλλ.	ὀρυχίσομαι ὀρυχθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ὠρυξάμην
Παθ. αόρ.	ὠρύχθην
Παρακ.	ὀρώρυγμαι
Υπερσ.	ὀρωρύγμην ὠρωρύγμην

1. σχηματίζω λάκκο με τὸ σκάψιμο, σκάβω: *ἐὰν ὀρύξῃ τις παρὰ τὴν θάλασσαν* = εἰάν κάποιος σκάψει κοντά στη θάλασσα.

2. βγάζω κάτι ἔξω ἀπό τη γη με τὸ σκάψιμο, ἐξορύσσω.

3. θάβω.

‡ **παράγ.** ὀρυχή, ὀρυγή, ὄρυξις, ὄρυγμα, ὀρυκτός, **σύνθ.** διῶρυξ, τυμβωρύχος.

NE στο σύνθ. *ἐξορύσσω.*

[προθεμ. ὀ- + *ρυχ- «σκάβω», συγγεν. με **λατ.** runchō «εκχερσώνω»].

ὀρφανός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

ορφανός πατρός ὀρφανός = ορφανός ἀπὸ πατέρα.

‡ **παράγ.** ὀρφανεύω, ὀρφανία, ὀρφανίζω, **σύνθ.** ὀρφανοτρόφος, ὀρφανοτροφεῖον.

NE ορφανός.

[*ορφο- (ΙΕ *orbh-os) + παρ. επίθ. -ανός, συγγεν. με **λατ.** orbus «στερημένος, ορφανός», **αἰμ.** orb «ορφανός»].

ὀρχέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὠρχοῦμην
Μέλλ.	ὀρχήσομαι
Μέσ. αόρ.	ὠρχισάμην
Παθ. αόρ.	ὠρχήθην

χορεύω.

‡ **παράγ.** ὀρχηστής, ὀρχήστρα, ὄρχησις «χορός».

[**αβέβ.**, ἴσως συγγεν. με **αρχ. ινδ.** r̥gḥāyāti «τρέμω, πάλλομαι»].

ὀρχήστρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χώρος του αττικού θεάτρου, ὅπου ὁ χορός χόρευε ἢ στεκόταν.

NE ορχήστρα «σύνολο μουσικών οργάνων».
[παράγ. λ. ὀρχησ-(τήρ, ὁ < ὀρχέομαι) + παρ. επίθ. -τρα].

ὄς, ἦ, ὃ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. εισάγει δευτερεύουσα αναφορική πρόταση ο οποίος: οὗτος, ὃν εἶδες, Σωκράτης ἐστὶ = αυτός, τον οποίο είδες, είναι ο Σωκράτης.

2. στην αρχή της πρότασης λειτουργεί ως δεικτική αντωνυμία αυτός: καὶ ὃς εἶπεν = και αυτός είπε.

3. στη γενική πτώση του ουδ. ως επίρρημα οὗ **α.** όπου: εἰ γένοιο οὗ νῦν ἐγὼ εἶμι = εάν βρεθείς στη θέση όπου βρίσκομαι εγώ τώρα. **β.** ἔστιν οὗ κάπου, σε κάποιον τόπο.

[**IE** *yos, *ya, *yad-, που αντιστοιχεί στην **αρχ. ινδ.** αντων. yah, yā, yad και την **αρχ. περσ.** yō, yā, yat, **φρυγική** ios].

ὅσος, -η, -ον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. όταν εισάγει αναφορική πρόταση ὅσος: τοσαύτη παρασκευὴ ὅσῃν οὐδὲν ἄλλο ἔχει = τόση προετοιμασία ὅση δεν έχει τίποτε άλλο.

2. όταν εισάγει πλάγια ερώτηση πόσος: ὅρᾱς ὅση ἐστὶν ἡ θεῶν ἰσχύς; = βλέπεις πόση είναι η δύναμη των θεῶν;

3. όταν η αντωνυμία συνοδεύει επίθετα θετικού ή υπερθετικού βαθμού και στην ίδια πτώση με αυτά υπερβολικά: ἔλαβε χρήματα θαυμαστὰ ὅσα = πήρε υπερβολικῶς ἀπίστευτα χρηματικά ποσά.

4. όταν ακολουθείται από μόρια ὅσοσπερ ακριβῶς ὅσος, ὅσος.

NE ὅσος (με σημ. 1).

[ὄς + παρ. επίθ. -ος, **φ** ὄς, ἦ, ὃ].

ὄσπερ, ἦπερ, ὅπερ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

ο οποίος ακριβῶς, ο οποίος: Ἐρμιοκράτης, ὄσπερ καὶ ἔπεισε μάλιστα αὐτούς, τοιούτους δὴ λόγους εἶπεν = Ο Ερμιοκράτης, ο οποίος τους έπεισε περισσότερο από όλους, είπε κάπου τα ακόλουθα.

[**σύνθ. λ.** ὄς + περ].

ὅστις, ἦτις, ὃ τι ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. όταν εισάγει δευτερεύουσα αναφορική πρόταση ὅποιος: ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν = ὅποιος θέλει να με ακολουθήσει, να απαρνηθεί τον εαυτό του.

2. όταν εισάγει πλάγια ερώτηση ποιος: εἶπέ, ὄστις ὄδ' ἐστὶν = πες ποιος είναι αυτός εδώ.

3. ὅστισοῦν, ἦτισοῦν, ὅτιοῦν οποιοσδήποτε: εἶς ὄστισοῦν = ένας οποιοσδήποτε άνθρωπος.

4. επιρρηματικά ἐξ ὅτου (ενν. χρόνου) από τότε που...

[**σύνθ. λ.** ὄς + τις].

ὄστρακίζω ΡΗΜΑ

εξορίζω κάποιον (γράφοντας το όνομά του πάνω σε ὄστρακο, κεραμίδι).

παράγ. ὄστρακισμός.

NE στο σύνθ. εξοστρακίζω.

[παράγ. λ. ὄστρακ-ον + παρ. επίθ. -ίζω].

ὄστρακον, -άκου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πήλινο αγγείο.

2. θραύσμα πήλινου αγγείου, που συνήθως χρησιμοποιε στην πράξη του εξοστρακισμού.

3. καβούκι χελώνας ή κέλυφος στρειδιού.

παράγ. ὄστρακίζω, ὄστρακισμός, **σύνθ.** ὄστρακόμενος.

NE ὄστρακο (με τη σημ. 3).

[*οστ- (ὄστέον, ὄστ-ακός/ἄστακός), *οστρ- (ὄστρ-ακον, ὄστρ-εον) στη γενική σημ. «σκληρός, τραχύς»].

ὄστρεον, -έου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στρείδι.

[ομόρρ. με **φ** ὄστρακον].

ὅταν ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

εισάγει χρονικο-υποθετική πρόταση και εκφέρεται πάντοτε με υποτακτική ὅταν, ὅποτε.

NE ὅταν.

[**σύνθ. λ.** ὅτε + ἄν].

ὅτε ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. με οριστική αορ. ή παρατ. ὅταν: Καλλιξενος κατήλθε εἰς τὸ ἄστυ, ὅτε καὶ οἱ ἐκ Πειραιῶς κατήλθον = ο Καλλιξενος επέστρεψε στην πόλη ὅταν επέστρεψαν και οι εξόριστοι από τον Πειραιά.

2. με αιτιολογική σημ. καθῶς, αφού: ὅτε δὴ τοῦτο οὕτως ἔχει = αφού λοιπόν αυτό το πράγμα έτσι είναι.

3. ἔστιν ὅτε/ ἔσθ' ὅτε κάποτε, κάποιες φορές.

4. ὅτε κάποιες φορές, κάποτε: συχνά απαντά στο συνδυασμό ὅτε μέν... ὅτε δέ = ἄλλοτε μεν... ἄλλοτε δε...

[ουδ. ὄ (της ὄς, ἦ, ὃ) + παρ. επίθ. -τε].

ὄ τι & ὅ,τι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. ὅταν εισάγει πλάγια ερώτηση γιατί: ἦν μὴ φράσης ὄ τι... = αν δεν πεις γιατί...

2. ὄ τι μὴ εκτός: οὐ γὰρ ἦν κρήνη ὄ τι μὴ μία = δεν υπήρχε πηγή εκτός από μία.

3. ὄ τι + υπερθετικός βαθμός επιθέτου ή επιρρηματος ὅσο το δυνατόν πιο...: ὄ τι τάχιστα = ὅσο το δυνατόν πιο γρήγορα.

[ουδ. ὄ τι της αντων. ὄστις, ἦτις, ὄ τι].

ὄτι ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. ὅταν εισάγει ειδική πρόταση ὅτι, πως: ἠγγέλθη ὄτι Μέγαρα ἀφέστηκε = ανακοινώθηκε ὅτι τα Μέγαρα αποστάτησαν.

2. οὐχ ὄτι... ἀλλά / ἀλλὰ καί... ὄχι μόνο... ἀλλά καί...: οὐχ ὄτι μόνος ὁ Κρίτων ἐν ἡσυχίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ = ὄχι μόνο ο Κρίτων βρήκε την ησυχία του ἀλλά και οι φίλοι του.

3. ὅταν εισάγει αιτιολογική πρόταση επειδή.

NE ὅτι (με τη σημ. 1).

[ουδ. ὄ,τι της αντων. ὄστις].

οὐ ΜΟΡΙΟ

αρνητικό μόριο

δεν: οὐ βούλομαι ἐλθεῖν = δε θέλω να ἐρθω.
Ο τύπος οὐ μπαίνει πριν από λέξεις που αρχίζουν από σύμφωνο (οὐ λέγω). Ο τύπος οὐχ μπαίνει πριν από λέξεις που αρχίζουν από δασύ φωνήεν (οὐχ ὄρω = δε βλέπω), ενώ ο τύπος οὐκ πριν από λέξη με ψιλὸ φωνήεν (οὐκ ἐθέλω).

NE ου, αρνητ. μόριο μόνο σε κάποιες εκφράσεις, λ.χ. ναι ἢ ου.

[**αβέβ.**, πιθ. ηχομι. οὐ με προφορά ου].

οὐ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

γενική πτώση της προσωπ. αντωνυμίας ενικού γ' προσώπου. Η ονομαστική πτώση δε χρησιμοποιείται αυτού.

οὐ̅ ΕΠΙΡΡΗΜΑ ◀ ὄς, ἦ, ὄ.

οὐδαμοῦ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. πουθενά: οὐδαμοῦ γῆς = πουθενά στη γη.

2. με κανέναν τρόπο: ἄλλοθι οὐδαμοῦ = με κανέναν ἄλλον τρόπο.

NE ουδαμού (λόγ., με τη σημ. 1).

[οὐδαμά + παρ. επίθ. οὐ̅ (γεν. της αντων. ὄς, ἦ, ὄ σε επιρρηματική χρήση)].

οὐδαμῶς ΕΠΙΡΡΗΜΑ

με κανέναν τρόπο.

[**παράγ. λ.** οὐδαμά + παρ. επίθ. -ῶς].

οὐδὲ

1. ως σύνδεσμος ουδέ, ούτε, και δεν...

2. ως επίρρημα ούτε καν: ἃ πολλαχοῦ οὐδὲ βλαστάνειν δύναιτ' ἄν, ἐνθάδε καρποφορεῖ = αυτά που σε πολλά μέρη δε θα μπορούσαν ούτε καν να βλαστήσουν, ἐδῶ (στην Αττική) καρποφοροῦν κιάλας. οὐδ' εἰ γέγονεν ταῦτα οἶδα = δεν ξέρω ούτε καν αν ἐγέναν αυτά.

NE ουδέ.

[**σύνθ. λ.** οὐ + δέ].

οὐδεῖς, οὐδεμία, οὐδὲν ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. κανείς, κανείς δεν: οὐδεῖς οἶδεν εἰ = κανείς δεν ξέρει αν... οὐδὲν εἶπεν = δεν εἶπε τίποτε.

2. οὐδεῖς ὅστις οὐ ο καθένας

3. ουδέτερο ως επίρρημα οὐδὲν καθόλου.

NE ουδεῖς (ως λόγιο του κανείς, με σημ. 1).

[οὐδὲ εἷς, οὐδὲ μία, οὐδὲ ἓν].

οὐδέ πω ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ακόμα δεν: ἀφ' οὗ ἐγὼ Σωκράτει συνδιατρίβω, οὐδέπω τρία ἔτη ἐστίν = δεν είναι ακόμα τρία χρόνια από τότε που εγὼ συναναστρέφομαι το Σωκράτη.

[αρνητ. οὐδέ + πω].

οὐδεπώποτε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

αναφέρεται σε ένα γεγονός στο παρελθόν ποτέ ως τώρα (δεν): Πρωταγόρα οὐ διείλεγμα οὐδεπώποτε = ποτέ ως τώρα δεν ἐχω συζητήσει με τον Πρωταγόρα.

[**σύνθ. λ.** αρνητ. οὐδέ + πώποτε].

οὐδέτερος, -τέρα, -τερον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. ούτε ο ένας ούτε ο ἄλλος από τους δυο: τὸ μὲν πρῶτον Μήλιοι οὐδετέρων ἦσαν = στην

αρχὴ οι Μήλιοι δεν ἦταν ούτε των Αθηναίων ούτε των Λακεδαιμονίων (σύμμαχοι).

2. ουδέτερος.

NE ουδέτερος (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** αρνητ. οὐδέ + ἔτερος].

οὐκέτι & οὐκ ἔτι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

πλέον δεν...: οὐκέτι ἠπίσταν = πλέον δε δυσπιστούσαν.

[**σύνθ. λ.** οὐκ + ἔτι].

οὐκουν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

σε αρνητικές προτάσεις ασφαλῶς δεν...: οὐκουν ἠξίωσαν τὴν πόλιν στερίσκουν... = ασφαλῶς δε θεωρήσαν ἄξιο να αποστερήσουν τὴν πόλη από...

[**σύνθ. λ.** οὐκ + οὐ̅ν].

οὐκοῦν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. σε ερωτήσεις προδικάζει θετική απάντηση λοιπόν δεν...; δεν είναι ἔτσι; οὐκοῦν σωφροσύνη σωφρονοῦσιν; = λοιπόν, οι ἄνθρωποι γίνονται σώφρονες με τη σωφροσύνη, δεν είναι ἔτσι;

2. σε καταφατικές προτάσεις ασφαλῶς λοιπόν: οὐκοῦν, εἰ ταῦτα ἀληθῆ, πολλὴ ἐλπίς ἀφικόμενῳ οἷ ἐγὼ πορεύομαι = ασφαλῶς λοιπόν, αν αυτά ἀληθεύουν, υπάρχει μεγάλη ἐλπίδα γι' αὐτόν που φτάνει ἐκεῖ ὅπου πηγαίνω εγὼ.

[**σύνθ. λ.** οὐκ + οὐ̅ν].

οὐ μέντοι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. ὅμως δεν...: ἐπολιόρκουν, οὐ μέντοι εἶλόν γε = τους πολιορκούσαν, ὅμως δεν τους κυρίευσαν.

2. σε ευθείες ερωτήσεις, ὅταν αναμένεται καταφατική απάντηση οὐ μέντοι...; δεν είναι ἔτσι;

[οὐ μέν + τοι].

οὐ̅ν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. ασφαλῶς: εἰ δ' ἔστιν, ὥσπερ οὐ̅ν ἔστιν, θεὸς ὁ Ἔρωτας... = αν ὁ Ἔρωτας είναι, ὅπως ασφαλῶς είναι, τότε είναι θεός...

2. λοιπόν: καὶ σὺν οὐ̅ν ἡμῖν δίκαιος εἶ ἀντιχαρίζεσθαι = και ἐσύ λοιπόν είναι δίκαιο να ανταποδώσεις σε μας τη χάρη.

3. συντίθεται με ἀόριστες αντωνυμίες ἢ επιρρημάτα, λ.χ. ὅστισοῦν = οποιοσδήποτε. ὁπωσοῦν = με οποιονδήποτε τρόπο.

[**αβέβ.**]

οὐ̅πω & οὐ̅πω ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ακόμα δεν: κρήναι οὐ̅πω ἦσαν αὐτόθι = δεν υπήρχαν ἀκόμη βρύσες ἐκεῖ.

[οὐ̅ + πω].

οὐ̅ς, ὠτός, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτί: ἔωθεν πολλὰ αὐτῷ συνῆ καὶ παρεῖχον τὰ ὄτα = από το πρῶτῳ ἤμουν μαζί του και εἶχα τα αυτιά μου τεντωμένα (για να μη χάσω λέξη ἀπ' ὅ,τι ἔλεγε).

NE ους (λόγ., σε συγκεκριμένες φρ., λ.χ. τείνω εὐήκοον ους).

[*ὄφατος > *ὄατος > ὄτος (συναίρεση αο > ω), ονομ. οὖς < *ὄFς· την **IE** βάση αποτελεί ένα *auso-, που εμφανίζεται ως **λιθ.** ausis «αφτί» και **λατ.** auris < *ausis, ενώ στο **αρμ.** ukh «αφτί» έχουμε το -κ του ἀκ-οη].

οὐσία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. περιουσία: *εἰ ἐκεκτῆμην οὐσίαν* = εἴν διέθετα περιουσία.

2. η ουσία.

NE ουσία (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *ὄντ- (μτχ. του εἶμι) + παρ. επίθ. -ία > *ὄνοσία > οὐσία].

οὔτε ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

οὔτε.

• συνήθως επαναλαμβάνεται μέσα στην πρόταση οὔτε... οὔτε...

NE οὔτε.

[**σύνθ.** οὔ + τε].

οὔτοι & οὔτοι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

πράγματι δεν..., δεν... φυσικά: *οὔτοι δὴ τὸ πλοῖον ἀφίκεται* = δεν έχει έρθει φυσικά το πλοίο.

[**σύνθ. λ.** οὔ + βεβαιωτ. τοι].

οὔτος, αὐτή, τοῦτο ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

δεικτική για άμεση δείξη

1. αυτός: *οἰκοῦσι δ' οὔτοι πρὸς βορέαν τοῦ Σκόμβρου ὄρους* = κατοικούν αυτοί βόρεια του βουνού Σκόμβρου.

2. τοῦτο + γενική σε αυτό το σημείο...: *κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλεως* = σε αυτό το σημείο της ακρόπολης.

3. ως επίρρημα ταῦτα γι' αυτόν το λόγο: *ταῦτ' ἐγὼ ἔσπευδον* = γι' αυτόν το λόγο εγώ βιαζόμουν.

4. ως επίρρημα τοῦτο μέν... τοῦτο δέ... = αφενός... αφετέρου, εν μέρει... εν μέρει...

[δεικτ. αντων./άρθρο ὁ, ἡ, τό + ένθημα -υ- (πβ. **αὔ** «πάλιν», **λατ.** autem «πάλιν») + παρ. επίθ. επιθέτων -τος, -τη, -το].

οὔτως ΕΠΙΡΡΗΜΑ

τροπικό

1. έτσι, με αυτόν τον τρόπο: *οὔτως ἐγένετο ἡ στρατεία* = έτσι έγινε η εκστρατεία.

2. οὔτως + επίθετο ἢ επίρρημα τόσο, τόσο πολύ: *οὔτως ἄνους* = τόσο ανόητος.

NE οὔτως (λόγ., με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** οὔτος + παρ. επίθ. -ως].

ὀφείλημα, -ήματος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

οφειλή, χρέος.

[**παράγ. λ.** ὀφείλω + παρ. επίθ. -ημα].

ὀφείλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὄφειλον
Μέλλ.	ὀφειλήσω
Αόρ. α'	ὀφείλησα
Αόρ. β'	ὄφελον

Παθ. αόρ.	ὀφειλήθη
Παθ. αόρ.	ὀφειλήθη
Παρακ.	ὀφείληκα
Υπερσ.	ὀφειλήκειν

1. χρωστώ: *τί ὀφείλω;* = τι χρωστώ;

2. ως δικανικός όρος οφείλω να δώσω, επισύρω επάνω μου: *εὐθύνας ὄφειλον. ὀφείλω ζημίαν.*

3. ὀφείλω + απαρέμφατο πρέπει να..., οφείλω να...: *ὁ λόγος οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι* = ο λόγος δεν πρέπει να λέγεται με κάθε λεπτομέρεια.

• ο τύπος του αορ. β' ὄφελον χρησιμοποιείται για να εκφράσει αυτό που έπρεπε να γίνει, αλλά δεν έγινε μακάρι να: *εἰ γὰρ ὄφελον οἱ πολλοὶ οἴοι τ' εἶναι τὰ μέγιστα ἀγαθὰ ἐργάζεσθαι* = μακάρι οι πολλοί να ήταν ικανοί να προξενήσουν τα μεγαλύτερα αγαθά.

παράγ. ὀφειλέτης, ὀφειλή, ὀφειλημα.

NE οφείλω (με τις σημ. 1, 3).

[*οφελ- + παρ. επίθ. -ιω > ὀφείλω, **ὀφλισκάνω**].

ὀφθαλμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μάτι.

παράγ. ὀφθαλμιάω, ὀφθαλμηδόν, **σύνθ.** ὀφθαλμοφανής, ἐνοφθαλμιζομαι, ἐνοφθαλμισμός.

NE οφθαλμός (ως λόγιο για το μάτι, κυρίως στην έκφραση *οφθαλμόν αντί οφθαλμού*).

[*okw- (συγγεν. του **λατ.** oculus και ὄπ-ωπα, που είναι ποιητικός παρακείμενος του ὄραω) + παρ. επίθ. -αλ + παρ. επίθ. -μός· το ὀφθ- αντιστοιχεί στο **αρχ. ινδ.** áksi «μάτι», κατά τον τρόπο που το ks στο **αρχ. ινδ.** ksindí «μιαραίνομαι» αντιστοιχεί στο φθ- του φθ-ίνω].

ὄφης, -εως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φίδι.

NE ὄφης (λόγιο για το φίδι).

[*οφι-, συγγεν. με *εχι- (ἔχιδνα), **IE** *og^{wh1-}, **αρχ. ινδ.** áhi «φίδι», **αρχ. περσ.** aži- «φίδι», **αρμ.** iz «φίδι»].

ὄφλημα, -ήματος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πρόστιμο που επιβάλλεται σε δίκη.

[**παράγ. λ.** *ὄφλε- (πβ. ὄφ(ε)λον < ὀφείλω / ὀφλισκάνω) + παρ. επίθ. -μα].

ὀφλισκάνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὀφλίσκανον
Μέλλ.	ὀφλήσω
Αόρ. β'	ὄφλον
Παρακ.	ὄφληκα
Υπερσ.	ὀφλήκειν

1. χρωστώ (χρησιμοποιείται για κάποιον που καταδικάστηκε να πληρώσει πρόστιμο): *ὀφλισκάνω χιλίας δραχμίας* = χρωστώ χίλιες δραχμές.

2. (δίκη) ὀφλισκάνω χάνω μια δίκη, καταδικάζομαι: *θανάτου δίκην ὀφλισκάνω* = κατα-

δικάζομαι σε θάνατο. δώρων ὄφλον = καταδικάστηκαν για δωροδοκία. γραφὰς ἢ ἐπιβολὰς ὄφλον = ἔχασαν δίκες (δηλαδή καταδικάστηκαν) που αφορούσαν δημόσια αδικήματα ή πρόστιμα. ὀφλόντων δὲ αὐτῶν... = όταν αυτοί καταδικάστηκαν...

3. επισύρω επάνω μου την κατηγορία για κάτι αρνητικό: μοχθηρίαν ὄφληκα = επέσυρα επάνω μου την κατηγορία ότι είμαι μοχθηρός. [*ὄφ(ε)λ- (πβ. ὄφλ-εῖν, ὄφελ-ον) + παρ. επίθ. -(ι)σκ + παρ. επίθ. -άνω ίσως το ὄφελ-ον < ὀπί (= ἐπί) + ἔλ- < εἶλον].

ὄφρῦς, -ύος, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φρυδί.

παράγ. ὄφρυδιον, ὄφρυώδης, ὄφρυοίς, **σύνθ.** ὄφρυσκίος, ἔξωφρυωμένος.

NE φρυδί.

[προθεμ. *ὄ- + *φρυ-, πβ. **αρχ. ινδ.** bhrūh «φρυδί», αρχ. μακεδονικό ἀβροῦτες ὄφρῦς· ίσως αρχικά *ὄπ-φρῦς, όπου ὄπ- < *ok^w- του ὄπ-ωπα και το φρυ- ως β' συνθετ. στο **αγγλ.** eye-brow και το **γερμ.** Augebrauen].

ὄχληρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὄχληρότερος
Υπερθετικός	ὄχληρότατος

ενοχλητικός.

[**παράγ. λ.** ὄχλέ-ω (< ὄχλος + -έω) + παρ. επίθ. -ρός].

ὄχλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ὄχλος, άτακτο πλήθος, μάζα: οἱ τοιοῦτοι ὄχλοι = αυτές οι απειθαρχητες μάζες.

2. με πολιτική σημ. ο ὄχλος, το πλήθος της κατώτατης τάξης του λαού.

3. ενόχληση, αναστάτωση: μάταιον ὄχλον τοὺς περὶ τούτων λόγους ἐνόμισαν = θεώρησαν τους λόγους για τα θέματα αυτά άσκοπη ενόχληση.

NE ὄχλος (με τη σημ. 1).

[ίσως *ὄχ- (< ἔχω «μεταφέρω» < *Fεχ- «κινώ, μεταφέρω») + παρ. επίθ. -λος].

ὄχυρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὄχυρότερος
Υπερθετικός	ὄχυρότατος

για τόπους δυνατός, ασφαλής: χωρίον ὄχυρόν καταλαμβάνω = καταλαμβάνω κάποια ασφαλή θέση.

παράγ. ὄχυρότης, ὄχύρωμα, ὄχύρωσις, ὄχυρωτικός, ὄχυρόω, **σύνθ.** ἀνώχυρος.

NE οχυρός.

[ὄχυρός και ἔχυρός (με διπλό φωνηεντισμό) < *σεχ- (ἔχω «συγκρατώ, εμποδίζω», πβ. ἔχμα «φράγμα, εμπόδιο») + παρ. επίθ. -υρός· ταυτίζεται ακριβώς με **αρχ. ινδ.** sáhuṛi «νικητής, ισχυρός» και **γοτθ. sigis** «νίκη»].

ὀψὲ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

αργά: ὀψὲ ἦν = ἦταν αργά. ὀψὲ τῆς ἡμέρας ἐναυμάχησαν = αργά το απόγευμα έκαναν ναυμαχία.

παράγ. ὀψιμος, **σύνθ.** ὀψιμαθής.

NE ψες.

[*οψ- < πρόθ./επίρρ. ὀπι «μετά, πίσω» (πβ. ὄπι-σθεν) + -έ, που δεν έχει ερμηνευτεί].

ὀψιμαθής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που έχει καθυστερήσει να μάθει κάτι: ὀψιμαθής τῆς ἀδικίας.

NE οψιμαθής (λόγ.).

[**σύνθ. λ.** ὀψέ + *μαθ- (ἔ-μαθ-ον < μανθάνω) + παρ. επίθ. -ής].

ὄψιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὄψιαίτερος
Υπερθετικός	ὄψιαίτατος

που συμβαίνει αργά στην ημέρα, στο χρόνο κτλ., ὀψιμος: ὅταν ἔαρ ὄψιον γένηται... = ὅταν η άνοιξη αργίσει να έρθει...

ὄψις, -εως, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εξωτερική όψη ή εμφάνιση προσώπου ή πράγματος: οὐκ εἰκὸς τὰς ὄψεις τῶν πόλεων ἢ τὰς δυνάμεις μᾶλλον σκοπεῖν = δεν είναι λογικό να προσέχουμε πιο πολύ την εξωτερική εμφάνιση των πόλεων και όχι τη δύναμή τους.

2. θέαμα.

3. όραση.

4. στον πληθ. αἱ ὄψεις τα μάτια: τὸ κάλλος πάντων τὰς ὄψεις εἶλκε ἐπ' αὐτόν = η ομορφιά του τραβούσε τα μάτια όλων πάνω του.

5. η θέαση, η ενεργεια του να βλέπει κανείς: λυπηρὸς τῇ ὄψει = δυσάρεστος ως προς το να τον βλέπει κανείς.

NE όψη (με τη σημ. 1).

[*οπ- (ὄπ-ωπα) + παρ. επίθ. -σις].

ὄψον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μαγειρεμένο φαγητό (κυρίως κρέας ή ψάρι) που συνοδεύεται με κρασί και ψωμί.

2. στους Αθηναίους, η πιο μεγάλη τους λιχουδιά ψάρι.

3. ιχθυοπωλείο: εἰς τοῦτον ἀφῖγμαι = φτάνω στο ιχθυοπωλείο.

παράγ. ὀψάριον, ὀψάομαι, ὄψημα, **σύνθ.** ὀψωνέω, ὀψώνιον, ὀψωνίζομαι.

NE ψάρι (< αρχ. ὀψάριον υποκορ. του ὄψον). [**αβέβ.**, ίσως **παράγ. λ.** του ἔψω «ψήνω», **αρμ.** e'p'em «ψήνω»].

ὀψωνέω -ῶ ΡΗΜΑ

αγοράζω κυρίως ψάρια, άλλες λιχουδιές ή, γενικότερα, τρόφιμα: ὀψωνῶ καρκίνους = αγοράζω καβούρια.

NE ψωνίζω (αρχ. ὀψωνίζομαι).

[**παράγ. λ.** ὄψ-ον + παρ. επίθ. ὠνέ-ομαι > ὀψωνέομαι, από όπου ενεργητ. ὀψωνέω].

Π

Π, π, πεῖ ή **πί**, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δέκατο ἔκτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

- ως αριθμητικό σύμβολο: π' = 80, αλλά π = 80.000.

πάγη, -ης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παγίδα.

παράγ. ή παγίς, -ίδος «παγίδα».

[πάγ-ος < πάγ- (πήγ-νυ-μι)].

παγκράτιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αγώνας πάλης και πυγμαχίας μαζί: Ὀλύμπια ἐγένοντο... οἷς Ἀνδροσθένης παγκράτιον ἐνίκα = ἔγιναν Ολυμπιακοί Αγώνες... στους οποίους ο Ανδροσθένης νίκησε στο παγκράτιο.

ΝΕ παγκράτιο.

[**παράγ. λ.** παγκρατής + παρ. επίθ. -ιον].

πάγος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βράχος, λόφος: Ἄρειος πάγος = λόφος, στην Αθήνα, αφιερωμένος στον Ἄρη όπου συνεδρίαζε το ανώτατο δικαστήριο, ο Ἄρειος Πάγος.

παράγ. παγετός, πάγιος «συμπαγής», **σύνθ.** παγετώδης.

ΝΕ πάγος «νερό σε παγωμένη μορφή».

[πάγ- < πήγ-νυ-μι].

πάγχερστος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που είναι για τα πάντα χρήσιμος. ≠ ἄχρηστος.

[**σύνθ. λ.** πᾶν + χρηστός (**παράγ.** χρήμαι + παρ. επίθ. -τός)].

παιάν, ἄνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ευχαριστήριο ὕμνος στον Απόλλωνα.

2. πολεμικό εμβατήριο.

παράγ. παιανίζω.

ΝΕ παιάνας (με τη σημ. 2).

[*παιάFων, αβέβ. ετυμ.].

παιανίζω ΡΗΜΑ

ψάλλω παιάνη, ευχαριστήριο ὕμνο ή πολεμικό εμβατήριο: παιανίσαντες ἐπήσαν αὔθις = και αφού ἔψαλαν πολεμικό εμβατήριο, επιτέθηκαν πάλη.

ΝΕ παιανίζω.

[**παράγ. λ.** παιάν + παρ. επίθ. -ίζω].

παιδαγωγέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρακ.	πεπαιδαγωγήκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	παιδαγωγήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπαιδαγωγήθην

ανατρέφω και εκπαιδεύω ένα παιδί, γενικά εκπαιδεύω.

ΝΕ παιδαγωγώ.

[**παράγ. λ.** παιδαγωγός + παρ. επίθ. -έω].

παιδαγωγός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αυτός που αναλαμβάνει την ανατροφή και την εκπαίδευση παιδιών.

- στην Αθήνα δούλος που συνόδευε το παιδί στο σχολείο.

παράγ. παιδαγωγεῖον, παιδαγωγέω, παιδαγωγία, παιδαγωγικός.

ΝΕ παιδαγωγός «ειδικός στην παιδική αγωγή».

[**σύνθ. λ.** παῖς + ἄγω].

παιδευσις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εκπαίδευση: Ἐλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδεύσεως τῆς ἡμετέρας μετέχοντας = (η Αθήνα με τον πολιτισμό της συνετέλεσε ὥστε) να ονομάζονται Ἕλληνες ὅσοι παίρνουν τη δική μας εκπαίδευση.

2. ὄργανο εκπαίδευσης, σχολείο: ξυνελών τε λέγω τὴν πᾶσαν πόλιν τῆς Ἑλλάδος παιδευσιν εἶναι = και με δυο λόγια, ολόκληρη η πόλη (η Αθήνα) είναι το σχολείο της Ελλάδας.

ΝΕ παιδεύση (λόγ., με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** παιδεύω + παρ. επίθ. -σις].

παιδεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπαιδεύον
Μέλλ.	παιδεύσω
Αόρ.	ἐπαιδεύσα
Παρακ.	πεπαιδεύκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	παιδεύσομαι
Παθ. μέλλ.	παιδευθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπαιδευσάμην
Παθ. αόρ.	ἐπαιδεύθην
Παθ. παρακ.	πεπαιδεύμαι

1. ανατρέφω και διδάσκω παιδιά.

- γενικά εκπαιδεύω και καθοδηγώ: οἱ Ὀμήρου ἐπαινέται λέγουσιν ὡς τὴν Ἑλλάδα πεπαιδευκεν οὗτος ὁ ποιητής = οἱ θαυμαστές του Ομήρου λένε ὅτι αυτός ο ποιητής ἔχει εκπαιδεύσει την Ελλάδα.

2. μέση φωνή παιδεύομαι στέλνω το παιδί μου στο σχολείο, και γενικότερα φροντίζω για την εκπαίδευση κάποιου: οἷς ἡγεμόνας πόλεως (εἶναι) ἐπαιδεύσασθε = αυτοί τους οποίους εκπαιδεύσατε για ηγέτες της πόλης.

3. σφροονίζω κάποιον, τον διορθώνω.

παράγ. παιδεία, παιδευσις, παιδευτής, **σύνθ.** ἀπαιδευτος.

ΝΕ παιδεύω «ταλαιπωρώ, κουράζω, βασανίζω».

[**παράγ. λ.** παῖς, παιδ-ός + παρ. επίθ. -εύω].

παιδιά, -ᾶς, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παιχνίδι, διασκέδαση: παιδιὰ καὶ οὐ σπουδὴ = παιχνίδι και ὄχι σοβαρή ασχολία.

ΝΕ παιδιά «αθλοπαιδιά».

[**παράγ. λ.** παῖς (παιδός) + παρ. επίθ. -ιά].

παιδιόθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

από την παιδική ηλικία, από παιδί.

[**παράγ. λ.** παιδίον-ν (πβ. ἐκ παιδίου / παιδίων «από την παιδική ηλικία») + παρ. επίθ. -θεν].

παιδοτριβής, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δάσκαλος της γυμναστικής.

‡ **παράγ.** παιδοτριβέω.

[**σύνθ. λ.** παῖς + τριβή].

παίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπαιζον
Μέλλ.	παιξοῦμαι
Αόρ.	ἔπαισα
Παρακ.	πέπαικα
Παθ. παρακ.	πέπαισμαι

1. παίζω. 2. αστειεύομαι. ≠ σπουδάζω «σοβαρολογώ».

NE παίζω (με τις σημ. 1, 2).

[*παFιδς- (< *παF)- + παρ. επίθ. -jω > *παῖδ-jω > παίζω].

παῖς, παιδός, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. γιος ἢ κόρη, παιδί.

2. ἄνθρωπος σε παιδική ηλικία, παιδί: *δὴλον τοῦτό γε ἦδη καὶ παιδί* = αυτό πια είναι φανερό και σε ένα παιδί.

3. δούλος, υπηρέτης.

‡ **παράγ.** παιδεύω, παίζω, παίγνιον, **σύνθ.** παιδοτριβής, παιδονόμος.

NE παιδί (με τις σημ. 1, 2).

[*παFιδς- (< *παF-) > παῦς και παῖς].

παίω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπαιον
Μέλλ.	παίσω & παιήσω
Αόρ.	ἔπαισα
Παρακ.	πέπαικα
Μέσ. αόρ.	ἔπαισάμην
Παθ. αόρ.	ἔπαισθην

χτυπώ, πληγώνω κάποιον: *παίει με ροπάλω* = με χτυπά με το ρόπαλο. *παίω τινὰ εἰς τὸν μηρὸν* = πληγώνω κάποιον στο μηρό. = τύπτω, πλήττω, βάλλω.

[*παF + παρ. επίθ. -jω].

πάλαι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. πριν από πολύ καιρό, παλιά: *πάλαι ποτέ* = κάποτε, τα παλιά τα χρόνια. ≠ νῦν, σήμερα.

2. ως επίθετο οἱ πάλαι καὶ οἱ νῦν = οι παλιοί (ἄνθρωποι) και οι σημερινοί.

3. από ώρα, εδώ και ώρα: *ἄρτι ἢ πάλαι ἤκεις ἐξ ἄγρου;* = τώρα μόλις ἤρθες από την εξοχή ἢ εδώ και ώρα;

‡ **παράγ.** παλαιός, παλαιότης.

[*παλ- (ἴσως συγγεν. με *τῆλε* «μακριά», πβ. βοιωτ. *πῆλυ* = τηλοῦ «μακριά») + -αι, όπως *χαμ-αί, κατ-αί* = *κατά*].

παλαιός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	παλαιότερος & παλαιότερος
Υπερθετικός	παλαιότατος & παλαιάτατος

1. αυτός που έχει γίνει ἢ κατασκευαστεί πριν από πολύ καιρό: *τριήρεις παλαιαὶ καὶ καιναὶ* = παλιές και καινούριες τριήρεις.

2. για πρόσωπα αυτός που ἔζησε πριν από πολλά χρόνια: *οἱ πάνυ παλαιοὶ ἄνθρωποι* = οι πολύ παλιοί ἄνθρωποι. *Μίνως παλαιάτατος ὢν ἀκοῆ ἴσμεν* = ο Μίνωας είναι ο πιο παλιός (αρχαίος) από όσους γνωρίζουμε ἐξ ακοῆς (έχουμε ακουστά).

3. ως επίρρημα τὸ παλαιὸν ἄλλοτε, παλιά.

NE παλαιός (λόγ.) & παλιός (με σημ. 1, 2).

[☞ *πάλαι* + παρ. επίθ. -ός].

παλαιόστρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τόπος όπου ασκούσαν στην πάλι με την επίβλεψη ειδικών δασκάλων.

‡ **παράγ.** παλαιστρίτης «θεός προστάτης της παλαιόστρας».

NE παλαιόστρα.

[**παράγ. λ.** *παλαίω* + παρ. επίθ. -(σ)τρα].

παλαίω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπάλαιον
Μέλλ.	παλαίσω
Αόρ.	ἐπάλαισα

παλεύω.

‡ **παράγ.** παλαιόστρα, παλαιστής, **σύνθ.** διαπάλη, ἀντίπαλος.

NE παλεύω.

[**αβέβ.**, πιθ. συγγεν. με *πάλλω*].

πάλιν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. τοπικά πίσω: *πάλιν δίδωμι/ἀποδίδωμι* = δίνω πίσω, ξαναδίνω.

2. χρονικά ξανά: *πάλιν ἐξ ἀρχῆς* = ξανά από την αρχή.

NE πάλι (με τη σημ. 2).

[ἴσως αρχικά ουσ. *πάλις «επιστροφή» (πέλομαι, πόλος), αιτιατ. *πάλιν, πβ. *δωρεάν*].

Παλλάς, -άδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἡ θεά Αθηνά.

[θηλ. του *πάλλαξ*, ὁ = *πάλληξ*, ὁ «ἔφηβος», **α-βέβ. ετυμ.**, σύμφωνα με την αρχ. παράδοση < *πάλλω*].

παλτόν, -οῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δόρυ ἢ ακόντιο.

[ουσιαστικοπ. του *παλτός* < *πάλ-λω* + παρ. επίθ. -τός].

πάμφορος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

πολύ γόνιμος: *πάμφορος χώρα* = πολύ γόνιμη γη.

[**σύνθ. λ.** *πᾶν* + *φέρω*].

Παναθήναια, -αίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γιορτή που τελούσαν οι Αθηναίοι προς τιμήν της θεάς Αθηνάς.

‡ **παράγ.** παναθηναϊκός, παναθηναϊσταί.

[**σύνθ. λ.** *πᾶν*- + *Ἀθήναια* «παλιό όνομα των Παναθηναίων»].

πανδημει ΕΠΙΡΡΗΜΑ

όλοι μαζί, πάνδημοι: Λακεδαιμόνιοι πανδημει έστράτευσαν = οι Λακεδαιμόνιοι εκστράτευσαν με συμμετοχή όλου του λαού.

[**παράγ. λ.** πάνδημος + παρ. επίθ. -ει].

πάνδημος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

κοινός, στον οποίο συμμετέχει όλος ο λαός: πάνδημος άγων.

παράγ. πανδήμιος, πανδημία, πανδημει.

NE πάνδημος (λόγ.).

[**σύνθ. λ.** πᾶς + δήμος].

πανηγυρικός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πανηγυρικότερος
Υπερθετικός	πανηγυρικότατος

αυτός που έχει σχέση με εορταστική συγκέντρωση: οί πανηγυρικοί ὄχλοι = οι πανηγυριστές.

- εορταστικός: λόγος ὁ πανηγυρικός και ως ουσιαστ. ὁ πανηγυρικός = λόγος που εκφωνούσαν σε μια δημόσια γιορτή ή συγκέντρωση, όπως π.χ. στους Ολυμπιακούς Αγώνες.

NE πανηγυρικός.

[**παράγ. λ.** πανήγυρις + παρ. επίθ. -ικός].

πανήγυρις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συγκέντρωση όλου του λαού (συνήθως για να τιμηθεί ένας θεός ή ήρωας): ή τῶν Ἑλλήνων ἐν Ὀλυμπία πανήγυρις = η συγκέντρωση των Ελλήνων στην Ολυμπία.

παράγ. πανηγυρίζω, πανηγυρικός, πανηγυρικῶς.

NE πανηγύρι «εορταστική συγκέντρωση».

[**σύνθ. λ.** πᾶν + ἄγυρις (αιολ. αντί ἀγορά < ἀγείρω)].

παννύχιος, -ιος, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που διαρκεί όλη τη νύχτα: παννύχιοι χοροί.

[**παράγ. λ.** παννυχ-ίς + παρ. επίθ. -ιος].

παννυχίς, -ίδος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γιορτή που διαρκεί όλη τη νύχτα: παννυχίδα ποιήσουσιν, ήν ἄξιον θεάσασθαι = θα κάνουν ολονυχτία (προς τιμήν της θεάς Αρτέμιδος), που αξίζει να τη δει κανείς.

παράγ. παννυχίζω, παννύχιος.

NE παννυχίδα.

[**σύνθ. λ.** πᾶν + νύξ, όπου το -χ αντί -κ (νυκτός < νύξ), ίσως από νυχ-θήμερον].

παντάπασι(ν) ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. εντελώς: παντάπασι ῥάδιον = εντελώς εύκολο.

2. σε καταφατικές απαντήσεις αναμφιβόλως.

[**σύνθ. λ.** ίσως *παντάπας / *παντάπαν, δοτ. πληθ. παντάπασι «για όλους ή για όλα, εντελώς»].

πανταχοῦ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

παντού: οὐδαμοῦ και πανταχοῦ = πουθενά και παντού. πανταχοῦ τῆς γῆς = παντού, σε όλη τη γη.

NE πανταχοῦ στη φρ. πανταχοῦ παρών.

[**παράγ. λ.** *πανταχός-ς (πᾶς, παντ-ός + -αχός, πβ. μον-αχός) + παρ. επίθ. -οῦ].

πάντη ΕΠΙΡΡΗΜΑ

προς όλες τις κατευθύνσεις, παντού: κύκλω δὲ αὐτοῖς πάντη πολλαὶ πόλεις πολέμοι ἦσαν = και παντού, γύρω γύρω, ήταν πολλές πόλεις εχθρικές προς αυτούς.

[**παράγ. λ.** πᾶς, παντ-ός + παρ. επίθ. -η].

παντοδαπός, -ή, -όν ΕΠΙΘΕΤΟ

ο κάθε είδους: πολλοί και παντοδαποί = πολλοί και κάθε είδους άνθρωποι. = παντοῖος.

παράγ. παντοδαπῶς.

[**παράγ. λ.** πᾶς, παντ-ός + παρ. επίθ. -δ-απός, κατά το ἡμε-δ-απός].

παντοῖος, -οία, -οῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

ο κάθε είδους: λέγει πολλὰ και παντοῖα = λέει πολλά και διάφορα.

παράγ. παντοῖως.

[**παράγ. λ.** πᾶς, παντ-ός + παρ. επίθ. -οῖος].

πάντως ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. με κάθε τρόπο: πάντως προπηλακίει σε = θα σε εξευτελίσει με κάθε τρόπο.

2. οπωσδήποτε, εξάπαντος: εἰ δὴ δεῖ γε πάντως = αν λοιπόν είναι οπωσδήποτε απαραίτητο.

NE πάντως «όμως, παρ' όλα αυτά».

[**παράγ. λ.** πᾶν, παντ-ός + παρ. επίθ. -ως].

πάνυ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. πολύ: πάνυ ὀλίγοι = πολύ λίγοι.

2. οὐ πάνυ καθόλου δεν...: οὐ πάνυ τι μανθάνω = καθόλου δεν καταλαβαίνω.

3. σε απαντήσεις βεβαιότατα, αναμφιβόλως.

4. ὁ πάνυ = ο πασίγνωστος: ὁ πάνυ Περικλῆς.

[**παράγ. λ.** πᾶς / πᾶν + παρ. επίθ. -υ, που είναι ανερωμήνευτο (κατά το εὔ;)].

παπαῖ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑ

1. ως έκφραση θλίψης ή πόνου αλίμονο, ποπό! φεῦ, παπαῖ! = αχ, ποπό!

2. ως έκφραση έκπληξης μπα!: παπαῖ, οἶον λέγεις! = μπα, τι λες! (☞ **βαβαί**).

πάππος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παππούς.

παράγ. παπῶς.

NE πάππος (λόγ.).

[ηχομιμητ. λ. της παιδικής γλώσσας με εμφατικό διπλασιασμό του π].

παρὰ ΠΡΟΘΕΣΗ

A. με γενική προσώπου εκ μέρους, από τον...: ταῦτα παρὰ σοῦ ἐμάθομεν = αυτά τα μάθαμε από σένα.

- *παρ' ἑαυτοῦ* = από μόνος του, με τη δική του θέληση.

B. με δοτ. προσώπου κοντά σε κάποιον: *οἱ Περσῶν παῖδες παιδεύονται παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις* = τα παιδιά των Περσῶν εκπαιδεύονται κοντά σε δημόσιους δασκάλους.

- *οἱ παρ' ἐμοί* = οι άνθρωποί μου, οι συγγενείς μου.

Γ. με αιτιατική δηλώνει

1. κίνηση προς (το μέρος κάποιου προσώπου): *Ἵωνες δὲ ἐπεμπον ἀγγέλους παρὰ Κῦρον* = και οι Ἵωνες ἐπέστειλαν ἀπεσταλμένους στον Κύρο. *ἐπεμψεν ἀγγελον ἐς Φάρσαλον παρὰ τοὺς ἐπιτηδείους* = ἐπέστειλε ἀγγελιαφόρο στους φίλους του στα Φάρσαλα.

2. κίνηση παράλληλα με κάτι ή κοντά σε κάτι: *παρὰ τὴν Βαβυλῶνα δεῖ παριέναι* = πρέπει να περάσει κανείς δίπλα από τη Βαβυλῶνα.

3. αντίθετα με: *παρὰ τὸν νόμον/παρὰ τὸ δίκαιον* = αντίθετα με το νόμο / με το δίκαιο.

- *παρὰ δύναμιν* = πάνω από τις δυνάμεις μου. ≠ *κατὰ δύναμιν*.

4. πλην, εκτός από...: *οὐκ ἐστι παρὰ ταῦτα ἄλλα* = εκτός από αυτά δεν υπάρχουν άλλα.

- εκφράσεις *παρὰ μικρόν/παρ' ὀλίγον/παρὰ βραχὺ παρὰ λίγο, λίγο ἔλειψε να...*: *παρὰ μικρόν ἦλθεν ἀποθανεῖν* = παρὰ λίγο να πεθάνει. *παρὰ πολὺ με μεγάλη διαφορά: ἐνίκησαν οἱ Κερκυραῖοι παρὰ πολὺ*.

5. σε σύγκριση με...: *χειμῶν μειζῶν παρὰ τὴν καθεστηκυῖαν ὥραν* = δυνατότερο κρύο σε σύγκριση με την εποχή.

6. εξαιτίας ή χάρη σε...: *οὐ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ ῥώμην... ὅσον παρὰ τὴν ἡμετέραν ἀμέλειαν* = όχι τόσο χάρη στη δύναμή του... όσο εξαιτίας της δικής μας αδιαφορίας.

7. κατά τη διάρκεια: *παρὰ τὸν βίον ἅπαντα* = σε ὅλη τη διάρκεια της ζωής.

- εκφράσεις *παρ' ἡμέραν / ἡμέραν παρ' ἡμέραν* = μέρα παρὰ μέρα. *παρὰ μίαν* = κάθε δεύτερη μέρα.

Δ. ως α' συνθετικό δηλώνει

1. κίνηση από..., προς: π.χ. *παραλαμβάνω*.

2. στάση ή κίνηση κοντά σε πρόσωπο ή πράγμα: π.χ. *πάρειμι, παρέρχομαι*.

3. αντίθετα με κάτι: π.χ. *παρασπονδῶ*.

4. σύγκριση: π.χ. *παραβάλλω*.

5. κάτι που γίνεται εσφαλμένα, λάθος: π.χ. *παραβλέπω*.

NE παρὰ (με τη σημ. Γ3).

[*παρ-, *περ- (περί), *πρ- (πρός) **IE** αρχής].

παραβαίνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **βαίνω**

1. δεν τηρώ ένα νόμο, μια συμφωνία κτλ., παραβαίνω: *παραβεβασμένοι ὄρκοι* = ὄρκοι που έχουν παραβιαστεί.

2. προχωρώ, παρουσιάζομαι: *παραβαίνω πρὸς τὸ θέατρον* = παρουσιάζομαι στους θεατές, για να μιλήσω.

☞ **παράγ.** παράβασις, παραβάτης.

NE παραβαίνω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** παρὰ + βαίνω].

παραβάλλω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **βάλλω**

1. ρίχνω κάτι μπροστά σε κάτι: *παραβάλλω τοῖς ἵπποις φορβήν* = ρίχνω στα ἄλογα χόρτο.

2. μέση φωνή παραβάλλομαι

α. θέτω / εκθέτω τον εαυτό μου σε κίνδυνο: *οὐκ ἴσα παραβαλλόμενοι εἰς τὸν κίνδυνον ἔμεν* = ριψοκινδυνεύοντας ὄχι ἐξίσου (με τους ἄλλους) προχωρούμε.

β. συγκρίνω: *πρὸς ποῖον κτῆμα παραβαλλόμενος φίλος ἀγαθὸς οὐκ ἂν πολλῶ κρείττων φανείη;* = με ποια περιουσία αν συγκριθεῖ ο καλὸς φίλος δε θα φανεί πολὺ ἀνώτερος;

3. στρέφω, γυρίζω κάτι προς τα πλάγια: *παραβάλλω τῷ ὀφθαλμῷ* = ρίχνω πλάγια βλέμματα. *παραβαλὼν τὴν κεφαλὴν καὶ ἀκούσας, ἔφη* = αφού ἐστρεψε το κεφάλι και ἀκούσε, εἶπε.

4. ως ἀλληλοπαθές πλησιάζω: *ὅταν παραβάλλωσιν ἑαυτοὺς ἀλλήλοις οἱ τε ἄρχοντες καὶ οἱ ἀρχόμενοι* = ὅταν θα συναντιοῦνται οἱ ἀρχοντες και οἱ ἀρχόμενοι.

☞ **παράγ.** παραβολή «αντιπαραβολή», **σύνθ.** ἀπαράβλητος.

NE παραβάλλω (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** παρὰ + βάλλω].

παραγγέλλω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **ἀγγέλλω**

1. δίνω διαταγή: *ὁ στρατηγὸς παρήγγειλε τῇ στρατιᾷ δὴν ἂν λάβωσι κτείνειν* = ο στρατηγὸς ἔδωσε διαταγή στο στρατό να σκοτώσουν ὅποιον συλλάβουν.

2. γενικά δίνω εντολή ή παρακινώ: *παρηγγελάμεν οὐκ ἂν ἀλλήλοις ἦκειν ὡς πρῶαίτατα* = παρακινήσαμε λοιπόν ο ἕνας τον ἄλλο να φτάσουμε ὅσο γίνεται πιο πρῶα (στη φυλακή ὅπου ἦταν ο Σωκράτης).

☞ **παράγ.** παραγγελία, παράγγελμα.

NE παραγγέλλω (λόγ.) και παραγγέλλω «κάνω μια παραγγελία».

[**σύνθ. λ.** παρὰ + ἀγγέλλω].

παραγίνομαι PHMA

Για τους χρόνους ☞ **γίνομαι**

1. παρευρίσκομαι, εἶμαι παρὼν κάπου: *παραγίνομαι ἐν τοῖς ἀγῶσι* = εἶμαι παρὼν στους αγώνες.

2. βοηθώ, παραστέκομαι κάποιον: Ἀθηναῖοι ναυσί τε καὶ στρατιᾷ παρεγένοντο ἐπὶ τοὺς Χαλκιδεῖς = οἱ Ἀθηναῖοι βοήθησαν με πλοία και με στρατό τους Χαλκιδεῖς.

3. παρουσιάζομαι, φτάνω: ἐν τρισὶν ἡμέραις παραγίγνονται εἰς ταύτην τὴν κώμην = σε τρεις μέρες φτάνουν σε αυτό το χωριό. παρεγένοντο αἱ νῆες = έφτασαν τα πλοία.

[σύνθ. λ. παρά + γίνομαι].

παράγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. οδηγώ, οδηγώ έξω από έναν τόπο.

2. μεταφορικά οδηγώ κάποιον σε λάθος δρόμο, τον παραπλανώ, τον εξαπατώ: ψεύδεσιν ἡμᾶς παράγουσιν = μας εξαπατούν με ψέματα. ἀπάτη παράγεσθε ὑπ' αὐτῶν = με δόλιο τρόπο παραπλάνασθε από αυτούς.

- για πράγματα διαστρέφω, αλλάζω κάτι με κακό τρόπο: παράγω τοὺς νόμους = αλλάζω τους νόμους όπως με συμφέρει.

☞ παράγ. παραγωγή.

NE παράγω «παράγω ένα προϊόν, κατασκευάζω, δημιουργώ».

[σύνθ. λ. παρά + ἄγω].

παραγωγή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μετακίνηση: τοῖς πλοίοις ἐχρήσαντο εἰς παραγωγὴν = χρησιμοποίησαν τα πλοία για να μετακινήσουν το στρατό.

2. παραπλάνηση, εξαπάτηση: τῆς ἀπάτης τῆ παραγωγῆ = εξαιτίας της παραπλάνησης που προκάλεσε η απάτη.

NE παραγωγή (λ.χ. αγροτική ή ενός προϊόντος).

[παράγ. λ. παράγω + παρ. επιθ. -ῆ].

παράδειγμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σχέδιο, πρότυπο: ἐξεργάσαντο ναὸν τοῦ παραδείγματος κάλλιον = κατασκεύασαν ένα ναό ωραιότερο από το πρότυπο.

2. παράδειγμα: παράδειγμα λαμβάνω παράτινος = παίρνω παράδειγμα από κάποιον. παραδείγμα δίδωμι = δίνω παράδειγμα.

☞ παράγ. παραδειγματίζω, σύνθ. ἀπαρδειγματίστος.

NE παράδειγμα (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. παρά + δείγμα].

παράδεισος, -εῖσου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

περιφραγμένος κήπος: παράδεισος μέγας ἀγρίων θηρίων πλήρης καὶ δασὺς παντοίων δένδρων = μεγάλος κήπος γεμάτος άγρια θηρία και κατάφυτος με κάθε είδους δέντρα.

NE παράδεισος (με τη θρησκευτική σημ.).

[αρχ. πέρσ. δάν. pairi-daēza = περί-τοιχος «φράχτης»].

παραδέχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δέχομαι

1. δέχομαι κάτι από κάποιον, το παραλαμβάνω: Κύρος ἄνδρα ἔταξε παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα γράμματα = ο Κύρος τοποθέτησε έναν άνδρα για να παραλαμβάνει τις επιστολές που έφεροναν.

- δέχομαι ως κληρονομιά: παραδέχομαι τὴν ἀρχὴν = παίρνω την εξουσία με κληρονομικό δικαίωμα.

2. αναλαμβάνω να κάνω κάτι: παρεδέξατο Χαρίνῳ τῷ προδότη ταῦτά πράττειν = ανέλαβε να κάνει τα ίδια με αυτά που έκανε ο Χαρίνος ο προδότης.

3. δέχομαι κάτι όπως είναι, το παραδέχομαι.

☞ παράγ. παραδοχή.

NE παραδέχομαι (με τη σημ. 3).

[σύνθ. λ. παρά + δέχομαι].

παραιτέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	παρητούμην
Μέλλ.	παραιτήσομαι
Αόρ.	παρητησάμην
Παρακ.	παρήτημαι

1. ζητώ να μου κάνουν μια χάρη, παρακαλώ κάποιον για κάτι: παραιτούμαι ἡμᾶς μὴ θορυβεῖν = ζητώ να μου κάνετε τη χάρη να μη διαμαρτύρεστε. παραιτούμαι μηδὲν τούτων δρᾶν = παρακαλώ να μην κάνετε τίποτε από αυτά.

2. παρακαλώντας αποτρέπω κάτι δυσάρεστο: παραιτούμαι τὴν ὀργήν.

3. παραιτώ κάτι, το απορρίπτω, αρνούμαι: τὴν Προδίκου τοῦδε διαίρεσιν τῶν ὀνομάτων παραιτούμαι = τη διάκριση των λέξεων που κάνει ο Πρόδικος την απορρίπτω.

☞ παράγ. παραιτήσις, σύνθ. ἀπαραιτήτος.

NE παραιτούμαι «εγκαταλείπω μια επιδίωξη».

[σύνθ. λ. παρά + αἰτέομαι].

παραίτησις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θερμή παράκληση.

NE παραίτηση «απόσυρση, εγκατάλειψη ενός σκοπού, μιας θέσης κτλ.».

[παράγ. λ. παραιτέομαι + παρ. επιθ. -σις].

παρακαλέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ καλέω -ῶ

1. καλώ κάποιον σε βοήθεια: παρακαλῶ τινὰ σύμμαχον = καλώ κάποιον ως σύμμαχο. 2. προσκαλώ κάποιον: παρακαλῶ τινὰ ἐπὶ τὸ βῆμα = προσκαλώ κάποιον να ανεβεί στο βήμα.

3. παρακινώ, προτρέπω κάποιον: παρακαλῶ τινὰ εἰς μάχην = παρακινώ κάποιον να λάβει μέρος στη μάχη.

☞ παράγ. παράκλησις.

NE παρακαλώ «υποβάλλω παράκληση».

[σύνθ. λ. παρά + καλέω].

παρακαταθήκη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ό,τι παραδίδεται σε κάποιον για να το φυλάξει: *δέχομαι παρακαταθήκην χρυσίου* = παραλαμβάνω χρυσά νομίσματα για να τα φυλάξω. *τοὺς νόμους ἔχετε παρὰ τῶν ἄλλων ὥσπερ εἰ παρακαταθήκην* = ἔχετε παραλάβει τους νόμους από τους άλλους σαν να είναι κάτι που σας το παραδίδουν για να το φυλάξετε.

NE παρακαταθήκη.

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *καταθήκη*].

παρακατατίθημι PHMA

Για τους χρόνους ☞ **τίθημι**

μέση φωνή παρακατατίθεμαι παραδίδω, εμπιστεύομαι κάτι σε κάποιον: *παρακατατίθεμαι παῖδας διδασκάλους* = εμπιστεύομαι τα παιδιά στους δασκάλους.

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *κατατίθεμαι*].

παρακινέω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ☞ **κινέω** -ῶ

1. προκαλώ ταραχές, διαταράσσω την τάξη: *παρακινῶ τὰ πράγματα* = προκαλώ ταραχές στο καθεστώς της πολιτείας.

2. αμετάβατο ταράζομαι, χάνω την ψυχραιμία ή τη λογική μου: *νουθετείται ὡς παρακινῶν* = τον συμβουλεύουν, επειδή δεν ξέρει τι κάνει.

NE παρακινῶ (λ.χ. σε αρνητικές ενέργειες, ξεσηκώνω).

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *κινέω*].

παρακολουθέω -ῶ PHMA

1. ακολουθῶ, πηγαίνω από πίσω ή συνοδεύω κάποιον/κάτι: *παρηκολούθει αὐτοῖς ἢ ἔχθρα παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων* = τους συνόδευε η εχθρότητα των Λακεδαιμονίων. = ἔπομαι. ≠ ἡγέομαι.

2. προσέχω, παρακολουθῶ.

NE παρακολουθῶ (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *ἀκολουθέω*].

παραλλάττω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **ἀλλάττω**

ο κοινός τύπος είναι *παραλλάσσω*

1. αντικαθιστώ το ένα με το άλλο, το εναλλάσσω: *ὑποδήματα παρηλλαγμένα* = παπούτσια που έχουν φορέσει το δεξί στο αριστερό πόδι και αντίστροφα.

2. αλλάζω κάτι λίγο, το παραλλάζω: *μίαν μόνον συλλαβὴν παραλλάττω*.

3. διαφέρω: *παραλλάττω ἀπὸ τινος* = διαφέρω από κάτι.

• ως πρόσωπο οὐ σμικρὸν παραλλάττει = δεν είναι μικρή η διαφορά.

☞ **παράγ.** παραλλαγή.

NE παραλλάσσω / παραλλάζω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *ἀλλάττω*].

παραλογίζομαι PHMA

Για τους χρόνους ☞ **λογίζομαι**

1. δε λογαριάζω σωστά, κάνω λάθος στο μέτρο.

2. με λανθασμένα συμπεράσματα προσπαθώ να εξαπατήσω κάποιον: *ἀπάτη τινὲ παραλογίζομαι τινά* = με κάποιο τέχνασμα εξαπατώ κάποιον.

☞ **παράγ.** παραλογισμός.

NE παραλογίζομαι «δεν ενεργῶ σύμφωνα με τη λογική κτλ.».

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *λογίζομαι* «απαριθμῶ»].

παραλύω PHMA

1. λύνω κάτι και το αφαιρώ: *παραλύω τὰ πηδάλια τῶν νεῶν* = αφαιρώ τα πηδάλια των πλοίων.

2. παύω, αφαιρώ από κάποιον ένα αξίωμα: *Δαρεῖος παραλύει τῆς στρατηγίας Μαρδόνιον* = ο Δαρεῖος παύει από στρατηγὸ το Μαρδόνιο.

3. προκαλώ αδυναμία: *παραλύω τὸ σῶμα τροφῆς ἀποχῆ* = αδυνατίζω το σώμα με την αποχή από την τροφή. *παραλελυμένοι καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς* = εξαντλημένοι και στο σώμα και στην ψυχή.

☞ **παράγ.** παράλυτος, παράλυσις, παραλυσία.

NE παραλύω (με τη σημ. 3, ως αμετάβ.).

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *λύω*].

παραμένω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **μένω**

1. μένω κοντά σε κάποιον.

• μένω πιστός σε κάποιον: *ἐπιδεικνύω οἰκέτας ἐθέλοντας παραμένειν* = παρουσιάζω ως παράδειγμα δούλους που θέλουν να παραμείνουν πιστοί (στον κύριό τους).

2. παραμένω, μένω στη θέση μου: *ἐμὸν διάδοχόν τινα πέμπειν, ὡς ἀδύνατός εἴμι παραμένειν* = να στείλετε κάποιον να με διαδεχτεί, γιατί είναι αδύνατον να μείνω στη θέση μου.

3. διατηρούμαι, αντέχω: *παραμένει ἡ πολιτεία* = διατηρούνται τα πολιτικά δικαιώματα.

☞ **παράγ.** παραμονή, παραμόνιμος.

NE παραμένω (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** *παρά* + *μένω*].

παραμυθέομαι -οῦμαι PHMA

1. συμβουλεύω, παρακινῶ: *πῶς οὖν αὐτοὺς παραμυθησόμεθα προθύμους εἶναι;* = πώς θα τους παρακινήσουμε λοιπόν να δείξουν προθυμία;

2. παρηγορῶ: *παραμυθοῦμαι τινά λόγους* = παρηγορῶ κάποιον με λόγια.

3. ανακουφίζω, μετριάζω κάτι δυσάρεστο: *παραμυθεῖται ὁ οἶνος τὴν τοῦ γήρως δυσθυμίαν* = το κρασί μετριάζει τη μελαγχολία των γηρατειών.

☞ **παράγ.** παραμυθία, παραμύθιον, παραμυθητικός.

[**σύνθ. λ.** παρά + μυθέομαι].

παραμυθία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ενθάρρυνση, προτροπή, παρότρυνση.

2. παρηγοριά.

ΝΕ παραμυθία (λόγ., με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** παραμυθέομαι + παρ. επίθ. -ία].

παράνομος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. παράνομος.

2. στο αττικό δίκαιο **α.** παράνομα γράφω προτείνω μέτρο ή ψήφισμα ασύμφωνο με τους ισχύοντες νόμους ή αντισυνταγματικό. **β.** παρανόμων γράφομαι τινα καταγγέλλω κάποιον ότι προτείνει παράνομα μέτρα (η καταγγελία αυτή λεγόταν γραφή παρανόμων).

παρασάγγης, -ου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

περσικό μέτρο μήκους, ίσο με τριάντα στάδια.

ΝΕ στη λόγ. φρ. απέχει παρασάγγας.

[**περσ.** δάν., **περσ.** farsang με ιων. ψίλωση].

παρασκευάζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **σκευάζω**

1. προετοιμάζω: παρασκευάζω στρατείαν = προετοιμάζω εκστρατεία.

2. προμηθεύω: παρασκευάζω τῆ νηὶ οἶνον καὶ ἄλφιστα = προμηθεύω το πλοίο κρασί και κριθαρένιο αλεύρι.

3. μέση φωνή παρασκευάζομαι

α. ετοιμάζω κάτι για να το χρησιμοποιήσω εγώ: παρασκευάζομαι τὸ ναυτικόν.

β. προετοιμάζομαι: παρεσκευάζοντο ὡς ναυμαχήσοντες/ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν = προετοιμάζονταν για τη ναυμαχία.

• παθ. φωνή ὡς παρεσκευάστο = όταν οι προετοιμασίες είχαν τελειώσει.

παράγ. παρασκευάσμαι, παρασκευή, **σύνθ.** ἀπαρασκευος, ἀπαρασκευάστος.

ΝΕ παρασκευάζω (με τη σημ. 1) & παρασκευάζομαι (με τη σημ. 3β).

[**σύνθ. λ.** παρά + σκευάζω].

παρατείνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τείνω**

1. απλώνω κάτι κατά μήκος, το εκτείνω: παρατείνω τὴν φάλαγγα παρὰ τὰς κώμας = εκτείνω τη φάλαγγα προς την πλευρά των χωριών.

2. αυξάνω τη χρονική διάρκεια: παρατείνω τοὺς λόγους = μιλάω περισσότερο (από όσο προβλεπόταν).

3. ως αμετάβατο εκτείνομαι κατά μήκος ἡ νῆσος τὸν λιμένα παρατείνουσα... ποιεὶ τοὺς εἰσπλους στενοὺς = το νησί, καθώς εκτείνεται κατά μήκος του λιμανιού, κάνει στενές τις εισόδους πλοίων.

παράγ. παράτονος, παράτασις.

ΝΕ παρατείνω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** παρά + τείνω].

παρατίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τίθημι**

1. προσφέρω, παραθέτω: παρετίθεσαν ἐπὶ τὴν τράπεζαν κρέα = παρέθεσαν (έβαλαν) κρέατα στο τραπέζι.

2. γενικά παρουσιάζω κάτι: παρατιθέασιν αὐτοῖς ἀναγινώσκειν ποιήματα = τους παρουσιάζουν ποιήματα να διαβάσουν.

3. μέση φωνή παρατίθεμαι **α.** βάζω κάτι μπροστά ἡ κοντά σε μένα ἡ σε κάποιον άλλον: τράπεζαν παρατίθεμαι = βάζω τραπέζι για να φάω μόνος μου ἡ με άλλους. **β.** παραδίδω σε κάποιον κάτι που μου ανήκει = παρατίθεμαι τὰ χρήματα παρὰ τινα = παραδίδω τα χρήματα σε κάποιον.

παράγ. παράθεσις, παραθήκη.

ΝΕ παραθέτω (με τις σημ. 1, 2).

[**σύνθ. λ.** παρά + τίθημι].

παρατυγχάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τυγχάνω**

1. τυχαίνει να βρίσκομαι κάπου: παρατυγχάνω τῆ μάχῃ = τυχαίνει να είμαι παρών στη μάχη. λαβόντες ὃ τι ἐκάστω παρέτυχεν ὄπλον = αρπάζοντας όποιο όπλο τύχαινε να βρισκεται μπροστά στον καθένα.

2. τὸ παρατυγχάνον/τὸ παρατυχόν ό,τι απαιτεῖ κάθε φορά η περίσταση: ποιεῖν τὸ παρατυγχάνον ἀεὶ.

[**σύνθ. λ.** παρά + τυγχάνω].

παραντίκα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. ευθύς αμέσως, παρευθύς. = παραχρήμα.

2. με άρθρο δηλώνει το προσωρινό, το στιγμιαίο: αὶ παραντίκα ἡδοναί = οι απολαύσεις της στιγμής.

[**σύνθ. λ.** παρά + αντίκα].

παραχρήμα ΡΗΜΑ

1. παρευθύς: εἰ μὴ παραχρήμα, ἀλλ' ὀλίγον ὑστερον = αν όχι αμέσως, λίγο αργότερα. = παραντίκα.

2. με άρθρο δηλώνει το προσωρινό, το στιγμιαίο: ἡ παραχρήμα ἀνάγκη = η ανάγκη της στιγμής, η άμεση ανάγκη.

• ἐκ τοῦ παραχρήμα = εκ του προχείρου, χωρίς προετοιμασία.

ΝΕ στη φρ. αυθωρεὶ και παραχρήμα (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** παρά + χρήμα < παρὰ τὸ χρήμα «στην άμεση χρήση και διάθεση, αμέσως»].

παραχωρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **χωρέω** -ῶ

1. παραμερίζω: παραχωρῶ τινι τῆς ὁδοῦ = παραμερίζω, αφήνω το δρόμο ανοιχτό για να περάσει κάποιος.

2. υποχωρῶ, υποτάσσομαι σε κάποιον ἡ κάτι: παραχωρῶ τῷ νόμῳ.

3. παραδίδω, παραχωρώ κάτι: *Φιλίππω κατὰ τὰς συνθήκας Ἀμφιπόλεως παρακεχωρήκαμεν* = παραχωρήσαμε στο Φίλιππο την Αμφίπολη, σύμφωνα με τις συμφωνίες.

¶ **παράγ.** παραχωρητέον, παραχώρησις, παραχωρητικός.

NE παραχωρώ (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** παρά + χωρέω].

πάρειμι (A) PHMA

Για τους χρόνους ¶ **εἶμι**

1. εἶμαι παρών: *πάρειμι ἐν ταῖς συνοουσίαις* = εἶμαι παρών στις συγκεντρώσεις των φίλων. ≠ ἄπειμι (εἶμι) «απουσιάζω, εἶμαι απών».

2. εἶμαι κοντά σε κάποιον για να τον βοηθήσω: *πάρειμί τι* = παραστέκομαι, βοηθώ κάποιον.

3. ἔχω φτάσει σε... ή ἔχω έρθει από...: *Ὀλυμπίαζε πάρειμι* = ἔχω φτάσει στην Ολυμπία. *Φίλιππος ἐκ Θράκης πάρεστι* = ο Φίλιππος έχει έρθει από τη Θράκη.

4. για πράγματα υπάρχω: *φόβος παρῆν* = υπήρχε φόβος.

5. για χρόνο ή παρούσα ήμερα = η σημερινή ήμερα.

• ως επίρρημα τὸ παρόν = το τώρα. *ἐν τῷ νῦν παρόντι καὶ ἐν τῷ ἔπειτα* = στον παρόντα χρόνο και τον μετέπειτα, τώρα και έπειτα.

6. ως πρόσωπο *πάρεστί μοι* = (κάτι) εξαρτάται από μένα.

NE στη μετοχή παρών, παρούσα, παρόν (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** παρά + εἶμι].

πάρειμι (B) PHMA

Για τους χρόνους ¶ **εἶμι**

1. περνῶ δίπλα από κάτι: *δεῖ παριέναι σε παρὰ Βαβυλῶνα* = πρέπει να περάσεις έξω από τη Βαβυλώνα.

2. έρχομαι, παρουσιάζομαι: *εἶπεν μὴ πρότερον παριέναι ἡμᾶς ἕως ἂν αὐτὸς κελεύσῃ* = εἶπε να μην έρθουμε πριν μας δώσει αυτός την εντολή. *παρήει οὐδείς* = δεν παρουσιάστηκε κανείς (για να μιλήσει).

[**σύνθ. λ.** παρά + εἶμι].

παρελαύνω PHMA

Για τους χρόνους ¶ **ἐλαύνω**

περνῶ έφιππος δίπλα από κάτι: *παρελαύνω τὰς τάξεις* = έφιππος περνῶ δίπλα από τη στρατιωτική παράταξη.

NE παρελαύνω.

[**σύνθ. λ.** παρά + ἐλαύνω].

παρέρχομαι PHMA

Για τους χρόνους ¶ **ἔρχομαι**

1. περνῶ δίπλα από κάτι.

• *παρήλθεν ὁ κίνδυνος ὥσπερ νέφος* = πέρασε ο κίνδυνος όπως περνάει το σύννεφο (χωρίς να μας αγγίξει).

2. υπερέχω, εἶμαι ανώτερος: *τοὺς λόγους τὰ ἔργα παρέρχεται* = τα έργα είναι ανώτερα από τα λόγια.

3. ξεφεύγω: *παρέρχομαι τὸν νόμον* = δε με πιάνει ο νόμος.

4. μπαίνω μέσα: *παρέρχεται βία εἰς τὴν πόλιν* = (ο στρατός) μπαίνει στην πόλη με τη χρήση βίας.

5. παρουσιάζομαι κάπου για να μιλήσω: *εἰς τὴν ἐκκλησίαν παρέρχομαι* = παρουσιάζομαι στη συνέλευση των πολιτών για να μιλήσω.

NE παρέρχομαι (λόγ.).

[**σύνθ. λ.** παρά + ἔρχομαι].

παρέχω PHMA

Για τους χρόνους ¶ **ἔχω**

A. 1. δίνω, παρέχω, χορηγώ: *πληρώματα ἡ πόλις παρέχει* = η πόλη δίνει ναύτες.

2. για πράγματα προξενώ: *πόνον παρέχει τι* = κάτι προξενεί κόπο.

3. παρέχω έμαντόν θέτω τον εαυτό μου στη διάθεση κάποιου: *παρέχουσι δὲ εαυτοὺς τοῖς ἄρχουσι χρῆσθαι, ἦν τι δέωνται* = και είναι στη διάθεση των αρχόντων για να τους χρησιμοποιήσουν, αν υπάρχει κάποια ανάγκη.

• φαίνομαι, παρουσιάζομαι ως...: *παρέχω ἐαυτὸν εὐπειθῆ τοῖς ἄρχουσι* = παρουσιάζομαι πειθαρχικός στους άρχοντες.

B. μέση φωνή παρέχομαι

1. παραχωρώ κάτι από αυτά που μου ανήκουν, το παρέχω: *παρέχομαι ὄπλα*.

2. παράγω: *ποταμὸς παρέχεται κροκοδείλους*.

3. για άλλα πράγματα δείχνω: *παρέχομαι προθυμίαν*.

4. παρουσιάζω κάποιον ή κάτι: *παρέχομαι τινα μάρτυρα* = παρουσιάζω κάποιον ως μάρτυρα στο δικαστήριο.

NE παρέχω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** παρά + ἔχω].

παρθενών, -ώνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. στην ποίηση ο χώρος του σπιτιού όπου έμεναν τα ανύπαντρα κορίτσια.

2. ὁ Παρθενών ο ναός της Αθηνάς στην Ακρόπολη της Αθήνας.

NE Παρθενώνας (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** παρθένος + παρ. επιθ. -ών].

παρίημι PHMA

Για τους χρόνους ¶ **ἵημι**

1. παραλείπω: *παρῆς ταῦτα, βαδιοῦμαι πρός...* = παραλείποντας αυτά (τις λεπτομέρειες) θα προχωρήσω προς...

• παραμελῶ να κάνω κάτι.

2. για χρονικό διάστημα αφήνω να περάσει: *ἔνδεκα ἡμέρας παρέντες* = αφού άφησαν να περάσουν έντεκα ημέρες.

3. αφήνω, παραδίδω: *Ταῦτα ἠγοῦμαι. Εἰ δέ τω ἄλλως δοκεῖ, παρίημι αὐτῷ τὴν ἀρχήν* = Αυτά θεωρώ (σωτήρια για την πόλη). Αν όμως κάποιος άλλος έχει άλλη γνώμη, παραδίδω την εξουσία σ' αυτόν.

• μέση φωνή παρίεμαι εγκαταλείπω: *παρίεμαι τὴν συμμαχίαν.*

4. αφήνω κάποιον να περάσει: *οἱ παρεκελεύοντο ὅπως μὴ παρήσουσιν ἐς τὴν Ἑλλάδα τοὺς βαρβάρους* = αυτοί (τους) παρότρυναν να μην αφήσουν τους βαρβάρους (τους Πέρσες) να περάσουν στην Ελλάδα.

[**σύνθ. λ.** *παρά + ἴημι*].

παρίστημι PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **ἴστημι**

1. στήνω / τοποθετώ κάποιον ή κάτι κάπου κοντά: *παρέστησέ τινα τῶν οἰκετῶν φυλάττειν* = τοποθέτησε (εκεί) κοντά έναν από τους υπηρέτες για να φυλάει.

2. βάζω σε κάποιον μια σκέψη, μια ιδέα, του την εμπνέω: *παρίστημι ἐλπίδας τῇ πόλει* = κάνω τους πολίτες να έχουν ελπίδες.

3. αποδεικνύω: *παρίστημί τι πολλοῖς τεκμηρίοις* = αποδεικνύω κάτι με πολλά πειστήρια.

4. παθ. φωνή αμετάβ. παρίσταμαι **α.** παραστέκομαι για να βοηθήσω: *οὐ παρέστη οὐδ' ἐβοήθησε τῷ τούτου νείει* = δεν παραστάθηκε ούτε βοήθησε το γιο αυτού (του ανθρώπου). **β.** για γεγονότα, καταστάσεις παρουσιάζομαι: *ἐάν χρεία παραστή* = εάν παρουσιαστεί ανάγκη.

παράγ. παραστάσεις, παραστάτης, παραστατέω.

NE στη φρ. *παρίσταται ανάγκη* (με σημ. 4β).

[**σύνθ. λ.** *παρά + ἴστημι*].

παροράω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ⚡ **ῶράω -ῶ**

αμελώ, παραμελώ: *Ἀρχίδαμος ἐδήιον Ἀρκαδίαν... οἱ δὲ Ἀρκάδες ταῦτα πάντα παρεῶρων* = ο Αρχίδαμος ληλατούσε την Αρκαδία... οι Αρκάδες όμως έδειχναν αμέλεια για όλα αυτά.

παράγ. παρόραμα.

[**σύνθ. λ.** *παρά + ῶράω*].

παρρησιάζομαι PHMA

Παρατ.	ἐπαρρησιαζόμεν
Μέλλ.	παρρησιασόμαι
Αόρ.	ἐπαρρησιασάμην
Παρακ.	πεπαρρησιασάμην
με ενεργ. σημ.	«έχω πει (κάτι) με παρρησία»

μιλώ με παρρησία, με θάρρος: *ἂ γινώσκω πάντα πεπαρρησιασάμην* = αυτά που πιστεύω τα έχω πει όλα με παρρησία.

[**σύνθ. λ.** *παρρησία* (< *πᾶν + ῥήσις*) + παρ. επίθ. -άζομαι].

πᾶς, πᾶσα, πᾶν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. όταν αναφέρεται σε ένα πρόσωπο ή πράγμα ολόκληρος, όλος: *πᾶσα ἡ δύναμις* = ολόκληρη η (στρατιωτική) δύναμη. *πάντες οἱ ἄνθρωποι* = όλοι οι άνθρωποι.

2. όταν αναφέρεται σε ένα πρόσωπο ή πράγμα ανάμεσα σε πολλά καθέννας, κάθε: *πᾶς Ἑλλήν* = κάθε Έλληνας. *πᾶσα ἀνθρώπου ψυχὴ* = κάθε ψυχὴ ανθρώπου.

3. με αριθμητικά εν όλω, συνολικά: *οἱ πάντες εἶς καὶ ἐνενήκοντα* = εν όλω ενενήντα ένας (άνδρες).

σύνθ. πάνσοφος, παννύχιος, πάνδημος.

NE *πας, πάσα, παν* (λόγ., με τη σημ. 2). [**παν(τ)-, IE* αρχής].

πάσχω PHMA

Παρατ	ἔπασχον
Μέλλ.	πέισομαι
Αόρ.	ἔπαθον
Παρακ.	πέπονθα
Υπερσ.	ἐπεπόνθειν

1. παθαίνω: *ἂ πάσχοντες ὑφ' ἐτέρων ὀργίζεσθε, ταῦτα τοῖς ἄλλοις μὴ ποιεῖτε* = αυτά που όταν τα παθαίνετε από άλλους οργίζεστε, να μην τα κάνετε στους άλλους.

• εκφράσεις *κακῶς πάσχω* = είμαι σε κακή κατάσταση. *εὖ πάσχω* = είμαι σε καλή κατάσταση.

2. μου συμβαίνει κάτι: *καί τι ἔφη γελοῖον παθεῖν* = και είπε ότι του συνέβη κάτι κωμικό.

παράγ. πάθος, πάθησις, πάθημα, πένθος.

NE *πάσχω* (λόγ.).

[**παθ-* + παρ. επίθ. -σχω < -σχω, ηλειακό *πάσχω*, χωρίς σαφή ετυμ.].

πατάσσω PHMA

Μέλλ.	πατάξω
Αόρ.	ἐπάταξα

Οι άλλοι χρόνοι από τα τύπω & πλήττω

χτυπώ: *πατάξας καταβάλλω αὐτόν* = αφού τον χτύπησα, τον ρίχνω κάτω. *πάταξον μέν, ἄκουσον δέ* = χτύπησέ με, αλλά άκουσέ με (είπε ο Θεμιστοκλής στον Ευρυβιάδη).

• *πατάσσω τὴν θύραν* χτυπώ την πόρτα. = κόπτω τὴν θύραν, κρούω τὴν θύραν.

NE *πατάσσω* (λόγ.).

[**παταγ-* (πβ. *πάταγ-ος*) + παρ. επίθ. -jω].

πατήρ, πατρός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πατέρας.

• στον πληθυντικό *οἱ πατέρες* = οι πρόγονοι.

παράγ. πατρικός, πάτριος, **σύνθ.** πατράδελφος, ἀπάτωρ, εὐπατρίδης.

NE *πατέρας*.

[πατήρ, **αρχ. ινδ.** pitār-, **αρχ. περσ.** pitar-, **λατ.** pater κ.ά.].

παύλα, -ης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παύση, τέλος: *παύλα κακῶν* = τέλος των συμφορών. ≠ ἄρχή.

ΝΕ παύλα «παύση» (γραμματική).

[*παν- (παύω) + παρ. επίθ. -λα, **αβέβ. ετυμ.**].

παύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπανον
Μέλλ.	παύσω
Αόρ.	ἔπανσα
Παρακ.	πέπανκα
Μέσ. μέλλ.	παύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπανσάμην
Παθ. μέλλ.	παυ(σ)θήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπαύ(σ)θην
Παθ. παρακ.	πέπανμαι
Παθ. υπερσ.	ἐπεπαύμην

1. σταματώ κάτι: *παύω τὸν λόγον* = τελειώω, ολοκληρώνω την ομιλία μου. *παύω τὸν νόμον* = καταργώ το νόμο.

2. εμποδίζω κάποιον να συνεχίσει μια δραστηριότητα: *παύω τινὰ τῆς ἀρχῆς/τῆς στρατηγίας* = αφαιρώ από κάποιον την εξουσία/το αξίωμα του στρατηγού.

• παύομαι **α.** μέση φωνή σταματώ, ησυχάζω από κάτι: *παύομαι τῆς ὀργῆς* = σταματώ να οργίζομαι. **β.** παθ. φωνή απολύομαι, παύομαι από ένα αξίωμα.

3. ως αμετάβ. στην προστακτική *παῦε* = σταμάτα.

ΝΕ παύω (με τις σημ. 1, 2, 3).

[παύ-ω, **αβέβ. ετυμ.**].

πείθω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπειθον
Μέλλ.	πείσω
Αόρ.	ἔπεισα
Αόρ. β'	ἔπιθον
Παρακ.	πέπεικα
Υπερσ.	ἐπεπείκην
Παρακ. β' αμετάβ.	πέποιθα
Μέσ. μέλλ.	πείσομαι
Μεσ. αόρ. β'	ἐπιθόμην
Παθ. μέλλ.	πεισθήσομαι
Παθ. αόρ. και με μέση σημ.	ἐπείσθην
Παθ. παρακ.	πέπεισμαι
Παθ. υπερσ.	ἐπεπείσμην

1. κάνω κάποιον να δεχτεί τη γνώμη μου, τον πείθω: *πείθω τινὰ ὡς χρή...* = πείθω κάποιον ότι πρέπει... *πείθω ἑμαυτόν* = πείθομαι.

• *πείθω τινὰ χρήμασι* = δωροδοκώ κάποιον.

2. μέση και παθ. φωνή πείθομαι **α.** πείθομαι.

β. υπακούω: *διδάσκουσι τοὺς παῖδας πείθε-*

σθαι τοῖς ἄρχουσι = διδάσκουν τα παιδιά να υπακούουν στους άρχοντες.

3. παρακ. πέποιθά τινη ἔχω εμπιστοσύνη σε κάποιον ή κάτι.

παράγ. πειθώ, πειστήριος, πειστικός, πειθήνιος, πιθανός, πιστός, πίστης **σύνθ.** ἄπειστος, εὐπειθής, ἀπειθής.

ΝΕ πείθω (με σημ. 1) & πείθομαι (με σημ. 2α). [*φειθ-, **λατ.** fido, **ΙΕ** *bheidh-].

πεινάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ	ἐπείνων
Μέλλ.	πεινήσω
Αόρ.	ἐπείνησα
Παρακ.	πεπείνηκα

πεινώ. ≠ κορέννυμαι.

ΝΕ πεινώ.

[**παράγ. λ.** πείνα + παρ. επίθ. -άω].

πείρα, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. δοκιμή, απόπειρα: *πείραν λαμβάνω* τινός ὅπως ἔχει = δοκιμάζω τις ικανότητες κάποιου.

2. πολεμική απόπειρα, πολεμική επιχείρηση: *ἄνηρ μάντις εἰσηγήσατο αὐτοῖς τὴν πείραν* = ένας μάντις τούς συμβούλευσε να κάνουν την επιχείρηση.

παράγ. πειράζω, πειράω, πειρατής, **σύνθ.** ἔμπειρος, ἔμπειρία.

ΝΕ πείρα «εμπειρία».

[*περ- «εισδύω» (**λατ.** per-itus «έμπειρος») + -ja].

πειράω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	πειράσω
--------------	---------

1. προσπαθώ, επιχειρώ: *δέδοικα μήποτε πολλὰ πειρῶντες και κατορθώσωσιν* = φοβούμαι μήπως και επιτύχουν με τις πολλές προσπάθειές τους.

2. συνήθως αποθετικό πειρῶμαι

Παρατ.	ἐπειρώμην
Μέλλ.	πειράσομαι
Αόρ.	ἐπειρασάμην
Παθ. αόρ. με μέση σημ.	ἐπειράθην
Παθ. παρακ.	πεπείραμαι

α. προσπαθώ: *πειρασόμεθα ὑμῖν ἐγώ τε και Πρωταγόρας φράσαι* = θα προσπαθήσουμε εγώ και ο Πρωταγόρας να σας πούμε.

β. δοκιμάζω: *πεπείρανται δουλείας* = έχουν δοκιμάσει τη δουλεία.

παράγ. πειρατής, πειρασμός, πείραμα.

[*περ-, πείρω «εισδύω»].

πέλας ΕΠΙΡΡΗΜΑ

κοντά, πλησίον.

• με το άρθρο *ὁ πέλας* = ο πλησίον. *οἱ πέλας* = οι γείτονες.

[*πελα- (*πλα- «κοντά», πβ. *πελάζω, πλησίον*) + τελικό -ς των επιρρημάτων, *οὕτω-ς*].

πελταστής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
στρατιώτης με μικρή ασπίδα από δέρμα, δηλ. με πέλτη.

[**παράγ. λ.** πελτάζω + παρ. επίθ. -τής].

πέλτη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
μικρή, ελαφριά, ασπίδα από δέρμα ζώων.

παράγ. πελταστής, πελτάζω.

[*πελ- (πέλημα) «δέρμα», **λατ.** pellis «δέρμα»].

πέμπω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπεμπον
Μέλλ.	πέμψω
Αόρ.	ἔπεμψα
Παρακ.	πέπομφα
Μέσ. μέλλ.	πέμψομαι
Παθ. μέλλ.	πεμφθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔπεμψάμην
Παθ. αόρ.	ἔπέμφθην
Παθ. παρακ.	πέπεμμαι

στέλνω: ἐψηφίσαντο ναῦς ἐξήκοντα πέμπειν ἐς Σικελίαν καὶ στρατηγούς αὐτοκράτορας = ψήφισαν να στείλουν στη Σικελία εξήντα πλοία και στρατηγούς με απόλυτη εξουσία.

παράγ. πέμπις, πεμπτέον, πομπή, πομπός, **σύνθ.** διαπομπεύω.

ΝΕ πέμπω (λόγ.).

[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως δάνεια λ.].

πένης, -ητος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

Συγκριτικός	πενέστερος
Υπερθετικός	πενέστατος

άνθρωπος φτωχός (☞ **πτωχός**).

[*πεν- «μοχθώ, κοπιάζω» (πένομαι «κουράζομαι, είμαι φτωχός») + παρ. επίθ. -ης, **αβέβ. ετυμ.**].

πενία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φτώχεια.

[**παράγ. λ.** πένομαι + παρ. επίθ. -ία].

πένομαι ΡΗΜΑ

μόνο στον ενεστώτα και τον παρατατικό είμαι φτωχός. ≠ πλουτέω.

παράγ. πένης, πενία, πόνος, πονηρός, πονηρία, **σύνθ.** ἄπρονος, παυσίπρονος, φυγόπρονος, γεωπόνος, γεωπονία.

ΝΕ πένης (λόγ.).

[*πεν- «μοχθώ, πόνος» + παρ. επίθ. -ομαι].

πένταθλον, -άθλου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αγώνας που περιλαμβάνει τα πέντε αγωνίσματα (δρόμος, άλμα, δίσκος, πάλη, πυγμαχία ή ακόντιο).

παράγ. πενταθλέω.

ΝΕ πένταθλο.

[**σύνθ. λ.** πέντε + ἄθλον].

πεντακόσιοι, -αι, -α ΕΠΙΘΕΤΟ

απόλυτο αριθμητικό.

1. πεντακόσιοι.

2. οἱ πεντακόσιοι στην Αθήνα η Βουλή των πεντακοσίων, που είχε αρμοδιότητες προβουλευτικές και εκτελεστικές.

ΝΕ πεντακόσιοι (με τη σημ. 1).

[πέντε + *-(α)κόσιοι < *(α)κάτιοι < ἑκατόν, διαλ. ἑκοτόν, **λατ.** centum, δωρ. διακάτιοι = διακόσιοι].

πεντακοσιομέδιμνος, -ίμνου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

Αθηναίος πολίτης που είχε ως ετήσιο εισόδημα σιτηρά πεντακοσίων μεδίωνων. Οι πεντακοσιομέδιμνοι ανήκαν στην πρώτη και υψηλότερη εισοδηματική τάξη από τις τέσσερις στις οποίες ήταν χωρισμένοι οι Αθηναίοι. (Η δεύτερη τάξη ήταν οι ἱππεῖς, η τρίτη οι ζευγῖται και η τέταρτη και χαμηλότερη οι θήτες.)

[**παράγ. λ.** (**σύνθ.** πεντακόσιοι + μέδιμνοι) + παρ. επίθ. -ος].

πέπλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μακρὸ ἔνδυμα που το φορούσαν οι γυναίκες πάνω από το συνηθισμένο ἔνδυμά τους. (Αντιστοιχεί προς το ανδρικό ἱμάτιον.)

• ο πέπλος της Αθηνάς, που τον μετέφεραν πάνω σε ένα τροχοφόρο καράβι, ως ιστίο, στην Ακρόπολη κατά τη γιορτή των Παναθηναίων.

ΝΕ το πέπλο, σε ουδέτερο γένος. Το ουδ. γένος απαντά ήδη στον τύπο τὰ πέπλα που χρησιμοποιήσαν ως ετερόγλιτο πληθυντικό (αντί του κανονικού οἱ πέπλοι) ποιητές της ύστερης αρχαιότητας.

[*πελ- (πβ. ἄ-πλ-οῦς, δι-πλ-όω, πλέ-κω)].

πέπρωται ΡΗΜΑ

παρακεείμενος με σημ. ενεστώτα

Υπερσ. γ' πρόσ.	ἔπέπρωτο
------------------------	----------

είναι πεπρωμένο.

• πεπρωμένον ἔστιν εἶναι πεπρωμένο.

[παρακ. ρήματος που μαρτυρείται μόνον στον αόρ. πορεύειν και το μέλλ. πόρσω, ομόρρ. με ☞ **πόρος**, πείρω «τρυπώ»].

περ ΜΟΡΙΟ

εγκλιτικό, που προστίθεται σε συνδέσμους ή αναφορικά

ακριβώς, πράγματι: ἐπέιπερ = επειδή πράγματι. ὅσπερ = ο οποίος ακριβώς.

[ομόρρ. με περι].

περαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπεραινον
Μέλλ.	περανῶ
Αόρ.	ἔπερανα
Μέσ. μέλλ.	περανοῦμαι
Παθ. αόρ.	ἔπεράνθη
Παθ. παρακ.	πεπέρασμαι

1. τελειώνω κάτι, το ολοκληρώνω: περαίνω τὸ προσταχθέν = ολοκληρώνω αυτό που με

διέταξαν (να κάνω). *περαίνεται τὸ ἔργον* = τελειώνει το ἔργο.

[**παράγ. λ.** *πέρ-ας* + παρ. επίθ. *-αίνω*].

περαιούω -ῶ ΡΗΜΑ

μεταφέρω απέναντι: *ἐπεραιώσε τὸς στρατιώτας εἰς τὴν Λιβύην* = μετέφερε τους στρατιώτες απέναντι στη Λιβύη. *ναυσὶ περαιούονται εἰς τὴν Ἀσίαν* = περνούν στην Ασία με πλοία.

ΝΕ περαιώνω «τελειώνω».

[**παράγ. λ.** *περαιός* (**παράγ.** *πέρας* + παρ. επίθ. *-αίος*) + παρ. επίθ. *-όω*].

περαιτέρω ΕΠΙΡΡΗΜΑ

πιο πέρα, περισσότερο: *ἐν οἷδα καὶ οὐ περαιτέρω* = ἕνα πράγμα ξέρω και τίποτε περισσότερο.

ΝΕ περαιτέρω.

[**παράγ. λ.** *περαιτέρω-ος* (< *περαιότερος* < *περαιός* «που βρίσκεται από την απέναντι πλευρά» < *πέρ-αν* + *-αίος*) + παρ. επίθ. *-ω*].

πέραν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

Συγκριτικός	περαιτέρω
--------------------	-----------

1. τοπικά πιο πέρα, παραπέρα: *πέραν τοῦ ποταμοῦ* = στην απέναντι όχθη του ποταμού. *τούτου μὴ πέραν προβαίνειν* = να μην προχωρήσει κανείς παραπέρα.

• με άρθρο ἢ ὄχθη ἢ πέραν = η αντίπερα όχθη.

2. χρονικά περισσότερο χρόνο: *οὐκέτι πέραν ἐπολιόρησαν* = δε συνέχισαν να πολιορκούν περισσότερο.

παράγ. *πέραθεν, περαιός, περαία* (γῆ), *Περαία* (ἡ).

ΝΕ πέρα (και με τις δύο σημ.)

[**περ-* (*περί, πόρος*), **αρχ. περσ.** *para* «κοντά»].

πέρας, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τέλος: *πέρας κακῶν* = το τέλος των συμφορών. *πέρας ἐστὶ τοῦ βίου θάνατος* = το τέλος της ζωής είναι ο θάνατος. ≠ ἄρχή.

παράγ. *περατόω, σύνθ.* ἄποπερατόω.

ΝΕ πέρασ.

[**περ-* (*περί, πόρος, πέραν, πείρω* «διαπερνάω»)].

περὶ ΠΡΟΘΕΣΗ

A. 1. με γενική δηλώνει **a.** αναφορά σε κάποιον ἢ κάτι, προσπάθεια ἢ ενδιαφέρον: *βουλευόμεαι περὶ τῶν οἰκειῶν* = αποφασίζω για τις δικές μου υποθέσεις. **β.** αξία: *περὶ πολλοῦ ποιούμαι τι* = δίνω σε κάτι μεγάλη αξία, το θεωρώ πολύ σπουδαίο. *περὶ οὐδενὸς ποιούμαι τι* = θεωρώ κάτι εντελώς ασήμαντο.

2. με δοτική δηλώνει **a.** γύρω από (τοπικά): *στρεπτοὺς εἶχον περὶ τοῖς τραχήλοις καὶ ψέλια περὶ ταῖς χερσὶ* = είχαν περιδέραια γύρω από το λαιμό τους και βραχιόλια στα χέρια

τους. **β.** σχετικά με: *ὄρα μὴ περὶ τοῖς φιλάτοις κινδυνεύης* = πρόσεχε μήπως βάζεις σε κίνδυνο ὅ,τι πιο αγαπημένο έχεις.

3. με αιτιατική δηλώνει **a.** κοντά ἢ γύρω (τοπικά): ἡ *περὶ Λέσβον ναυμαχία*. **β.** για πρόσωπα οἱ *περὶ* τινα ἀκόλουθοι, συγγενεῖς, μαθητές κτλ.: *...ὡς οἱ περὶ τὸν Ἡράκλειτον λέγουσι* = ὅπως λένε οἱ οπαδοί του Ηράκλειτου. **γ.** περίπου (χρονικά): *περὶ μέσας νύκτας* = γύρω στα μεσάνυχτα. **δ.** ασχολία με κάτι: *ἦν ἐθέλησσωσι διατρίψαι περὶ τὴν θήραν* = αν θελήσουν να ασχοληθούν με το κυνήγι. **ε.** σχετικά με κάτι: *τὰ περὶ Μίλητον γεγονότα*. **στ.** για αριθμούς περίπου: *περὶ ἑπτακοσίους* = περίπου επτακόσιοι.

B. ως ἀ συνθετικό δηλώνει **a.** γύρω γύρω, π.χ. *περιβάλλω*. **β.** υπεροχή, π.χ. *περιγίγνομαι*. **γ.** πολύ ἢ υπερβολικά, π.χ. *περιδείξ.* **δ.** αδιαφορία, π.χ. *περιορῶ*.

σύνθ. *περιβάλλω, περιγράφω, περιφέρω*.

ΝΕ περί (λόγ.).

[**περ-* (*πέρα, πόρος, πείρω*)].

περιάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. περιφέρω κάποιον, τον γυρίζω εδώ και εκεί: *κελεύσαντος Κροίσου τὸν Σόλωνα θεράποντες περιήγον κατὰ τοὺς θησαυροὺς* = με εντολή του Κροίσου υπηρέτες περιέφεραν το Σόλωνα στους θησαυρούς.

2. μέση φωνή περιάγομαι περιφέρω κάποιον μαζί μου: *ἐκείνοι ἀκολούθους πολλοὺς περιάγονται* = εκείνοι παίρνουν μαζί τους, όπου πηγαίνουν, πολλούς υπηρέτες.

3. περιστρέφω κάτι, το γυρίζω γύρω από τον εαυτό του: *περιάγω τὴν κεφαλὴν*.

παράγ. *περιαγωγή.*

[**σύνθ. λ.** *περί* + ἄγω].

περιαιρετός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που μπορεί να αφαιρεθεί.

[**παράγ. λ.** *περιαιρέομαι* (**σύνθ.** *περί* + *αἶρε-τός, ☞ αἶρετός*) + παρ. επίθ. *-τός*].

περιαιρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ αἶρέω -ῶ

1. αφαιρώ, βγάζω κάτι που βρίσκεται γύρω γύρω: *περιαιρῶ τὸν χιτῶνα*.

2. μέση φωνή περιαιροῦμαι βγάζω κάτι από πάνω μου, και γενικά αφαιρώ, βγάζω: *ἀπεδοκίμασε τὸ περιελεσθαι αὐτῶν τὰ ὄπλα καὶ ἀπολέμους ποιῆσαι* = (ο Κύρος) ἀπέρριψε το σχέδιο να τους αφαιρέσουν τα όπλα και να τους κάνουν ανίκανους να πολεμήσουν.

3. παθ. φωνή περιαιροῦμαι χάνω κάτι που εἶχα: *περιηρημένοι χρήματα καὶ συμμάχους* = έχοντας χάσει περιουσία και συμμάχους.

παράγ. *περιαιρετός.*

[**σύνθ. λ.** περί + αἰρέω].

περιβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **βάλλω**

1. τοποθετώ κάτι γύρω γύρω: *θώρακας περιτὰ στέρα των ἵππων περιβάλλουσι* = τοποθετούν θώρακες στο στήθος των αλόγων.

• καλύπτω, ντύνω: *περιβάλλω τινὰ ὑφάσματι* = ντύνω κάποιον με υφαντό ρούχο.

2. αγκαλιάζω: *περιέβαλλον ἀλλήλους δακρυόντες* = αγκαλιάζονταν δακρύνοντας.

3. μέση φωνή περιβάλλομαι **α.** ντύνομαι: *περιβλημένος πορφυροῦν χιτῶνα* = ντυμένος με κόκκινο χιτῶνα. **β.** κλείνω κάτι γύρω γύρω για δική μου ωφέλεια: *τὴν νῆσον περιβάλλομαι τείχει* = χτίζω γύρω από το νησί τείχος για την ασφάλειά μου.

παράγ. περίβλημα, περιβολή, περίβολος.

NE περιβάλλω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** περί + βάλλω].

περιβολή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. περίβλημα, κάλυμμα.

2. ένδυμα.

NE περιβολή (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** περιβάλλω (πβ. βολή < βάλλω) + παρ. επίθ. -ῆ].

περιγίγνομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **γίγνομαι**

1. υπερισχύω: *ἡ Κέρκυρα περιγίγνεται τῷ πολέμῳ των Κορινθίων* = η Κέρκυρα υπερίσχυσε των Κορινθίων στον πόλεμο. = περιέιμι (Α). ≠ ἡττάομαι.

2. διασώζομαι, επιζῶ: *οἱ περιγενόμενοι* = όσοι επέζησαν.

3. για πράγματα περισσεύω: *τὸ περιγενόμενον ἐκ τῶν φόρων ἀργύριον* = τα χρήματα που περισσεύσαν από τους φόρους.

[**σύνθ. λ.** περί + γίγνομαι].

περίεμι (Α) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **εἶμι**

1. βρίσκομαι γύρω από κάτι: *χωρίον ὃ τειχίον περιῆν* = τόπος γύρω από τον οποίο ήταν ένα μικρό τείχος.

2. υπερτερώ: *ναυσὶ πολὺ περιῆσαν* = υπερτερούσαν πολύ στο ναυτικό. = περιγίγνομαι.

3. απομένω: *τὸ περιὸν τοῦ στρατοῦ* = ὅ,τι απέμεινε από το στρατό.

[**σύνθ. λ.** περί + εἶμι].

περίεμι (Β) ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **εἶμι**

1. περικυλώνω: *περίεμι κατὰ νότου* = περικυλώνω τον εχθρό από τα νότια.

2. κινούμαι από τον έναν τόπο στον άλλο: *περίεμι τὰς φυλακάς* = πηγαίνω από φρουρά σε φρουρά (για να επιθεωρήσω).

3. για χρονική διαδοχή χρόνου *περιόντος* = με την πάροδο του χρόνου.

[**σύνθ. λ.** περί + εἶμι].

περιέπω ΡΗΜΑ

Παρατ. περιείπον

Μέλλ. περιέψω

1. συμπεριφέρομαι απέναντι σε κάποιον με ορισμένο τρόπο: *περιέπω τινὰ ὡς εὐεργέτην καὶ φίλον* = συμπεριφέρομαι σε κάποιον ὅπως σε ευεργέτη και φίλο. *τραχέως περιέπω τινὰ* = κακομεταχειρίζομαι κάποιον.

2. τιμώ κάποιον: *ἐπήνει καὶ περιεῖπε αὐτόν* = τον επαινούσε και τον τιμούσε.

[**σύνθ. λ.** περί + ἔπω «μεταχειρίζομαι», *sep-, πβ. **αρχ. ινδ.** sápati «φροντίζω, σέβομαι»].

περιίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **ἴστημι**

1. τοποθετώ κάποιον γύρω γύρω από κάποιον: *Κῦρος περιέστησε πᾶν τὸ στράτευμα περὶ τὴν πόλιν* = ο Κύρος τοποθέτησε ὅλο το στρατό γύρω από την πόλη.

2. φέρνω κάποιον σε μια κατάσταση, τον καταντῶ: *περιίστημί τινα εἰς πενίαν* = φέρνω κάποιον σε κατάσταση φτώχειας.

3. μέση και παθ. φωνή περιίσταμαι **α.** κυκλώνω: *ὁ δὲ περιίσταται τὸν λόφον τῷ στρατεύματι* = και αυτός κυκλώνει το λόφο με το στρατό. **β.** καταλήγω, καταντῶ: *περιεϊστήκει τοῖς βοηθείας δεομένοις αὐτοὺς ἑτέροις βοηθεῖν* = κατέληξε αυτοί που είχαν ανάγκη από βοήθεια να βοηθούν άλλους.

[**σύνθ. λ.** περί + ἴστημι].

περιοράω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **όράω -ῶ**

1. παραβλέπω κάτι, ανέχομαι, επιτρέπω να συμβεί: *ἐδέοντο μὴ σφᾶς περιοράν φθειρομένους* = παρακαλούσαν (τους συμμάχους) να μην το επιτρέψουν να καταστραφούν. *ἀπὸ τῆς ὑμετέρας ἀρχῆς δύναμιν προσαλαβεῖν περιόψεσθε* = θα ανεχθείτε να πάρουν πρόσθετη δύναμη από την ηγεμονία σας.

2. περιμένω: *περιορῶ εἶ τινες βοηθήσουσιν*.

3. στη μέση φωνή περιορῶμαι κοιτάζω γύρω γύρω εξετάζοντας την πορεία των πραγμάτων, τηρῶ στάση αναμονῆς και προσαρμογῆς ἀνάλογα με την εξέλιξη των πραγμάτων: *ἦλθον δὲ καὶ τῶν Σικελῶν πολλοὶ ξύμμαχοι τοῖς Ἀθηναίοις, οἳ πρότερον περιεωρῶντο* = ἦρθαν ως σύμμαχοι των Αθηναίων και πολλοί Σικελοί που προηγουμένως τηρούσαν στάση αναμονῆς.

παράγ. περίοπος.

[**σύνθ. λ.** περί + ὄράω].

περιουσία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. περίσσευμα, πλεόνασμα, αφθονία: *οὐκ ἔχουσι περιουσίαν νεῶν* = δεν τους περισσεύουν πλοία (δεν ἔχουν αρκετά).

2. κέρδος, ωφέλεια: ἀπὸ παντὸς περιουσίαν ποιούμαι = βγάζω ἀπὸ το καθετὶ κέρδος.

• ἐκ περιουσίας εκ περιουσίας.

NE η φρ. εκ περιουσίας.

[μεταρρηματικό ουσ. ἀπὸ περιέμι, *περιοντία > περιουσία].

περιπίπτω PHMA

Για τους χρόνους πῖπτο

1. συνήθως για πλοία συναντιέμαι τυχαία: δύο ναῦς τῶν Πελοποννησίων αἰροῦσιν, αἱ περιέπεσον αὐτοῖς = (οἱ Αθηναῖοι) κατέλαβαν δύο πλοία τῶν Πελοποννησίων με τα οποία ἔτυχε να συναντηθοῦν.

2. πέφτω πάνω, συγκρούομαι: ταῖς σφετέραις ναυσὶ περιέπιπτον = συγκρούονταν με τα δικά τους καράβια.

3. μεταφορικά πέφτω ἐπάνω σε κάτι δυσάρεστο, περιέρομαι: τοιαύτη συμφορὰ περιέπτωκε = ἔπεσε σε τέτοια συμφορὰ (τον βρήκε τέτοια συμφορὰ).

παράγ. περιπέτεια, περιπετής.

NE περιπίπτω (με τη σημ. 3).

[σύνθ. λ. περί + πίπτο].

περιρρέω PHMA

Για τους χρόνους ῥέω

1. ρέω, κυλῶ κοντά ἢ ολόγυρα: ὁ Νεῖλος περιρρεῖ τὴν νῆσον = ο Νεῖλος ρέει γύρω ἀπὸ το νησί.

2. για πράγματα περιρρέομαι ξεφεύγω: ἡ ἄσπις περιερρῆ εἰς τὴν θάλασσαν = η ασπίδα ξέφυγε ἀπὸ τα χέρια του και ἔπεσε στη θάλασσα.

παράγ. περίρροος, περίρρυτος.

[σύνθ. λ. περί + ῥέω].

περισπάω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους σπάω -ῶ

1. αφαιρῶ, βγάζω.

2. μέση φωνή περισπῶμαι βγάζω κάτι που φερό: περιεσπάσατο τὴν τιάραν = ἔβγαλε ἀπὸ το κεφάλι του τὴν τιάρα.

παράγ. περισπασμός.

NE περισπῶ «οδηγῶ τὴν προσοχή του ἄλλου ἔξω ἀπὸ το κύριο αντικείμενο».

[σύνθ. λ. περί + σπάω].

περιτίθημι PHMA

Για τους χρόνους τίθημι

1. τοποθετῶ κάτι γύρω ἀπὸ κάτι ἢ ἐπάνω σε κάτι: περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον = και αφού ἔπλεξαν στεφάνι ἀπὸ ἀγκάθια, το ἔβαλαν γύρω ἀπὸ το κεφάλι του (του Ἰησοῦ).

2. παρέχω, δίνω: ἀγωνίσασθε... ξυμπάση τῆ πόλει κάλλιστον ὄνομα περιθεῖναι = αγωνιστείτε... για να δώσετε σε ολόκληρη τὴν πόλη ἓνα ἀρίστο ὄνομα.

[σύνθ. λ. περί + τίθημι].

περιττός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

ο κοινὸς τύπος εἶναι περισσός

1. ἐξαιρετικὸς ἢ παράδοξος: οὐδὲν δὴ λέγων, περιττὸν φαίνεται τι λέγων = ἐνὼ δε λέει τίποτε, φαίνεται ὅτι λέει κάτι ἐξαιρετικὸ.

2. για πρόσωπα, κυρίως για τὴν ευρυμάθειά τους ἐξοχος, σπουδαῖος: περιττός κατὰ φιλοσοφίαν = σπουδαῖος στη φιλοσοφία.

3. αὐτὸς που περισσεύει, περισσός.

παράγ. περισσῶς, περισσότερον.

NE περιττός «που περισσεύει» (σημ. 3), «μικρὸς ἀριθμός».

[*περικ- (πέριξ) + παρ. ἐπίθ. -jός].

περιφανής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αὐτὸς που φαίνεται ἀπὸ παντοῦ: Ἀμφίπολιν περιφανῆ ἐς θάλασσαν τε καὶ τὴν ἡπειρον ὤκισαν = (οἱ Αθηναῖοι) ἴδρυσαν ὡς ἀποικία τὴν Ἀμφίπολη σε θέση που να φαίνεται και ἀπὸ τὴ θάλασσα και ἀπὸ τὴ στεριά.

2. ολοφάνερος: μεγάλη καὶ περιφανῆς ἀναισχυντία = μεγάλη και ολοφάνερη ἀδιαντροπία.

NE περιφανῆς «υπέροχος».

[σύνθ. λ. περί + *φαν- (φαίνομαι) + -ής].

περιφέρω PHMA

Για τους χρόνους φέρω

1. μεταφέρω κάτι ἐδῶ και ἐκεῖ, το περιφέρω, κινῶ κάτι περιστροφικά: περιφέρω τὸν πόδα.

2. κάνω κάτι γνωστό, καθῶς το μεταφέρω στον ἓνα και στον ἄλλο: τοῦ Πιττακοῦ περιφέρετο τοῦτο τὸ ῥῆμα = το ρητὸ αὐτὸ του Πιττακοῦ γινόταν γνωστό (καθῶς περνούσε ἀπὸ στόμα σε στόμα).

3. παθ. φωνή περιφέρομαι α. περιστρέφομαι: περιφέρεται κύκλω = περιστρέφεται συμπληρώνοντας κύκλο. β. περιπλανῶμαι.

παράγ. περιφερής, περιφέρεια, περιφερός.

NE περιφέρω (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. περί + φέρω].

πετάννυμι PHMA

Παρατ.	ἐπετάννυν
Μέλλ.	πετάσω & πετώ
Αόρ.	ἐπέτασα
Παθ. παρακ.	πέπταμαι

απλώνω, ανοίγω.

NE πετώ «ἵπταμαι».

[*πετ-, *πατ-, ομόρρ. με λατ. pated «εἶμαι ἀνοικτός, πλατύς», αρχ. περσ. pathana- «ευρύς, πλατύς»].

πέτομαι PHMA

Παρατ.	ἐπετόμη
Μέλλ.	πτήσομαι
Αόρ. β'	ἐπτόμη

πετώ. = ἵπταμαι.

- μεταφορικά δηλώνει βιασύνη: ἤξουσιν πετόμενοι = θα έρθουν πετώντας.

[*πετ- «πετώ, πέφτω», πβ. **αρχ. ινδ.** *pátati* «πετώ», **λατ.** *petō* «κατευθύνομαι»].

πέτρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βράχος: *μνημεῖον λελατομημένον ἐν τῇ πέτρᾳ* = τάφος σκαλισμένος στο βράχο.

παράγ. πέτρινος, πετρώδης, **σύνθ.** πετροβόλος.

ΝΕ πέτρα «λίθος».

[**αβέβ. ετυμ.**].

πέτρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πέτρα: *ἐπὶ τοὺς ὀπίστας ἐπεκυλίνδουν πέτρους εἰς τὸ κάταντες* = κυλούσαν πέτρες στην κατηφόρα επάνω στους στρατιώτες.

[προέρχεται από το **πέτρα, ἡ** (που έχει **αβέβ. ετυμ.**) με επίδραση του **λίθος, ὁ**].

πεττός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο κοινός τύπος είναι *πεσσοῦς*

1. κυρίως στον πληθυντικό οἱ πεττοὶ καθεμία από τις πέτρες, σε σχῆμα αυγού, που τη χρησιμοποιούσαν στο ομώνυμο παιχνίδι, που έμοιαζε με ντάμα ή σκάκι.

2. τετραγωνισμένη σανίδα επάνω στην οποία έπαιζαν τους πεσσοῦς.

παράγ. πεττεύω.

ΝΕ πεσοοί (με τη σημ. 1).

[προελληνική λ.].

πη ΜΟΡΙΟ

εγκλιτικό

1. κάπως: *ἄλλη γέ πη ἐν νῶ ἔχω λέγειν* = πράγματι, έχω σκοπό να μιλήσω κάπως διαφορετικά.

2. κάπου: *αἱ Ἄττικαὶ νῆες παρεγίγνοντο τοῖς Κερκυραίοις, εἰ πη πιέζονται* = τα αττικά πλοία βοηθούσαν τους Κερκυραίους, αν κάπου δέχονταν πίεση.

[☞ **πῆ**].

πῆ ΜΟΡΙΟ

ερωτηματικό

1. πώς: *πῆ δὴ οὖν ποτε* = πώς επιτέλους.

2. πού: *σκοπῶν πῆ εὐαποτειχιστότατος εἶη ὁ Πειραιεύς* = εξετάζοντας σε ποιο σημείο ο Πειραιάς μπορεί ευκολότερα να αποκλειστεί.

[*k^we-, ομόρρ. με ☞ **ποῖ, ποῦ**].

πήγνυμι & πηγνύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπήγνυν & ἐπήγνυον
Μέλλ.	πήξω
Αόρ.	ἔπηξα
Παρακ. με μέση σημ.	πέπηγα
Υπερσ. με μέση σημ.	ἐπεπήγειν
Παθ. μέλλ.	παγήσομαι
Παθ. αόρ. β´	ἐπάγην

1. μπήγω κάτι για να το στερεώσω: *σκηνήν πήγνυμι* = στήνω τη σκηνή.

• μέση φωνή πήγνυμαι: *σκηναὶ πήγνυνται* = στήνουν τις σκηνές τους.

2. κατασκευάζω: *πήγνυμι ἄμαξαν*.

3. στερεοποιώ κάτι, το παγώνω ή το πήζω: *πήγνυμι τυρούς* = πήζω τυριά. *γάλα πεπηγός* = πηγμένο γάλα. *βορρᾶς ἔπνει πηγνὺς τοὺς ἀνθρώπους* = φυσούσε βοριάς που πάγωνε τους ανθρώπους.

παράγ. πήξις, πηκτός.

ΝΕ πήζω (με τη σημ. 3).

[*παγ- (πάγος), *πηγ- (πήξις, πηκτός) + παρ. επίθ. -νυ-μι].

πηνίκα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ερωτηματικό τι ώρα: *πηνίκα τῆς νυκτός;* = τι ώρα τη νύχτα;

[π- (< πῶς, πότερος κτλ.) + ἡνίκα, ☞ **ἡνίκα**].

πιθανός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πιθανότερος
Υπερθετικός	πιθανώτατος

1. αυτός που μπορεί να πειθει, πειστικός: *Κλέων ὦν τῷ δήμῳ τότε πιθανώτατος* = ο Κλέων, που ήταν τότε ιδιαίτερα πειστικός στο λαό. *πιθανὸς λόγος* = πειστικό επιχειρημα.

2. πιστευτός: *πάνυ πιθανὸν τὸ τοιοῦτον* = αυτό (αυτή η παράδοση) είναι πολύ πιστευτή.

παράγ. πιθανότης, πιθανῶς, **σύνθ.** πιθανολογέω.

ΝΕ πιθανός «που μπορεί να συμβεί κτλ.».

[*πείθω*, *πιθ- (ἐπιθ-όμην) + παρ. επίθ. -αν-ός].

πίθος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πιθάρι.

• παρομία *εἰς τὸν τετρημένον πίθον ἀντλῶ* = βάζω νερό σε τρύπιο πιθάρι, δηλαδή ματαιοπονῶ.

[μυκην. *qeto*, *φιθ- (φιθάκη - πιθάκιον «κρασοπίθαρο»), προελληνική λ.].

πικρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πικρότερος
Υπερθετικός	πικρότατος

1. αυτός που έχει πολύ έντονη γεύση, αλμυρός ή πικρός. ≠ γλυκός, ἡδύς.

2. μεταφορικά σκληρός, μισητός: *οὐδὲν τῆς ἀνάγκης πικρότερον* = δεν υπάρχει τίποτε πιο μισητό από τον εξαναγκασμό.

3. για πρόσωπα εχθρικός, σκληρός: *πικρός ἐστι καὶ συκοφάντης*.

παράγ. πικραίνω, πικρία, πικρότης, πικρῶς, **σύνθ.** πικρόχολος, ὑπόπικρος.

ΝΕ πικρός «πικρός» (από τη σημ. 1).

[*πεικ- (ποικ-ίλος), πβ. *πεικόν πικρόν*].

πίμπλημι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπίμπλην
---------------	----------

Μέλλ.	πλήσω
Αόρ.	ἔπλησα
Παρακ.	πέπληκα
Μέσ. & παθ. ενεστ.	πίμπλαμαι
Μέσ. & παθ. παρατ.	ἐπιμπλάμην
Μέσ. μέλλ.	πλήσομαι
Παθ. μέλλ.	πλησθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπλήσθην
Παθ. παρακ.	πέπλησμαι

γεμίζω κάτι: ἡδονῶν πίμπλαται = εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἡδονῆς.

παράγ. πλήρης.

[IE *ple-, *πλη- (πβ. πλή-ρης) με ενεστωτικό αναδιπλασιασμό πι- + μ- + πλη + -μι, ομόρρο. με λατ. pleō].

πίμπρομι RHMA

Παρατ.	ἐπίμπροην
Μέλλ.	πρήσω
Αόρ.	ἔπρησα
Μέσ. ενεστ.	πίμπρομαι
Μέσ. παρατ.	ἐπιμπρόαμην
Παθ. αόρ.	ἐπρήσθην

καίω κάτι, το πυρπολώ: πιμπράντες τὸν σῆτον ἀπῆσαν = ἀφού ἔκαψαν τα σπαρτά (των εχθρῶν τους), ἔφυγαν.

παράγ. προῆσις, σύνθ. ἐμπί(μ)προμι.

[IE *pre-, *προη- (πβ. ἐμ-προη-στής) με ενεστωτικό αναδιπλασιασμό πι- + μ- + προη + -μι].

πίνω RHMA

Παρατ.	ἔπινον
Μέλλ.	πίομαι
Αόρ.	ἔπιον
Παρακ.	πέπωκα
Παθ. μέλλ.	ποθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπόθην
Παθ. παρακ.	πέπομαι

1. πίνω. 2. απορροφώ: ἡ γῆ πίνει τὸ ὕδωρ = το χώμα απορροφά το νερό.

παράγ. πότης, πόμα, ποτήριον, ποτόν, ποτίζω, πόσις, σύνθ. εὔποτος, ἡδύποτος, ἄμπωτις (ἀνά + πίνω).

NE πίνω (με τη σημ. 1).

[*πο(ι)- «πίνω»].

πιπράσκω RHMA

ορισμένοι χρόνοι αναπληρώνονται ἀπὸ τα ρήματα πωλέω και ἀποδίδομαι

Ενεστ.	πωλέω -ῶ
Μέλλ.	ἀποδώσομαι
Αόρ. β´	ἀπεδόμην
Παρακ.	πέπρακα
Υπερσ.	ἐπεπράκειν
Παθ. ενεστ.	πιπράσκομαι

Παθ. μέλλ.	πραθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπράθην
Παθ. παρακ.	πέπραμαι
Παθ. υπερσ.	ἐπεπράμην
Παθ. συντ. μέλλ.	πεπράσομαι

1. πουλάω: τὰ κτήματα πέντε ταλάντων πεπράκασι = πούλησαν την περιουσία τους για πέντε τάλαντα. τὸ ὄνηθὲν ἢ πραθὲν = αὐτό που ἀγοράστηκε ἢ πουλήθηκε. ≠ ὠνέομαι «ἀγοράζω».

2. προδίδω κάποιον με ἀντάλλαγμα χρήματα, τον πουλάω: πέπρακε τὴν πατρῶαν γῆν = προδωσε την πατρική γη.

παράγ. πρᾶσις «πώληση», πρατήρ, πρατήριον, πόρνη «ἀτομο που πουλιέται».

[*πρα- με αναδιπλασιασμό: πι-πρά- + παρ. ε-πίθ. -σκω].

πίπτω RHMA

Παρατ.	ἔπιπτον
Μέλλ.	πεσοῦμαι
Αόρ. β´	ἔπεσον
Παρακ.	πέπτωκα
Υπερσ.	ἐπεπτώκειν

1. πέφτω κάτω. ≠ ἀνίσταμαι «σηκώνομαι».

2. πέφτω στο πεδίο της μάχης, φονεύομαι: οἱ πεπτωκότες = ὅσοι ἔπεσαν στη μάχη.

3. καταστρέφομαι, νικιέμαι: πολλὰ δὲ στρατόπεδα ἔπεσαν ὑπ' ἐλασσόνων = και πολλὰ στρατεύματα νικήθηκαν ἀπὸ πιο ολιγάριθμους (εχθρούς).

παράγ. πτώσις, πτώμα.

NE πέφτω (με σημ. 1, 2) & πίπτω (λόγ., στη φρ. ὅπου δεν πίπτει λόγος, πίπτει ράβδος).

[*πετ- με αναδιπλασιασμό, πβ. αρχ. ινδ. rātati «πέφτω»].

πιστεύω RHMA

Παρατ.	ἐπίστευον
Μέλλ.	πιστεύσω
Παρακ.	πεπίστευκα

1. ἔχω ἐμπιστοσύνη, ἐμπιστεύομαι κάποιον ἢ κάτι: τῇ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τιμωρία πιστεύοντες πειρασόμεθα σώζεσθαι = ἔχοντας ἐμπιστοσύνη στη βοήθεια που θα μας δώσουν οι ἀνθρώποι, θα προσπαθήσουμε να σωθοῦμε.

2. ἐμπιστεύομαι σε κάποιον κάτι: τίνοι δ' ἄν τις μᾶλλον πιστεύσειε παρακαταθέσθαι ἢ χρήματα ἢ υἱοὺς ἢ θυγατέρας; = σε ποιον θα μπορούσε κανεὶς να ἐμπιστευτεῖ περισσότερο τη φύλαξη της περιουσίας του ἢ των γιων ἢ των θυγατέρων του;

3. δέχομαι κάτι ως ἀληθινό, το πιστεύω: χαλεπὸν παντὶ τεκμηρίῳ πιστεύειν = εἶναι δύ-

σκολο να πιστεύει κανείς σε κάθε απόδειξη (που παρουσιάζουν).

παράγ. πίστωμα, πιστωτικός, πιστεύεις.

NE πιστεύω (με τη σημ. 3).

[παράγ. λ. πίστις + παρ. επίθ. -εύω].

πίστις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εμπιστοσύνη: σωφροσύνης πίστιν περι ὑμῶν ἔχουσι = ἔχουν εμπιστοσύνη στη σωφροσύνη σας.

2. εγγύηση: τὰ δ' ἄλλα συνομολογήσαντες ἔδοσαν πίστιν καὶ ἔλαβον = και αφού ἔκαναν τις συμφωνίες, αντάλλαξαν εγγυήσεις.

3. μέσο πειστικότητας, επιχείρημα, απόδειξη: τοῦτο οὐκ ὀλίγης πίστεως δεῖται = (αυτός ο ισχυρισμός) χρειάζεται ένα ισχυρό επιχείρημα (για να αποδειχτεί).

NE πίστη «άποψη ότι κάτι αληθεύει κτλ.»

[*π(ε)ιθ-, πείθ-ομαι].

πιστός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πιστότερος
Υπερθετικός	πιστότατος

1. για πρόσωπα ειλικρινής, αληθινός, έμπιστος: πιστὸς σύμμαχος. πιστὸς μάρτυς = αξιόπιστος μάρτυς.

2. για πράγματα βέβαιος, αξιόπιστος: πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος = ο λόγος που θα πω είναι αξιόπιστος και αξίζει να τον δεχτούν όλοι.

3. πιθανός: πιστὴ ὑπόθεσις.

4. ως ουσιαστικό τὸ πιστόν = εγγύηση, βεβαιότητα: τὸ πιστόν τῆς ἐπιστήμης = η βεβαιότητα που δίνει η γνώση.

παρᾶγ. πιστόω, πιστότης, πιστῶς.

NE πιστός (με τη σημ. 1).

[*π(ε)ιθ- (πειθ-ομαι) + παρ. επίθ. -τός].

πλανᾶω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπλάνων
Μέλλ.	πλανήσω
Μέσ. μέλλ.	πλανήσομαι
Παθ. μέλλ.	πλανηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπλανήθην
Παθ. παρακ.	πεπλάνημαι

1. κάνω κάποιον να περιπλανηθεί.

2. παραπλανώ: τὸ ἀόριστον πλανᾶ = κάτι που δεν είναι σαφώς προσδιορισμένο παραπλανά.

3. παθ. φωνή πλανῶμαι

α. περιφέρομαι, περιπλανιέμαι: εἰς πολλὰς πόλεις πλανηθέντες... ἦλθετε εἰς τὸν Πειραιᾶ = αφού περιπλανηθήκατε σε διάφορες πόλεις... ήρθατε στον Πειραιά.

β. μεταφορικά πλανῶμαι καὶ ἀπορῶ = τα χάνω και δεν ξέρω τι να κάνω.

παρᾶγ. πλάνησις, πλανήτης, πλανητικός, πλάνημα, σύνθ. λαοπλάνος, πλανόδιος, ἄπλανής.

NE πλανῶμαι (με τις σημ. 2, 3α).

[παράγ. λ. *πλαν- (πλάνη) + παρ. επίθ. -άω].

πλάνη, -ης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. περιπλάνηση.

2. μεταφορικά παραπλάνηση, πλάνη: ἐς τὸ αἰδὲς ἀπέρχεται ἡ ψυχὴ... πλάνης καὶ ἀνοίας ἀπηλλαγμένη = η ψυχή φεύγει για έναν αόρατο κόσμο... ελεύθερη από την πλάνη και την ανοησία.

NE πλάνη (με τη σημ. 2).

[*πλαν- (πλαν-άομαι) + παρ. επίθ. -η].

πλάνης, -ητος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. περιπλανώμενος άνθρωπος.

2. για τα άστρα πλάνητες ἀστέρητες = πλανήτες.

NE πλανήτης (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. *πλαν- (πλαν-άομαι) + παρ. επίθ. -ης].

πλάττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι πλάσσω

Παρατ.	ἐπλαττων
Μέλλ.	πλάσω
Αόρ.	ἐπλασα
Παρακ.	πέπλακα
Μέσ. μέλλ.	πλάσομαι
Παθ. μέλλ.	πλασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπλασάμην
Παθ. αόρ.	ἐπλάσθην
Παθ. παρακ.	πέπλασμαι

1. δίνω σχήμα, μορφή σε ένα εύπλαστο υλικό, πλάθω: πλάττω ζῶον ἐκ πηλοῦ.

2. διαμορφώνω, διαπλάθω την ψυχή ή το σώμα: πλάττει ἑαυτόν = διαμορφώνει το χαρακτήρα του.

3. επινοώ κάτι, το πλάθω με τη φαντασία μου: ψευδεῖς πλάττει αἰτίας = επινοεί ψευτικές κατηγορίες.

παρᾶγ. πλάσμα, πλάσις, πλάστης, πλαστός, πλασμός, σύνθ. ἀνάπλασις, διάπλασις, μεταπλασμός, ἀδιάπλαστος, ἔμπλαστρον.

NE πλάθω (με όλες τις σημ.).

[*πλακ- (πλάξ, πλακ-ός «επίπεδη επιφάνεια») + παρ. επίθ. -ῶ > πλάττω «εκτείνω, πλάθω»].

πλατύς, -εῖα, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πλατύτερος
Υπερθετικός	πλατύτατος

επίπεδος και εκτεταμένος: πότερον ἡ γῆ πλατεῖά ἐστιν ἢ στρογγύλη; = τι από τα δύο, η γη είναι επίπεδη ή στρογγυλή;

παρᾶγ. πλατύτης, πλατέω, πλατεῖα, πλατειάζω, πλάτος, πλατύνω, Πλάτων.

NE πλατύς.

[*πλατ- «εκτείνω» + παρ. επίθ. -ύς].

πλέθρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μέτρο μήκους ή επιφάνειας.

[πλέθρον και πέλεθρον < *πελε- (< πέλ-ομαι «κινούμαι») + παρ. επιθ. -θρον].

Πλειάδες, -ων, αἱ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα οι επτά κόρες του Άτλαντα και της Πληιόνης, τις οποίες ο Δίας μεταμόρφωσε σε αστέρια.

[αβέβ. ετυμ., ΙΕ αρχής].

πλείστος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

υπερθετικός βαθμός του πολύς

1. πάρα πολύς ή πάρα πολύς μεγάλος.

2. με άρθρο οἱ πλείστοι = οι περισσότεροι. ή πλείστη στρατιά = το μεγαλύτερο μέρος της στρατιάς.

3. ως επίρρημα τὸ πλείστον κατά το μεγαλύτερο μέρος.

• έκφραση *περὶ πλείστου ποιουμαι τινα* = εκτιμώ κάποιον πάρα πολύ.

NE πλείστος (λόγ., με όλες τις σημ.).

[*πλει-, *πλε- (☞ **πλείων**) + παρ. επιθ. -ιστος, πβ. μέγ-ιστος].

πλείων & πλέων, πλείων & πλέων, πλείων & πλέων ΕΠΙΘΕΤΟ

συγκριτικός βαθμός του πολύς

1. πιο πολύς ή πιο μεγάλος: ὁ ὄχλος πλείων και πλείων ἐπέρρει = και το πλήθος του λαού όλο και περισσότερο ξεχνόταν. ὁ πλείων βίος = η μεγαλύτερη διάρκεια της ζωής.

• με άρθρο οἱ πλέονες οι περισσότεροι, δηλαδή ο λαός: οἱ τῶν Σαμίων πλέονες = ο λαός της Σάμου.

2. ουδέτερο τὸ πλέον α. ως ουσιαστικό περισσότερο: οὐδέν πλέον ἐπίσταμαι = δε γνωρίζω τίποτε περισσότερο. β. ως επίρρημα περισσότερο, μάλλον: οὐ χάριτι τὸ πλέον ἢ φόβω = μάλλον από φόβο παρά από ευγνωμοσύνη. πλέον ἢ ἔλαττον = περισσότερο ή λιγότερο.

• σε αριθμητικό υπολογισμό ἐν πλέον ἢ διακοσίοις ἔτεσι = σε περισσότερο από διακόσια χρόνια.

NE πλέον.

[*πλη- (πίμ-πλη-μι) + παρ. επιθ. -ων > *πλήμων > πλείων].

πλεονάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπλεόναζον
Μέλλ.	πλεονάσω
Παρακ.	πεπλεόνακα
Παθ. παρακ.	πεπλεόνασμαι

για πράγματα είμαι περισσότερος απ' ό,τι χρειάζεται, πλεονάζω.

NE πλεονάζω.

[πλέον (< πολύς) + -άζω].

πλεονεκτέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. έχω ή απαιτώ περισσότερα από όσα έχουν οι άλλοι, είμαι πλεονέκτης: ὀλιγαρχία τῶν μὲν κινδύνων τοῖς πολλοῖς μεταδίδωσι, τῶν δ' ὠφελίμων οὐ πλεονεκτεῖ μόνον, ἀλλὰ και ξύμπαντα ἀφελομένη ἔχει = η ολιγαρχία τους μεν κινδύνους τους μοιράζεται με το λαό, από τα οφέλη όμως όχι μόνο απαιτεί το μεγαλύτερο μέρος αλλά όλα τα αφαιρεί και τα παίρνει.

2. υπερτερώ, βρίσκομαι σε πλεονεκτική θέση: πλεονεκτῶ τῶν ἐχθρῶν = πλεονεκτῶ έναντι των εχθρών.

NE πλεονεκτώ (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. πλεονέκτης + παρ. επιθ. -έω].

πλεονεξία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. απληστία, πλεονεξία.

2. πλεονέκτημα, όφελος: αἱ πλεονεξίαι αἱ ἴδιαι = τα προσωπικά οφέλη.

3. πλεονεκτική θέση: μετὰ πλεονεξίας πειρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτούς = επιχειρείτε να αγωνιστείτε με αυτούς από πλεονεκτική θέση.

NE πλεονεξία (με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. πλεονέκτης + παρ. επιθ. -ία].

πλέω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπλεον
Μέλλ.	πλεύσομαι & πλευσοῦμαι
Αόρ.	ἔπλευσα
Παρακ.	πέπλευκα
Υπερσ.	ἐπεπλεύκειν
Παθ. μέλλ.	πλευσθήσομαι
Παθ. παρακ.	πέπλευσμαι

1. ταξιδεύω στη θάλασσα, πλέω: ἐπὶ Κέρκυραν ἔπλεον. ὑπὸ τριήρους εὐ πλεύσης ἐδιώκοντο = καταδιώκονταν από μια τριήρη που έπλεε με ευνοϊκό άνεμο.

2. μεταφορικά εξελίσσομαι: πάντα ἡμῖν κατ' ὀρθὸν πλεῖ = όλα για μας εξελίσσονται ομαλά.

☞ **παράγ.** πλεῦσις, πλόος, πλοῖον, **σύνθ.** ἀπόπλους, κατάπλους, περιπλους, ἐκπλέω, παραπλέω, διαπλέω.

NE πλέω (με τη σημ. 1).

[*πλεF-, πβ. **αρχ. ινδ.** plávate «πλέω»].

πληγή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χτύπημα με όπλο ή με άλλο όργανο, πλήγμα: τύπεται τῇ μαστίγι ν' πληγᾶς = δέχεται με το μαστίγιο πενήντα χτυπήματα.

☞ **παράγ.** πλήγμα.

NE πληγή.

[παράγ. λ. *πληγ- (πλήσσω) + παρ. επιθ. -ή].

πλήθος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μεγάλος αριθμός από πρόσωπα ή πράγματα, πλήθος: πλήθος στρατοῦ = πολύς στρατός.

2. ο λαός: ἡ τοῦ πλήθους ἀρχὴ δημοκρατία καλεῖται = η ἐξουσία στα χέρια του λαού ονομάζεται δημοκρατία. τὸ πλήθος τῶν Θεσσαλῶν = ο θεσσαλικός λαός.

3. μέγεθος, ποσό, ποσότητα: διὰ πλήθος τῆς ζημίας = εξαιτίας του μεγάλου ύψους του προστίμου.

NE πλήθος (με τη σημ. 1).

[*πληθ- (πληθ-ύς, πληθ-ύνω < πίμ-πλη-μι) + παρ. επίθ. -ος].

πλήθω PHMA

εἶμαι γεμάτος.

• στην αττική διάλεκτο, μόνο στην έκφραση ἀγορὰ πλήθουσα = η αγορὰ από τις δέκα έως τις δώδεκα περίπου το πρωί, την ώρα που ἦταν γεμάτη (☞ ἀγορά).

παράγ. πληθύς, πληθύνω.

[*πληθ- (πίμ-πλη-μι)].

πλημμελέω -ῶ PHMA

1. κάνω σφάλμα: οἱ ἐκουσίως πλημμελοῦντες = αυτοί που εν γνώσει τους κάνουν ένα σφάλμα.

2. παθ. φωνή πλημμελοῦμαι με κακομεταχειρίζονται ή με αδικούν: κατ' οὐδὲν ὑφ' ἡμῶν πλημμελημένοι ἐστέ = δεν ἔχετε υποστεί από εμάς καμιά κακομεταχείριση.

παράγ. πλημμέλημα.

[**παράγ. λ.** πλημμελής + παρ. επίθ. -έω].

πλήν ΠΡΟΘΕΣΗ / ΕΠΙΡΡΗΜΑ

εκτός, πλην.

1. ως πρόθεση, με γενική σκυλεύουσι τοὺς τελευτήσαντας πλήν ὄπλων = αφαιρούν από τους νεκρούς όλα εκτός από τα όπλα.

2. ως επίρρημα πᾶσι πλήν σοι = σε όλους εκτός από σένα. πλήν εἰ... = εκτός εάν... πλήν ὅτι... = εκτός του ότι...

NE πλην (με τη σημ. 1, λ.χ. πλην αυτού).

[αιτ. ονοματικής ρίζας *πλη- / *πλα- από *πελα- (πέλας), αιολ. πλάν, πβ. δωρεάν].

πλήρης, -ης, -ης ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πληρέστερος
Υπερθετικός	πληρέστατος

γεμάτος (με κάτι): ποταμὸς πλήρης ἰχθύων = ποτάμι γεμάτο ψάρια. ἐπὴν πλήρης ἦ τὸ θέατρον = κάθε φορά που το θέατρο είναι γεμάτο (με ανθρώπους). ≠ κενός.

παράγ. πληρότης, πληρόω, **σύνθ.** πληροφορέω, πληροφορία.

NE πλήρης.

[*πλη- (πίμ-πλη-μι) + παρ. επίθ. -ρης].

πληρόω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἐπλήρουν
Μέλλ.	πληρώσω
Παρακ.	πεπλήρωκα
Μέσ. μέλλ.	πληρώσομαι
ενίοτε με παθ. σημ.	
Παθ. μέλλ.	πληρωθήσομαι

Μέσ. αόρ.	ἐπλήρωσάμην
Παθ. παρακ.	πεπλήρωμαι

1. γεμίζω κάτι εντελώς: ἐπλήρωσε λάρνακας λίθων = γέμισε κιβώτια με πέτρες. πληρῶ τὰς ἐπιθυμίας = ικανοποιώ εντελώς τις επιθυμίες μου.

2. συμπληρώνω: πληρῶ τοὺς δέκα μῆνας = συμπληρώνω δέκα μήνες. πεπλήρωται ὁ καιρὸς = συμπληρώθηκε ο καιρός (έφτασε η ώρα).

3. εκπληρώνω: πληρῶ τὰς ὑποσχέσεις.

παράγ. πλήρωμα, πλήρωσις.

NE πληρώ (τις προϋποθέσεις, με σημ. 3) & πληρώνω «καταβάλλω την αξία».

[**παράγ.** πλήρης + παρ. επίθ. -όω].

πλησμονή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το να είναι κάτι εντελώς γεμάτο.

2. χορτασμός: πλησμονὴ καὶ μέθη.

NE πλησμονή (λόγ., και με τις δύο σημ.).

[*πλη- (πίμ-πλη-μι) > *πληθ- ίσως κατά το ομώνυμο βροίθω].

πλήττω PHMA

ο κοινός τύπος είναι πλήσσω

Παρατ.	ἔπληττον
Μέλλ.	πλήξω
Αόρ.	ἔπληξα
Παρακ.	πέπληγα
Παθ. μέλλ.	πληγήσομαι & (σε σύνθ.) -πλαγήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐπλήγην & (σε σύνθ.) -επλάγην
Παθ. παρακ.	πέπληγμαι

στην αττ. διάλεκτο χρησιμοποιείται μόνο ο παθ. μέλλ., ο αόρ. και ο παρακ. Οι άλλοι χρόνοι αναπληρώνονται από τα ρήματα παίω, πατάσσω, τύπτω.

χτυπώ: πότερον πρότερον ἐπλήγην ἢ ἐπάταξα; = τι από τα δύο, πρώτα με χτύπησαν ή εγώ τους χτύπησα;

παράγ. πλήγμα, πλήκτρον, πλήξις, **σύνθ.** θαλασσόπληκτος, παραπληγικός.

NE πλήττω (με την ίδια σημ., και «αισθάνομαι πλήξη, στενοχώρια»).

[*πληκ- / *πλακ-, *πληγ- / *πλαγ- + παρ. επίθ. -jω > πλήττω].

πνεῦμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

άνεμος: εἰ εὐφορον πνεῦμα εἶη = εάν υπάρχει ευνοϊκός άνεμος. ἐκεῖ σκιά τ' ἐστὶν καὶ πνεῦμα μέτριον = εκεί υπάρχει σκιά και ελαφρό αεράκι.

παράγ. πνευματικός, πνευματίζω, πνευματώδης.

NE πνεῦμα (με την ίδια σημ., και «το Άγιο Πνεῦμα»).

[**παράγ. λ.** *πνευ- (πνέω) + παρ. επίθ. -μα].

πνέω PHMA

Παρατ.	ἔπνεον
Μέλλ.	πνεύσομαι & πνευσοῦμαι
Αόρ.	ἔπνευσα
Παρακ.	πέπνευκα

πνέω.

NE πνέω.

[*πνε- (πνέ-ω), *πνευ- (πνεῦμα), **IE** αρχής].

Πνύξ, Πυκνός & Πυνκός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τοποθεσία, δυτικά της Ακρόπολης στην Αθήνα, όπου συνεδρίαζε η εκκλησία του δήμου.

NE Πνύκα.

[**αβέβ. ετυμ.**, προελληνική λ.].

ποδαπός, -ή, -ὸν **ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ**

ερωτηματική

1. από ποια χώρα, και γενικότερα από πού: *τίς καὶ ποδαπός;* = ποιος είναι και από πού έρχεται;

2. τι είδους, τι λογής: *ποδαπός; οἷος...* = τι λογής άνθρωπος είναι; τέτοιος που...

[ερωτημ. μόριο *πο + -δαπός κατά το **ἡμεδαπός**].

ποδήρης, -ης, -ες **ΕΠΙΘΕΤΟ**

ένδυμα που φτάνει ως τις άκρες των ποδιών: *χιτῶν ποδήρης. ποδήρης άσπίς* = ασπίδα που κάλυπτε το σώμα και τα πόδια.

[*ποδ- (πούς, ποδός) + παρ. επίθ. -ήρης < ίσως -άρης < άρ-αρ-ίσκω].

ποθεινός, -ή, -ὸν **ΕΠΙΘΕΤΟ**

επιθυμητός, ποθητός: *ποθεινότερα τοῦ πλούτου ἢ τῶν ἐναντίων τιμωρία* = πιο επιθυμητή από τα πλούτη είναι η τιμωρία των αντιπάλων.

[**παράγ. λ.** *ποθέω* + παρ. επίθ. -εινός κατά το αντώνυμο *άλγεινός*].

πόθεν **ΕΠΙΡΡΗΜΑ**

ερωτηματικό

1. για τόπο από πού: *ὦ φίλε, ποῖ δὴ καὶ πόθεν;* = αγαπητέ μου, πού πας και από πού έρχεσαι; *πόθεν οὖν ὁ πόρος τῶν χρημάτων;* = από πού λοιπόν βρέθηκαν τόσα χρήματα;

2. ιδιωτισμός *πόθεν;* από πού και ως πού;

NE πόθεν στη φρ. *πόθεν έσχες* (με σημ. 1).

[ερωτημ. και αόρ. *πο- < *k^wο + παρ. επίθ. -θεν].

ποι **ΕΠΙΡΡΗΜΑ**

ερωτηματικό προς ποιο μέρος, προς τα πού.

[*πο- < *k^wο + παλιό τοπικό επίθ. -ι].

ποιέω -ῶ **ΡΗΜΑ**

Παρατ.	ἐποίουν
Μέλλ.	ποιήσω
Αόρ.	ἐποίησα
Παρακ.	πεποίηκα
Μέσ. μέλλ.	ποιήσομαι
Παθ. μέλλ.	ποιηθήσομαι
Μέσ. & παθ. παρακ.	πεποίημαι

1. κάνω, κατασκευάζω: *ποιῶ ναὸν λίθου πορρίνου* = κατασκευάζω (χτίζω) ένα ναό με πορόλιθους.

2. παράγω, δημιουργώ: *ποιῶ σίτου χιλίους μεδίμνους* = παράγω χίλιους μεδίμνους σιτάρι.

• μέση φωνή ποιοῦμαι γεννώ: ποιοῦμαι παῖδας.

3. προκαλώ κάτι: *οἱ άνεμοὶ μὲν οὐχ ὄρωνται, ἃ δὲ ποιοῦσι φανερά* = οι άνεμοι δεν είναι ορατοί, όσα όμως προκαλούν είναι ολοφάνερα.

4. δίνω, παρέχω: *ποιῶ ἄδειάν τινι* = δίνω αμνηστία σε κάποιον.

5. βάζω, τοποθετώ: *τὰ λεπτὰ πλοῖα ἐντὸς ποιῶ* = τοποθετώ τα αδύνατα πλοία στο κέντρο.

6. μέση φωνή *ποιοῦμαι τινα ἐταῖρον* = κάνω κάποιον φίλο μου.

• έκφραση *περὶ πολλοῦ/περὶ ὀλίγου ποιοῦμαι τι* = θεωρώ κάτι σπουδαίο/ασήμαντο.

7. ως συνώνυμο του *πράττω* ενεργώ, κάνω, *πράττω: εὗ ποιῶ τινα* = ενεργετώ κάποιον. *άγαθά/κακά ποιῶ τινα* = κάνω καλό/κακό σε κάποιον. *ποιεὶ ὅπως βούλει*.

‡ **παράγ.** ποιήσις, ποιητής, ποιήτρια, ποίημα, ποιητός, **σύνθ.** λογοποιός, τραγοδοποιός, άντιποιεῶ, έκποιεῶ.

[*ποιF- + παρ. επίθ. -έω > ποιέω].

ποίημα, -ατος, τὸ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

1. έργο, κατασκευάσμα: *ἀνέθηκεν (= αφιέρωσε) εἰς Δελφοὺς κρατῆρα, ποίημα Γλαύκου*.

2. ποιητικό έργο, ποίημα.

NE ποίημα (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *ποιέω* + παρ. επίθ. -μα].

ποίησις, -εως, ἡ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

1. κατασκευή ή παραγωγή: *τειχῶν οἰκοδομήσις καὶ νεῶν (= καρabiών) ποιήσις*.

2. σύνθεση ποιημάτων, ποίηση.

NE ποίηση (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *ποιέω* + παρ. επίθ. -σις].

ποιητής, -οῦ, ὁ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

1. κατασκευαστής: *ποιητῆς μηχανημάτων*.

2. ποιητής (η εμφάνιση αυτής της σημασίας βασίστηκε στην αντίληψη ότι ο ποιητής ήταν κατασκευαστής στίχων, δηλ. τεχνίτης που συνέθετε στίχους με βάση κάποιους συνειδητοποιημένους κανόνες και με δική του προσπάθεια. Άλλοι θεωρούσαν τον ποιητή άτομο που απλώς ήταν το παθητικό φερέφωνο των Μουσών).

NE ποιητής (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *ποιέω* + παρ. επίθ. -τής].

ποικίλος, -η, -ον **ΕΠΙΘΕΤΟ**

Συγκριτικός	ποικιλώτερος
Υπερθετικός	ποικιλώτατος

1. αυτός που είναι πολύχρωμος ή που είναι διακοσμημένος με έγχρωμες παραστάσεις: *ἡ Ποικίλη Στοά* = στοά στην Αθήνα, διακοσμημένη με τοιχογραφίες του Πολυγνώτου.

2. αυτός που παίρνει διάφορες μορφές: *ποικιλότερος Πρωτέως* = πιο πολύμορφος και από τον Πρωτέα (το θαλάσσιο θεό).

3. πολύπλοκος: *ποικίλος νόμος*.

NE ποικίλος.

[*πεικ- «χρωματίζω με ποικίλα χρώματα, κεντώ»].

ποιμαίνω ΡΗΜΑ

1. βόσκω: *ποιμαίνω πρόβατα*.

2. μεταφορικά φροντίζω για κάποιον ή για κάτι.

NE ποιμαίνω (στην εκκλησιαστική γλώσσα «φροντίζω για τη σωτηρία των πιστών»).

[**παράγ. λ.** ποιμήν + παρ. επίθ. -αίνω].

ποιμήν, -ένος, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βοσός.

παράγ. ποιμαίνω, ποιμήνη «κοπάδι», ποιμνιον «μικρό κοπάδι», ποιμαντικός.

NE ποιμένας.

[*ποι- «βόσκω», πβ. ομηρικό πών, τὸ «κοπάδι», πβ. **αρχ. περσ.** ráyu «φύλακας»].

ποῖος, ποία, ποῖον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

ερωτηματική, συχνά με άρθρο

ποιου είδους, τι ποιότητας (είναι αυτός): λέγεις δὲ τὴν ποῖαν κατάστασιν ὀλιγαρχίαν; = ποιο είδος πολιτεύματος χαρακτηρίζεις ολιγαρχία;

NE ποιος (που αντιστοιχεί στο *αρχ. τις*).

[ερωτημ. μόριο *πο- + παρ. επίθ. -(ο)ῖος].

πολέμαρχος, -άρχου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στην Αθήνα ένας από τους ἑννέα ἄρχοντας (☞ ἄρχων).

πολέμιος, -ία, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που έχει σχέση με τον πόλεμο: τὰ πολέμια = οι πολεμικές επιχειρήσεις.

2. εχθρικός: ἡ πολεμία γῆ.

• ως ουσιαστικό ὁ πολέμιος = ο εχθρός.

NE πολέμιος (λόγ., με σημ. 2).

[**παράγ. λ.** πόλεμος + παρ. επίθ. -ιος].

πόλις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πόλη, αστικό κέντρο.

2. πολιτεία, κράτος, πόλη-κράτος (η πόλις δεν περιλάμβανε μονάχα ένα αστικό κέντρο αλλά επιπροσθέτως και τη γύρω ύπαιθρο· επιπλέον ήταν ανεξάρτητο κράτος): τὰ τῆς πόλεως = οι υποθέσεις της πολιτείας.

παράγ. πολίζω «ιδρύω πόλη», πόλισμα, πολίτης, σύνθ. πολιοῦχος.

NE πόλη (με τη σημ. 1).

[*πελ- «φρούριο», **λιθ.** pilis «φρούριο»].

πολιτεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τα πολιτικά δικαιώματα: *πολιτείαν δίδωμί τι νι*.

2. ο καθημερινός τρόπος ζωής ενός πολίτη.

3. διακυβέρνηση, διοίκηση: ἔφη ἀρίστους εἶναι ἐν πολιτείᾳ τοὺς τὰ πολιτικὰ εὖ πράττοντας = εἶπε ὅτι στη διοίκηση εἶναι ἀριστοὶ ἐκεῖνοι που χειρίζονται σωστά τις πολιτικές υποθέσεις. ἄγω τὴν πολιτείαν = κατευθύνω (ασκώ) τη διακυβέρνηση.

4. πολιτικό σύστημα, πολίτευμα: *χρώμεθα πολιτεία οὐ ζηλοῦση τοὺς τῶν πέλας νόμους* = ἔχουμε πολίτευμα το οποίο δε μιμείται τους νόμους των γειτόνων μας.

NE πολιτεία (με τις σημ. 3, 4).

[**παράγ. λ.** πολίτης + παρ. επίθ. -εία].

πολιτεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπολιτεύουν
Μέλλ.	πολιτεύσω
Μέσ. μέλλ.	πολιτεύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπολιτεύσάμην
Παθ. αόρ.	ἐπολιτεύθην
Παθ. παρακ.	πεπολίτευμαι

1. ζω ως πολίτης σε ελεύθερη πολιτεία: ἐλευθέρως πολιτεύομεν = ζούμε ελεύθεροι.

2. κυβερνώ με ορισμένο τρόπο: *κατ' ὀλιγαρχίαν πολιτεύουσι* = κυβερνούν με ολιγαρχικό τρόπο.

3. μέση φωνή ως αποθετικό πολιτεύομαι

α. ζω ως ελεύθερος πολίτης: *πολιτεύομαι ἐν δημοκρατίᾳ/ἐν ἐλευθερίᾳ*. = πολιτεύω. **β.** παίρνω μέρος στη διοίκηση της πόλης: *οἱ ἰδιωτεύοντες καὶ οἱ πολιτεύομενοι* = ὅσοι περιορίζονται στην ιδιωτική σφαῖρα και ὅσοι αναμειγνύονται στην πολιτική.

NE πολιτεύομαι (με τις σημ. 3α, 3β).

[**παράγ. λ.** πολίτης + παρ. επίθ. -εῦω].

πολίτης, -ου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ελεύθερος ἄνθρωπος, που έχει πλήρη πολιτικά δικαιώματα στην πόλη ὅπου ζει. (Αντίθετα, στην Αθήνα λ.χ., οι γυναίκες, οι δούλοι, οι μέτοικοι και τα παιδιά είχαν περιορισμένα ἢ καθόλου πολιτικά δικαιώματα).

2. συμπολίτης: ἔμδς πολίτης.

παράγ. πολιτεύω, πολιτικός.

NE πολίτης (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** πόλις + παρ. επίθ. -ίτης].

πολλάκις ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. πολλές φορές: *πολλάκις καὶ οὐχ ἅπαξ* = πολλές και όχι μία φορά.

2. *εἰ/ἐὰν πολλάκις* = εἰάν κατά τύχη, εἰάν ἴσως.

NE πολλάκις (λόγ., με τη σημ. 1).

[πολλά + -άκις κατά το δεκ-άκις].

πολλαχῆ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. πολλές φορές. = πολλάκις.

2. με πολλούς τρόπους: *πολλαχῆ εἰκάζεται* = (κάτι) συμπεραίνεται με πολλούς τρόπους.

[πολλά + παρ. επίθ. -αχ-ῆ].

πολλαχοῦ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

σε πολλά μέρη: ἐμοῦ πολλάκις ἀκηκόατε πολ-
λαχοῦ λέγοντος = εμένα με έχετε ακούσει να
μιλώ πολλές φορές και σε πολλά μέρη.
[πολλά + παρ. επίθ. -αχ-οῦ].

πολυπραγμονέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. ασχολούμαι με πολλά πράγματα.
2. ανακατεύομαι σε ξένες υποθέσεις: ἕκαστος
τὰ ἑαυτοῦ δεῖ πράττειν καὶ μὴ πολυπραγμο-
νεῖν = ο καθένας πρέπει να ασχολείται με τη
δουλειά του και να μην ανακατεύεται σε ξέ-
νες υποθέσεις.

[παράγ. λ. πολυπράγμων + παρ. επίθ. -έω].

πολυπράγμων, -ων, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

συνήθως ως αρνητικός χαρακτηρισμός αυτός που
ανακατεύεται σε ξένες υποθέσεις, περιέργος.

NE πολυπράγμων.

[σύνθ. λ. πολὺς + *πραγ- (πράττω, πράγμα)
+ παρ. επίθ. -μων].

πολύς, πολλή, πολὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πλείων, πλείων, πλείων ή πλέων, πλέων, πλέων (☞ πλείων)
Υπερθετικός	πλείστος

1. πολύς (σε αριθμό, πλήθος ή ποσότητα). ≠ ὀλί-
γος.

• ως ουσιαστικό οί πολλοί ο απλός λαός, οι
κοινοί θνητοί, η μάζα. ≠ οί μειζω κεκτημέ-
νοι «οί πλουσιότεροι», οί κομψότεροι «οί
πιο καλλιεργημένοι».

2. αυτός που είναι μεγάλος, δυνατός ή έντο-
νος: πολλή ἄλογία = μεγάλη απερισκεψία.

3. αυτός που έχει μεγάλη αξία: περὶ πολλοῦ
ποιοῦμαι τι = θεωρώ κάτι πολύ σημαντικό.

4. αυτός που έχει μεγάλη έκταση: πολλή ὁ-
δός = μακρὺς δρόμος. πολλή ή Σικελία = η
Σικελία είναι μεγάλη.

5. αυτός που έχει μεγάλη διάρκεια: ἐπὶ πολλῶ
= για πολύ χρόνο. πρὸ πολλοῦ = πριν από πο-
λύ χρόνο.

6. ως επίρρημα **α.** πολύ, τὸ πολύ, ὡς τὸ πολύ,
τὰ πολλά, ὡς τὰ πολλά σε μεγάλο βαθμό, πο-
σότητα ή ένταση, πολύ, πολύ συχνά: τὰ πολ-
λά τυραννίδες ἐν ταῖς πόλεσι καθίσταντο =
πολύ συχνά στις πόλεις αναλάμβαναν τύραν-
νοι την εξουσία. ὡς τὰ πολλά πολεμοῦσιν =
πολύ συχνά κάνουν πόλεμο. **β.** με προθέσεις
διὰ πολλοῦ = σε μεγάλη απόσταση. ἐκ πολ-
λοῦ = από μεγάλη απόσταση. ἐπὶ πολὺ = επί
πολύ χρόνο ή σε μεγάλη έκταση. **γ.** με συγκρι-
τικά πολὺ μᾶλλον = πολύ περισσότερο.

☛ **σύνθ.** πολυμήχανος, πολλαπλάσιος, πολ-
λοστός, πολλάκις, πολλαχοῦ.

NE πολὺς (με τις σημ. 1, 2, 5) & πολὺ (με
σημ. «πολύ» του βα) & ἐπὶ πολὺ (με σημ. ββ).
[πολ-ύς, πβ. **αρχ. ινδ.** purú «πολύς»].

πομπή, -ῆς, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αποστολή: ή τοῦ ἐνυπνίου (= του ονειρου)
πομπή ὑπὸ Διὸς τῷ Ἀγαμέμνονι. πομπή ξυ-
λων = αποστολή ξυλειας.

2. θρησκευτική πομπή.

☛ **παράγ.** πομπεύω, πομπεία.

NE πομπή (με τη σημ. 2, και «στρατιωτική
πομπή»).

[παράγ. λ. πέμπω + παρ. επίθ. -ή, τροπή ε σε ο].

πονέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπόνουν
Μέλλ.	πονήσω
Αόρ.	ἐπόνησα
Παρακ.	πεπόνηκα
Υπερσ.	ἐπεπονήκην
Παθ. αόρ.	ἐπονήθην
Παθ. παρακ.	πεπόνημαι

1. στη μέση φωνή απόλ. πονοῦμαι κοπιᾶζω, μο-
χθῶ, ασχολούμαι: περὶ τι πονοῦμαι = ασχο-
λούμαι με κάτι.

2. με αιτ. κοπιᾶζω για κάτι: ἀνήνυτα πονῶ =
κοπιᾶζω για κάτι που δεν έχει τελειωμό.

3. πόνον πονῶ υποβάλλομαι σε κόπους ή τα-
λαιπωρίες.

☛ **παράγ.** πόνημα.

NE πονῶ «έχω πόνο, υποφέρω».

[παράγ. λ. πόνος + παρ. επίθ. -έω].

πονηρία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κακή κατάσταση: πονηρία τοῦ σώματος.

2. κακία, πανουργία: πονηρία ψυχῆς.

NE πονηρία (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. πονηρός + παρ. επίθ. -ία].

πονηρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πονηρότερος
Υπερθετικός	πονηρότατος

1. που βρίσκεται σε κακή κατάσταση, ἀχρη-
στος: πονηρὸν σῶμα = ασθενικό σώμα. πονη-
ρὸν στράτευμα = ἀχρηστο στράτευμα.

2. με ηθική σημ. κακός, πανούργος: πονηρὸς
καὶ ἐκ πονηρῶν = κακός και από κακούς γο-
νεῖς.

☛ **παράγ.** πονηρία, πονηρεύομαι, πονηρῶς ή
πονήρως.

NE πονηρός (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. πονέω + παρ. επίθ. -ηρός].

πόνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κόπος: μετὰ πολλοῦ πόνου = με πολύ κόπο.

2. πόνος: ὁ πόνος κατέβαινε ἐς τὰ στήθη = ο
πόνος κατέβαινε (από το κεφάλι) στο στήθος.

NE πόνος (με τη σημ. 2).

[*πεν- «κοπιώ, εργάζομαι» (πέν-ομαι)].

πόντος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θάλασσα: πνεῦμα (= άνεμος) ἐκ πόντου.

☛ **παράγ.** ποντίζω, πόντιος, ποντικός.

[πόντ-ος «γέφυρα που ενώνει τις δύο απέναντι ακτές (π.χ. Ελλήσποντος», ομόρρο. με **λατ.** pons, pontis «γέφυρα»].

πορθέω -ῶ ΡΗΜΑ

καταστρέφω, ληλατώ: *ἐπόρθουν ἐκ τῶν ἰερῶν τὰ ἀγάλματα* = ληλατούσαν από τους ναούς τα αγάλματα. *ὅλη ἡ Ἑλλάς πεπόρθηται* = όλη η Ελλάδα ερημώθηκε.

παράγ. πόρθησις, πορθητής.

[*περθ-, *πορθ- «καταστρέφω», άγνωστης αρχής].

πορίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐπόριζον
Μέλλ.	ποριῶ
Αόρ.	ἐπόρισα
Παρακ.	πεπόρικα
Μέσ. μέλλ.	ποριούμαι
Παθ. μέλλ.	πορισθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐπορισάμην
Παθ. αόρ.	ἐπορίσθην
Παρακ.	πεπόρισμαι
Παθ. υπερσ.	ἐπεπορίσμην

1. δίνω, παρέχω: *πορίζω τροφήν τοῖς στρατιώταις*.

2. **α.** μέση φωνή πορίζομαι εξασφαλίζω κάτι για τον εαυτό μου: *πορίζομαι τὰ ἐπιτήδεια* = προμηθεύομαι τα αναγκαία τρόφιμα.

β. παθ. φωνή πορίζομαι εξασφαλίζομαι: *ἤδη τὰ τῆς παρασκευῆς ἐπεπόριστο* = τα απαραίτητα εφόδια είχαν ήδη εξασφαλιστεί.

παράγ. πορισμός.

ΝΕ πορίζομαι (με τη σημ. 2α).

[**παράγ. λ.** πόρος + παρ. επίθ. -ίζω].

πόρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. στενός θαλάσσιος δρόμος, πέρασμα.

2. τρόπος με τον οποίο εξασφαλίζει ή πετυχαίνει κανείς κάτι: *οὐδείς πόρος ἐφαίνετο τῆς ἀλώσεως* = δε φαινόταν να υπάρχει κανένας τρόπος για να πετύχουν την κατάκτηση. *πόρος χρημάτων* = τρόπος για να βρεθούν χρήματα.

παράγ. πορίζω, πορευτός, πορεία, **σύνθ.** ἄπορος, εὔπορος, ἀπορέω, ἀπορία.

ΝΕ πόρος (με τη σημ. 1, και οι πόροι «τα χρηματικά μέσα»).

[*περ- «εισδύω, διαπερνῶ»].

πόρρω ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *πρόσω*

Συγκριτικός	πορρωτέρω
Υπερθετικός	πορρωτάτω

1. μακριά: *εἴτε ἐγγύς, εἴτε πόρρω. πόρρω που* = κάπου μακριά. ≠ ἐγγύς, πλησίον.

2. με γενική

α. τοπικά πιο πέρα, παραπέρα: *πόρρω τοῦ ποταμοῦ προβαίνω* (= προχωρῶ).

μακριά από: οὐ πόρρω τῶν βωμῶν.

β. χρονικά σε προχωρημένο χρόνο: *διελεγόμεν πόρρω τῶν νυκτῶν* = παρέτεινα τη συζήτηση ως αργά τη νύχτα.

παράγ. πόρρωθεν.

ΝΕ στη φρ. *πόρρω απέχει* (με τη σημ. 1).

[*πρό-τῶ (για το σχηματισμό πβ. *εἶ-σω, ὀπί-σω*) > *πρόσω* και (με μετάθεση του -ρ) *πόρ-σω*, αττ. *πόρρω*].

πόρρωθεν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

από μακριά.

[**παράγ. λ.** *πόρρω* + παρ. επίθ. -θεν].

Ποσιδηῶν & Ποσιδεῶν, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο έκτος μήνας του αττικού έτους, από 15 Νοεμβρίου έως 15 Δεκεμβρίου.

[*Ποσιδ-* + επίθ. -ηῶν/-εῶν, πβ. *Ποσειδῶν, -ῶνος*].

πόσος, -η, -ον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

ερωτηματική

1. πόσος είναι ως προς τον αριθμό: *πόσοι εἰσὶν οἱ Λακεδαιμόνιοι*.

2. πόσο μακριά: *ἐλήρητο πόση τις ὁδὸς εἶη* = ρώτησε πόση είναι η απόσταση (που έπρεπε να διανύσει).

3. πόσο χρόνο: *πόσου χρόνον* = πότε.

4. πόση αξία: *πόσου διδάσκει*; = πόσα παίρνει για να διδάξει;

5. πόσο μεγάλος: *πόσος πόθος*; = πόση επιθυμία;

παράγ. ποσάκις, πόσε «προς τα πού».

ΝΕ πόσος (με τη σημ. 1).

[*ποτι- (από ερωτηματ. *πο-) + παρ. επίθ. -ος].

ποτέ ΜΟΡΙΟ

εγκλιτικό κάποτε.

• *ποτέ μέν... ποτέ δέ...* = άλλοτε... άλλοτε...

[αντων. ρίζα *πο- + παρ. επίθ. -τε, με τονισμό *ποτέ* ως αντώνυμο του *πότε*].

πότερος, -τέρα, -τερον ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. ερωτηματική ποιος από τους δύο: *πότερος καλλίων ἐστί, ὁ πατήρ ἢ ὁ πάππος*;

2. ως επίρρημα πότερον & πότερα ποιο από τα δύο: *ἢ μήτηρ διηρώτα τὸν Κύρον πότερον βούλοιτο, μένειν ἢ ἀπιέναι* = η μητέρα ρωτούσε επίμονα τον Κύρο τι από τα δύο θέλει, να μείνει ή να φύγει.

[αντων. ρίζα *πο- + παρ. επίθ. -τερος].

που ΕΠΙΡΡΗΜΑ

εγκλιτικό

1. κάπου: *ὄρῳσιν ἰππέας που πέραν τοῦ ποταμοῦ* = βλέπουν ἰππείς κάπου πέρα από το ποτάμι.

2. κατά κάποιον τρόπο: *εἰ που δέοι τι τῆς φάλαγγος* = εἴν ἔχει κατά κάποιον τρόπο ἀνάγκη ἡ παρτάξι.

[αντων. ρίζα *πο- + παρ. ἐπίθ. -ου].

πούς, ποδός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πόδι.

†† **παράγ.** πόδιον, ποδίζω, **σύνθ.** ἄπους, τρίπους, ἔμποδών, ἔμπόδιον, ὑποπόδιον.

ΝΕ πόδι.

[*πεδ- (πέδ-ον «έδαφος»), **λατ.** pes, pedis «πόδι», δωρ. ὁ πός, που οδηγεί στην υποψία ὅτι ἡ διφθογγος -ου- (πούς) ἴσως σχηματίστηκε κατά το ὁδοῦς].

πράγμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κάτι που ἔχει πραχθεῖ, που ἔχει γίνει, το ἔργο ἢ ἡ πράξι: *γυναῖον πράγμα ἐποίει* = ἔκανε ὅ,τι κάνουν οἱ γυναικούλες.

2. ὑπόθεση, πράγμα: *τὸ πράγμα εἰς ὑπέρδινόν μοι περιέστη* = το πράγμα κατέληξε να εἶναι για μένα φοβερό.

• εκφράσεις *πράγμα ἐστὶ μοι* = εἶναι ἀνάγκη (να κάνω κάτι). *οὐδὲν πράγμα* = δε χρειάζεται (να γίνει κάτι), δεν πειράζει.

3. στον πληθυντικό πράγματα **α.** περιστάσεις ἢ ὑποθέσεις: *ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν ἀγαθοῖς πράγμασι αἱ πόλεις ἀμείνους τὰς γνώμας ἔχουσι* = σε καιρὸ εἰρήνης και σε ευνοϊκές περιστάσεις οἱ πολῖτες κρίνουν καλύτερα (ἀπ' ὅ,τι κρίνουν σε καιρὸ πολέμου). **β.** οἱ ὑποθέσεις τῆς πολιτείας: *τὰ κοινά/τὰ πολιτικά πράγματα. οἱ ἐν τοῖς πράγμασι* = οἱ κυβερνώντες. **γ.** ενοχλητικές, δυσάρεστες καταστάσεις: *πράγματα παρέχω τινί* = προκαλῶ ενοχλήσεις σε κάποιον.

†† **παράγ.** πραγματεία, πραγματεύομαι.

ΝΕ πράγμα (με τῖς σημ. 1, 2) & πράγματα (με τῖς σημ. 3β).

[**παράγ. λ.** *πραγ- (πβ. πράττω) + παρ. ἐπίθ. -μα].

πραγματεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σοβαρὴ ἀπασχόληση με κάτι, και γενικά ἀσχολία, δραστηριότητα: *τοῦ πολιτικοῦ πᾶσα ἢ πραγματεία περὶ πόλιν ἐστὶ*.

2. πραγμάτευση/μελέτη ἐνός θέματος.

ΝΕ πραγματεία (με τῖς σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *πραγματ-εύομαι* + παρ. ἐπίθ. -εἶα].

πράξις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἐνέργεια, πραγματοποίηση, ἐκτέλεση: *ἡ πράξις τῶν ἔργων*.

2. καλὴ ἢ κακὴ τύχη: *ἀπέκλαιε τὴν ἑαυτοῦ πράξιν* = ἔκλαιγε για τὴν κακὴ του τύχη.

ΝΕ πράξις (με τῖς σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *πρακ-, *πραγ- (πράττω) + παρ. ἐπίθ. -σις].

πράττω ΡΗΜΑ

ο κοινὸς τύπος εἶναι *πράσσω*

Παρατ.	ἔπραττον
Μέλλ.	πράξω
Αόρ.	ἔπραξα
Παρακ. με μεταβ. & αμετάβ. σημ.	πέπραγα & πέπραχα «ἔχω κάνει κάτι»
Υπερσ. με μεταβ. & αμετάβ. σημ.	ἔπεπράγειν & ἔπεπράγειν
Μέσ. μέλλ.	πράξομαι
Μέσ. αόρ.	ἔπραξάμην
Παθ. μέλλ.	πραχθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔπραχθην
Παρακ.	πέπραγμαι

1. πραγματοποιῶ, κατορθώνω, ενεργῶ: *ἔπραξε τὴν Κυπρίων ἀπόστασιν* = πραγματοποίησε (πέτυχε) τὴν ἀποστασία τῶν Κυπρίων. *πράττω εἰρήνην/περὶ εἰρήνης* = κατορθώνω να γίνει εἰρήνη. *ἔπρασεν ὅπως πόλεμος γένηται*.

2. ασχολοῦμαι με κάτι: *ἕκαστος τὰ ἑαυτοῦ πράττει. οἱ τὰ κοινὰ πράττοντες* = αυτοῖ που ασχολοῦνται με τὴν πόλη.

3. ως αμετάβ. βρίσκομαι σε μια (καλὴ ἢ κακὴ) κατάσταση: *εὖ/κακῶς πράττω* = ευτυχῶ/δυστυχῶ ἢ ενεργῶ καλὰ/ἀσχημα. *Οἱ μὲν δὴ ἐν τῇ Πλαταία οὕτως ἐπεπράγεσαν* = ὅσοι μῆκαν στην Πλάταια σε αὐτὴν τὴν κατάσταση βρέθηκαν.

4. εἰσπράττω: *πράττω τὰς εἰσφοράς*.

• στη μέση φωνὴ πράττομαι εἰσπράττω για τον εαυτό μου: *τοῦτον χρήματα ἐπράξαντο* = ἀπὸ αὐτὸν εἰσέπραξαν χρήματα.

†† **παράγ.** πράγμα, πράξις, πρακτέος, πρακτικός, πραγματεύομαι, πραγματεία.

ΝΕ πράττω (με τῖς σημ. 1).

[*πρακ- (*πραγ-) + παρ. ἐπίθ. -jω].

πρεσβεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ἀξίωμα, ἀξιοπρέπεια: *πρεσβεία ὑπερέχει* = ὑπερέχει κατά το ἀξίωμα.

2. ἀποστολὴ πρεσβείας, ἀντιπροσωπεία.

3. πρεσβευτές, ἀντιπρόσωποι.

ΝΕ ἡ πρεσβεία «μεσολάβηση», τα πρεσβεία «ἡ τιμὴ που ἀπολαμβάνουν οἱ γεροντότεροι».

[**παράγ. λ.** *πρεσβεύω* + παρ. ἐπίθ. -εἶα].

πρεσβεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπρεσβευον
Μέλλ.	πρεσβεύσω
Παρακ.	πεπρέσβευκα
Μέσ. αόρ.	ἔπρεσβουσάμην
Παθ. παρακ.	πεπρέσβευμαι

1. εἶμαι μεγαλύτερος στην ηλικία (ἀπὸ ἄλλους): *Ξέρξης ἐπρέσβευε τῶν ἄλλων τέκνων Δαρείου*.

2. τιμώ, εκτιμώ: τὸ πρεσβύτερον τοῦ νεωτέρου ἐστὶ πρεσβευόμενον = ο γεροντότερος πρέπει να τιμάται περισσότερο από τον νεότερο.

3. πηγαίνω κάπου ως πρεσβευτής: πρὸς τὸν βασιλέα πρεσβεύων ἄχετο = έφυγε για να πάει ως πρεσβευτής στο βασιλιά.

4. μέση φωνή πρεσβεύομαι στέλνω πρεσβευτές: Ἀθηναῖοι ἐξ τὴν Πελοπόννησον ἐπρεσβεύοντο.

NE πρεσβεύω «έχω την άποψη, πιστεύω».

[**παράγ. λ.** πρέσβης + παρ. επιθ. -εύω].

πρεσβύτερος, -τέρα, -τερον ΕΠΙΘΕΤΟ συγκριτικός βαθμός του επιθέτου πρέσβυς

1. γεροντότερος.

2. ανώτερος, σπουδαιότερος.

NE πρεσβύτερος (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** πρέσβυς + παρ. επιθ. -τερος].

πρεσβύτερης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ηλικιωμένος άνθρωπος, γέροντας.

[**παράγ. λ.** πρέσβυς + παρ. επιθ. -της].

πριόμιενος, -μένη, -μενον ΕΠΙΘΕΤΟ

μετοχή αορ. β' τὸν ὠνέομαι -οῦμαι «αγοράζω».

[μτχ. από ἐπριόμιην, **ὠνέομαι**].

πρὸ ΠΡΟΘΕΣΗ

A. με γενική δηλώνει

1. μπροστά σε: τεθαμμένοι εἰσὶ πρὸ τῶν πυλῶν = είναι θαμμένοι μπροστά στις πύλες.

• με επέκταση στην πρώτη γραμμή για να υπερασπιστώ κάποιον ή κάτι: πρὸ τῆς Ἑλλάδος ἀποθνήσκειν = το να πεθαίνεις για την Ελλάδα.

2. πριν από: πρὸ τοῦ θανάτου καὶ μετὰ τὸν θάνατον.

3. προτίμηση: αἰροῦμαι πρὸ δουλείας θάνατον = προτιμώ το θάνατο από τη δουλεία.

B. ως α' συνθετικό δηλώνει **a.** μπροστά από κάτι, π.χ. προπύλαια, προβαίνω. **β.** πλησίον, κοντά, π.χ. πρόχειρος. **γ.** πριν από κάτι, π.χ. προλέγω.

NE προ (λόγ., με σημ. A1, 2) & προ- (με σημ. Βα, γ).

[*περ- (πέραν, πείρω), **λατ.** προ, **αρχ. σλαβ.** προ, **αρχ. ινδ.** προ, πρωί από το μακρό θέμα].

προαγορεύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **ἄγορεύω**

1. προειδοποιώ για κάτι δημόσια: πολλάκις προηγορεύομεν ἃ ἐμέλλομεν ὑπὸ Ἀθηναίων βλάπτεσθαι = πολλές φορές προειδοποιούσαμε δημόσια για τη ζημιά που θα μας προξενούσαν οι Αθηναίοι.

2. προλέγω, προμαντεύω: οἱ μάντιες προαγορεύουσι τοῖς ἄλλοις τὸ μέλλον = οι μάντιες προλέγουν στους άλλους αυτά που θα τους συμβούν.

[**σύνθ. λ.** πρό + ἄγορεύω].

προάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **ἄγω**

1. οδηγώ προς τα εμπρός ή συνοδεύω κάποιον: προήγαγον αὐτοὺς μέχρι Δήλου = τους συνόδευσαν ως τη Δήλο.

• ως αμετάβ. πηγαίνω μπροστά: σοῦ προάγοντος ἐγὼ ἐφεισπόμεν = καθώς πήγαινες εσύ μπροστά, εγώ ακολουθήσα.

2. φέρνω κάτι σε ένα πιο προχωρημένο στάδιο, το εξελίσσω, το προάγω: προάγω τὰ πράγματα ἐπὶ τὸ βέλτιον = οδηγώ την κατάσταση σε ένα καλύτερο σημείο.

• για πρόσωπα προβιβάζω, προάγω.

3. παρακινώ ή παρασύρω κάποιον: ἐγὼ προήγαγον ἡμᾶς ἄξια τῶν προγόνων φρονεῖν = εγώ σας παρακίνησα να έχετε σύνεση αντάξια των προγόνων σας, εἰς τοῦτο ὁργῆς προήχθησαν ὥστε... = παρασύρθηκαν σε τέτοιο σημείο οργής, ώστε να...

παράγ. προαγωγός.

NE προάγω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** πρό + ἄγω].

προαίρεσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. προτίμηση, επιλογή: οὐκ ἀναγκαίως... ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως καὶ βουλήσεως = (δεν το κάνετε αυτό) αναγκαστικά, αλλά με δική σας επιλογή και θέληση (προαιρετικά). παρὰ προαίρεσιν = παρά τη θέλησή μου.

2. σκοπός: προαίρεσις βίου = ο σκοπός της ζωής.

3. προαίρεσις πολιτείας σύστημα ή τρόπος διακυβέρνησης.

NE προαίρεση «ελεύθερη επιλογή και απόφαση».

[**σύνθ. λ.** πρό + αἴρεσις].

προαιρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **αἰρέω -ῶ**

1. βγάζω κάτι έξω: ἐντεῦθεν προαιροῦντες τὸν σίτον ἐπῶλον = αφού έβγαζαν το σιτάρι από εκεί (από την αποθήκη), το πουλούσαν.

2. μέση φωνή προαιροῦμαι προτιμώ: δεῖ πρὸ τοῦ κεινημένου τὸν σῶφρονα προαιρεῖσθαι φίλον = αντί για έναν έξαλλο, πρέπει να προτιμήσει κανείς ένα μυαλωμένο φίλο.

παράγ. προαίρεσις.

NE προαιρούμαι (λόγ., με τη σημ. 2, λ.χ. δώστε ὅ,τι προαιρεῖσθε).

[**σύνθ. λ.** πρό + αἰρέω].

προακούω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **ἀκούω**

ακούω κάτι από πριν, ενημερώνομαι γι' αυτό: οἱ Ἐφέσιοι οὔτε προακηκοότες ὡς εἶχε περὶ τῶν Χίων... ἔκτεινον αὐτούς = οι Εφέσιοι, επειδή δεν είχαν ενημερωθεί σχετικά με τους Χίους, τους σκότωναν.

[**σύνθ. λ.** πρό + ἀκούω].

προαποθνήσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **θνήσκω**

1. πεθαίνω πριν από κάποιον άλλο.
2. πεθαίνω πρόωρα (για χάρη κάποιου): *Κόδρος προαπέθανε ὑπὲρ τῆς βασιλείας τῶν παιδῶν* = ο βασιλιάς Κόδρος δέχτηκε να πεθάνει πρόωρα για χάρη της βασιλείας των γιων του.

[**σύνθ. λ.** πρό + ἀποθνήσκω].

προβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **βαίνω**

1. προχωρώ (☞ **προβιβάζω**).
 - μεταφορικά προχωρώ, φτάνω στο σημείο: *εἰς τοῦτο προβέβηκασιν ἐχθρας ὥστε...* = έχουν φτάσει σε τέτοιο σημείο εχθρότητας, ὥστε...
2. για χρόνο προχωρώ, περνάω: *ἡ νύξ προβαίνει. τοῦ χρόνου προβαίνοντος.*
3. προοδεύω: *προέβαινε τὸ ἔθνος ἄρχον* = προοδευε το ἔθνος αυξάνοντας την κυριαρχία του.

NE προβαίνω (λόγ.), με τη σημ. 1 (λ.χ. *προβαίνω σε διάβημα*).

[**σύνθ. λ.** πρό + βαίνω].

προβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **βάλλω**

1. βάζω ή ρίχνω κάτι μπροστά: *προβάλλουσι πυρούς* = ρίχνουν σιτάρι (στα πουλιά). *τὸ ὄνομα τὸ τῆς εἰρήνης ὑμῖν προβάλλει* = ρίχνει μπροστά σας (ως δόλωμα) την ειρήνη.
2. προτείνω: *χαλεπὴν προβέβηκας αἵρεσιν* = μου προτείνεις να κάνω μια δύσκολη εκλογή.
3. μέση φωνή προβάλλομαι
 - α. κρατώ μπροστά ή προτείνω κάτι για άμυνα ή για επίθεση: *προβεβλημένοι τοὺς θωρακοφόρους* = έχοντας μπροστά τους αυτούς που φορούσαν θώρακα.
 - β. μεταφορικά προτάσσω, προβάλλω: *δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας ἐγχειρεῖν τὴν ἀγαθὴν προβαλλομένους ἐλπίδα* = πρέπει οι γενναίοι άντρες να ενεργούν προτάσσοντας την καλή ἐλπίδα.

☞ **παράγ.** πρόβλημα.

NE προβάλλω (με τη σημ. 3β).

[**σύνθ. λ.** πρό + βάλλω].

προβιβάζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **βιβάζω**

ως μεταβατικό του *προβαίνω* κάνω κάποιον να προχωρήσει, να φτάσει κάπου: *ποῖ προβιβάς ἡμᾶς*; = μέχρι πού θα μας πας;

- μεταφορικά *προβιβάζω τινὰ εἰς ἀρετὴν* = φέρνω κάποιον κοντά στην αρετή.

NE προβιβάζω «προάγω, ανεβάζω υψηλότερα».

[**σύνθ. λ.** πρό + βιβάζω].

πρόβλημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κάτι που προβάλλεται, που προεξέχει ως μέσο άμυνας: *προβλήματα ἵππων χαλκᾶ* = ο χάλκινος οπλισμός των αλόγων.

2. πρόβλημα.

NE πρόβλημα (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** πρό + βλιγ (< βάλλω) + παρ. επίθ. -μα].

προβουλεύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **βουλεύω**

1. φροντίζω εκ των προτέρων, προνοώ: *προβουλεύει ὅπως μηδὲν δεήσει* = προνοεί πώς δε θα λείψει τίποτε.

2. για τη Βουλή στην Αθήνα καταρτίζω *προβούλευμα* ή περνάω *προβούλευμα* (δηλ. προκαταρκτική απόφαση που έπρεπε στη συνέχεια να εγκριθεί από την εκκλησία του δήμου): *ἔδοξε τὴν βουλὴν προβουλεύσασαν εἰσενεγκεῖν ὅτω τρόπῳ οἱ ἄνδρες κρίνουντο* = αποφασίστηκε η βουλή να καταρτίσει προβούλευμα και να εισηγηθεί με ποιον τρόπο θα δικάζονταν οι κατηγορούμενοι.

- ως απρόσ. στην παθ. φωνή *προβεβούλευται τῇ βουλῇ* = η βουλή έχει καταρτίσει προβούλευμα.

[**σύνθ. λ.** πρό + βουλεύω].

προδίδωμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **δίδωμι**

1. δίνω από πριν, προπληρώνω: *καὶ τὸν τε προῦφειλόμενον μισθὸν ἀπέδωκε καὶ ἔτι μὴνὸς προέδωκεν* = και το μισθό που οφειλόταν πλήρωσε και προπλήρωσε ακόμη το μισθό ενός μήνα.

2. παραδίδω στον εχθρό, προδίδω.

☞ **παράγ.** προδοσία, προδότης, προδοτικός.

NE προδίδω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** πρό + δίδωμι].

πρόδρομος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που προηγείται, που τρέχει μπροστά: *κήρυκας προδρόμους προέπεμψαν* = έστειλαν προηγούμενως κήρυκες που πήγαιναν μπροστά.

NE πρόδρομος «που προηγήθηκε ενός άλλου».

[**σύνθ. λ.** πρό + *δραμ- (ἔ-δραμ-ον, πβ. δρόμος) + παρ. επίθ. -ος].

προεδρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. πρωτοκαθεδρία, το δικαίωμα που είχε ένας επίσημος ξένος ή ένας τιμώμενος πολίτης να κάθεται στις πρώτες θέσεις σε δημόσιους αγώνες, στο θέατρο κτλ.

2. το αξίωμα του προέδρου.

NE προεδρία (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** πρόεδρος + παρ. επίθ. -ία].

προείμι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **εἶμι**

1. προχωρώ: *ὀλίγα βήματα προϊόντες* = αφού προχώρησαν μερικά βήματα.

• για χρόνο *προϊόντος τοῦ χρόνου* = καθώς περνά ο καιρός. *προϊούσης τῆς νυκτός* = καθώς προχωρούσε η νύχτα.

2. προχωρώ μπροστά: *ἐκέλευεν αὐτὸν προΐε-ναι* = τον διέταξε να προχωρήσει μπροστά.

[**σύνθ. λ.** *πρό + εἶμι*].

προεῖπον ΡΗΜΑ

ἀόρ. β', με ενεστ. το *πρόφημι* ή το *προαγορεύω*

1. είπα κάτι προηγουμένως ή το είπα ως εισαγωγή: *οὐδὲν οὐκ ἀληθὲς εἶρηκα ὧν προεῖπον* = από όσα είπα προηγουμένως δεν είπα τίποτε που να μην είναι αληθινό.

2. προκηρύξα: *ἐπὶν πόλεμον προεῖπωσι* = όταν προκηρύξουν πόλεμο.

NE προείπα (με τη σημ. 1).

προέρχομαι ΡΗΜΑ

Παρακ. <i>συνηρημένος</i>	προὐλήλυθα
Για τους χρόνους ⚡ <i>ἔρχομαι</i>	

1. προχωρώ: *ἐς τὸ πλέον οὐκέτι προελθὼν* = χωρίς να προχωρήσει περισσότερο (με το στρατό).

• για χρόνο *προελθόντος πολλοῦ χρόνου* = αφού πέρασε πολύς καιρός.

2. προηγούμει: *ὁ νεανίας προελθὼν τοῦ λοχαγοῦ πρότερος ἐπορεύετο*.

3. μεταφορικά φτάνω σε ένα σημείο (καλό ή κακό): *εἰς πᾶν μοχθηρίας προελήλυθασι* = έχουν φτάσει στο έσχατο σημείο της μοχθηρίας.

NE προέρχομαι «έρχομαι / κατάγομαι από κτλ.».

[**σύνθ. λ.** *πρό + ἔρχομαι*].

προέχω ΡΗΜΑ

<i>συνηρημ. ενεστ.</i>	προὔχω
<i>συνηρημ. μέσ. ἀόρ. β'</i>	προὔσχομην

Για τους χρόνους ⚡ *ἔχω*

1. κρατώ κάτι μπροστά ως προστασία.

2. μεταφορικά στη μέση φωνή προέχομαι προβάλλω ως πρόφαση: *ὅπερ μάλιστα προὔχονται* = αυτό που κυρίως προβάλλουν ως πρόφαση.

3. ως αμετάβατο **α.** προεξέχω: *ἀκτὴ προέχουσα εἰς τὸν πόντον* = γλώσσα γης που προεξέχει μέσα στη θάλασσα. **β.** υπερέχω: *πλήθει προὔχοντες καὶ ἐμπειρία πολεμικῆ* = υπερέχοντες ως προς τον αριθμό και ως προς την πείρα την πολεμική.

παράγ. πρόσχημα.

NE προέχει «έχει την πρώτη θέση/σημασία».

[**σύνθ. λ.** *πρό + ἔχω*].

προΐημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ *ἵημι*

1. στέλνω κάποιον ως προπομπό: *πρόετε πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν ἰππέων τάξιν* = να στεί-

λετε (στον εχθρικό στρατό) πρώτα το τμήμα των στρατιωτών που είναι ιππείς.

2. παραδίδω: *προεῖσαν αὐτῷ τὰς ναῦς* = παρέδωσαν σ' αυτόν τα πλοία.

3. μέση φωνή προΐεμαι αφήνω, αμολλάω, και ειδικότερα **α.** για ήχο, φωνή, κραυγή κτλ. βγά-ζω, εκστομιζώ: *μηδὲ φωνὴν προέσθαι δυνάμε-νος* = χωρίς να μπορεί να βγάλει ούτε καν φωνή (δηλ. εντελώς σιωπηλός). **β.** παραδίδω στον εχθρό. **γ.** εγκαταλείπω: *Ἀθηναῖοί φασι ἐν οὐδενὶ ὑμᾶς προέσθαι ἀδικουμένους* = οι Αθηναίοι λένε ότι σε καμιά περίπτωση δε σας εγκατέλειψαν να αδικεῖσθε. **δ.** παραχω-ρώ, χαρίζω κάτι: *προΐεται τι τῶν ἰδίων καὶ ποιεῖ πρᾶγμα φιλόανθρωπον καὶ φιλόδωρον* = χαρίζει κάτι από αυτά που του ανήκουν και κάνει μια πράξη φιλανθρωπίας και γενναιο-δωρίας.

[**σύνθ. λ.** *πρό + ἵημι*].

προΐκα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

δωρεάν, χωρίς να πληρώσω ή να αμειφθώ: *προΐκα ἐργάζομαι*.

[αιτιατ. του *προΐξ*, *προικὸς* ως *επίρρ.*, πβ. *δω-ρεάν*].

προΐστημι ΡΗΜΑ

<i>συνηρημένος ἀόρ. α'</i>	προὔσθηκα
<i>συνηρημένος ἀόρ. β'</i>	προὔστην

Για τους χρόνους ⚡ *ἴσθημι*

1. στήνω / βάζω κάτι μπροστά.

2. μέση φωνή προΐσταιμι

α. βάζω κάτι μπροστά μου: *προσθησάμενος τὰ ἄρματα...* = αφού έβαλε μπροστά τα άρματα...

β. προβάλλω ως δικαιολογία: *προΐσθεται τὴν ἀτυχίαν τῆς κακουργίας* = προβάλλει ως δικαιολογία της κακοήθειας του την ατυχία.

3. παθ. φωνή προΐσταιμι

α. είμαι επικεφαλής, είμαι ο ηγέτης, ο κυβερνήτης κτλ.: *Περικλῆς προὔστη τῆς πόλεως (τῶν Ἀθηνῶν)* = ο Περικλής ήταν ο αρχηγός της πόλης. *οἱ προεστώτες/οἱ προεστημότες* = οι αρχηγοί.

β. προστατεύω: *ὁ προστάς τῆς εἰρήνης* = αυτός που προστατεύει την ειρήνη.

NE προΐσταιμι (με τη σημ. 3α και στη *μτχ. προΐστάμενος*).

[**σύνθ. λ.** *πρό + ἴσθημι*].

προκαλέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ *καλέω -ῶ*

συνήθως στη μέση φωνή προκαλοῦμαι προσκα-λώ: *προκαλοῦμαι αὐτὸν εἰς τὸ συνδειπνεῖν* = τον προσκαλώ σε δείπνο. *προκαλούμεθα ὑ-μᾶς φίλους εἶναι* = σας προσκαλούμε (σας προτείνουμε) να είμαστε φίλοι.

NE προκαλώ «προτρέπω» αλλά και «προκα-λώ».

[**σύνθ. λ.** πρό + καλέω].

πρόκειμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κείμαι**

1. βρίσκομαι μπροστά σε κάποιον: *ὁ παῖς οὗτος ὑμῖν πρόκειται* = αυτό το παιδί βρίσκεται μπροστά σας. *παρὰ ἤπειρον νῆσος πρόκειται* = μπροστά στην ηπειρωτική χώρα βρίσκεται ένα νησί.

• χρονικά βρίσκομαι μπροστά σε κάποιον: *ὁ προκειμένος ἡμῖν ἀγών* = ο αγώνας που βρίσκεται (που έχουμε) μπροστά μας.

2. μεταφορικά προτείνομαι, συζητούμαι: *γνώμαι τρεῖς πρόκεινται* = έχουν προταθεί τρεις γνώμες.

NE η μετοχ. *προκειμένος* (με τη σημ. 1 & τις φρ. *προκειμένου να...*, στο *προκειμένο*) & το απρόσ. ρ. *πρόκειται*.

[**σύνθ. λ.** πρό + κείμαι].

προκινδυνεύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κινδυνεύω**

αγωνίζομαι, διακινδυνεύω για τη σωτηρία άλλων: *οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγον τοιάδε «...φαιμὲν γὰρ Μαραθῶνι τε μόνοι προκινδυνεύσαι τῷ βαρβάρῳ»* = οι Αθηναῖοι ἔλεγαν τα εξής: «...λέμε δηλαδή ότι μόνοι εμεῖς αγωνιστήκαμε για τη σωτηρία της Ελλάδας εναντίον των βαρβάρων».

[**σύνθ. λ.** πρό + κινδυνεύω].

προκόπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κόπτω**

1. προοδεύω, σημειώνω πρόοδο: *οὐδὲν προέκοπτον εἰς τὸ ἀπολέσαι ὑμᾶς* = δε σημείωσαν καμιά πρόοδο στην προσπάθειά τους να σας καταστρέψουν. 2. για χρόνο προχωρώ: *ἡ νύξ προέκοπεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν* = η νύχτα προχώρησε και η μέρα πλησίασε.

☞ **παράγ.** προκοπή.

NE προκόβω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** πρό + κόπτω].

προκρίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κρίνω**

προτιμώ, επιλέγω: *προκρίνω τινὰς ἐκ πάντων* = επιλέγω μερικούς από το σύνολο.

☞ **παράγ.** πρόκρισις, πρόκριτος «που έχει προεπιλεγεί».

NE προκρίνω.

[**σύνθ. λ.** πρό + κρίνω].

προλαμβάνω ΡΗΜΑ

συνηρημ. **αόρ. β'** προὔλαβον

Για τους χρόνους ☞ **λαμβάνω**

1. παίρνω κάτι προκαταβολικά: *προλαμβάνω τρία τάλαντα παρά τινος*.

2. προλαβαίνω.

☞ **παράγ.** πρόληψις, προληπτικός.

NE προλαμβάνω & προλαβαίνω (με σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** πρό + λαμβάνω].

προμαχέω -ῶ ΡΗΜΑ

μάχομαι στην πρώτη γραμμή: *Ἑλλήνων προμαχοῦντες Ἀθηναῖοι Μαραθῶνι* = οι Αθηναῖοι πολεμώντας στο Μαραθώνα στην πρώτη γραμμή υπέρ των Ελλήνων (κατατρόπωσαν τους Μήδους).

☞ **παράγ.** πρόμαχος, προμαχέω.

[**παράγ. λ.** πρόμαχος + παρ. επίθ. -έω].

πρόμαχος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

συνήθως ως ουσιαστ. αυτός που πολεμά στην πρώτη γραμμή: *Ἀθηνᾶ Πρόμαχος* = η Αθηνά, η προστάτιδα της Αθήνας.

[**σύνθ. λ.** πρό + μάχομαι].

προμήθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

προνοητικότητα, πρόνοια.

NE προμήθεια «εξασφάλιση», οι προμήθειες «τρόφια».

[**παράγ. λ.** προμηθής + παρ. επίθ. -εία].

πρόξενος, -ένου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

άτομο που αντιπροσώπευε τα συμφέροντα ενός ξένου κράτους στο δικό του κράτος. (Ο Αθηναῖος Καλλίας, λ.χ., ήταν πρόξενος της Σπάρτης στην Αθήνα.)

☞ **παράγ.** προξενέω, προξενία.

NE πρόξενος (με παρόμοια σημ.).

[**σύνθ. λ.** πρό + ξένος].

προξενέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	προὔξενον
Μέλλ.	προξενήσω
Αόρ.	προὔξενησα
Παρακ.	προὔξενηκα

1. εἶμαι πρόξενος: *βούλομαι σῶσαι ὑμᾶς... διὰ τὸ προξενεῖν ὑμῶν* = θέλω να σας σώσω... γιατί εἶμαι πρόξενος δικός σας.

2. προκαλώ, προξενώ: *προξενῶ εὐδαιμονίαν / κίνδυνόν τινι* = προκαλώ σε κάποιον ευτυχία/κίνδυνο.

3. συστήνω κάποιον ως κατάλληλο για κάποιο έργο: *προξενῶ τινά διδάσκαλον* = συστήνω κάποιον ως δάσκαλο.

NE προξενώ (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** πρόξενος + παρ. επίθ. -έω].

προοίδα ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **οἶδα**

γνωρίζω εκ των προτέρων.

[**σύνθ. λ.** πρό + οἶδα].

προοράω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **οράω** -ῶ

1. βλέπω μπροστά μου: *ἐπεὶ δὲ σκοτός ἐγένετο... ἐπιπτον διὰ τὸ μὴ προοράν τὰ ἐμπροσθεν* = όταν έπεφτε το σκοτάδι... έσκυβαν, γιατί δεν έβλεπαν τι ήταν μπροστά τους.

2. ενεργ. και μέση φωνή προορῶ / προορῶμαι
προβλέπω: προορῶ τὸ μέλλον. ταῦτα προο-
ρῶμενοι ἡμεῖς τότε καὶ δεδιότες ἐλέγομεν... =
επειδὴ εμεῖς τότε τα εἶχαμε προβλέψει αὐτὰ
και φοβόμεσταν, λέγαμε ὅτι...

3. ενεργ. και μέση φωνή προορῶ & προορῶμαι
φροντίζω, προνοώ: προορῶ τοῦ σίτου = φρο-
ντίζω για τα τρόφιμα. πάντα ἂ προσήκει
προορῶμενοι = φροντίζοντας για ὅλα ὅσα
πρέπει.

[σύνθ. λ. πρό + ὄραω].

προπετής, -ής, -ές ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	προπετέστερος
Υπερθετικός	προπετέστατος

1. αὐτός που γέρνει προς τα εμπρός.

2. μεταφορικά αὐτός που ἔχει την τάση για
κάτι αρνητικό, επιρρηπής: προπετής ἦν ἐπὶ τὸ
πολλοὺς ἀποκτείνειν = εἶχε την τάση να δια-
πράττει πολλοὺς φόνους.

3. α. για πράγματα ανεξέλεγκτος, ασυγκράτη-
τος. β. για πρόσωπα αὐτός που βιάζεται, ορμά
ἢ σπεύδει να κάνει ἢ να πει κάτι χωρὶς προη-
γουμένως να το σκεφτεῖ, ἀπερίσκεπτος, ἀπό-
κοτος, ἀσυλλόγιστα ορμητικός.

παράγ. προπετῶς, προπέτεια.

NE προπετής (με σημ. 3β).

[σύνθ. λ. πρό + πετ- (πίπτω) + παρ. επίθ. -ής].

πρός ΠΡΟΘΕΣΗ

A. με γενική δηλώνει 1. τη θέση που ἔχει κάτι
σχετικά με κάτι ἄλλο, προς την πλευρά: τὸ
τείχος εἶχε δύο περιβόλους, πρὸς τε Πλαται-
ῶν... = το τείχος εἶχε δύο περιβόλους, τον ἕ-
ναν προς την πλευρά των Πλαταιῶν...

2. ἀπὸ την πλευρά (με την ἔννοια της καταγω-
γής): πρὸς γονοὶ ἢ πρὸς ἀνδρῶν ἢ πρὸς γυναι-
κῶν = πρόγονοι εἶτε ἀπὸ την πλευρά των αν-
δρῶν εἶτε των γυναικῶν.

3. μεταφορικά ενώπιον, στα μάτια κάποιου:
δρῶμεν ἄδικον οὐδὲν οὔτε πρὸς θεῶν οὔτε
πρὸς ἀνθρώπων = δε διαπράττομε καμιά α-
δικία, οὔτε στα μάτια των θεῶν οὔτε των αν-
θρώπων.

• σε ὄρκους στο ὄνομα του...: πρὸς Διός = στο
ὄνομα του Δία. πρὸς θεῶν, τίς οὕτως εὐή-
θης ἐστί; = προς θεοῦ, ποιος εἶναι τόσο α-
νόητος;

4. αὐτό που ταιριάζει, αρμόζει σε...: οὐ γὰρ
ἦν πρὸς τοῦ Κύρου τρόπου ἔχοντα μὴ ἀποδι-
δόναι = γιατί δεν ταίριαζε στο χαρακτήρα
του Κύρου να ἔχει χρήματα και να μην πλη-
ρώνει.

5. με παθητικά ῥήματα ἀπὸ τον, ὑπὸ του: ὁμο-
λογεῖται πρὸς πάντων = ομολογεῖται ἀπὸ ὅ-
λους.

B. με δοτική δηλώνει

1. κοντά σε: οἱ ποταμοὶ πρὸς ταῖς πηγαῖς οὐ
μεγάλοι εἰσὶ = τα ποτάμια κοντά στις πηγές
τους δεν εἶναι ορμητικά.

2. ἐκτός ἀπὸ, ἐπιπλέον: πρὸς τούτοις μαθηά-
νουσι καὶ τοξεύειν = ἐκτός ἀπὸ αὐτὰ μαθαί-
νουν και να τοξεύουν.

Γ. με αιτιατική δηλώνει

1. κίνηση ἢ διεύθυνση προς, σε: πρὸς νότον ὄ-
ρα = βλέπει προς το Νότο.

2. χρονικά περίπου, γύρω: πρὸς ἑσπέραν ἦν =
ἦταν περίπου βράδυ.

3. ἐναντίον κάποιου ἢ προς κάποιον: ὁ πρὸς
ἡμᾶς πόλεμος = ο ἐναντίον μας πόλεμος. λέ-
ξατε πρὸς με = πείτε μου.

4. ως προς, σε σχέση με: ἔχουσι χώραν πρὸς τὸ
πλήθος τῶν πολιτῶν ἐλαχίστην = ἔχουν μια χώ-
ρα που σε σχέση με το μεγάλο αριθμὸ των
πολιτῶν εἶναι πολὺ μικρὴ.

5. σύμφωνα με: πρὸς τὴν δύναμιν τὴν αὐτῶν
εὖ ποιοῦσι = σύμφωνα με τη δυνατότητα που
ἔχουν, κάνουν το καλό.

Δ. ως ἀ' συνθετικό δηλώνει 1. κίνηση προς ἕνα
μέρος, π.χ. προσάγω. 2. πλησίον, κοντά, π.χ.
πρόσκειμαι. 3. προσθήκη, ἐπιπλέον, π.χ. προσ-
τίθηναι.

[*πρετι-, *περ- (περί), παμφυλιακό περτί,
κρητικὸ πρές, ομηρικὸ προτί, αρχ. ινδ. práti].

προσαγορεύω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	προσερῶ
Αόρ.	προσεῖπον
Παρακ.	προσεῖρηκα

1. ἀπευθύνω χαιρετισμὸ σε κάποιον: εἴωθα ἔν
ταῖς ἐπιστολαῖς τοὺς φίλους προσαγορεύειν
διὰ τοῦ «εὖ πράττειν» = συνηθίζω στις ἐπι-
στολές να ἀπευθύνω στους φίλους το χαιρετι-
σμὸ «να εἶσαι καλά».

2. ονομάζω, ἀποκαλώ κάποιον: τὸν Ἀγαμέ-
μνονα προσαγορεύουσι ποιμένα τῶν λαῶν =
τον Ἀγαμέμνονα τον ονομάζουν ἀρχηγὸ των
λαῶν.

NE προσαγορεύω (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. πρὸς + ἀγορεύω].

προσάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ ἄγω

1. οδηγώ ἢ φέρνω κάτι κάπου: προσάγω δῶ-
ρά τινα = φέρνω δῶρα σε κάποιον.

2. μεταφορικά φέρνω, προκαλώ: προσάγω φό-
βον.

3. μέση φωνή προσάγομαι φέρνω προς το μέ-
ρος μου: ἀπάτη προσάγονται τὸ πλήθος =
παίρνουν με το μέρος τους το λαὸ με ἐξαπά-
τηση (ἐξαπατώντας τον).

παράγ. προσαγωγή, προσαγωγός.

NE προσάγω (λόγ., με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. πρὸς + ἄγω].

προσβάλλω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **βάλλω**

επιτίθειμαι: προσβαλὼν αἰρεῖ τὴν πόλιν = αφού επιτίθεικε στην πόλη, την κυριεύει.

☞ **παράγ.** προσβολή.

NE προσβάλλω.

[**σύνθ. λ.** πρὸς + βάλλω].

προσβολή, -ῆς, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

επίθεση: προσβολὴ ἐγένετο πρὸς τὸ τεῖχος = έγινε επίθεση στο τεῖχος.

NE προσβολή.

[**παράγ. λ.** προσβάλλω + παρ. επίθ. -ῆ].

προσγίγνομαι PHMA

Για τους χρόνους ☞ **γίγνομαι**

πιγαίνω ως βοηθός ή ως σύμμαχος: οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ὀρῶντες στρατιάν τε ἄλλην προσγενημένην τοῖς Λακεδαιμονίοις προεῖπον ἐκπλουν = και οι Αθηναῖοι, βλέποντας ότι είχε έρθει και άλλος στρατός για να συμμαχήσει με τους Λακεδαιμόνιους, διέταξαν την αναχώρηση από το λιμάνι.

[**σύνθ. λ.** πρὸς + γίγνομαι].

πρόσειμι (Α) PHMA

στην αττ. διάλεκτο ως μέλλ. του **προσέρομαι**

Για τους χρόνους ☞ **εἶμι**

1. πλησιάζω κάποιον: βραδέως προσήεσαν = πλησίαζαν αργά αργά.

• πλησιάζω κάποιον εχθρικά: πρόσσειμι ἐπί τινα.

2. παρουσιάζομαι για να μιλήσω: πρόσσειμι πρὸς βουλὴν.

3. για χρόνο πλησιάζω: ἐσπέρα προσήει = πλησίαζε βράδυ.

4. προσέρομαι, εισπράττομαι: τὰ προσιόντα χρήματα = τα εισπραττόμενα χρήματα, τα εισοδήματα.

☞ **παράγ.** προσιτός.

[**σύνθ. λ.** πρὸς + εἶμι].

πρόσειμι (Β) PHMA

Για τους χρόνους ☞ **εἶμι**

1. συνυπάρχω: τῇ βίᾳ πρόσσεισιν ἔχθραι καὶ κίνδυνοι = με τη βία συνυπάρχουν οι εχθρότητες και οι κίνδυνοι.

2. εἶμαι παρών, υπάρχω: οὐδὲν ἄλλο προσῆν = δεν υπήρχε τίποτε άλλο.

[**σύνθ. λ.** πρὸς + εἶμι].

προσέρομαι PHMA

Για τους χρόνους ☞ **ἔρχομαι**

1. πιγαίνω σε κάποιον, προσέρομαι: προσέρομαι πρὸς τινα/πρὸς τι.

2. παρουσιάζομαι για να μιλήσω: προσέρομαι τῷ δήμῳ.

NE προσέρομαι.

[**σύνθ. λ.** πρὸς + ἔρχομαι].

προσέχω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **ἔχω**

1. πλησιάζω κάτι σε κάτι άλλο: προσέχω γῆ τὸ σῶμα = πλησιάζω το σώμα στη γη. προσέχω ναῦν = φέρνω το πλοίο στο λιμάνι. προσέχω εἰς τὴν Σάμον = προσεγγίζω στη Σάμο.

2. προσέχω τὸν νοῦν ή απλώς προσέχω (με παράλειψη του νοῦς) δίνω προσοχή σε κάτι, ενδιαφέρονται για αυτό: προσέχω τῷ πολέμῳ. προσχωμεν = ας προσέξουμε.

☞ **παράγ.** προσεκτικός, προσεχής, προσοχή.

NE προσέχω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** πρὸς + ἔχω].

προσήκω PHMA

Για τους χρόνους ☞ **ἦκω**

1. φτάνω ως...: ὄχθαι προσήκουσαι ἐπὶ τὸν ποταμόν = τα υψώματα φτάνουν ως το ποτάμι.

2. ἔχω σχέση με κάποιον ή ταιριάζω σ' αυτόν: τῷ βασιλεῖ προσήκει οὐ ῥαδιουργία ἀλλὰ καλοκάγαθία = σε ένα βασιλιά δεν ταιριάζει η επιπολαιότητα αλλά η καλοσύνη. τίτι προσήκει τόδε = ποιος έχει σχέση μ' αυτό (για να το φροντίσει);

3. ως απρόσ. με απαρέμφατο προσήκει ταιριάζει, πρέπει: τούναντίον δρῶν ἢ προσήκεν αὐτῷ ποιεῖν = κάνοντας τα αντίθετα από ό,τι ταίριαζε (έπρεπε) να κάνει.

4. μετοχή προσήκων **α.** αυτός που ανήκει σε κάποιον: τὸ προσήκον ἐκάστω ἀποδιδόναι = να αποδώσει κανείς στον καθένα ό,τι του ανήκει (οφείλεται). **β.** αυτός που αρμόζει, που είναι κατάλληλος για κάτι: τελευτήσας τιμαῖς αὐτὸν προσηκούσαις ὁ σύλλογος τιμάτω = όταν θα πεθάνει (ο άξιος πολίτης), να τον τιμήσει η συνέλευση του λαού με τις τιμές που του αρμόζουν. **γ.** αυτός που έχει σχέση συγγενειας με κάποιον: οἱ προσήκοντές τινος = οι συγγενείς κάποιου.

NE οι προσήκοντες (με τη σημ. 4γ) & προσήκων, -ουσα, -ον (με τη σημ. 4β).

[**σύνθ. λ.** πρὸς + ἦκω].

προσηλόω -ῶ PHMA

καρφώνω επάνω σε κάτι: προσηλώ ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα.

NE προσηλώνω.

[**σύνθ. λ.** πρὸς + ἦλόω].

πρόσθεν ΠΡΟΘΕΣΗ & ΕΠΙΡΡΗΜΑ

A. ως πρόθεση **1.** μπροστά από κάποιον ή από κάτι: ἐν τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος = μπροστά από το στρατό.

2. πριν από: οὐκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἐσπέρας = δεν τελειώσαμε πριν από το βράδυ.

B. ως επίρρημα **1.** τοπικά μπροστά. ≠ ὄπισθεν.

• με άρθρο ὁ πρόσθεν = ο μπροστινός.

2. χρονικά προηγουμένως, πριν: ὁ οὐ πρόσθεν ἐπεποιήκεσαν = πράγμα που δεν το είχαν κάνει προηγουμένως. *σμικρῶ πρόσθεν* = λίγο πριν.

- με άρθρο ὁ πρόσθεν ο προηγούμενος: ἡ πρόσθεν ἡμέρα. τὰ πρόσθεν = τα περασμένα.

παράγ. πρόσθιος.

[**παράγ. λ.** πρὸς + παρ. επίθ. -θεν].

προσίημι ΡΗΜΑ

Για τους άλλους χρόνους ☞ **ἴημι**

1. στέλνω προς.

2. μέση φωνή προσίεμαι **α.** αφήνω κάποιον να πλησιάσει: *προσίεμαι τοὺς βαρβάρους* = αφήνω τους βαρβάρους να πλησιάσουν. **β.** παραδέχομαι, πιστεύω: *ἀλλὰ τοῦτο οὐ προσίεμαι* = αυτό όμως δεν το πιστεύω. **γ.** δέχομαι: *προσίεμαι ξενικὰ νόμιμα* = δέχομαι ξένες συνήθειες. **δ.** επιδοκιμάζω: *ἐγὼ οὐδὲν κακὸν προσήσομαι* = εγώ δε θα επιδοκιμάσω καμιά κακή πράξη. **ε.** τολμώ να: *οὐ προσίεμαι τοιαύτας πράξεις πράττειν* = δεν τολμώ να κάνω τέτοιες πράξεις.

[**σύνθ. λ.** πρὸς + ἴημι].

προσκαλέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **καλέω** -ῶ

1. συνήθως στη μέση φωνή προσκαλοῦμαι προσκαλώ.

2. καταγγέλλω κάποιον στο δικαστήριο: *προσκαλώ τινα δίκην ἀσεβείας* = καταγγέλλω κάποιον για ασέβεια.

παράγ. πρόσκλησις.

NE προσκαλώ (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** πρὸς + καλέω].

πρόσκειμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κείμαι**

χρησιμοποιείται ως παθ. του **προστίθημι**

1. βρίσκομαι κοντά σε κάτι: *πρόσκειμαι τῇ θύρᾳ* = είμαι κοντά στην πόρτα.

2. είμαι αφοσιωμένος σε κάτι: *πρόσκειμαι τῷ δήμῳ* = είμαι αφοσιωμένος στο λαό.

3. επιμένω παρακαλώντας: *προσέκειντο αὐτῷ ἀξιούντες...* = τον παρακαλούσαν ζητώντας...

4. επιμένω πιέζοντας τον εχθρό: *ἡ ἵππος Μαρδονίου προσέκειτο καὶ ἐλύπει τοὺς Ἕλληνας* = το ιππικό του Μαρδονίου πίεξε και παρενοχλούσε τους Έλληνες.

NE πρόσκειμαι (με τη σημ. 2, λ.χ. *πρόσκειμαι στο τάδε κόμμα*).

[**σύνθ. λ.** πρὸς + κείμαι].

προσκεφάλαιον, -αίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μαξιλάρι για το κεφάλι.

2. γενικότερα μαξιλάρι κάθε είδους: *καθήστο ἐπὶ προσκεφαλαίου τε καὶ δίφρου* = καθόταν σ' ένα σκαμνί με μαξιλάρι.

προσκόπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **κόπτω**

χτυπώ επάνω σε κάτι, σκοντάφτω: *προσκόπτω πρὸς λίθον* = σκοντάφτω σε πέτρα.

[**σύνθ. λ.** πρὸς + κόπτω].

προσκυνέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	προσεκύνουν
Μέλλ.	προσκυνήσω
Αόρ.	προσεκύνησα

γονατίζω σε ένδειξη σεβασμού και λατρεύω ένα θεό.

παράγ. προσκύνησις, προσκυνητής.

NE προσκυνώ.

[**σύνθ. λ.** πρὸς + κυνέω].

προσλαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **λαμβάνω**

1. παίρνω κάτι επιπλέον: *ῥῖπον ἐσθίων ἄρτον προσέλαβε* = τρώγοντας το φαγητό του πήρε και ψωμί.

2. παίρνω μαζί μου κάποιον: *προσέλαβεν ἰππεῖς καὶ πελταστὰς* = πήρε (για βοήθεια) ιππεῖς και πελταστές.

παράγ. πρόσληψις.

NE προσλαμβάνω (με παραπλήσια σημ. προς τη 2).

[**σύνθ. λ.** πρὸς + λαμβάνω].

πρόσοδος, -όδου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. προσέγγιση, πλησίασμα: *πρόσοδοι χαλεπαὶ πρὸς τὸ χωρίον* = δύσβατοι δρόμοι που οδηγούν στο χωριό.

2. επίθεση, έφοδος: *αἱ πρὸς τοὺς πολεμίους πρόσσοδοι* = οι επιθέσεις εναντίον των εχθρών.

3. εισόδημα.

NE πρόσσοδος (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** πρὸς + ὁδός].

προσπίπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **πίπτω**

1. πέφτω επάνω σε κάτι: *διελόντες τοῦ τείχους, ἢ προσέπιπτε τὸ χῶμα...* = αφού χάλασαν ένα μέρος του τείχους, εκεί όπου έπεφτε το χῶμα...

2. επιτίθεμαι: *οἱ ἰππεῖς προσπίπτουσι τοῖς ὀπλίταις.*

3. συμβαίνω ξαφνικά: *μεγάλοι συμφοραὶ προσέπεσαν* = συνέβησαν / τους έπεσαν μεγάλες συμφορές.

4. πέφτω στα πόδια κάποιου παρακαλώντας, προσπέφτω: *ἰκέτης προσπίπτω.*

NE προσπέφτω (με τη σημ. 4).

[**σύνθ. λ.** πρὸς + πίπτω].

προσποιέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ποιέω** -ῶ

1. παραχωρώ: ἐβούλοντο Πλάταιαν τῆς Βοιωτίας Θηβαίους προσποιῆσαι = ἤθελαν να παραχωρήσουν στους Θηβαίους την Πλάταια τῆς Βοιωτίας.

2. συνήθως στη μέση φωνή προσποιῶμαι **α.** παίρνω κάποιον με το μέρος μου: οἱ δυνατώτεροι περιουσίας ἔχοντες προσεποιῶντο ὑψηλότερους τὰς ἐλάσσονας πόλεις = οι ισχυρότεροι που είχαν μεγαλύτερη δύναμη ἐπαιρναν με το μέρος τους, ως φόρου υποτελείς, τις μικρότερες πόλεις. **β.** χρησιμοποιῶ ή παρουσιάζω κάτι ξένο ως δικό μου, το ιδιοποιῶμαι: ἡ τῶν γεφυρῶν οὐ διάλυσις, ἦν ψευδῶς τότε δι' ἐαυτὸν προσεποιήσατο = η μη καταστροφή (η διάσωση) των γεφυρών, την οποία αναληθῶς τότε παρουσίασε ως δικό του ἔργο. **γ.** προσποιῶμαι.

παράγ. προσποιήσις.

NE προσποιῶμαι (με τη σημ. 2γ).

[σύνθ. λ. πρὸς + ποιέω].

προστάτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αὐτός που είναι υπεύθυνος για κάτι, ο επικεφαλής: Λακεδαιμόνιοι πάσης τῆς Ἑλλάδος προστάται εἰσίν.

παράγ. προστατεύω, προστατέω.

NE προστατάτης.

[σύνθ. λ. πρὸς + *στατ- (στατός < ἴσταμαι) + παρ. επίθ. -ης].

προστατέω -ῶ PHMA

εἶμαι επικεφαλής: προστατῶ τῆς πόλεως/τοῦ ἀγῶνος.

[παράγ. λ. προστατάτης + παρ. επίθ. -έω].

προστάτω PHMA

ο κοινός τύπος είναι προσταάσω

Για τους χρόνους ☞ τάττω

1. παρατάσσω στρατιωτικές δυνάμεις.

2. εντάσσω ή προσαρτῶ, συνενώνω: πρὸς τοῖς ἔθνεσι καὶ τοὺς πλησιοχώρους προσέταξεν = προσάρτησε στους λαούς (των σατραπειῶν) και ὅσους γειτόνευαν με αυτούς.

3. διορίζω: οἱ Λακεδαιμόνιοι προσέταξαν Γύλιππον ἄρχοντα τοῖς Συρακοσίοις = οι Λακεδαιμόνιοι διορίσαν το Γύλιππο διοικητῆ των Συρακουσίων.

4. διατάζω: τὰ προσταχθέντα = οι διαταγές που δόθηκαν.

NE προστάζω (με τη σημ. 4).

[σύνθ. λ. πρὸς + τάττω].

προστίθηναι PHMA

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

1. τοποθετῶ κάτι κοντά σε κάτι ἄλλο: κλίμακας τοῖς πύργοις προσθέντες = αφού τοποθέτησαν σκάλες στους πύργους των τειχῶν.

2. προσθέτω: προστίθηναι τῷ νόμῳ = κάνω προσθήκη στο νόμο. 3. δίνω: προστίθηναι χρι-

ματα. ἐπιβάλλω: ζημίαν προστίθηναι = ἐπιβάλλω τιμωρία. 4. μέση φωνή προστίθηναι **α.** παίρνω κάποιον με το μέρος μου, τον κάνω φίλο ή σύμμαχο: προστίθηναι φίλον. **β.** συμφωνῶ: ταύτη τῇ γνώμῃ ἔφη καὶ τοὺς ἄλλους προσθέσθαι = εἶπε ὅτι με αυτήν τη γνώμη συμφωνήσαν και οι ἄλλοι.

παράγ. πρόσθεσις, προσθήκη, πρόσθετος.

NE προσθέτω (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. πρὸς + τίθημι].

προστυγχάνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ τυγχάνω

συναντῶ τυχαία: ὁ προστυγχάνων / προστυχών = ο πρώτος ἄνθρωπος που συναντᾶ τυχαία κάποιος.

[σύνθ. λ. πρὸς + τυγχάνω].

προσφέρω PHMA

Για τους χρόνους ☞ φέρω

1. τοποθετῶ κάτι κοντά ή ἐπάνω σε κάτι ἄλλο: μηχανὰς τῇ Ποτειδαίᾳ προσέφερον καὶ ἐπειρῶντο ἐλεῖν = τοποθέτησαν στην Ποτειδαία πολιορκητικές μηχανές και προσπαθοῦσαν να την κυριεύσουν.

2. προσφέρω: προσφέρω δῶρα/τροφῆν.

3. παθ. φωνή προσφέρομαι **α.** πηγαίνω ἐναντίον κάποιου: προσενήνεκτο πρὸς τὴν φάλαγγα = εἶχε ἐπιτεθεῖ ἐναντίον της φάλαγγας.

β. χωρὶς ἐχθρική διάθεση πηγαίνω πρὸς κάποιον ή κάτι, πλησιάζω. **γ.** φέρομαι, ἀντιμετωπίζω κάποιον ή κάτι με ἓνα συγκεκριμένο τρόπο: ἀπὸ τοῦ ἴσου προσφέρομαί τινι = ἀντιμετωπίζω κάποιον με ἴσους ὁρους.

παράγ. προσφορά, πρόσφορος.

NE προσφέρω (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. πρὸς + φέρω].

πρόσω ΕΠΙΡΡΗΜΑ ☞ πόρρω.

προτάτω PHMA

ο κοινός τύπος είναι προτάσσω

Για τους χρόνους ☞ τάττω

1. τοποθετῶ μπροστά, προτάσσω.

• μέση φωνή προτάττομαι προτάσσω: προετάξατο τῆς φάλαγγος τοὺς ἰππέας = τοποθέτησε μπροστά ἀπὸ τη φάλαγγα τους ἰππείς.

2. παθ. φωνή προτάττομαι βρίσκομαι μπροστά σε κάποιον για να τον υπερασπιστώ: προταχθέντες ὑπὲρ ἀπάντων = αφού στάθηκαν στην πρώτη γραμμῆ για την υπεράσπιση ὁλων.

NE προτάσσω (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. πρὸς + τάττω].

προτεραῖος, -αία, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

αὐτός που είναι της προηγούμενης ἡμέρας: τῆ προτεραία (ἡμέρα) = την προηγούμενη μέρα. ≠ τῆ ὑστεραία (ἡμέρα) = την ἐπόμενη μέρα.

[παράγ. λ. πρότερος + παρ. επίθ. -αῖος].

πρότερος, -τέρα, -τερον ΕΠΙΘΕΤΟ

προηγούμενος: *τοὺς προτέρους στρατηγούς ἔπαυσαν, ἄλλους δὲ ἀνθείλοντο* = απέλυσαν τους προηγούμενους στρατηγούς και εξέλεξαν άλλους στη θέση τους.

παράγ. προτεραία (ἡμέρα).

NE στη φρ. *εκ των προτέρων* «από πριν».

[πρό + παρ. επίθ. -τερος].

προτίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τίθημι**

1. τοποθετώ κάτι μπροστά.

• μέση φωνή προτίθεμαι βάζω κάτι μπροστά σε κάποιον: *προτίθεμαι δείπνον* = προσφέρω φαγητό.

2. ορίζω, προτείνω: *προτίθημί τινι στέφανον τῶν ἀγώνων* = ορίζω γι' αυτόν που αγωνίστηκε το στεφάνι του νικητή. *προτίθημι θάνατον ζημίαν* = ορίζω το θάνατο ως ποινή.

3. μέση φωνή προτίθεμαι προτείνω για συζήτηση: *καὶ σύ, ὃ πρύτανι, γνώμας πρόθεσ ἀϊθις Ἀθηναίοις* = και συ, πρύτανι, θέσε πάλι για συζήτηση στους Αθηναίους τις προτάσεις.

παράγ. πρόθεσις.

NE προτίθεμαι «έχω την πρόθεση, σχεδιάζω».

[**σύνθ. λ.** πρό + τίθημι].

προτιμάω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τιμάω -ῶ**

1. δίνω, συγκριτικά, μεγαλύτερη αξία σε κάποιον/κάτι: *ὁ πατήρ τὸν υἱὸν ἀντὶ πάντων τῶν ἄλλων χρημάτων προτιμᾷ* = ο πατέρας δίνει στο γιο του μεγαλύτερη σημασία από ό,τι σε οτιδήποτε άλλο.

2. προτιμῶ: *Αἰγύπτιοι προτιμῶσι καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι* = οι Αιγύπτιοι προτιμούν να είναι καθαροί παρά να έχουν καλή εξωτερική εμφάνιση.

3. φροντίζω, ενδιαφέρομαι για κάποιον ή για κάτι: *εἰρήνη δ' ὅπως ἔσται προτιμῶσι οὐδόλως* = δεν ενδιαφέρονται όμως καθόλου πώς θα γίνει ειρήνη.

παράγ. προτίμησις.

NE προτιμῶ (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** πρό + τιμάω].

προὔργου

ως ουδέτερο επίθετο ωφέλιμο, χρήσιμο: *προὔργου ἔστιν εἷς τι/πρός τι* = κάτι είναι χρήσιμο για κάποιο σκοπό.

[**σύνθ. λ.** πρό + ἔργου].

προφέρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **φέρω**

1. προσφέρω: *μάντιες σφάγια πρόφερον τὰ νομιζόμενα* = οι μάντιες πρόσφεραν σφαγμένα ζώα, όπως συνηθιζόταν.

2. λέω, αναφέρω κάτι: *μὴ προφέρετε τὴν τότε γενομένην ξυνωμοσίαν* = μην αναφέρετε την ομοσπονδία που είχαμε κάνει τότε.

3. υπερτερώ: *ἡ Νάξος εὐδαιμονία τῶν νήσων προέφερε* = η Νάξος υπερτερούσε ως προς τον πλούτο από τα άλλα νησιά.

παράγ. προφορά.

NE προφέρω «εκφέρω λέξη, πρόταση κτλ.».

[**σύνθ. λ.** πρό + φέρω].

πρόχους, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κανάτα.

[διαλ. *πρόχος* (< *προχέω*), στα αττ. συνηρημ. *πρόχους*].

προώλης, -ης, -ες ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που αξίζει να χαθεί πριν την ώρα του (☞ *ἐξώλης*).

NE στη φρ. *ἐξώλης και προώλης*.

[**σύνθ. λ.** πρό + ὄλλυμι].

πρυτανεῖον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δημόσιο οικοδόμημα όπου έδρευε ο *ἄρχων* (δηλ. ο επώνυμος αρχων).

[**παράγ. λ.** *πρύτανις* + παρ. επίθ. -εῖον].

πρυτανεύω ΡΗΜΑ

1. έχω το αξίωμα του *πρυτάνεως*: *πρυτανεύουσα (φυλή)* = η φυλή στην οποία ανήκαν οι 50 πρυτάνεις (☞ *πρύτανις*).

2. διευθύνω: *τὴν εἰρήνην ἐπρυτάνευσεν* = διηύθυνε τις διαπραγματεύσεις για την ειρήνη.

NE πρυτανεύω «βρίσκομαι στην πρώτη θέση».

[**παράγ. λ.** *πρύτανις* + παρ. επίθ. -εύω].

πρύτανις, -εως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στον πληθ., στην Αθήνα οἱ *πρυτάνεις* οι 50 *βουλευται* μιας *φυλῆς* στο χρονικό διάστημα που αυτοί αποτελούσαν τη διαρκή επιτροπή της *Βουλῆς* για τις τρέχουσες υποθέσεις του σώματος.

παράγ. πρυτανεῖον, πρυτανεύω, πρυτανεία «η θητεία του πρυτάνεως».

NE πρύτανις «ο επικεφαλής πανεπιστημίου».

[**αβέβ.**, πιθ. προελλ., πβ. ετρουσικὸ *puruthn* «αρχηγός»].

πρῶ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *πρωῖ*

Συγκριτικός	πρωαίτερον
Υπερθετικός	πρωαίτατα

1. το διάστημα από την ανατολή έως το μεσημέρι, *πρωί*.

2. νωρίς: *πρῶ τῆς ὥρας*.

NE πρωί (με τη σημ. 1).

[**πρω-* (< *πρό*) + τοπικὸ επίθ. -ι, πβ. *πέρυσ-ι*].

πρῶν ΕΠΙΡΡΗΜΑ

προχθές: *πρῶν και χθές*.

NE ο *πρῶν* «ο τέως, αυτός που δεν έχει πια την προηγούμενή του θέση, τίτλο κτλ.».

[αιτ. θηλ. αμάρτ. επιθέτου *πρώη ή *πρώ (ε-κτεταμένη μορφή της πρό, πβ. πρώ) + επίθ. -ην κατά το άντην (άντι)].

πταίω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπταιον
Μέλλ.	πταίσω
Αόρ.	ἔπταισα
Παρακ.	ἔπταικα

1. κάνω κάποιον να σκοντάψει.
- ως αμετάβατο σκοντάφτω.
2. μεταφορικά κάνω σφάλμα: *ὅταν πταίωσσι τι = ὅταν κάνουν κάποιο σφάλμα.*

παράγ. πταΐσμα.

ΝΕ πταίω (λόγ.) & φταίω (με τη σημ. 2).

[πετ-, πτ-αίω **άγν. ετυμ.**].

πτερόν, -οῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φτερό.
2. φτερούγα.
3. σειρά από κολόνες που περιβάλλουν εξωτερικά ένα ναό.

παράγ. πτερόεις, -εσσα, -εν (ἔπεα πτερόεντα «λόγια που πετούν, δε μένουν»), πτερωτός, πτερώω, πτέρυξ, **σύνθ.** ἄπτερος, ἀναπτερώω, ἀναπτέρωσις.

ΝΕ φτερό (με τη σημ. 1) & πτερό (με σημ. 3).

[*πετ- (πέτομαι «πετώ») + παρ. επίθ. -ρόν].

πτήσσω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπτησσον
Μέλλ.	πτήξω
Αόρ.	ἔπτηξα
Παρακ.	ἔπτηχα

μαζεύομαι, ζαρώνω από το φόβο μου: *δοκεῖ μοι τοῦ αὐτοῦ ἄνδρὸς εἶναι καὶ εὐτυχοῦντα ἐξυβρίσαι καὶ πταίσαντα πτήξαι* = νομίζω πως είναι χαρακτηριστικό του ίδιου ανθρώπου να είναι θρασύς, όταν όλα του πηγαίνουν καλά, και όταν πέσει σε κάποιο λάθος, να ζαρώνει από το φόβο του.

παράγ. πτώξ, ὁ «δειλός» (για το λαγό), πτωχός, πτωχικός, πτωχεύω.

[*πτηκ- (*πτάκ-, *πτωκ-, πβ. πέ-πτω-κα < πί-πτω, πέτ-ομαι) + παρ. επίθ. -ῶ > πτήσσω].

πτύσσω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπτυσσον
Μέλλ.	πτύξω
Αόρ.	ἔπτυξα
Παθ. αόρ.	ἔπτύχθην

διπλώνω. ≠ ἀναπτύσσω «ξεδιπλώνω».

παράγ. πτυχή.

ΝΕ πτύσσω.

[*πτυχ- + παρ. επίθ. -ῶ].

πτωχεία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

επαιτεία, ζητιανιά (☞ **πενία**).

[**παράγ. λ.** πτωχός + παρ. επίθ. -εία].

Πυανοψιών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο τέταρτος μήνας του αττικού έτους, από 15 Σεπτεμβρίου έως 15 Οκτωβρίου.

[από τη φρ. *πύανον ἔψειν* «ψήνω κουκιά» + παρ. επίθ. -ιών, όπου *πύανος, ὁ* = *κύαμος, ὁ* «κουκί» ίσως ο πρωτογενής τύπος είναι *πύαμος, αιτ. τὸν *πύαμον > τὸν πύανον (τροπή μ > ν), τὸν κύαμον (τροπή π σε κ στο σχήμα τ-π > τ-κ)].

Πύθια, -ίων, τὰ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πανελλήνιος αθλητικός διαγωνισμός που τελούσαν κάθε τέσσερα χρόνια στους Δελφούς προς τιμήν του Πυθίου Απόλλωνα.

[*Πύθια* (ενν. *ιέρα*), **παράγ. λ.** *Πυθώ*, ἡ «παλιό όνομα των Δελφών» + παρ. επίθ. -ια].

Πυθία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η ιέρεια του Απόλλωνα στο μαντείο των Δελφών.

[**παράγ. λ.** *Πυθώ* + παρ. επίθ. -ία].

πυκνός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	πυκνότερος
Υπερθετικός	πυκνότατος

1. πυκνός. ≠ ἀραιός.
2. συκνός, πολύς: *οὔτοι δὲ πυκνοῖς ἐρωτήμασιν ἐχρῶντο* = και αυτοί έκαναν πολλές ερωτήσεις.
3. για πρόσωπα έξυπνος ή συνετός.

παράγ. πυκνότης, πυκνώω.

ΝΕ πυκνός (με τη σημ. 1).

[αρχικά *πυκ-ινός < επίρρ. *πύκα* «πάγια, στέρεα» άγνωστης αρχής) + παρ. επίθ. -ινός].

πύκτης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πυγμαχος.

[**παράγ. λ.** *πυγ- (πβ. *πύξ, πυγ-μάχος*) + παρ. επίθ. -της].

πυνθάνομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔπυνθανόμην
Μέλλ.	πεύσομαι
Αόρ. β'	ἔπυθόμην
Παρακ.	πέπυσμαι
Υπερσ.	ἔπεπύσμην

ζητώ να μάθω, μαθαίνω, πληροφοροοῦμαι: *ὡς ἐπυνθάνοντο τῆς Πύλου κατειλημμένης* = ὅταν πληροφορορήθηκαν ότι κατελήφθη η Πύλος. *σὺ ἄρτι πέπυσαι;* = εσύ τώρα το έμαθες;

παράγ. ἡ πύστις.

[*πυνθ- (*πευθ-, κρητικό *πέυθω* «πληροφορώ», + παρ. επίθ. -αν-ομαι > *πυνθάνομαι*, για την ανάπτυξη -ν- στο *πυ-ν-θ* πβ. **λιθ.** bu-n-dú «βρίσκομαι σε εγρήγορση», **ΙΕ** *bheudh-].

πύξ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

στην πυγμαχία και γενικότερα με τις γροθιές: *ἄλλον δὲ κωλύοντα ἡμᾶς πορευέσθαι ἔπαισα πύξ* = και έναν άλλο που μας εμπόδιζε να

προχωρήσουμε τον χτύπησα με γροθιές (☞ **λάξι**).

☞ **παράγ.** πυγμή, πυγμαῖος, πύκτης, πυγμαῖος.

NE στην έκφραση *πύξι λάξι* «με μπουινιές και κλοτσιές».

[**πυγ-* «κεντριζώ, μπήγω, κτυπώ» + *-ς* των επιρρημάτων (π.χ. *οὔτω-ς*), ακριβές αντίστοιχο του **λατ.** *pugna, pugnare*].

πῦρ, πυρός, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
φωτιά.

☞ **παράγ.** πυρά, πυρετός, πυρρός, πυρσός. [**πυρ-*, πβ. **αρμ.** *hur* = *πῦρ*, **ουμβοϊκό** *pir* (αιτιατ.)].

πυρά, -άς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φωτιά από συσσωρευμένα ξύλα: *νεκρὸς ἐπὶ τῇ πυρᾷ κείμενος* = νεκρός που είναι ξαπλωμένος επάνω στη φωτιά (για να καεί).

NE (λόγιο) πυρά.

[*πῦρ* + *παρ.* επίθ. *-ά*].

πυρός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
σιτάρι.

[**πυρ-* + *παρ.* επίθ. *-ός*, πβ. **λιθ.** *rūgas* «κόκκος σιταριού»].

πυρρίχη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

εἶδος πολεμικοῦ χοροῦ, πυρρίχιος: *ὄρχηστρις ὠρχήσατο πυρρίχην* = μια χορεύτρια χόρεψε πυρρίχιο.

[ίσως από τον επινοητή του χορού, κύρ. ὄν. *Πύρριχος*, πβ. *πύρριχος* «κοκκινόξανθος»].

πυρρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ
κοκκινωπός.

☞ **σύνθ.** *πύρριχος*, *πυρρόχρους*, *διάπυρρος* «ολοκόκκινος».

[ίσως **πυρρὸς* < **πυρρ-* (πβ. *πυρρ-ός*) + *παρ.* επίθ. *-ός*].

πυρφόρος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που εκτοξεύει φωτιά: *ἐβάλλοντο πυρφόροις οἰστοῖς* = δέχονταν χτυπήματα με εμπρηστικά βέλη.

[**σύνθ. λ.** *πῦρ* + *φέρω*].

πώγων, -ωνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γενειάδα, γένια: *πώγωνος ὑποπίμπλαται* = έχει αρχίσει να γεμίζει γένια.

☞ **παράγ.** *πωγώνιον*, **σύνθ.** *δασυπώγων*.

NE πιγούνι.

[**αβέβ. ετυμ.**].

πῶλος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
πουλάρι.

[**πωλ-* + *παρ.* επίθ. *-ος* > *πῶλος*, ακριβές αντίστοιχο με **γερμ.** *Fohlen* «πουλάρι», ίσως ομόρρ. με *παῖς* και **λατ.** *puer*].

πῶποτε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

κάποτε έως τώρα, κάποια φορά ως τώρα: *ἤκουσας πῶποτε τινος τούτων λέγοντος...*; = ἀ-

κουσες ποτέ ως τώρα κανέναν από αυτούς να λέει...; ὅσοι ἐμοῦ πῶποτε ἀκηκόατε διαλεγόμενου = όσοι με έχετε ακούσει, κάποια φορά ως τώρα, να συζητώ.

[**σύνθ. λ.** *εγκλιτ. πω* + *ποτέ*].

πῶς ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ερωτηματικό πώς.

NE πώς.

[ερωτηματική ρίζα **πω-* (**πο-*) + ληκτικό *-ς* των επιρρημάτων, π.χ. *οὔτω-ς*].

πῶς ΕΠΙΡΡΗΜΑ

εγκλιτικό κάπως, κατά κάποιον τρόπο: *ἀπὸ κνησάν πῶς τὸν κίνδυνον μέγαν ἡγησάμενοι* = δειλίασαν κάπως, επειδή θεώρησαν μεγάλο τον κίνδυνο.

P

Ρ, ῥ, ῥῶ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δέκατο έβδομο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

- ως αριθμητικό σύμβολο: ρ´ = 100, αλλά ρ = 100.000.

ῥάδιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ῥάων
Υπερθετικός	ῥάιστος

εύκολος: *ῥαδία ἢ κρίσις* = εύκολη αυτή η κρίση. ≠ *χαλεπὸς* «δύσκολος».

- ῥαδιόν (έστιν) με απαρέμφατο είναι εύκολο να...: *οὐ ῥαδιον ποιεῖν ὅ τι ἂν βούλη* = δεν είναι εύκολο να κάνεις ό,τι θέλεις.

☞ **παράγ.** ῥαδίως, ῥαστώνη, **σύνθ.** ῥαδιουργός, ῥαδιουργία.

[**Ρῥᾶδ-* + *παρ.* επίθ. *-ιος* > ῥάδιος, πβ. ῥᾶ «εύκολα» = αιολικό *βρᾶ* = *Ρῥᾶ*].

ῥαθυμέω -ῶ ΡΗΜΑ

μένω αργός, αδρανής, δεν κάνω τίποτα: *ἐξὸν δὲ ῥαθυμεῖν βούλεται πονεῖν* = αν και είναι δυνατόν να μην κάνει τίποτα, θέλει να κοπιάζει.

[**παράγ. λ.** *ῥάθυμος* + *παρ.* επίθ. *-έω*].

ῥαθυμία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ανέμελο πνεύμα, άνεση: *ῥαθυμία μᾶλλον ἢ πόνων μελέτη ἐθέλομεν κινδυνεύειν* = είμαστε πρόθυμοι να αντικριζουμε τον κίνδυνο με άνεση περισσότερο παρά με επίπονες ασκήσεις.

2. οκνηρία.

NE ραθυμία (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *ῥάθυμος* + *παρ.* επίθ. *-ία*].

ράθυμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ράθυμότερος
Υπερθετικός	ράθυμότατος

1. αμέριμος, ανέμελος.
 2. οκνηρός.
 3. για πράγματα ανέμελος, εύκολος: **ράθυμος βίος** = ανέμελη ζωή.
- ## **παράγ.** ραθυμέω, ραθυμία.
ΝΕ ράθυμος (με τη σημ. 2).
[σύνθ. λ. *ῥά* «εύκολα» + *θυμι- (πβ. θυμός) + παρ. επίθ. -ος].

ραίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ῥοραινόν
Μέλλ.	ῥανῶ
Αόρ.	ῥορανα

- ραντίζω.
 ## **παράγ.** ῥανίς, ῥαντίζω, ῥαντισμός.
ΝΕ ραίνω.
 [**ῥάν-ιω*, αβέβαιης αρχής].

ραπίζω ΡΗΜΑ

1. χτυπώ κάποιον/κάτι με ράβδο: **ραπίσας αὐτήν ἀπέπεμψεν τῆς οἰκίας** = τη χτύπησε με τη ράβδο και την πέταξε έξω από το σπίτι.
2. χαστουκίζω κάποιον στο πρόσωπο: **ἐπὶ κόρης ραπίζω τινά** = χτυπώ κάποιον στο πρόσωπο.

- ## **παράγ.** ῥάπισμα.
ΝΕ ραπίζω (με τη σημ. 2).
[παράγ. λ. *ῥαπίς* «φέργα» + παρ. επίθ. -ίζω > **ῥαπίδιω* > *ῥαπίζω*].

ῥαστώνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ευκολία (στο να κάνω κάτι λ.χ.): **ῥαστώνη μανθάνω** = με ευκολία μαθαίνω.
 2. ανακούφιση από κάτι δυσάρεστο, αναψυχή: **ῥαστώνην ἔμαυτῶ ἐξηῦρον** = εξασφάλισα αναψυχή για τον εαυτό μου.
- ΝΕ** ραστώνη «τεμπελιά».
[παράγ. λ. *ῥάστ-ος* + παρ. επίθ. -ώνη].

ῥαψοδέω -ῶ ΡΗΜΑ

- απαγγέλλω (τα ποιήματα κάποιου ποιητή, κυρίως του Ομήρου): **τί δὴ ποτ' οὖν ῥαψοδεῖς περιῶν τοῖς Ἑλλησι** = γιατί τέλος πάντων απαγγέλλεις τα ποιήματα του Ομήρου περιερχόμενος στην Ελλάδα;
[παράγ. λ. *ῥαψοδός* (**σύνθ.** *ῥάπτω* + *ῶδη*) + παρ. επίθ. -έω].

ῥαψοδία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. απαγγελία επικών ποιημάτων: **ῥαψοδία ἄθλα ἔθεσαν** = προκήρυξαν βραβεῖα για την απαγγελία επικών ποιημάτων.
 2. τμήμα επικού ποιήματος κατάλληλο για απαγγελία σε μια περίπτωση (λ.χ. μια ραψοδία της *Ιλιάδας* ή της *Οδύσσειας*).
- ΝΕ** ραψοδία (με τη σημ. 2).

[παράγ. λ. *ῥαψοδός* (**σύνθ.** *ῥάπτω* + *ῶδη*) + παρ. επίθ. -ία].

ῥεῖθρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

- ρουάκι, ρεύμα, ποταμός.
ΝΕ ρεῖθρο.
[παράγ. λ. *ῥέω* + παρ. επίθ. -θρον > ἰων. *ῥέ-εθρον*, αττ. συννηρημ. *ῥεῖθρον*].

ῥέπω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ῥορεπον
Μέλλ.	ῥέψω
Αόρ.	ῥορεψα

κλίνω, γέρνω: **τὸ κάτω ῥέπον βαρὺ** = αυτό που (στη ζυγαριά) γέρνει προς τα κάτω είναι βαρὺ. **ἐπὶ τὸ λῆμμα ῥέπω** = γέρνω προς το όφελός μου, το κέρδος μου.

- ## **παράγ.** ῥοπή, ῥόπαλον, ῥόπτρον, **σύνθ.** ἰσόρροπος, ἰσορροπία, ἀντίρροπος.
ΝΕ ῥέπω «έχω την τάση».
 [**ῤρεπ-*, **ῤροπ-*, ἴσως συγγενικό με *ῥαπίς*, *ῥαπίζω*].

ῥέω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ῥορεον
Μέλλ.	ῥύησομαι
Αόρ.	ῥορύην
Παρακ.	ῥορύηκα
Υπερσ.	ῥορυήκειν

1. για υγρά ρέω, τρέχω: **φάραγγες ὕδατι ῥέουσαι** = φαράγγια που τρέχουν νερό.
 2. μεταβάλλομαι: **ἅπανθ' ὁρῶ ῥέοντα** = παρατηρῶ ότι όλα μεταβάλλονται. **τὰ πάντα ῥεῖ** = τα πάντα μεταβάλλονται.
- ## **παράγ.** ῥεῦμα, ῥεῦσις και ῥύσις, ῥευστός και ῥυτός, ῥύαξ, ῥεῖθρον, ῥοῦς, ῥοή, **σύνθ.** μελίρροτος «αυτός από τον οποίο τρέχει μέλι».
ΝΕ ῥέω (με τη σημ. 1).
 [**ῥορεF-* + παρ. επίθ. -ω > **ῥορέFω* > *ῥέω*, ομόρρ. με **αρχ. ἰνδ.** *srávati* = ῥέω, **strew-*, πβ. *Στριμών* «που ρεῖ»].

ῥήγνυμι & ῥηγνύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ῥορήγνυμι
Μέλλ.	ῥήξω
Αόρ.	ῥορηξα
Παθ. μέλλ.	ῥαγήσομαι
Μέσ. αόρ.	ῥορηξάμην
Παθ. αόρ.	ῥοράγην
Παθ. παρακ. με αμετάβ. σημ.	ῥορωγα
Παθ. υπερσ. με αμετάβ. σημ.	ῥορώγειν

1. σπάζω: **θώρακας ῥήγνυμι**.
2. διασπώ την παρατάξη ενός στρατού: **φάλαγγα ῥήγνυμι**.
3. σχίζω (συνήθως τα ρούχα μου σε ένδειξη πένθους): **ῥήγνυμι πέπλους** = σχίζω τα πέπλα.

παράγ. ῥήγμα, ῥήξις, ῥαγή, ῥαγάς, ῥαγδαίος, ῥώξι, ῥωγμή, **σύνθ.** ῥηξικέλευθος, ἄρρηκτος.

[*Fρηγ-, *Fρᾶγ-, **IE** αρχής: *Fρήγ- + παρ. επιθ. -νυ-μι > ῥήγνυμι].

ῥήμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ρήση: τοῦ Πιττακοῦ περιεφέρετο τοῦτο τὸ ῥήμα = κυκλοφορούσε αυτή η ρήση του Πιττακού.

2. λέξη: τὸ ῥήμα τόδε = η λέξη «τόδε».

3. φράση. ≠ ὄνομα «μειονομένη λέξη».

4. στη γραμματική ῥήμα. ≠ ὄνομα «ουσιαστικό».

NE ῥήμα (με τη σημ. 4).

[*Fρε-, *Fρη- «λέγω» + παρ. επιθ. -μα].

ῥήσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ομιλία: περὶ μικροῦ πράγματος ῥήσεις παμμήκεις ποιῶ = για μικρὸ πράγμα κάνω πολὺ μακρόλογες ομιλίες.

2. ἐκφραση ἢ χωρίο (ενὸς συγγραφέα): ὁμηρικὴ ῥήσις = ἐκφραση που χρησιμοποιεῖ ο Ὅμηρος.

NE ρήση «ρητό, γνωμικὸ κτλ.».

[*Fρε-, *Fρη- «λέω» + παρ. επιθ. -σις > **αρχαδ.** Fρησις «ομιλία» = ῥήσις. Ο ενεστ. (F)εἶρω εἶναι σπάνιος· ἐδῶ βασιζέται ο μέλλ. ἐρῶ (< *Fερέ-σω) του λέγω].

ῥητός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ῥητότερος
Υπερθετικός	ῥητότατος

1. καθορισμένος: κριθήσεται ἐν ἡμέραις ῥηταῖς = θα δικαστεῖ σε καθορισμένη ἡμερομηνία.

2. αυτός που μπορεί να ειπωθεῖ, ο ρητός. ≠ ἄρρητος.

NE ρητός (με τη σημ. 2).

[*Fρε-, *Fρη- «λέω» + παρ. επιθ. -τός].

ῥήτρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συμφωνία (με βάση καθορισμένους ὄρους): παρὰ τὴν ῥήτραν = ἀντίθετα πρὸς τη συμφωνία.

2. στη Σπάρτη η νομοθεσία του Λυκούργου (που προσέλαβε τη μορφή συμφωνίας μεταξύ αὐτοῦ και του λαοῦ).

NE ῥήτρα (με τη σημ. 1).

[*Fρε-, *Fρη- «λέω» + παρ. επιθ. -τρα, πβ. ἡλειακὸ Fράτρα «ρήτρα»].

ῥήτωρ, -ορος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δημόσιος ομιλητής, ρήτορας.

παράγ. ῥητορεύω, ῥητορικός «ικανὸς στη ρητορεία».

NE ρήτορας.

[*Fρε-, *Fρη- «λέγω» + παρ. επιθ. -τωρ, ☞ ῥήσις].

ῥίγος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ψύχος, κρύο: ὑπὸ λιμοῦ και ῥίγους ἀπέθανεν = πέθανε ἀπὸ τὴν πείνα και το κρύο.

NE ῥίγος «κρύο, τρεμούλιασμα».

[*σριγ- + παρ. επιθ. -ος, *srig-, **λατ.** frigus «κρύο»].

ῥιγῶ -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔρριγων
Μέλλ.	ῥιγῶσω
Αόρ.	ἔρριγωσα

κρυώνω, τρέμω ἀπὸ το κρύο.

NE ριγῶ.

[**παράγ. λ.** ῥίγος + παρ. επιθ. -ῶ].

ῥίπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔρριπτον
Μέλλ.	ῥίψω
Αόρ.	ἔρριψα
Παρακ.	ἔρριφα
Παθ. μέλλ.	ῥιφθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔρριφθην & ἔρριφην
Παθ. παρακ.	ἔρριμμαι

ρίχνω: ἐς ὕδωρ ψυχρὸν ἐμυτὸν ῥίπτω = ρίχνω τον εαυτὸ μου σε δροσερὸ νερό.

παράγ. ῥίψις, ῥιπή, ῥιπίζω, **σύνθ.** ῥιψοκίνδυνος, ἀναρριπίζω, ἀπορρίπτω, καταρρίπτω.

NE ρίχνω.

[**παράγ. λ.** *Fριπ- «στρέφω, γυρίζω» + παρ. επιθ. -τω].

ῥίς, ῥίνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μύτη.

• φράση ἔλκω τινὰ τῆς ῥίνος τραβῶ κάποιον ἀπὸ τη μύτη, τον εξουσιάζω ολοκληρωτικά.

2. πληθυντικός ἀριθμὸς ῥίνες ρουθούνια: διεξοδος κατὰ τὸ στόμα και τὰς ῥίνας = διεξοδος ἀπὸ το στόμα και τα ρουθούνια.

σύνθ. ῥινόκερως, ῥινηλατέω «ψάχνω ἴχνη με τη μύτη».

NE θέμα ριν-, λ.χ. ριν-ικός, ωτο-ρινο-λαρυγγολόγος.

[**αβέβ. ετυμ.**].

ῥόδων, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κήπος με ρόδα (δηλ. τριαντάφυλλα), ροδῶνας.

NE ροδῶνας.

[**παράγ. λ.** ῥόδον + παρ. επιθ. -ών].

ῥοῦς, ῥοῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο κοινὸς τύπος εἶναι ῥόςος ροή.

NE ρους (λόγ.).

[*ῥο- (ῥέω) + παρ. επιθ. -ος > ῥόςος, αττ. συνηρημ. ῥοῦς].

ῥοπή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κλίση, γέρσιμο (κυρίως των δίσκων της ζυγαριάς).

2. αποφασιστικὴ στιγμή, στιγμή.

NE ροπή (με τη σημ. 1).

[*ροπ- (ῥέπω) + παρ. επιθ. -ή, ☞ ῥέπω].

ῥύαξ, -κος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ορμητικό ρεύμα, χείμαρρος.
2. ορμητικό ρεύμα λάβας (σε έκρηξη ηφαιστείου): *ὁ ῥύαξ τοῦ πυρός ἐκ τῆς Αἴτνης*.

NE ρυάκι «ποταμάκι».

[**ρυ-* (ῥέω) + παρ. επίθ. -αξ, πβ. *ιέρο-αξ*].

ῥύμη, -ης, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η δύναμη, η ορμή, ενός σώματος που βρίσκεται σε κίνηση, η φόρα του: *ῥύμη ἐμπίπτω* = πέφτω με φόρα.

2. ορμητική κίνηση (στρατεύματος): *ῥύμη ἐχώρησαν οἱ στρατιῶται* = οι στρατιῶτες προχώρησαν ορμητικά.

3. δρόμος.

NE στη φρ. *εν τη ρύμη του λόγου* «στο γρήγορο λόγο».

[**F(ε)ρυ-*, **Fρυ-* «σύρω, τραβώ» + παρ. επίθ. -μη].

ῥυπαρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ῥυπαρότερος
Υπερθετικός	ῥυπαρότατος

κυριολεκτικά και μεταφορικά βρόμικος: *βίος δουλοπρεπής και ῥυπαρός* = δουλοπρεπής και βρόμικος τρόπος ζωής.

NE ρυπαρός.

[*παράγ. λ.* *ῥύπος* + παρ. επίθ. -(α)ρός].

ῥωγή, -ῆς, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κάταγμα.

2. σχισμή: *ἀμύγδαλον εἰς ῥωγὴν ξύλου ἐντίθεται* = τοποθετῶ ἀμύγδαλο μέσα σε σχισμή ξύλου.

NE ρωγή (με τη σημ. 2).

[*παράγ. λ.* **Fρωγ-* (ῥήγ-νυμι), **Fρωγ-* + παρ. επίθ. -μή].

ῥωμαλέος, -α, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ῥωμαλεώτερος
Υπερθετικός	ῥωμαλεώτατος

δυνατός: *ῥωμαλέος τῷ σώματι* = δυνατός στο σώμα.

NE ρωμαλέος.

[*παράγ. λ.* *ῥώμη* + παρ. επίθ. -(α)λέος].

ῥώμη, -ης, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δύναμη: *ῥώμη χειρῶν χρῶμαι* = χρησιμοποιῶ τη δύναμη των χειρῶν μου.

παράγ. ῥωμαλέος.

NE ρώμη, ρωμαλέος.

[**ῥω-* (πβ. *ἔρρωμαι* < *ῥώννυμαι*) + παρ. επίθ. -μη, συγγεν. με *ῥώομαι* «σπεύδω»].

ῥώννυμι & ῥωννύω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ῥώσω
Αόρ.	ἔρρωσα
Παθ. μέλλ.	ῥωσθήσομαι
Παθ. αόρ. και με μέση σημ.	ἔρρωσθην
Παθ. παρακ. με σημ. ενεστ.	ἔρρωμαι
Παθ. υπερσ. με σημ. παρατ.	ἔρρωμην

1. δίνω δύναμη: *τροφὴ ῥώννυσι* = η τροφή δίνει δύναμη.

2. παθ. παρακ. *ἔρρωμαι ἔχω δύναμη: ἔρρωμένος τὴν ψυχὴν* = δυνατός στην ψυχή.

3. *ἔρρωσο!* / *ἔρρωσθε!* = χαίρει!, να ἔχεις υγεία! / χαίρετε!, να ἔχετε υγεία! (πρόκειται για το συνήθη τρόπο κατάληξης των επιστολῶν).

παράγ. ῥῶσις, ῥώμη, ῥωμαλέος, **σύνθ.** ἄρρωστος, ἄρρωστέω, ἄρρωστία, εὔρωστος, εὔρωστία.

[**ρω-* (πβ. *ῥώομαι* «σπεύδω», *ῥώμη*) + παρ. επίθ. -νυ -μι].

ῥῶσις, -εως, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ενδυνάμωση: *ῥῶσις και θρέψις σωμάτων* = ενδυνάμωση και θρέψη των σωμάτων.

[*παράγ. λ.* **ῥω-* (*ῥώννυμι*) + παρ. επίθ. -σις].

Σ

Σ, σ, σίγμα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δέκατο ὄγδοο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

• ως αριθμητικό σύμβολο: $\sigma = 200$, αλλά $\iota\sigma = 200.000$.

σάρξ, σαρκός, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σάρκα: σάρκες και ὀστά.

παράγ. σάρκινος, σαρκώδης, **σύνθ.** σαρκόβόρος, σαρκοφάγος.

NE σάρκα.

[**τFερκ-* «δίνω μορφή, δημιουργώ», πβ. *αρχ. ινδ.* *tvástar* «δημιουργός»].

σατραπής, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

διοικητής περσικής επαρχίας.

παράγ. σατραπεία «διοικητική περιφέρεια», σατραπικός, σατραπεύω.

[*αρχ. περσ.* *xšathrapā* «προστάτης της χώρας»].

σατυρικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που έχει σχέση με τους σατύρους.

• *σατυρικὸν δράμα* εἶδος δράματος στο οποίο τα μέλη του χορού ήταν μεταμφιεσμένα σε σατύρους.

NE *σατυρικό* (δράμα) και *σατυρικός* (< *λατ.* *satura* < *σάτυρα*) «κωμικός».

[*παράγ. λ.* *Σάτυρος* + παρ. επίθ. -ικός].

σάτυρος, -ύρου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

• συνήθως στον πληθ. οἱ σάτυροι μικρόσωμα πλάσματα, τράγοι κατά το ἦμισυ και ἄνθρωποι κατά το ἄλλο, που ἦταν ἀκόλουθοι του Διονύσου.

παράγ. σατυρικός.

NE *σάτυρος* (με την ίδια σημ. και «λάγνος»).

[*αβέβ.,* πιθ. προελλ.].

σβέννυμι & σβεννώ PHMA

Μέλλ.	σβέσω
Αόρ.	ἔσβεσα
Παρακ. αμετάβατος	ἔσβηκα «εἶμαι σβηστός, ἔχω σβήσει»
Υπερο. αμετάβατος	ἔσβήκειν «ἡμουν σβηστός, εἶχα σβήσει»
Μέσ. μέλλ.	σβήσομαι
Παθ. μέλλ.	σβεσθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔσβεσάμην
Παθ. αόρ.	ἔσβέσθην
Παθ. παρακ.	ἔσβεσμαι

1. σβήνω. ≠ ἀνάπτω.

2. μεταφορικά καθησυχάζω, κατευνάζω: *σβέννυμι τὸν θυμόν* = κατευνάζω την οργή.

††† **παράγ.** σβέσις, σβεστός, **σύνθ.** ἄσβεστος, ἀκατάσβεστος.

NE σβήνω (και με τις δύο σημ.).

[*g^wes-, πβ. **βαλτικὸ** gès-ti «σβήνομαι»: το αρκτικό σ- στο *σβέννυμι* μένει ανερωμήνευτο].

σέβομαι PHMA

Αόρ.	ἔσεφθην
-------------	---------

λατρεύω, τιμώ: *ὡς θεὸν σέβομαι* τινα = λατρεύω κάποιον ως θεό. *Λακεδαιμόνιοι σέβονται μεγάλως Λυκοῦργον* = οι Λακεδαιμόνιοι τιμούν πολύ το Λυκούργο. = τιμάω.

††† **παράγ.** σέβας, σεβάσιμος, σεβαστός, σεβασμός, σεμνός (< *σεβ-νός), σεμνότης, σεμνύνω, σοβέω (< *σεβέω < σέβ-ας), σοβαρός, **σύνθ.** εὐσεβής, θεοσεβής.

NE σέβομαι.

[*σέβ-ω «κάνω πίσω, υποχωρώ», **IE** *tyeg^w-, πβ. **αρχ. ινδ.** tyájtī «παραιτούμαι»].

σεισάχθεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η κατάργηση των χρεών την οποία νομοθέτησε ο Σόλωνας.

[**παράγ./σύνθ.** *σεισαχθείς (< *σειώ* + *ἄχθος* «βάρος») + παρ. επίθ. -εία].

σεμνός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	σεμνότερος
Υπερθετικός	σεμνότατος

1. σεβαστός: *σεμναὶ θεαί* = σεβαστές θεές (δηλαδή οι Ερινύες).

2. μεγαλοπρεπής, σπουδαίος: *σεμνήν τὴν πόλιν ἐποίησαν* = ἔκαναν σπουδαία την πόλη. *σεμνὸν τι λέγεις* = λες κάτι σπουδαίο.

3. **α.** με κακή σημ. υπερόπτης, αλαζόνας **β.** με περιφρονητική ή ειρωνική χροιά σπουδαίος: *ὡς σεμνὸς ὁ κατάρατος* = τι σπουδαίος που είναι, ο καταραμένος!

††† **παράγ.** σεμνότης, σεμνώω, σεμνῶς «μεγαλοπρεπώς», **σύνθ.** σεμνολογέω.

NE σεμνός «σοβαρός, μετριόφρονας».

[**παράγ. λ.** *σέβ- (σέβω) + παρ. επίθ. -νός > *σεβνός > σεμνός, με τροπή του β σε μ].

σεμνύνω PHMA

1. επαινῶ, εκθειάζω: *πολλοὺς μᾶλλον ἀξίους παρέντες, ἡμεῖς ὑμᾶς ἐσεμνύνομεν* = αφού παραλείψαμε πολλούς πιο αξίους, εμείς εσάς επαινούσαμε.

2. μέση φωνή σεμνύνομαι

α. εἶμαι ή παριστάνω το σπουδαίο: *σεμνύνονται ὡς τι ὄντες* = παριστάνουν πως κάτι είναι.

β. εἶμαι υπερήφανος για κάτι, σεμνύνομαι: *σεμνύνονται ὡς εὐδαίμονες καὶ λαμπροί* = υπερηφανεύονται ότι είναι ευτυχισμένοι και ἔνδοξοι.

NE σεμνύνομαι (με τη σημ. 2β).

[**παράγ. λ.** σεμνός + παρ. επίθ. -ύνω].

σηκός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μαντρί. 2. **α.** ο περιβόλος του ιερού: *ὁ σηκὸς τοῦ ἱεροῦ* = ο περιβόλος του ιερού. **β.** το ιερό το ίδιο.

††† **παράγ.** σηκάω «μαντρώνω».

[**αβέβ.**, καθώς η ερμηνεία από *twāk- > *σᾶκός, σηκός* (< *σάττω* «γεμίζω, στουπώνω») δεν επιβεβαιώνεται από άλλες **IE** γλώσσες].

σήμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τάφος, μνημείο.

• *δημόσιον σήμα* στην Αθήνα, δημόσιο νεκροταφείο, όπου ἔθαβαν τους νεκρούς των πολέμων.

††† **παράγ.** σημαίνομαι, σημειον, σημειώω, **σύνθ.** ἄσημος, διάσημος, εὔσημος, πολύσημος.

NE σήμα «γενικά κάθε διακριτικό σημάδι».

[ουδ. σε -μα, **αβέβ.**].

σημαίνω PHMA

Παρατ.	ἐσήμαινον
Μέλλ.	σημανῶ
Αόρ.	ἐσήμηνα
Παθ. μέλλ.	σημανθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐσημάνθην
Παθ. παρακ.	σεσήμασμαι

1. φανερώνω, κάνω κάτι γνωστό: *θεοῦ φωνὴ σημαίνει μοι ὅ,τι χρὴ ποιεῖν* = η φωνή του θεού μου φανερώνει τι πρέπει να κάνω.

2. ειδοποιῶ ή διατάζω κάποιον να κάνει κάτι: *ἐσήμαινε τοῖς δορυφόροις λαμβάνειν τὸν βουκόλον* = διέταζε τους σωματοφύλακες να συλλάβουν το βοσκό.

• δίνω το σύνθημα για επίθεση: *τοῖς Ἑλλησιν ὡς ἐσήμηγε* = όταν δόθηκε το σύνθημα της εφόδου στους Έλληνες

3. για λέξεις δηλώνω, σημαίνω.

4. σφραγίζω: *τὰ σεσημασμένα* = τα σφραγισμένα αντικείμενα, όπως τα νομίσματα.

παράγ. σήμανσις, σημαντήριον, σημαντικός.

NE σημαίνω (με τις σημ. 1 και κυρίως 3).

[παράγ. λ. σήμα + παρ. επίθ. -αίνω].

σημείον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σημάδι με το οποίο αναγνωρίζεται κάποιος: *σημεία περιῆψαν τῶν δεδικασμένων* = (οι δικαστές) τους κρέμασαν στο στήθος σημάδια της απόφασης που είχαν βγάλει.

2. θεϊκό σημάδι, οιωνός.

3. ένδειξη ή απόδειξη: *ὅτι Μίνως ἀγαθὸς ἦν, τοῦτο μέγιστον σημείον, ὅτι ἀκίνητοι αὐτοῦ οἱ νόμοι εἰσίν* = αυτό είναι μέγιστη απόδειξη ότι ο Μίνως ήταν ενάρετος, το ότι οι νόμοι του έχουν μείνει απαραβίαστοι.

NE σημείο (κυρίως με τη σημ. 1).

[παράγ. λ. σήμα + παρ. επίθ. -εἶον].

σήπω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	σήσω
Αόρ.	ἔσησα
Παρακ. με παθ. σημ.	σέσηπα «έχω σαπεί, είμαι σάπιος»
Παθ. μέλλ.	σαπήσομαι
Παθ. αόρ. β'	ἔσάπην

1. κάνω κάτι να σαπίσει.

2. παθητική φωνή σήπομαι/ σέσηπα σαπίζω: *τριήρης ὑπὸ τερωδόνων σαπέισα* = τριήρης που σάπισε από τα σκουλήγια.

παράγ. σηπεδών «σήψη», σηπτικός, σήψις, σαπρός, σαπρότης, σαπρόομαι.

[αβέβ.].

σθένος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δύναμη: *παντὶ σθένει* = με όλη τη δύναμη (που διαθέτει κάποιος). ≠ ασθένεια «έλλειψη δύναμης».

παράγ. σθένω, σθεναρός, σύνθ. ασθενής, ασθένεια.

NE σθένος.

[αβέβ., καθώς δεν είναι ασφαλής η σύνδεση με το ρ. *εὐ-θενέω* «αφθονώ» με τη βοήθεια ενός πρόσθετου σ- για να σχηματιστεί η ρίζα *σ-θεν-].

Σίβυλλα, -ύλλης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κύριο όνομα προφήτιδα που έκανε γνωστή τη θέληση του θεού στους ανθρώπους.

παράγ. σιβυλλιάω «ζητώ χρησμό από τη Σίβυλλα».

[πιθ. προελλ.].

σίδηρος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

εργαλείο κατασκευασμένο από σίδηρο, και ειδικότερα τα όπλα.

παράγ. σιδηρούς, σιδηρώδης, σύνθ. σιδηροφόρος, σιδηρουργῶ.

NE σίδηρος & σίδερο.

[πιθ. προελλ., καθώς ο σίδηρος δεν είναι γνωστός στους ΙΕ' η συσχέτιση με το *καυκασιανό* zido «σίδηρος» δε λύνει το πρόβλημα της ετυμολογίας].

σιμός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που έχει πλατιά, πλακουτσωτή, μύτη.

παράγ. σιμότης, σιμώω.

[επίθετο σε -μός με βάση *σι-, άγν. ετυμ.].

σιτευτός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

παχύς, θρεμμένος: *παῖδες τῶν εὐδαιμόνων σιτευτοί* = θρεμμένα παιδιά πλούσιων γονιών. *μόσχος σιτευτός* = μοσχάρι που το έχουν παχύνει.

NE στη φρ. *μόσχος ο σιτευτός*.

[παράγ. λ. *σιτεύ-ω* (παράγ. *σίτος* + παρ. επίθ. -εύω) + παρ. επίθ. -τός].

σιτίζω ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἔσιτίσα
Μέσ. μέλλ.	σιτιοῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἔσιτισάμην
Παθ. παρακ.	σεσίτισμαι

δίνω τροφή σε κάποιον.

NE σιτίζω.

[παράγ. λ. *σίτος* (ίσως δάνεια λ.) + παρ. επίθ. -ίζω].

σιτίον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συνήθως στον πληθυντικό σιτία

1. τροφή παρασκευασμένη από σιτάρι.

2. γενικά τροφή: *λαβόντες τριῶν ἡμερῶν σιτία ἀνήγοντο ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν* = αφού πήραν τροφές για τρεις ημέρες, ανοίγονταν στο πέλαγος για να ναυμαχήσουν.

[παράγ. λ. *σίτος* + παρ. επίθ. -ιον].

σίτος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σιτάρι, και γενικά, σιτηρά (σιτάρι και κριθάρι): *σίτος ἀλληλεσμένος* = αλεσμένο σιτάρι.

2. γενικά τροφή, τρόφιμα: *ἡ πόλις παρεχέτω τοῖς βοηθοῦσι τριάκοντα ἡμερῶν σίτον* = η πόλη να προσφέρει σε όσους έρχονται να βοηθήσουν τροφές για τριάντα ημέρες.

παράγ. σίτισις, σιτισμός, σιτηρός, σιτίζω, σιτίον, σύνθ. σιτοδεία, σιτοβολών, σιτωνία «αγορά σιταριού».

NE σίτος, σ(ι)τάρι.

[πιθ. προελλ.].

σιωπάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσιώπων
Μέλλ.	σιωπήσομαι & μεταγεν. σιωπήσω
Αόρ.	ἔσιώπησα
Παρακ.	σεσιώπηκα

1. σωπαίνω.

2. κρατώ ένα μυστικό, δεν το αποκαλύπτω.

• παθητική φωνή σιωπῶμαι δεν αποκαλύπτομαι, μένω κρυφός: *οὐ τὸ αἰσχρὸν σιωπηθήσεται* = δε θα μείνει κρυφή η κακοήθεια.

‡ **παράγ.** σιώπησις, **σύνθ.** ἀποσιώπησις, πα-
ρασιώπησις.

ΝΕ σιωπώ & σωπαίνω (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** σιωπή (δωρ. σιωπά) + παρ. επίθ. -
άω η βάση *σιω- είναι ηχομιμητ., όπως και
στα σιγή, σιγάω].

σκάπτω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	σκάψω
Αόρ.	ἔσκαψα
Παρακ.	ἔσκαφα
Παθ. μέλλ.	σκαφήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔσκάφην
Παθ. παρακ.	ἔσκαμμαι

σκάβω.

ΝΕ σκάβω.

[*σκαφ- + παρ. επίθ. τ-ω > σκάπτω, ομόρρ. με
λατ. scabō, **αρχ. γερμ.** scaban, **λιθ.** skabiū
«κόβω»].

σκεδάννυμι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	σκεδάσω
Αόρ.	ἔσκεδάσα
Παθ. μέλλ.	σκεδασθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔσκεδάσθην
Παθ. παρακ.	ἔσκεδάσμαι

διασκορπίζω.

- παθ. φωνή σκεδάννυμαι διασκορπίζομαι: δι-
εφθειραν τῶν ψιλῶν τινας ἔσκεδασμένους
= σκότωσαν μερικούς από τους ελαφρά ο-
πλισμένους στρατιώτες που είχαν διασκορ-
πιστεί.

‡ **παράγ.** σκέδασις, σκεδαστός, **σύνθ.** δια-
σκεδάζω.

ΝΕ το σύνθ. διασκεδάζω με την αρχαία σημ.,
λ.χ. διασκεδάζω τις υποψίες (αλλά και τις
στενοχώριες, γλεντώ).

[*(σ)κεδ- «σκίζω», πιθ. ομόρρ. με **αρχ. περσ.**
sčandayeiti «καταστρέφω»].

σκέπη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σκέπασμα, κάλυμμα.

2. προστασία: ἡ λασία κεφαλὴ θέρους χειμῶ-
νός τε σκιὰν καὶ σκέπην παρέχει = το κεφάλι
με τα πυκνά μαλλιά και το καλο-καίρι και το
χειμώνα δίνει σκιά και προστασία.

‡ **παράγ.** σκέπω, σκεπάζω, σκέπασμα, σκέπα-
στρον, **σύνθ.** ἀποσκέπω, κατασκεπάζω.

ΝΕ σκέπη (με τη σημ. 1) & στη φρ. *υπό την
σκέπην* (με τη σημ. 2).

[*σκεπ- «καλύπτω» (πβ. και σκέπας, τό), **α-
βέβ. ετυμ.**].

σκευάζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσκευάζω
Μέλλ.	σκευάσω
Αόρ.	ἔσκευάσα
Παθ. μέλλ.	σκευασθήσομαι

Μέσ. αόρ.	ἔσκευασάμην
Παθ. παρακ.	ἔσκεύασμαι

1. μαγειρεύω: σκευάζει τὸ δείπνον = μαγει-
ρεύει το βραδινό φαγητό.

2. φτιάχνω κάτι: ὁ χαλκεὺς χαλινὸν σκευάζει
= ο χαλκουργός φτιάχνει το χαλινάρι.

3. ντύνω κάποιον: ἔσκευασάν τινας ἐς στρατι-
ώτας = μερικούς τους έντυσαν στρατιώτες.

‡ **παράγ.** σκευασία, σκεύασμα, σκευαστός,
σκευαστής, **σύνθ.** ἐπισκευάζω, παρασκευάζω.

[**παράγ. λ.** σκεῦος + παρ. επίθ. -άζω].

σκευή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ένδυμα ἢ στολή: σκευὰς Μηδικὰς ἐνεδύθη
= ντύθηκε με ρούχα σαν αυτά που φορούν οι
Μήδοι (Πέρσες).

2. εξοπλισμός: ψιλὴ σκευή = ελαφρός οπλι-
σμός.

ΝΕ σκευή (με τη σημ. 2).

[*(σ)κευ- «παρασκευάζω» + παρ. επίθ. -ή (πβ.
σκεῦος, τὸ «εργαλείο»), **αβέβ. ετυμ.**].

σκευωρέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Αόρ.	ἔσκευωρησάμην
Παρακ.	ἔσκευώρημαι

με μέση και παθ. σημ.

μηχανεύομαι κάτι με σκοπό την εξαπάτηση: =
καὶ ἐν Εὐβοίᾳ τυραννίδα κατασκευάζεται
καὶ τὰ ἐν Πελοποννήσῳ σκευωρεῖται = και
στην Εὐβοια ετοιμάζεται να εγκαταστήσει
τυραννικό καθεστώς και στην Πελοπόννησο
μηχανεύεται πράγματα.

[**παράγ. λ.** σκευωρός + παρ. επίθ. -έομαι
σκευωρός, ὁ (σκεῦος + ὄρω) «που φυλάγει
τα σύνεργα, τις αποσκευές» > σκευωρέω
«προσέχω, εξετάζω από κοντά, μηχανεύο-
μαι»].

σκεωρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τέχνασμα για εξαπάτηση.

ΝΕ σκεωρία.

[**παράγ. λ.** σκευωρός + παρ. επίθ. -ία].

σκέψις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. παρατήρηση, αντίληψη διά των αισθήσε-
ων: ἡ διὰ τῶν ὀμμάτων σκέψις = η παρατήρη-
ση με τα μάτια (του σώματος).

2. εξέταση, έρευνα: τοῦτο βραχείας σκέψεώς
ἔστι = αυτό το ζήτημα χρειάζεται σύντομη ε-
ξέταση.

‡ **παράγ.** σκεπτικός.

ΝΕ σκέψη «νοητή σύλληψη».

[**παράγ. λ.** *σκεπ- (σκεπ-τομαι) + παρ. επίθ. -
σις: αρχικά *σκέπ-ομαι, ομόρρ. με **λατ.**
speciō, **αρχ. περσ.** spasyeiti].

σκήπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσκηπτω
Μέλλ.	σκήψω
Αόρ.	ἔσκηψα

Μέσ. μέλλ.	σκήψομαι
Μέσ. αόρ.	ἔσκηψάμην
Παθ. αόρ.	ἔσκηφθην
Παθ. παρακ.	ἔσκημμαι

1. στηρίζω κάτι.

2. μέση φωνή, μεταφορικά σκήπτομαι

α. στηρίζομαι: *σὺ δὲ ἐνὶ σκήπτει μάρτυρι* = και εσὺ στηρίζεσαι σε ένα (μόνο) μάρτυρα.

β. προφασίζομαι: *οὐ σκήψομαι τὸ μὴ εἰδέναί* = δεν προφασίζομαι ότι δεν ξέρω.

‡ **παράγ.** σκήπτρον «ράβδος», σκήψις «στήριγμα, δικαιολογία».

[**σκαπ-* (πβ. *σκάπος*, τὸ «κλάδος, κλαδί»), ομόρρ. με **αρχ. γεωμ.** *skaft* «ράβδος»].

σκιμπος, -οδος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

απλό είδος κρεβατιού.

[απλολ., **σύνθ. λ.** **σκιμβόπους* < *σκιμβός* «χωλός, κουτσός» + *πούς*, όπου το *σκιμβός* παράλληλο του *σκαμβός* «χωλός»].

Σκιροφοριών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο δωδέκατος μήνας του αττικού έτους, από 15 Μαΐου έως 15 Ιουνίου, κατά τον οποίο γιορτάζονταν τα Σκιροφόρια.

[γιορτή *Σκιροφόρια* + παρ. επίθ. *-ιών*, όπου *Σκιροφόρια*, *τά* = *Σκίρα*, *τά* (η ίδια γιορτή), που ετυμολογικά συνδέεται με *σκίρον*, τὸ «είδος ομπρέλας κτλ.», συγγεν. με *σκιά*, ἦ].

σκολιός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. κυρτωμένος, στραβός.

• αυτός που έχει πολλές στροφές: *σκολιὰ ὀδός*.

2. μεταφορικά άδικος, κακός: *σκολιὰ πράττω* = ενεργώ με τρόπο κακό.

‡ **παράγ.** σκολιότης, σκόλιον (ενν. μέλος) «είδος άσματος», σκολιώδης, σκολιώσις.

NE το παράγ. *σκολιώσις* «στράβωμα της σπονδυλικής στήλης».

[**παράγ. λ.** **σκολ-* (< *σκέλ-ος*) + παρ. επίθ. *-ιός*, όπου **σκελ-* ομόρρ. με **λατ.** *sclus* «κυρτός»].

σκοπέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσκοπον & ἔσκοπούμην
Μέλλ.	σκέψομαι
Αόρ. α΄	ἔσκεψάμην
Παρακ.	ἔσκεμμαι
με μέση και παθ. σημ.	
Υπερσ.	ἔσκέμην

εξετάζω: *σκοπεῖτε ἂν ἀληθῆ λέγω* = εξετάστε (σκεφτεῖτε) μήπως λέω την αλήθεια.

• μέση φωνή, με ενεργητική σημασία σκοποῦμαι: *μὴ πάθοιμι, ὅπερ οἱ τὸν ἥλιον ἐκλείποντα θεωροῦντες καὶ σκοπούμενοι πάσχουσιν* = μακάρι να μην πάθω αυτό που παθαίνουν όσοι κοιτούν και εξετάζουν την έκλειψη ηλίου (δηλαδή, καταστρέφουν τα μάτια τους).

‡ **παράγ.** σκοπός, σκόπιμος, σκοπιά, σκοπεύω, **σύνθ.** ἄσκοπος, ἐπίσκοπος, οἰωνοσκόπος, σκοπιωρὸς «φρουρός».

[**σκεπ-*/**σκοπ-* + παρ. επίθ. *-έω*].

σκότος, -ου, ὁ & σκότος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ σκοτάδι.

‡ **παράγ.** σκοτεινός, σκοτία, σκοτίζω, σκοτώω, **σύνθ.** σκοτοδινέω, σκοτοδινία, σκοτοδινία.

NE το σκότος (λόγ. αντί του λαϊκού *σκοτάδι*).

[**σκοτ-* «σκοτάδι», ομόρρ. με **γοτθ.** *skadus* «σκιά», **αρχ. ιωλ.** *scāth* «σκιά», **IE** **skoto-*].

σκύλαξ, -ακος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σκυλάκι: *συνέβαλον σκύμονον λέοντος σκύλακι κυνός* = έβαλαν να μαλώσουν το μικρό ενός λιονταριού με το μικρό ενός σκυλιού.

‡ **παράγ.** σκυλάκιον, **σύνθ.** σκυλακοτρόφος.

NE σκυλάκι (από όπου *σκύλος*, πβ. *σκύλλον* τὴν κῦνα λέγουσιν).

[**αβέβ.**, πιθ. συγγεν. με **λιθ.** *skalikas* «κυνηγόσκυλο»].

σκυλεύω ΡΗΜΑ

αφαιρώ ως λάφυρα τα όπλα ενός σκοτωμένου εχθρού: *τοὺς ἑαυτῶν ἀνελόμενοι νεκροὺς τοὺς τε τῶν πολεμίων σκυλεύσαντες ἀνεχώρησαν* = αφού έθαιψαν τους δικούς τους νεκρούς και λαφυραγόγησαν τους νεκρούς των εχθρών, έφυγαν.

NE σκυλεύω.

[**παράγ. λ.** *σκῦλον* + παρ. επίθ. *-εύω*].

σκῦλον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συνήθως στον πληθ. *σκῦλα* τα όπλα του νεκρού που τα παίρνουν ως λάφυρα: *τὰ σκῦλα ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψαν* = έστειλαν τα λάφυρα στους Δελφούς (ως αφιέρωμα).

[**σκυλ-* «σκαλιζώ, ξύνω, αποσπώ» + παρ. επίθ. *-ον*, πβ. *σκύλλειν τοῖς ὄνυξι σπᾶν*, παράλλ. του *σκάλλω* «σκαλιζώ»].

σκύμνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λιονταράκι, και γενικότερα, το μικρό ζώου (λ.χ. λύκου, αρκούδας, ελέφαντα).

[πιθ. συγγεν. με *σκύλαξ*, **σκυ-* + παρ. επίθ. *-μνος*, πβ. *στά-μνος*].

σκυτάλη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ράβδος ή ρόπαλο.

2. στη Σπάρτη κυλινδρική ράβδος γύρω από την οποία τύλιγαν δερμάτινο ή παπύρινο λουρί, όπου έγγραφαν κρυπτογραφικά μηνύματα.

3. το ίδιο το κρυπτογραφικό μήνυμα.

‡ **παράγ.** σκυτάλον, σκυτάλιον.

NE σκυτάλη (με σημ. παραπλήσια με την 1).

[ίσως *σκῦτος* «δέσμα» + παρ. επίθ. *-άλη*, όπως *σπατ-άλη*].

σκύτινος, -ίνη, -ινον ΕΠΙΘΕΤΟ

δερμάτινος.

[**παράγ. λ.** σκῦτος + παρ. επίθ. -ινος].

σκῦτος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κατεργασμένο δέρμα: ἐμβάται σκῦτους = δερμάτινα παπούτσια.

παράγ. σκυτεύς, σκυτεύω, **σύνθ.** σκυτοδέψης, σκυτοτόμος.

[*σκυτ-, συγγεν. με *kut- στο **λατ.** cut-is «δέρμα» = κῦτος, τῷ].

σκυτοτόμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υποδηματοποιός, τσαγκάρης.

[**σύνθ. λ.** σκῦτος + τέμνω, *τομ- < *τεμ-].

σκῶμμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αστείο, πείραγμα: ἀγοραῖα σκῶμματα = χυδαία αστεία.

ΝΕ σκῶμμα.

[**παράγ. λ.** σκῶπ-τω + παρ. επίθ. -μα].

σκῶπτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσκωπτον
Μέλλ.	σκῶψομαι
Αόρ. α΄	ἔσκωψα
Μέσ. αόρ.	ἔσκωψάμην
Παθ. αόρ.	ἔσκώφθην
Παθ. παρακ.	ἔσκωμμαι

1. περιπαίζω, κοροϊδεύω κάποιον: σκῶπτει τοὺς φαλακροὺς.

2. λέω αστεία, αστειεύομαι: σκῶψας εἶπε = αστειεύομενος εἶπε.

παράγ. σκῶμμα, σκῶψις, σκωπτικός, **σύνθ.** φιλοσκώπτης.

ΝΕ σκῶπτω (και με τις δύο σημ.).

[**αβέβ. ετυμ.**].

σμηκρός ☞ **μικρός.**

σοβαρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αλαζονικός: σοβαρός καὶ ὀλίγωρος = αλαζονικός και αδιάφορος.

ΝΕ σοβαρός.

[**παράγ. λ.** σοβ-έω «απομακρύνω, εμποδίζω» (< σέβ-ω) + παρ. επίθ. -αρός, ὅπως γερ-αρός].

σορός, -οῦ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φέρετρο: ἀνὴρ νεκρὸς ἐν σορῶ.

ΝΕ η σορός.

[*τφορός «που περιέχει», *twer-, **λιθ.** tverü «περικυκλώνω, επικεντρώνω»].

σός, σή, σὸν ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

κτητική δικός σου, δική σου, δικό σου: πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστι = όλα τα δικά μου είναι δικά σου.

[*τφός, *τφά, *τφὸν από τυ = σύ, αιτ. *τφέ > σέ].

σοφία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. επιδεξιότητα, ικανότητα: **δημηγορική σοφία** = η ικανότητα να μιλά κανείς σε δημόσια συνάντηση.

2. η πρακτική γνώση και σύνεση: ἡ περὶ τὸν βίον σοφία = η γνώση που βοηθάει τον άνθρωπο να ζήσει.

3. επιστημονική γνώση, σοφία.

ΝΕ σοφία «μέγιστη γνώση».

[**παράγ. λ.** σοφός + παρ. επίθ. -ία το σοφός χωρίς σαφή ετυμ.].

σοφίζομαι ΡΗΜΑ

1. επεξεργάζομαι κάτι λεπτομερώς, λεπτολογώ.

2. μεταχειρίζομαι έξυπνα ή παραπλανητικά επιχειρήματα, σοφίζομαι: ἀεὶ καινὰς ιδέας σοφίζεται = συνεχώς επινοεί καινούριους έξυπνους τρόπους.

ΝΕ σοφίζομαι (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** σοφός + παρ. επίθ. -ίζομαι].

σοφιστής, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αρχική σημ. άνθρωπος έμπειρος και σοφός.

2. στην Αθήνα αυτός που δίδασκε με αμοιβή μαθήματα γλώσσας, ρητορική, μαθηματικά και την τέχνη της πολιτικής (λ.χ. Πρωταγόρας, Πρόδικος, Γοργίας).

3. άνθρωπος που διαστρεβλώνει την αλήθεια με σοφίσματα.

παράγ. σοφιστεύω, σοφιστεία, σοφιστικός.

ΝΕ σοφιστής (με τις σημ. 2, 3).

[**παράγ. λ.** σοφίζομαι + παρ. επίθ. -τής].

σπάνις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σπανιότητα ή έλλειψη: σπάνις ἀργυρίου = έλλειψη χρυμάτων.

παράγ. σπάνιος, σπανίζω.

ΝΕ σπάνις (λόγ.).

[**παράγ.** *σπάν- + παρ. επίθ. -ις, **αβέβ. ετυμ.**].

σπάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσπων
Μέλλ.	σπάσω
Αόρ.	ἔσπασα
Παρακ.	ἔσπακα
Μέσ. μέλλ.	σπάσομαι
Παθ. μέλλ.	σπασθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔσπασάμην
Παθ. αόρ.	ἔσπάσθην
Παθ. παρακ.	ἔσπασμαι «έχω αρπάξει κτλ.» με μέσ. και παθ. σημ. ή «έχω αρπαχτεί κτλ.»

1. αποσπώ, αρπάζω: σπῶ πῶλον ἀπὸ τῆς ἀγέλης = αποσπώ το πουλάρι από την αγέλη.

2. μεταφορικά παρασύρω: τὰ πάθη σπῶσιν ἡμᾶς = τα πάθη μας παρασύρουν.

3. μέση φωνή σπῶμαι (για ξίφος και άλλα σχετικά) τραβῶ: σπασάμενος τὴν μάχαιραν ἔπαισε τὸν δοῦλον = αφού τράβηξε το μαχαίρι, χτύπησε το δούλο.

παράγ. σπασμός, σπαστικός, **σύνθ.** ἀνάσπαστος, νευρόσπαστος.

NE σπάζω «κομματιάζω κτλ.».

[*σπα-, **αβέβ. ετυμ.**].

σπείρω PHMA

Παρατ.	ἔσπειρον
Μέλλ.	σπερῶ
Αόρ.	ἔσπειρα
Μέσ. αόρ. β΄	ἔσπάρην
Παθ. παρακ.	ἔσπαρμαι

1. σπέρνω: ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι = βγήκε ο σπορέας (στο χωράφι) για να σπείρει. *αἰσχρῶς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δὲ ἐθέρισας* = άσχημα έσπειρες, άσχημα και θα θερίσεις.

• παροιμία *σπείρω ἐξ πέτρας καὶ λίθους* = σπέρνω στους βράχους και στις πέτρες (δηλαδή άδικα κοπιάζω).

2. διασκορπίζω (όπως σκορπίζουν το σπόρο).

• μέση φωνή σπείρομαι διασκορπίζομαι: *οἱ μὲν τῶν Αἰγινήτων εἰς Ἀργολίδα ᾤκησαν, οἱ δὲ ἐσάρησαν κατὰ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα* = άλλοι από τους Αιγινήτες κατοίκησαν στην Αργολίδα και άλλοι διασκορπίστηκαν στην υπόλοιπη Ελλάδα.

παράγ. σπέρμα, σπορά, σπόρος, σπαρτός, σποράδιον, **σύνθ.** πανσπερμία, κατάσπαρτος.

NE σπέρνω (με τη σημ. 1).

[*σπερ- + παρ. επίθ. -jw > σπείρω].

σπένδω PHMA

Παρατ.	ἔσπενδον
Μέλλ.	σπείσω
Αόρ.	ἔσπεισα
Μέσ. αόρ.	ἔσπειςάμην
Παθ. αόρ.	ἔσπείσθην
Μέσ. παρακ.	ἔσπειςμαι

1. προσφέρω, χύνω στο θεό σπονδή (ποτό): *χρυσῇ φιάλῃ ἔσπεισαν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἥφαιστου* = πρόσφεραν σπονδή από χρυσό δοχείο στο ναό του Ηφαίστου.

2. μέση φωνή σπένδομαι προσφέρω σπονδή μαζί με κάποιον άλλο, συνήθως κατά τη σύναψη μιας συμφωνίας.

• με επέκταση συνθηκολογώ: *Σικελιώται ἐσπείσαντο Ἀθηναίους* = οι Σικελιώτες συνθηκολόγησαν με τους Αθηναίους.

παράγ. σπονδή, **σύνθ.** ἄσπονδος, παράσπονδος, παρασπονδέω, ὑπόσπονδος.

[*σπενδ- «χύνω υγρό», ομόρρ. με **λατ.** spondeō].

σπεύδω PHMA

Παρατ.	ἔσπευδον
Μέλλ.	σπεύσω
Αόρ.	ἔσπευσα

1. προσπαθώ να πετύχω κάτι, επιδιώκω: *ἔσπευδε τὴν ἡγεμονίαν* = προσπαθούσε να αναλάβει την αρχηγία.

2. ως αμετάβ. κινούμαι βιαστικά, σπεύδω: *καταλιπὼν τὸν ἵππον ἔσπευδε πεζῇ* = αφού άφησε το άλογο, προχώρησε βιαστικά πεζός. *σπεύδων ἐβοήθει* = βοηθούσε με ταχύτητα και προθυμία.

παράγ. σπουδή, σπουδαίος, σπουδαιότης, σπουδάζω, σπουδαστής, **σύνθ.** ἐπισπεύδω, ἄσπουδ(ε)ῖ «χωρίς βία».

NE σπεύδω, με σημ. 2.

[*σπεFδ- «επιέγομαι, πιέζω», ομόρρ. με **λιθ.** spráusti «πιέζω»].

σποδός, -οῦ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στάχτη.

NE σποδός.

[**αβέβ. ετυμ.**].

σπονδή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το κρασί που έχυναν από το ποτήρι, πριν το πιούν, ως προσφορά στους θεούς.

2. πληθυντικός αί σπονδαί επίσημη συμφωνία (επειδή κατά τη σύναψη συμφωνίας έκαναν σπονδές στους θεούς): *ἐλύθησαν αἱ πρὸς Πελοποννησίους σπονδαί* = ακυρώθηκε η συμφωνία με τους Πελοποννησίους.

NE σπονδή (με σημ. 1) & σπονδές (με σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *σπένδ- (σπένδω) + παρ. επίθ. -ῆ].

σπουδάζω PHMA

Παρατ.	ἔσπουδάζον
Μέλλ.	σπουδάσομαι
Αόρ.	ἔσπουδάσα
Παρακ.	ἔσπουδάκα
Παθ. παρακ.	ἔσπουδάσμαι

1. ασχολούμαι με πολύ ενδιαφέρον με κάτι: *περὶ τὰ χρήματα σπουδάζουσι* = ασχολούνται με ενδιαφέρον με την απόκτηση χρημάτων.

• για πρόσωπα ενδιαφέρομαι για κάποιον.

2. σοβαρολογώ. ≠ παίζω «αστειεύομαι».

3. ως μεταβατικό επιδιώκω κάτι.

• παθ. φωνή σπουδάζομαι επιδιώκομαι: *χρήματα μετὰ πολλῆς δαπάνης σπουδάζεται* = επιδιώκεται η απόκτηση χρημάτων για να γίνουν μεγάλες δαπάνες.

παράγ. σπουδαστός, σπούδασμα, σπουδαστής.

NE σπουδάζω, με άλλη σημ.

[**παράγ. λ.** σπονδή + παρ. επίθ. -άζω, **σπεύδω**].

σπουδή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. βιασύνη: *μὴ θαυμάσης τὴν σπουδὴν τῆς ἐμῆς ἀφίξεως* = μην απορήσεις για τη βιασύνη μου να έρθω.

2. ενδιαφέρον, ζήλος: *μανθάνω τι μετὰ πολλῆς σπουδῆς* = ερευνώ κάτι με πολύ ζήλο.

3. ως επίρρημα σπουδῆ

α. βιαστικά, επειγόντως: ἤγε τὴν στρατιὰν σπουδῆ εἰς τὰς Ἀθήνας = οδήγησε το στρατό βιαστικά στην Αθήνα.

β. σοβαρά: οἱ νέοι σπουδῆ ἀκούειεν ταῦτα = οι νέοι ας τα ακούν αυτά στα σοβαρά.

παράγ. σπουδαῖος, σπουδαιότης, **σύνθ.** σπουδάρχης, σπουδαρχία.

ΝΕ σπουδή, με άλλες σημ.

[**παράγ. λ.** *σπουδ- (< σπεύδ-ω) + παρ. επίθ. -ή, σπεύδω].

σταδιοδρομέω -ῶ **ΡΗΜΑ**

αγωνίζομαι σε αγώνα δρόμου.

ΝΕ σταδιοδρομώ, με άλλη σημ.

[**παράγ./σύνθ. λ.** σταδιοδρόμος (< στάδιον + *δρομ- < δραμεῖν) + παρ. επίθ. -έω].

στάδιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πληθ. τὰ στάδια & οἱ στάδιοι

1. μονάδα μήκους που ισούται με 185 μέτρα περίπου: τὰ μακρὰ τείχη πρὸς τὸν Πειραιᾶ τεσσαράκοντα σταδίων ἦσαν.

2. αγώνας δρόμου (επειδή η διαδρομή του αγωνίσματος στην Ολυμπία είχε μήκος ενός σταδίου): νικῶ στάδιον = νικῶ σε αγώνα δρόμου.

σύνθ. σταδιοδρόμος, σταδιοδρομέω.

ΝΕ στάδιο, με άλλη σημ.

[ουσιαστικ. του επιθέτου **στάδιος, -ιον** (ενν. πεδίον) «σταθερό έδαφος» < επίθρ. **στάδ-ην** (< ἴσταμαι) «ίσια, ολόισια» + παρ. επίθ. -ιος, -ιον].

σταθμάω -ῶ **ΡΗΜΑ**

υπολογίζω το μήκος ή το βάρος.

[**παράγ. λ.** **σταθμός, ὁ** «μέτρο μήκους» / **σταθμόν, τό** «μέτρο βάρους» + παρ. επίθ. -άω].

σταθμός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. χώρος κατάλληλος για τη διανυκτέρευση ταξιδιωτῶν ή στρατιωτῶν.

• στην Περούα πορεία μιας ημέρας.

2. ζυγαριά: **σταθμῶ ἴστημί τι** = βάζω κάτι στη ζυγαριά.

3. βάρος: **σταθμὸν ἔχει ταλάντου** = έχει βάρος ενός ταλάντου.

παράγ. στάθμιον και σταθμίον, σταθμιζῶ, σταθμεύω, σταθμῶ, **σύνθ.** ναύσταθμος, βούσταθμος.

ΝΕ σταθμός «σημείο στάσης κτλ.».

[**παράγ. λ.** *στα- (ἴστημι) + παρ. επίθ. -(θ)-μός, πβ. **στά-θμη**].

στάσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. στήσιμο, τοποθέτηση: ἡ **στάσις τῶν κλιμάκων**. **2.** θέση: **ἔχοντες στάσιν ταύτην εἰς ἣν ἔστημεν ἀρχήν** = έχοντας την ίδια θέση στην οποία σταθήκαμε από την αρχή. **3.** εξέγερση, στάση ή διχόνοια: **στάσεις ἐν ταῖς πόλεσιν ἐγγίνοντο** = γίνονταν εξεγέρσεις στις πόλεις. **στά-**

σιν παύω καὶ ὁμόνοιαν ἐμποιῶ = σταματῶ τη διχόνοια και δημιουργῶ ὁμόνοια.

παράγ. στασιάζω, στασιώδης, **σύνθ.** προστασία, ἐπιστασία.

ΝΕ στάση (με τις σημ. 2, 3).

[**παράγ. λ.** *στα- (< ἴστημι) + παρ. επίθ. -σις].

στατήρ, -ήρος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μέτρο βάρους.

2. χρυσό ή ασημένιο νόμισμα.

παράγ. στατικός.

ΝΕ στατήρας.

[**παράγ. λ.** *στα- (< ἴστημι) + παρ. επίθ. -τήρ].

στέγω **ΡΗΜΑ**

1. καλύπτω κάτι για να το προστατέψω από το νερό και την υγρασία: **οἰκίαι τοιαῦται, ὧστε στέγειν ἱκανὰς εἶναι** = τέτοια σπίτια που να μην μπάζουν νερά.

2. γενικά καλύπτω, προστατεύω: **αἱ ἀσπίδες στεγάζουσι τὰ σώματα**.

3. ανέχομαι: ἡ ἀγάπη πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει = ὅποιος αγαπάει ὅλα τα ανέχεται (ὅλα τα υπομένει).

παράγ. στέγη, στεγνός, στεγνότης, στεγάζω, στέγασις, στεγανός, στέγαστρον, **σύνθ.** ἄστεγος, ξυλοστεγής.

[**παράγ. λ.** *(σ)τεγ- «στεγάζω», ὁμόρρ. με **ιολ. tech** = τὸ στέγος, **λατ.** tegula «στέγη»].

στέλλω **ΡΗΜΑ**

Παρατ.	ἔστελλον
Μέλλ.	στελῶ
Αόρ.	ἔστειλα
Παρακ.	ἔσταλκα
Παθ. μέλλ.	σταλήσομαι
Παθ. αόρ. β΄	ἔστάλην
Παθ. παρακ.	ἔσταλμαι

1. προετοιμάζω, προπαρασκευάζω: **οἱ Ἀθηναῖοι ναῦς τριάκοντα ἔστειλαν** = οι Αθηναῖοι προπαρασκεύασαν (για ναυμαχία) τριάκοντα πλοία.

• παθ. φωνή στέλλομαι: **στρατὸς κάλλιστα ἐσταλμένος** = στρατός πολύ καλά εξοπλισμένος.

2. στέλλω & μέσο στέλλομαι ξεκινῶ, ετοιμάζομαι να φύγω: **κατὰ γῆν ἐστέλλοντο** = ξεκίνησαν να πάνε από τη στεριά.

παράγ. στόλος, στολή, **σύνθ.** ἀναστέλλω, περιστέλλω, ἀπόστολος, διαστολή, ἐπιστολή, ἀποστολή, ἀποστολεύς.

ΝΕ στέλνω (με ανομοίωση λ-λ σε λ-ν το στέλνω αντιστοιχεί στο αρχ. **πέμπω**).

[*στελ- + παρ. επίθ. -νω > στέλλω].

στέμμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στεφάνι από φύλλα δάφνης.

ΝΕ στέμμα.

[**παράγ. λ.** **στέφ-ω** + παρ. επίθ. -μα].

στενοχωρία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στενότητα χώρου: *ὀπλίται δὲ ἀμφοτέρων οὐκ ὀλίγοι ἐν στενοχωρία ἀνεστρέφοντο* = και οι στρατιώτες και των δύο παρατάξεων μέσα σε στενότητα χώρου κινούνταν για να αντιμετώπισουν τον εχθρό.

ΝΕ στενοχώρια «ψυχική ταλαιπωρία».

[**παράγ./σύνθ.** στενόχωρος (< στενός < *στενFός + χώρος) + παρ. επίθ. -ία].

στέργω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	στέρξω
Αόρ.	ἔστερξα
Παθ. αόρ. α΄	ἔστέρχην
Παθ. παρακ.	ἔστεργμαι

1. αγαπώ, δείχνω στοργή σε κάποιον πρό-σωπο: *παῖς στέργει τε καὶ στέργεται ὑπὸ τῶν γεννησάντων* = το παιδί αγαπά και αγαπιέται από τους γονεῖς.

2. με ικανοποιεί κάτι ή μου είναι ανεκτό: *στέργω τὴν τυραννίδα* = ανέχομαι την απόλυτη εξουσία του άρχοντα.

παράγ. στοργή, **σύνθ.** φιλόστοργος.

ΝΕ στέργω «συμφωνώ, εγκρίνω».

[*στέργ-, ομόρρ. με **ιρλ.** serc «έρωτας»].

στέφω ΡΗΜΑ

στεφανώνω.

παράγ. στέμμα, στέψις, **σύνθ.** χρυσοστεφής.

ΝΕ στέφω.

[*στεφ-].

στήλη, -ης, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. στήλη επάνω στην οποία ήταν χαραγμένες συμφωνίες, αφιερώσεις, συνθήκες, νόμοι κτλ.: *γράφω τινὰ εἰς στήλην* = αναγράφω το όνομα κάποιου σε στήλη (σε ένδειξη τιμής).

2. η συμφωνία που ήταν χαραγμένη σε στήλη: *κατὰ τὴν στήλην* = κατὰ τη συμφωνία.

3. στήλη που χρησίμευε στον καθορισμό ορίων ή συνόρων.

παράγ. στηλίτης (θηλ. στηλίτις) «γραμμένος σε στήλη», στηλιτεύω.

ΝΕ στήλη (με τη σημ. 1).

[*στελ- (☞ **στέλλω**) + παρ. επίθ. -να > *στάλα > στάλα/στήλη, αιολ. στάλλα].

στοιχέω -ῶ ΡΗΜΑ

βαδίζω κατά στοιχους, σε σειρές τη μία πίσω από την άλλη: *οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην ὅτω ἂν στοιχήσω* = ούτε θα εγκαταλείψω το συστρατιώτη μου δίπλα στον οποίο θα βρεθώ στη μάχη (από τον όρκο των Αθηναίων εφήβων).

παράγ. στοιχίζω, στοιχεῖον, στοιχειώδης, **σύνθ.** αντίστοιχος.

[**παράγ. λ.** στοιχ-ος + παρ. επίθ. -έω, όπου στοιχος, ό < στείχω «βαδίζω»].

στοῖχος, -ου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σειρά, αράδα: *δύο στοιχοὶ ὀπλιτῶν ἐκατέρωθεν παρατεταγμένων* = δύο σειρές στρατιωτών που είναι παραταγμένοι και στις δύο πλευρές.

παράγ. στοιχέω.

ΝΕ στοίχος.

[**παράγ. λ.** *στοιχ- (< στείχω) + παρ. επίθ. -ος, ☞ **στοιχέω**].

στόλος, -ου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. προετοιμασία για πόλεμο, εκστρατεία: *ἔλεγετο ὁ στόλος εἶναι εἰς Πισίδας* = λεγόταν ότι η εκστρατεία ήταν εναντίον των Πισιδών.

2. ναυτική δύναμη, στόλος.

ΝΕ στόλος (με τη σημ. 2).

[*στόλ- (< στέλλω) + παρ. επίθ. -ος, ☞ **στέλλω**].

στοχάζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔστοχαζόμην
Μέλλ.	στοχάσομαι
Αόρ.	ἔστοχασάμην
Παρακ.	ἔστόχασμαι

1. σκοπεύω, σημαδεύω: *ἀνθρώπου στοχάζομαι* = σημαδεύω έναν άνθρωπο.

• μεταφορικά έχω ως στόχο, ως σκοπό: *ὁ νομοθέτης τίθησι τοὺς νόμους στοχαζόμενος τοῦ μεγίστου ἀγαθοῦ* = ο νομοθέτης νομοθετεῖ έχοντας ως στόχο το άριστο (για την πόλη).

2. υποθέτω ή συμπεραίνω: *οὐ γιννώσκω, ἀλλὰ στοχάζομαι* = δε γνωρίζω, αλλά υποθέτω.

παράγ. στοχασμός, στοχαστής, στοχαστικός.

ΝΕ στοχάζομαι «σκέπτομαι βαθιά».

[**παράγ. λ.** στόχ-ος + παρ. επίθ. -άζομαι].

στρατεία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στρατιωτική επιχείρηση, εκστρατεία: *Ἀθηναῖοι στρατείαν ἐποιήσαντο ἐπὶ Χαλκιδεῖς* = οι Αθηναῖοι εκστράτευσαν εναντίον των Χαλκιδέων.

[**παράγ. λ.** στρατ-εύω/-εύομαι + παρ. επίθ. -εία].

στρατεύω ΡΗΜΑ

εκστρατεύω: *Ἀθηναῖοι στρατεύσαντες ἐς Πλάταιαν φρουροὺς ἐγκατέλιπον* = οι Αθηναῖοι, αφού εκστράτευσαν εναντίον των Πλαταιών, άφησαν εκεί φρουρά.

• μέση φωνή στρατεύομαι με την ίδια σημ. *στρατεύομαι ἐς τὴν Ἀσίαν* = εκστρατεύω εναντίον της Ασίας.

ΝΕ στρατεύομαι «κατατάσσομαι στο στρατό».

[**παράγ. λ.** στρατ-ός + παρ. επίθ. -εύω].

στρατηγέω -ῶ ΡΗΜΑ

είμαι στρατηγός ή αρχηγός στρατεύματος: *ἐστρατήγει τῶν μὲν νεῶν Ἀριστεύς, τοῦ δὲ πε-*

ζου Ἀρχέτιμος = αρχηγός του στόλου ήταν ο Αριστέας και του πεζικού ο Αρχέτιμος.
[παράγ. λ. στρατηγός + παρ. επίθ. -έω].

στρατηγός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αρχηγός ή διοικητής στρατεύματος, στρατηγός.

2. στην Αθήνα στρατηγοὶ ονομάζονταν οι δέκα αξιωματούχοι τους οποίους οι πολίτες εξέλεγαν με ψήφο (δεν τους αναδείκνυαν με κλήρωση) και τους καθιστούσαν αρχηγούς των ναυτικών και χερσαίων ενόπλων δυνάμεων. Η θητεία τους ήταν ετήσια και είχαν απεριόριστο δικαίωμα επανεκλογής.

στρατηλατέω -ῶ ΡΗΜΑ

οδηγώ το στρατό στον πόλεμο.

[παράγ. λ. στρατηλάτης (< παράγ. στρατός + ἐλάτης < ἐλαύνω) + παρ. επίθ. -έω].

στρατόπεδον, -έδου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. στρατόπεδο.

2. στρατός, στράτευμα: *στρατόπεδα ναυτικά καὶ πεζικά* = ναυτικό και πεζικό.

παράγ. στρατοπεδεύω, στρατοπέδευσις, στρατοπεδεία.

NE στρατόπεδο (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. στρατός + πέδον].

στρέφω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔστρεφον
Μέλλ.	στρέψω
Αόρ.	ἔστρεψα
Μέσ. μέλλ. με μέση ή παθ. σημ.	στρέψομαι
Παθ. μέλλ.	στραφήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔστρεψάμην
Παθ. αόρ.	ἔστράφην
Παθ. παρακ. με μέση ή παθ. σημ.	ἔστραμμαι
Παθ. υπερσ.	ἔστράμην

στρέφω.

[*στρεφ-, *τροφ-, χωρίς σαφή ετυμ.]

στρουθός, -οῦ, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σπουργίτι.

2. μέγας στρουθός στρουθοκάμηλος.

παράγ. στρουθίον «σπουργιτάκι».

[*(σ)τροζδ-, ομόρρ. με ρωσ. drozd «κοτσύφι»].

στιγνός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	στιγνότερος
Υπερθετικός	στιγνότατος

σκυθρωπός, κατηφής. ≠ φαιδρός.

NE στιγνός.

σὺ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

β' πρόσωπο ενικού της προσωπικής αντωνυμίας εσύ.

NE εσύ.

[IE *tū, *tū, από όπου λατ. tū «εσύ», βαλτο-σλαβ. tū, ελλ. τύ, που εξελίχθηκε σε σὺ ανα-

λογικά προς την αιτ. sé < IE *tnē = αρχ. ινδ. tnā].

συγγίγνομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γίγνομαι

συναναστρέφομαι κάποιον: *χαλεπὸς συγγενέσθαι* = άνθρωπος που είναι δύσκολο να τον συναναστραφείς.

• ειδικότερα παρακολουθώ τη διδασκαλία κάποιου: *οὐκ ἀκηκόατε περὶ τῶν τοιούτων Φιλόλαω συγγεγονότες*; = δεν έχετε ακούσει γι' αυτά τα ζητήματα εσείς που παρακολουθήσατε το Φιλόλαο;

[σύνθ. λ. σύν + γίγνομαι].

συγγινώσκω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γινώσκω

1. συμφωνώ με κάποιον: *ἐγὼ συνεγίνωσκον αὐτοῖς, οἱ ἐνόμιζον μακαρίαν εἶναι ταύτην τὴν βιοτήν* = εγώ συμφωνούσα με αυτούς, οι οποίοι θεωρούσαν ευτυχισμένη αυτήν τη ζωή.

2. συγγινώσκω ἑμαυτῷ έχω τη συναίσθηση ότι.: *συγγινώσκω ἑμαυτῷ ἡμαρτηκότη* = έχω τη συναίσθηση ότι έκανα λάθος.

3. παραδέχομαι, ομολογώ: *οἱ δὲ ξυνεγίνωσκον καὶ αὐτοὶ οὐχ ἦσσαν ταῦτα ἐκείνου* = και αυτοὶ οι ίδιοι τα παραδέχονταν αυτά, όχι λιγότερο από εκείνον.

4. συγχωρώ: *οὐ συγγινώσκεις τῷ κλέπτοντι, ἀλλὰ κολάζεις* = δε συγχωρεῖς τον κλέφτη, αλλά τον τιμωρεῖς.

παράγ. συγγνώμη, συγγνώμων.

[σύνθ. λ. σύν + γινώσκω].

συγγνώμη & ξυγγνώμη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. παραδοχή, αναγνώριση: *συγγνώμην ἔχω* = παραδέχομαι.

2. συγχώρηση, συγγνώμη: *συγγνώμην ἔχω τινί* = συγχωρῶ κάποιον. *συγγνώμης τυγχάνω παρὰ τινος* = συγχωρούμαι από κάποιον.

NE συγγνώμη (με τη σημ. 1).

[σύνθ. λ. σύν + γνώμη].

συγγνώμων, -ων, σύγγνωμον & ξυγγνώμων, -ων, ξύγγνωμον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που έχει την ίδια γνώμη με άλλον: *ὕμας δὲ ἡμῖν βουλόμεθα συγγνώμονας γίγνεσθαι* = θέλουμε να συμφωνήσετε με μας.

2. αυτός που συγχωρεῖ: *παραίτου τὸς θεοὺς συγγνώμονάς σοι εἶναι* = να παρακαλεις τους θεοὺς να σε συγχωρήσουν.

[παράγ./σύνθ. συγγνώμη (σύν + γνώμη) + παρ. επίθ. -ων].

συγγράφω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ γράφω

1. καταγράφω κάτι.

• μέση φωνή συγγράφομαι φροντίζω να καταγραφεί κάτι: *συγγραψάμενοι ὅσα τὸ χρηστή-*

ριον ἐθέσπισε = αφού φρόντισαν να καταγραφούν οι χρησμοί του μαντείου.

2. περιγράφω: *ὅποιον μὲν εἶδος ἔχει ἢ κάμηλος οὐ συγγράφω* = δεν περιγράφω τη μορφή που έχει η καμήλα.

3. γράφω ένα έργο, συγγράφω: *Θουκυδίδης Ἀθηναῖος ξυνέγραψε τὸν πόλεμον τῶν Πελοποννησίων καὶ Ἀθηναίων.*

4. μέση φωνή συγγράφομαι κάνω γραπτή συμφωνία: *συγγράφομαι εἰρήνην πρὸς τινα* = γράφω τους όρους της συνθήκης ειρήνης με κάποιον.

παράγ. συγγραφεύς, συγγραφή.

NE συγγράφω (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** σύν + γράφω].

συγγραφή, -ῆς, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. καταγραφή, σημείωση: *θαύματα ἢ Λυδία ἐς συγγραφὴν οὐκ ἔχει* = η Λυδία δεν έχει αξιοπερίεργα πράγματα για καταγραφή.

2. διήγηση, ιστορία: *Θουκυδίδου ξυγγραφή* = η ιστορία που έγραψε ο Θουκυδίδης.

3. γραπτή συμφωνία: *κατὰ τὰς συγγραφάς* = σύμφωνα με τις συμφωνίες.

NE συγγραφή (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** σύν + γραφή, ως **παράγ.** του συγγράφω].

συγκαταβαίνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ βαίνω

1. κατεβαίνω μαζί με άλλον: *ξυγκατέβη δὲ ἐς τὸν Πειραιᾶ καὶ ὁ ἄλλος ὄμιλος ἅπας* = και κατέβηκε μαζί τους στον Πειραιά και όλο το άλλο πλήθος.

2. δείχνω συγκατάβαση, κατανόηση.

παράγ. συγκατάβασις.

[**σύνθ. λ.** σύν + καταβαίνω].

σύγκειμαι PHMA

λειτουργεί ως παθητικό του **συντίθημι**

Για τους χρόνους ☞ κείμαι

1. αποτελούμαι: *ἡ φύσις ἡμῶν ἔκ τε τοῦ σώματος σύγκειται καὶ τῆς ψυχῆς* = η ανθρώπινη φύση μας αποτελείται από το σώμα και από την ψυχή.

2. συμφωνοῦμαι από δύο μέρη: *ταῦτα ἡμῖν οὕτω συγκείσθω* = ας συμφωνηθούν κατ' αυτόν τον τρόπο από εμάς αυτά τα ζητήματα.

• ως απρόσ. σύγκειται: *καθάπερ ξυνέκειτο* = όπως συμφωνήθηκε.

NE σύγκειμαι (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** σύν + κείμαι].

συγκεράννυμαι PHMA

Για τους χρόνους ☞ κεράννυμι

1. συνενώνομαι: *συγκέκρται αὐτῶν ἢ φύσις* = έχει συνενωθεί η φύση (του σκύλου και της αλεπούς).

2. συνδέομαι φιλικά με κάποιον: *Κῦρος ταχὺ τοῖς ἡλικιώταις συνεκέκραιο* = ο Κύρος είχε συνδεθεί γρήγορα με τους συνομηλίκους του.

παράγ. σύγκρασις, σύγκραμα.

[**σύνθ. λ.** σύν + κεράννυμαι].

συγκλείω & ξυγκλήω PHMA

Για τους χρόνους ☞ κλείω

1. κλείνω μέσα: *ξυνέκλῃσαν τὴν ἐκκλησίαν ἐς τὸ ἱερὸν Ποσειδῶνος* = συγκέντρωσαν την εκκλησία του δήμου μέσα στον περιφραγμένο ναό του Ποσειδώνα.

2. κλείνω καλά: *συγκλείω τὰς πύλας.*

3. αμετάβατο έρχομαι προς το τέλος μου: *τῆς ὄρας ἤδη συγκλειούσης* = καθώς η προθεσμία πλησίαζε να τελειώσει.

παράγ. σύγκλεισις, αττ. σύγκλησις, συγκλεισμός.

[**σύνθ. λ.** σύν + κλείω].

συγκροτέω -ῶ PHMA

1. χτυπώ δύο πράγματα μεταξύ τους: *συνεκρότησε τὸ χεῖρε καὶ τῷ γέλωτι ἠὲ φραίνετο* = χτύπησε τα χέρια από χαρά και διασκέδαζε γελώντας.

2. χειροκροτώ, επιδοκιμάζω.

3. οργανώνω: *συγκροτῶ στρατεύμα.*

NE συγκροτώ (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** σύν + κροτέω].

συγκρούω PHMA

Για τους χρόνους ☞ κρούω

1. α. χτυπώ το ένα επάνω στο άλλο: *τοῖς δόρασι τὰς ἀσπίδας συγκρούω* = χτυπώ με τα δόρατα τις ασπίδες.

β. αμετάβατο συγκρούομαι: *νῆες ἀλλήλαις συγκρούουσαι* = πλοία συγκρουόμενα μεταξύ τους.

2. μεταφορικά προκαλώ αντιπαλότητα: *ἐβούλοντο ξυγκρούειν αὐτοὺς ἀλλήλοις* = ήθελαν (οι Αθηναίοι) να προκαλέσουν αντιπαλότητα ανάμεσά τους (στους Κορινθίους και στους Κερκυραίους).

παράγ. σύγκρουσις, συγκρουστικός.

NE συγκρούομαι (με τη σημ. 1β).

[**σύνθ. λ.** σύν + κρούω].

συγχορέω -ῶ PHMA

Παρατ.	συνεχώρουν
Μέλλ.	συγχορήσω
Αόρ.	συνεχώρησα
Παρακ.	συγκεχώρηκα

1. υποχωρώ, συμβιβάζομαι: *οἷς εἰ ξυγχορήσετε, καὶ ἄλλο τι μείζον εὐθύς ἐπιταχθήσεσθε* = αν υποχωρήσετε σε αυτά, θα διαταχθείτε αμέσως να υποχωρήσετε και σε κάτι άλλο μεγαλύτερο.

2. συμφωνώ, συναινώ: *οὕτω συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι τοὺς Φρύγας προεσβυτέρους εἶναι ἑαυτῶν* =

έτσι συμφώνησαν οι Αιγύπτιοι ότι οι Φρύγες είναι αρχαιότερος λαός από αυτούς.

παράγ. συγχώρησις, συγχωρητέος.

NE συγχωρώ «δίνω άφεση, παραγράφω».

[**σύνθ. λ.** σύν + χωρέω].

συκέα -ῆ, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συκιά.

παράγ. συκίδιον, συκεών, συκίτης (οἶνος).

NE συκιά.

[**παράγ. λ.** σῦκον + -έα].

συλάω -ῶ ΡΗΜΑ

αφαιρώ τα όπλα νεκρού, και κατ' επέκταση, αρπάζω, ληστεύω: *ἀνελεύθερον οὐ δοκεῖ νεκρὸν συλᾶν*; = δε νομίζεις ότι είναι χυδαίο να ληστεύεις ένα νεκρό;

παράγ. σύλησις, **σύνθ.** ἄσυλον, ἄσυλία, ἱερόσυλος, ἱεροσυλέω, ἱεροσυλία.

NE συλώ.

[**παράγ. λ.** σύλα/σύλη, ἡ και σῦλον, τὸ «το δικαίωμα της κατάσχεσης πλοίου ἢ του φορτίου του ως αντιστάθμισμα ζημιῶν εκ μέρους εμπόρου» + παρ. επίθ. -άω **αβέβ. ετυμ.**, ἴσως συγγεν. με **σῦλον**].

συλλαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **λαμβάνω**

1. συναθροίζω: *συλλαβὼν τὸ στράτευμα ἀπήει* = αφού συγκέντρωσε το στράτευμα, έφυγε.

2. πιάνω, συλλαμβάνω: *συλλαμβάνω ὄμηρον*.

3. βοηθώ: *οὔτε χρήμασιν οὔτε σώμασι συνέλαβανον ἡμῖν* = δε μας βοήθησαν ούτε με υλική βοήθεια ούτε με τα σώματά τους (με τη συστράτευσή τους).

4. αντιλαμβάνομαι, καταλαβαίνω: *συνέλαβε τὸ χρηστήριον* = κατάλαβε το νόημα του χρησιμού.

παράγ. συλλαβή, συλλαβίζω, συλλήβδην, σύλληψις.

NE συλλαμβάνω (με τις σημ. 2, 4).

[**σύνθ. λ.** σύν + λαμβάνω].

συλλέγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	συν-έλεγον
Μέλλ.	συν-λέξω
Αόρ.	συν-έλεξα
Παρακ.	συν-είλοχα
Παθ. μέλλ.	συν-λεγήσομαι
Μέσ. αόρ.	συν-ελεξάμην
Παθ. αόρ.	συν-ελέγην & συν-ελέχθην
Παθ. παρακ.	συν-είλεγμαι
Παθ. υπερσ.	συν-ειλέγμην

συλλέγω.

NE συλλέγω.

[**σύνθ. λ.** σύν + **λέγω**].

συμβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **βαίνω**

1. έρχομαι σε συμφωνία με κάποιον: *λόγων πρῶτον γενομένων, ἦν τι ξυμβαίνωσι* = αφού γίνουν πρώτα διαπραγματεύσεις, για να δουν μήπως έρθουν σε κάποια συμφωνία.

2. για πράγματα συμβαδίζω, ταιριάζω, συμφωνώ με κάτι.

3. για γεγονότα γίνομαι, συμβαίνω: *χρηστόν τι συμβαίνει* = συμβαίνει κάτι καλό.

• ως απρόσ. ὅσα ξυμβαίνει γίγνεσθαι = ὅσα συμβαίνει να γίνονται (ὅσα συμβαίνουν).

4. αποβαίνω, καταλήγω: *πόλεμος κακῶς συμβάς* = πόλεμος που κατέληξε σε ήττα.

• πετυχαίνω: *ἦν ξυμβῆ ἡ πείρα* = αν πετύχει η απόπειρα.

5. μετοχή ως ουσιαστ. τὸ συμβεβηκὸς το τυχαίο γεγονός.

παράγ. σύμβασις, συμβατικός, συμβατός.

NE συμβαίνω (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** σύν + βαίνω].

συμβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **βάλλω**

1. βάζω μαζί: *ταῦτα συμβάλλουσιν εἰς ταῦτὸν ὅμοια νομίσαντες* = τα βάζουν όλα μαζί στο ίδιο μέρος, γιατί τα θεώρησαν ὅμοια.

2. μέση φωνή συμβάλλομαι **α.** συνεισφέρω: *καὶ χρήματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὴν τροφήν τῶν στρατιωτῶν* = και χρήματα έδιναν σε αυτόν ως συνεισφορά για την τροφή των στρατιωτῶν. **β.** συντελώ: *μέγα συμβάλλεται τι εἰς τὸ κρατεῖν* = κάτι συντελεί πολύ στη νίκη.

3. βάζω τον έναν εναντίον του άλλου: *συνέβαλον ἄνδρα ἄνδρῖ*.

• ως αμετάβ. συμπλέκομαι: *συμβάλλω πρὸς τινα* = συμπλέκομαι με κάποιον.

4. παραβάλλω, συγκρίνω: *Κύρω οὐδεις Περσῶν ἠξίωσε εαυτὸν συμβαλεῖν* = κανένας Πέρσης δε θεώρησε σωστό να συγκρίνει τον εαυτό του με τον Κύρο.

παράγ. συμβόλαιον, συμβολή, σύμβολον, συμβολικός.

NE συμβάλλω (με τις σημ. 2α και 2β).

[**σύνθ. λ.** σύν + βάλλω].

συμμείγνυμι & συμμειγνύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **μείγνυμι**

1. ανακατεύω: *χρώματα συμμείγνυμι*.

• συνενώνω: *συνέμειξαν τὰ στρατόπεδα* = συνένωσαν τα στρατεύματα.

2. ως αμετάβ., στην ενεργ. και παθ. φωνή **α.** συναναστρέφομαι κάποιον: *συμμείγνυται πονηροῖς ἄνθρωποις* = κάνει παρέα με κακούς ανθρώπους. **β.** συμπλέκομαι με κάποιον: *συμμείγνυμι τοῖς πολεμοῖς* = συμπλέκομαι με τους εχθρούς.

παράγ. σύμμεικτος, σύμμειξις, σύμμιγα (επίρρ.), συμμιγής.

[**σύνθ. λ.** σύν + μείγνυμι].

συμμορία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στην Αθήνα καθεμία από τις είκοσι ομάδες στις οποίες είχαν διαιρεθεί οι πλουσιότεροι πολίτες για σκοπούς φορολογίας.

ΝΕ συμμορία «ομάδα ανθρώπων παρόνομων».

[**σύνθ./παράγ.** σύν + *μορ- (ἔ-μορ-ον < μείρομαι, από όπου μόρα, ή «ομάδα») + παρ. επίθ. -ία].

σύμπας, σύμπασα, σύμπαν & αττ. ξύμπας, ξύμπασα, ξύμπαν ΕΠΙΘΕΤΟ

σνήθως στον πληθυντικό όλοι μαζί, συνολικά: ξύμπαντες ἐγένοντο τετρακισχίλιοι = όλοι μαζί ήταν τέσσερις χιλιάδες. ξύμπαντες θεοί τε καὶ ἄνθρωποι.

- στον ενικό με περιληπτική σημασία σύμπασα ή πόλις = η πόλη ως ένα σώμα και όχι ως άθροισμα ξεχωριστών πολιτών.

ΝΕ το σύμπαν «το σύνολο του ορατού και άορατου κόσμου».

[**σύνθ. λ.** σύν + πᾶς].

συμπεραίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους φεραίνω

1. βοηθώ στην εκτέλεση ενός έργου.
2. αποτελειώνω, αποπερατώνω: καὶ ταῦτα οὕτω συνεπεραίνετο = και αυτά (οι πολεμικές προετοιμασίες) με αυτό τον τρόπο αποπερατώθηκαν.
3. συμπεραίνω.

ΝΕ συμπεραίνω (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** σύν + περαίνω].

συμπεριφέρω ΡΗΜΑ

περιφέρω, μεταφέρω εδώ και εκεί διάφορα πράγματα μαζί.

- παθ. φωνή συμπεριφέρομαι περιφέρομαι μαζί με άλλον ή άλλα: συμπεριφερόμενοι ἄστερες.

ΝΕ συμπεριφέρομαι «έχω μια συγκεκριμένη αγωγή».

[**σύνθ. λ.** σύν + περιφέρω].

συμπίπτω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους φπίπτω

1. συγκρούομαι: ἔδεισα μὴ συμπίπτοντες πολεμίους πολλοῖς πάθοιτέ τι = φοβήθηκα μήπως, αν συγκρουσείτε με πολυάριθμους εχθρούς, σας συμβεί κάτι κακό. ξυμπίπτει ναῦς νηί = συγκρούεται το ένα πλοίο με το άλλο.
2. συμβαίνω τυχαία συγχρόνως με κάτι άλλο: τοιούτων καιρῶν συμπεσόντων = αν και υπήρχε σύμπτωση τέτοιων ευκαιριῶν.

- ως απρόσ. συμπίπτει συμβαίνει κατά τύχη: ξυνέπεσεν εἰς τοῦτο ἀνάγκης ὥστε... = τα

πράγματα ἔφτασαν τυχαίως σε τέτοια δύσκολη κατάσταση, ὥστε...

3. συμφωνώ: ἐμοὶ σὺ συμπέπτωκας εἰς ταῦτόν = εσύ συμφωνεῖς με μένα.

4. γκρεμίζομαι: πόλις ὑπὸ σεισμοῦ ξυμπεπτοκῦια = πόλη που έχει γκρεμιστεῖ από σεισμό.

παράγ. σύμπτωμα, σύμπτωσις.

ΝΕ συμπίπτω (με τις σημ. 2, 3).

[**σύνθ. λ.** σύν + πίπτω].

συμπολιτεύω ΡΗΜΑ

είμαι πολίτης της ίδιας πόλης με κάποιον άλλον/ άλλους: νόμοις τοῖς αὐτοῖς χρῶνται καὶ συμπολιτεύουσι = έχουν τους ίδιους νόμους και ζουν ως συμπολίτες.

- μέση φωνή, με τη σημασία της ενεργητικής συμπολιτεύομαι: οἱ συμπολιτευόμενοι = οι συμπολίτες.

παράγ. συμπολιτεία, συμπολίτης.

[**σύνθ. λ.** σύν + πολιτεύω].

συμφέρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους φφέρω

1. φέρνω, βάζω μαζί: συννεγκῶν εἰς ταῦτό τὰ μὴ δῆλα τοῖς φανεροῖς... = αφού έβαλε μαζί τα άγνωστα με τα φανερά...

- συνεισφέρω: ἡ δαπάνη ἦν ἐκεῖνοι ξυνέφερον = τα χρήματα που συνεισέφεραν εκείνοι.

2. ως αμετάβ. είμαι χρήσιμος, συμφέρω: προ-παρασκευάζει ὅσα ἂν οἴηται συνοίσειν αὐτοῖς πρὸς τὸν βίον = προετοιμάζει όσα νομίζει ότι θα τους είναι χρήσιμα για τη ζωή τους.

- ως απρόσ. συμφέρει ωφελεί, συμφέρει.

3. παθ. φωνή συμφέρομαι

α. συγκρούομαι: πεξῆ συμφέρομαι τινη = συγκρούομαι με κάποιον ως πεξός.

β. συμφωνώ ή έχω φιλικές σχέσεις με κάποιον: συμφέρονται δὲ καὶ τότε Αἰγύπτιοι Λακεδαιμονίους = συμφωνούν και σε τούτο οι Αιγύπτιοι με τους Λακεδαιμονίους.

γ. συμβαίνω: οὐδὲ πυθέσθαι ῥάδιον ἦν, ὅτω τρόπω ἔκαστα ξυνηνέχθη = ούτε ήταν εύκολο να μάθει κανείς πώς συνέβη καθένα από τα γεγονότα.

παράγ. συμφορά, σύμφορος, συμφορέω, συμφόρησις.

ΝΕ συμφέρω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** σύν + φέρω].

σύμφημι ΡΗΜΑ

Μέλλ.	συμφήσω
Αόφ.	συνέφησα
Αόφ. β'	συνέφηγ

συμφωνώ απολύτως ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ξυνέφασαν = σ' αυτά συμφώνησαν και όλοι οι άλλοι. σύμφαθι ἢ ἄπειπε = συμφώνησε ή διαφώνησε.

παράγ. συμφάσκω, συμφατικός.

[**σύνθ. λ.** σύν + φημί].

συμφορά, -ᾶς, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συμβάν, περίσταση: οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὰς ξυμφορὰς καὶ τὰς γνώμας τρέπονται = οἱ ἄνθρωποι ανάλογα με τις περιστάσεις αλλάζουν και τις αποφάσεις τους.

2. άτυχη περίσταση, συμφορά: ὑπὸ τῆς συμφορᾶς ἐκπεπληγμένος = ταραγμένος από το κακό που τον βρήκε.

NE συμφορά (με τη σημ. 2).

[**παράγ./σύνθ. λ.** συμφέρ-ω (σύν + φέρω) + παρ. επίθ. -ά, πβ. φορά < φέρω].

σύμφορος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	συμφορώτερος
Υπερθετικός	συμφορώτατος

χρήσιμος, ωφέλιμος.

NE σύμφορος.

[**παράγ./σύνθ. λ.** συμφέρ-ω + παρ. επίθ. -ος].

συμφωνέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. ηχώ όμοια με κάτι άλλο.

2. μεταφορικά συμφωνώ: συμφωνεῖς τοῖς προειρημένοις; = συμφωνεῖς με όσα έχουν λεχθεῖ προηγουμένως;

• κάνω συμφωνία: οὐ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; = δεν έκανες συμφωνία μαζί μου να σου δώσω (για το αντικείμενο αυτό) ένα δηνάριο;

NE συμφωνώ (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** σύν + φωνέω].

συμφωνία, -ας, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. για ήχους αρμονία.

2. συμφωνία.

NE συμφωνία (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** σύμφωνος + παρ. επίθ. -ία].

σύμφωνος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. για ήχους αρμονικός.

2. αυτός που βρίσκεται σε συμφωνία, σε αρμονία με κάτι άλλο: τὰ λεγόμενα οὔτε σύμφορα ἤ μιν οὔτε σύμφωνα αὐτὰ ἑαυτοῖς = αυτά τα λόγια δεν είναι ούτε προς το συμφέρον μας ούτε σε συμφωνία με το ίδιο το νόημά τους.

NE σύμφωνος (με τη σημ. 2).

[**παράγ./σύνθ. λ.** *συμφων- (σύν + φωνέω) + παρ. επίθ. -ος].

σὺν ΠΡΟΘΕΣΗ

στην αρχαιότερη αττ. διάλεκτο ξὺν

A. με δοτική

1. μαζί: ἐπαιδεύετο σὺν τῷ ἀδελφῷ = εκπαιδεύταν μαζί με τον αδερφό του.

• δηλώνει βοήθεια σὺν θεῷ = με τη βοήθεια του θεού. μάχομαι σὺν τινι = μάχομαι ως σύμμαχος μαζί με κάποιον.

2. με κάτι (ως εφόδιο): σὺν ναυσὶ προσέπλεον = έπλεαν με πλοία εναντίον (του εχθρού). σὺν ὀπλοῖς = οπλισμένοι.

3. σύμφωνα με: σὺν τοῖς νόμοις = σύμφωνα με τους νόμους, νόμιμα.

B. ως β' συνθετικό η συν- δηλώνει

1. μαζί με κάποιον ή συγχρόνως, π.χ. συμβιω (= συζώ), συγκρούω.

2. εντελώς, πλήρως, π.χ. συγκόπτω. [αρχικά ξύν [ksin] και με έκπτωση του κ στην πρόκλιση > σύν [sin], όπου το -ν δεν είναι πρωτογενές (πβ. μεταξ-ύ), ίσως συγγεν. με το ξύω «ψαύω, ακουμπάω»].

συναγείρω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἀγείρω

συναθροίζω, συγκεντρώνω, κυρίως, στρατιώτες: Ἕλληνες στόλον μέγαν συνήγειραν καὶ εἰς τὴν Ἀσίαν ἤλθον = οἱ Έλληνες συγκέντρωσαν μεγάλο στόλο και πήγαν στην Ασία.

παράγ. συναγεριμός.

[**σύνθ. λ.** σύν + ἀγείρω].

συναγορεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	συνηγόρευον
Μέλλ.	συνερωῶ
Αόρ.	συνείπον
Παρακ.	συνείρηκα

υποστηρίζω μια άποψη, συνηγορώ: πολλοὶ συνηγόρευον στρατιὰν ποιεῖν = πολλοί υποστήριζαν την άποψη να κάνουν εκστρατεία. ἤκουσαν οἱ Ἀθηναῖοι τῶν Ἐγεσταίων καὶ τῶν ξυναγορευόντων αὐτοῖς = οἱ Αθηναίοι άκουσαν τους Εγεσταίους και όσους τους υποστήριζαν.

παράγ. συναγόρευσις.

[**σύνθ. λ.** σύν + ἀγορεύω].

συνάγω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἄγω

1. οδηγώ σε έναν τόπο συγκεντρώσεως, και γενικά, συναθροίζω, συγκαλώ: συνήγαγον ἐκκλησίαν = συγκάλεσαν την εκκλησία του δήμου. συνήγαγε στρατιώτας ἐκ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ ἐλληνίδων πόλεων = συνάθροισε στρατιώτες από τις ελληνικές ηπειρωτικές πόλεις.

• για πράγματα συγκεντρώνω: συνάγω εἰς τὰς ἀποθήκας τοὺς καρπούς.

2. συμπεραίνω, συνάγω.

παράγ. συναγωγή, συναγωγός, συναγωγεύς.

NE συνάγω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** σύν + ἄγω].

συναγωγή, -ῆς, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συνάθροιση: συναγωγή ἀνδρῶν.

• συγκεντρώση: συναγωγή σίτου.

2. συμπέρασμα.

NE συναγωγή (και με τις δύο σημ.).

[**παράγ./σύνθ. λ.** *συναγωγ- (σύν + *ἄγωγ- < ἄγω) + παρ. επίθ. -ῆ].

συναίρέω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους **αίρέω -ῶ**

για ομιλία περιορίζω, συνοψίζω: ξυνελὸν λέγω = συνοψίζοντας λέω, με δυο λόγια λέω. ἄνευ ἀρχόντων οὐδὲν ἂν οὔτε καλὸν οὔτε ἀγαθὸν γένοιτο ὡς συνελόντι εἰπεῖν οὐδαμοῦ = χωρίς αρχηγούς δεν μπορεί να γίνει τίποτε, ούτε καλό ούτε χρήσιμο, γενικώς μπορώ να πω, πουθενά.

παράγ. συναίρεσις.

NE συναίρεση «συνένωση δύο συλλαβών» (γραμματική).

[**σύνθ. λ.** σύν + αίρέω].

συναλλάττω PHMA

ο κοινός τύπος είναι συναλλάσσω

Για τους χρόνους **ἀλλάττω**

συμφιλίωνω: συναλλάττω τινά τινι = συμφιλίωνω κάποιον με κάποιον άλλο.

• μέση και παθ. φωνή συναλλάττομαι συμφιλίωνομαι ή συμμαχώ με κάποιον.

παράγ. συναλλαγή, συνάλλαγμα.

NE συναλλάσσομαι «έχω σχέσεις με κάποιον».

[**σύνθ. λ.** σύν + ἀλλάττω].

συνάπτω PHMA

Για τους χρόνους **ἄπτω**

1. συνδέω: συνήσαν τὰς χεῖρας = έδωσαν τα χέρια.

2. συνάπτω μάχην = μάχομαι.

NE συνάπτω (λόγ., π.χ. συνάπτω φιλία, σχέσεις).

[**σύνθ. λ.** σύν + ἄπτω].

συναρμόττω PHMA

ο κοινός τύπος είναι συναρμόζω

Για τους χρόνους **ἀρμόττω**

1. ενώνω, συναρμόζω.

2. μεταφορικά συμφωνώ: οὔτοι οι λόγοι οὐ συναρμόττουσιν ἀλλήλοις = αυτά τα λόγια δε συμφωνούν μεταξύ τους.

NE συναρμόζω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** σύν + ἀρμόττω].

συνδύαζω PHMA

Παρατ.	συνεδύαζον
Μέλλ.	συνδυάσω
Παθ. Αόρ.	συνεδυάσθην
Παθ. παρακ.	συνδεδύασμαι

συνδέω δύο πράγματα, τα ζευγαρώνω.

• παθ. φωνή συνδυάζομαι συνδέομαι, και ειδικότερα, ενώνομαι με γάμο.

[**σύνθ. λ.** σύν + δυάζω (**παράγ. λ.** δύο + -άζω) «είμαι διπλός»].

σύνεγγυς EPIPPHMA

πολύ κοντά: ἡ πόλις ἔχει μάλα σύνεγγυς ὄρη = η πόλη έχει πολύ κοντά της βουνά.

NE στη φρ. εκ του σύνεγγυς «από πολύ κοντά».

[**σύνθ. λ.** σύν + ἐγγύς].

σύνειμι (Α) PHMA

Για τους χρόνους **εἶμι**

1. είμαι μαζί, συνυπάρχω: οἱ τῆς ἀρετῆς ἀπειροί, εὐτυχίαις ἀεὶ συνόντες, διὰ βίου πλανῶνται = όσοι δεν ξέρουν τι είναι αρετή, ζώντας συνεχώς με γλέντια, σ' όλη τους τη ζωή δεν μπορούν να βρουν το σωστό δρόμο.

2. για πρόσωπα ζω ή έχω σχέσεις με κάποιον: φιλικῶς σύνειμί τινι = έχω φιλικές σχέσεις με κάποιον.

• μετοχή οἱ συνόντες οι μαθητές ή οι ακόλουθοι.

[**σύνθ. λ.** σύν + εἶμι].

σύνειμι (Β) PHMA

Για τους χρόνους **εἶμι**

1. συνέρχομαι, συναντιέμαι: κατὰ τὸν χρόνον τὸν εἰρημένον ξυνήσαν τὰ δύο μέρη ἐς τὸν Ἴσθμόν = στο χρόνο που είχε συμφωνηθεί συναντήθηκαν τα δύο τμήματα του στρατού στον Ισθμό.

2. προχωρώ σε πόλεμο: ἢ τε ἄλλη Ἑλλὰς ἅπασα μετέωρος ἦν ξυνιουσῶν τῶν πρώτων πόλεων = και ολόκληρη η υπόλοιπη Ελλάδα βρισκόταν σε κατάσταση αβεβαιότητας, καθώς οι μεγαλύτερες πόλεις (Αθήνα και Σπάρτη) επρόκειτο να πολεμήσουν.

[**σύνθ. λ.** σύν + εἶμι].

συνεργέω -ῶ PHMA

Παρατ.

συνήρουν

 συνεργάζομαι: ὁ τοῖς πονηροῖς συνεργῶν = αυτός που συνεργάζεται με τους κακούς.

NE συνεργώ.

[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** συνεργός (σύν + *ἐργ- < ἔργον) + παρ. επίθ. -έω].

συνέροχομαι PHMA

Για τους χρόνους **ἔροχομαι**

1. έρχομαι, συγκεντρώνομαι στο ίδιο μέρος μαζί με άλλους: ἐς Μαντίνειαν προσβείαι ἀπὸ τῶν πόλεων ξυνήλθον = απεσταλμένοι από τις πόλεις συγκεντρώθηκαν στη Μαντίνεια.

2. για πρόσωπα συνδέομαι φιλικά: δύο οἰκίαι συνελθοῦσαι εἰς ταῦτόν = δύο οικογένειες που συνδέθηκαν μεταξύ τους.

3. συμπλέκομαι: συνέρχομαι εἰς μάχην.

NE συνέροχομαι (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** σύν + ἔροχομαι].

σύνεσις & ξύνεσις, -εως, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ γρήγορη αντίληψη, εξυπνάδα.

NE σύνεση «φρονημάδα».

[**παράγ./σύνθ.** συνήμι (σύν + ἴημι) + παρ. επίθ. -σις, πβ. ἀφίη-μι/ἄφε-σις].

συνέχω PHMA

Παθ. αόρ. συνεσχέθην

Για τους άλλους χρόνους ☞ ἔχω

1. συγκρατώ: *συνέχω ἐντὸς τοῦ τείχους.*
2. παθ. φωνή συνέχομαι πιέζομαι, βασανίζομαι από κάτι: *δίψῃ ἀπαύστῳ ξυνείχοντο* = βασανίζονταν από συνεχή δίψα.

NE συνέχω (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** σύν + ἔχω].

συνήθεια, -είας, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. γνωριμία, σχέση φιλική: *τὴν τῶν φαύλων συνήθειαν ὀλίγος χρόνος διέλυσε* = τη φιλία με τιποτένιους ανθρώπους τη διαλύει και λίγος χρόνος.
2. συνήθεια.

NE συνήθεια (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *συνήθης* + παρ. επίθ. -εία].

συνήθης, -ης, σύνθητες ΕΠΙΘΕΤΟ

1. συγγενής ή φίλος.
2. συνηθισμένος σε κάτι: *πρὶν αὐτὸν συνήθη γενέσθαι τῷ σκοτῷ* = προτού συνηθίσει αυτός στο σκοτάδι.
3. για πράγματα αυτός που γίνεται συχνά, συνηθισμένος, συνήθης.

- τὸ σύνθητες το ἔθιμο.

NE συνήθης (με τις σημ. 2 και 3).

[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** *συνθη- (< σύν + ἦθος) + παρ. επίθ. -ης].

συνθήκη, -ης, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

συμφωνία.

- πληθυντικός συνθήκαι τα άρθρα μιας συμφωνίας ή η συμφωνία μεταξύ προσώπων ή πόλεων: *συνθήκαι περὶ εἰρήνης* = συμφωνία για ειρήνη. *συνθήκας ποιούμαι τινι* = κάνω (υπογράφω) συμφωνία με κάποιον. *συνθήκας λύω* = ακυρώνω τη συμφωνία.

NE συνθήκη.

[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** *συνθηκ- (< σύν + *θηκ- < τίθημι, ἔ-θηκ-α) + παρ. επίθ. -η].

σύνθημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σημάδι ή λέξη που έχει συμφωνηθεί για να χρησιμοποιείται ως μέσο μυστικής συνεννόησης ή αναγνώρισης, σύνθημα:

τοῖς ἐρωτήμασι τοῦ ξυνθήματος πυκνοῖς ἐχρῶντο = χρησιμοποιούσαν συχνά τις ερωτήσεις του συνθήματος (για να αναγνωρι-στούν μεταξύ τους).

2. συμφωνία, συνθήκη: *σύνθημα ποιούμαι* = κάνω συμφωνία.

NE σύνθημα (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** *συνθη- (σύν + θη- < τίθημι, ἔ-θηκ-α) + παρ. επίθ. -μα].

συνίημι & ξυνίημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἴημι

αντιλαμβάνομαι, καταλαβαίνω: *ξυνίει δὲ και αὐτὸς ἐλληνιστὶ τὰ πλείστα* = καταλάβαινε

και αυτός τα περισσότερα από όσα λέγονταν στα ελληνικά. *συνίης;* = καταλαβαίνεις (τι θέλω να πω);

☞ **παράγ.** σύνεσις, συνετός.

[**σύνθ. λ.** σύν + ἴημι].

συνίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ ἴστημι

1. συνενώνω: *ξυνίστασαν τῶν ἀνθρώπων τοὺς ἐπιτηδείους ἐς ξυνωμοσίαν* = συνένωναν (και οργάνωναν) αυτούς που ήταν κατάλληλοι για να πάρουν μέρος στη συνωμοσία.

- μέση φωνή συνίσταμαι συνθέτω: *συνίσταμαι τὸ ὅλον* = συνθέτω το ὅλο (από τα μέρη).

2. συστήνω κάποιον (ως κατάλληλο): *ἦκω, ἔ-να τῷ τούτων τῶν σοφιστῶν συστήσω τουτονί* = έρχομαι για να συστήσω αυτόν εδώ σε κάποιον από αυτούς τους σοφιστές.

3. παθητική φωνή (με ενεργ. αόρ. β' *συνέστην* και παρακ. *συνέστηκα*) συνίσταμαι

α. στέκομαι μαζί με άλλους και, ειδικότερα για στρατιώτες, παρατάσσομαι: *τὸ δεξιὸν κέρας ἐπὶ λόφου συνέστη* = το δεξιό τμήμα του στρατού παρατάχθηκε σε λόφο.

- για εχθρική συνάντηση αντιπάλων χρόνον *πολὴν συνέστησαν μαχόμενοι* = για μεγάλο χρονικό διάστημα ήταν παραταγμένοι και πολεμούσαν.

β. ενώνομαι για συνεργασία ή συμμαχία: *συνίσταντο ἀλλήλοις και συνετίθεντο ὡς ἐπιθησόμενοι τῇ Χίῳ* = ενώθηκαν και συμφώνησαν να επιτεθούν στη Χίο.

γ. σχηματίζομαι: *ἡ πόλις ἐξ οἰκιῶν συνίσταται* = η πόλη σχηματίζεται από σπίτια.

- συγκροτούμαι: *πόλις οὕτως συστάσα* = πόλη συγκροτημένη με αυτόν τον τρόπο. *ἱπικὸν συνεστηκός* = συγκροτημένο ιππικό.

☞ **παράγ.** σύστασις, σύστημα, συστηματικός.

NE συνιστώ «συμβουλεύω» & συνίσταμαι (με τη σημ. 3γ) & συστήνω (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** σύν + ἴστημι].

συννοέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ νοέω

1. σκέπτομαι: *ταῦτα χρῆ συννοεῖν και εἰδέναι...* = αυτά πρέπει να σκέφτεσαι και να γνωρίζεις πως...

2. καταλαβαίνω: *ὑποπτεύω, οὐ μὴν ἱκανῶς γε συννοῶ* = το υποψιάζομαι, όμως δεν το καταλαβαίνω αρκετά.

[**σύνθ. λ.** σύν + νοέω].

σύννοδος, -όδου, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συνέλευση: *ἐλθόντων τῶν πρέσβων ἀπὸ τῆς ξυμμαχίας και ξυνόδου γενομένης...* = και αφού ήρθαν οι απεσταλμένοι των συμμαχών και έγινε η συνέλευση...

2. για πράγματα συνάθροιση, συγκέντρωση: *χρημάτων σύνοδοι*.

NE σύνοδος (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** σύν + ὁδός].

σύνουδα ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **οἶδα**

1. γνωρίζω κάτι, έχω συναίσθηση ενός γεγονότος ή μιας κατάστασης: *ξύνουδα ἔμαυτῶ οὐδ' ὅτι οὖν σοφὸς ὢν* = έχω συναίσθηση ότι δεν είμαι καθόλου σοφός.

2. μετοχή **α.** ὁ *συνειδῶς* = ο συνεργός. **β.** τὸ *συνειδός* = η συνειδηση, η συναίσθηση.

☞ **παράγ.** συνειδήσις.

[**σύνθ. λ.** σύν + οἶδα].

συνοικέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **οἰκέω -ῶ**

1. κατοικῶ ή ζῶ μαζί με άλλον ή άλλους.

• συζῶ ως σύζυγος: *γυναικί συνοικῶ Λευκίππη* = είμαι παντρεμένος με τη Λευκίππη.

2. καταλαμβάνω μια χώρα και την κατοικῶ μαζί με άλλους.

[**σύνθ. λ.** σύν + οἰκέω].

συνοικίζω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **οἰκίζω**

1. συνενώνω οικισμούς σε μία πόλη: *Θησεὺς τὰς δώδεκα πόλεις εἰς τὸ αὐτὸ συνώκισε* = ο Θησεύς συνένωσε τις δώδεκα πόλεις (της Αττικής) σε μία πόλη (την Αθήνα).

2. ιδρύω μια πόλη ή μια αποικία μαζί με άλλους: *Ἐπίδαμον ἀπόκισαν μὲν Κερκυραῖοι, ξυνώκισαν δὲ καὶ Κορινθίων τινές* = την Επίδαμον την ίδρυσαν ως αποικία οι Κερκυραῖοι και στην ίδρυση συμμετείχαν και μερικοί Κορίνθιοι.

☞ **παράγ.** συνοικίσις, συνοικισμός.

[**σύνθ. λ.** σύν + οἰκίζω].

συνοικία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. **α.** ομάδα ανθρώπων που κατοικούν στον ίδιο τόπο: *ταύτη τῇ συνοικίᾳ ἐθέμεθα πόλιν ὄνομα* = σ' αυτήν τη συνάθροιση στον ίδιο τόπο δώσαμε την ονομασία «πόλη».

β. γειτονιά, συνοικία.

2. κτίριο που στεγάζει πολλές οικογένειες.

NE συνοικία (με τη σημ. 1β).

[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** *συνοικῶ* (σύν + οἰκέω) + παρ. επίθ. -ία].

σύνοικος, -ου ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συγκατοικος.

2. συμπολίτης.

NE σύνοικος (λόγ., με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ./σύνθ. λ.** *συνοικῶ* (σύν + οἰκέω) + παρ. επίθ. -ος].

συνόμνυμι & συνομνύω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ὄμνυμι**

1. ορκίζομαι μαζί με άλλον ή άλλους.

2. συμμαχῶ με κάποιον: *λύουσι σπονδὰς οἱ μὴ βοηθοῦντες οἷς ἂν ξυνομόσωσιν* = παραβιάζουν τις συμφωνίες αυτοί που δε βοηθούν αυτούς με τους οποίους συμάχησαν.

3. συνωμοτῶ: *συνώμοσαν ἀποκτενεῖν αὐτόν* = συνωμοτήσαν να τον σκοτώσουν.

☞ **παράγ.** συνωμοτής, συνωμοσία.

[**σύνθ. λ.** σύν + ὄμνυμι].

συνομολογέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **ὁμολογέω -ῶ**

1. συμφωνῶ, έχω την ίδια γνώμη με κάποιον: *μὴ ὀκνεῖτε ἀποκρίνεσθαι, ἵνα εἰδῶμεν ὅσα ἂν συνομολογῶμεν* = μη διστάζετε να δίνετε απαντήσεις, για να μάθουμε ποια είναι αυτά στα οποία συμφωνούμε. *τὰ ἄλλα συνομολογῆται* = τα άλλα έχουν συμφωνηθεί (και μένει μόνο τούτο).

2. υπόσχομαι: *συνωμολόγησε δασμὸν οἷσειν* = υποσχέθηκε να πληρώσει φόρο.

NE συνομολογῶ (με σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** σύν + ὁμολογέω].

συνουσία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σχέση, συναναστροφή: *ἡ πρὸς Σωκράτην συνουσία αὐτῶν* = η συναναστροφή τους με το Σωκράτη.

NE συνουσία «συνεύρεση».

[**σύνθ. λ.** σύν + οὐσία ως **παράγ.** του *σύνεμι* (σύν + εἶμι): *συνοντία > *συνονσία > συνουσία].

σύνταξις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τακτοποίηση, ειδικότερα παρατάξη στρατιωτών: *οἱ στρατηγοὶ ἐποιήσαντο σύνταξιν τοῦ στρατεύματος* = οι στρατηγοὶ τακτοποίησαν σε παρατάξη τους στρατιώτες.

NE σύνταξη (με την ίδια σημ.).

[**σύνθ. λ.** σύν + τάξις].

συντάττω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τάττω**

ο κοινός τύπος είναι *συντάσσω*

1. παρατάσσω στρατιώτες: *συντάττω πεζοὺς τῷ ἵππικῶ* = παρατάσσω τους πεζοὺς στην ίδια γραμμὴ με τους ἵππεις. *οὔτοι δὲ ξυντεταγμένοι ἀνεχώρησαν* = και αυτοὶ ἔφυγαν παραταγμένοι (και όχι ἀτακτα).

2. οργανώνω: *συντεταγμένη πολιτεία*.

3. μέση φωνὴ συντάττομαι συμφωνῶ: *συνετάξαντο πρὸς ἀλλήλους* = συμφώνησαν μεταξύ τους.

4. διατυπώνω κάτι γραπτά, συντάσσω.

☞ **παράγ.** σύνταγμα, σύνταξις.

NE συντάσσω (με τις σημ. 1, 4).

[**σύνθ. λ.** σύν + τάττω].

συντέλεια, -είας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. συνεισφορά για δημόσιες δαπάνες: *συντέλεια χρημάτων* = συνεισφορά χρημάτων υπέρ του δημοσίου.

2. συμπλήρωση, τερματισμός: ή συντέλεια του άγώνος.

NE συντέλεια του κόσμου «τέλος, καταστροφή του κόσμου».

[παράγ. λ. συντελέω + παρ. επίθ. -εια].

συντελέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τελέω -ῶ**

1. συνεισφέρω στις δημόσιες δαπάνες: *συντελώ ἐξήκοντα τάλαντα* = δίνω ως συνεισφορά εξήντα τάλαντα. *συντελώ εἰς τὸν πόλεμον* = συνεισφέρω στις πολεμικές δαπάνες.

2. συμπληρώνω, τελειώνω κάτι.

NE συντελώ «συνεισφέρω, στέκομαι ως αιτία».

[σύνθ. λ. σύν + τελέω].

συντίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τίθημι**

ως παθ. χρησιμεύει και το *σύγκειμαι*

1. τοποθετώ πράγματα μαζί: *συνέθεσαν τὰ ὄπλα ἐν τῷ ναῷ* = τοποθέτησαν τα όπλα στο ναό.

2. κατασκευάζω: *συντίθημι τριήρεις*.

3. σχηματίζω.

• παθ. φωνή συντίθεμαι σχηματίζομαι: *ἐκ συλλαβῶν τὰ ὀνόματα συντίθεται* = οι λέξεις σχηματίζονται από συλλαβές.

4. επινοώ, μηχανεύομαι: *ψευδεῖς αἰτίας συντίθησι* = επινοεί ψεύτικες κατηγορίες.

5. μέση φωνή συντίθεμαι κάνω συμφωνία, συμφωνώ: *συνέθεντο ἄλλήλοις μήτε ἀδικεῖν μήτε ἀδικεῖσθαι* = συμφώνησαν μεταξύ τους ούτε να αδικούν ούτε να αδικούνται.

☞ **παράγ.** σύνθεσις, συνθέτης, συνθετικός, σύνθετος, συνθήκη, σύνθημα.

NE συνθέτω (με τη σημ. 3).

[σύνθ. λ. σύν + τίθημι].

συντρέχω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τρέχω**

1. συνέρχομαι, συγκεντρώνομαι.

2. συμφωνώ με κάποιον, συμπίπτουν οι γνώμες μας: *ἀμφοτέρων τῶν μαντείων ἐς τὸ αὐτὸ αἱ γνώμαι συνέδραμον* = και των δύο μαντείων οι απαντήσεις συμφώνησαν στο ίδιο πράγμα.

3. συμπίπτω χρονικά με κάτι άλλο: *εἰς ταὐτὸν τὸ δίκαιον ἅμα καὶ ὁ καιρὸς καὶ τὸ συμφέρον συνδεδράμηκε* = το δίκαιο μαζί και οι ευνοϊκές περιστάσεις και το συμφέρον έχουν συμπέσει.

NE συντρέχω «βοηθώ».

[σύνθ. λ. σύν + τρέχω].

συντρίβω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τρίβω**

1. τρίβω το ένα με το άλλο: *συντρίβω τὰ πυρεῖα* = τρίβω ξυλαράκια μεταξύ τους, για να ανάψω φωτιά.

2. συντρίβω.

NE συντρίβω (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. σύν + τρίβω].

συντυγχάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ **τυγχάνω**

1. συναντώ τυχαία κάποιον.

2. μετοχή ὁ συντυχών = ο οποιοσδήποτε, ο πρώτος τυχών. τὸ συντυχόν = το οτιδήποτε ασήμαντο: *οὐ γὰρ τοῦτο συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι* = γιατί αυτό (ο αμφορέας) δε μου φαίνεται να είναι ένα τυχαίο έργο.

3. για τυχαία γεγονότα συμβαίνω.

• ως απρόσ. συνετύγχανε / συνέτυχε συνέβαινε / συνέβη ὥστε...

[σύνθ. λ. σύν + τυγχάνω].

σύριγξ, -ιγος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ποιμενικός αυλός.

☞ **παράγ.** συρίγγιον, συρίζω, σύριγμα, συριστικός, σύνθ. συριγγοποιός.

NE σύριγγα.

[δάν. μεσογειακό ή ανατολικό, όπως και το ταυτόσημο **αρμ.** sring «αυλός»].

σῦς ☞ **ῥς.**

συσταδὸν & συστάδην ΕΠΙΡΡΗΜΑ

για μάχη σώμα με σώμα, εκ του συστάδην: *συσταδὸν μάχαις ἐχρώντο* = πολεμούσαν σώμα με σώμα.

[σύνθ. λ./παράγ. λ. *συ-στα-δ (συν-στα- < ἴ-στα-μαι) + παρ. επίθ. -ην].

σύστασις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μάχη σώμα με σώμα: *ἐν τῇ συστάσει ἐμάχετο*.

2. συνάθροιση ή ομάδα ανθρώπων: *κατὰ ξυστάσεις τε γιγνόμενοι ἐν πολλῇ ἔριδι ἦσαν* = και αφού χωρίστηκαν σε ομάδες, βρισκονταν σε μεγάλη διαμάχη.

3. σύνθεση στοιχείων που αποτελούν κάτι: *ἡ τοῦ κόσμου σύστασις ἐκ πυρός, ὕδατος, ἀέρος καὶ γῆς* = η σύνθεση (κατασκευή) του σύμπαντος από φωτιά, νερό, αέρα και χώμα.

NE σύσταση (με τη σημ. 3).

[παράγ. λ. *συ-στα- (< συν-στα- < ἴ-σταμαι) + παρ. επίθ. -σις].

σφάλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσφαλλον
Μέλλ.	σφαλώ
Αόρ.	ἔσφηλα, ἔσφαλα
Παρακ.	ἔσφαλα
Παθ. μέλλ.	σφαλήσομαι & σφαλοῦμαι (με παθ. σημ.)
Παθ. αόρ. β'	ἔσφάλην
Παθ. παρακ.	ἔσφαλμαι
Παθ. υπερσ.	ἔσφάλμην

1. ρίχνω κάποιον κάτω, τον κάνω να πέσει, τον ανατρέπω: *ὁ ἵππος σφάλλει τὸν ἀναβάτην* = το άλογο ανατρέπει τον αναβάτη.

2. μεταφορικά ανατρέπω, καταστρέφω: *ἀνθρώπων κακῶν ὀμίλια σφάλλουσιν* = οι σχέσεις με κακούς ανθρώπους καταστρέφουν.

3. παθητική φωνή σφάλλομαι

α. πέφτω σε ατυχία ή καταστρέφομαι: *ταῖς τύχαις ἐνδέχεται σφάλλεσθαι τοὺς ἀνθρώπους* = είναι ενδεχόμενο να καταστρέφονται οι άνθρωποι από τις δυστυχίες.

β. κάνω λάθος, σφάλλω: *σφαλέντες γνώμη* = κάνουν λάθος στην κρίση τους.

παράγ. σφάλμα, σφαλερός, **σύνθ.** ἀσφάλης, ἀσφάλεια.

NE σφάλλω (με τη σημ. 3β).

[σφάλ- + παρ. επίθ. -jω, **αβέβ.**].

σφείζ ANTONYMIA

ονομαστική πληθυντικού, αρσενικού και θηλυκού, της προσωπικής αντωνυμίας γ' προσώπου αυτοί, αυτές.

[**IE** *swe- > *σφε- + -είζ (κατά το ἡμ-είζ) > σφείζ, πβ. **λατ.** sibi < *swe-bhei].

σφέτερος, -τέρα, -τερον ANTONYMIA

κτητική, που συσχετίζεται με τη σφείζ ο δικός τους *αἱ σφέτεροι νῆες* = τα καράβια τους.

παράγ. σφετερίζω.

[*σφε- (σφείζ) + παρ. επίθ. -τερος].

σφήξ, σφηκός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

η σφήκα.

NE σφήκα.

παράγ. ἡ σφηκιά «φωλιά σφηκών», **σύνθ.** σφηκοειδής.

[**αβέβ. ετυμ.**].

Σφίγξ, Σφιγγός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μυθολογικό τέρας με πρόσωπο και στήθος γυναίκας και με φτερωτό σώμα λέαινας. **NE** Σφίγγα.

[**αιγυπτ.** δάν.].

σφόδρα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

πάρα πολύ, υπερβολικά: *κολάζει σφόδρα* = τιμωρεί πολύ αυστηρά. *σφόδρα ἄδικος*.

NE σφόδρα (λόγ.).

[**παράγ. λ.** σφοδρός + παρ. επίθ. -α, με μετάθεση τόνου].

σφοδρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	σφοδρότερος
Υπερθετικός	σφοδρότατος

ορμητικός ή υπερβολικός: *σφοδρὸν μῖσος*.

• παράφορος: *σφοδρὸς νέος*.

NE σφοδρός.

[*σφοδ- + παρ. επίθ. -ρός, συγγεν. με σφεδ-ανός «βίαιος, ορμητικός», πβ. *σφεδανῶν φονεύων*, **αβέβ. ετυμ.**].

σφῦρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σφυρί.

παράγ. σφυρόν, σφυράς, **σύνθ.** σφυρήλατος, σφυρηλατέω, σφυροκόπος, σφυροκοπέω.

[*σφῦρ- + παρ. επίθ. -jᾶ > *σφῦρα*, συγγεν. με *σφαῖρα*, ομόρρο. με **αρχ. ινδ.** sphuráti «αναπηδῶ, πάλλομαι»].

σχέσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το είδος ενός πράγματος, η φύση του, η ποιότητά του: *ἡ τοῦ βίου σχέσις* = το είδος ζωής.

2. σχέση: *σχέσις ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα* = η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στον άνδρα και στη γυναίκα.

NE σχέση (με τη σημ. 2).

[*σσχ- (ἔχω), *σχέ- + παρ. επίθ. -σις].

σχῆμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μορφή, σχῆμα: *τὸ σχῆμα τῆς φάλαγγος* = η μορφή της στρατιωτικής παρατάξης.

2. πρόσχημα: *σχῆματι ξενίας* = με το πρόσχημα της φιλοξενίας.

3. η έκφραση του προσώπου: *σχῆματι φαιδρός* = με χαρούμενη έκφραση.

4. ενδυμασία: *τὸ σχῆμα ὃ σὺ περιβέβλησαι* = η ενδυμασία που φοράς (πβ. ιερατικό σχῆμα).

NE σχῆμα (με τις σημ. 1, 4).

[*σχη- (σχῆ-σω < ἔχω) + παρ. επίθ. -μα].

σχηματίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔσχημάτιζον
Μέλλ.	σχηματίσω / σχηματιῶ
Παθ. παρακ.	ἔσχημάτισμαι
και με μέση σημ.	

1. αμετάβατο παίρνω μια μορφή ή μια θέση: *ὄσα σχηματίζουσι τὰ στρατόπεδα ἐν ταῖς μάχαις* = όποια θέση (διάταξη) παίρνει ο στρατός στη μάχη.

2. ως μεταβατικό δίνω σχῆμα, σχηματίζω.

3. μέση φωνή σχηματίζομαι προσποιούμαι: *σχηματίζονται ἀμαθεῖς εἶναι* = προσποιούνται (κάνουν) πως είναι αμόρφωτοι.

NE σχηματίζω (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** σχῆμα, -ατος + παρ. επίθ. -ίζω].

σχολάζω ΡΗΜΑ

1. δεν έχω καμιά ασχολία, ξεκουράζομαι: *σχολάζω ἀπό τινος* = σταματώ να κάνω κάτι και ξεκουράζομαι. ≠ ἀσχολοῦμαι.

2. αφιερώνω τον ελεύθερο χρόνο μου σε κάτι: *σχολάζω φιλοσοφία* = επιδίδομαι στη φιλοσοφία κατά τον ελεύθερό μου χρόνο. *οὕτω πρὸς ταῦτα ἐσχόλασα* = δε βρήκα ακόμη καιρό να ασχοληθώ με αυτά.

παράγ. σχολαστής, σχολαστικός.

[**παράγ. λ.** σχολή + παρ. επίθ. -άζω].

σχολαστικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που δεν ασχολείται με κάτι, που ξεκουράζεται.

2. αυτός που αφιερώνει τον ελεύθερο χρόνο του στη μόρφωση.

- μορφωμένος άνθρωπος που ασχολείται όμως με ασήμαντες λεπτομέρειες.

NE σχολαστικός «που ασχολείται με λεπτομέρειες».

[**παράγ. λ.** σχολαστής (**παράγ. λ.** σχολάζω + παρ. επίθ. -τής) + παρ. επίθ. -ικός].

σχολή, -ής, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. η έλλειψη σχολιάς, ο ελεύθερος χρόνος: *σχολήν ἄγω* = δεν κάνω τίποτε, ξεκουράζομαι. *ἔστι σοι σχολή ἀκούειν*; = έχεις καιρό να ακούσεις (τι θα πω); *οὐ σχολή μοι* = δεν έχω καιρό.

2. η μελέτη, η μόρφωση στην οποία αφιερώνει κανείς το χρόνο του.

3. ο τόπος όπου μελετούν και διδάσκονται, η σχολή.

4. ως επίρρημα σχολή **α.** αργά, με βραδύτητα. **β.** μόλις και μετά βίας ή καθόλου: *μὴ γινώσκων τὴν οὐσίαν σχολῆ τὴν γε ὀρθότητα διαγνώσεται* = ένας άνθρωπος που δεν ξέρει τι πραγματικά είναι κάτι, με πολλή δυσκολία θα διακρίνει αν είναι σωστό ή όχι.

NE σχολή (με τη σημ. 3).

παράγ. σχολαῖος, σχολῖον, σχολάζω, **σύνθ.** ἀσχολία, ἀσχολέω, ἀσχολέομαι.

[*σεχ- (ἔχω), *σχ-ο- (σχ-εῖν), όπου όμως το -ο δεν ερμηνεύτηκε ικανοποιητικά, πβ. *βολ-ή < βάλ-λω, στολ-ή < στέλ-λω*].

σῶζω PHMA

Παρατ.	ἔσωζον
Μέλλ.	σώσω
Παρακ.	σέσωκα
Μέσ. μέλλ.	σώσομαι
Παθ. μέλλ.	σωθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔσωσάμην
Παθ. αόρ.	ἔσώθην
Παθ. παρακ.	σέσωσμαι

1. σώζω κάποιον από το θάνατο.

2. διατηρώ κάτι, το προστατεύω από τη φθορά: *σῶζω τὴν δημοκρατίαν*.

3. μέση φωνή σῶζομαι διατηρώ κάτι στη μνήμη μου, δεν το ξεχνώ: *μηδὲν ὧν ἔμαθε σῶζεσθαι δύναται* = δεν μπορεί να θυμηθεῖ τίποτε από όσα ἔμαθε.

παράγ. σωστός, σωστέος, σωστικός, σῶστρο (τά), **σύνθ.** ἄσωστος, θεόσωστος, ἀνασῶζω, διασῶζω.

NE σώζω (με τη σημ. 1).

[επίθετο *σῶ-ς* (και *σῶος*) «ζωντανός, εν ζωή» + παρ. επίθ. -ίζω > *σῶϊζω* και *σῶζω*, **σῶς**].

σωμασκέω -ῶ PHMA

γυμνάζω το σώμα μου.

[**σύνθ. λ.** *σῶμα* + *ἀσκέω*].

σῶς, σῶς, σῶν ΕΠΙΘΕΤΟ

σῶος.

[*σῶς* και *σῶος* από **σαF-ος* ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** *tavas* «ισχυρός»].

σώτειρα, -είρας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θηλυκό του *σωτήρ*

αυτή που σώζει ή ελευθερώνει.

NE σώτειρα (λόγιο).

[**παράγ. λ.** **σώτερ-* + παρ. επίθ. -*ja*].

σωτήρ, -ήρος, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αυτός που σώζει, ελευθερώνει ή απαλλάσσει από κάτι κακό, ο σωτήρας.

- ως επίθετο του Δία Ζεὺς Σωτήρ.

παράγ. σωτηρία, σωτήριος.

NE σωτήρας.

[**παράγ. λ.** **σῶ-* (*σῶ-ς/σῶ-ος/σῶ-ζω*) + παρ. επίθ. -*τήρ*].

σωτηρία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σωτηρία.

2. η ασφαλής επιστροφή: ή ἐξ τὴν πατρίδα σωτηρία.

3. για πράγματα διατήρηση: *τῶν νόμων σωτηρία*.

NE σωτηρία (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** *σωτήρ* + παρ. επίθ. -*ία*].

σωφρονέω -ῶ PHMA

1. είμαι συνετός, σώφρων (στο μυαλό).

2. είμαι μετρημένος, δείχνω εγκράτεια: *ὁ μὲν μαίνεται, ὁ δὲ σωφρονεῖ*.

παράγ. σωφροσύνη.

[**παράγ. λ.** *σῶφρων*, -ονος + παρ. επίθ. -*έω* ακριβέστερα *σῶος* + *φρήν* > *σῶφρων* (στον Όμηρο *σῶφρων* < **σοφρων*, *σῶος* - *σῶος*)].

T

T, τ, ταῦ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δέκατο ένατο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

- ως σύμβολο αριθμού *τ* = 300, αλλά *τ* = 300.000.

τάλαντον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

μονάδα βάρους: *χίλια τάλαντα ἀνηγγέγαμεν νομίματος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν* = ανεβάσαμε στην Ακρόπολη χίλια τάλαντα χρήματος.

Το τάλαντον είχε ανταλλακτική αξία και το χρησιμοποιούσαν ως χρήμα. Στην Αθήνα 1 τάλαντον ισοδυναμούσε με 60 μνᾶς και κάθε μνᾶ με 100 δραχμιάς. 1 δραχμή ισοδυναμούσε με 6 ὀβολούς.

παράγ. τάλαντεύω, **σύνθ.** τάλαντοῦχος, ή-μιτάλαντον, ἀτάλαντος «ισοβαρής».

NE τάλαντο.

[**ταλα-* «βάρος που ζυγίζεται» + παρ. επίθ. -*ντ-ον*, ομόρρ. με *ταλαντ-εύομαι* «ισορροπώ

στη ζυγαριά», συγγενικό του επιθέτου ◊ **τάλας**, **αινα**, **-αν**].

τάλας, **τάλαινα**, **τάλαν** ΕΠΙΘΕΤΟ

δύστυχος: ὦ *τάλας ἐγώ* = εγώ ο δύστυχος!
[**ταλα-* «υποφέρω» + παρ. επίθ. *-νς* > *τάλας*,
**τάλαν-ja* > *τάλαινα*, *τάλα-ν*].

τάξις, **-εως**, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. διάταξη, τάξη: *συνέχουσιν τὴν τῶν ὄλων τάξιν ἀγήρατον καὶ ἀναμάρτητον* = συγκρατούν τη διάταξη του σύμπαντος έτσι, ώστε να είναι αγέραστη και χωρίς σφάλματα. ≠ ἀτάξια.

2. στρατιωτική παράταξη (και ιδιαίτερα της μάχης): *εἰς τάξιν καθίσταμαι* = μπαίνω στην παράταξη για μάχη.

NE τάξη (και με τις δύο σημ.).

[**παράγ. λ.** **τάγ-* (τάττω) + παρ. επίθ. *-σις*].

ταπεινός, **-ή**, **-ὄν** ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ταπεινότερος
Υπερθετικός	ταπεινότατος

1. χαμηλός: *ταπεινὰ χωρία* = χαμηλοί τόποι. ≠ ὑψηλός.

2. για πρόσωπα ταπεινωμένος, υποταγμένος: *ταπεινοὺς ὑμῖν παρέχω τοὺς Μυσοὺς* = κάνω τους Μυσοὺς να υποταχθούν σε σας.

3. με αρνητική ηθική σημ. πρόστυχος, ευτελής: *ταπεινὸς φαίνεται* = φαίνεται ευτελής.

4. με θετική ηθική σημ. ταπεινόφρων: *πραῦς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ* = εἶμαι πρᾶος και ταπεινός στην καρδιά.

παράγ. ταπεινότης, ταπεινώω, ταπεινώσις, **σύνθ.** ταπεινόφρων, ταπεινοφροσύνη.

NE ταπεινός (με τη σημ. 3, π.χ. *ταπεινά ελατήρια*, και τη σημ. 4).

[πιθ. **ταπ-* «χαμηλός»].

ταράττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *ταράσσω*

Παρατ.	ἐτάραττον
Μέλλ.	ταράξω
Αόρ.	ἐτάραξα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	ταράξομαι «θα ταραχθώ»
Παθ. μέλλ.	ταραχθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐταράχθην
Παθ. παρακ.	τετάραγμα

ταράσσω, αναστατώνω: *ἄνεμοι ταράττουσι θάλατταν. φόβος ταράττει τὴν ψυχὴν* = ο φόβος αναστατώνει την ψυχή.

παράγ. ταραχή, τάραχος, ταραχώδης, **σύνθ.** ἀτάραχος, πολυτάραχος.

NE ταράζω.

[**ταραχ-* (πβ. *ταραχ-ή*) + παρ. επίθ. *-jω*, **αβέβ. ετυμ.**].

τάττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *τάσσω*

Παρατ.	ἔταπτον
Μέλλ.	τάξω
Αόρ.	ἔταξα
Παρακ.	τέταχα
Μέσ. μέλλ.	τάξομαι
Παθ. μέλλ.	ταχθήσομαι & ταγήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐταξάμην
Παθ. αόρ.	ἐτάχθην & ἐτάγην
Παθ. παρακ.	τέταγμα

1. παρατάσσω: *τοὺς ὀπλίτας τάττω*.

2. διατάζω: *τοὺς μὲν αὐτῶν ἔταξε τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν* = διέταξε μερικούς από αυτούς να παραλάβουν τους θησαυρούς.

3. τοποθετώ: *ἀργύριον τὸ κάλλιστον πρῶτον τάττω* = τοποθετώ πρώτο το πιο όμορφο χρῆμα.

παράγ. τάγμα, τάξις, τακτικός, **σύνθ.** ταγματάροχος, ταξίαρχος, διάταξις, ἐπίταξις.

NE τάσσω (με σημ. 3) & τάζω «υπόσχομαι».

[**ταγ-* (πβ. *ταγ-ός* «αρχηγός») + παρ. επίθ. *-jω*, **αβέβ. ετυμ.**].

ταῦτα ΕΠΙΡΡΗΜΑ ◊ **οὔτος**.

ταῦτη ΕΠΙΡΡΗΜΑ ◊ **οὔτος**.

ταῦτός, **-ή**, **-ὄν** ΕΠΙΘΕΤΟ

ο ίδιος.

παράγ. ταυτότης, ταυτίζω, **σύνθ.** ταυτολόγος, ταυτολογία.

[από το ουδ. *τὸ αὐτόν* (όπου το *-ν* δεν είναι οργανικό, πβ. ουδ. *αὐτό*) > *ταῦτόν* (κράση), που επεκτάθηκε και στο αρσ. και θηλ.].

τάφος, **-ου**, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τάφος, μνήμα.

2. οι τελετές της κηδείας: *τοιόσδε μὲν ὁ τάφος ἐγένετο* = τέτοιες υπήρξαν οι τελετές της κηδείας τους.

παράγ. τάφρος, **σύνθ.** ἐνταφιάζω, ἐνταφιασμός, ἐπιτάφιος.

NE τάφος (με τη σημ. 1).

[**ταφ-* (< **θάπ-*τω) + παρ. επίθ. *-ος*, **IE** **dhm₂bh-*, πβ. **αρμ.** *dambam* «τάφος»].

τάχα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

συνήθως συνδυάζεται με τα *ἄν*, *τάχ' ἄν* και ακολουθείται κυρίως από ευκτική ίσως, πιθανώς: *τάχ' ἄν τις θαρσοίη ὅτι τοῖς ὀπλοῖς αὐτῶν ὑπερφέρομεν* = ίσως παίρνει κανείς θάρρος, επειδή εἴμαστε στα όπλα υπέρτεροι από αυτούς.

NE τάχα «δήθεν».

[**παράγ. λ.** *ταχ-ύς* + παρ. επίθ. *-α*].

τάχος, **-ους**, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ταχύτητα.

• χρησιμοποιείται συχνά σε επιρρηματικές φράσεις που ισοδυναμούν με το «*ταχέως*» ἐν τάχει, κατὰ τάχος γρήγορα, ταχέως: *κατὰ τάχος*

τῷ στρατῷ ἀνεχώρησεν = αποσύρθηκε γρήγορα με το στρατό του.

ΝΕ στη φρ. εν τάχει.

[ταχ-ύς + παρ. επίθ. -ος].

ταχύς, -εία, -ὺ ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	θάττων / θάσσων, θάττον / θάσσον
Υπερθετικός	τάχιστος

1. ταχύς, γρήγορος: πτέρωσόν με ταχέσι καὶ κούφοις πτεροῖς = φτέρωσέ με με γρήγορα και ελαφρά φτερά. ≠ βραδύς.

2. ο συγκριτικός βαθμός του επιρρημάτος θάττον συνδυάζεται με συνδέσμους επειδή θάττον & ἐ- ἂν θάττον & ἦν θάττον μόλις: ἐπειδὴ θάττον συνεσκότασεν, εὐθύς ὡς ἡμᾶς εἰσεπήδησαν = μόλις έπεσε το σκοτάδι, αμέσως πήδησαν προς το μέρος μας. ἦν τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν θάττον συγκαταίνῃ... = μόλις οι θεοί μας δώσουν τη συγκατάθεσή τους...

3. Ο υπερθετικός βαθμός του επιρρημάτος τάχιστα συνδυάζεται με συνδέσμους ὅτι τάχιστα = ὅπως τάχιστα = ὡς τάχιστα όσο το δυνατόν συντομότερα: οὗτος τὸ πλείστον τῆς γνώμης εἶχεν ὅτι τάχιστα τῇ Πελοποννήσῳ πάλιν προσμεῖξαι = αυτός έκλινε κυρίως προς τη γνώμη να επιστρέψει στην Πελοπόννησο όσο το δυνατόν συντομότερα. 4. ὅταν τάχιστα μόλις: ἡμεῖς δὲ πειρασόμεθα παρῆναι, ὅταν τάχιστα διαπραξώμεθα τὰγαθὰ ἄ... = εμεῖς όμως θα προσπαθήσουμε να έρθουμε σε σένα, μόλις πραγματοποιήσουμε τα καλά που...

5. τὴν ταχίστην (ενν. ὁδόν) ἀπὸ το συντομότερο δρόμο, πολύ γρήγορα: εἰς τὴν Κιλικίαν ἀποπέμψαι αὐτὴν τὴν ταχίστην ὁδόν = τη στέλνει στην Κιλικία ἀπὸ το συντομότερο δρόμο.

παράγ. τάχος, ταχυτής (και ταχύτης), ταχύνω, σύνθ. ἐπιταχύνω, Τάχιππος.

ΝΕ ταχύς (με τη σημ. 1).

[*ταχ- + παρ. επίθ. -ύς > ταχύς, και *θαχ- + παρ. επίθ. -ων > θάσσων/θάττων (το *ταχ- ἀπὸ *θαχ- με ανομοίωση του πρώτου ἀπὸ τα δύο δασέα)].

ταῶς & ταῶς, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παγόνι. Το πτηνό ήρθε ἀπὸ την Ινδία μέσω της Περσίας.

[ανατολικό δάν.].

τε ΜΟΡΙΟ

χρησιμοποιείται ως συμπλεκτικός σύνδεσμος

1. τε... τε... και... και...: ἢ τε νῆσος πολεμία τοῖς Ἀθηναίοις ἔσται ἢ τε ἠπειρος = και το νησί θα είναι εχθρικό στους Αθηναίους και η ηπειρωτική χώρα.

2. τε... και... (το τε προαναγγέλλει το και και δε χρειάζεται να μεταφραστεί) και: βούλεται τε και ἐπίσταται = επιθυμεί και γνωρίζει.

[μυκην. qe = k^ve > τε, πβ. λατ. que].

τέγγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτεγγον
Μέλλ.	τέγξω
Αόρ.	ἔτεγξα
Παθ. αόρ.	ἐτέγχθη

1. βρέχω, υγραίνω: τέγγω ἐν θαλάττῃ τοὺς πόδας.

2. χύνω υγρό και ιδίως δάκρυα: τέγγω δάκρυα.

παράγ. τέγξις «βούτηγμα στο νερό», σύνθ. ἄτεγκτος.

[*τέγγ- + παρ. επίθ. -ω, ομόρρ. με λατ. tingō «εμποτιζω»].

τείνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτεινον
Μέλλ.	τενώ
Αόρ.	ἔτεινα
Παρακ.	τέτακα
Μέσ. μέλλ.	τενοῦμαι
Παθ. μέλλ.	ταθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἔτεινάμην
Παθ. αόρ.	ἐτάθην
Παθ. παρακ.	τέταμαι

τεντώνω: κυκλοτερές μέγα τόξον ἔτεινε = τέντωνε το μεγάλο κυκλικό τόξο.

παράγ. τένων, τόνος, τονωτικός, τονίζω, τάσις, τετανός «τεντωμένος» (και τέτανος «αρρώστια»), σύνθ. ἀνα-, ἐπι-, παρα-, προ-τείνω, εὐθυτενής, ἄτονος, βαρύτονος, χειροτονέω, συντονίζω, παράτασις, πρότασις.

ΝΕ τείνω (με την ίδια σημ. και στη φρ. τείνω ευήκοον ους «τεντώνω τα αφτιά για να ακούσω καθαρά»).

[*τέν- + παρ. επίθ. -νω > τείνω, ομόρρ. με λατ. tenus, -oris «τεντωμένος μάντας»].

τεκμαίρομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτεκμαιρόμην
Μέλλ.	τεκμαροῦμαι
Αόρ. β'	ἔτεκμηράμην

συμπεραίνω με βάση κάποιες ενδείξεις, υπολογίζω: τὰ μέλλοντα τοῖς γεγενημένοις τεκμαίρομαι = συμπεραίνω το μέλλον με βάση ὅσα έγιναν στο παρελθόν.

παράγ. τέκμαρσις, τεκμαρτός, τεκμήριον, τεκμηριόω, σύνθ. ἀτέκμαρτος.

ΝΕ τεκμαίρομαι (λόγ.).

[παράγ. λ. τέκμαρ- «σημείο, ὄριο, τέλος» + παρ. επίθ. -ομαι].

τεκμήριον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἀποδείξη: τεκμήρια ἀνδρείας παρέχομαι = δίνω ἀποδείξεις για την ανδρεία μου.

παράγ. τεκμηριόω.

ΝΕ τεκμήριο.

[παράγ. λ. τεκμαρ- «σημείο, όριο» / *τεκμηρ- + παρ. επίθ. -ιον].

τέκνον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παιδί. = παῖς, ὁ/ή.

παράγ. τεκνίδιον, τεκνίον.

NE τέκνο (λόγιο αντί του παιδί).

[*τεκ- (ἔ-τεκ-ον < τίκτω) + παρ. επίθ. -νον].

τεκταίνομαι ΡΗΜΑ

1. εκτελώ την εργασία του ξυλουργού, κάνω κατασκευές από ξύλο: *τεκταίνομαι ναῦς* = κατασκευάζω πλοία.

2. μεταφορικά γενικά δημιουργώ: *τεκταίνομαι ἔπη / μαθήματα*.

NE η μητ. τα τεκταινόμενα «αυτά που συμβαίνουν, κατασκευάζονται».

[*τεκτ- (τέκτ-ων) + παρ. επίθ. -αν-ιομαι].

τέκτων, -ονος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ξυλουργός: *τέκτονες ἄνδρες ἐποίησαν θάλαμον*.

παράγ. τεκτονικός.

NE τέκτονας και συνήθως αρχιτέκτονας.

[*τεκτ- «κατασκευάζω με ξύλινα υλικά» + παρ. επίθ. -ων].

τέλειος & τέλεος, -α & -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	τελειότερος & τελεώτερος
Υπερθετικός	τελειότατος & τελεώτατος

1. για σφάλια ακέραιος, που βρίσκεται στην πλήρη ανάπτυξή του: *ἰερά τέλεια* = σφάλια στην πλήρη ανάπτυξή τους.

2. για ανθρώπους ενήλικος: *ὀπόσοιπερ ἂν ὦσιν γυναικῶν εἴτε ἀνδρῶν τέλειοι* = όσοι τυχόν από τις γυναίκες ή τους άνδρες είναι ενήλικοι.

3. τέλειος στο είδος του, καλά καταρτισμένος: *τούτους φημί καὶ φρονίμους εἶναι καὶ τελέους ἄνδρας* = λέγω ότι αυτοί είναι και σοφοί και τέλειοι άνδρες.

4. για προσευχές, τάματα εκπληρωμένοι: *τέλεον ἄρα ἡμῖν τὸ ἐνύπνιον ἀποτετέλεσται* = το όνειρό μας βγήκε αληθινό.

παράγ. τελειότης, τελειώω.

NE τέλειος (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** *τελεσ- (τέλος) + παρ. επίθ. -ιος > *τελεσιος > τέλειος].

τελειόω & τελεόω -ῶ ΡΗΜΑ

1. τελειώνω, περατώνω, εκτελώ, συμπληρώνω: *ἐτελέωσαν τὰς σπονδὰς* = τελειωσαν τη συνθήκη

2. τελειοποιώ.

NE τελειώνω (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** τέλει-ος + παρ. επίθ. -ῶ].

τελευτάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐτελεύτων
Μέλλ.	τελευτήσω
Παρακ.	τετελεύτηκα

Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	τελευτήσομαι «θα τερματιστώ, θα τελειώσω»
Παθ. αόρ.	ἐτελευτήθη

1. μεταβατικό τερματίζω, τελειώνω κάτι: *λόγου τελευτώ*.

2. απολύτως πεθαίνω: *ἐκ τῆς πληγῆς τοῦ τραύματος ἐτελεύτησεν*.

3. αμετάβατο έρχομαι στο τέλος μου, τελειώνω: *ὅταν ὁ χειμῶν τελευτήσῃ* = όταν τελειώσει ο χειμώνας.

4. τελευτών, -ῶσα, -ῶν η μετοχή χρησιμοποιείται με οήματα ως επίρρημα τελικά, εν τέλει: *καὶ πόλεις ἐκάλουν καὶ τελευτώντες Λακεδαιμονίους* = και πόλεις παρακαλούσαν (για να τους βοηθήσουν) και τελικά τους Λακεδαιμονίους.

[**παράγ. λ.** τελευτή + παρ. επίθ. -ᾶω].

τελευτή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τέλος, τερματισμός: *ἡ τελευτή τοῦ πολέμου*.

2. θάνατος: *τῆς εὐπρεπεστάτης λαγχάνω τελευτῆς* = μου λαχαίνει ο πιο ένδοξος θάνατος.

παράγ. τελευτάω, τελευταίος.

[*τελεσ- (*τέλεσ-ος > τέλους) + παρ. επίθ. -ιω > τελέω, τελειώ > *τελέFω > *τελεύ-ω + παρ. επίθ. -τή > τελευτή (ενν. ὥρα = η τελευταία ώρα) κατά τα ρηματικά επίθετα σε -τός, -τή, -τόν].

τελέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐτέλουν
Μέλλ.	τελώ
Αόρ.	ἐτέλεσα
Παρακ.	τετέλεκα
Υπερσ.	ἐτετελέκειν
Παθ. μέλλ.	τελεσθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐτελεσάμην
Παθ. αόρ.	ἐτελέσθην
Μέσ. & παθ. παρακ.	τετέλεσμαι
Παθ. υπερσ.	ἐτετελέσμην

1. πληρώνω (τέλος, μισθόν).

2. ειδικότερα πληρώνω το φόρο: *τελώ μετοίκιον* = πληρώνω το φόρο του μετοίκου.

3. γενικά ξοδεύω: *ἐς τὸ δεῖπνον τετρακόσια τάλαντα τετελεσμένα εἰσί* = ξοδεύτηκαν στο δείπνο τετρακόσια τάλαντα.

4. εκτελώ, πραγματοποιώ.

παράγ. τελέω, τέλειος, τελευτή, τέλεσις, τελεστικός, **σύνθ.** διατελέω, εκτελέω, εκτέλεσις, ἀποτέλεσμα, ἀτέλεια, ἀτέλεστος.

NE τελώ (με τη σημ. 4, π.χ. *τελώ μνημόσυνο*).

[**παράγ. λ.** τέλος + παρ. επίθ. -έω].

τέλος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εκπλήρωση: *ἦν θεὸς ἀγαθὸν τέλος διδῶ αὐτῶ* = αν ο θεός του δώσει καλή εκπλήρωση.

2. σκοπός: *τέλος ἐστὶν ἀपाσῶν τῶν πράξεων τὸ ἀγαθόν* = σκοπός όλων των πράξεων είναι το καλό.

[*τελ- «ανυψώνω» (πβ. τέλλω «ανατέλλω», ανατολή) + παρ. επίθ. -ος].

τελώνης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φοροεισπράκτορας: οἱ τελῶναι τέλη ἐκλέγουσι = οι φοροεισπράκτορες συλλέγουν φόρους.

παράγ. τελωνέω, τελωνία.

NE τελώνης.

[**σύνθ. λ.** τέλος + -ων (< ὠνέομαι «αγοράζω», εισπράττω) + -ης].

τέμενος, -ους, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τεμάχιο γης περιφραγμένο και αφιερωμένο σε ένα θεό, περιβόλος.

παράγ. τεμενίζω, τεμένιος, τεμενίτης.

NE τέμενος (λόγ.).

[*τεμε- (< τέμνω) + παρ. επίθ. -νος].

τέμνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτεμνον
Μέλλ.	τεμῶ
Αόρ. β΄	ἔτεμον
Παρακ.	τέμμηκα
Μέσ. μέλλ.	τεμοῦμαι
Παθ. μέλλ.	τιμηθήσομαι
Μέσ. αόρ. β΄	ἔτεμόμην
Παθ. αόρ.	ἐτιμήθην
Παθ. παρακ.	τέμμημαι
Παθ. συντ. μέλλ.	τεμῆσομαι

1. κόβω: ὁδὸν ἐποιήσατο τεμῶν τὴν ὕλην = έκανε δρόμο κόβοντας το δάσος.

2. κόβω σε κοιματάκια: τέμνω ἰχθύς.

3. διαιρώ: ὁ ποταμὸς μέσσην τέμνει Λιβύην = ο ποταμὸς διαιρεῖ στα δύο τη Λιβύη.

4. στην αριθμητική διαιρώ: τέμνω ἀριθμὸν ἀρτίῳ καὶ περιττῷ = διαιρώ τον αριθμὸ σε ἄρτιο και περιττό.

παράγ. τέμενος, τμήμα, τμήσις, τμητός, τμή, τόμος, τεμάχιο, **σύνθ.** ἄτομος, ἄτμητος, ἐπίτομος, ἀπότομος.

NE τέμνω (με τη σημ. 1, στη γεωμετρία).

[*τεμ- «κόβω», πβ. **ιολ.** tamnaid «κόβει»].

τέρας, -ατος (παιλιότερα -αος/-ως), τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

θεϊκό σημεῖο, θαυματουργικό σημάδι: τοῖς Ἑλλήσι τέρατα πέμπουσιν οἱ θεοί = οι θεοί στέλνουν σημάδια στους Ἑλληνες.

παράγ. τερατώδης, τεράστιος, **σύνθ.** τερατολόγος, τερατοσκόπος, τερατουργός.

NE τέρας «αλλόκοτο, μη φυσικό ον».

[*τερ- «ουράνιο σημεῖο, αστέρι», πβ. **αρχ. ινδ.** tárah «αστέρια»].

τερπνός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	τερπνότερος
Υπερθετικός	τερπνότατος

ευχάριστος: **τερπνή ἀκοή** = ευχάριστο ἀκουσμά.

NE τερπνός.

[**παράγ. λ.** τέρπ-ω + παρ. επίθ. -νός, πβ. **αρχ. ινδ.** tr̥pyati «είμαι ικανοποιημένος»].

τέρπω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτερον
Μέλλ.	τέρψω
Αόρ.	ἔτερσα
Παθ. αόρ.	ἐτέρφθην

ευχαριστώ κάποιον: ἔπει μεν τὸ αὐτίκα ἡμᾶς τέρψει = με τα έπη του για την παρούσα στιγμή θα μας ευχαριστήσει. = εὐφραίνω.

παράγ. τερπνός, τέρψις, **σύνθ.** Τερψιχόρη, Εὐτέρπη.

NE τέρπω.

[*τερπ-, ☞ **τερπνός**].

τέρψις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ἀπόλαυση, ευχαρίστηση: τέρψιν παρέχω τινί = δίνω σε κάποιον ευχαρίστηση.

NE τέρψη.

[**παράγ. λ.** τέρπ-ω + παρ. επίθ. -σις].

τετταράκοντα, οἱ, αἱ, τὰ ΕΠΙΘΕΤΟ

ο κοινὸς τύπος είναι τεσσαράκοντα σαράντα.

παράγ. τετταρακοστός, **σύνθ.** τετταρακονταετής.

NE σαράντα.

[*τετφορ- + παρ. επίθ. -άκοντα].

τέτταρες, οἱ, αἱ, τέτταρα, τὰ ΕΠΙΘΕΤΟ

ο κοινὸς τύπος είναι τέσσαρες, τέσσαρα τέσσερις, τέσσερα.

NE τέσσερις, τέσσερα.

[*τετφορ- + παρ. επίθ. -ες, πβ. **λατ.** quattuor, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** catrávas].

τετταρεσκαίδεκα, οἱ, αἱ, τὰ ΕΠΙΘΕΤΟ

δεκατέσσερις, δεκατέσσερα.

παράγ. τετταρεσκαιδέκατος.

[**σύνθ. λ.** τέτταρες + καί + δέκα].

τέττιξ, -ιγος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τζίτξικας.

[ιηχομ., με εμφατικό διπλασιασμό του τ].

τέφρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στάχτη.

παράγ. τεφρός, τεφρόω.

NE τέφρα (λόγ.).

[*θεχ- «καίω», *τεφ- + παρ. επίθ. -ρα, ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** dáhati «καίω»].

τέχνη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ο τρόπος ή τα μέσα με τα οποία επιτυγχάνεται κάτι: ἔδειτο αὐτῶν πάση τέχνῃ μὴ ἀπολείπεσθαι = τους παρακαλούσε με κάθε τρόπο να μη μένουν πίσω.

2. τέχνη, μαστορική: τῆς τέχνης ἔμπειρος ἦν.

3. σύνολο κανόνων για την κατασκευή κάποιου πράγματος ή μέθοδος για την επίτευξη κάποιου στόχου: ἡ περὶ τοὺς λόγους τέχνη =

η μέθοδος για την επίτευξη της πειστικότητας στο λόγο, η ρητορική τέχνη.

‡ **παράγ.** τεχνικός, **σύνθ.** άτεχνος, κακότεχνος, τεχνολόγος.

NE τέχνη (με τη σημ. 2).

[*τεκτ- (πβ. τέκτ-ων) + παρ. επίθ. -σνᾶ > τέχνᾶ, τέχνη].

τῆδε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

με αυτόν τον τρόπο: *ἐννοήσωμεν καὶ τῆδε* = ας σκεφθούμε και με αυτόν τον τρόπο.

[**σύνθ. λ.** δεικτ. αντων. τῆ + παρ. επίθ. -δε].

τήκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτηκον
Μέλλ.	τήξω
Αόρ.	ἔτηξα
Παρακ. με αμετάβ. σημ.	τέτηκα «εἶμαι λιωμένος, ἔχω λιώσει»
Υπερσ. με αμετάβ. σημ.	ἔτετήκειν «εἶχα λιώσει»
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	τήξομαι
Παθ. αόρ. α΄	ἐτήχθην
Παθ. αόρ. β΄	ἐτάκη
Παθ. παρακ.	τέτηγμαι

λιώνω.

[**IE** *tē, ελλ. *τηκ- (προέκταση με κ-), ομόρρο. με **οσειτικό** ta-in «λιώνω», **λατ.** tā-bēs (προέκταση με b-) «ρευστοποίηση»].

τηλικόσδε, -ίδε, -όνδε ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

τέτοιας ηλικίας: *τούτων οὐδὲν ποιῶ καὶ τηλικόσδε ὢν* = από αυτά τίποτε δεν κάνω, ἔστω και αν εἶμαι τέτοιας ηλικίας.

[**παράγ. λ.** τηλικός + παρ. επίθ. -δε].

τηλικούτος, -αῦτη, -οὔτο(ν) ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

1. σημαίνει ὅ,τι το τηλικόσδε.

2. τόσο μεγάλος: *τὸ γεγεννημένον ἀδίκημα τηλικούτον ἔχει τὸ μέγεθος* = το ἀδίκημα που ἔχει γίνει ἔχει τόσο μεγάλο μέγεθος.

[**σύνθ. λ.** τηλικός + -ουτος κατά την αντων. οὔτος].

τηνικάδε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

τέτοια ὥρα, τόσο νωρίς: *τί τηνικάδε ἀφίξαι;* = γιατί ἦρθες τόσο νωρίς;

[**παράγ. λ.** τηνικά «αυτή την ὥρα» + παρ. επίθ. -δε].

τηνικαῦτα ΕΠΙΡΡΗΜΑ

εκείνη τη στιγμή, τότε ακριβώς: *ἡνίκα ἂν ἐγγειρῶμεν τοῖς πολεμίοις, τηνικαῦτα ὀρμήσεται Ἀβραδάτας σὺν τοῖς ἄρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους* = ὅταν πλησιάσουμε τους εχθρούς, εκείνη τη στιγμή θα ὀρμήσει ο Αβραδάτας με τα ἄρματα του κατά των εχθρών.

[**παράγ. λ.** τηνικά (δεικτ. αντων. τήν + -ίκα) + -αῦτα κατά το αὐτά].

τηρέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. προσέχω, λαμβάνω τα μέτρα μου: *τηρῶ ὅπως κρείττον ἔσται τοῦτο τοῦ ἄλλου* = λαμβάνω τα μέτρα μου, ὥστε τοῦτο να είναι ισχυρότερο από το ἄλλο.

2. παραφυλάω: *ἔνδον ὄντα ἐτήρησαν αὐτόν* = παραφύλαξαν, ὥστε να είναι μέσα αὐτός.

‡ **παράγ.** τήρησις, τηρητής, **σύνθ.** ἀτήρητος, παρατήρησις, ἐπιτήρησις.

NE τηρῶ «φυλάσσω, δεν παραβαίνω».

[*τηρ- «παρατηρῶ», συγγεν. με **αρχ. ινδ.** cāra- «κατάσκοπος»].

τῆτες ΕΠΙΡΡΗΜΑ

αυτὴν τη χρονιά, φέτος.

‡ **παράγ.** τητινός «φετινός».

[*τη- (πβ. τή-μερον = σήμερον) + *-Fετες < *Fέτος = ἔτος].

τίθημι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτιθην
Μέλλ.	θήσω
Αόρ. β΄	ἔθηκα
Παρακ.	τέθηκα ἢ τέθεικα
Μέσ. & παθ. ενεστ.	τίθεμαι
Μέσ. & παθ. παρατ.	ἐτιθέμην
Μέσ. μέλλ.	θήσομαι
Παθ. μέλλ.	τεθήσομαι
Μέσ. αόρ. β΄	ἔθεμην
Παθ. αόρ.	ἐτέθη
Παθ. παρακ.	τέθειμαι

1. τοποθετώ, βάζω: *οὐκ ἔχω ὅποι ταῦτα θήσω* = δεν ξέρω πού να τα τοποθετήσω αυτά.

2. ειδικές χρήσεις **α.** τίθεμαι τὴν ψήφον ρίχνω τὴν ψήφο μου. **β.** καταθέτω: *θεῖς ἐπὶ τὴν τράπεζαν τὰς τετταράκοντα μνᾶς* = αφού κατέθεσε στην τράπεζα τις 40 μνες. **γ.** καταβάλλω, πληρώνω: *τόκον τίθημι*. **δ.** η φράση τίθεμαι τὰ ὅπλα σημαίνει **α)** αποθέτω τα ὅπλα χωρίς ὁμως να χάσω τὴν ετοιμοσύνητά μου να τα ξαναπάρω, ὥστε να πολεμήσω, **β)** παίρνω τα ὅπλα, πολεμῶ, **γ)** παραδίδομαι, καταθέτω τα ὅπλα. **ε.** για το νομοθέτη τίθημι νόμον θεσπίζω νόμο. **στ.** για το λαὸ τίθεμαι νόμον βάζω να μου κάνουν ἕνα νόμο για δική μου χρήση.

3. θεωρῶ, υποθέτω.

‡ **παράγ.** θέσις, θήκη, θέμα, θετός, θετικός, **σύνθ.** ἀνάθεσις, διάθεσις, ἐπίθημα, ἀγωνοθέτης, νομοθέτης, ἀντίθετος.

NE θέτω (με τη σημ. 1).

[*θη- με αναδιπλασιασμό (*θί-θη-μι)].

τίκτω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτικτον
Μέλλ.	τέξομαι
Αόρ. β΄	ἔτεκον
Παρακ.	τέτοκα
Παθ. μέλλ.	τεχθήσομαι

Παθ. αόρ.	ἐτέχθην
Παθ. παρακ.	τέτεγμαι

γεννώ: ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον σωτήρ = γεννήθηκε σήμερα ο σωτήρας μας (για το Χριστό).

†† **παράγ.** τέκνον, τεκνῶ, τοκεύς, τόκος, **σύνθ.** ἐπίτοκος, πρωτότοκος, τοκογλύφος. [τίκ-τω, **αβέβ. ετυμ.**].

τίλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτιλλον
Μέλλ.	τιλῶ
Αόρ.	ἔτιλα
Παρακ.	τέτιλκα

μαδῶ, ξεπουπουλιζῶ.

†† **παράγ.** τίσις, τίλημα.

[ίσως πτιλ- (< πτίλον «πούπουλο») + παρ. επιθ. -jω > *πτίλλω > τίλλω με ανομοιοτυπική έκπτωση του π- σε σύνθετα με ἀπό, παρά, περι, *ἀποπτίλλω > ἀποτίλλω κτλ.].

τιμάω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	τιμήσω
Αόρ.	ἐτίμησα
Παρακ.	τετίμηκα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	τιμήσομαι «θα τιμηθῶ κτλ.»
Μέσ. αόρ.	ἐτιμησάμην
Παθ. μέλλ.	τιμηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐτιμήθην
Παθ. παρακ.	τετίμημαι

1. τιμῶ, σέβομαι: τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου.

2. μέση φωνή τιμῶμαι υπολογίζω την αξία ενός αγαθού: διακοσίων ταλάντων ἐτιμήσατο τὰ αὐτοῦ (= την περιουσία του).

3. καθορίζω ποινή.

†† **παράγ.** τίμιος, τιμητής, τιμητικός, **σύνθ.** προτιμάω, ὑποτιμάω, ἄτιμος, φιλότιμος, ἐπιτιμάω.

NE τιμῶ (με τη σημ. 1).

[**παράγ. λ.** τιμή + παρ. επιθ. -άω, πβ. τί-ω «τιμῶ, σέβομαι» + -μή > τιμή].

τίμος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	τιμιώτερος
Υπερθετικός	τιμιώτατος

ακριβός, που έχει ψηλή τιμή, πολύτιμος: τίμιος ἦν ὁ σίτος = το σιτάρι ήταν ακριβό.

NE τίμιος «που έχει τιμή, υπόληψη».

[**παράγ. λ.** τιμή + παρ. επιθ. -ιος].

τιμωρέω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐτιμῶρουν
Μέλλ.	τιμωρήσω
Μέσ. μέλλ.	τιμωρήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐτιμωρησάμην
Παθ. αόρ.	ἐτιμωρήθην
Παθ. παρακ.	τετιμώρημαι

1. παίρνω εκδίκηση για κάτι υπέρ κάποιου: εἰ τιμωρήσεις Πατρόκλω τῷ ἐταίρῳ τὸν φόνον = αν πάρεις εκδίκηση υπέρ του συντρόφου σου Πατρόκλου, για το φόνο του.

• μέση φωνή τιμωροῦμαι εκδικούμαι: τιμωρεῖσθε τὸν ἀποκτείναντα = εκδικηθείτε το φονιά. «Ἐαυτὸν τιμωρούμενος» κωμωδία του Μενάνδρου.

2. βοηθῶ, συμπαρίσταμαι: τοῖς ξυμμάχοις τιμωρῶ = συμπαρίσταμαι στους συμμάχους μου. = ἐπικουρέω.

†† **παράγ.** τιμώρησις, τιμωρητέος, τιμωρία, τιμωρητικός.

NE τιμωρῶ «επιβάλλω ποινή» (με εξέλιξη της σημ. 1).

[**παράγ. λ.** τιμωρός + παρ. επιθ. -έω, όπου τιμωρός < τιμή + ὄραω, δωρ. τιμάρορς].

τιμωρία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εκδίκηση: τιμωρίαν ποιούμαι = παίρνω εκδίκηση.

2. βοήθεια, συμπαράσταση: περιγιγνόμεθα τῇ ἀφ' ὑμῶν τιμωρία = διασωζόμαστε εξαιτίας της βοήθειάς σας.

NE τιμωρία «επιβολή ποινής» (από σημ. 1).

[**παράγ. λ.** τιμωρός + παρ. επιθ. -ία].

τίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔτινον
Μέλλ.	τείσω & τίσω
Αόρ.	ἔτεισα & ἔτισα
Παρακ.	τέτεικα
Μέσ. αόρ.	ἐτεισάμην
Παθ. αόρ.	ἐτείσθην
Παθ. παρακ.	τέτεισμαι

πληρώνω την τιμή ενός αντικειμένου (συνήθως ως πρόστιμο ή τιμωρία): τίνω τιμὴν τινι = πληρώνω σε κάποιον την τιμή (ενός αντικειμένου).

[*τί-νFω, *τεί-νFω, **IE** αρχής].

τίς, τίς, τὶ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

ερωτηματική

1. σε ερωτηματικές προτάσεις ποιος; ποια; ποιο; / τι;: ὧ ξένοι, τίνας ἐστέ; = ξένοι, ποιοι είστε;

2. το ουδέτερο τί; χρησιμοποιείται ως επίρρημα με ποικίλους τρόπους **α.** τί μοι/σοι; τι με ενδιαφέρει εμένα; τι σε ενδιαφέρει εσένα;: τί σοι ταῦτα; = τι σε νοιάζουν εσένα αυτά; (κοίτα τη δουλειά σου!). **β.** γιατί; για ποιο λόγο; τί δὴ οὕτω πρῶ ἀφίξαι; = γιατί έχεις φτάσει τόσο πρῶ;

NE στη στρατιωτική φρ. αλτ! τις ει; (με τη σημ. 1).

[*k^wis, θεσσαλ. κισ, κυπρ. σισ, **λατ.** quis].

τις, τίς, τι ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ / ΕΠΙΘΕΤΟ

1. ως αόριστη αντωνυμία κάποιος, κάποια, κάποιιο πράγμα: ἦν τις παραβαίνη, ζημίαν αὐτῷ

ἐπέθεσαν = αν κάποιος έκανε παραιονομία, του επέβαλαν ποιινή.

2. ως επίθετο κάποιος, κάποια, κάποιος: ἄνθρωπος τις εἶχεν δύο υἱούς = κάποιος άνθρωπος είχε δύο γιους.

[☞ το προηγούμενο λήμμα].

τίσις, -εως, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ανταπόδοση, εκδίκηση: τίσις τῶν τοιούτων ἐν Ἰδου γίνεται = στον Ἰδη λαμβάνεται εκδίκηση για τέτοιου είδους πράξεις.

[παράγ. λ. τί-νω «πληρώνω» + παρ. επίθ. -σις].

τιτρώσκω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐτίτρωσκον
Μέλλ.	τρώσω
Αόρ.	ἔτρωσα
Παρακ.	τέτρωκα
Υπερσ.	ἐτετρώκειν
Παθ. μέλλ.	τρωθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐτρώθη
Παθ. παρακ.	τέτρωμαι
Παθ. υπερσ.	ἐτετρώμην

πληγώνω.

[*τρω- (πβ. τρω-τός) με ενεστωτικό αναδιπλασιασμό τι- + παρ. επίθ. -σκω: τι-τρώ-σκω].

τλήμων, -ονος, ὁ, ἢ ΕΠΙΘΕΤΟ

κλητ. τλήμων

1. υπομονετικός, ανεκτικός: θαρσαλέοι καὶ τλήμονες ἄνδρες.

2. δύστυχος, κακόμοιρος: οὐδὲ ἀποθανεῖν οἱ τλήμονες δύνανται = ούτε να πεθάνουν οι δύστυχοι δεν μπορούν.

παράγ. τλημοσύνη.

[παράγ. λ. τλάω «τολμώ» (< *τλα-, τελα- (τάλας «δυστυχημένος») + παρ. επίθ. -ήμων].

τοίνυν ΜΟΡΙΟ

συμπερασματικό

επομένως, ως εκ τούτου, άρα: φανερόν τοίνυν ὅτι... = είναι επομένως φανερό ότι...

[σύνθ. λ. βεβαιωτ. τοι + εγκλιτ. μόριο νυν].

τοιόσδε, -άδε, -όνδε ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

δεικτική αντωνυμία που συνήθως συσχετίζεται με την αντωνυμία οἷος

τέτοιος τοσόδε καὶ τοιόσδε = τόσοσ και τέτοιος. τοιόνδε τελευτήν λέγω, οἷον πέρας καὶ ἔσχατον = ως θάνατο εννοώ κάτι τέτοιο, όπως είναι το πέρας και το έσχατο σημείο.

• ουδέτερο πληθυντικού (στις αφηγήσεις του πεζού λόγου) τοιάδε τα εξής, τα ακόλουθα.

[παράγ. λ. τοῖος + δεικτ. μόρ. -δε* ακριβέστερα η δεικτική αντων. τοῖος προέρχεται από τη γεν. πληθ. (και για τα τρία γένη ὁ, ἡ, τό) τοίων, που αντιστοιχεί στο αργ. ινδ. téśān, IE *toisōm].

τοιοῦτος, -αῦτη, -οὔτο(ν) ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

δεικτική, που συσχετίζεται με την αντωνυμία οἷος

τέτοιος, τέτοιου είδους: τοιοῦτός ἐστι ὁ ἔρως, οἷος τῆς μητρὸς πρὸς τὰ τέκνα = ο έρωτας είναι τέτοιος, όπως της μητέρας προς τα παιδιά της.

[σύνθ. λ. τοῖος + -ουτος κατά την αντων. οὔτος].

τόλμα & τόλμη, -ης, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. θάρρος, τόλμη: τόλμα καλῶν = θάρρος για τα καλά πράγματα. ≠ δειλία.

2. με κακή σημ. θράσος, ιταμότητα: εἰς τοῦτο τόλμης καὶ ἀναιδεΐας ἦκει, ὥστε... = έφτασε σε τέτοιο σημείο θράσους και αναιδεΐας, ώστε...

ΝΕ τόλμη (με τη σημ. 1).

[*τολ- (τλήναι, τάλας, τλήμων) + παρ. επίθ. -μα / -μη].

τόμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. κομμάτι, φέτα: τόμος ἀλλάντων / τυροῦ = κομμάτι από σαλάμι / τυρί.

2. κύλινδρος παπύρου, αργότερα τόμος ενός έργου.

[*τομ- (τέμ-νω) + -ος].

τόνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τέντωμα.

2. για ήχους ένταση, ύψωση: τὰ δάκρυα καὶ ὁ τόνος τῆς φωνῆς = τα δάκρυα και η ύψωση της φωνής.

3. στη γραμματική τόνος λέξης ή συλλαβής.

παράγ. τοναῖος, τονώ.

ΝΕ τόνος (με τις σημ. 2, 3).

[*τον- (τείνω) + -ος].

τοξεύω ΡΗΜΑ

τοξεύω.

ΝΕ τοξεύω.

[παράγ. λ. τόξον + παρ. επίθ. -εύω το τόξον είναι δάν. από τη γλώσσα των Σκυθών, πβ. σκυθικό κύρ. όν. Τόξαρις και περσ. taχš «τόξο»].

τοξότης, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τοξότης.

• στον πληθυντικό οἱ τοξόται η αστυνομία της αρχαίας Αθήνας (την οποία αποτελούσαν κυρίως Σκύθες μετανάστες, ένας βάρβαρος λαός του βόρειου Εύξεινου Πόντου): τοξότας τριακοσίους Σκύθας ἐπριάμεθα = αγοράσαμε 300 Σκύθες αστυνομικούς.

ΝΕ τοξότης.

[παράγ. λ. τόξον (περσ. δάν.) + παρ. επίθ. -της].

τοσόσδε, -ήδε, -όνδε ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

τόσος δα: τοσόσδε μέντοι χάρισαί μοι = κάνε μου όμως τόση δα χάρη.

[σύνθ. λ. τόσος + δεικτ. μόρ. -δε].

τοσοῦτος, -αῦτη, -οὔτο(ν) ΑΝΤΩΝΥΜΙΑ

δεικτική, που συσχετίζεται με την αντωνυμία ὅσος

1. τόσο μεγάλος: πόλις ἑτέρα ἐστίν τοσαύτη ὅσαι αἱ Συρακοῦσαι εἰσιν = υπάρχει άλλη πόλη τόσο μεγάλη όσο οι Συρακούσες.

2. το ουδέτερο γένος ως ουσιαστ. (και συχνά με προθέσεις) τοσοῦτον: *παρὰ τοσοῦτον ἢ Μυτιλήνη ἦλθε κινδύνου* = σε τέτοιο βαθμό κινδύνου έφτασε η Μυτιλήνη.

3. το ουδέτερο γένος ως επίρρημα τοσοῦτον κατά τόσο, τόσο: *ἡ ναῦς τοσοῦτον έφτασε ὅσον Πάχητα άνεγνωκέναι τὸ ψήφισμα* = το καράβι έφθασε πριν από αυτούς τόσο όσο ο Πάχης να προλάβει να διαβάσει το ψήφισμα. [σύνθ. λ. τόσος + -ουτος κατά την οὔτος].

τοτέ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

• *τοτέ μέν... τοτέ δέ...* = άλλοτε... άλλοτε.

[δεικτ. αντων. *το- + παρ. επίθ. -τε, όπως *ότε, πότε*].

τουτέστι ΕΠΙΡΡΗΜΑ

= *τουτ' έστι*.

δηλαδή: *εἶδόν τινας κοιναῖς χερσὶ τουτ' έστι άνίπτοις έσθίοντας άρτους* = είδαν κάποιους να τρώνε ψωμί με τα χέρια τους όπως ήταν, δηλαδή άπλυτα.

NE τουτέστι (λόγ.).

[σύνθ. λ. τουτόν + έστίν].

τράγος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αρσενικό κατσίκι. ≠ ἡ αἴξ «το θηλυκό κατσίκι».

¶ **παράγ.** τραγίσκος, **σύνθ.** τραγέλαφος, τραγοπάγων.

NE τράγος.

[*τραγ- (τραγεῖν «τραγανίζω», *έ-τραγ-ον* < τρώω)].

τραγωδία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τραγωδία: *οἱ κωμωδίαν καὶ τραγωδίαν ποιούντες* = αυτοί που συνθέτουν κωμωδίες και τραγωδίες (οι ποιητές).

NE τραγωδία & τραγούδι (< *τραγῶδιον).

[**παράγ. λ.** τραγωδός + παρ. επίθ. -ία].

τραγωδός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μέλος της ομάδας χορευτών μιας τραγωδίας: *οὐ καλῶς ὀρχεῖται ὁ τραγωδός οὔτοσί* = δε χορεύει καλά αυτός ο χορευτής.

2. στον πληθ. τραγωδοί τραγωδία ή παράσταση τραγωδίας: *τραγωδοῖς* = στη διάρκεια των παραστάσεων τραγωδίας. *τυγχάνω τραγωδοῖς νενικηκῶς* = έχω νικήσει σε παράσταση τραγωδίας.

3. εκτελεστής, δηλ. υποκριτής ή τραγουδιστής τραγωδίας.

4. τραγικός ποιητής.

¶ **παράγ.** τραγωδία, τραγωδέω, τραγῶδημα, **σύνθ.** τραγωδιογράφος.

[σύνθ. λ. τράγων + ᾠδή + -ός].

τράπεζα, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. τραπέζι.

2. πάγκος των τραπεζιτών: *εἴωθα λέγειν ἐν άγορᾷ ἐπὶ τῶν τραπεζῶν* = συνηθίζω να μιλώ στην αγορά στους πάγκους των τραπεζιτών.

NE στη φρ. *Αγία Τράπεζα* (με τη σημ. 1).

[μυκην. *torpeza* = *τόρπεζα* = *τρά-πεζα*, όπου το *πεζα-* από *πεδ-* (πβ. *πέδον* «έδαφος», *πούς*) + *-ja* το επίπλο που στηρίζεται σε τέσσερα πόδια].

τρεις, οί, αί, τρία, τὰ ΕΠΙΘΕΤΟ

τρεις, τρία.

NE τρεις, τρία.

[**trej-*ες, πβ. **λατ.** *tres*].

τρέπω ΡΗΜΑ

Παρατ.	έτρεπον
Μέλλ.	τρέψω
Αόρ.	έτρεψα
Παρακ.	τέτροφα
Μέσ. μέλλ.	τρέψομαι
Παθ. μέλλ. β'	τραπήσομαι
Μέσ. αόρ.	έτρεψάμην
Παθ. αόρ. α'	έτρέφθην
Παθ. αόρ. β'	έτράπην
Παθ. παρακ.	τέτραμμαι
Παθ. υπερω.	έτετράμμην

στρέφω, κατευθύνω κάτι προς κάτι: *τήν διάνοιάν τινος άλλοσε τρέπω* = στρέφω το μυαλό κάποιου προς άλλο σημείο.

¶ **παράγ.** τροπή, τρόπος, **σύνθ.** άνατρέπω, μετατρέπω κτλ.

NE τρέπω.

[**trep-* «στρέφω», **αρχ. ινδ.** *trápati* «ντρέπομαι»].

τρέφω ΡΗΜΑ

Παρατ.	έτρεφον
Μέλλ.	θρέψω
Αόρ.	έθρεψα
Παρακ.	τέτροφα
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	θρέψομαι «θα τραφώ από άλλον»
Παθ. μέλλ.	τραφήσομαι
Μέσ. αόρ.	έθρεψάμην
Παθ. αόρ. α'	έθρέφθην
Παθ. αόρ. β'	έτράφην
Παθ. παρακ.	τέθραμμαι
Παθ. υπερω.	έτεθράμμην

ανατρέφω: *τοὺς παῖδας αὐτῶν ἢ πόλις μέχρι ἡβης θρέψει* = τα παιδιά τους θα τα αναθρέψει η πόλη μέχρι την εφηβική ηλικία.

¶ **παράγ.** τροφή, τροφός, τρόφιμος, τροφεία (τά), θρεπτός, θρεπτικός, θρέμμα, θρέψις, **σύνθ.** εὔτροφία, γηροτρόφος.

NE τρέφω.

[**thref-* «ενεργώ να αυξηθεί κάτι, λ.χ. το τυρό», **ρωσ.** *drobá* «μαγιά της μπίρας»].

τρέχω ΡΗΜΑ

Παρατ.	έτρεχον
Μέλλ.	δραμοῦμαι

Αόρ. β'	ἔδραμον
Παρακ.	δεδράμηκα
Υπερσ.	ἔδεδραμήκειν

τρέχω.

NE τρέχω.

[**IE** *dhregh-, ομόρρ. με **αρχ. ιρλ.** droch (= τροχός) **αρχμ.** durgn «τροχός του αγγειοπλάστη»].

τριακοντα, οί, αί, τὰ **ΕΠΙΘΕΤΟ**

τριάντα.

παράγ. τριακοστός, **σύνθ.** τριακονταέτης (και τριακοντούτης), τριακονθήμερος.

NE τριάντα.

[**τρία** + **κοντα-** (***(δ)κμοτ-**, ***δεκομ-** του **δέκα**),

IE *ákomt > ***κοντα**, όπου το **α** ανερμίνευτο].

τριβός, -ου, ἡ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

1. μονοπάτι.

2. μεταφορικά **βιότου τριβόν** **όδεύω** = περπατώ το δρόμο της ζωής.

[**παράγ. λ.** **τριβω** + **-ος**].

τριβω

Παρατ.	ἔτριβον
Μέλλ.	τριψω
Αόρ.	ἔτριψα
Παρακ.	τέτριφα
Μέσ. μέλλ.	τριψομαι
Παθ. μέλλ. α' και β'	τριφθήσομαι & τριβήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐτριψάμην
Παθ. αόρ. α' και β'	ἐτριφθην & ἐτριβην
Παθ. παρακ.	τέτριμμαι

1. τριβω: **τόν πόδα μύροις τριβω**.

2. παθ. τριβομαι **α.** για το χρόνο ξοδεύομαι, δαπανώμαι: **ἐν τούτοις τριβεται χρόνος ἐνίοτε μακρός. β.** ενδιατριβω σε κάτι, αποκτώ πείρα σε κάτι: **τριβομαι ἐν πολέμῳ. οί ἐν ποιήμασι τριβόμενοι.**

NE τριβω (με τη σημ. 1).

[***τριβ-** < ***τερ(ε)ι-** ή από ***τερ-** (**τείρω**), **IE** *terbh-].

τριβών, -ωνος, ὁ (Α) **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

πανωφόρι, παλτό, που φορούσαν οι Σπαρτιάτες: **λακωνίζειν καὶ τριβωνας ἔχειν.**

[**παράγ. λ.** **τριβω** + **παρ. επίθ. -ων**].

τριβών, -ωνος, ὁ, ἡ (Β) **ΕΠΙΘΕΤΟ**

έμπειρος, πεπειραμένος: **τριβών τῆς ἵπικῆς / τῶν λόγων.**

[**παράγ. λ.** **τριβω** + **παρ. επίθ. -ων**].

τριηραρχέω -ῶ **ΡΗΜΑ**

1. διοικῶ τριήρη.

2. στην αρχαία Αθήνα εξοπλίζω με δικά μου έξοδα μια τριήρη (η οποία ανήκε στο κράτος. Τα έξοδα αυτά θεωρούνταν **λειτουργία**, δηλ. συνεισφορά ενός πολίτη από το δικό του βαλάντιο σε έ-

ναν κοινωφελή σκοπό): **πολλὰ τριηραρχεὶ καὶ λαμπρῶς χορηγεῖ** = εξοπλίζει συχνά τριήρεις και υποστηρίζει οικονομικά ομάδες χορευτών.

[**παράγ. λ.** **τριήραρχος (σύνθ.** **τριήρης** + **ἄρχω**) + **παρ. επίθ. -έω**].

τριήρης, -ους, ἡ **ΕΠΙΘΕΤΟ**

υπονοείται το ουσιαστικό ἡ **ναῦς** «το πλοίο» πολεμικό πλοίο (που είχε σε κάθε μακριά πλευρά του τρεις σειρές καθισμάτων τοποθετημένες σε τρία επίπεδα διαφορετικού ύψους. Στην καθεμία καθόταν μία σειρά κωπηλατών): **τριήρεις ναυπηγῶ.**

παράγ. τριηρικός, **σύνθ.** τριήραρχος. [**τρι-** (**τρία**, **τρεις**) + ***-ηρη** (έρετης «κωπηλάτης»)].

τρίπους, -ποδος, ὁ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

τρίποδας, δηλ. λέβητας με τρία πόδια (που τον πρόσφεραν ως βραβείο σε διαγωνισμούς, ως τιμητικό δῶρο ή ως ανάθημα σε ναούς και κυρίως στον Απόλλωνα των Δελφών. Υπήρχε στην Αθήνα μια οδός που ήταν στολισμένη με αναθηματικούς τρίποδες και γι' αυτό λεγόταν **οἱ Τρίποδες**. Από έναν τρίποδα επίσης η ιέρεια των Δελφών εκφωνούσε τους χρησμούς).

NE τρίποδας.

[**σύνθ. λ.** **τρι-** (**τρία**, **τρεις**) + **πούς**].

τριτύς, -ύος, ἡ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

στην Αθήνα το 1/3 της φυλής.

[**παράγ. λ.** **τριτύς**, **τρισός** (< ***τριχ-ιος**, ομόρρ. με **τρεις**, **τρεις**) + **παρ. επίθ. -ύς**].

τρόπαιον & τροπαῖον, -ου, τὸ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

τρόπαιο (δηλ. μνημεῖο που διακηρύσσει την ήττα του αντιπάλου· συνήθως το κατασκεύαζαν από ξύλο αλλά κάποτε και από χαλκό ή πέτρα): **τροπαῖον ἴστημι** = στήνω τρόπαιο.

σύνθ. τροπαιοφόρος.

NE τρόπαιο.

[**παραγ. λ.** ουσιαστικοπ. του ουδ. του επιθέτου **τροπαῖος** < **τρέπω** + **παρ. επίθ. -αῖος**].

τρύξ, τρυγός, ἡ **ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ**

φρέσκο κρασί που δεν έχει ακόμη ζυμωθεί και στραγγιστεί, μούστος: **τρυγός ὄζεις** = μυρίζεις κρασί (τα χνώτα σου!).

παράγ. τρυγία, τρυγικός.

[***τρυγ-** συγγεν. με **τρυγ-άω**, που είναι από τις δάνειες λέξεις του υποστρώματος].

τρυφάω -ῶ **ΡΗΜΑ**

ζω πολυτελώς: **ἔῶσι τοὺς δούλους τρυφᾶν αὐτόθι** = αφήνουν τους δούλους να ζουν πολυτελώς εκεί.

παράγ. τρυφήμα, τρυφερός, τρυφηλός, **σύνθ.** ἐντρυφής, ἐντρυφήμα.

[**παράγ. λ.** **τρυφή** + **παρ. επίθ. -άω**].

τρυφερός, -ά, -ὸν **ΕΠΙΘΕΤΟ**

για πρόσωπα, για τον τρόπο ζωής τους και τις συνήθειές τους λεπτός, απαλός, αβρός.

παράγ. τρυφερότης.

NE τρυφερός.

[παράγ. λ. τρυφή + παρ. επίθ. -ερός].

τρυφή, -ής, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πολυτέλεια.

[παράγ. λ. *θρευφ- (θρύπτω) + παρ. επίθ. -ή].

τρώγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	έτρωγον
Μέλλ.	τρώξομαι
Αόρ. β'	έτραγον
Παθ. παρακ.	τέτρωγμαι

τρώω τραγανίζοντας, ροκανίζω.

παράγ. τραγανός, τράγος, τρωκτικός.

NE τρώω, τρώω, που αντιστοιχεί στο αρχ. έσθίω.

[*τρωγ-/*τραγ-, IE *trǵō- «τρώω»].

τυγχάνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	έτύγχανον
Μέλλ.	τεύξομαι
Αόρ. β'	έτυχον
Παρακ.	τετύχηκα
Υπερσ.	έτετυχήκειν

1. για γεγονότα και αντικείμενα συμβαίνω σε κάποιον.

- μετοχή αορίστου ό τυχών ο πρώτος τυχών, ο οποιοσδήποτε: ό τυχών έρχεται έπ' αυτό = καταπιάνεται με αυτό ο πρώτος τυχών.
- το ουδέτερο μετοχής αορ. ως επίρρημα τυχόν κατά τύχη, ίσως: τυχόν άν τι συνεπέριναν = ίσως θα μας βοηθούσαν να επιτελέσουμε κάτι.

2. συνδέεται συνήθως με μετοχή άλλου ρήματος, για να δηλώσει σύμπτωση έτυχον ές Κύπρον στρατευόμενοι = έτυχε να βρίσκονται σε εκστρατεία στην Κύπρο.

3. πετυχαίνω το σκοπό μου, πετυχαίνω: τυγχάνουσιν και άποτυγχάνουσιν = πετυχαίνουν το σκοπό τους και αποτυγχάνουν. ≠ άμαρτάνω «αστοχώ».

4. συναντώ: έτυχον αγαθών άνδρων = συνάντησαν γενναίους άντρες.

5. αποκτώ κάτι, τυγχάνω κάποιου πράγματος: αξιώ ύμων ξυγγνώμης τυγχάνειν = έχω την αξίωση να τύχω της συγγνώμης σας.

NE τυγχάνω «συμβαίνει να είμαι» & τυχαίνω «αποκτώ κατά τύχη».

[*τευχ- (τεύχ-ω) + -άν-ω, IE *dheugh-].

τύμβος, -ου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο τόπος όπου θάβεται το σώμα του νεκρού και το χώμα που σωρεύεται πάνω από αυτό σχηματίζοντας μικρό λόφο, τάφος.

NE τύμβος.

[πβ. λατ. tum-ulus «λοφίσκος» και tum-eō «διογκώνομαι», που φαίνεται να συγγενεύουν με το τύμβος, το οποίο θεωρείται κατ' άλλους

παράλληλος τύπος του τάφος, που οφείλεται σε ξένη IE γλώσσα. Η λ. η τούμπα, προέρχεται απευθείας από το λατ. tumba < αρχ. ελλ. τύμβη, ή].

τύπος, -ου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εντύπωμα (σφραγίδα).

2. κεντρική ιδέα: έχεις τον τύπον ών λέγω; = συλλαμβάνεις την κεντρική ιδέα των όσων λέω;

3. υπόδειγμα: περι πάντα παρεχόμενος σεαυτόν τύπον καλών έργων = παρουσιάζοντας σε όλα τον εαυτό σου ως υπόδειγμα καλών έργων.

παράγ. τυπόω, τύπομα.

NE τύπος (και στη φρ. τύπος και υπογραμμός με τη σημ. 3).

[τύπ-τω + -ος].

τύπτο ΡΗΜΑ

Παρατ.	έτυπτον
Μέλλ.	τυπτήσω

Οι λοιποί χρόνοι αναπληρώνονται από τα πατάσσω, παίω, πλήττω

χτυπώ, χαστουκίζω: επί κόρης τύπτο τινά = χαστουκίζω κάποιον στον κρόταφο. = πατάσσω, παίω, πλήττω.

παράγ. τύψις, τύπος, σύνθ. άποτύπωσις, άνατύπωσις, άντίτυπος, ζηλότυπος.

NE μόνο στη φρ. με τύπτει η συνείδησή μου.

[*τυπ- «κτυπώ» + -τ-ω, πβ. αρχ. ινδ. τυράτι «πληγώνω», αρχ. σλαβ. τυράτι «κτύπος της καρδιάς»].

τυραννέω & τυραννέω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	τυραννεύσω & τυραννήσω
Αόρ.	έτυράννευσα & έτυράννησα
Παρακ.	τετυράννευκα & τετυράννηκα
Παθ. μέλλ.	τυραννηθήσομαι
Μέσ. μέλλ. με παθ. σημ.	τυραννήσομαι «θα διακυβερνώμαι δεσποτικά»
Παθ. αόρ.	έτυραννεύθην

είμαι απόλυτος άρχοντας, μονάρχης: Πολυκράτης Σάμου τυραννών ήν = ο Πολυκράτης ήταν ο απόλυτος άρχοντας της Σάμου.

NE τυραννώ «βασανίζω».

[παράγ. λ. τύραννος + παρ. επίθ. -εύω].

τύραννος, τυράννου, ό ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. απόλυτος άρχοντας, απόλυτος μονάρχης (του οποίου η εξουσία δε στηριζόταν σε κληρονομικό δικαίωμα ούτε περιοριζόταν από σύνταγμα ή νομοθεσία).

2. με αρνητ. σημ. τυραννικός άρχοντας, τύραννος.

παράγ. τυραννέω, τυραννέω, τυραννίζω, τυραννικός, τυραννίς.

NE τύραννος (με τη σημ. 2).

[μικρασ. δάν. όπως και τα άναξ, βασιλεύς].

Υ

Υ, υ, ὕ ψιλόν, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το εικοστό γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Στην αττική διάλεκτο της κλασικής περιόδου προφερόταν ως [ü], όπως δηλ. το υ στο γαλλικό lune. Η αρχαία ονομασία του είναι ὕ. Στα βυζαντινά χρόνια ονόμασαν το γράμμα αυτό ὕ ψιλόν, που σημαίνει «ὔ λιτό, που γράφεται δηλ. με ένα μόνο γράμμα», για να το διακρίνουν από τη δίφθογγο οι, η οποία από τον 3ο αι. π.Χ. έως τον 11ο αι. μ.Χ. προφερόταν με τον ίδιο τρόπο, δηλ. ως [ü], αλλά γραφόταν με δύο γράμματα.

- ως αριθμητικό σύμβολο υ' = 400, αλλά υ = 400.000.

ὕβριζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὕβριζον
Μέλλ.	ὕβριῶ
Αόρ.	ὕβρισα
Παρακ.	ὕβρικα
Υπερσ.	ὕβριειν
Μέσ. μέλλ.	ὕβριοῦμαι
Παθ. μέλλ.	ὕβρισθήσομαι
Παθ. αόρ.	ὕβρισθην
Παθ. παρακ.	ὕβρισμαι

1. συμπεριφέρομαι με αυθάδεια και προκλητικότητα, ξεπερνῶ τα ὅρια (στη χρήση δύναμης, εξουσίας ή στην εντρούφηση σε ηδονές).

2. με νομική σημ. προκαλῶ σωματική βλάβη σε κάποιον, τον κακοποιῶ.

‡ **παράγ.** ὕβρισμα, ὕβρισμός, ὕβριστής, ὕβριστικός, **σύνθ.** ἐξυβρίζω, περιυβρίζω.

[**NE** υβρίζω (λόγ.) & βρίζω.

[**παράγ. λ.** ὕβρις + παρ. επίθ. -ίζω].

ὕβρις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. αλαζονεία, αυθάδεια, θράσος (κυρίως απέναντι στους θεούς): ὕβρις τὰδ' ἐστί, κρείσσω δαιμόνων εἶναι θέλειν = αλαζονεία είναι αυτό, το να θέλεις να είσαι ανώτερος από τους θεούς.

2. με νομική σημ. σωματική βλάβη, κακοποίηση.

‡ **παράγ.** ὕβριζω, ὕβριστής.

NE ὕβρις (με τη σημ. 1).

[**αβέβ. ετυμ.**, καθώς η παραδοσιακή ανάλυση ὕ/ὕ + βρι-αρὸς δεν είναι τεκμηριωμένη].

ὕγεια, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υγεία.

NE υγεία (μεταγεν. ὑγεία).

[**παράγ. λ.** ὕγιής + παρ. επίθ. -εια, ὕγιής < **IE** *su-g^wiy-es, όπου το *su ταυτίζεται σημασιολογικά με το εὔ, ενώ το *g^wiy- ἔδωσε τα ζῆν/βίος, πβ. **αρχ. ινδ.** hu-jya-ti = εὔ ζῆν].

ὔδωρ, ὕδατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. νερό: πότιμον ὔδωρ = πόσιμο νερό.

2. βροχή: ξυνέβη γενέσθαι ὔδωρ πολὺ = συνέβη να πέσουν πολλές βροχές.

3. ο χρόνος που απαιτείται μέχρι να εξαντληθεί το νερό της κλειψύδρας (στα δικαστήρια): οὐκ ἱκανόν μοι τὸ ὔδωρ = δεν ἔχω αρκετό χρόνο (για να σας πω και τα υπόλοιπα).

‡ **παράγ.** ὕδρια, ὕδρευομαι, **σύνθ.** ἄνυδρος, ὕδραγωγός, ὕδραργυρος.

[**NE** ὔδωρ ως λόγιο αντί του νερό (με σημ. 1) και σε σύνθετα, όπως υδρ-αγωγός κτλ.

[*ud-, **IE** u(e)d- + επίθ. ι, που εναλλάσσεται με το n_o (*ὔδ-n_o-τος), ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** udan-yati = ὑδαίνω > ὑδραίνω].

ὑετός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

βροχή, ιδιαίτερα η καταρρακτώδης βροχή, η μπόρα (☔ ὄμβρος).

[*ὔ- (ὔει «φρέχει» + παρ. επίθ. -ετός (πβ. **παρ. ετός, νιφ-ετός**), όπου το ὔει ομόρρ. με τοχαρικό swese «βροχή»].

υῖός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στην αττική διάλεκτο αρχικά χρησιμοποιούσαν τους τύπους υῖός και υῖεί για τη γεν. και δοτ. ενικού και για τον πληθ. τους τύπους υῖεις, υῖέων, υῖέσι, υῖεῖς. Από το 350 π.Χ. άρχισαν να επικρατούν οι δευτερόκλιτοι τύποι του ουσιαστικού γιος.

NE γιος.

[< αρχαιότερο ὕς, ὁ «γιος» < **IE** *sū-yūs, πβ. **αρχ. ινδ.** sute «γεννώ», **τοχαρικό** se (γεν. soya) «γιος»].

ὕλακή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

γάβγισμα.

NE υλακή (λόγ.).

[**παράγ. λ.** ὕλά-ω «γαβγίζω» + παρ. επίθ. -κ-ή, ηχομμ. λ.].

ὕλακτέω -ῶ ΡΗΜΑ

γαβγίζω: κύων ὕλακτῶν οὐ δάκνει = σκυλί που γαβγίζει δε δαγκώνει.

‡ **παράγ.** ὕλακτικός.

[**παράγ. λ.** *ὕλάκτης + -ακτέω, πβ. **πυρ-ακτέω**].

ὕλη, -ης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. δάσος: τὰ δένδρα και ἡ ὕλη = τα οπωροφόρα δέντρα και το δάσος (= τα δέντρα του δάσους).

2. το υλικό (αρχικά από ξύλο) από το οποίο κατασκευάζεται κάτι, ὕλη.

‡ **παράγ.** ὕλικός, ὕλώδης, **σύνθ.** ὕλοκόμος, ὕλοτόμος, ὕλοτομία, ὕλουργός, ὕλαγωγός.

[**NE** ὕλη (με τη σημ. 2).

[**άγνωστης αρχής**, καμιά σχέση με το λατ. silva «δάσος»].

ὕλοτόμος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ξύλοκόπος.

NE υλοτόμος.

[παράγ. λ. υλοτομ-έω (σύνθ. ὕλη + τέμνω) + παρ. επίθ. -ος].

ὕμεις ANTONYMIA

εσείς.

[IE αρχής, πβ. αρχ. ινδ. yusmān = ὑμᾶς, λατ. vos].

ὕμεναιος, -αίου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το γαμήλιο εμβατήριο ή το τραγούδι της νύμφης (το τραγουδούσαν οι παράνυμφες, καθώς την οδηγούσαν στο σπίτι του γαμπρού): *ἰαχὴ ὕμεναίων* = χαρούμενες φωνές γαμήλιων τραγουδιών.

[ὕμην, -ένος, ὁ «γαμήλια κραυγή στην ιεροτελεστία του γάμου» + παρ. επίθ. -αίος, ίσως από το όνομα προελληνικού θεού που προστάτευε το γάμο].

ὕμετερος, -τέρου, -τερον ANTONYMIA

κτητική δικός σας: ἡ ὑμετέρα πόλις = η δική σας πόλη, η πόλη σας.

[*ὕμε- (από όπου ὕμε-ες > ὕμεις) + επίθ. -τερος].

ὕπαιθριος, -ιος & -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που συμβαίνει ή υπάρχει σε ανοικτό, όχι σε στεγασμένο χώρο, στο υπαίθρο: *σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι* = κατασκηνοῦμε στο υπαίθρο.

NE υπαίθριος.

[σύνθ. λ. ὑπό + αἶθριος «καθαρός, διανγής (για τον ουρανό)» < αἶθρα, ἡ «καθαρός ουρανός» < αἶθω «καίω, λάμπω» + -ρα].

ὕπακούω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους εἶκω

1. απαντώ: *τῷ παιδίῳ ὑπάκουσον* = απάντησε στο παιδί.

2. ακούω προσεκτικά, δίνω προσοχή: *ὕπακούω τῶν νόμων* = δίνω προσοχή στους νόμους.

[NE υπακούω (με τη σημ. 2).

[σύνθ. λ. ὑπό + ἀκούω].

ὕπαντάω -ῶ ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ὕπαντήσομαι
Αόρ.	ὕπήνητσα

έρχομαι ή πηγαίνω να συναντήσω κάποιον: *ὕπήνητσαν τῷ Ἰησοῦ δύο δαιμονιζόμενοι* = πήγαν να συναντήσουν τον Ιησού δύο δαιμονισμένοι.

παράγ. ὑπάντησις.

[σύνθ. λ. ὑπό + ἀντάω].

ὑπαρ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πραγματική οπτασία που βλέπει κανείς ξύπνιος. ≠ ὄναρ «όνειρο».

- ως επίρρημα σε κατάσταση ξύπνιου: ὄναρ ἢ ὑπαρ δοκεῖ σοι αὐτὸν ζῆν; = στον ύπνο σου ή στον ξύπνιο σου σου φαίνεται ότι αυτός ζει;

[ίσως παράγ. λ. *ὑπ- (< ὑπ-νος) + -αρ (< ὄναρ), καθώς ο ύπνος και το όνειρο ταυτίζονται σε ορισμένες γλώσσες, πβ. ρωσ. сон «ύπνος και όνειρο»].

ὕπαρχω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὕπηρχον
Μέλλ.	ὕπαρξω
Αόρ.	ὕπηρξα
Παθ. μέλλ.	ὕπαρχθήσομαι
Παθ. παρακ.	ὕπηργμαι

1. κάνω την αρχή, εγκαινιάζω: *ὕπηρξαν τῆς ἐλευθερίας ἀπάση τῇ Ἑλλάδι* = εγκαινίασαν την ελευθερία για όλη την Ελλάδα.

2. εἶμαι: *τὸ χωρίον καρτερόν ὑπῆρχε* = ο τόπος ήταν ισχυρός.

3. ανήκω σε κάποιον, πέφτω στο μερίδιό του: *τὸ μισεῖσθαι πᾶσι ὑπάρχει ὅσοι ἕτεροι ἑτέρων ἠξίωσαν ἄρχειν* = το να επισύρουν εις βάρος τους το μίσος είναι η μοίρα όλων όσοι φιλοδόξησαν να εξουσιάσουν άλλους.

[NE υπάρχω (με σημ. παραπλήσιες των 2, 3).

παράγ. ὑπαρξίς.

[σύνθ. λ. ὑπό + ἄρχω].

ὑπάτος, -άτη, -ατον ΕΠΙΘΕΤΟ

ὑψιστος, υψηλότατος: *βωμὸς Διὸς Ὑπάτου* = βωμός του Διός του Ὑψίστου. = ὑψιστος.

παράγ. ὑπατεύω, ὑπατεία, ὑπατικὸς.

NE ὑπάτος.

[παράγ. λ. ὑπ- (< ὑπ-έρ) + επίθ. υπερθετ. -ατος, πβ. και ἔσχ-ατος].

ὕπεικω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους εἶκω

υποκύπτω: *οἱ ἀδύνατοι τοῖς ἰσχυροῖς ὑπέικουσι* = οι αδύνατοι υποκύπτουν στους ισχυρούς.

[σύνθ. λ. ὑπό + εἶκω «υποχωρώ»].

ὕπερ ΠΡΟΘΕΣΗ

A. με γενική

1. για τόπο πάνω από κάτι, πέρα από κάτι: *λιμὴν καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ πόλις κείται* = υπάρχει ένα λιμάνι και πέρα από αυτό βρίσκεται μια πόλη.

2. για χάρη, για το καλό κάποιου προσώπου ή πράγματος: *ἱερὰ ὑπὲρ τῆς πόλεως θυόμενα* = θυσίες προσφερόμενες για το καλό της πόλης.

3. στο όνομα κάποιου, εκ μέρους κάποιου: *ἐγὼ σοι ὑπὲρ ἐκείνου ἀποκρινοῦμαι* = εγώ θα σου απαντήσω εκ μέρους εκείνου.

4. για παράπτωμα ή καλή πράξη εξαιτίας, για: *ὕπερ τούτων μεγάλας τὰς τιμωρίας ἐποιήσασθε* = για τα παραπτώματα αυτά ορίσατε σοβαρές τιμωρίες.

B. με αιτιατική

1. πάνω από κάτι, έξω από κάτι: *ὑπὲρ Ἡρακλείας στήλας οἰκοῦσι* = κατοικούν έξω από τις Ηράκλειες στήλες (το σημερινό Γιβραλτάρ).

2. πάνω από ένα μέτρο: *ὑπὲρ δύνάμιν* = πάνω από τις δυνάμεις κάποιου. *ὑπὲρ ἡμᾶς* = πάνω από τις δυνάμεις μας. *ὑπὲρ δέκα μνᾶς* = (συμβολαίο) πάνω από δέκα μνες.

3. για χρόνο πέρα από, πριν από: *ὁ ὑπὲρ τὰ Μηδικὰ πόλεμος* = ο πόλεμος πριν από τους Περσικούς πολέμους.

Γ. στη σύνθεση η *ὑπὲρ* σημαίνει 1. για τόπο πάνω από κάτι: *ὑπέργειος*. 2. προς υπεράσπιση κάποιου: *ὑπερμαχῶ*. 3. πάνω από το σωστό μέτρο: *ὑπέργηρος*.

σύνθ. *ὑπερβαίνω*, *ὑπερτίθημι*, *ὑπερφρονέω*.

[ομόρρ. με **λατ.** *super*, ενώ οι άλλες **IE** γλώσσες δεν έχουν αρκτικό *s-*, πβ. **αρχ. ινδ.** *urági* = *ὑπέρο*].

ὑπερβαίνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **βαίνω**

1. περνά πάνω από κάτι: *ἐπιβουλεύουσιν ὑπερβῆναι τὰ τεῖχη τῶν πολεμίων* = καταστρώνουν σχέδιο να περάσουν πάνω από τα τεῖχη των εχθρῶν.

2. μεταφορικά για ηλικία *ὑπερέβη τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη*.

παράγ. *ὑπέρβασις*, *ὑπερβατός*.

NE *ὑπερβαίνω* (με τη σημ. 2).

[**σύνθ.** **λ.** *ὑπὲρ* + *βαίνω*].

ὑπερβάλλω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **βάλλω**

1. τοπικά και χρονικά *ὑπερβαίνω*, *ξεπερνάω*: *ὁ ῥιφθεὶς λίθος λόφον ὑπερέβαλεν* = η πέτρα που πέταξαν ξεπέρασε το λόφο. ἢ νόσος *ὑπερβάλλει τὰς τρεῖς ἡμέρας* = η αρρώστια ξεπερνά τις τρεις μέρες.

2. μεταφορ. *ξεπερνάω* το σωστό μέτρο: *ἄπαντας ἀνθρώπους ὠμότητι ὑπερέβαλεν* = ξεπέρασε στην αγριότητα όλους τους ανθρώπους.

παράγ. *ὑπερβολή*.

NE *ὑπερβάλλω* (με τη σημ. 2).

[**σύνθ.** **λ.** *ὑπὲρ* + *βάλλω*].

ὑπερέχω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **ἔχω**

1. ως αμετάβατο *προεξέχω*, *εξέχω*: *σκευὴ ὑπερέχοντα τοῦ τειχίου* = σκευὴ που προεξέχουν από το τοιχάκι.

2. ως μεταβατικό είμαι ανώτερος, *ὑπερέχω*: *σωφροσύνη πάντων ὑπερέχει* = όλους τους ξεπερνά στη σωφροσύνη.

παράγ. *ὑπεροχή*, *ὑπέροχος*.

NE *ὑπερέχω* (με τη σημ. 2).

[**σύνθ.** **λ.** *ὑπὲρ* + *ἔχω*].

ὑπερηφανία, -ίας, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

| *αλαζονεία*, *υπεροψία*.

NE (υ)περηφάνια.

[**παράγ.** **λ.** *ὑπερήφανος* + παρ. επίθ. -ία].

ὑπερτίθημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ⚡ **τίθημι**

1. ως μέσο *ὑπερτίθεμαι* **α.** τοπικά τοποθετώ πέρα: *ὑπερτίθεμαί τινα πέραν ποταμοῦ* = περνά κάποιον πέρα από το ποτάμι. **β.** χρονικά αναβάλλω: *ὑπερτίθεμαι τὴν ἐπὶ τὸ Ῥίον ταχθεῖσαν ἡμέραν* = αναβάλλω τη μέρα που καθορίστηκε για τη συνάντηση στο Ρίο.

[**σύνθ.** **λ.** *ὑπέρ* + *τίθημι*].

ὑπερφρονέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. ως αμετάβατο είμαι *υπερήφανος*, *αλαζόνας*: *μὴ ὑπερφρονεῖν, ἀλλὰ σωφρονεῖν χρῆ* = ο άνθρωπος δεν πρέπει να είναι *αλαζόνας*, αλλά να είναι μετρημένος.

2. ως μεταβατικό περιφρονώ: *πέφυκεν ἄνθρωπος τὸ θεραπεῦον ὑπερφρονεῖν* = ο άνθρωπος από τη φύση του περιφρονεί αυτούς που τον υπηρετούν.

[**σύνθ.** **λ.** *ὑπέρ* + *φρονέω*].

ὑπερῶν, -ῶν, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

δωμάτιο στον πάνω ὄροφο: *ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῶν*.

NE *υπερώο* (ενός θεάτρου κτλ.).

[επίθ. *ὑπερῶος*, -α, -ον < *ὑπερώα*, ἢ «το υψηλότερο σημείο του σπιτιού» < *επίρρ.* **ὑπέρω* κατά τα *ἄνω*, *κάτω*, πβ. *ὑπερώτατος*].

ὑπηρεσία, -ίας, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. σώμα από κωπηλάτες, πλήρωμα πλοίου: *ὑπηρεσίαν ἐμισθωσάμην* = μίσθωσα κωπηλάτες.

2. γενικά *υπηρεσία*: *αἱ πρὸς τὴν πόλιν ὑπηρεσίαι*.

NE *υπηρεσία* (με τη σημ. 2).

[**παράγ.** **λ.** *ὑπηρετής* (**σύνθ.** *ὑπό* + *ἐρέτης* «κωπηλάτης») + παρ. επίθ. -ία].

ὑπισχνέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὑπισχνούμην
Μέλλ.	ὑποσχίσομαι
Αόρ. β΄	ὑπεσχόμην
Παρακ.	ὑπέσχημαι
Υπερσ.	ὑπεσχίμην

1. *υπόσχομαι*: *ὑπισχνούμαι χρυσοῦν εἰκόνα εἰς Δελφοὺς ἀναθήσειν* = υπόσχομαι να αφιερώσω χρυσό άγαλμα στους Δελφούς.

2. *ισχυρίζομαι*: *οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι τοῦ Νεῖλου τὰς πηγὰς* = κανείς δεν ισχυρίστηκε ότι γνωρίζει τις πηγές του Νεῖλου.

παράγ. *ὑπόσχεσις*.

NE *υπόσχομαι*.

[*ὑπίσχ-ομαι* (**σύνθ.** **λ.** *ὑπό* + **ἴσχομαι*) κατά το αντώνυμο *ἀρ-νέομαι*].

ὑπὸ ΠΡΟΘΕΣΗ

A. με γενική, συνήθως κοντά σε ρήματα παθ. φωνής από κάποιον, από κάτι: *ὑπὸ τῶν πολεμίων ἢ πόλις πολιορκεῖται* = η πόλη πολιορκείται από τους εχθρούς.

B. με δοτική **1.** κάτω από κάτι/κάποιον: *ὑπὸ τοῖς χιτωνίσκοις περιζώματα φοροῦσιν* = κάτω από τους χιτώνες φορούν πουκάμισα.

2. δηλώνει εξάρτηση υπό την εξουσία κάποιου: *μέγας ὁ κίνδυνος εἰ ἐσόμεθα ὑπ' αὐτοῖς* = ο κίνδυνος θα είναι μεγάλος, αν θα είμαστε υπό την εξουσία τους.

Γ. με αιτιατική κάτω από κάτι/κάποιον: *ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν* = κάτω από την ακρόπολη.

Δ. στη σύνθεση δηλώνει **1.** κάτω από κάτι/κάποιον: *ὑπεῖμι* = βρίσκομαι κάτω από κάποιον. **2.** μεῖξη κάποιας ὕλης με ἄλλη: *ὑπάργυρος*. **3.** υποταγή ή εξάρτηση: *ὑπόκειμαι (τῷ ἄρχοντι)* = υποτάσσομαι (στον ἄρχοντα). **4.** αυτό που παρουσιάζεται σε μικρό βαθμό ή συμβαίνει βαθμιαία, κάπως, λίγο λίγο: *ὑπόλευκος*. **5.** αυτό που συμβαίνει στα κρυφά: *ὑπαισέρχομαι* = μπαίνω στα κρυφά, χωρίς να γίνω αντιληπτός.

[μυκην. *υρο*, πβ. *αρχ. ινδ.* *ύρα*, *αρχ. περσ.* *υρα* «κοντά, προς»].

ὑπόγυιος & ὑπόγυος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὑπογυιότερος
Υπερθετικός	ὑπογυιότατος

1. άμεσος, πρόχειρος, επικείμενος: *ὑπόγυιος ἢ τελευτὴ τοῦ βίου* = το τέλος της ζωής πλησιάζει.

2. πρόσφατος: *ὁ πόλεμος ὁ ὑπογυιότατος* = ο πρόσφατος πόλεμος.

[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *γυία*, τὰ «τα μέλη του ανθρώπινου σώματος» + παρ. επίθ. -ος].

ὑποδέχομαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δέχομαι

1. καλωσωρίζω: *ὑποδέχομαί τινα* = καλωσωρίζω κάποιον.

2. αναλαμβάνω, υπόσχομαι: *ἃ ὑπεδέξατο οὐκ ἐπετέλει* = αυτά που ανέλαβε δεν ήταν πρόθυμος να τα υλοποιήσει.

παράγ. ὑποδοχή.

NE υποδέχομαι (με τη σημ. 1).

[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *δέχομαι*].

ὑποδέω -ῶ ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ δέω (B)

μέση φωνή ὑποδοῦμαι δένω κάτω από τα πόδια μου, φορῶ τα παπούτσια μου: *ὑποδεδεμένοι ἐκοιμῶντο* = κοιμούνταν με τα παπούτσια.

παράγ. ὑπόδεσις, ὑπόδημα.

[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *δέω*].

ὑπόδημα, ὑποδήματος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σόλα δεμένη κάτω από το πόδι, σανδάλι.

σύνθ. ὑποδηματοποιός, ὑποδηματορράφος.

[**NE** *υπόδημα* ως λόγιο αντί του *παπούτσι*.

[**παράγ. λ.** **ὑπόδε-τον* (< *ὑποδέω*) + παρ. επίθ. -μα].

ὑποζύγιον, -ίου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ζώο για ζεύγμα ή μεταφορά αντικειμένων: *ἡμίονοι καὶ βόες ὑποζύγια εἰσιν* = τα μουλάρια και τα βόδια είναι φορητά ζώα.

NE υποζύγιο.

[**παράγ. λ.** *ὑπόζυγος* (< *ζευγνύω*) + παρ. επίθ. -ιον].

ὑπόκειμαι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ κείμαι

1. βρίσκομαι από κάτω: *οἱ θεμέλιοι παντοίων λίθων ὑπόκεινται* = οι πέτρες των θεμελίων βρίσκονται κάτω από κάθε λογής πέτρες.

2. λαμβάνομαι ως υπόθεση: *ὀρθῶς ἢ ἀρχὴ ὑπόκειται αὕτη*; = ορθά λαμβάνεται ως υπόθεση η αρχή αυτή;

3. υποτάσσομαι: *ὑπόκειμαι τῷ ἄρχοντι* = υποτάσσομαι στον κυβερνήτη.

NE υπόκειμαι (με σημ. 1, αλλά μεταφορικά).

[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *κείμαι*].

ὑπολαμβάνω ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ λαμβάνω

1. καταλαμβάνω, πιάνω: *πυρετὸς ὑπολαμβάνει αὐτούς* = τους πιάνει πυρετός.

2. καταλαβαίνω, κατανοώ: *εἰ μὴ σὺν φράζεις, πῶς ὑπολάβοιμ' ἂν λόγον*; = αν εσύ δε μιλάς, πώς θα μπορούσα να καταλάβω τι εννοείς;

3. παραλαμβάνω, προστατεύω: *ὁ Κύρος ὑπέλαβεν τοὺς φεύγοντας* = ο Κύρος προστάτησε τους εξόριστους.

4. απαντώ: *οἱ Λακεδαιμόνιοι ὑπελάμβανον οὐ χρεῶν εἶναι...* = οι Σπαρτιάτες απαντούσαν ότι δεν είναι αναγκαίο...

παράγ. ὑπόλημμα, ὑπόληψις.

[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *λαμβάνω*].

ὑπομένο ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους ☞ μένω

1. περιμένο: *διὰ τοῦτό σε οὐχ ὑπέμενον* = γι' αυτό δε σε περιμένα.

2. υπομένο: *δουλείαν ὑπομένο*.

παράγ. ὑπομονή.

[**NE** υπομένο (με τη σημ. 2).

[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *μένω*].

ὑπομνήσκω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ὑπομνήσω
Αόρ.	ὑπέμνησα

υπενθυμίζω, θυμίζω κάτι σε κάποιον: *ὑπέμνησαν αὐτοὺς τῶν ὀρκίων* = τους θύμισαν τους ὀρκους.

παράγ. ὑπόμνησις, ὑπόμνημα.

[**σύνθ. λ.** *ὑπό* + *μμνήσκω*].

ὑπόμνημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. υπενθύμιση: ἴν' ὑπομνήματα τοῖς ἐπιγιγνομένοις ἢ τῆς τῶν βαρβάρων ἀσεβείας = για να είναι υπενθύμιση της ασέβειας των βαρβάρων στις μελλοντικές γενιές.

2. στον πληθ. ὑπομνήματα σημειώσεις.

NE ὑπόμνημα.

[σύνθ. λ. ὑπό + *μνη- (< μι-μνή-σκω) + παρ. επιθ. -μα].

ὑπόμνησις, -εως, ἢ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

υπενθύμιση: τοῦτο ὑπόμνησις ἐστὶ τοῦ φθαρτὸν εἶναι τὸ γεννητὸν = αυτό είναι υπενθύμιση για το ότι ό,τι γεννιέται είναι φθαρτό.

NE ὑπόμνηση.

[σύνθ. λ. ὑπό + *μνη- (< μι-μνή-σκω) + παρ. επιθ. -σις].

ὑπονοέω -ῶ PHMA

υποψιάζομαι: ὑπενόησεν αὐτῶν τὴν διάνοιαν = υποψιάστηκε την πρόθεσή τους. = υποπτεύω.

παράγ. ὑπόνοια.

NE υπονοώ «υποδεικνύω με έμμεσο τρόπο».

[σύνθ. λ. ὑπό + νοέω].

ὑποπτεύω PHMA

βλέπω με υποψία, υποψιάζομαι: πρὸς τὰς τοῦ Πεδαρίτου ἐπιστολὰς ὑπώπτευν αὐτόν = εξαιτίας των επιστολών του Πεδαρίτου τον έβλεπαν με υποψία. ὑπώπτευν ὑμᾶς ἐκπληξιν ἔχειν = υποψιαζόμουν ότι έχετε κυριευτεί από τρόπο. = ὑπονοέω.

NE υποπτεύομαι.

[παράγ. λ. ὑποπ-ος (< ὑφοράω, μέλλ. ὑπόψομαι) + παρ. επιθ. -εύω].

ὑποστέλλω PHMA

Για τους χρόνους ☞ στέλλω

1. χαμηλώνω, κατεβάζω: ὑποστέλλω ἰστίον = κατεβάζω τα πανιά. ὑποστέλλω τὴν οὐρὰν = κατεβάζω την ουρά (για τα σκυλιά).

2. παθητικό ὑποστέλλομαι συμμαζεύομαι: ὑποστέλλεται τὸ πλῆθος = ελαττώνεται το πλήθος.

παράγ. ὑποστολή.

NE υποστέλλω (με τη σημ. 1, λ.χ. υποστέλλω τη σημαία).

[σύνθ. λ. ὑπό + στέλλω].

ὑποστρέφω PHMA

Για τους χρόνους ☞ στρέφω

αμετάβατο γυρίζω πίσω, επιστρέφω: ὑποστρέψαντες ἦσαν τὴν πρὸς τὸ ὄρος ὁδὸν τὴν φέρουσαν εἰς Ἐρυθρὰς = αφού γύρισαν πίσω, βάδιζαν το δρόμο για το βουνό που οδηγεί στις Ερυθρές.

παράγ. ὑποστροφή.

[σύνθ. λ. ὑπό + στρέφω].

ὑποτίθημι PHMA

Για τους χρόνους ☞ τίθημι

1. τοποθετώ από κάτω.

2. θέτω ενώπιον κάποιου, εισηγοῦμαι: καὶ τὴν δικαιολογίαν ὑπόθεσιν ἔχω ὑποτιθέναι = μπορώ να εισηγηθώ την πιο δίκαιη εισηγήση.

3. μέση φωνή ὑποτίθεμαι συμβουλευώ: εἶπεν αὐτοῖς ὑποτιθέμενος... = εἶπε συμβουλευόντάς τους.

4. μέση φωνή ὑποτίθεμαι υιοθετώ ως πολιτική μου: τοῦτο ὑπέθετο, ὅπως ἐν ἐκείνῳ εἶη φάναί... = αυτό το υιοθέτησε ως πολιτική του, για να είναι στο χέρι του να λείει...

5. μέση φωνή ὑποτίθεμαι υποθέτω: τὴν ἀρετὴν διδασκὸν ὑπεθέμεθα = υποθέσαμε ότι η αρετή μπορεί να διδαχθεί.

6. υποθηκεύω: τὴν οἰκίαν ὑπέθημεν = υποθήκευσε το σπίτι του.

παράγ. ὑπόθεσις, ὑποθήκη.

NE υποθέτω (με τη σημ. 5).

[σύνθ. λ. ὑπό + τίθημι].

ὑπουργέω -ῶ PHMA

προσφέρω υπηρεσία σε κάποιον, τον βοηθώ: ἐδόκει αὐτοῖς ὑπουργεῖν τοῖς Συρακουσίοις = αποφάσισαν να βοηθούν τους Συρακουσίους.

[παράγ. λ. ὑπουργ-ός < ὑποεργός (< ὑπό + ἐργ-άζομαι, ἔργον) + παρ. επιθ. -έω].

ὑποφαίνω PHMA

Για τους χρόνους ☞ φαίνω

αμετάβατο, για την αυγή, την ημέρα κτλ. αρχίζω να χαράζω: ἡμέρα σχεδὸν ὑπέφαινε = η ημέρα σχεδόν άρχισε να χαράζει.

παράγ. ὑπόφαισις.

NE ο υποφαινόμενος.

[σύνθ. λ. ὑπό + φαίνω].

ὑποχείριος, -ιος & -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που βρίσκεται υπό τον έλεγχο κάποιου, υποχείριος μηδέποτε γενόμεθα ὑποχείριοι τοῖς πολεμίοις = ας μη γίνουμε ποτέ υποχείριοι στους εχθρούς.

NE υποχείριος.

[σύνθ. λ. ὑπό + *χείρ-ιος (χείρ, χειρός)].

ὑποχωρέω -ῶ PHMA

Για τους χρόνους ☞ χωρέω -ῶ

1. οπισθοχωρώ, αποσύρομαι: ὑπεχώρησαν ἐς τὴν Σάμον.

2. με αιτιατική υποχωρώ μπροστά σε κάτι: ὄχλον Πελοποννησίων νεῶν ὑποχωρῶ = υποχωρώ μπροστά στο πλήθος των πελοποννησιακών πλοίων.

3. με δοτική υποχωρώ σε κάποιον: τὸ δημοκρατικὸν ὑπεχώρησε τῷ ὀλιγαρχικῷ = οι δημοκρατικοί υποχώρησαν στους ολιγαρχικούς.

παράγ. ὑποχώρησις.

NE υποχωρώ (με όλες τις σημ.).

[σύνθ. λ. ὑπό + χωρέω].

ῦς, ὕδς & σῦς, συνός, ὄ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
 γουρούνη: ῦς ἀγρίους πλέγμασι δολῶ = παγι-
 δεύω αγριογούρουνα με δίχτυα.

[*sus, **λατ.** sus, suris, **γεσμ.** Sau, **αγγλ.** sow].

ὑστεραῖος, -αία, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

επόμενος: τῆ ὑστεραία (ενν. ἡμέρα) = κατά
 την επόμενη ημέρα. ≠ προτεραῖος «προηγού-
 μενος».

[**παράγ. λ.** ὕστερος + παρ. επίθ. -αῖος].

ὑστερέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ὑστέρουν
Μέλλ.	ὑστερήσω
Αόρ.	ὑστέρησα
Παρακ.	ὑστέρηκα
Υπερσ.	ὑστερήκειν
Παθ. αόρ.	ὑστερήθην

1. μένω πίσω, έρχομαι αργότερα, καθυστερώ:
 ὑστέρησαν οὐ πολλῶ = καθυστέρησαν λίγο.
 ≠ προτερέω.

2. υστερώ σε σχέση με κάποιον, είμαι υποδεέ-
 στερός του: ἐμπειρία τῶν ἄλλων ὑστεροῦσιν
 = υστερούν σε εμπειρία σε σχέση με τους άλ-
 λους.

ΝΕ υστερώ (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** ὕστερος + παρ. επίθ. -έω, ακριβές
 αντίστοιχο του **αρχ. ινδ.** úttara].

ὑφίστημι ΡΗΜΑ

Για τους χρόνους **Ψ** **Ϊστημι**

1. παθ. φωνή ὑφίσταμαι δεσμεύομαι, υπόσχο-
 μαι: ἦγαγε τοὺς ἄνδρας, ὥσπερ ὑπέστη = με-
 τέφερε τους άντρες (στην Αθήνα), όπως υπο-
 σέθηκε.

2. παθ. φωνή ὑφίσταμαι υφίσταμαι, συγκατα-
 τίθεμαι: τὸν κίνδυνον ὑφίσταμαι καὶ οὐ φεύ-
 γω = υφίσταμαι τον κίνδυνο και δεν τον απο-
 φεύγω.

παράγ. ὑπόστασις, ὑποστατικός.

ΝΕ υφίσταμαι (με τη σημ. 2, «υπομένω»).

[**σύνθ. λ.** ὑπό + ἵσταμαι].

ὑψηλός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὑψηλότερος
Υπερθετικός	ὑψηλότετος

υψηλός: ἡ πόλις ἐφ' ὑψηλῶν χωρίων ἦν = η
 πόλη βρισκόταν πάνω σε υψηλό τόπο.

ΝΕ (υ)ψηλός.

[**παράγ. λ.** επίρρ. ὕψι «υψηλά» + παρ. επίθ. -η-
 λός].

ὑψιστος, -ίστη, -ιστον ΕΠΙΘΕΤΟ

υψηλότετος = ὕπατος.

ΝΕ ὑψιστος.

[επίρρ. ὕψι «υψηλά» + παρ. επίθ. -σ-τος].

ῦω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ῦον
Μέλλ.	ῦσω

Αόρ. β'	ῦσα
Μέσ. μέλλ.	ῦσομαι
Παθ. αόρ.	ῦσθην

ρίχνω βροχή, βρέχω: ἀνηγάγετο ἐπὶ τὴν Κύζι-
 κον ὕοντος πολλῶ = απέπλευσε για την Κύζι-
 κο, ενώ έριχνε πολλή βροχή.

• συνήθως στο γ' ενικό ῦει = βρέχει.

[*seu-/su «πιέζω, φιλτράρω» > *ύγω > ῦω].

Φ

Φ, φ, φεί, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το εικοστό πρώτο γράμμα του ελληνικού αλ-
 φαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-
 4ος αι. π.Χ.) προφερόταν ως [p] με δασύτητα,
 δηλ. ως [p̣], κατά την προφορά του οποίου
 εκβαλλόταν από το στόμα ελαφρό ρεύμα αέ-
 ρα, όπως περίπου προφέρεται το p στο αγ-
 γλικό pen.

• ως αριθμητικό σύμβολο φ' = 500, αλλά φ =
 500.000.

φαγεῖν

απαρέμφατο του ἔφαγον που χρησιμοποιείται ως
 αόρ. β' του ἐσθίω

• ἔφαγον ἔφαγα, καταβρόχθισα: ἔχει δύναμιν
 τοῦ φαγεῖν παντοδαπά = έχει την ικανότητα
 να φάει κάθε είδους τροφή.

ΝΕ ἔφαγα.

[*φαγ-, πβ. **αρχ. ινδ.** bhajati «διανέμω, δια-
 μοιράζω»].

φαιδρός, -ά, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	φαιδρότερος
Υπερθετικός	φαιδρότατος

αυτός που λάμπει, λαμπερός: φαιδρός κρα-
 τήρ = λαμπερός κρατήρας.

παράγ. φαιδρότης, φαιδρύνω, Φαῖδρος,
 Φαῖδρα, **σύνθ.** φαιδρωπός.

ΝΕ φαιδρός «γελαστός, χαρούμενος» ή «χα-
 ζοχαρούμενος, γελοίος».

[*φαιδ- (πβ. φαιδ-ιμος «λαμπρός, ένδοξος») +
 παρ. επίθ. -ρός, πβ. **λιθ.** gaidrà «καθαρός ου-
 ρανός χωρίς σύννεφα»].

φαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφαινον
Μέλλ.	φανῶ
Αόρ.	ἔφηνα
Παρακ.	(σε σύνθ.) -πέφαγκα «έχω φανερώσει» & με αμετάβ. σημ. πέφηνα

	«έχω φανερωθεί, έχω παρουσιαστεί»
Μέσ. μέλλ. κάποτε και με αμετάβ. σημ.	φانوῦμαι «θα φανερώσω ή θα φανερωθώ (από μόνος μου)»
Μέσ. αόρ.	ἐφηνάμην «φανερώσα»
Παθ. μέλλ. με αμετάβ. σημ.	φανήσομαι «θα φανώ, θα φανερωθώ (από μόνος μου)»
Παθ. αόρ. με αμετάβ. σημ.	ἐφάνην «φάνηκα, φανερώθηκα (από μόνος μου)»
Παθ. παρακ.	πέφασμαι
Παθ. υπερσ.	ἐπεφάσμην

1. φέρνω στο φως, φανερώνω: *φαίνω* θησαυρόν = αποκαλύπτω θησαυρό.

2. καταγγέλλω: *φανώ σε τοῖς πρυτάνεσι* = θα σε καταγγείλω στους πρυτάνεις.

3. στην παθ. φωνή φαίνομαι **α.** έρχομαι στο φως, αποκαλύπτομαι, φαίνομαι. **β.** με μετοχή είμαι ολοφάνερα κάτι: *φαίνεται εὔνοος ἡμῖν ὤν* = είναι ολοφάνερα ευνοϊκός προς εμάς. **γ.** με απαρέμφατο δίνω την εντύπωση ότι, φαίνομαι να...: *σὺ μέγα πλουτεῖν φαίνει* = φαίνεσαι να είσαι πολύ πλούσιος.

NE φαίνομαι (με τις σημ. 3α, 3β).

[*φαν-, *φάν-ιω > φαίνω «φέρνω στο φως της ημέρας», ομόρρ. με **αρχ. ινδ.** bha-ti «φωτίζω»].

φάλαγξ, -αγγος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

παράταξη όπλιτών, δηλ. βαριά οπλισμένων στρατιωτών, σε ετοιμότητα για μάχη: *αἱ φάλαγγες τέτταρα στάδια ἀπ' ἀλλήλων διέχουσιν* = οι παρατάξεις των οπλιτών χωρίζονται η μια από την άλλη με τέσσερα στάδια.

NE φάλαγγα.

[*φαλαγγ-* «δοκός, δοκάρι», συγγεν. με **γεομ.** *belkan-, *balkan- «δοκάρι»].

φάραγξ, -αγγος, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φαράγγι.

NE φαράγγι.

[*φάραγξ* «γη που έχει διακοπεί» < *φαρ- «τρυπώ, κόβω» (πβ. *φάρος, το «άροτρο, αλέτρι, δηλ. όργανο που τρυπάει τη γη»*) + επίθ. -αγγ-, όπως *σῆρ-αγξ*].

φαῦλος, φαύλη & φαῦλος, φαῦλον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	φαυλότερος
Υπερθετικός	φαυλότατος

1. για πράγματα **α.** εύκολος, ασήμαντος: *τὸ ζήτημα ᾧ ἐπιχειροῦμεν οὐ φαῦλον* = η έρευνα που αναλαμβάνουμε δεν είναι εύκολη. **β.** απλός, συνηθισμένος: *ποτὰ πίνεις τὰ φαυλότατα* = πίνεις τα πιο απλά ποτά. **γ.** ευτελής, κακός: *φαῦλοι λόγοι* = κακά λόγια.

2. για πρόσωπα **α.** χαμηλής κοινωνικής τάξεως. **β.** ανίκανος, κακός: *φαῦλος ἀγλήτης*. **γ.** απαίδευτος, αμόρφωτος.

NE φαῦλος (με τις σημ. 1γ, 2α).

παράγ. φαυλότης.

[*φλαῦ-λος > φλαῦρος > φαῦλος ή ενδεχομένως φλαῦ-ρος, καθώς τα -λος/-ρος εναλλάσσονται, φλαυ- **αβέβ. ετυμ.**].

φέρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφερον
Μέλλ.	οἴσω
Αόρ. α' & β'	ἤνεγκα & ἤνεγκον
Παρακ.	ἐνήνοχα
Υπερσ.	ἐνηνόχην
Μέσ. μέλλ.	οἴσομαι
Παθ. μέλλ.	οἰσθήσομαι & ἐνεχθήσομαι
Μέσ. αόρ. α'	ἤνεγκάμην
Παθ. αόρ.	ἤνέχθην
Παθ. παρακ.	ἐνήνεγμαι
Παθ. υπερ.	ἐνηνέγμην

1. μεταφέρω.

2. υποφέρω, υφίσταμαι, πάσχω: *τὰς συμφορὰς οἴός τ' ἐστι φέρειν* = είναι ικανός να υποφέρει τις συμφορές.

3. πληρώνω, καταβάλλω: *δασμὸν ἡμῖν φέρουσιν τεταγμένον* = μας πληρώνουν καθορισμένο δασμό.

4. παράγω αποφέρω: *γῆ καρπὸν φέρει* = η γη παράγει καρπό.

5. στην ενεργ. ή μέση φωνή φέρω ή φέρομαι κερδίζω: *τὰ νικητήρια φέρω* = κερδίζω το βραβείο της νίκης.

παράγ. φορά, φόρος, φορέω, **σύνθ.** αναφέρω, αποφέρω, φερέγγυος, φερέοικος (για το σαλιγκάρι που κουβαλάει το σπίτι του), περιφερέης, θεοφόρος, λεωφόρος, κυοφορέω, οἰσοφάγος.

NE φέρνω (με τη σημ. 1 και φέρω με τη σημ. 2 στη φρ. *φέρω κάτι βαρέως*).

[*φέρ-ω*, πβ. **αρχ. ινδ.** bháratī «μεταφέρει», **λατ.** ferō, **γοτθ.** baira (ai = e) «μεταφέρω»].

φεύγω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφευγον
Μέλλ.	φεύξομαι & φευξοῦμαι
Αόρ. β'	ἔφυγον
Παρακ.	πέφευγα
Υπερσ.	ἐπεφεύγειν

1. καταφεύγω (γιατί με καταδιώκουν): *Κροῖσος ἐπὶ Σάρδεις ἔφευγεν* = ο Κροῖσος κατέφευγε προς τις Σάρδεις.

2. αποφεύγω: *χρῆ φεύγειν τὰ παχύνοντα* = πρέπει κανείς να αποφεύγει όσα παχύνουν.

3. εξορίζομαι: *οἱ φεύγοντες* = οι εξόριστοι. *φεύγω ἐξ Ἀρείου πάγου* = εξορίζομαι από τον Άρειο πάγο.

4. ως δικανικός όρος κατηγορούμαι, ενάγομαι: *φεύγω δίκην φόνου* = κατηγορούμαι για φόνο. *ὁ φεύγων* = ο κατηγορούμενος. *ἀσεβείας φεύγω ὑπὸ Μελήτου* = κατηγορούμαι για ασέβεια από το Μέλιτο. *παρανόμων* (γεν. πληθ. ουδ.) *φεύγω* = κατηγορούμαι για πρόταση ψηφίσματος που αντίκειται στους κείμενους νόμους. ≠ *διώκω* «κατηγορώ, ενάγω».

παράγ. φυγή, φυγάς, φυγαδεύω, φευκτέος, **σύνθ.** ἀποφεύγω, διαφεύγω, φυγδίκος, φυγόπονος, πρόσφυξ, κρησφύγετον.

NE φεύγω, που αντιστοιχεί στο αρχ. *ἄπειμι*.

[*bheu-g- > *φεύγ-ω* (πβ. **λιθ.** *baugis* «που φεύγει, δειλός»), *bhu-g- > *φυγείν* (πβ. **λατ.** *fuga*)].

φημί PHMA

Μέλλ.	φήσω
Αόρ. α΄	ἔφησα
Αόρ. β΄	ἔφην

1. λέγω, ισχυρίζομαι: *ὅτι οἷος μὴ αἰσχύνεσθαι καὶ αὐτὸς φῆς* = ότι μπορείς να μην ντρέπεται και ο ίδιος το λες.

2. οὐ φημι + απαρέμφατο αρνούμαι, λέγω ότι δεν...: *οὐκ ἔφασαν ἐπιτρέψειν ταῦτα γενέσθαι* = είπαν ότι δε θα επιτρέψουν να γίνουν αυτά τα πράγματα.

3. σε απαντήσεις **α.** *φημί* ή *οὕτως φημί* να: *Σωκράτης: Χρὴ τὸν λόγον ἐξετάζοντα σκοπεῖν εἰ συμφωνεῖ. – Φαίδρος: Φημί = Σ: Πρέπει ἐξετάζοντας κανείς τη λογική να παρατηρήσει αν αυτή συμφωνεῖ (με τον Ιπποκράτη). – Φ: Ναι. β.* *οὐ φημι λέω ὅχι: ἦρετο εἰ αἰσθάνοιτο, ὁ δ' οὐκ ἔφη* = τον ρώτησε αν το έμαθε και εκείνος είπε ὅχι.

4. προστάζω: *ἔφην τῷ Ὀρθοβούλῳ ἐξαλείψαι με ἐκ τοῦ καταλόγου* = πρόσταξα τον Ορθόβουλο να με σβήσει από τον κατάλογο.

παράγ. φήμη, φάσις, φατὸς «που μπορεί να ειπωθεί», **σύνθ.** ἀπόφημι «αρνούμαι», σύμφημι «συμφωνώ», ἐπευφημία, περιφημος, εὐφημέω, κακόφημος, προφήτης, ἀντίφασις, θέσφατος «εκφρασμένος από το θεό», ἀφασία.

[*φημί*, δωρ. *φᾶμί*, πβ. **αργ.** *bam* = *φημί*, για το *φήμη/φάμα* πβ. **λατ.** *fama, fabula* «διήγηση, μύθος»].

φθάνω PHMA

Παρατ.	ἔφθανον
Μέλλ.	φθήσομαι & φθάσω
Αόρ.	ἔφθασα & ἔφθην
Παρακ.	ἔφθακα
Υπερσ.	ἔφθάκειν

1. έρχομαι πρώτος, ενεργῶ πρώτος, προφθάνω κάποιον: *πρὶν ἔλθειν αὐτοὺς φθάσαι ἐβούλοντο* = ήθελαν να ενεργήσουν πρώτοι, πριν έρθουν αυτοί.

2. με μετοχή προφθάνω, πρώτος κάνω κάτι: *ἔφθασε ὁ Ἡρακλῆς τοξεύσας καὶ ἀνελὼν αὐτόν* = πρόφθασε ο Ηρακλής να τον τοξεύσει και να τον σκοτώσει.

σύνθ. καταφθάνω, προφθάνω.

NE φθάνω & φτάνω. Οι αρχαίοι για το σημερινό *φτάνω* χρησιμοποιούσαν το *ἀφικνοῦμαι*.

[*φθάνω* < *φθάνFω < *φθάνεμι/*φθάνμι, χωρίς αντιστοιχία στις λοιπές **IE** γλώσσες].

φθείρω PHMA

Παρατ.	ἔφθειρον
Μέλλ.	φθερῶ
Αόρ.	ἔφθειρα
Παρακ.	ἔφθαρακα
Υπερσ.	ἔφθάρκειν
Μεσ. μέλλ. με παθ. σημ.	φθεροῦμαι «θα φθαρώ»
Παθ. μέλλ.	φθαρήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔφθάρην
Παθ. παρακ.	ἔφθαρμαι
Παθ. υπερσ.	ἔφθάρμη

φθείρω.

NE φθείρω.

[*φθέρ- + παρ. επιθ. -jω > *φθείρω*, **IE** αρχής με αρχική σημ. «προκαλώ τη ρευστοποίηση, εξαφανίζω»].

φθίνω & φθίω PHMA

Παρατ.	ἔφθινον
Μέλλ.	φθ(ε)ίσω
Αόρ.	ἔφθ(ε)ισα
Παρακ.	ἔφθ(ε)ικα

1. για χρόνο τελειώνω, λήγω *μὴν φθίνων* = το τελευταίο δεκαήμερο του μήνα. *ἄρχει τῶν σπονδῶν ἄρχων Ἀλκαῖος Ἐλαφηβολιῶνος μὴνὸς ἕκτη φθίνοντος* = θα εγκαινιάσει τη συνθήκη ο άρχοντας Αλκαίος, έξι μέρες πριν τελειώσει ο μήνας Ελαφηβολιών. ≠ *μὴν ἰστάμενος* «το πρώτο δεκαήμερο του μήνα», *μὴν μεσῶν* «το μεσαίο δεκαήμερο του μήνα».

2. φθίνω, παρακμάζω.

παράγ. φθίσις, φθισικός, φθιτός. **σύνθ.** ἀποφθίνω, φθινόπωρον, ἄφθιτος «αθάνατος».

NE φθίνω (με τη σημ. 2).

[*φθίνω* < *φθίνFω < *φθίνμι (από όπου *φθίνω*), χωρίς βέβαιη αντιστοιχία στις λοιπές **IE** γλώσσες].

φιλέω -ῶ PHMA

Παρατ.	ἐφίλων
Μέλλ.	φιλήσω
Αόρ.	ἐφίλησα
Παρακ.	πεφίληκα
Μεσ. μέλλ. με παθ. σημ.	φιλήσομαι «θα αγαπηθῶ κτλ.»

Παθ. αόρ.	ἐφιλήθη
Παθ. παρακ.	πεφίλημαι

1. μεταβατικό αγαπώ: *εἰκὸς οὖν ἄν τις ἡγήται χρηστοὺς φιλεῖν* = είναι λογικό να αγαπά κανείς εκείνους που θεωρεί καλούς. ≠ μισέω.

2. φίλῳ.

3. αμετάβατο συμβαίνω συνήθως, συνηθίζω: *φιλεῖ τὸ πλῆθος ἐν τούτοις τὸν βίον διάγειν* = συνηθίζουν οι απλοί πολίτες να περνούν τη ζωή τους με αυτά.

παράγ. φίλημα, φιλία, φίλτρον.

NE φίλῳ (με σημ. 2).

[**παράγ. λ.** φίλος + παρ. επίθ. -έω, φ **φίλος**].

φιλία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φιλία.

2. αγάπη.

[ουσιαστικοποίηση του θηλ. του επίθ. φ **φίλιος**].

φίλιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	φιλιώτερος
--------------------	------------

φιλικός: *ἦν τὸ Ρίον φίλιον τοῖς Ἀθηναίοις* = ήταν το Ρίο φιλικό προς τους Αθηναίους.

NE φίλιος (στη στρατιωτική φρ. *φίλιες δυνάμεις*).

[**παράγ. λ.** φίλος + παρ. επίθ. -ιος, φ **φίλος**].

φιλοκαλέω -ῶ ΡΗΜΑ

αγαπώ το ωραίο: *φιλοκαλοῦμεν μετ' εὐτελείας* = αγαπούμε το ωραίο με απλότητα.

[**παράγ. λ.** φιλόκαλος (**σύνθ.** φίλος/φιλέω + καλόν) + παρ. επίθ. -έω].

φιλόλογος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

1. αυτός που αγαπά τα πολλά λόγια, φλύαρος: *ἡ πόλις ἡμῶν (αἱ Ἀθηναί) φιλόλογός ἐστι καὶ πολύλογος*. ≠ βραχύλογος.

2. φίλος της φιλοσοφικής συζήτησης. ≠ μισόλογος.

3. φίλος των γραμμάτων: *Λακεδαιμόνιοι Χίλωνα τῶν γερόντων ἐποίησαν ἥκιστα φιλόλογοι ὄντες* = οι Λακεδαιμόνιοι έκαναν το Χίλωνα μέλος της γερουσίας, αν και ήταν ελάχιστα φίλοι των γραμμάτων.

4. μελετητής, λόγιος.

παράγ. φιλολογία.

NE φιλόλογος (ουσιαστικοπ., κυρίως με τη σημ. 4).

[**σύνθ. λ.** φίλος/φιλέω + λόγος, πβ. φιλόλογος = ὁ φιλῶν λόγου].

φιλονικέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. αγαπώ τη νίκη, επιδιώκω να υπερισχύσω ανταγωνιζόμενος τους άλλους, λογομαχώ: *φιλονικοῦσιν καὶ οὐ τὸ προκεῖμενον ζητοῦσιν* = επιδιώκει ο καθένας τους να υπερισχύσει και δε διερευνούν το προκεῖμενο θέμα.

2. με θετική σημ. συναγωνίζομαι, εκδηλώνω ἀμίλλα: *περὶ καλλίστων ἐφιλονίκουν* = συναγωνίζονταν για τα πιο ωραία πράγματα.

NE φιλονικῶ «λογομαχώ».

[**παράγ. λ.** φιλονικός (**σύνθ. λ.** φιλέω + νίκη) + παρ. επίθ. -έω].

φιλοπονέω -ῶ ΡΗΜΑ

εκδηλώνω μεγάλη εργατικότητα: *τῇ ἐαυτοῦ γνώμῃ φιλοπονεῖ* = εκδηλώνει μεγάλη εργατικότητα με δική του θέληση.

[**παράγ. λ.** φιλόπονος (**σύνθ. λ.** φίλος / φιλέω + πόνος) + παρ. επίθ. -έω].

φίλος, -η, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	1. φίλτερος / 2. φιλαίτερος / 3. φιλώτερος
Υπερθετικός	1. φίλτατος / 2. φιλαίτατος / 3. —

1. για πρόσωπα αγαπητός. ≠ ἔχθρὸς «μισητός».

• στην αττική διάλεκτο η κλητική του ενικού *φίλε* σχηματίζεται και ως *φίλος*: ὦ φίλος, ὦ φίλος = αγαπητέ μου, αγαπητέ μου.

2. ως ουσιαστικό ὁ φίλος φίλος.

παράγ. φιλία, φιλότης, φιλέω, φίλημα, φιλικός, φίλ-τρον «ο τρόπος να είσαι αγαπητός», φίλιος, **σύνθ.** ἄφιλος, θεοφιλής, φιλόσοφος, φιλοσοφία.

NE φίλος (με τη σημ. 2).

[**ἀγνωστης ετυμ.**, φίλ-ος, χωρίς αντιστοιχία στις λοιπές **IE** γλώσσες].

φιλοσοφέω -ῶ ΡΗΜΑ

1. αμετάβατο αγαπώ τη σοφία, τη γνώση, την επιδιώκω: *διὰ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι ἤρξαντο φιλοσοφεῖν* = οι άνθρωποι άρχισαν να επιδιώκουν τη γνώση, επειδή είχαν (πολλές) απορίες.

2. μεταβατικό συζητώ, ερευνώ, μελετώ: *φιλοσοφῶ τὰ τοῦ βίου πράγματα* = μελετώ τις συνθήκες της ζωής.

NE φιλοσοφῶ «μετριάζω τη σοβαρότητα μιας κατάστασης».

[**παράγ. λ.** φιλόσοφος (**σύνθ. λ.** φίλος/φιλέω + σοφία) + παρ. επίθ. -έω].

φιλοτησία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

με ή χωρίς το κύλιξ (= ποτήρι) το ποτήρι της φιλίας ή της αγάπης: *συνεστεφανοῦτο Φιλίππῳ καὶ φιλοτησίας προῦπινεν* = φορούσε μαζί με το Φίλιππο στεφάνια και έπινε στην υγεία της φιλίας τους.

[**παράγ. λ.** φιλότης + παρ. επίθ. -ήσιος, με ουσιαστικοπ.].

φιλοτιμέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐφιλοτιμούμην
Μέλλ.	φιλοτιμήσομαι & μεταγεν. φιλοτιμηθήσομαι
Αόρ.	ἐφιλοτιμήθην

	& μεταγεν. ἐφιλοτιμησάμην
Παρακ.	πεφιλοτιμήμια

1. αγαπώ ή επιζητώ την τιμή ή τη δόξα: *ἐφιλοτιμήθην ὡς ὑὸς ὧν ἐκείνου* = επιζητούσα τις τιμές, καθώς ήμουν γιος εκείνου.

2. είμαι περήφανος: *οὐ φιλοτιμούμαι ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις* = δεν είμαι περήφανος για αυτά που έχουν γίνει.

3. αγωνίζομαι με ζήλο: *φιλοτιμούμαι σοι φίλω χρῆσθαι* = αγωνίζομαι να σε κάνω φίλο μου.

NE φιλοτιμούμαι «ενεργώ με ελατήριο τη φιλοτιμία».

[**παράγ. λ.** φιλότιμος (**σύνθ. λ.** φίλος/φιλέω + τιμή) + παρ. επίθ. -έομαι].

φιλότιμος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	φιλοτιμότερος
Υπερθετικός	φιλοτιμότερος

1. με θετική ή αρνητική σημ. αυτός που αγαπά τις τιμές και διακρίσεις, ο φιλόδοξος, ο κενόδοξος.

2. *φιλότιμος ἐπὶ τινι* αυτός που επιδιώκει να διακρίνεται σε κάτι.

NE φιλότιμος «που ενεργεί από ηθική υποχρέωση».

φιλοφρονέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐφιλοφρονούμην
Μέλλ.	φιλοφρονήσομαι
Αόρ.	ἐφιλοφρονησάμην & ἐφιλοφρονήθην

1. με αιτιατική προσώπου ως αντικείμενο συμπεριφέρομαι με ευμένεια προς κάποιον: *φιλοφρονούνται ἀλλήλους* = συμπεριφέρεται ο ένας προς τον άλλο με ευμένεια.

2. με δοτική προσώπου ως αντικείμενο συμπεριφέρομαι φιλικά σε κάποιον: *φιλοφρονούμαι τινι*.

[**παράγ. λ.** φιλόφρων + παρ. επίθ. -έομαι].

φίλτρον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μέσο για να γίνεις αγαπητός σε κάποιον, ερωτικά μάγια: *φίλτρα καὶ θελκτήρια ἔρωτος* = ελκυστικά και θελκτικά μέσα για τον έρωτα.

2. αγάπη, αφοσίωση: *τὸ πρὸς τὴν πατρίδα φίλτρον*.

NE φίλτρο (και με τις δύο σημ.).

[**παράγ. λ.** φίλ- (φίλος, φιλέω) + παρ. επίθ. -τρον, φ φίλος].

φλόξ, φλογός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φλόγα.

¶ **παράγ.** φλογίζω, φλογισμός, φλογερός, **σύνθ.** φλογοειδής, ἀφλόγιστος.

NE φλόγα.

[φλόξ < *φλόγ- < φλέγ-ω, *bhel- «καίω»].

φοιτάω -ῶ ΡΗΜΑ

αμετάβατο, για πρόσωπα συχνά πηγαίνω κάπου, συχνάζω (σε φίλο για επίσκεψη ή σε δάσκαλο για μάθηση): *εἰώθαμεν φοιτᾶν παρὰ τὸν Σωκράτη* = συνηθίσαμε να συχνάζουμε στο Σωκράτη. *παῖς ὧν ἐφοίτας ἐς τίνος διδασκάλου* (ενν.: οἶκον); = όταν ήσουν παιδί σε ποιο δάσκαλο συχνάζεις;

¶ **παράγ.** φοίτησις, φοιτητής, **σύνθ.** ἀποφοιτάω, ἐπιφοίτησις.

NE φοιτώ (με την ίδια σημ. και «είμαι φοιτητής»).

[*φοι- + *-ιτάω, **ἀγνωστης αρχής**, πιθανόν *g^{wh}-].

φορά, -ᾶς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. καταβολή, πληρωμή: *χρημάτων φορά* = καταβολή χρημάτων.

2. κίνηση, κατεύθυνση: *ἄστρον φοραί* = κινήσεις των άστρων.

3. δημιουργία, παραγωγή: *φορὰ καρποῦ, φορὰ πτηνῶν*.

NE φορά (με τη σημ. 2).

[φέρ-ω + παρ. επίθ. -ά, με τροπή του ε σε ο, φ φέρω].

φορτικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	φορτικότερος
Υπερθετικός	φορτικότερος

1. φορτηγός, μεταφορικός: *φορτικὸν πλοῖον* = μεταφορικό πλοίο. 2. κουραστικός: *ἡ λειτουργία ἦν φορτικωτάτη*. 3. κοινός, της μάζας, του όχλου: *οἱ πολλοὶ καὶ φορτικώτατοι* = οι κοινοί άνθρωποι που είναι και ο όχλος.

¶ **παράγ.** φορτηγός, φορτίζω, φορτώω, **σύνθ.** κατάφορτος.

NE φορτικός (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** φόρτ-ος (< φέρω + -τος) + παρ. επίθ. -ικός, φ φέρω].

φρίττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι *φρίσσω*

Παρατ.	ἔφριττον
Μέλλ.	φριξω
Αόρ.	ἔφριξα
Παρακ.	πέφριξα
Μέσ. αόρ.	ἔφριξάμην

ανατριχιάζω: *τοῦτο τίς οὐκ ἂν ἔφριξε ποιῆσαι;* = αυτό ποιος δε θα ανατριχίαζε να το κάνει;

¶ **παράγ.** φρίκη, φρικαλέος, φρικώδης, φρικτός, Φρίξος.

NE φρίττω (με την ίδια σημ.).

[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως *bhreg-, πβ. **γαλατ.** brig «κορυφή (δέντρου)», *φρίκ- (φρίξ, φρικός, ἡ «φρικίαση, ελαφρός κυματισμός της θάλασσας») + παρ. επίθ. -jω > φρίττω].

φρήν, φρενός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ο νους (ως έδρα της λογικής και των διανοητικών διεργασιών του ανθρώπου), αντίληψη, σκέψη.

- στον πληθυντικό αἱ φρένες τα λογικά: *έξεστην φρενών* = έχασα τα λογικά μου.

παράγ. φρονέω, φρόνημα, φροντίζω, φροντίς, **σύνθ.** φρενήρης, φρενοβλαβής, εύφρων, έχέφρων, παράφρων.

NE στις φρ. *έξω φρενών, έχω σώας τας φρένας*.

[ομόρρ. του *φράζω* «δίνω στον άλλο να καταλάβει», *φραδ-, *φρον-δ-, για το επίθ. -ήν πβ. *άδην, αὐχίν, σπλήν*, που είναι όλα όργανα του σώματος].

φρονέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	έφρόνου
Μέλλ.	φρονήσω
Αόρ.	έφρόνησα
Παρακ.	πεφρόνηκα

1. σκέπτομαι, είμαι συνετός: *έν τούτῳ τῆς ἡλικίας καθέστηκα έν ᾧ κράτιστός είμι φρονείν* = έχω φτάσει σε τέτοια ηλικία που μπορώ να σκέπτομαι άριστα.

2. με επιρρήματα εὖ φρονῶ **α.** σκέπτομαι ορθά, είμαι στα λογικά μου: *αὐτὸς εὖ φρονῶν διέθετο* = ο ίδιος συνέταξε τη διαθήκη του, όταν ήταν στα λογικά του.

β. έχω συγκεκριμένη διάθεση απέναντι σε κάποιον: *εὖ φρονοῦντες είς ύμᾶς τυγχάνουσιν* = τυχαίνει να έχουν απέναντί σας θετική διάθεση.

3. μέγα φρονῶ **α.** έχω μεγάλη ιδέα για κάτι, υπερηφανεύομαι: *έφ' έαυτῷ μέγα φρονεί* = έχει μεγάλη ιδέα για τον εαυτό του. **β.** μικρόν φρονῶ έχω δουλικό φρόνημα: *μελετῶντες πάντα τρόπον μικρόν φρονείν* = εκπαιδεύοντας με κάθε τρόπο τον εαυτό τους να έχουν δουλικό φρόνημα.

4. τά τινος φρονῶ είμαι υποστηρικτής κάποιου: *φρονεί τὰ Βρασίδου* = είναι υποστηρικτής του Βρασίδα.

NE φρονῶ «πιστεύω ακράδαντα».

[*φρεν- (φρήν, φρενός) + παρ. επίθ. -έω, με τροπή του ε σε ο, φρήν].

φρόνημα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. γνώμη, πεποίθηση, φρόνημα: *έν έλευθέρῳ φρονήματι βεβίωκα* = έχω ζήσει με ελεύθερο φρόνημα.

α. με θετική σημ. μεγαλοφροσύνη, υψηλό φρόνημα: *άνηρ φρόνημα έχων* = άντρας με υψηλό φρόνημα.

β. με αρνητική σημ. αλαζονεία, έπαρση: *τὸ τῶν μάντεων σχήμα φρονήματος πληροῦται* = η συντεχνία των μάντεων είναι γεμάτη αλαζονεία.

NE φρόνημα (με τη σημ. 1).

[φρον-έω + παρ. επίθ. -ήμα, φρονέω, φρήν].

φροντίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	έφροντιζον
Μέλλ.	φροντιῶ
Αόρ.	έφρόντισα
Παρακ.	πεφρόντισα
Μέσ. μέλλ.	φροντιοῦμαι
Παθ. παρακ.	πεφρόντισμαι

1. με γενική περιποιούμαι: *φροντίζω τῶν οἰκετῶν* = περιποιούμαι τους δούλους.

2. με πλάγια ερωτηματική πρόταση εξετάζω, μεριμνώ: *οὐ φροντίζω ὅ τι βούλεται έαυτὸν καλείν* = δε μεριμνώ για το πώς θέλει να ονομάζει τον εαυτό του. *οὐ φροντίζουσιν ὅπως φίλους κτήσονται* = δε μεριμνούν πώς να αποκτήσουν φίλους.

3. με τελική μετοχή ετοιμάζομαι, παίρνω τα μέτρα μου: *φροντίζεθ' ὡς μαχοῦμενοι* = ετοιμαστείτε να πολεμήσετε.

NE φροντίζω (με τη σημ. 1).

[φροντίς (φρήν) + παρ. επίθ. -ίζω].

φυγή, -ής, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φυγή (στη μάχη): *οἱ δὲ πλείστοι είς φυγὴν ὤρμων* = οι περισσότεροι ορμούσαν σε φυγή.

2. αποφυγή: *νόσων ἀμηχάνων φυγή* = η δυνατότητα αποφυγής των ακαταπολέμητων ασθeneιών.

3. εξορία: *φυγὴν κατέγνωσαν αὐτῶν* = τους καταδίκασαν σε εξορία.

NE φυγή (με τις σημ. 1, 2).

[φυγ- (έφυγ-ον) + παρ. επίθ. -ή, φεύγω].

φυλακή, -ής, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φύλαξη, φρουρηση: *φυλακὴν εἶχεν μὴ ἐκ Κορίνθου ἐκπλεῖν μηδένα* = φρουρούσε, ώστε κανείς να μην εκπλεύσει από την Κόρινθο. *έν φυλακῇ έχω τινά* = φυλάσσω κάποιον.

2. στρατιωτικός σταθμός: *φυλακὴ ἀνδρῶν*.

3. ημερήσια ή νυκτερινή βάρδια: *φυλακαὶ νυκτεριναὶ καὶ ἡμεριναί*.

NE φυλακή «τόπος τιμωρημένων».

[*φυλακ- (πβ. φυλάττω/φυλάσσω < *φυλάκ-ω) + παρ. επίθ. -ή].

φύλαξ, -ακος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φύλακας, φρουρός: *φύλακας τοῦ ἡμίσεος τείχους κατέλιπον* = άφησαν φρουρούς αρκετούς για το μισό τείχος.

NE φύλακας.

[**άγνωστης αρχής**, *φύλακ-ς < αρχαιότερο φυλακός].

φυλάττω ΡΗΜΑ

ο κοινός τύπος είναι φυλάσσω

Παρατ.	έφύλαττον
Μέλλ.	φυλάξω
Αόρ.	έφύλαξα

Παρακ.	πεφύλαχα
Μέσ. μέλλ.	φυλάξομαι
Παθ. μέλλ.	φυλαχθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐφυλαξάμην
Παθ. αόρ.	ἐφυλάχθην
Παθ. παρακ.	πεφύλαγμαι

1. φρουρώ: *ἐφύλαττον τὰ βασιλεία* = φρουρούσαν τα ανάκτορα.

2. μεταφορ. τηρώ, εφαρμόζω: *τοὺς νόμους, τὰς συνθήκας*.

3. ως μέσο φυλάττομαι **α.** αμετάβατο προφυλάγομαι: *πορεύονται φυλαττόμενοι* = προχωρούν προσέχοντας τον εαυτό τους. **β.** μεταβατικό με αιτιατική προφυλάγομαι από κάτι/κάποιον: *φυλάττομαί τι/τινα*.

παράγ. φυλακή, φύλαξ, φύλαξις.

ΝΕ φυλάω, φυλάσσω (με τη σημ. 1).

[*φυλάκ-ζω (φύλαξ, -ακ-ος) > φυλάττω / φυλάσσω].

φῦλον, -ου, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φυλή, τάξη: *ἥρωικὸν φῦλον* = η τάξη των ηρώων. *τὸ τῶν σοφιστῶν φῦλον* = η τάξη των σοφιστών.

2. φύλο: *τὸ θῆλυ φῦλον, τὸ ἄρρεν φῦλον*.

3. εθνότητα: *φύλα Πελασγῶν* = οι εθνότητες των Πελασγών.

παράγ. φυλετικός, **σύνθ.** φύλαρχος, ἀλλόφυλος, ὁμόφυλος.

ΝΕ φύλο (με τις σημ. 2, 3).

[*φῦλον, φυλή* < *φυ- (φύ-ομαι) + παρ. επίθ. -λον/-λη με αρχική σημ. «αυτός που έχει αναπτυχθεί μέσα σε μια ομάδα», πβ. *φυτόν* = αρχ. **σλαβ.** bylĭje «φυτό»].

φύρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφυρον
Μέλλ.	φύρω
Αόρ.	ἔφυρα
Παθ. αόρ.	ἐφύρθην
Παθ. αόρ. β´	ἐφύρην
Παθ. παρακ.	πέφυρμαι

αναμειγνύω: *γῆ αἶματι πεφυρμένη* = χώμα ανακατωμένο με αίμα.

παράγ. φυράω, φύραμα, φύρδην.

[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως ομόρρ. με **λατ.** *ferveō* «κοχλάζω», *fermentum* «προζύμι», *φύρ-ζω > φύρω].

φύσις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ο χαρακτήρας κάποιου, η ιδιοσυγκρασία του: *οὐ δημοτικὸς τὴν φύσιν ἐστίν* = δεν είναι δημοκρατικός στην ιδιοσυγκρασία.

2. η κανονική τάξη της φύσης, ο νόμος της φύσης: *ἄνοια παρὰ φύσιν δοκοῦσα εἶναι* = τρέλα που φαίνεται να είναι παρὰ φύσιν.

• σε δοτική ως επίρρ. φύσει εκ φύσεως: *ὁ ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῷον ἐστίν*.

3. εἶδος: *ἐκλέγονται ἐκ τοσοῦτων χρωμάτων μίαν φύσιν τὴν τῶν λευκῶν* = διαλέγουν από τα τόσα χρώματα ένα εἶδος, το εἶδος του λευκού.

παράγ. φυσικός, **σύνθ.** φυσιολόγος, φυσιολόγος.

ΝΕ φύση (με τις σημ. 1, 2).

[*φυ- (φύ-ομαι) + παρ. επίθ. -σις > φύσις «ό,τι αποτελεί τη φυσική πραγματικότητα, φύση», **φύω**].

φυτεύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐφύτευον
Μέλλ.	φυτεύσω
Αόρ.	ἐφύτευσα
Παρακ.	πεφύτευκα
Μέσ. μέλλ.	φυτεύσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐφυτευσάμην
Παθ. μέλλ.	φυτευθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐφυτεύθην

φυτεύω.

ΝΕ φυτεύω.

[**παράγ. λ.** *φυτός* (< φύ-ομαι + -τός) «καμωμένος από τη φύση» + παρ. επίθ. -εύω, **φύω**].

φύω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔφυον
Μέλλ.	φύσω
Αόρ. α´	ἔφυσα
Αόρ. β´ αμετάβατος	ἔφυον (βλ. σημ. 3, 4)
Παρακ. αμετάβατος	πέφυκα (βλ. σημ. 3, 4, 5)
Υπερσ. αμετάβατος	ἐπεφύκειν
Μέσ. και παθ. μέλλ.	φύσομαι

1. κάνω κάτι να φυτρώσει: *ὄσα ἡ γῆ φέει* = ὄσα κάνει η γη να φυτρώσουν.

2. στον ενεστ. παθ. φωνής φύομαι εἶμαι γεννημένος από τη φύση, γίνομαι: *πιστοὺς μὴ νόμιξε φύσει φύεσθαι ἀνθρώπους* = μη θεωρεῖς ὅτι οι ἄνθρωποι εκ φύσεως γίνονται πιστοί.

3. με σημ. ενεστ. πέφυκα και ἔφυον εἶμαι εκ φύσεως, έχω φυσική κλίση: *οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἰκανῶς* = οι ἄνθρωποι έχουν επαρκή φυσική κλίση προς την αλήθεια.

4. με απαρέμφατο πέφυκα και ἔφυον εἶμαι εκ φύσεως διαμορφωμένος ἔτσι, ὥστε...: *πεφύκασι δ' ἅπαντες καὶ ἰδία καὶ δημοσία ἁμαρτάνειν* = ὅλοι εἶναι ἔτσι εκ φύσεως διαμορφωμένοι, ὥστε να κάνουν λάθη και στον ιδιωτικό και στο δημόσιο τομέα.

5. ως ἀπρόσωπο πέφυκε εἶναι φυσικό, συμβαίνει κατὰ φυσικό τρόπο: *καὶ τὰς κρήνας ἐπι-*

λείπειν πέφυκεν, ἄν τις αὐτῶν ἄθροά πολλὰ λαμβάνη = και οι κρήνες είναι φυσικό να στερεούνται, αν κανείς αντλεί από αυτές διαρκώς.

‡ **παράγ.** φυτόν, φυτεύω, φύσις, φυσικός, **σύνθ.** εὐφυής, εὐφυία, μεγαλοφυής, αὐτόφυτος, διφυής.

NE φύομαι «βλαστώνω, βλασταίνω» (πβ. σημ. 1).

[*bhū- «αναπτύσσομαι», πβ. **αρχ. ινδ.** bhūmī- «γη, έδαφος», **αρχ. σλαβ.** bylīje «φυτό», **αλβ.** bimē «φυτό», **φύ-ω / φύ-ομαι**, αόρ. ἔ-φυ-ν = **λατ.** fui].

φωνή, -ής, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. γλώσσα: και φωνή μεταξὺ τῆς τε Χαλκιδέων και Δωριδος ἐκράθη = και η γλώσσα (της Ιμέρας) ήταν μείγμα μεταξύ της γλώσσας των Χαλκιδέων και της δωρικής.

2. φράση: ἐρώμεθα οὖν Πρόδικον δίκαιον γὰρ τὴν Σιμωνίδου φωνὴν τοῦτον ἐρωτᾶν = ας ρωτήσουμε τον Πρόδικο· γιατί είναι ορθό αυτόν να ρωτήσουμε για τη φράση του Σιμωνίδη.

‡ **παράγ.** φωνέω, φώνημα, φώνησις, **σύνθ.** φωνασκέω, διαφωνέω, βαρβαρόφωνος, όμόφωνος, συμφωνέω.

NE φωνή «έναρθροι ήχοι ως μέσο επικοινωνίας των ανθρώπων».

[*φω- (συγγεν. με φημί) + παρ. επίθ. -νή > φωνή, δωρ. φωνά].

φῶς, φωτός, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. φυσικό φως: οὐράνιον φῶς, αἰθέρος φῶς, ἡλίου φῶς, σελήνης φῶς.

2. τεχνητό φως (με δάδα, ξύλα κτλ.): φῶς ποιεῖν = κάνω τεχνητό φως. πρὸς φῶς πίνειν = πίνω κρασί στο φως του τζακιού.

3. το φως των ματιών: φῶς ὀμμάτων.

4. μεταφορικά φῶς και ζωή ἐστίν ὁ θεός.

‡ **παράγ.** φαιινός (φαιινότερος), Φα-έθων, φανός «φωτεινός, λαμπρός» (> αττ. ουσ. φανός, ὁ «πυρρός», μεσν. φαν-άριον), φωτεινός, φωτισμός, **σύνθ.** διαφάυσκω = διαφώσκω = διαφωτίζω, ὑποφάυσκω = ὑποφώσκω.

NE φως (με όλες τις σημ.).

[φῶς συνηρημένο από φάος < *φᾶF-, πβ. **αρχ. ινδ.** bhā-ti «φέγγει», του οποίου η βάση *bha- επανεμφανίζεται στο ομηρικό πε-φή-σεται (φάινω) «θα φανερώσει», πβ. φάντα λάμποντα < *φάμι «λάμπω»· πρόκειται για την ίδια ρίζα που υπάρχει και στο φημί, και φαί-νω].

X

X, χ, χεῖ, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το εικοστό δεύτερο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Κατά την κλασική περίοδο (5ος-4ος αι. π.Χ.) προφερόταν ως [k] με δασύτητα, δηλ. ως [ḳ], κατά την προφορά του οποίου εκβαλλόταν από το στόμα ελαφρό ρεύμα αέρα, όπως περίπου προφέρεται το c στο αγγλικό cat.

• ως αριθμητικό σύμβολο: χ´ = 600, αλλά .χ = 600.000.

χαίρω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔχαιρον
Μέλλ.	χαίρησω
Αόρ.	ἐχαίρησα
Παρακ.	κεχάρηκα
Μέσ. μέλλ. με τη σημ. του ενεργ.	χαρήσομαι «θα χαρώ»
Παθ. αόρ. β´ με τη σημ. του ενεργ.	ἐχάρην «χάρηκα»
Παθ. παρακ. με τη σημ. του ενεργ.	κεχάρημαι «έχω χαρεί»

1. χαίρομαι: ἐπὶ φαύλοις χαίρει = χαίρεται με ασήμαντα πράγματα.

2. συχνά στην προστακτική β´ προσ. χαῖρε/χαίρετε **α.** κατά τη συνάντηση φίλων χαίρε/χαίρετε, γεια σου/γεια σας: χαῖρ´ ὡς μέγιστα, χαίρε = γεια σου και χαρά σου! **β.** κατά τον αποχωρισμό τους αφήνω γεια: και χαίρε πολλ' ὄδελφέ = αφήνω γεια, αδελφέ μου.

3. στην προστακτική γ´ προσ. χαιρέτω / χαιρόντων ας πάει στο καλό / ας πάνε στο καλό: εἴτ' ἐγένετο ἄνθρωπος εἴτ' ἐστὶ δαίμων, χαιρέτω = είτε άνθρωπος ήταν είτε είναι θεός, ας πάει στο καλό (έννοια που μας έπιασε!).

4. στην αρχή επιστολών χρησιμοποιείται το απαρέμφατο Κύρος Κναξάρη χαίρειν (ενν. εὔχεται, λέγει) = Κναξάρη, εγώ ο Κύρος σε χαιρετώ!

5. εἶω τινα/τι χαίρειν (ή παρόμοιες εκφράσεις) δεν ασχολούμαι με κάποιον/κάτι: ἔα αὐτὸν χαίρειν = μην ασχολείσαι μαζί του.

6. η μετοχή χαίρων σε συνδυασμό με ρήμα με το αζημίωτο (σε αρνητικές προτάσεις): τοῦτον οὐδεις χαίρων ἀδικήσει = αυτόν κανένας δε θα τον αδικήσει με το αζημίωτο (αντίθετα, θα υποστεί τη δέουσα τιμωρία).

‡ **παράγ.** χάρις, χαρά, χάσμα (τό), χαρμονή, Χάρων, χαιρετίζω, χαιρετισμός, **σύνθ.** περιχαρής, χαιρέκακος.

NE χαίρομαι & χαίρω (λόγ.) με τη σημ. 1.

[*χάρ-ʝω > χαίρω, *gher- «χαίρομαι», πβ. **αρχ. ινδ.** háryati «αγαπώ, χαίρομαι», **γερμ.** begehren «επιθυμώ», **γοτθ.** gairnei «ευχή, επιθυμία»].

χάλασις, -εως, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κυριολεκτικά και μεταφορικά χαλάρωση: ψέγεται ἐπὶ τῇ χαλάσει αὐτοῦ = κατηγορεῖται για τη χαλάρωση αυτού του στοιχείου. = άνεσις «χαλάρωση». ≠ ἐπίτασις «τέντωμα».
[*χαλα- (< χαλάω) + παρ. επίθ. -σις].

χαλάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐχάλων
Μέλλ.	χαλάσω
Αόρ.	ἐχάλασα
Μέσ. αόρ.	ἐχαλασάμην
Παθ. αόρ.	ἐχαλάσθην

χαλαρώνω: χαλῶ τόξα = χαλαρώνω τα τόξα. χαλῶ τὰ νεῦρα = χαλαρώνω τους τένοντές μου. = ἀνίημι «χαλαρώνω». ≠ συντείνω «τεντώνω».

☛ **παράγ.** χάλασις, χαλασμός, χαλαρός, χαλαρότης, χαλαρόδομαι.

ΝΕ χαλάω «δίνω τέλος, καταστρέφω κτλ.».

[αβέβ. ετυμ., *χαλά-ω].

χαλεπαίνω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐχαλέπαινον
Μέλλ.	χαλεπανῶ
Αόρ.	ἐχαλέπηνα
Παθ. αόρ.	ἐχαλεπάνθην

εἶμαι βίαιος ἀπέναντι σε κάποιον, οργίζομαι πάρα πολύ: πρὸς τὴν μητέρα χαλεπαίνει = εἶναι βίαιος ἀπέναντι στη μητέρα του.

[**παράγ.** λ. *χαλεπ- (χαλεπ-ός) + παρ. επίθ. -αῖνω (< *-ανῶ) > χαλεπαίνω].

χαλεπός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	χαλεπώτερος
Υπερθετικός	χαλεπώτατος

1. δύσκολος: χαλεπὰ τὰ καλά = δύσκολα εἶναι τα ὀμορφα πράγματα. ≠ ῥάδιος «εύκολος».

2. επικίνδυνος: χαλεποὶ λιμένες. χαλεπὴ θάλαττα.

3. για πρόσωπα δύσκολος, σκληρός, ἀγριος: χαλεπὸς τε καὶ ἄγριος = εἶναι δύσκολος και ἀγριος.

ΝΕ χαλεπός (λόγ., με τη σημ. 1 σε φρ. ὅπως χαλεποὶ καιροί).

[μεμονωμένο επίθετο χωρίς αρχαία ετυμολογική παράδοση] εἶναι ἐξεζητημένη η ερμηνεία ἀπὸ χαλός + προελληνικό επίθ. *-πο-ς].

χαλεπῶς ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. δύσκολα: τῶν πραγμάτων τούτων τὴν ἀκριβειαν χαλεπῶς ἔγνω = δύσκολα κατάλαβα τὴν ἀκριβή ἀλήθεια για τα πράγματα αυτά. 2. για πρόσωπα με οργή, με σκληρότητα: χαλεπῶς τινα τιμωροῦμαι = τιμωρῶ κάποιον με σκληρότητα.

• χαλεπῶς ἔχω εἶμαι οργισμένος: πρὸς τοὺς λόγους χαλεπῶς ἔχει = εἶναι εχθρικός προς τη ρητορική.

[**παράγ.** λ. χαλεπ-ός + παρ. επίθ. -ῶς].

χαλκεύς, -έως, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

αὐτός που κατεργάζεται το χαλκό, χαλκουργός.

[**παράγ.** λ. χαλκ-ός + παρ. επίθ. -εύς].

χαλκοῦς, -ή, -οῦν ΕΠΙΘΕΤΟ

ο ασυναίρετος τύπος εἶναι χάλκεος, -έα, -εον χάλκινος.

ΝΕ χάλκινος.

[χαλκ-ός + παρ. επίθ. -εος > χαλκοῦς η συναίρεση στα αττικά ἐγινε στις πλάγιες πτώσεις, χαλκέου -οῦ, χαλκῆω -ῶ κτλ., δάνεια λ., πβ. **σουμερ.** kalga «χαλκός»].

χαμαὶ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

χάμω, στο δάπεδο, στο ἔδαφος: ποιῶ νεοττιὰν χαμαί = (για πουλιά) κάνω τη φωλιά μου στο ἔδαφος.

ΝΕ χάμω.

[αρχικά τοπική πτώση ενός ουσ. *χαμαὶ «ἔδαφος», πβ. **λατ.** humi «χαμηλά», που εἶναι τοπική πτώση του ουσ. humus «γη, ἔδαφος», για το ληκτικό -αι πβ. **αρχ. πρωσ.** semmai «στο ἔδαφος» και τὴν πρόθεση παραί = παρᾶ].

χαρίζεις, χαρίζεσσα, χαρίζεν ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	χαριέστερος
Υπερθετικός	χαριέστατος

χαριτωμένος, ὀμορφος: ὡς χαρίζεν ἄνθρωπος (= ὁ ἄνθρωπος), ὅταν ἄνθρωπος ἦ = πόσο χαριτωμένη ὑπαρξὴ εἶναι ο ἄνθρωπος, ὅταν εἶναι πραγματικά ἄνθρωπος.

[χάρις, *χαρίFεντ-ς > χαρίζεις, *χαρίFεντ-ja > χαρίζεσσα, *χαρίFεντ > χαρίζεν].

χαρίζομαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐχαριζόμην
Μέλλ.	χαρισθῶμαι
Αόρ.	ἐχαρισάμην
Παρακ. με ενεργ. σημ.	κεχάρισμαι «ἔχω κάνει το χατίρι»

κάνω το χατίρι κάποιου, κάνω χάρη σε κάποιον: ἐγὼ τῷ Καλλίᾳ χαρίζομενος παρέμεινα = ἐγὼ ἔμεινα κάνοντας το χατίρι του Καλλία.

ΝΕ χαρίζομαι.

[**παράγ.** λ. χάρις + παρ. επίθ. -ίζομαι, ☞ **χάρεις**].

χάρις, χάριτος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ευνοϊκή διάθεση προς κάποιον: τῶν Μεσσηνίων χάριτι ἐπέισθη = πείστηκε ἀπὸ ευνοϊκή διάθεση προς τους Μεσσηνίους.

2. ευγνωμοσύνη: πολλὴν Μενελάω χάριν ἀπέδωκεν ὑπὲρ τῶν πόνων οὓς δι' ἐκείνην ὑπέμεινε = ἔδειξε μεγάλη ευγνωμοσύνη στο Μενελάο για τους κόπους που ὑπέμεινε ἐξαιτίας της. χάριν οἶδά τι = δείχνω ευγνωμοσύνη σε κάποιον.

3. χατίρι.

NE χάρη (με τις σημ. 1, 2, 3).

[*χάρ- (χαίρω < *χάρ-ζω) + παρ. επίθ. -ις ή παλιό θέμα σε -ι, χαρι- (: χαίρω) + -ς].

χάσκω PHMA

Παρατ.	ἔχασκον
Μέλλ.	χανοῦμαι
Αόρ. β΄	ἔχανον
Παρακ.	κέχηνα
Υπερσ.	ἐκεχήνειν

1. ανοίγω το στόμα: λύκος ἔχανεν = ο λύκος άνοιξε το στόμα.

2. χαζεύω, βλέπω κάτι έκπληκτος με ανοιχτό το στόμα: πρὸς ταῦτα ἦν κεχηνώς = έμεινε κατάπληκτος για αυτά (που άκουσε).

☞ **παράγ.** χάσμα, χασμάομαι, χασμωδία, **σύνθ.** άχανής.

NE χάσκω (με τις σημ. 1, 2).

[χά-σκω (πβ. φά-σκω < φαμί, φημί), που είναι αρχαιότερος τύπος του χαίνω (< *χάνηω), *g^hnο-, **αρχ. ισλανδ.** gan «κραυγή»].

χειμάζω PHMA

αμετάβ. περνῶ το χειμῶνα μου, διαχειμάζω.

☞ **παράγ.** χειμάδιον «κατάλυμα για το χειμῶνα», **σύνθ.** διαχειμάζω, παραχειμάζω.

NE σύνθ. διαχειμάζω.

[χειμα, τὸ «κρύο, χειμῶνας, θύελλα» + παρ. επίθ. -άζω > χειμάζω, *gheim- (+ -en/-on): **αρχ. ινδ.** heman «κατά το χειμῶνα», που αντιστοιχεί στο χειμερινός, **λατ.** hibernus].

χειμών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. χειμῶνας: χειμῶνος ὥρα = στην εποχή του χειμῶνα. ≠ θέρος.

2. καταιγίδα: μέγας χειμῶν επέπεσε = ενέσκηψε μεγάλη καταιγίδα.

NE χειμῶνας (με τη σημ. 1).

[χειμα, τὸ «χειμῶνας, κρύο» + παρ. επίθ. -ών > χειμών, *gheim-, ☞ **χειμάζω**].

χείρ, χειρός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χείρ: γέροντα χειρὸς ἀνίστημι = σηκώνω το γέροντα πιάνοντάς τον από το χέρι. ἐπὶ δεξιὰ χειρός = στα δεξιά του χειριού. ἐπ' ἀριστερὰ χειρός = στα αριστερά του χειριού.

☞ **παράγ.** χειρόω, **σύνθ.** χειρῶναξ, χειροτεχνία, χειροτονία, χειρουργός, αὐτόχειρ, ἐπίχειρα (τά), ἐπιχειρέω, ἐγχειρέω, ἐγχειρίδιον.

NE χέρι.

[*χερσ- (πβ. αιολ. χέρρας αιτιατ. πληθ., δωρ. χήρ, αιτιατ. χήρα), από όπου ονομ. χείρ, πληθ. χείρες, *gher-s ή προτιμότερο *ghesr-].

χειροτονέω -ῶ PHMA

1. εκλέγω κάποιον σηκώνοντας το χέρι μου: ἐχειροτονεῖτε στρατηγούς = εκλέγατε στρατηγούς. ἐπὶ τοῦτο ἐχειροτονήθησαν, ἵνα... = εξελέγησαν για τούτο, για να... ≠ κληρώω «α-

ναδεικνύω κάποιον σε ένα αξίωμα με τη μέθοδο της κλήρωσης».

2. ψηφίζω κάποιον πράγμα: χειροτονῶ ὃ τι ἂν ἐμοὶ δοκῆ συμφέρειν τῇ πόλει = ψηφίζω οτιδήποτε μου φαίνεται ότι συμφέρει την πόλη.

NE χειροτονῶ «απονέμω εκκλησιαστικό αξίωμα».

[επίθετο χειροτόνος «που σηκώνει το χέρι» (χείρ + τείνω) + παρ. επίθ. -έω].

χέρνιψ, χέρνιβος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το εξαγιασμένο νερό που χρησιμοποιούσαν για να πλένουν τα χέρια τους πριν από θυσίες: τὸ κανοῦν αἵρεσθε καὶ τὴν χέρνιβα = φέρτε το καλάθι και το εξαγιασμένο νερό.

[**σύνθ. λ.** *χερ- (< χερρ-, ☞ **χείρ**) + νίζω «νίβω, πλένω» (< *nig^w-, για την εξέλιξη του υπερωικοχειλικού *g^w πβ. νίζω «πλύνω» αλλά ἄ-νιπ-τος «άπλυτος»].

χέω PHMA

Παρατ.	ἔχεον
Μέλλ.	χέω
Αόρ.	ἔχεα
Παρακ.	κέχυκα
Μέσ. αόρ.	ἐχεάμην
Παθ. μέλλ.	χυθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐχύθην
Παθ. παρακ.	κέχυμαι
Παθ. υπερσ.	ἐκεχύμην

μεταβατικό χύνω: δάκρυα χέω = χύνω δάκρυα.

☞ **παράγ.** χοή, χοῦς (< χόος) «σωρός χώματος», χοάνη, χυτός, χύτρα (ή), χύδην, χυδαίος, **σύνθ.** οἶνοχόη «κανάτι κρασιού», ὕδροχόος.

NE χύνω.

[χέω < *χέFω, *χευ-: *ghew-, πβ. **γερμ.** giessen «χύνω», **λατ.** fundo «χέω, χύνω» < *gheu-d-].

χθόνιος, -ία, -ιον ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που βρίσκεται στη γη ή κάτω από τη γη: χθόνιος θεός = θεός του Κάτω Κόσμου. ≠ οὐράνιος.

NE χθόνιος (και στο σύνθ. καταχθόνιος κτλ.).

[**παράγ. λ.** χθών + παρ. επίθ. -ιος].

χθών, χθονός, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

λέξη ποιητική γη.

☞ **παράγ.** χθόν-ιος, χθαμ-άλος, χαμ-ηλός, **σύνθ.** καταχθόνιος, ὑποχθόνιος, αὐτόχθων.

[*χθῶμι (πβ. χθαμ-άλος «ίσος με το έδαφος, χαμηλός»), **λατ.** humus].

χίμαιρα, χιμαίρας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κατσίκα: χιμαίρας καταθύω τῇ θεῷ = θυσιάζω κατσίκες στη θεά.

NE χίμαιρα «μυθικό όν με μορφή κατσίκας».

[χίμαιρα < *χίμα-ρια < χείμα, τό + παρ. επίθ. -ρια, ☞ **χειμών** και πβ. χίμαροι αἴγες χειμέριαι και χίμαιρα ἡ ἐν χειμῶνι τεχθεῖσα, οἶον

ένα χειμώνα έχουσα το χίμαρος, ὁ «κατσικάκι» πρέπει να είναι νεότερος σχηματισμός].

χιτών, -ῶνος, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χιτώνας (το κυριότερο ρούχο των αρχαίων Ελλήνων, το οποίο φορούσαν κατάσαρκα. Πάνω από το χιτώνα φορούσαν, αν ήταν κρύο, το ἱμάτιον).

παράγ. χιτώνιον, χιτωνίσκος, **σύνθ.** ἀχιτών, φαιοχιτών.

NE χιτώνας.

[**σημιτικό** δάνειο χιτών και κιθών (με αντιμετάθεση δασύτητας) < *χιτ- + παρ. επίθ. -ῶν, πβ. **φοινικικό** kīn «ρούχο από λινάρι»].

χιών, -όνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

χιόνι.

παράγ. χιονίζω, χιονώδης, **σύνθ.** χιονοβόλος, χιονόβλητος «σκεπασμένος με χιόνι».

NE χιόνι.

[χιών < *χιώμ, **λατ.** hiems «χειμώνας», **αρμ.** jīwn «χιόνι», *gh(i)yem-/* gh(i)yom-, ομόρροτου ☞ **χειμών**].

χλαίνα, χλαίνης, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

πανωφόρι που φορούσαν πάνω από το χιτώνα το χειμώνα.

NE χλαίνη.

[*χλάμ-jǎ > *χλάν-jǎ > χλαίνα, *χλαμ- (από ὅπου χλαμ-ύς), **άγνωστης αρχής**].

χλαμύς, -ύδος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

κοντός μανδύας που φορούσαν κυρίως οι ιππείς.

NE χλαμύδα.

[*χλαμ- + παρ. επίθ. -ύς, βλ **χλαίνα**].

χλευάζω PHMA

εμπαιζώ: διασύρω τινὰ χλευάζων = διασύρω κάποιον εμπαιζοντάς τον.

παράγ. χλευασμός, χλευαστής, χλευαστικός.

NE χλευάζω (λόγ.).

[**παράγ. λ.** χλεύη «κοροϊδία» + παρ. επίθ. -άζω > χλευάζω, **IE** αρχής].

χορηγέω -ῶ PHMA

1. είμαι ο κορυφαίος μιας ομάδας χορευτών.

2. αναλαμβάνω τα έξοδα για την εκπαίδευση και τον εξοπλισμό μιας ομάδας χορευτών που θα συμμετάσχει σε δημόσια γιορτή, είμαι χορηγός (☞ **χορηγός**): χορηγεί παισὶ Διονύσια = είναι χορηγός σε χορό αγοριών στα Διονύσια.

3. χορηγώ.

NE χορηγώ (με τη σημ. 3).

[**παράγ. λ.** χορηγός + παρ. επίθ. -έω].

χορηγία, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

οι υπηρεσίες του χορηγού (☞ **χορηγός**) στην Αθήνα: αἱ χορηγίαι εὐδαιμονίας ἱκανὸν σημειὸν εἰσι = οι χορηγίες (που

ανέλαβε) είναι επαρκής απόδειξη του πλούτου του.

NE χορηγία «οικονομική στήριξη για κοινωφελείς σκοπούς».

[**παράγ. λ.** χορηγός + παρ. επίθ. -ία].

χορηγικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που ανήκει σε χορηγό: χορηγικοί τρόποι (τους αφιέρωνε σε κάποιο θεό ο ☞ **χορηγός**, εάν η ομάδα των χορευτών που χρηματοδοτήσε νικούσε στο διαγωνισμό).

[**παράγ. λ.** χορηγός + παρ. επίθ. -ικός].

χορηγός, -οῦ, ὁ, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. ο αρχηγός, ο κορυφαίος, σε μια ομάδα χορευτών.

2. στην Αθήνα και αλλού ο πολίτης που κάλυπτε τις δαπάνες που απαιτούνταν για την εκπαίδευση και τον εξοπλισμό μιας ομάδας χορευτών που θα συμμετείχε σε δημόσια γιορτή: καταστάς χορηγός τραγωδοῖς ἀνήλωσα τριάκοντα μνᾶς = αφού ορίστηκα χορηγός σε παράσταση τραγωδίας, δαπάνησα τριάντα μνες.

3. γενικά άτομο που αναλαμβάνει τα έξοδα για οποιαδήποτε δημόσια εκδήλωση.

παράγ. χορηγέω, χορηγία, χορήγημα, χορήγησις.

NE χορηγός (με τη σημ. 3).

[**σύνθ. λ.** χορηγός «ο αρχηγός του χορού», δωρ. χοράγος < χορός + ἡγέομαι/δωρ. *ἀγέομαι, πβ. **λοχάγος**].

χορικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

ο σχετιζόμενος με το χορό, την ομάδα χορευτών.

• τὸ χορικὸν ως ουσιαστικὸ το μέρος εκείνο του δράματος που ανήκει στην ομάδα των χορευτών (ὄχι στους ηθοποιούς).

[**παράγ. λ.** χορός + παρ. επίθ. -ικός].

χορός, -οῦ, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. χορός (ως μορφή ψυχαγωγίας ή δημόσιας θρησκευτικής εκδήλωσης).

2. ομάδα χορευτών.

παράγ. χορικός, χορευτής, χορευτικός, **σύνθ.** φιλόχορος, Στησίχορος, χορίαμβος. **NE** χορός (και με τις δύο σημ.).

[**άγνωστης αρχής**, ατεκμηρίωτη η συσχέτιση με τα χῶρος (ὁ) και χόρτος (ὁ), ίσως *gher- «πιάνομαι από το χέρι»].

χῶω PHMA

Παρατ.	ἔχουν
Μέλλ.	χῶσω
Αόρ.	ἔχωσα
Παρακ.	κέχωκα
Παθ. μέλλ.	χωσθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἐχῶσάμην
Παθ. αόρ.	ἐχῶσθην

Παθ. παρακ.	κέχωσμαι
--------------------	----------

1. για χώμα στοιβάζω, συσσωρεύω: *χῶμα ἔχουν πρὸς τὴν πόλιν* = στοιβαζαν σωρό χώματος προς τα τείχη της πόλης.

2. παθητικό σκεπάζομαι με χώμα ή με άλλο υλικό: *πορθμὸς χωσθεὶς* = πορθμός που σκεπάστηκε με χώμα (☞ **χῶμα**).

[*χό- (< χό-ος/χοῦς < χέω) + παρ. επίθ. -ω > χόω, ☞ **χέω**].

χράομαι -ῶμαι PHMA ☞ **χράω**.

χράω PHMA

Μέλλ.	χρήσω
Αόρ.	ἔχρησα
Μέσ. παρατ.	ἐχρώμην
Μέσ. μέλλ.	χρήσομαι
Παθ. αόρ. με τη σημ. 2	ἐχρήσθην
Μέσ. αόρ.	ἐχρησάμην
Μέσ. παρακ.	κέχρημαι
Παθ. παρακ. με τη σημ. 2	κέχρησμαι
Μέσ. υπερσ.	ἐκεχρήμην

1. στην ενεργητική φωνή, για τους θεούς και τους χρησμούς τους καθοδηγώ με χρησμό, χρησιμοδοτώ: *λέγεται Ἀλκμέωνι τὸν Ἀπόλλω ταύτην τὴν γῆν χρῆσαι οἰκεῖν* = λέγεται ότι ο Απόλλωνας χρησιμοδότησε στον Αλκμέωνα να κατοικήσει σε αυτό το μέρος.

2. στη μέση φωνή, για ανθρώπους χρῶμαι συμβουλευομαι (θεό ή μαντείο): *οἱ θύοντες και οἱ χρώμενοι τῷ θεῷ* = όσοι προσφέρουν θυσίες και όσοι συμβουλευονται το θεό.

3. στη μέση φωνή χρῶμαι

α. με δοτική χρησιμοποιοῦ: *χρῶμαι ἀργυρίῳ* = χρησιμοποιοῦ χρήματα.

β. για εξωτερικά γεγονότα υφίσταμαι, υπόκειμαι σε: *ἐτύχωμεν χεϊμῶνι τινι χρησάμενοι* = συνέβη να υποστούμε καταιγίδα.

[**χράω** (γ' εν. *χρή* και *χρά*, απαρέμφ. *χράν*), προβληματική η συσχέτιση με *χρή* «είναι ανάγκη» και *gher- (> **λατ.** hortor)].

χρεία, -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

έλλειψη, ανάγκη: *ἴππων χρεία οὐκ ἔστι* = δεν υπάρχει ανάγκη για άλογα.

☞ **παράγ.** χρεϊώδης «αναγκαίος», ἀχρεῖος (και ἄχρειος) «μη ωφέλιμος», ἀχρεϊώω.

NE χρεία (με την ίδια σημ.).

[*χρεία*, ιων. *χρείη*, *χρα- (*χρά-ομαι*), *χρη- (*κέ-χρη-μαι*), ☞ **χράομαι**].

χρεῶν ή χρεῶν ἔστι

απρόσωπη έκφραση που ακολουθείται από απαρέμφατο είναι αναγκαίο: *οὐ χρεῶν ἔστι ἐπαγγεῖλαι τοῦτο εἰς τὴν Λακεδαίμονα* = δεν είναι αναγκαίο να το αναγγείλουν αυτό στη Σπάρτη.

[*χρή ὄν* > *χρεῶν* ή ενδεχομένως *χρεῶ*, ή/τό + -ν κατά το *δέο-ν*].

χρή PHMA

Παρατ.	χρήν & ἐχρήν
Μέλλ.	χρήσται, χρήσται

είναι αναγκαίο, πρέπει: *χρή ἐλαύνειν τινὰς ἡμῶν ἐπ' αὐτούς* = πρέπει κάποιιοι από εμάς να επιτεθούν σε αυτούς. = δεῖ.

☞ **παράγ.** χρεῖα (ή) **σύνθ.** ἀξιόχρεως, ὑπόχρεως (και ὑπόχρεος), χρεωκοπέω, χρεωφειλέτης. [*χρή* «(είναι) ανάγκη» (αρχικά ουδ. ουσ.), που συνδυάζεται με το *εἰμί* για να σχηματίσει ένα είδος κλίσης, π.χ. *χρή ἦν* > *χρήν*, *ἐχρήν*, *χρή ἔσται* > *χρήσται*, *χρή εἶναι* > *χρήναι*, *χρή ὄν* > *χρεῶν*, ιων. *χρεόν* το *χρή* θεωρεῖται η βάση για το *χρήσθαι*, ☞ **χράω**].

χρήμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ό,τι κανείς χρειάζεται ή χρησιμοποιοεῖ.

1. στον πληθ. χρήματα **α.** αγαθά, περιουσία: *τοῖς σκεύεσι και τοῖς χρήμασι ἀποθήκη* = αποθήκη για τα σκεύη και τα αγαθά τους. **β.** χρήματα, λεφτά: *ζημιούμαι χρήμασιν* = μου επιβάλλεται χρηματικό πρόστιμο.

2. πράγμα, υπόθεση, κατάσταση: *πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος* = μέτρο όλων των πραγμάτων είναι ο άνθρωπος.

☞ **παράγ.** χρηματίζω, χρηματισμός «ευεργεσία», χρηματιστής «έμπορος», χρηματιστήριο «χώρος αγοραπωλησιών», **σύνθ.** παραχρήμα «αμέσως», ἀχρήματος, φιλοχρήματος.

NE χρήμα (με τη σημ. 1β).

[*χρή* + παρ. επίθ. -μα > *χρήμα* (αρχικά «τα αγαθά, ο πλούτος», κατόπιν «το νόμισμα», οπότε αντιτέθηκε προς το *κτῆμα* «κτηματική περιουσία»)].

χρηματίζω PHMA

Παρατ.	ἐχρημάτιζον
Μέλλ.	χρηματιῶ
Παρακ.	κεχρημάτικα
Μέσ. μέλλ.	χρηματιοῦμαι
Μέσ. παρακ.	κεχρημάτισμαι

1. διαπραγματεύομαι (ιδιαίτερα χρηματικές υποθέσεις).

2. συνήθως στη μέση φωνή χρηματίζομαι διαπραγματεύομαι ή διεξάγω εμπορικές συναλλαγές με στόχο το κέρδος, κερδίζω χρήματα: οἶονται *χρηματιεῖσθαι μάλλον ἢ μαχεῖσθαι* = φαντάζονται ότι θα κερδίσουν χρήματα μάλλον παρά ότι θα πολεμήσουν.

☞ **παράγ.** χρηματισμός, χρηματιστής.

NE χρηματίζω «υπηρετώ σε μια θέση» & χρηματίζομαι «επιδιώκω το χρήμα, δωροδοκούμαι».

[**παράγ.** **λ.** *χρήμα*, -ατος + παρ. επίθ. -ίζω > *χρηματίζω*, ☞ **χρήμα**].

χρηστός,-ή, -ὄν ΕΠΙΘΕΤΟ

χρήσιμος, καλός για κάτι: *χρηστόν/πονηρόν περὶ τὸ σῶμα* = χρήσιμο/κακό για το σώμα.

‡ **παράγ.** χρηστικός, **σύνθ.** ἄχρηστος, δύσ-χρηστος, καταχρηστικός.

NE χρηστός «αγαθός».

[*χρή-* (< *χράομαι* «μεταχειρίζομαι») + *παρ.* επίθ. -*σ-τός* > *χρηστός*, καθώς οι λέξεις *χρηστήρ*, *χρήστης* συνδέονται ετυμολογικά με το *χρη-σμός*, που εδώ αναλύθηκε ως *χρησ-μός*].

χρῖω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔχριον
Μέλλ.	χρίσω
Αόρ.	ἔχρισα
Παρακ.	κέχρικα
Μέσ. μέλλ.	χρίσομαι
Παθ. μέλλ.	χρισθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐχρίσθην
Παθ. παρακ.	κέχρι(σ)μαι
Παθ. υπερασ.	ἐκεχρίσθην

αλείφω, χρίω.

NE χρίω.

[**χρισ-* (πβ. *χρίσ-μα*) + *παρ.* επίθ. -*ιω*, **IE** αρχής].

χρόνος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. χρονικό διάστημα.

2. καθυστέρηση: *οὐκ ἀνέμενον τὸν κήρυκα οὐδ' ἐνεποίησαν χρόνον οὐδένα* = δεν περιέμεναν τον κήρυκα ούτε σημείωσαν καμιά καθυστέρηση.

3. επιρρηματικές και άλλες χρήσεις: *πολὺν χρόνον. ὀλίγον χρόνον. οὐκ ὀλίγον χρόνον. τοῦτον τὸν χρόνον. οὐ πολὺς χρόνος ἐξ οὗ* = δεν πέρασε πολύς χρόνος από τότε που.

NE χρόνος (με τη σημ. 1). Για τη σημ. «έτος» οι αρχαίοι χρησιμοποιούσαν τα *ἔτος*, *ἐνιαυτός*.

[**ἀγν. ετυμ.**, καθώς η σύνδεση του χρόνος με το *κείρω* «κόβω» ως «τμήμα χρονικής διάρκειας» ή το *γέρων* είναι ατεκμηρωτή].

χρυσός, -ή, -ὄν ΕΠΙΘΕΤΟ

καμωμένος από χρυσό, χρυσός: *χρυσᾶ τάλανα. χρυσή Ἀφροδίτη* = χρυσό άγαλμα της Αφροδίτης.

NE χρυσός.

[*χρύσειος* > *χρυσούς*, *χρυσή* > *χρυσή*, *χρύσειον* > *χρυσούν* (η συναίρεση έγινε με το κατέβασμα του τόνου στις πλάγιες πτώσεις, π.χ. *χρυσέου* > *χρυσού*), **σημιτ.** δάνειο, πβ. **ακκαδ.** *hurāsu* «χρυσός», **εβρ.** *hārus*, **φοινικικό** *hrs*, ενώ οι λοιπές **IE** γλώσσες είχαν άλλη λ. για τον χρυσό, π.χ. **λατ.** *aurum*].

χρῶμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. δέρμα (ιδιαίτερα του ανθρώπου).

2. χρώμα του δέρματος: *χρῶμα μέλας* = μαύρος ως προς το χρώμα του δέρματος.

3. γενικά χρώμα.

NE χρώμα (με τη σημ. 3).

[**χρω-* (< *χρῶ-σις* «χρωματισμός» < *χρώς*, *χρωτός*, ὁ «το δέρμα του ανθρώπου») + *παρ.* επίθ. -*μα* > *χρῶμα*, ☞ **χρώς**].

χρός, χρωτός, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το δέρμα του ανθρώπου.

• ἐν *χρῶ* πολύ κοντά στο δέρμα: ἐν *χρῶ* κεκαρμένος = κουρεμένος σύρριζα.

‡ **παράγ.** χροιά, χρῶμα, χρώννυμι «χρωματίζω» (**χρώσ-νυ-μι*), χρώμα, **σύνθ.** μελανόχρους, συγχρωτίζομαι.

[*χρός*, γεν. *χροός* και *χρωτός*, αρχικά **χροF-σός* > (συναίρεση) **χροFός* > (συναίρεση) *χρός*, συγγεν. με *χραύω/-ομαι* «εφάπτομαι»].

χυδαίος, -ος, -ον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	χυδαϊότερος
Υπερθετικός	χυδαϊότατος

1. συνηθισμένος, συνήθης, κοινός: *χυδαῖοι φοίνικες*.

2. για πρόσωπα της μάζας, του ὄχλου: *χυδαῖος ὄχλος* = ο κοινός ὄχλος, η μάζα.

NE χυδαῖος (με τη σημ. 2).

[επίρρ. *χύδ-ην* «χύμα, σε σκόρπια κατάσταση» (< *χέω*, *χεῦ-μα*) + *παρ.* επίθ. -*αῖος*].

χωλός, -ή, -ὄν ΕΠΙΘΕΤΟ

κουτσός.

‡ **παράγ.** χωλότης, χωλαίνω, **σύνθ.** χωλόπους, χωλίαμβος.

NE χωλός.

[**χω-* «χωλαίνω, κουτσαίνω» + *παρ.* επίθ. -*λός*, που συνηθώς συνοδεύει επίθετα που δηλώνουν αναπηρία (*στρεβλός*, *σιφλός*, *τραυλός*, *τυφλός* κτλ.), ανετυμολόγητο· η συσχέτιση με *χαλάω* είναι εξεζητημένη].

χῶμα, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

σωρός χώματος (που στοιβαζαν οι εχθροί δίπλα στα τείχη μιας πόλης, για να μπορέσουν να ανέβουν σε αυτά και να την καταλάβουν): *χῶμα ἔχουν πρὸς τὴν πόλιν* = στοιβαζαν σωρό χώματος κοντά στα τείχη της πόλης.

‡ **παράγ.** χωματισμός, χωματικός, **σύνθ.** ἀνάχωμα, περίχωμα.

NE χῶμα. Το σημερινό *χῶμα* οι αρχαίοι το δήλωναν με τη λέξη *γῆ*.

[**χω-* (πβ. *χῶσαι*, αόρ. του *χώννυμι* και *χωννύω* «συσσωρεύω») + *παρ.* επίθ. -*μα* > *χῶμα*, ☞ **χέω**].

χώρα, -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. χώρα.

2. χώρας: *τοῦτο χώρας μεγάλης δέεται* = αυτό χρειάζεται μεγάλο χώρο.

3. η κοινωνική θέση κάποιου: *ἐν ἀνδραπόδων χάρα ἐσόμεθα* = θα έχουμε το status των δούλων.

παράγ. χωρίον, χωρικός, χωρέω, χωρίζω, χωρίς, **σύνθ.** καταχωρίζω «βάζω στον τόπο», πλησιόχωρος, στενόχωρος, εὐρύχωρος, ἐγχώριος.

NE χώρα (με τη σημ. 1).

[ίσως *χώρ-α*, που θα μπορούσε να συσχετίζεται με το *χορός*, ὁ «οριοθετημένο έδαφος για χορό»].

χωρέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἐχώρουν
Μέλλ.	χωρήσομαι & (σε κάποια σύνθετα) -χωρήσω
Αόρ.	ἐχώρησα
Παρακ.	κεχώρηκα
Παθ. μέλλ.	χωρηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐχωρήθην
Παθ. παρακ.	κεχώρημαι

1. προχωρώ, πηγαίνω, έρχομαι.

2. χωράω: *οὐκ ἐχώρησεν αὐτοὺς ἡ πόλις*.

NE χωρώ (με τη σημ. 2).

[**χωρ-* (πβ. *χώρα*) + παρ. επίθ. *-έω* > *χωρ-έω*, ίσως συγγεν. με *χορός*, ὁ που δηλώνει «περιορισμένο χώρο»].

χωρίς ΕΠΙΡΡΗΜΑ / ΠΡΟΘΕΣΗ

1. ως επίρρημα χωριστά, *χώρια*: *ἔθεντο χίλια τάλαντα χωρίς* = έβαλαν *χώρια* χίλια τάλαντα.

2. ως πρόθεση με γενική **α.** *χωρίς*. **β.** *χωριστά* από κάτι, μακριά από κάτι: *αὐτὴ καθ' αὐτήν ἡ ψυχὴ ἔσται χωρὶς τοῦ σώματος* = η ψυχή θα είναι μόνη της χωριστά από το σώμα.

NE χωρίς (με τη σημ. 2α).

[επίρρ. και πρόθεση *χωρίς*, δωρ. *χώρι* < *χώρ-α* στη σημ. «σε ξεχωριστό χώρο, εκτός, άνευ», **χωρά**].

Ψ

Ψ, ψ, ψεί, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το εικοστό τρίτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου.

• ως σύμβολο αριθμού *ψ'* = 700, αλλά *,ψ* = 700.000.

ψάλλω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔψαλλον
Μέλλ.	ψαλῶ
Αόρ.	ἔψηλα

πάλλω (τις χορδές μουσικού οργάνου με τα δάκτυλά μου και όχι με το πλήκτρο): *τὰς χορδὰς ψάλλω, οὐ πλήκτρῳ κρούω* = *πάλλω* τις χορδές με τα δάκτυλά μου, δεν τις κτυπώ με το πλήκτρο.

• παροιμία *ῥᾶον ἢ τις ἂν χορδὴν ψήλειε* = ευκολότερο από αν έψαυε κανείς μια χορδή.

παράγ. ψαλμός, ψάλτης, ψαλτήριο, **σύνθ.** ψαλμοδός.

NE ψάλλω, ψέλνω (λ.χ. στην εκκλησία).

[**ψηλ-/ψάλ-* + παρ. επίθ. *-jω* > **ψάλ-jω* > *ψάλλω*, ομόρρ. του **ψηώ* «ξύνω» (απαρέμφ. *ψην, ψήσω, ἔψησα*), που δεν έχει, όπως και το *ψάλλω*, ασφαλή ετυμολογία].

ψάυω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔψαυον
Μέλλ.	ψαύσω
Αόρ.	ἔψαυσα
Παρακ.	ἔψαυκα
Παθ. αόρ.	ἔψαύσθην
Παθ. παρακ.	ἔψαυσμαι

πιάνω με το χέρι, *ψάυω*, *ακουμπώ*: *μὴ ψαῦε ἀδικίας ὄν τρόπον οὐδὲ πυρός* = μην ακουμπάς την αδικία όπως δεν ακουμπάς ούτε τη φωτιά.

παράγ. ψαῦσις, ψαῦσμα, **σύνθ.** ἐπίψαύω, προσψάυω.

NE ψάυω (λόγ., με την ίδια σημ.).

[*ψαύ-ω*, ομόρρ. με *ψην* < **ψάω* «ξέω, ξύνω», **ψάλλω**].

ψέγω ΡΗΜΑ

Μέλλ.	ψέξω
Αόρ. β'	ἔψεξα
Παθ. παρακ.	ἔψεγμαι

κατηγορώ: *λόγον δίδωμι περὶ ὧν με ψέγουσιν* = λογοδοτώ για όσα με κατηγορούν.

= αιτιάομαι. ≠ *ἐπαινώ*.

παράγ. ψόγος, ψογερός, **σύνθ.** ἐπίψογος, φιλόψογος.

NE ψέγω.

[**ψεγ-*, **ψογ-*, **αβέβ. ετυμ.**, όπως *άλντο* παραμένει και το ερώτημα ποια από τις λέξεις *ψέγω* και *ψόγος* προϋποθέτει την άλλη στο σχήμα *ε-ο*].

ψελλός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που κάνει λάθη στην ομιλία, τραυλός: *ψελλός ἐστί καὶ καλεῖ τὴν ἄρκτον ἄρτον* = είναι τραυλός και λέγει την άρκτον («αρκούδα») άρτον («ψωμί»). = τραυλός.

παράγ. ψελλισμός.

NE ψελλός.

[**ψελ-* «τραυλίζω» + παρ. επίθ. *-λός*, ηχομιμητικό].

ψεύδω ΡΗΜΑ

Μέσ. μέλλ.	ψεύσομαι
-------------------	----------

Μέσ. αόρ.	ἔψευσάμην
Μέσ. παρακ.	ἔψευσμαι

1. μέση φωνή, απόλ. ψεύδομαι ψεύδομαι. ≠ ἀληθεύω «λέω την αλήθεια».

2. μέση φωνή ψεύδομαι παραβαίνω, αθετώ: *συνθήκας ψεύδομαι* = παραβαίνω τις συμφωνίες.

3. παθ. φωνή *ψεύδομαι τῆς ἐλπίδος* = διαψεύδομαι ως προς την ἐλπίδα μου.

‡ **παράγ.** ψεύδος, ψεύστης, ψεύσμα, ψευδής, **σύνθ.** διάψευσις, φιλοψευδής, ψεδομαρτυρέω.

NE ψεύδομαι (με τη σημ. 1).

[*ψεύδ-ομαι*, *bhseu- «φυσώ, ψεύδομαι», πβ. **αρχ. ινδ.** bhástra «ασκός, φυσητήρι», για τη σημασιολογική εξέλιξη «φυσώ, φυσώ αέρα» > «ψεύδομαι» πβ. ομηρικό *ἀνεμώλια βάζεις* «λέγεις λόγια του αέρα»].

ψηγμία, -ατος, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

ρίνισμα, ροκάνισμα, ελάχιστο μέρος ενός υλικού: *ψηγμία χρυσοῦ, ψηγμία σιδήρου*.

NE ψήγμια.

[*ψηγ- (ψηγ-ω «ρινίζω, κόβω σε πολύ μικρά κομματάκια» + παρ. επίθ. -μα > ψήγμια].

ψηλαφάω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔψηλάφω
Μέλλ.	ψηλαφήσω
Αόρ. β´	ἔψηλάφησα
Παθ. μέλλ.	ψηλαφηθήσομαι
Παθ. αόρ.	ἔψηλαφήθην

ψαχουλεύω, αισθάνομαι με την αφή: *ἔψηλαφῶμεν ἐν σκοτει τὰ πράγματα* = ψάχναμε στο σκοτάδι τα πράγματα.

‡ **παράγ.** ψηλάφημα, ψηλάφησις, **σύνθ.** ἀναψηλαφάω.

NE ψηλαφάω & ψηλαφίζω.

[ίσως **σύνθ.** από *ψάλλω* + *άφάω* (άφή) «πιάνω με το χέρι»].

ψηφίζω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔψηφίζον
Μέλλ.	ψηφιῶ
Αόρ.	ἔψηφισα
Παρακ.	ἔψηφικα
Μέσ. μέλλ.	ψηφιοῦμαι
Μέσ. αόρ.	ἔψηφισάμην
Μέσ. παρακ.	ἔψηφισμαι

1. μετρώ κάτι χρησιμοποιώντας *ψηφούς*, δηλ. πετραδάκια.

2. μέση φωνή ψηφίζομαι ψηφίζω υπέρ κάποιου πράγματος: *ψηφίζεσθε τὸν πόλεμον* = ψηφίστε υπέρ του πολέμου.

3. παθ. φωνή ψηφίζομαι αποφασίζομαι με ψηφοφορία: *τὰ ἐνθάδε ψηφισθησόμενα* = όσα θα αποφασιστούν με ψηφοφορία εδώ.

NE ψηφίζω (με τη σημ. 2).

[**παράγ. λ.** *φήφος* + παρ. επίθ. -ίζω].

ψήφος, -ου, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. μικρή στρογγυλή πέτρα, πετραδάκι, χαλίκι.

2. πετραδάκι, χαλίκι, που το χρησιμοποιούσαν στην ψηφοφορία, ψήφος: *ψηφὸν φέρω* = ρίχνω την ψήφο μου.

‡ **παράγ.** ψηφίς, -ίδος «πετραδάκι», ψηφίζω, ψήφισμα, **σύνθ.** ψηφοκλέπτης, ψηφοφορέω.

NE ψήφος (από τη σημ. 2).

[*ψᾶφ-, *ψᾶφ-, δωρ. *ψᾶφος*, ομόρρ. του *ψάω (ψην), **ψάλλω**].

ψιλός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

ως στρατιωτικός όρος ελαφρά οπλισμένος. ≠ όπλιτης «βαριά οπλισμένος».

2. για φθόγγους αυτός που προφέρεται λιτά και απέρριπτα, δηλ. χωρίς δασεία, δασύτητα, λ.χ. τα σύμφωνα τ, π, κ. ≠ δασύς.

NE ψιλός, και με τις δύο σημ.

[*ψι- (ομόρρ. του ψῆ), **ψάλλω**] + παρ. επίθ. -λός].

ψόγος, -ου, ὁ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

επίκριση: *ψόγον ἐπιφέρω τινί* = διατυπώνω επικρίσεις εις βάρος κάποιου.

NE ψόγος.

[*ψεγ-, *ψογ- (< ψέγω) + παρ. επίθ. -ος > ψόγος, **ψέγω**].

ψοφέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρακ.	ἔψοφηκα
---------------	---------

1. κτυπώ, κάνω θόρυβο: *ψοφῶντες ποταμοί. ψοφῶ τὴν θύραν* = κάνω θόρυβο στην πόρτα (κλείνοντάς την καθώς βγαίνω από το σπίτι). Το «κτυπώ την πόρτα από έξω, ώστε να μου ανοίξουν, για να μπω μέσα στο σπίτι» λεγόταν *κόπτω ἢ πατάσσω ἢ κρούω τὴν θύραν*.

NE ψοφάω «πεθαίνω (για ζώο)».

[**παράγ. λ.** *ψόφος* «θόρυβος» + παρ. επίθ. -έω].

ψυχή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. το άυλο και άθάνατο μέρος της ύπαρξης του ανθρώπου: *άθάνατος ἡμῶν ἡ ψυχή και οὐδέποτε άπόλλυται* = άθάνατη είναι η ψυχή μας και ποτέ δε χάνεται.

2. η ψυχή ως έδρα των επιθυμιών και συναισθημάτων.

3. η ζωή: *άγωνίζονται περι τῆς ψυχῆς*.

‡ **παράγ.** ψυχικός, ψύχωσις, **σύνθ.** άψυχος, έμψυχος, μετεμψύχωσις, μεγαλόψυχος, ψυχοπομπός, ψυχαγωγέω.

NE ψυχή (με όλες τις σημ.).

[*ψυχ-ή* μεταρρημ. ουσ. από *ψύχω* «βγάζω πνοή», *bhes- «πνέω, φυσώ», πβ. **αρχ. ινδ.** bhás-trā- «πνοή»].

ψύχω ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἔψυχον
Μέλλ.	ψύξω
Αόρ.	ἔψυξα

Παρακ.	ἔψυχα
Παθ. μέλλ.	ψυχθήσομαι
Παθ. μέλλ. β´	ψυγήσομαι
Παθ. αόρ.	ἐψύχθην
Παθ. αόρ. β´	ἐψύχην/ ἐψύγιην
Παθ. παρακ.	ἔψυγμαι

κάνω κάτι κρύο, του ρίχνω τη θερμοκρασία: *θερμαίνω καὶ ψύχω τὰ σώματα.* ≠ θερμαίνω.

NE ψύχω.

[*ψύχω, άγν. ετυμ.* αλλά διαφορετικό από το *ψυχ-ή* τα *ψυχ-ρὸς* και *ψυχος* εναλλάσσονται συμπληρωματικά, όπως τα *κυδ-ρὸς* και *κῦ-δος*].

Ω

Ω, ω, ὦ μέγα, τὸ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

το εικοστό τέταρτο γράμμα του ελληνικού αλφαβήτου. Για την προφορά και ονομασία του, ☞ **Ο, ο, ὀ μικρόν, τό.**

• ως αριθμητικό σύμβολο: *ω´* = 800, αλλά *.ω* = 800 000.

ῶδε ΕΠΙΡΡΗΜΑ

ως εξής, με αυτόν τον τρόπο.

[δεικτικό επίρρ. *ῶς* «έτσι» + εγκλιτικό μόριο *δε*].

ῶδή, -ῆς, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

τραγουδί.

☞ **παράγ.** ῶδικός, Ὡδειον, ἀοιδίμος «τραγουδισμένος, φημισμένος», **σύνθ.** ἐπωδή.

NE ωδή.

[*ῶδή* συνηρημένο από *ἀοιδή* < *ἀείδω* «τραγουδώ» < *ἄφείδω*, συγγεν. με *αὐδή* «φωνή»].

ῶδικός, -ή, -ὸν ΕΠΙΘΕΤΟ

αυτός που τραγουδά. ≠ ὀρχηστικός «που χορεύει».

NE στη φρ. *ωδικά πτηνά*.

[**παράγ. λ.** ῶδή + παρ. επίθ. *-ικός*].

ῶδίζ, -ῖνος, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

στον πληθ. κυρίως αἰ ῶδίνες

οι πόνοι του τοκετού, της γέννας.

☞ **παράγ.** ῶδίνω, **σύνθ.** δυσώδινος.

NE ωδίνες.

[**αβέβ. ετυμ.**, ίσως συγγενικό με *ὀδύνη* < **έδ-* (*έδω* «τρῶγω») + παρ. επίθ. *-ύνη*, για την αλλαγή ε σε ο πβ. *έδοντες* > *ὀδόντες* και για τη σημασιολογική εξέλιξη «τρῶγω» > «κατατρῶγω, λυπῶ» πβ. **λατ.** *cirae edaces* «φροντίδες που κατατρῶγουν, που προξενούν λύπη»].

ῶθέω -ῶ ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἑώθουν
Μέλλ.	ῶσω
Αόρ.	ἔωσα
Παρακ.	ἔωκα
Υπερσ.	ἑώκειν
Μέσ. μέλλ.	ῶσομαι
Παθ. μέλλ.	ῶσθήσομαι
Μέσ. αόρ.	ἑώσαμην
Παθ. αόρ.	ἑώσθην
Παθ. παρακ.	ἔωσμαι

συνήθως για την ανθρώπινη δύναμη

1. ωθώ, σπρώχνω: *χερσὶν καὶ ποσὶν τὸν λίθον ὠθῶ. ἐπὶ κεφαλὴν ὠθῶ τινα* = σπρώχνω κάποιον, ὥστε να πέσει κατακέφαλα. ≠ ἔλκω.

2. μέση φωνή ὠθοῦμαι απωθώ, αποκρούω: *ἑώσαντο τὸ εὐώνυμον κέρασ* = απέκρουσαν το αριστερό κέρασ.

☞ **παράγ.** ὠσις, ὠθισις, ὠσμός, ὠστισμός, **σύνθ.** προωθέω, παρωθέω, ἀπωθέω, ἔξωθέω, ἀπωστικός, προωστικός.

NE ωθώ (με τη σημ. 1).

[το *ὠθέω* εμφανίζεται ως θαμιστικός τύπος ενός ρήματος **έθω* (**έθω/ὠθέω*, πβ. *πέλωμαι/πωλέομαι*), πβ. *έθων* = *βλάπτων*, χωρίς σαφή ετυμολογία].

ῶνέομαι -οῦμαι ΡΗΜΑ

Παρατ.	ἑωνούμην
Μέλλ.	ῶνήσομαι
Παθ. μέλλ.	ῶνηθήσομαι
Αόρ.	ἑωνησάμην & ἐπριάμην
Υπερσ.	ἑωνήμην
με ενεργ. και παθ. σημ.	«είχα αγοράσει ή είχα αγοραστεί»
Παθ. αόρ.	ἑωνήθην
Παρακ.	ἑώνημαι
με ενεργ. και παθ. σημ.	«έχω αγοράσει ή έχω αγοραστεί»

αγοράζω: *ῶνοῦμαί τι παρά τινος* = αγοράζω κάτι από κάποιον. ≠ πωλέω. = ἀγοράζω.

☞ **παράγ.** ὠνιος, ὠνησις, ὠνήσιμος, ὠνητής, **σύνθ.** ὀψώνιον, τελώνης.

[**ων-* «αγοράζω» (από όπου *ῶν-ος* «τιμή αγοράς», *ῶν-έομαι*, *ῶν-ή* «αγορά», χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα προσδιορισμού της αρχικής λέξης), **wes-no*, **αρχ. ινδ.** *vasná* «τιμή», αιολ. *ῶννα* = *ῶνη*].

ῶρα (Α), -ας, ἡ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

1. εποχή: *ἡρος ῶρα* = εποχή της άνοιξης. *ῶρα θερινή* = καλοκαιρινή εποχή. *χειμῶνος ῶρα* = στην εποχή του χειμῶνα.

2. στους ιστορικούς η εποχή των εκστρατειών, το καλοκαίρι: *ἐν καλύβαις πνιγηραῖς ῶρα ἔτους διαιωμένων...* = καθώς διέμεναν σε αποπνικτικές καλύβες κατά το καλοκαίρι...

3. α. η ώρα, χρονική υποδιαίρεση του εικοσιτετραώρου: *νυκτὸς ἐν ὥρᾳ* = τη νύκτα.

β. το έτος γενικά:

- ἐν τῇ πέρυσιν ὥρα = πέρυσι.
- εἰς ὥρας/εἰς ἄλλας ὥρας = το επόμενο έτος, του χρόνου.

4. ο κατάλληλος χρόνος ή εποχή για κάτι: ὄταν ὥρα ἦκη = όταν φτάσει ο κατάλληλος χρόνος. ἐμοὶ δοκεῖ οὐχ ὥρα εἶναι καθεῦδεν = μου φαίνεται ότι δεν είναι ο κατάλληλος χρόνος να κοιμάται κανείς.

5. η ακμή της νιότης, η νεότητα: πάντες οἱ ἐν ὥρᾳ = όλοι όσοι βρίσκονται στην ακμή της νιότης τους.

παράγ. ὠραῖος, ὠριμος, σύνθ. ἄωρος «ο εκτός εποχής», δωδεκάωρος, ὠρολόγιον, ὠροσκόπιον.

NE ὠρα (με τις σημ. 3α, 4).

[ὥρα, IE *yōrā, λατ. hornus «αυτού του έτους», αρχ. γερμ. jār «έτος, χρόνος» (σύγχρονο γερμ. Jahr), αρχ. ισλανδικό ár «έτος»].

ὥρα (B), -ας, ή ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

φροντίδα.

παράγ. ὀλίγωρος, ὀλιγωρέω, τιμωρός, θεωρός.

NE στα σύνθ. ολιγωρώ, ολιγωρία.

[ὥρα, ιων. ὥρη < *Fῶρά, *wer-, *wor- «παρατηρώ, επαγρυπνώ», ομόρρ. του ὀράω < *Forāw η ψίλωση οφείλεται καταρχήν στην αταολική ιωνική (και τις άλλες ψιλωτικές διαλεκτές)].

ὠραῖος, -αία, -αῖον ΕΠΙΘΕΤΟ

Συγκριτικός	ὠραιότερος
Υπερθετικός	ὠραιότατος

αυτός που βρίσκεται στην κατάλληλη ώρα, έγκαιρος: ἔστι μοι θυγάτηρ γάμου ὠραία = έχω κόρη που είναι στην ώρα της για γάμο.

NE ωραῖος «όμορφος».

[παράγ. λ. ὥρα + παρ. επίθ. -αῖος].

ὥς ΕΠΙΡΡΗΜΑ / ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ / ΠΡΟΘΕΣΗ

A. ΩΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. αναφορικό επίρρημα (συνά αλλά όχι πάντοτε προηγείται δεικτικό επίρρημα) όπως: οὕτως, ὥς... = έτσι, όπως...

- ὥς + υπερθετικός επιρρηματος ή επιθέτου όσο το δυνατόν πιο...: ὥς ρᾶστα = όσο το δυνατόν πιο εύκολα. ὥς βέλτιστοι = όσο το δυνατόν πιο καλοί.

B. ΩΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1. ειδικός σύνδεσμος ότι: λέγει ὥς ἄδικός εἰμι = λέει ότι είμαι άδικός.

2. τελικός σύνδεσμος για να, να. = ἵνα, ὅπως.

- ὥς + απαρέμφατο χρησιμοποιείται για να περιορίσει ισχυρισμό: ὥς δὲ συντόμως εἰπεῖν... = και για να μιλήσω με συντομία...

3. συμπερασματικός σύνδεσμος, όπως ο ὥστε ὥστε, με αποτέλεσμα: ὁ ποταμὸς τοσοῦτος τὸ βάθος ὥς μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν = ο ποταμός ήταν τόσος στο βάθος, ώστε ούτε καν τα δόρατα να υπερέχουν.

4. αιτιολογικός σύνδεσμος επειδή, γιατί, διότι: τί ποτε λέγεις, ὦ τέκνον; ὥς οὐ μανθάνω = τι λες τέλος πάντων, παιδί μου; γιατί δεν καταλαβαίνω.

5. χρονικός σύνδεσμος όταν: ὥς γὰρ ὁ θροῦς διήλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς = όταν διαδόθηκε η είδηση για τη συμφορά μου...

Γ. ΜΠΡΟΣΤΑ ΑΠΟ ΜΕΤΟΧΕΣ

το ὥς όταν τάσσεται μπροστά από μετοχές δηλώνει την αιτία ή το σκοπό της ενέργειας που εκφράζει το ρήμα: οἱ Ἀθηναῖοι παρεσκευάζοντο ὥς πολεμήσοντες = οι Αθηναίοι ετοιμάζονταν να πολεμήσουν. ἀγανακτοῦσιν ὥς ἀδικούμενοι = αγανακτούν με την ιδέα ότι αδικούνται.

A. ΩΣ ΠΡΟΘΕΣΗ

το ὥς όταν λειτουργεί ως πρόθεση συντάσσεται με αιτιατική και δηλώνει κίνηση σε πρόσωπο: ἀφίκετο ὥς Περδίκαν = έφθασε στον Περδίκκα.

- το ὥς σε ανεξάρτητες προτάσεις χρησιμοποιείται ως επιφώνημα που συνήθως συνοδεύει επιρρήματα ή επίθετα

πῶς! πόσο!, τι!: ὥς ἄστειος ὁ ἄνθρωπος = τι ευγενικός αυτός ο άνθρωπος!

[επίρρ. και πρόθεση ὥς, παλιά οργανική πτώση *yō ενός θέματος *yo + -ς των επιρρημάτων (π.χ. οὔτω-ς)].

ὥσάν ή ορθότερα ὥς ἄν

σαν να, σαν: προπετῶς ἐπερωτᾷ ὥσάν παις = με απερισκεψία ρωτά σαν παιδί.

[επίρρ. της σύγκρισης ὥς + ἄν, ☞ ὥς].

ὥσαύτως ΕΠΙΡΡΗΜΑ

κατά τον ίδιο τρόπο: ὥσαύτως καὶ τὸ μικρόν τὸ ἐν ἡμῖν οὐκ ἐθέλει ποτὲ μέγα γίνεσθαι = κατά τον ίδιο τρόπο και το μικρό που βρίσκεται μέσα μας δεν μπορεί να γίνει μεγάλο.

[επίρρ. της σύγκρισης ὥς + αὐτως, ☞ ὥς].

ὥσπερ ΕΠΙΡΡΗΜΑ

1. όπως: μέγα ἠτύχησαν οὗτοι, ὥσπερ ἐγώ = μεγάλη συμφορά έπαθαν αυτοί, όπως εγώ.

2. χρησιμοποιείται για να περιορίσει ή να τροποποιήσει κάποιον ισχυρισμό σαν να, κατά κάποιον τρόπο, τρόπον τινά: ὥσπερ ὑπεφθόνει = τους ζήλευε τρόπον τινά (σαν να τους ζήλευε).

[επίρρ. σύγκρισης ὥς + βεβαιωτικό μόριο περ, ☞ ὥς].

ὥστε ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

σύνδεσμος συμπερασματικός, που εκφράζει το πραγματικό ή το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της ενέργειας του ρήματος της κύριας πρότασης

1. συχνά με απαρέμφατο ὥστε να, με αποτέλεσµα να: καὶ τὸν προοφειλόμενον μισθὸν ἀπέδωκεν, ὥστε τὸ στράτευμα πολὺ προθυμότερον εἶναι = τους πλήρωσε και το μισθό τον καθυστερημένο, ὥστε να εἶναι το στράτευμα πολὺ προθυμότερο.

2. με οριστική, ὅταν δηλώνει το πραγματικό αποτέλεσµα ἃ δὴ παντὸς ἄξια δοκεῖ εἶναι, ὥστε πάντες τὸ καταλιπεῖν αὐτὰ φεύγομεν = αυτά φαίνονται ὅτι εἶναι πιο ἀξιόλογα ἀπὸ το καθετί, ὥστε ὅλοι ἀποφεύγομε να τα εγκαταλείψουμε.

NE ὥστε.

[επίρρο. ὡς (ἢ ὡς) + συμπλεκτικός σύνδεσμος τε].

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α').

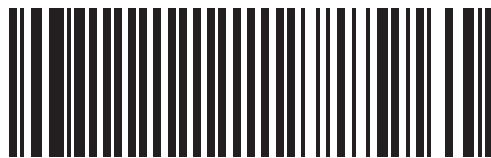

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

Κωδικός βιβλίου: 0-21-0061
ISBN 978-960-06-2697-1

ITYE
"ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ"
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ & ΕΚΔΟΣΕΩΝ

(01) 000000 0 21 0061 6